25 вересня 2025 р.

Очно-дистанційний формат проведення

Всеукраїнська науково-практична конференція

Дошкільна освіта в Україні: актуальні проблеми, досвід та перспективи

Збірник наукових та науково-методичних праць

Міністерство освіти і науки України

Хмельницька обласна рада

Департамент освіти і науки Хмельницької ОДА

Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка

Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Полтавська академія неперервної освіти імені М.В.Остроградського

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

Херсонська академія неперервної освіти

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Міністерство освіти і науки України
Хмельницька обласна рада
Департамент освіти та науки Хмельницької ОДА
Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка
Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Полтавська академія неперервної освіти ім. М.В. Остроградського
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
Херсонська академія неперервної освіти
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ТА НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПРАЦЬ

Дошкільна освіта в Україні: актуальні проблеми, досвід та перспективи

(за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції)
25 вересня 2025 року

Хмельницький 2025

УДК 373.2:37.01(477)(063)

Дошкільна освіта в Україні: актуальні проблеми, досвід та перспективи / Зб. наук. та наук.-метод. праць [ред. кол.: І. Вашеняк (гол.) та ін.]. Хмельницький. ХОІППО ім. А. Назаренка. 2025. 354 с.

Рецензенти:

Варецька О. В., професор кафедри дошкільної та початкової освіти Комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради, доктор педагогічних наук, професор

Мельник І. М., заступник директора з навчально-виховної роботи КЗЗСО «Початкова школа №2 Хмельницької міської ради»

Редакційна колегія: Вашеняк І. Б., проректор ХОІППО ім. А. Назаренка, кандидат історичних наук, доцент; **Романова О. В**., завідувач кафедри педагогіки та психології дошкільної і початкової освіти ХОІППО ім. А. Назаренка, кандидат психологічних наук (відповідальна за випуск), **Харченко А. А**., старший викладач кафедри педагогіки та психології дошкільної і початкової освіти ХОІППО ім. А. Назаренка; **Свистак О. Л.,** старший викладач кафедри педагогіки та психології дошкільної і початкової освіти ХОІППО ім. А. Назаренка, кандидат педагогічних наук; **Студенець О. А.,** старший викладач кафедри педагогіки та психології дошкільної і початкової освіти ХОІППО ім. А. Назаренка, кандидат педагогічних наук.

Рекомендовано до друку
рішенням науково-методичної ради ХОІППО ім. А. Назаренка
(протокол № 3 від 30 жовтня 2025 р.)

У збірнику вміщено статті, тези за матеріалами роботи Всеукраїнської науково-практичної конференції, яка відбулася 25 вересня 2025 року. У публікаціях порушено питання, пов’язані з проблемами й викликами дошкільної освіти в умовах сьогодення. Конференція об’єднала зусилля науковців та практиків щодо обговорення актуальних питань та проблем реалізації освітньої діяльності в умовах воєнного стану, обміну досвідом, окреслення перспектив.

Матеріали конференції адресовані широкому колу науковців, науково-педагогічних та педагогічних працівників, педагогам закладів дошкільної освіти та іншим педагогічним працівникам й освітянам, зацікавленим проблематикою конференції. Статті подаються в авторській редакції. За зміст статей несуть відповідальність автори публікацій.

ХОІППО ім. А. Назаренка, 2025

ЗМІСТ

Актуальні проблеми розвитку сучасної дошкільної освіти в україні. Безпечне освітнє середовище закладу дошкільної освіти: нові виміри безпеки

Вакалюк Наталія, Гончарук Олена
Безпечний простір ЗДО: ключові виклики та ефективні рішення……11

Горощук Віта
Проблеми розвитку дошкільної освіти в Україні в умовах сьогодення……17

Клепацька Ірина
Актуальні проблеми розвитку сучасної дошкільної освіти в Україні……21

Кожем'якіна Ірина
Організація освітнього простору закладів дошкільної освіти в умовах воєнного стану……24

Лічман Вікторія
Захист права дитини на освіту в умовах воєнного стану: досвід закладу дошкільної освіти……..28

Рудницька-Юрійчук Ірина
Нові підходи до формування безпечного освітнього середовища у закладі дошкільної освіти……30

Швед Ганна
Формування культури безпеки у дітей дошкільного віку……..32

Інноваційні підходи до організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти: досвід реалізації

Булаєвська Лідія, Гончарук Олена
Інструменти, що надихають: асоціативні карти для розвитку дитини……35

Варецька Олена, Григоренко Галина, **Погрібняк Ніна**
Художня література як засіб збагачення гри дошкільників……..41

Васильчук Тамара
Організаційні аспекти введення англійської мови в практику роботи закладу дошкільної освіти: алгоритм реалізації……..44

Власюк Галина
Лабораторія відкриттів: STEM-проєкти для всебічного розвитку дошкільнят спеціальної логопедичної групи……46

Гетнаревич Ольга
Інновації в дії: досвід формування математичної компетентності у дітей дошкільного віку за методикою Л.І. Зайцевої……..……53

Голосієнко Катерина
Проєктна діяльність як шлях подолання освітніх втрат в закладі дошкільної освіти……58

Демченко Світлана
Сучасні підходи до організації ранкових та вечірніх кіл в ЗДО……63

Демянчук Тетяна
Інтегровані заняття з кільцями Луллія: досвід та перспективи……...66

Дудка Марина
Використання педагогічних ідей М.Монтессорі у вихованні *дітей дошкільного віку в умовах сьогодення……70*

Замойська Ольга
Цікаво граючись, навчаємось та розвиваємось, або сенсорна коробка у роботі з малюками……74

Зелінська Світлана
Створюємо красу разом з малюком……77

Кальмуцька Олена, Мазур Тетяна, С**уворова Наталія**
Розвиток творчої особистості дітей середнього дошкільного віку: ігрові методики (логоритміка, музикоритміка)……...80

Кмитюк Олена
Гейміфікація як інноваційна технологія в освітній діяльності дітей дошкільного віку……..87

Крищук Людмила
«Дитинство без кордонів - Dzieciństwo bez granic». Досвід реалізації міжнародного культурно-освітнього проєкту……94

Ковальська Інна
Інноваційні підходи до музейної педагогіки: досвід створення мобільного міні-музею «Лялька-мотанка в закладі дошкільної освіти» з цифровими елементами……..102

Кушнір Світлана
Стройові вправи як інструмент підвищення ефективності занять у дошкільній освіті……...106

Мангушлу Оксана
Інтелектуальні рухливі ігри: інноваційний підхід до розвитку дошкільників……108

Масовець Оксана
Сучасні інноваційні підходи у закладі дошкільної освіти: від практики до перспективи……111

Оксьом Ольга
Організація освітнього процесу в закладі дошкільної освіти: інноваційні технології ……113

Остапчук Світлана
Використання методу «storytelling» в роботі з дітьми дошкільного віку……...119

Прутська Аля
Використання авторських казок у роботі з дітьми дошкільного віку……128

Свистак Оксана
Дошкільна освіта Японії: кроки дитини до успіху……..133

Сітішка Надія, Голосієнко Катерина
Універсальні будиночки для малят: упровадження в роботу з дітьми раннього віку освітньої технології «Коректурні таблиці»……...138

Стребна Ольга, Роздорожня Вікторія
Організація дослідницької діяльності дітей дошкільного віку в умовах онлайн-взаємодії……143

Харченко Алла
Інноваційні виклики в дошкільній освіті в сучасних умовах……...148

Формування ключових компетентностей дітей дошкільного віку. Інформаційно-комунікаційна компетентність як невід'ємна складова професійного саморозвитку сучасного педагога

Бізюк Тетяна
Казка як засіб розвитку компетентностей дошкільника: ідеї Шалви Амонашвілі.153

Ващук Оксана
Виховання основ патріотизму у дітей старшого дошкільного віку на засадах історичних традицій…….....156

Гуртова Лариса
Microsoft Teams – цифровий простір вихователя ЗДО……....161

Дягель Марина, Хмиз Галина
Екологічне виховання дітей дошкільного віку в ЗДО…….……...164

Задержинська Лариса, Дудок Олена
Формування ключових компетентностей дітей дошкільного віку…….…170

Зіняк Аліна
Формування ключових компетентностей дітей дошкільного віку…….……173

Лещук Наталія, Дягель Марина
Логіко-математичний розвиток дітей старшого дошкільного віку у повсякденній діяльності……..175

Лівшун Наталія
СуперКубики як універсальний інструмент розвитку сенсорно-пізнавальної компетентності дітей дошкільного віку……181

Листопад Олексій, Листопад Наталя
Інформаційно-комунікаційні технології як ресурс ефективної взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї у формуванні ключових компетентностей дітей…..…184

Лупаренко Світлана, Молчанова Карина
Формування комунікативної компетентності дітей дошкільного віку засобами рольової гри……..192

Мардарова Ірина, Гуданич Наталія
Формування культури здоров'язбереження дітей у розвивальному середовищі закладу дошкільної освіти……194

Мелешко Вікторія, Яцишена Оксана
Патріотичне виховання дітей дошкільного віку засобами українського музичного фольклору……..202

Осікова Ольга
Використання онлайн-сервісів та онлайн-інструментів в освітньому процесі закладу дошкільної освіти…….……...205

Піголь Вікторія
Формування сенсорно-пізнавальної компетентності дошкільників за допомогою інтерактивних вправ та ігор…….……211

Сердюк Ганна
Рухова та здоров'язбережувальна компетентності дошкільників в умовах дистанційного навчання……...216

Соловйова Вікторія
Теоретичні та практичні аспекти розвитку патріотичних почуттів дошкільників засобами музичного мистецтва……....218

Сулима Інна
Маленькі друзі природи: еколого-психологічний тренінг для дошкільників……...222

Хома Ірина
Формування природничо-екологічної компетентності дошкільників через дослідницьку діяльність на метеостанції……...224

Робота з дітьми, які потребують особливої уваги.
Партнерська взаємодія дошкільного закладу та сім'ї у формуванні компетентностей дітей дошкільного віку

Ганноченко Юлія
Партнерська взаємодія дошкільного закладу та сім'ї у формуванні компетентностей дітей дошкільного віку……229

Громяк Вікторія
Інноваційна модель роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в закладі дошкільної освіти……...232

Давидова Марина
Формування компетентностей дошкільнят: ефективна взаємодія між закладом освіти та сім'єю……..234

Думка Світлана
Партнерська взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї у формуванні компетентностей дітей дошкільного віку……237

Єщенко Ганна, Долгая Марина, Шорохова Тетяна
Педагогіка партнерства: лайфхаки взаємодії закладу дошкільної освіти з батьками вихованців……..240

Касіян Лариса
Використання нейроігор та вправ в корекційно-розвитковій роботі з дітьми з особливими освітніми потребами дошкільного віку……242

Клімкіна Наталія
Роль батьків та дошкільної установи у формуванні соціальних та здоров'язбережувальних компетентностей дітей у процесі підготовки до літніх розваг (батути)……..245

Ковалевська Олена
Роль вихователя-методиста у впровадженні інклюзивного навчання в закладі дошкільної освіти……....251

Кожевнікова Ольга
Специфіка професійного вигорання педагогів закладів дошкільної освіти в інклюзивному середовищі з дітьми, що мають розлади аутистичного спектру……..253

Лавренчук Наталія
Партнерська взаємодія дошкільного закладу та сім'ї у формуванні компетентностей дітей дошкільного віку……258

Оліх Ольга
Партнерство сім'ї та закладу дошкільної освіти у формуванні ключових компетентностей дитини дошкільного віку……..260

Потапчук Тетяна, Березовська Людмила
Логосупровід батьків, що виховують дитину з мовленнєвими порушеннями у сучасних умовах……...264

Решетняк Марина
Партнерська взаємодія дошкільного закладу та сім'ї у формуванні компетентностей дітей дошкільного віку: досвід дистанційного навчання……...267

Сиско Оксана
Особливості використання секвенційної моделі взаємодії з дітьми з РАС в освітньому та корекційно-розвивальному процесі ЗДО……..269

Сігінішина Ірина
Народна іграшка як ресурс формування громадянської та культурної ідентичності дошкільника: досвід партнерства з родинами……...275

Студенець Олена
Збереження життя та здоров'я дитини – пріоритетне завдання дошкільної освіти в умовах сьогодення……...281

Фурман Ольга
Краще разом. Педагогічна взаємодія з дітьми, зокрема з дітьми з особливими освітніми потребами……287

Цікра Ірина
Педагогічна взаємодія з дітьми дошкільного віку, зокрема з дітьми з особливими освітніми потребами……290

Чернявська Марія
Партнерство сім'ї та дошкільного закладу освіти у формуванні компетентностей дошкільника……...293

Шевчук Вікторія,
Педагогічні умови розвитку когнітивної сфери у дошкільників із ЗПР……...299

Психологічна підтримка учасників освітнього процесу в кризові періоди життя

Гаєвська Ірина
Bodi Percussion як засіб психоемоційної підтримки дошкільнят в умовах війни……305

Добровик Алла
Використання казкотерапії в роботі з дошкільниками…….……..309

Костецька Ольга
Фізична та емоційна активність дітей в умовах укриття: форми роботи для збереження психічного здоров'я……..312

Мендрик Ірина
Казкотерапія як ефективний метод подолання страхів у дітей дошкільного віку…….……..318

Романова Оксана
Психопрофілактика негативних емоційних станів сучасних педагогів в умовах воєнного стану ……...322

Савчук Катерина
Формування психологічної стійкості учасників освітнього процесу як один з аспектів психологічно безпечного освітнього середовища……...327

Співаковська Оксана
Простір тиші та відновлення: куточок усамітнення для емоційного комфорту для дітей з ООП в інклюзивному просторі ЗДО……331

Стефанішина Наталя
Психологічна підтримка учасників освітнього процесу в кризові періоди життя……333

Розвиток особистісно-професійної компетентності педагога-дошкільника в умовах інноваційних змін в освіті

Лебедик Леся
Розвиток особистісно-професійної компетентності педагога-дошкільника з профілактики та корекції девіантної поведінки……....341

Мисик Олеся
Застосування елементів українських народних традицій у формуванні професійних цінностей майбутнього вихователя……....343

Сопільник Алла
Професійна компетентність керівника (директора) закладу дошкільної освіти: практичні аспекти післядипломної освіти……348

Шевченко Надія
Творчий потенціал педагога як умова організації ефективної образотворчої діяльності в закладі дошкільної освіти……351

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ. БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: НОВІ ВИМІРИ БЕЗПЕКИ

Вакалюк Наталія
директор
Гончарук Олена
вихователь-методист,
заклад дошкільної освіти №7
«Дюймовочка»
Шепетівської міської ради
Хмельницької області

Безпечний простір ЗДО: ключові виклики та ефективні рішення

***Анотація**. У статті розглядається комплексний підхід до створення безпечного простору в закладі дошкільної освіти в умовах воєнного стану, що виходить за межі фізичного захисту та охоплює психоемоційний, соціальний, інформаційний та правовий аспекти. На основі досвіду Шепетівського ЗДО №7 "Дюймовочка" (далі по тексту – Заклад, ЗДО) детально описано ефективні рішення: від облаштування укриттів і впровадження протоколів реагування на надзвичайні ситуації до формування партнерства з батьками та використання ігрових методів для психологічної підтримки дітей. Особливу увагу приділено концепції "safe person" — ролі надійного дорослого, що є опорою для дитини, та впровадженню пілотного проєкту "Safeguarding Policy" для системного захисту вихованців від жорстокого поводження.*

***Ключові слова**: безпечний простір ЗДО, безпека в умовах війни, психологічна безпека, Safeguarding Policy, фізичний захист, психоемоційна підтримка, дружнє до дитини середовище.*

В умовах воєнного стану питання створення безпечного освітнього середовища набуває особливої ваги та стає першочерговим завданням для кожного закладу дошкільної освіти. Сьогодні звужене розуміння безпеки, яке раніше зводилося лише до фізичного захисту та дотримання санітарних норм, уже не відповідає сучасним викликам.

Закладом освіти, в якому ми працюємо, обрано комплексний підхід, який розглядає безпеку як цілісну систему. Вона охоплює не тільки фізичний рівень, а й психоемоційний, соціальний, інформаційний та правовий захист кожної дитини. Такий підхід повністю узгоджується з державними стратегічними орієнтирами, визначеними у «Концепції безпеки закладів освіти» (2023). Її мета — не просто реагувати на загрози, а створювати «рівні, належні й безпечні умови» та запобігати будь-яким проявам «фізичного та психологічного насильства» [10]. Для розроблення дієвих стратегій захисту маємо, насамперед, чітко проаналізувати виклики, які стоять перед нами сьогодні, а саме забезпечення безпеки освітнього простору в умовах воєнного стану на усіх рівнях.

ЗДО працює в очному режимі, тому організація його якісного безпечного простору стала пріоритетом, запорукою успішного старту для кожної дитини. У середовищі, де дитина відчуває себе безпечно і підтримано, вона має можливість розкривати власний потенціал, розвивати творчі здібності та здобувати впевненість у

своїх силах. Саме тому інвестиції в якісне освітнє середовище на цьому етапі є важливим та ефективним внеском у безпечне майбутнє кожної дитини.

Реалізовуючи цей напрям роботи колектив Закладу за сприяння міської ради та благодійних організацій «Червоний хрест. Україна», «ЮНІСЕФ», фонд «Благо Поруч», «Центр Стратегічних Ініціатив «Скарбничка переможців», створив відповідні умови для безпечного перебування вихованців у закладі дошкільної освіти в умовах війни. На основі рекомендацій МОН України керівником цивільного захисту закладу розроблено протоколи безпеки, які відповідають вимогам ДСНС, інструкції щодо дій у надзвичайних ситуаціях з їх чітким дотриманням та надалі запроваджено зрозумілі процедури реагування на сигнал повітряної тривоги, а саме маршрути евакуації до укриття для кожної групи, проведено інструктажі щодо дій усіх учасників педагогічного процесу під час різних видів небезпек (повітряна тривога, вуличні бої, мінна небезпека), відпрацьовано шляхи евакуації. Зазначимо, що ЗДО обладнаний сучасною системою сповіщення, що оптимізує та скорочує час евакуації до укриття. Усі вікові групи дітей забезпечено індивідуальними (для кожної дитини у співпраці з батьками) та груповими – тривожними наплічниками, для яких зібрано набір речей першої потреби для забезпечення фізичного комфорту та психологічної стабільності дитини в екстремальній ситуації. Вони легкі, зручні для перенесення і наповнені речами, що відповідають віку та індивідуальним потребам. Укриття Закладу вже не є лише місцем тимчасового перебування під час небезпеки — сьогодні це невід'ємний складник освітнього простору, у якому діти відчувають турботу, захищеність і продовжують повноцінний освітній процес. Це місце повністю відповідає вимогам ДСНС: є запаси води, аптечка, засоби гігієни, а також книги, настільні ігри та матеріали для творчості. Кожна група має окремий куточок для навчальної діяльності та ігор, зони відпочинку (ліжка, дивани), розвантаження для дітей з ООП. Педагоги й адміністрація Закладу усвідомлює, що фізичний захист без емоційної підтримки є неповним, тому трансформували укриття у простір, де гра допомагає долати стрес, а дитина не лише перебуває у безпеці, а й отримує новий досвід, навчається взаємодії з однолітками та відчуває підтримку дорослих. В укритті освітній процес не переривається, а адаптується. Таким чином, час перебування став частиною ігрового процесу, що сприяло емоційному розвантаженню, розвитку соціальних навичок та підтримці стабільного емоційного стану: педагоги проводять заняття-квести, заняття-подорожі, різноманітні руханки, вправи на релаксації, театралізовані ігри з героями проєкту UNICEF «Іскорки суперсил», використовують пісні, потішки та ігрові прийоми, це допомагає переключити увагу та зберегти позитивний емоційний стан, а час проведений в укритті сприймається малюками не як примусова ізоляція, а як цікава й пізнавальна пригода.

Сучасна освіта неможлива без створення якісного й безпечного середовища, адже саме воно визначає психологічний стан дитини, її бажання пізнавати нове, спілкуватися, грати та розвиватися. Дослідження доводять, що у комфортному, продуманому просторі дитина відчуває захищеність, що знижує рівень тривожності, підвищує впевненість у власних силах, відбувається формування її позитивного ставлення до навчання. Безпечне й водночас розвивальне середовище є основою для реалізації завдань Базового компонента дошкільної освіти, адже воно забезпечує не лише фізичний захист, а й психологічний комфорт, безбар'єрність та умови для розвитку творчості й ініціативності.

Саме з цією метою у Закладі проведено дослідження організації групового простору для гри та навчання із застосуванням міжнародного інструментарію ECERS-3. Ця шкала дозволяє комплексно оцінити якість освітнього середовища, зокрема за напрямом «Простір і вмеблювання», та визначити рівень відповідності сучасним вимогам.

Оцінювання охопило всі 12 груп Закладу й дало можливість проаналізувати створення, організацію та змістове наповнення осередків (центрів, зон, куточків) розвивального предметно-ігрового середовища у групових приміщеннях, а саме:

1. Ігровий осередок.
2. Сенсорно-пізнавальний осередок.
3. Осередок мовлення, читання і письма.
4. Природознавчий осередок.
5. Художньо-естетичний осередок.
6. Осередок трудового виховання.
7. Осередок здоров'я.
8. Етнографічний осередок.
9. Стенди (технологія «Стіни, стеля, підлога, які говорять»).
10. Куточок усамітнення та відпочинку (психологічного розвантаження).

Особливу увагу зосереджено на таких важливих аспектах, як:

- безпечність приміщень і предметно-ігрового середовища;
- безбар'єрність та доступність для кожної дитини;
- ергономіка та дизайн, що забезпечують комфорт і психологічний затишок;
- відповідність віковим та індивідуальним потребам дітей.

Облаштування групового простору для гри та навчання завдяки впровадженню та оцінці напряму ECERS-3, шкала «Простір і вмеблювання» у Шепетівському ЗДО №7 «Дюймовочка» проведено на високому рівні, розвивальні середовища 12 груп Закладу універсальні й оснащені згідно із сучасними вимогами. Діти мають змогу займатися одночасно різними видами діяльності за власним бажанням та інтересами (розглядати ілюстрації, грати, виконувати вправи тощо), не заважати одне одному, а також за власним вибором переходити від одного центру діяльності до іншого, від спокійних занять до активних. Це створює у дітей радісний настрій, наповнює життя позитивом і новими враженнями, спонукає до співпраці і дружніх стосунків між дітьми і дорослими, активної мовленнєвої діяльності, набуття соціального та сенсорно-пізнавального досвіду - щасливого проживання дитинства. Ігрові осередки в у групах обладнані відповідними меблями, різновидами іграшок (ляльки, різні види тварин, рослин, транспорту), килимами для ігрової діяльності. Змістовно оформлені осередки для сюжетно-рольових ігор (лікарня, кухня, магазин, книгарня тощо), будівельно-конструкторських (різні види конструкторів, набори LEGO), настільні, друковані, розвивальні ігри з логічним навантаженням, атрибутами для рухливих ігор.

В усіх групах створений куточок усамітнення та відпочинку (психологічного розвантаження). Для емоційного розвантаження, зняття втоми та постійного напруження, задоволення потреби дітей в усамітненні створені намети, шатра, (де знаходяться предмети для відпочинку: м'які подушки, килимок, 1-2 іграшки, улюблені дитячі книжки та журнали, предмети для сенсорної релаксації тощо). Біля куточка усамітнення є магнітофон із записами для релаксації, матеріали для малювання, книжкова полиця. Змістовними та цікавими у кожній групі є стенди для оформлення групи та партнерської взаємодії з дітьми: «Екран настрою», «Правила групи», «Ранкова зустріч». Усі групи забезпечені плакатами від ЮНІСЕФ та МОН України. Усі стенди та плакати розташовані на рівні очей дітей, матеріали доцільно підібрані та розміщені (цифри, букви, геометричні фігури, умовні позначки) у просторі групової кімнати.

У групах вдало поєднано систему візуалізації інформації, яка допомагає занурити дошкільників і дорослих в освітній процес, а саме: «Правила-підказки», «Правила гри», «Знаки-помагайки» аудит «Моя улюблена страва», осередок емоційного балансу «Мій настрій»,«Хочу похвалитися», «Ранкові зустрічі».

Вихователі створили «Екран вибору», де малята в цікавій ігровій формі мають змогу помиритися.

Безумовно, ключовим у забезпечені безпеки є людина, тому кожен педагог Закладу - *safe person* — надійний дорослий, який є джерелом стабільності, підтримки та довіри для дитини. Щоб реалізувати цю місію, ми застосовуємо різноманітні технології та методи, спрямовані на формування середовища довіри й психологічної захищеності. Наведемо приклади.

1. Заняття-квести з мінної безпеки з героями Вовчиком Дюком та псом Патроном.
2. Серія занять «Про безпеку дбаємо, правила вивчаємо», ключовими персонажами яких стали Іскорки Суперсил.
3. Сюжетні ігри для вивчення правил дорожнього руху: рухливі ігри-змагання «Світлофор» та «Пішоходи й автомобілі», що сприяють формуванню швидкої реакції й навичок дотримання сигналів; гра «Водій – пасажир» із використанням атрибутів (кермо, квитки, знаки), яка навчає дітей правилам поведінки в транспорті; інтерактивна гра «Збери дорожній знак» із карток, яка допомагає закріпити знання символіки.
4. Метод моделювання ситуацій, за якого діти створюють карту групи та позначають на ній потенційно небезпечні місця.
5. Театралізовані ігри «Небезпечна та безпечна дорога», «Маленькі помічники Супергероїв», під час яких діти відтворюють різні ситуації й обирають правильні рішення.
6. Гра з елементами геокешингу та орієнтуванням “У пошуках небезпеки”.

Усе це допомагає дітям засвоювати складні правила в легкій та цікавій формі.

Постійно співпрацюємо з освітнім поліцейським безпеки, який в ігровій формі ознайомлює дошкільнят з правилами поведінки у побуті; на базі ліцею №1 ім. героя України Миколи Дзявульського маємо змогу бути учасниками уроків безпеки, які проводить вчитель у спеціалізованому класі безпеки.

Дошкільнята нашого закладу мали змогу безпосередньо ознайомитися з професією ДСНС під час відвідування пожежної частини.

У межах роботи з психологічної безпеки в закладі дошкільної освіти активно впроваджуємо інструменти для діагностики та корекції емоційного стану дітей, один із яких — використання «екранів настрою» для щоденного відстеження емоційного добробуту. Це дозволяє вчасно виявляти ознаки стресу чи тривоги та забезпечувати індивідуальний підхід. На основі отриманих даних застосовуємо серію терапевтичних казок «Терапевтичний Їжачок» психологині Вікторії Назаревич та пригоди ведмедика Упанчика авторки Оксани Грицюти. Означене допомагає дітям зрозуміти власні емоції та сприяє посиленню адаптаційних механізмів.

Розуміємо, що безпека дитини — це спільна відповідальність, яка неможлива без тісної співпраці з родинами вихованців. Саме батьки є першими провідниками стабільності та психоемоційного опертя для дитини. Педагогічний колектив будує партнерство з батьками для формування стійкої та безпечної родинної атмосфери, що є критично важливим для мінімізації травматичного впливу воєнних дій.

В усіх групах наявні інформаційні куточки «Безпечна родина», в яких педагоги розміщують матеріали про правила поведінки для дорослих та дітей в екстремальних ситуаціях. Особливий акцент робиться на важливості не ігнорувати сигнали повітряної тривоги та дотримуватися режиму дня як основи дитячого добробуту в умовах невизначеності. Онлайн-платформа «Viber-група “СадочОк”» створена керівником ЦЗ для оперативного надання практичних рекомендацій батькам за допомогою Viber-груп щодо підтримки дитини. Саме за їх допомогою педагоги висвітлюють теми, пов'язані із загартуванням стресостійкості, здоровим харчуванням, корисними звичками; надають поради щодо пояснення дитині

незрозумілих та тривожних подій; привертають увагу до негативних наслідків порушення режиму дня, впливу на здоров'я та настрій дитини, що є додатковим чинником ризику.

Сімейні практикуми «Виховуємо стійкість», регулярні зустрічі, під час яких батьки отримують практичні навички та психологічні інструменти для роботи з дитячими страхами та тривогою. Практикуми можуть містити спільні творчі заняття або ігрові вправи, що сприяють зміцненню емоційного зв'язку.

Практичний психолог закладу надає персональні консультації батькам, які потребують поглибленої допомоги або зіткнулися з особливими труднощами у вихованні дитини під час війни.

Організація спільних з батьками акцій та проєктів, спрямованих на взаємодопомогу та підтримку створює відчуття спільноти та взаємодії.

Ці заходи допомагають дорослим усвідомити їхню ключову роль у формуванні психологічної безпеки дитини та надають необхідні інструменти для реалізації цієї місії, тим самим посилюють адаптаційні механізми всієї родини.

Фундаментальним кроком у побудові системи захисту є розроблення та впровадження єдиної Політики безпеки (*Safeguarding Policy*). Це стало можливим після включення нашого закладу до пілотного проєкту Міністерства освіти і науки України у співпраці з Save the Children International в Україні – «Safeguarding Policy». Його мета — створення політики захисту дітей, яка є основою для забезпечення безпеки та добробуту вихованців. Цей проєкт надає чіткі рекомендації та процедури для реагування на випадки жорстокого поводження з дітьми, а також допомагає створити атмосферу, у якій кожна дитина почувається захищеною. Представники закладу в особах директора та вихователя-методиста пройшли експертне очне навчання за програмою "Safeguarding TOT" та отримали відповідні сертифікати. Наступним кроком стало поширення знань на всіх учасників освітнього процесу: працівників, батьків, дітей та проведення тренінгів для працівників закладу з подальшою сертифікацією, що дозволило створити єдину команду. Проєкт «Safeguarding TOT» дав змогу сформувати надійну систему захисту дітей у закладі, що сприяло удосконалили знання та навичок педагогів для:

- виявлення ознак жорстокого поводження з дітьми;
- вжиття відповідних заходів реагування;
- забезпечення безпечного та сприятливого середовища для вихованців;
- розроблення та дотримання чітких правил поведінки;
- сприяння інклюзивному навчанню.

Крім того, призначено координатора з питань безпеки дітей, який відповідає за впровадження та контроль дотримання усіх процедур.

Проведені батьківські збори дали змогу забезпечити чіткі рекомендації та процедури реагування на випадки жорстокого або зневажливого поводження з дітьми. Батьки отримали інформацію про те, як розпізнати потенційні ризики та як діяти в таких ситуаціях. Це зміцнило довіру до закладу та поліпшило партнерські відносини між педагогами та родинами, що є ключовим для забезпечення безпеки та добробуту дошкільнят.

Завдяки постійним заняттям та бесідам, перегляду серії мультфільмів «Мої правила безпеки», що супроводжуються інформаційними плакатами («Попередження», «Власні кордони» та «Дружнє середовище») діти навчилися:

- розпізнавати небезпечні ситуації;
- розуміти та захищати власні кордони;
- будувати дружні взаємини з однолітками;
- вільно висловлювати власні потреби та звертатися за допомогою.

Впровадження доступних механізмів зворотного зв'язку дозволило дітям почуватися захищеними та сприяло створенню справжнього дружнього до дитини середовища.

Наша політика безпеки втілюється завдяки конкретним щоденним практикам:

- Навчання розумінню небезпеки: у доступній формі пояснюємо дітям поняття «насильство», «небезпечна ситуація» та «особисті кордони».
- Щоденний діалог довіри: використовуємо формат «ранкового кола» для відкритих бесід про емоції, почуття та правила безпечної взаємодії.
- Практичне відпрацювання: за допомогою рольових ігор та моделювання ситуацій діти навчаються розпізнавати загрози та правильно на них реагувати.
- Використання захисних слів і жестів: вчимо дітей використовувати спеціальні кодові слова або жести, щоб повідомити дорослому про дискомфорт.
- Формула захисту: впроваджуємо просту та дієву модель трьох «Ні»: «Ні!» — «Не чіпай!» — «Не мовчи!», яка дає дітям чіткий алгоритм дій.

Поєднання цих елементів — чіткої політики, адаптованого простору та атмосфери довіри — створює єдину систему, спрямовану на всебічний захист дитини.

Таким чином, політика безпеки — це не просто документ, а практичний інструментарій, що дає змогу кожному педагогу стати тією самою *safe person*, і послідовно втілювати захист на практиці.

Для продовження роботи із створення та розширення безпечного психоемоційного середовища інтегрували в роботу інноваційну данську методику «Лавандові ведмедики» більш відому як *«Дитячий садок без насилля»*. Її впровадження розпочали у групі четвертого року життя.

Головна мета методики полягає у формуванні в дітей таких цінностей, як турбота, толерантність, чесність і сміливість. Вона спрямована на те, щоб навчити малюків адекватно виражати власні емоції, розуміти почуття інших людей та конструктивно вирішувати конфлікти.

Базою для реалізації цієї технології є використання іграшкових лавандових ведмедиків. Кожна дитина отримує свого маленького ведмедика, а в групі є ще один — великий, спільний для всіх. Ведмедики стають не просто іграшками, а своєрідними персонажами, які допомагають дітям пізнавати цінності під час ігрових ситуацій та спілкування.

Завдяки «друзям-ведмедикам» діти отримують додаткову підтримку: вони вчаться ділитися власними переживаннями, відкриватися іншим, а ті діти, яким складно взаємодіяти з ровесниками чи дорослими, знаходять у ведмедиках справжніх співрозмовників і порадників.

Особливе значення має й символічність кольору — лаванда уособлює легкість, спокій та відкритість, створює емоційний фон довіри й психологічної безпеки. Саме тому, методика гармонійно вписується у завдання побудови сучасного безпечного психоемоційного середовища в закладі дошкільної освіти.

Підсумовуючи, зазначимо, що створення безпечного простору в закладі дошкільної освіти — це не кінцевий результат, а безперервний процес, що вимагає постійної уваги, аналізування ризиків та вдосконалення підходів. Вбачаємо, що найбільшої ефективності можна досягти завдяки застосуванню комплексного підходу, який об'єднує фізичний захист із психологічною підтримкою та соціальною взаємодією.

Побудова такого середовища можлива лише у тісній співпраці педагогів, батьків, громади та державних служб. Наша головна відповідальність — не лише захистити дітей фізично, а й створити простір, у якому вони почуваються захищеними, щасливими, зберігають відчуття власної цінності, стабільності для повноцінного розвитку навіть у найскладніших умовах.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про дошкільну освіту»від 6 червня 2024 року № 3788-IX
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція https://mon.gov.ua
3. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» Видавництво «Мандрівець», 2022. – 216 с.
4. Санітарний регламент для дошкільних навчальних закладів.
5. Лист МОН від02.04.2022 року №1/3845-22 «Про рекомендації для працівників ЗДО на період дії воєнного стану в Україні»
6. Наказ МВС від 09.07.2018 року №579 «Про затвердження вимог з питань використання та обліку захисних споруд»
7. Розпорядження КМУ від 02.05.2025 № 432-р «Про схвалення Концепції цифрової гігієни дітей дошкільного віку»
8. Гармс Тельма. Шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Третя редакція (ECERS-3) / Тельма Гармс, Річард М. Кліффорд, Деббі Краєр / пер. з англ. О.Тільна. – Харків: Вид-во «Ранок», 2020. – 116 с.
9. Матеріали всеукраїнського воркшопу «Safeguarding ТОТ», Київ – 2023
10. «Концепція безпеки закладів освіти»від 7 квітня 2023 р. № 301-р з Із змінами, внесеними згідно з Розпорядженням КМ№ 202-р від 07.03.2025

Горощук Віта
вихователь ЗДО № 5
Нетішинської міської ради
Хмельницької області

Проблеми розвитку дошкільної освіти в Україні в умовах сьогодення

Анотація. *В статті розглядається сучасний стан та актуальні проблеми розвитку сучасної дошкільної освіти в Україні. Виокремлено основні проблеми та описані деякі шляхи їх вирішення. Особливої актуальності ці питання набувають в умовах суспільних змін і воєнних викликів, коли дошкільна освіта має стати не лише освітнім, а й важливим соціальним інститутом підтримки дитини та родини.*

Ключові слова: *дошкільна освіта, актуальні проблеми, дошкільний вік, інклюзивна освіта, економічні чинники, цифровізація та інтеграція технологій.*

Сучасна дошкільна освіта є критично важливим етапом у розвитку дитини. Вона закладає основу для її майбутнього академічного успіху та особистісного зростання, однак на сучасному етапі реформування дошкільної освіти, кожен заклад в Україні має різні актуальні проблеми, оскільки дуже важливо, щоб кожна дитина отримувала необхідні навички, які допоможуть їй адаптовуватися до змін, що відбуваються в світі, зокрема й в Україні, особливо під час воєнного стану.

На основі теоретико-практичного дослідження сучасного стану системи дошкільної освіти в Україні, проведеного О. Рейпольською, можна виокремити та схарактеризувати тенденції розвитку системи дошкілля. Науковець наголошує, що пріоритетним напрямом реформування сучасної системи ДО є оновлення інтегрованого змісту переддошкільної освіти в контексті завдань Концепції «Нова українська школа» (НУШ), що потребує таких моделей освітнього процесу, як ігрова, проєктна, середовищна та інші. Побудова означених моделей на принципах пріоритету досвіду над інформуванням, партнерської взаємодії, активізації власних

зусиль, особистісного залучення кожної дитини, діалогового формату освітнього процесу — ось орієнтований перелік завдань на найближчу перспективу перебудови вітчизняної системи дошкільної освіти. Дошкільна освіта є першою ланкою неперервної освіти, тому в сучасній національній освіті, як стверджує О. Ковшар, існує потреба в узагальненні й систематизації досвіду, вирішенні проблеми, що виникли на шляху розвитку вітчизняної дошкільної освіти, теоретичному осмисленні здобутків дошкільної освіти, традицій, тенденцій, закономірностей, що допоможе усвідомити її значення, неперервність, глибоко проникнути в її сутність, мету, зміст і форми організації [1] .

З огляду на те, що дошкільна освіта є невід'ємним складником та першим рівнем у системі безперервної освіти України, стартовою платформою особистісного розвитку дитини, система дошкільного виховання постійно перебуває під впливом як і внутрішніх так і світових чинників, які спрямовані на поліпшення якості, доступності та відповідності сучасним потребам дітей, сімей, суспільства. Крім цього, дошкільна освіта посідає важливе місце у становленні особистості дитини, оскільки саме в ранньому віці закладаються основи фізичного, емоційного, інтелектуального та соціального розвитку. Виклики, які виникли перед системою дошкільної освіти в сучасних умовах, потребують комплексного вирішення. Розглянемо найактуальніші з них.

Психологічні виклики. Дошкільний вік – період формування особистості, емоційної сфери та соціальних навичок. Саме в цей час діти найбільш вразливі до впливу зовнішніх чинників. У сучасних умовах дошкільна освіта стикається з низкою психологічних викликів, які потребують особливої уваги з боку педагогів, батьків та суспільства. Сучасні діти все більше часу проводять із гаджетами, що впливає на їхню увагу, емоційність і соціальні навички. Поряд з цим зростає кількість дітей із підвищеною тривожністю та агресивністю. Психологічна служба у ЗДО часто не може охопити всі потреби, а вихователі не завжди мають достатні компетентності у сфері дитячої психології. Психологічні виклики дошкільного віку є одними з найгостріших проблем сучасної освіти. Забезпечення системної психологічної допомоги, створення сприятливого емоційного клімату та підтримка батьків здатні знизити негативний вплив стресових чинників і забезпечити гармонійний розвиток дітей.

Інклюзивна освіта - освіта, що передбачає навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами разом із ровесниками у звичайних закладах дошкільної освіти. Вона ґрунтується на принципах рівності, доступності та партнерства, забезпечує кожній дитині можливість максимально реалізувати власний потенціал. Однак попри позитивні зміни у сфері інклюзії, спостерігається нестача кваліфікованих асистентів вихователя, методичних матеріалів та обладнання для дітей з особливими освітніми потребами (далі по тексту – ООП). У багатьох закладах інклюзія залишається формальною, а не практично реалізованою: переповнені групи ускладнюють індивідуальну роботу з такими дітьми, нагальною є потреба в облаштуванні безбар'єрного середовища (пандуси, ліфти, зручні санвузли та ін.).

Інклюзивна освіта – це не лише про доступність, а й про формування гуманного суспільства, у якому кожна дитина відчуває себе цінною та потрібною. Забезпечення якісної інклюзії у ЗДО сприятиме розвитку соціальної рівності та гармонійному становленню майбутніх поколінь.

Серед причин браку кадрового забезпечення - низька заробітна плата, високе навантаження та відсутність належних умов для професійного зростання, й вдповідний відтік кадрів. На сьогодні молоді спеціалісти рідко обирають професію вихователя, а досвідчені педагоги нерідко змінюють сферу діяльності. Це створює кадровий дефіцит і знижує рівень освітнього процесу.

Однією з ключових проблем залишається нерівний доступ до ЗДО. У містах групи часто переповнені, тоді як у сільській місцевості спостерігається дефіцит садочків або їхня відсутність. Це призводить до того, що значна кількість дітей не має можливості отримати якісну дошкільну освіту. Забезпечення доступності та якості дошкільної освіти можливе лише за умови комплексного підходу, за якого відбувається розвиток інфраструктури, належне фінансування, підтримка педагогів, тісна співпраця з батьками та застосування сучасних методик. Це інвестиція у майбутнє покоління й успішність держави.

Співпраця з батьками є також важливою у розвитку дошкільної освіти**.** Далеко не всі батьки готові брати активну участь у вихованні дітей у партнерстві із закладом. Часто спостерігається перекладання відповідальності на вихователів, або ж навпаки — їхнє надмірне втручання у педагогічний процес. Це створює конфлікти та знижує ефективність освітнього середовища. Дошкільна освіта є не лише освітнім процесом, а й системою партнерства між педагогами та батьками. Від ефективності цієї взаємодії залежить розвиток дитини, її соціалізація та готовність до подальшого навчання. Проте співпраця з батьками залишається однією з найактуальніших проблем сучасних ЗДО. Своєю чергою, серед основних проблем співпраці назвемо такі: низький рівень педагогічної культури частини батьків, як результат - батьки не завжди усвідомлюють важливість раннього розвитку. Дуже часто спостерігається й те, що всю відповідальність за виховання дітей батьки перекладають виключно на вихователів, хоча Закон України «Про освіту» (ст..52-55) чітко визначає учасників освітнього процесу, їхні права та обов’язки. Однак, попри це існує недовіра між педагогами та родинами.

Як нам вважається, недостатнє використання таких сучасних форм спілкування таких як онлайн-зустрічі, месенджери, електронні щоденники створює проблеми в комунікації, а застосування формального підходу до проведення батьківських зборів, не завжди приносить реальну користь.

Основними шляхами вирішення даної проблеми, на нашу думку, є:

- формування партнерських відносин на основі рівноправності педагога і батьків як учасників освітнього процесу;
- використання інноваційних форми роботи з родинами: майстер-класів, тренінгів, сімейних клубів, творчіх проєктів, ігрових зустрічей різного характеру;
- застосування ІКТ для підтримки постійного зворотного зв’язку;
- психологічна підтримка сімей – консультації практичного психолога, просвітницькі заходи;
- підвищення педагогічної культури батьків за допомогою інформаційних куточків, буклетів, інтерактивних лекцій.

Тому саме співпраця з батьками є невід’ємною умовою успішної реалізації дошкільної освіти. Подолання бар’єрів у комунікації, підвищення педагогічної культури та створення справжнього партнерства між закладом освіти й сім’єю дозволить забезпечити гармонійний розвиток дитини та підготувати її до життя в сучасному суспільстві.

З урахуванням того, що дошкільна освіта є базовою ланкою системи освіти, яка забезпечує гармонійний розвиток дитини та підготовку до школи умовах сучасних викликів, зокрема під час воєнних дій в Україні, проблема збереження та відновлення мережі закладів дошкільної освіти набула особливої актуальності.

Як відомо, мережа ЗДО зазнала, на жаль суттєвих руйнувань (пошкоджень внаслідок бойових дій чи повного знищення), частина закладів не може функціонувати через небезпеку обстрілів, відсутність укриттів та пошкоджену інфраструктуру. Багато дітей, особливо у прифронтовтих регіонах, втратили доступ до безпечного освітнього середовища. Отже, тисячі дітей залишаються поза освітнім процесом, а діти та їхні батькіи відчувають психологічний тиск через відсутність

стабільного середовища. З іншого боку, додаткове навантаження на діючі садки у відносно безпечних регіонах, у яких групи часто переповнені, зменшення рівня охоплення дітей дошкільною освітою, за якого тисячі дітей залишаються поза освітнім процесом створюють ще більш вагомі проблеми в ланці дошкільної освіти.

Шляхами вирішення даної проблеми є :

- відновлення пошкоджених закладів із урахуванням сучасних вимог безпеки (обов'язкові укриття, протипожежні системи);
- будівництво нових дитячих садків у громадах із високою потребою (міста, куди переселилися внутрішньо переміщені сім'ї);
- створення альтернативних форм дошкільної освіти: сімейні дитсадки, групи короткотривалого перебування, інклюзивні простори;
- модернізація освітнього середовища – використання сучасних методик та інтерактивних технологій, стоврення безпечних ігрових зон.

Означене забезпчить гарантований доступ дітей до якісної освіти, стане важливим у відновленні суспільства, забезпеченні психологічної підтримки родин.

Дошкільній освіті України критично бракує цифровізації та впровадження інноваційних технологій. Дитячі садочки на десятки років відстали в цифровізації від шкіл. Педагоги мають ознайомити дітей з елементами інформатики, однак для цього бракує технічних можливостей в усіх садочках. З огляду на інформаційну прозвиненість сучасних дітей, старшим вже нецікаво слухати розповідь вихователя про рух сонце небосхилом, більш цікавим це побачити відео у за стосунку. Однак, вихователь має зважати на санітарні вимоги - умовні 15 хвилин під час заняття для демонстуванння якісного пізнавального контенту.

Зауважимо, що для інтегрування таких технологій в освітній процес ЗДО може здійснюватися за допомогою різних ресурсів, адже, наприклад, інтерактивні дошки широко застосовуються в ЗДО багатьох європейських країн для відтворення музики, пізнавальних відео та віртуальних екскурсій, танцювальних активностей, прослуховування аудіокниг, для ігор і вправ зі стилусом або за допомогою дотику. Саме тому, важливою є цифровізація та забезпечення сучасними інноваційними технологіями всіх заклади дошкільної освіти [2].

В умовах воєнного стану, коли повітряні тривоги стали повсякденною реальністю, укриття перетворилися з тимчасових сховищ на важливі простори для життя, навчання та розвитку, створення безпечного та комфортного середовища для дітей є одним із найактуальніших і найважливіших завдань. Це не лише про фізичний захист, а й про збереження ментального здоров'я та забезпечення безперервності освітнього процесу. Такий складний, але вкрай важливий процес вимагає зусиль педагогів, батьків, волонтерів та адміністрацій. Кожна продумана деталь, кожен крок, спрямований на комфорт дитини, допомагає їй пройти через випробування війни, зберігає ментальне здоров'я, інтерес до життя та прагнення до навчання, і це не просто виконання нормативних вимог, а інвестиція в майбутнє.

Ключовою умовою для створення успішного та здорового освітнього середовища в дошкільній освіті є забезпечення комплексної підтримки всіх учасників освітнього процесу. Така підтримка має бути психологічною, методичною та інформаційною, і надаватися системно, а не лише в кризових ситуаціях. Тільки спільними зусиллями можна створити таке освітнє середовище, у якому кожен зможе відчувати себе впевнено, захищено та мати всі можливості для особистісного та професійного зростання.

Отже, дошкільна освіта в Україні перебуває на етапі трансформації, проте без системного вирішення проблем у сфері фінансування, кадрового забезпечення, модернізації освітнього процесу та підтримки інклюзивності досягти високої якості буде складно. Попри ці виклики, дошкільна освіта в Україні має значний потенціал. Майбутнє країни значною мірою залежить від того, наскільки ефективно суспільство

інвестуватиме в розвиток наймолодших громадян. І лише спільними зусиллями можна забезпечити високу якість дошкільної освіти, яка стане міцним фундаментом для щасливого та успішного майбутнього наших дітей.

Список використаних джерел

1. Дитячі садки без ілюзій: 8 трендів і 6 міфів про сучасне дошкілля . URL: https://osvitoria.media/experience/dytyachi-sadky-bez-ilyuzij-8-trendiv-i-6-mifiv-pro-suchasne-doshkillya/
2. Мачинська Н.І.Тенденції розвитку сучасної дошкільної освіти в Україні // Гуманітарний форум /Том 2, № 1, 2024. URL file:///C:/Users/User/Downloads/5.pdf

Клепацька Ірина,
вихователь ЗДО «Берізка»
Городоцької міської ради
Хмельницької області

Актуальні проблеми розвитку сучасної дошкільної освіти в Україні

Анотація. *У статті розглянуто актуальні проблеми розвитку сучасної дошкільної освіти в Україні. Проаналізовано основні виклики, пов'язані з реформуванням системи, оновленням змісту освіти, впровадженням інноваційних технологій навчання та виховання, підготовкою педагогічних кадрів, а також створенням безпечного та інклюзивного освітнього середовища. Окрему увагу приділено впливу соціально-економічних і суспільно-політичних умов, зокрема війни, на функціонування закладів дошкільної освіти. Визначено напрями вдосконалення освітнього процесу та підвищення його якості відповідно до європейських стандартів.*

Ключові слова: *дошкільна освіта, сучасні проблеми, інновації, інклюзія, освітнє середовище, педагогічні кадри, реформа освіти, Україна.*

Вступ

Дошкільна освіта є фундаментальною ланкою у системі безперервної освіти людини та має вирішальне значення для всебічного розвитку дитини. Саме у дошкільному віці формуються когнітивні, соціальні, емоційні та моральні компетентності, закладаються основи особистісного розвитку, комунікативних навичок і пізнавальної активності. В умовах сучасних соціально-економічних трансформацій, глобалізаційних процесів та активного впровадження цифрових технологій дошкільна освіта в Україні стикається з новими викликами та потребує адаптації до сучасних умов [1].

Окрім традиційних завдань розвитку дітей, дошкільна освіта сьогодні виконує ще й соціальну функцію: вона сприяє соціалізації дітей, підтримує сім'ю, забезпечує рівний доступ до освітніх ресурсів та готує дитину до подальшого навчання у школі. Водночас, зміни в соціально-політичному та економічному середовищі, зокрема наслідки війни та масового переміщення населення, висувають перед системою дошкільної освіти нові вимоги щодо безпеки, психолого-педагогічної підтримки та інклюзивності [2].

Актуальність дослідження обумовлена потребою виявлення та аналізу сучасних проблем, які впливають на якість і ефективність дошкільної освіти в Україні. Визначення основних викликів, а також розроблення рекомендацій щодо їх

подолання сприятиме підвищенню рівня освітніх послуг, формуванню компетентної та соціально адаптованої особистості дитини, інтеграції української системи дошкільної освіти у європейський та світовий освітній простір [3].

Мета статті – комплексно проаналізувати сучасні проблеми розвитку дошкільної освіти в Україні та запропонувати ефективні шляхи їх подолання. Для досягнення мети здійснено огляд законодавчих та нормативних документів, наукових праць, аналітичних звітів та сучасних досліджень у сфері дошкільної педагогіки.

Основні проблеми дошкільної освіти в Україні. Однією з ключових проблем є недостатнє фінансування закладів дошкільної освіти. Хоча законодавчо закріплено право дітей на безкоштовну дошкільну освіту, на практиці брак коштів призводить до зношеності матеріально-технічної бази, відсутності сучасних навчально-методичних матеріалів, недостатнього оновлення ігрових та навчальних просторів [2]. Це негативно позначається на якості освітнього процесу.

Важливою проблемою є кадровий дефіцит. Молоді спеціалісти неохоче йдуть працювати у сферу дошкільної освіти через низький рівень заробітної плати та високе навантаження [3]. Як наслідок, у багатьох закладах відчувається брак вихователів, психологів, логопедів та інших фахівців.

Попри проголошену державою політику рівного доступу до освіти, на практиці існують значні диспропорції. У сільській місцевості спостерігається нестача дитячих садків, що змушує батьків возити дітей у сусідні населені пункти або залишати їх удома [4]. Це створює нерівність у можливостях розвитку дітей.

Сучасні діти зростають у середовищі швидких технологічних змін, однак освітні програми часто є застарілими. Вони не повною мірою враховують необхідність формування критичного мислення, навичок роботи з інформацією, комунікаційних умінь та креативності [5].

Зростає кількість дітей із особливими освітніми потребами. Інклюзивна освіта в ЗДО ще не набула достатнього розвитку. Бракує кваліфікованих фахівців, обладнаних груп, методичних матеріалів для роботи з такими дітьми [6].

Ще однією проблемою є недостатня активність батьків у процесі виховання та навчання дітей. Часто вони перекладають відповідальність на педагогів, не враховують задекларованe законодавче положення про те, що саме родина є головним середовищем соціалізації дитини [7].

Шляхи вирішення проблем дошкільної освіти. Необхідним є збільшення державних і місцевих бюджетних асигнувань на дошкільну освіту, залучення інвестицій та грантів. Важливо оновлювати матеріально-технічну базу закладів, створювати сучасне освітнє середовище, що відповідатиме потребам дітей XXI століття [2].

Для подолання дефіциту кадрів потрібно підвищувати заробітну плату педагогів, створювати умови для їхнього професійного розвитку, запроваджувати системи стимулювання та підтримки молодих спеціалістів [3].

Держава має сприяти розвитку мережі закладів у сільській місцевості, впроваджувати альтернативні форми здобуття дошкільної освіти – сімейні дитячі садки, приватні ініціативи, центри раннього розвитку [4].

Необхідно модернізувати зміст дошкільної освіти, орієнтуючись на компетентнісний підхід. Програми мають включати розвиток критичного мислення, цифрової грамотності, екологічної свідомості, креативності та комунікаційних умінь [5].

Потрібно розширювати мережу інклюзивних груп, забезпечувати їх спеціальним обладнанням, підвищувати кваліфікацію педагогів у сфері роботи з дітьми з особливими освітніми потребами [6].

Необхідно активніше залучати батьків до освітнього процесу, проводити тренінги, консультації, спільні заходи, які сприятимуть підвищенню їхньої педагогічної культури [7].

Висновки. Результати аналізу сучасного стану дошкільної освіти в Україні дозволяють виокремити низку ключових проблем, що гальмують розвиток цієї сфери. Серед них – недостатнє фінансування закладів дошкільної освіти, дефіцит висококваліфікованих педагогічних кадрів, нерівний доступ дітей до дошкільних закладів у різних регіонах, застарілі освітні програми, обмежена реалізація інклюзивних практик, а також недостатня участь батьків в освітньому процесі [1–7].

Для подолання цих викликів необхідно запровадити комплексні заходи на державному, регіональному та локальному рівнях. Зокрема, важливими є підвищення фінансування дошкільної освіти, модернізація матеріально-технічної бази, оновлення освітніх програм відповідно до сучасних стандартів, створення сучасного інклюзивного середовища та активне залучення батьків до виховного процесу. Своєю чергою, підвищення соціального статусу педагогів і впровадження системи професійного розвитку забезпечить стабільність і якість освітнього процесу [2–6].

Особливу увагу слід приділяти адаптації дошкільної освіти до нових соціально-політичних умов, зокрема до наслідків війни, масового переміщення населення та психологічного стресу дітей. Це потребує не лише матеріальних і кадрових ресурсів, а й розвитку спеціальних психолого-педагогічних програм підтримки дітей, що сприятиме їхньому гармонійному розвитку та адаптації [8].

Отже, ефективний розвиток дошкільної освіти в Україні можливий лише за умови системного підходу, що передбачає інтеграцію державних ініціатив, професійного зростання педагогів, активну участь сім'ї та модернізацію освітнього середовища. Впровадження таких заходів дозволить забезпечити високий рівень дошкільної освіти, підготувати дитину до успішного навчання у школі та сприяти формуванню компетентної, соціально активної та гармонійно розвиненої особистості.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про дошкільну освіту» від 11.07.2001 № 2628-III.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. – К.: Либідь, 2003.
3. Богуш А.М., Білан О.І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2017.
4. Савченко О.Я. Сучасні проблеми освіти в Україні. – К.: Педагогічна думка, 2018.
5. Кононко О.Л. Дошкільна освіта: проблеми та перспективи. – Харків: Основа, 2020.
6. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. – К.: А.П.Н., 2019.
7. Левінець Н.В. Партнерство сім'ї та закладу дошкільної освіти у вихованні дітей. – Львів: Сполом, 2021.

Кожем'якіна Ірина
доцент кафедри педагогіки, спеціальної
світи та менеджменту КЗ «Сумський
обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти»,
кандидат педагогічних наук, доцент

Організація освітнього простору закладів дошкільної освіти в умовах воєнного стану

Анотація. *У статті актуалізується питання організації освітнього простору закладу дошкільної освіти в умовах воєнного стану та здійснено аналіз можливостей його ефективного функціонування за підтримки онлайн-ресурсів та онлайн-сервісів.*

Ключові слова: *дошкільна освіта, освітній простір, дистанційна взаємодія, онлайн-ресурси, онлайн-інструменти.*

Проблема організації освітнього простору закладів дошкільної освіти в умовах сьогодення набула визначної гостроти й потребує вивчення та аналізу вже існуючого наразі досвіду та пошуку нових можливостей і ресурсів для ефективного забезпечення освітньої діяльності дітей дошкільного віку. Тому педагоги дошкільної освіти (завідуючи ЗДО, методисти, вихователі) перебувають у пошуку технологій, онлайн-ресурсів та онлайн-інструментів для ефективного функціонування освітнього простору ЗДО, який сьогодні розширився і охоплює укриття та сховища, а також вийшов за межі закладів освіти в онлайн простір.

Освітня взаємодія закладів дошкільної освіти з дітьми та їхніми батьками в умовах воєнного стану має враховувати важливі аспекти організації та проведення змішаного та дистанційного (онлайн) форматів навчання дошкільників, які наразі запроваджено у переважній більшості ЗДО Сумської області. Насамперед, як зазначено у нормативних документах щодо організації освітнього процесу у закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану [1; 4; 5] та існуючого світового досвіду, навчання, в тому числі і онлайн, має бути безпечним, тобто учасники освітнього процесу (вихователі, батьки, діти) мають перебувати у сфері безпеки (безпечних для себе умовах, насамперед, для власного здоров'я).

Зокрема, безпечний освітній простір передбачає відповідні вимоги до організації освітньої діяльності ЗДО. Для безпечного навчання онлайн усі учасники відповідної команди (групи) мають дотримуватися визначених правил освітньої взаємодії: будь у безпеці, будь добрим, будь чуйним, будь винахідливим (оригінальним).

Відтак, з урахуванням реалій сьогодення розуміємо, що пріоритетними залишаються питання створення безпечного освітнього простору, які потребують не тільки дотримання безпекових умов, але й створення комфортного середовища для всіх учасників освітнього процесу та «підвищення якості освітньої діяльності закладів дошкільної освіти» [4] в дистанційному та змішаному форматі навчання.

Діти мають розвиватися у безпечній та здоровій атмосфері, тому вони потребують емоційної підтримки та психологічного супроводу. Зараз надзвичайно важливо підтримувати психологічне здоров'я дітей, адже як зазначила психолог Дар'я Губарєва, «відволікаючи їх від війни, нам потрібно допомогти розслабитись та зменшити психологічний тягар, з якими їм довелось зіштовхнутись» [3]. Тому різні психологічні служби та соціальні організації надають поради та пропонують конкретні практичні дії з питання підтримки дітей під час війни. Активним учасником такої психологічної взаємодії з педагогами стала дитяча психологіня Світлана Ройз, яка

пропонує педагогам, насамперед вихователям ЗДО, чіткі поради та комплекси практичних прав, які дозволять підтримати позитивний емоційний стан дітей. Вихователям варто включити в освітній процес розроблені психологінею комплекси впав та ігор: вправи при панійчній атаці; комплекс заспокійливих ігор та вправ для малечі; тихі ігри для дітей; тілесні ігри для зняття стресу та інші. При цьому для їх якісної реалізації необхідно наповнити освітній простір укриттів та сховищ доступним дидактичним матеріалом. В цьому випадку підійдуть олівці, фарби, різнокольорова крейда, клей, різноманітний скотч (двосторонній, декоративний звичайний тощо), пластилин, намистинки, мозаїка, конструктор Лего, різні види пальчикового театру (на ложках, паличках, пальцях тощо) або ляльки на руку, різни нитки та мотузки, багато різноманітного паперу (для малювання, витинанок, аплікацій, просто рвати та інше), настільні ігри маленькі іграшки та різноманітний природний матеріал (каштани, жолуді, шишки, камінці, дерев'яні брусочки, листя дерев тощо).

Орієнтуючись на поради дитячої психологічні С. Ройз, під час змішаного та дистанційного формату навчання доцільно застосовувати аудіальний і візуальний канали дітей для підвищення ефективності навчальних занять та активності дітей в освітньому процесі, створення можливості підтримки психологічного та емоційного стану дітей. Тому доречним буде наповнити освітній онлайн простір для дітей та їх батьків такими онлайн-ресурсами: сайт БараБука від видавництва «Ранок» (https://bit.ly/35pwNKw_____); Телеграм-канал «Підтримай дитину» (https://t.me/pidtrumaidutuny); Telegram-канал Павлуша і Ява (https://t.me/pavlushaiyava); Telegram-канал з аудіоказаками українською: (https://t.me/kazky_ukr); Yakaboo – аудіо- та електронні книжки в мобільному додатку: (https://bit.ly/3CcZG92); MEGOGO – доступ до мультфільмів, фільмів та аудіо казок (https://bit.ly/35KLwjg).

Взаємодія з батьками в дистанційному та змішаному форматі потребує від вихователів додаткових комунікативних вмінь в режимі онлайн та розширення й урізноманітнення способів взаємодії з ними. Тому простір освітньої взаємодії з батьками активно розширюється за допомогою месенджерів Viber, WhatsApp, Telegram, у яких створюються відповідні групи. Це дозволяє активно і оперативно комунікувати з батьками дітей та вирішувати нагальні проблеми освітнього процесу.

Важливо розробити поради та можливі вправи, ігри, види діяльності, які батьки можуть застосувати під час організації освітнього процесу та розваг вдома, особливо у моменти небезпеки та перебування дітей в укриттях, оскільки домівки дошкільників наразі стали частиною освітнього простору. Для підтримки батьків в організації освітньої взаємодії з дітьми доцільно долучити їх до Telegram-каналу «Мамо, давай пограємось», на якому кожного дня оновлюється колекція завдань, зібрана з усіх країн світу: ігри, казочки, дидактичні матеріали, пісеньки та багато іншого.

Також на сайтах закладів дошкільної освіти, які інтегрують освітній простір, важливо і необхідно створити рубрику, в якій батьки зможуть знайти практичні поради та покликання на онлайн-ресурси щодо психологічної підтримки дітей в умовах війни. Більш детальна взаємодії з питання психологічної підтримки дітей може здійснюватися на сторінці психолога ЗДО та сторінці конкретної групи, яку відвідує дитина. Доречною у взаємодії з батьками може стати створена сторінка для запитань і пропозицій батьків.

Серед особливостій організації освітнього онлайн простору у процесі дистанційного (онлайн) навчання є необхідність застосовувати режим синхронного і асинхронного навчання, що збільшить час освітнього процесу і підвищить ефективність дистанційного (онлайн) навчання.

Зазначимо, що синхронний режим навчання передбачає взаємодію між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої учасники одночасно перебувають в електронному освітньому просторі або спілкуються за допомогою засобів аудіо-,

відеоконференції. Інакше кажучи, це проведення заняття в режимі реального часу в обраному цифровому середовищі, у якому одночасно присутні вихователь, діти та їх батьки, спілкуючись приблизно так, як це відбувається на занятті в традиційному форматі. Асинхронний режим означає взаємодію між суб'єктами дистанційного навчання, за якої учасники взаємодіють між собою із затримкою в часі, застосовуючи при цьому інтерактивні освітні платформи, сайти, блоги, електронну пошту, форуми, соціальні мережі тощо. Можна сказати, що це режим більш самостійного навчання, яке, водночас, підтримується вихователем і батьками з використанням відповідних цифрових інструментів.

Отже, синхронне навчання, як зазначається в методичних рекомендаціях про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році – це процес, коли відбувається онлайн-заняття, а асинхронне – коли вихователь записує відеозаняття або, наприклад, мотиваційне відео і передає його батькам за допомогою онлайн-сервісів для самостійного опрацювання дітьми. Якщо дитина не може самостійно опрацювати наданий матеріал, то батьки опрацьовують його разом із дитиною [5. с. 8].

Однак, варто врахувати, що умови здійснення освітнього процесу, які існують сьогодні, не можуть забезпечити повноцінну синхронність процесу навчання (стан здоров'я тих, хто навчається, їх особистісні можливості, професійна зайнятість батьків, ресурсні можливості (якість інтернету, умови та інше), а відтак необхідно забезпечити дітей таким матеріалом і завданнями, які можуть засвоюватися і розв'язуватися у пролонгованому форматі, за власною індивідуальною траєкторією розвитку, тобто в асинхронному форматі навчання.

Освітній простір, в якому перебувають дошкільники в нових соціальних умовах воєнного стану відповідно до вище згаданих методичних рекомендацій [5], має бути не лише безпечним, а й інформативним, цікавим, змістовним, стимулювати когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісно-поведінковий розвиток дітей. В цьому випадку доцільним буде широкий та різноаспектний медіаконтент Facebook-груп для вихователів ЗДО: «Виховання з любов'ю», «З любов'ю до дітей», «Граючись – навчаємось», «Дошкільникам. Цікаво! Корисно! Актуально!», «Малятам-дошкільнятам» та інші.

Варто зазначити, що ефективна реалізація дистанційного навчання передбачає якомога більше застосовувати і розвивати можливості онлайн навчання, набувати практичний власний досвід, який дає можливість визначити власний контент онлайн взаємодії з дошкільниками та їхніми батьками у освітньому просторі, шукати цікаві ідеї, які можуть бути задіяні в освітній діяльності ЗДО. Віддтак, під час організації дистанційного навчання рекомендовано використовувати матеріали онлайн ресурсу «Український дитячий садок online», які представлені на YouTube-каналі МОН України та ЮНІСЕФ і на платформі MEGOGO, телеграм каналі https://t.me/mrleader_brand/14 та сайті МОН України. Вони стануть орієнтиром для подальшої діяльності вихователів у організації та здійснення дистанційної форми навчання дошкільників.

Збільшити можливості дистанційного (онлайн) освітнього процесу, сформувати бажання та підвищити готовність до онлайн навчання у дошкільників допоможе взаємодія в освітньому онлайн просторі за підтримки технологій дистанційного навчання. Існуючий досвід означеної роботи продемонстрував спроможність таких онлан-ресурсів та онлайн-інструментів як онлайн-заняття, відеозаняття, відеоролики, відеоконференції, форуми, чати, онлайн-екскурсії, онлайн-подорожі, онлайн-ігри, читання казок онлайн, презентації, фотоколажі тощо.

Застосування пропонованих матеріалів на інтернет-ресурсах та інформаційно-комунікаційних технологій й онлайн-інструментів сприє формуванню у дітей мотивації до навчання, вивчення теми дня/тижня, збагаченню їхнього словника, закріпленню

знань та умінь, набутих під час активностей, розвитку дитячої творчості та формуванню базових компетентностей. Практичну значущість мають напрацювання педагогів щодо облаштування освітнього онлайн простору закладу дошкільної освіти представленого сьогодні сайтами та освітніми платформами.

З метою залучення дітей до різних видів діяльності педагогічному колективу необхідно заздалегідь спланувати змістовий медіаконтент роботи, що відвертатиме увагу дітей від хвилювань, страхів та сприятиме зниженню тривожності. Доцільно використовувати технічні засоби навчання, дидактичні онлайн ігри, можливі види онлайн театрів, залучати дітей до малювання та поробок з паперу, природного матеріалу [5, с. 4], аплікацій тощо в пролонгованому режимі навчання з подальшим представленням та демонстрацією в онлайн просторі.

Беззаперечно важливо в процесі організації освітнього простору дошкільників враховувати вітчизняну практику щодо «класифікації різних видів діяльності, притаманних періоду дошкільного дитинства. Це – рухова, ігрова, комунікативна, мовленнєва, здоров'язбережувальна, мистецько-творча (малювання, ліплення, аплікація, конструювання, спів, танці, гра на музичних інструментах), пізнавально-дослідницька, господарчо-побутова діяльність» [5, с. 5] з метою їх організації та проведення в онлайн режимі (синхронне навчання) та в пролонгованому режимі роботи вдома за підтримки батьків (асинхронне навчання). Така практика організації видів діяльності, зокрема у дистанційному форматі навчання, обов'язково має враховувати вікові особливості дітей, орієнтувати вихователів на виконання освітніх завдань, власний безперервний професійний розвиток та активну підтримку розвитку в дитини творчих, самостійних, якісно нових характеристик.

Вважаємо, що більшість часу сьогоднішнього освітнього процесу має відбуватися індивідуалізовано і полягати у забезпеченні вихователем індивідуальної зони творчого розвитку дитини, що дозволяє їй на кожному етапі створювати освітню продукцію з урахуванням індивідуальних якостей та здібностей. Для цього важливо і необхідно застосовувати можливі технології дистанційного навчання та дистанційної освітньої взаємодії. Існуючі онлайн-ресурси та онлайн-сервіси (сайт, блог, чат, форум, е-пошта, Viber Telegram facebook та інші ресурси) дозволяють вихователю бути онлайн у постійному часі, тобто вирішувати питання або проблеми у створеній системі освітньої взаємодії, наприклад, для збирання запитань (дітей, батьків, колег, адміністрації, партнерів) за допомогою Padlet дошки або Forms google.

Отже, освітня діяльність вихователів закладів дошкільної освіти в дистанційному та змішаному форматах зорієнтована на розширення можливостей освітньої взаємодії в умовах військового стану в ефективно створеному освітньому просторі, який сьогодні вийшов за межі ЗДО. Вдала організація освітнього простору дошкільників, своєю чергою, сприятиме досягненню ними освітніх результатів (набуття компетентностей) з урахуванням вікових особливостей, забезпечить неперервність здобуття освіти з огляду на існуючі умови та безпекову ситуацію й реалізацію наступності між дошкільною освітою та Новою українською школою.

Список використаних джерел та літератури

1. Безпечне освітнє середовище: підготовка закладів освіти до нового навчального року. URL : https://mon.gov.ua/ua/news/bezpechne-osvitnye-seredovishe-pidgotovka-zakladiv-osviti-do-novogo-navchalnogo-roku (дата звернення 08.09.25).

2. Дацун Олена. Ігри з дітьми підчас воєнних дій. URL :. https://sqe.gov.ua/diyalnist/rekomendacii-zakladam-osviti/ (дата звернення 10.09.25).

3. Матвієнко О., Губарєва Д. Навчання у воєнний час: досвід освітнього хабу URL : https://osvita.ua/school/86168/ (дата звернення 12.09.25).

4. Методичні рекомендації з питань забезпечення якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти за результатами дослідження ECERS-3. URL : http://ru.osvita.ua/doc/files/news/875/87564/2_1.pdf (дата звернення 08.09.25).

5. Методичні рекомендації про окремі питання діяльності заклдів дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році. URL :. https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-okremi-pitannya-diyalnosti-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-u-20222023-navchalnomu-roci (дата звернення 13.09.25)

6 Ройз С., Найдьонова Л., Гольцберг К., Горбунова В. Як підтримати та заспокоїти дитину під час війни. URL : https://eo.gov.ua/yak-pidtrymaty-ta-zaspokoity-dytynu-pid-chas-viyny/2022/02/28/ (дата звернення 09.09.25).

Лічман Вікторія,
директор ЗДО №55
Слов'янської міської ради
Донецької області

Захист права дитини на освіту в умовах воєнного стану: досвід закладу дошкільної освіти

Анотація. *У статті представлено покроковий алгоритм організації дистанційної освіти в закладі дошкільної освіти в умовах воєнного стану. Висвітлено ключові етапи: аналіз нормативно-правової бази, підвищення кваліфікації педагогів, налагодження партнерської взаємодії з батьками та впровадження організаційно-технічних заходів. Особлива увага приділена роботі з дітьми з особливими освітніми потребами та створенню власних цифрових освітніх ресурсів педагогами закладу. Досвід демонструє, як попри виклики війни дистанційне навчання забезпечує доступність, безпеку та ефективність освітнього процесу, сприяє збереженню психоемоційного благополуччя дітей та їхньому гармонійному розвитку.*

Ключові слова: *дистанційне навчання, воєнний стан, організація освітнього процесу, педагогічна компетентність, робота з батьками, діти з особливими освітніми потребами, цифрові інструменти, партнерська взаємодія, інклюзивна освіта.*

Реалізація права дитини на здобуття дошкільної освіти з урахуванням індивідуальних особливостей, освітніх потреб і можливостей кожної дитини в умовах воєнного стану є одним із найактуальніших викликів сучасності для прифронтових міст. Постає ключове питання: яким чином організувати освітній процес, щоб він був водночас максимально безпечним, доступним і ефективним?

Одним із шляхів вирішення цієї проблеми стала організація діяльності закладу дошкільної освіти (далі по тексту – ЗДО) в дистанційному форматі. Для успішного впровадження розроблено покроковий алгоритм дій.

Перший крок – аналізування нормативно-правової бази.

Першим і найважливішим кроком стало глибоке ознайомлення з нормативно-правовою базою, яка є підґрунтям для подальшої роботи. Вивчення та врахування вимог законодавства, що регулює освітній процес під час воєнного стану, а також Положення про дистанційну форму здобуття дошкільної освіти [1] дозволило діяти в рамках правового поля та забезпечити захист прав усіх учасників освітнього процесу.

Другий крок – підвищення професійної компетентності педагогів.

Успіх будь-яких нововведень залежить від готовності педагогічного колективу, саме тому зосереджено увагу на підвищенні професійної компетентності педагогів під час навчання за освітніми програмами підвищення кваліфікації та інтенсивної самоосвіти. Вихователі опановували нові цифрові інструменти, вивчали методики роботи з дітьми в онлайн-середовищі, а також пройшли психологічну підготовку для підтримки як дітей, так і їхніх батьків у стресових умовах.

Третій крок – налагодження партнерської взаємодії з батьками.

Без активної участі батьків неможливо забезпечити ефективний освітній процес у дистанційному форматі. Наш досвід підтвердив, що вихователі стали для багатьох родин важливим зв'язком із мирним життям, символом стабільності та підтримки. Саме тому ініціативу щодо організації дистанційного навчання підтримано батьками з ентузіазмом. Налагодження тісної комунікації за допомогою онлайн-груп, індивідуальних консультацій та регулярних зустрічей дозволило створити справжнє цифрове освітнє середовище, у якому кожен відчуває власну роль.

Четвертий крок – організаційні та технічні заходи.

Для формалізації процесу видано наказ «Про організацію освітнього процесу ЗДО в дистанційному форматі» від 28.11.2022 р. № 79, проведено педагогічну раду, на якій затверджено план дій, створено творчу групу для планування та адаптації матеріалів до потреб вихованців, а також комплексну цифровізацію освітнього процесу.

Педагогами закладу створені власні електронні освітні ресурси і цифрові продукти: презентації, навчальні відеоматеріали на YouTube, інтерактивні ігри на платформах Wordwall і LearningApps, віртуальні дошки Padlet, тематичні адвент-календарі, онлайн-конкурси.

Завдяки цьому створено освітній простір, у якому кожна дитина, незалежно від її місця перебування, відчуває себе успішною, а навчання перетворюється на захопливу гру.

Особлива увага приділяється роботі з дітьми з особливими освітніми потребами в інклюзивних та спеціальних групах. Корекційно-розвиткові заняття організовано в співпраці з інклюзивно-ресурсним центром та батьками дітей. Основна мета таких занять – збереження та закріплення набутих раніше навичок, а також розвиток нових. Індивідуальні онлайн-сесії з дитиною проводить фахівець за допомогою відеозв'язку (Zoom, Google Meet, Skype), тривалість заняття та його структура адаптуються до індивідуальних потреб дитини та її можливостей утримувати увагу. Для батьків дітей, яким складно концентруватися перед екраном, запропоновано асинхронний формат роботи. Регулярні онлайн-зустрічі фахівців з батьками, під час яких надаються детальні інструкції щодо виконання завдань, пояснюється, яким чином надавати дитині фізичну або вербальну підтримку, допомагають батькам бути активними учасниками корекційного процесу.

П'ятий крок – популяризація досвіду та результативність.

На цьому етапі наша робота вийшла за межі закладу. З метою популяризації досвіду педагоги проподили онлайн-лекції для студентів кафедри практичної психології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», а також презентували власні напрацювання під час методичних заходів у міжатестаційний період, які проводили викладачі Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Крім того, педагоги створили індивідуальні чеклісти з активними покликаннями на власні цифрові продукти та QR-кодами для колег та батьків, що значно спростило доступ до матеріалів та сприяло обміну досвідом.

Про результативність і успішність такої роботи свідчить зворотній зв'язок: відгуки батьків, досягнення і роботи наших вихованців.

Отже, перевагою правильно організованого дистанційного навчання в умовах воєнного стану є доступність, безпечність і ефективність освітнього процесу, здатного задовольнити реалізацію права на дошкільну освіту незалежно від статі, раси, кольору шкіри, стану здоров'я, інвалідності, особливих освітніх потреб, громадянства, національності, релігійних чи інших переконань, місця проживання, мови спілкування, походження, сімейного, соціального та майнового стану, а також інших обставин та ознак [2]. І що не менш важливо – така організація освітнього процесу допомагає нівелювати вплив ворожої пропаганди і зберегти наш національний код незламним, а автентичність – недоторканою.

Список використаних джерел

1. Положення про дистанційну форму здобуття дошкільної освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 26.06.2025 року № 926 URL : https://ips.ligazakon.net/document/MN030109?an=2 (дата звернення 14.09.2025 р.)
2. Про дошкільну освіту. Закон України від 06.06.2024 № 3788-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20. (дата звернення 14.09.2025 р.)

Рудницька-Юрійчук Ірина,
асистент кафедри педагогіки і психології
дошкільної та спеціальної освіти
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича,
кандидат педагогічних наук

Нові підходи до формування безпечного освітнього середовища у закладі дошкільної освіти

Анотація. *У тезах розглядаються нові підходи до формування безпечного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти в умовах сучасних викликів України (воєнна агресія, інформаційні загрози, соціальна нестабільність). Обґрунтовується розширене розуміння поняття безпеки, що поєднує не лише фізичний захист, а й психологічний комфорт, цифрову безпеку та формування у дітей навичок самозбереження. Представлені ключові напрями та стратегії створення такого комплексного безпечного простору для гармонійного розвитку дошкільників.*

Ключові слова: *безпека, діти, заклад дошкільної освіти, освітнє середовище.*

Сучасні виклики в Україні – воєнна агресія, інформаційні загрози, соціальна нестабільність – зумовлюють необхідність переосмислення поняття безпеки у закладі дошкільної освіти. Безпечне освітнє середовище сьогодні виходить за межі традиційного фізичного захисту і поєднує комплекс умов для гармонійного розвитку дитини, психологічний комфорт, цифрову безпеку та формування у дітей навичок самозбереження.

Відтак, формування безпечного освітнього середовища стає проактивним процесом, що вимагає від педагогів не лише знання традиційних норм безпеки, а й володіння інноваційними методиками виховання стійкості, критичного мислення та відповідальності у дітей, оскільки завдання освітньої системи полягає не лише у

мінімізації ризиків, а й у системному формуванні у дошкільнят активної позиції щодо власної безпеки, розвитку їхньої емоційної стійкості та здатності адекватно реагувати на потенційні загрози. Це перебачає й створення умов для розвитку соціально-емоційних навичок, здатності розпізнавати небезпеку та ефективно комунікувати про неї, що є запорукою адаптації дитини до змінних умов сучасного світу [1].

Формування безпечного освітнього середовища у закладах дошкільної освіти вимагає комплексного підходу, що охоплює декілька ключових напрямів.

Фізична безпека традиційно поєднує дотримання безпекових умов та належного стану будівель та території, функціонування систем пожежної безпеки, евакуаційних шляхів, наявність укриттів та знання алгоритмів дій у надзвичайних ситуаціях (повітряні тривоги, надзвичайні події). Нові підходи акцентують на впровадженні сучасних систем моніторингу та контролю доступу, а також на безперервному навчанні персоналу та дітей правилам безпечної поведінки у повсякденному житті та в умовах ризиків, пов'язаних з воєнним станом [2].

Серед традиційних акцентів у реалізації заходів фізичної безпеки особливе значення має підтримання **санітарно-гігієнічних вимог** у ЗДО, які є основою збереження життя і здоров’я вихованців. Саме вони гарантують профілактику інфекційних хвороб, зменшують ризики травматизму та забезпечують комфортне перебування дітей у колективі.

Психологічна безпека: цей напрям передбачає створення атмосфери довіри, взаємоповаги та підтримки, за якої кожна дитина відчуває себе захищеною та прийнятою.

Підтримання психологічної безпеки досягається завдяки:

-превенції та реагуванню на булінг (розроблення чітких механізмів виявлення, запобігання та протидії цькуванню);

-психологічному супроводу (забезпечення доступу до кваліфікованої психологічної допомоги дітям, які переживають стрес, травматичний досвід (наприклад, через воєнні дії) або мають емоційні труднощі);

-розвитку емоційного інтелекту (навчання дітей розпізнавати та керувати власними емоціями, емпатії до інших);

-створенню ресурсних куточків/просторів (місця, у якому дитина може усамітнитись, заспокоїтись, відновити психоемоційний баланс) [3].

В епоху тотальної діджиталізації **інформаційна та цифрова безпека** набуває критичного значення. Вона охоплює:

-захист персональних даних (забезпечення конфіденційності інформації про дітей та їхні родини);

-формування медіаграмотності (навчання дітей та їхніх батьків базовим правилам безпечної поведінки в інтернеті, розпізнаванню неправдивої або шкідливої інформації);

-контроль контенту (регулювання доступу до цифрових ресурсів та забезпечення їхньої відповідності віковим особливостям та безпечності).

Соціальна безпека та партнерство. Цей напрям фокусується на взаємодії та співпраці для створення широкої мережі підтримки, а саме:

-взаємодії з батьками (проведення просвітницьких заходів, тренінгів для батьків щодо питань безпеки, залучення їх до формування безпечного середовища);

-співпраці з громадою (партнерство з правоохоронними органами, медичними установами, соціальними службами та громадськими організаціями для обміну інформацією та спільної реалізації проектів з безпеки);

-формуванні соціальної компетентності (формування у дітей навичок ефективної взаємодії з однолітками та дорослими, вміння просити допомоги та відстоювати власні кордони);

-адаптації до змін (підготовка дітей до змін у соціальному оточенні, зокрема пов'язаних з внутрішньою міграцією чи переміщенням) [2].

Висновок. Таким чином, формування безпечного освітнього середовища у закладі дошкільної освіти сьогодні є багатовимірним явищем, що вимагає системного, інтегрованого підходу. Лише всебічна увага до фізичних, психологічних, інформаційних та соціальних аспектів, а також тісна співпраця всіх учасників освітнього процесу, дозволить створити простір, у якому кожна дитина зможе почуватися захищеною, гармонійно розвиватися та зростати стійкою особистістю.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) [Електронний ресурс]. Київ : Міністерство освіти і науки України, 2021. 38 с. Режим доступу: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 15.09.2025).

2. Про затвердження Положення про організацію укриття в закладах освіти [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства освіти і науки України від 10.06.2022 № 14529/0/1-22. Режим доступу: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/86706/ (дата звернення: 15.09.2025).

3. Шикиринська О., Мнишенко К., Петришина Т. Особливості формування стресостійкості у дітей дошкільного віку [Електронний ресурс]. *Інновації в дошкільній і початковій освіті.* 2024. Вип. 1. С. 33–42. Режим доступу: https://vspu.net/idpo/index.php/journal/article/view/4 (дата звернення: 15.09.2025).

Швед Ганна,
доцент кафедри теорії й методики
дошкільної, початкової освіти та
мовних комунікацій
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
доктор філософії

Формування культури безпеки у дітей дошкільного віку

У XXI столітті питання безпеки в освіті стають одним із головних пріоритетів, адже освітній простір має не лише забезпечувати розвиток дитини, а й гарантувати її фізичне та психологічне благополуччя. Такі чинники, як зростання соціальних викликів, воєнні дії, медіа й цифрові ризики, пандемії та поширення хвороб посилюють потребу в переосмисленні підходів щодо організації безпечного освітнього середовища. Тож забезпечення безпеки як невід'ємна умова якісного освітнього процесу потребує інтеграції зусиль педагогів, батьків та суспільства у формуванні культури безпеки у дітей дошкільного віку.

Питання формування культури безпеки дітей дошкільного віку досліджувалися вітчизняними науковцями, серед яких: А. Богуш, Н. Гавриш, К. Крутій, Т. Поніманська та інші.

Особливості забезпечення безпеки життєдіяльності в закладах дошкільної освіти регулюються Законами Україну «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», Базовим компонентом дошкільної освіти (БКДО) та іншими нормативно-правовими та розпорядчими документами. Так, система цінностей

педагога дошкільної освіти, визначена БКДО, передбачає не лише турботу про фізичне, психічне та соціальне здоров'я дитини, а й здатність формувати та підтримувати безпечне, комфортне середовище для вихованців [3, с. 3].

Результати аналізу науково-педагогічних джерел дозволили визначати культуру безпеки як інтегровану систему знань, практичних навичок і ціннісних установок, що формує у дитини здатність до безпекового мислення в навколишньому світі, прогнозування потенційних ризиків та запобігання небезпечним ситуаціям. Формування культури безпеки є важливим складником освітнього процесу, що ґрунтується на вікових особливостях розвитку, емоційно-ціннісному досвіді та спільній діяльності з дорослими. Основні вимоги до формування культури безпеки, визначені Державним стандартом дошкільної освіти, подано в освітньому напрямі «Особистість дитини» [2] та охоплює базові поняття щодо безпечного спілкування з людьми, у навколишньому середовищі та в побуті.

Однією з найгостріших проблем у сфері забезпечення безпеки дітей є насильство, оскільки воно порушує їхні фундаментальні права та завдає шкоди фізичному, психічному та соціальному здоров'ю. Ця проблема є багатогранною і може проявлятися в різних формах, що ускладнює її виявлення та запобігання. Поширеною є хибна асоціація насильства виключно із застосуванням фізичної сили. Однак, його прояви є значно ширшими та можуть набувати прихованих форм, зокрема образливих висловлювань, постійного контролю, маніпуляцій, обмеження прав або примусу. Відповідно діючого законодавства України щодо насилля, у тому числі домашнього, виокремлюють його чотири ключові форми: фізичне (нанесення побоїв, тілесних ушкоджень, позбавлення волі чи перебування в небезпеці), сексуальне (будь-які дії сексуального характеру), психологічне (словесні образи, погрози, переслідування, ізоляція тощо) та економічне (позбавлення житла, їжі, коштів, контроль над ресурсами, заборона навчатися) [1].

Ключову роль у процесі формування культури безпеки відіграють педагоги закладів дошкільної освіти. Відповідаючи за створення безпечного освітнього середовища, вони організовують простір та усувають потенційні загрози.

Формування елементів культури безпеки відбувається під час різних видів дитячої діяльності: від ігрової (сюжетно-рольові ігри) до практичних занять (тренування евакуації) й охоплює такі види роботи, як сюжетно-рольові ігри з моделювання життєвих ситуацій, залучення дітей до практичних вправ, обговорення сюжетів казок, використання мультимедіа, відеосюжетів, інтерактивних ігор для формування навичок безпечної поведінки. Таким чином, діяльність педагога спрямована на усвідомлення дитиною життєво важливих правил та їх застосування у повсякденній діяльності, що є основою формування справжньої відповідальності.

У результаті впровадження дистанційної освіти питання безпеки в цифровому середовищі набуло особливої актуальності й стало складником питання безпеки сьогодні, зокрема й дітей дошкільного віку. Це стосується захисту особистої інформації, загрози кібербулінгу, шахрайства, небезпечного контенту та ін. Ураховуючи вищезазначене, можемо визначити основні напрями формування культури безпеки у дітей дошкільного віку, серед яких: особиста безпека і здоров'я, безпека у навколишньому середовищі та безпека у цифровому світі.

Особиста безпека та здоров'я передбачає навчання дітей протидії як фізичному, економічному, так і психологічному насильству. Важливо навчити дошкільнят розпізнавати небезпечні дотики, усвідомлювати власні особисті кордони та вміти казати «ні» в ситуаціях, що викликають дискомфорт. Окрім того, сюди відносимо навчання правилам безпечної поведінки вдома (з електроприладами, ліками) та на вулиці (правила дорожнього руху), а також формування основних гігієнічних навичок.

Безпека у навколишньому середовищі охоплює обізнаність у природній та техногенній безпеці. Діти мають розуміти потенційні ризики, що існують у природі (небезпечні рослини, тварини), та знати, як поводитися у випадку надзвичайних ситуацій (пожежа, витік газу, обстріли та ін.). Важливо формувати у них елементарні навички дій у разі небезпеки, наприклад, знання номерів екстрених служб тощо.

Безпека у цифровому світі об'єднує знання з базових правил безпеки в Інтернеті, що сприяє формуванню основ медіаграмотності та критичного мислення щодо використання цифрових технологій у процесі ігрової чи освітньої діяльності.

Відтак, питання формування культури безпеки у дітей дошкільного віку є передумовою збереження життя й здоров'я дітей, розвитку її відповідальності й самостійності.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 04.01.2018 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text (дата звернення: 12.09.2025).

2. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція : наказ Міністерства освіти і науки України № 33 від 12 січня 2021 р. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 10.09.2025).

3. Щодо методичних рекомендацій до оновленого Базового компонента дошкільної освіти: лист Міністерства освіти і науки України від 16 березня 2021 року № 1/9-148. URL: https://ezavdnz.mcfr.ua/npd-doc?npmid=94&npid=61019 (дата звернення: 10.09.2025).

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ

Гончарук Олена,
вихователь-методист,
Булаєвська Лідія,
вихователь,
Шепетівський ЗДО №7
«Дюймовочка»

Інструменти, що надихають: асоціативні карти для розвитку дитини

Анотація. *У статті розкрито значення використання асоціативних карт як сучасного інноваційного інструменту в дошкільній освіті. Показано роль у розвитку мовлення, логічного та критичного мислення, креативності й здатності дітей до комунікації та співпраці. Окреслено переваги освітньої системи «Впевнений старт» у підготовці дошкільників до навчання в школі та продемонстровано можливості інтеграції асоціативних карт у різні види діяльності. Подано практичні приклади організації занять, алгоритм створення карт із підручних матеріалів та у програмі PowerPoint. Наголошено, що використання асоціативних карт сприяє індивідуалізації освітнього процесу, розвитку пізнавальної активності й формуванню цілісної картини світу в дітей дошкільного віку.*

Ключові слова: *дошкільна освіта, асоціативні карти, «Впевнений старт», інноваційні методи, розвиток дитини, критичне мислення, креативність, візуалізація, інтерактивність, індивідуалізація навчання.*

Дошкільний вік – це неймовірно важливий період у житті дитини, за якого закладаються основи її подальшого розвитку. Це ідеальний час для розвитку мови, логічного мислення та інших когнітивних функцій. Саме в дошкільному віці формуються основні риси характеру, інтереси, цінності дитини.

Сучасні інноваційні підходи до організації освітнього процесу в ЗДО спрямовані на створення розвивального середовища, у якому дитина є активним учасником, а не пасивним слухачем. Означені підходи зосереджені на ігрових, інтегрованих, проєктних та інших методах, що сприяють цілісному розвитку особистості, формуванню критичного мислення, креативності та навичок, необхідних для майбутнього. Їх упровадження допомагає зробити навчання інтерактивним, ефективними та орієнтованим на розвиток дитини як особистості. Це перехід від традиційного «лекційного» методу до діалогічного партнерського підходу, за якого вихователь перестає бути джерелом готових знань, а виконує роль помічника у їхньому самостійному здобутті. Успішне впровадження інновацій базується на таких принципах:

- партнерство, перехід від позиції «я вихователь-ти дитина», до «ми – партнери»;
- мотивація, створення умов для того, щоб дитина відчула життєву потребу в знаннях;
- активна участь, залучення кожної дитини до спільної діяльності;
- різноманітність, використання різних форм та методів роботи.

Означене допомагає розвивати пам'ять, весь арсенал мислинневих операцій, що є критично необхідним в сучасному світі з його стрімким потоком інформації.

Важливим завданням педагогів-дошкільників є вибір програм, пошук методів та матеріалів, які допоможуть сприяти всебічному розвитку дитини, перетворювати освітній процес на інтерактивну та партнерську взаємодію.

З різноманіття програм, рекомендованих МОН України, нами обрано освітню систему взаємодії педагогів дошкільної освіти дітей 3-7 років та їх батьків «Впевнений старт» як найбільш ефективну у підготовці дітей до навчання в НУШ.

Переваги освітньої системи: науково-обґрунтовано (розроблено провідними фахівцями галузі дошкільної освіти України), перевірено на практиці (запроваджено із 2017 року), ефективно (золота медаль на виставці «Інноватика в сучасній освіті – 2018», «Національне визнання наукових досягнень – 2019» у номінації «Інноваційний проєкт, педагогічна технологія»), зручно, інтуїтивно зрозуміло (всі частини НМК взаємоузгоджені між собою), є місце для для професійної свободи і творчості [2].

Провідна ідея освітньої системи полягає у збагаченні досвіду взаємодії дитини з соціальним і природним довкіллям за допомогою організації специфічно дитячих видів діяльності, які сприяють формуванню відповідних життєвих навичок та якості психологічної зрілості.

Очікуваний результат повного циклу дошкільної освіти за «Впевненим стартом» — мотивована, самодостатня дитина, готова до наступного рівня освіти (навчання в школі), а саме: розвинені життєві навички, вміння спілкуватися та взаємодіяти як з однолітками, так і з дорослими, сформована саморегуляція та інтерес до пізнавальної діяльності.[2]

«Впевнений старт» - це комплексне рішення для організації та здійснення якісної дошкільної освіти в умовах ЗДО.

Освітня система поєднує: освітні програми «Впевнений старт» для дітей молодшого, середнього, старшого дошкільного віку та комплекти навчально-методичних комплектів до них (книги для батьків, вихователя, дошкільника, альбоми з художньо-творчої діяльності, набір плакатів, хрестоматії «коло книги», коректурні таблиці та інше).

Використання цих матеріалів можливо у двох рівнях (згідно наданих рекомендацій): перший — репродуктивний — «Роби як я» (легко для педагогів-початківців); інший — творчий — «Самостійно конструюй навчальний контент, але не відступай від формату дня».

У роботі надано перевагу творчому рівню впровадження.

Дієвим інструментом, що здатен адаптувати навчальний процес під потреби дітей, візуалізувати інформацію є асоціативні карти. Нами розроблено електронний навчально-методичний посібник «Асоціативні карти для дітей середнього дошкільного віку відповідно до програми «Впевнений старт»». Посібник містить 11 асоціативних карт з методичним супроводом (запитання, завдання) та орієнтовним переліком матеріалів із роботи з ними.

Зауважимо, що поняття «асоціація» перекладається з латинської як «сполучення, з’єднання». Науковці зазначають, що асоціації виникають у нашій уяві під час сприйняття дійсності і є однією з ключових ознак мислення на різних рівнях: у побуті, під час вирішення практичних завдань, у науковій роботі, творчості, мистецтві.

Об’єкти та явища навколишнього світу не існують у нашій уяві самі по собі. Кожне нове поняття утворює асоціативні зв’язки з іншими поняттями – теми, які ми вже сприймали раніше і які є в нашому досвіді. Так у нашому мозку створюються образи, завдяки яким ми й розуміємо інформацію. Наше мислення і пам'ять пов’язані з асоціаціями, а сукупність усіх асоціацій створює цілісний образ. [5]

Асоціативна карта – це креативний інструмент, який допомагає візуалізувати та організувати думки, ідеї та знання про певну тему. Це своєрідна "карта скарбів"

для мозку, яка дозволяє бачити зв'язки між різними поняттями та концепціями, це укладене на основі асоціацій образне, понятійне поле певної теми.

Ефективність використання асоціативних карт доведена на практиці та містить:

✓Візуалізацію. Картинки, схеми, символи – все це допомагає дітям ліпше зрозуміти абстрактні поняття та узагальнити інформацію.

✓Інтерактивність. Спільне створення карт заохочує дітей до активної участі у навчальному процесі, розвиває їхню комунікативність.

✓Логічне мислення. Працюючи з картою, дитина встановлює зв’язки між різними елементами, аналізує інформацію, класифікує поняття, що сприяє розвитку її логічного мислення.

✓Творчість. Створення карти – це творчий процес, який розвиває уяву, фантазію та оригінальність мислення.

✓Запам’ятовування. Візуальне представлення інформації на карті допомагає дітям ліпше запам’ятати новий матеріал, або узагальнити пройдений.

Розвивальна цінність асоціативних карт полягає у розвитку асоціативного мислення дітей, уяви, мовлення, формування цілісної картини світу завдяки пошуку взаємозв’язків об’єктів і явищ довкілля, формуванню розуміння взаємозалежності у навколишньому світі.

Метод асоціативних карт успішно працює у нашій щоденній роботі з дітьми. Цей розвивальний інструмент використовуємо:

- у різних станах проживання тематичного циклу, якщо освітній процес організовано за блочно-тематичним принципом;
- під час занять відповідної тематики - за будь-якої моделі освітнього процесу;
- в індивідуальній та індивідуально-груповій роботі з дітьми впродовж дня [11].

Асоціативні карти можна використовувати як спосіб оцінювання поступального руху дітей у пізнанні світу. Важливо, що оцінювання відбувається ні балами, ні рівнями розвитку.

Завдання, які пропонують дітям, дають змогу узагальнити певний пізнавальний зміст, з’ясувати, чи розуміють діти основні поняття теми та взаємозв’язки різних понять у межах теми.

У роботі з асоціативними картами дотримуємось певних правил:

- пропонуємо конкретні завдання на пошук та встановлення взаємозв’язків між об’єктами; бесіда з дітьми на основі асоціативної карти вважається неефективним способом роботи;
- поєднуємо слова з діями, що підсилює пізнавальну активність дитини;
- даємо час на роздуми, заохочуємо до міркувань та багатоваріативності відповідей;
- не пропонуємо зразки відповідей;
- не очікуємо «правильних» відповідей від дітей за змістом, кожен має право на помилку та власне бачення.

Як працює асоціативна карта

1. Центральна ідея. У центрі аркуша розміщується ключове слово або образ, який ви хочете дослідити.

2. Асоціації. Від центральної ідеї відходять «гілки» з іншими словами, образами або фразами, які пов'язані з основною темою.

3. Зв'язки. Між різними елементами карти проводять лінії, які показують, як вони пов'язані між собою.

Найефективніше працювати з асоціативними картами в індивідуальному, парному та груповому форматі. Асоціативні карти можна використовувати як

демонстраційний матеріал й у фронтальному форматі, як інструмент актуалізації знань, «включення» в тему.

Завдання, які можна запропонувати для роботи з асоціативними картами:

1) розглянути асоціативну карту, подумати і пояснити, як зображення на карті, пов'язані з центральним об'єктом;

2) зафарбувати кружечки поряд з картинками;

3) позначити фішкою;

4) з'єднати лінією з центральним об'єктом;

5) з'єднати зображення між собою;

6) намалювати символи;

7) обвести кружечком;

8) позначити цифрами;

9) позначити буквою.

Наведемо приклад роботи з асоціативною картою «Двір» (Рис 1). Вам знадобляться:

✓ Фішки - зеленого кольору (5-10 штук на одну дитину)

✓ Кольорові олівці або фломастери інших кольорів (набір на кожну дитину)

✓ Асоціативна карта "Двір" (одна на кожну дитину або одна велика на групу).

✓ Простий олівець або ручка (один на кожну дитину)

Рис. 1. Тема 1. «Двір»

Запропонуйте дитині розглянути асоціативну карту «Двір».

Запитання і завдання:

1. Що можна побачити на території двору?
2. Як предмети, які зображені на карті, пов'язані з двором?
3. Як двір може об'єднати дітей і дорослих?
4. Що можна робити у дворі?
5. Що прикрашає двір? (позначити картинки фішками)
6. Небезпека у дворі (зафарбувати кружечки червоним кольором).

7. Від кого залежить чистота у дворі ? (з’єднати зображення з центральним зображенням).

Подані завдання і запитання спонукають дітей до міркувань, пошуку прямих чи логічних взаємозв’язків між предметами та об’єктами, а традиційно обмежене розуміння певного поняття значно розширюємо й розглядаємо крізь призму взаємозв’язків з іншими поняттями, предметами, об’єктами довкілля.

Для створення асоціативної карти не потрібно мати спеціальних навичок, лише бажання та трохи часу. Існують різні варіанти їх створення, а найпростіший - із підручних матеріалів

Оберіть тему, яку бажаєте узагальнити, або яка цікава дитині.

Підготуйте великі аркуші паперу, кольорові олівці, фломастери або маркери, різноманітні картинки (вирізані з журналів, намальовані самостійно або роздруковані).

Розмістіть центральне зображення, яке відображає основну тему.

Додайте навколо нього інші картинки, які асоціюються з центральним зображенням.

Коли карта створена з малюнків, ілюстрацій, зображень об’єктів, вона стає більш доступною та цікавою для дітей дошкільного віку.

Самостійно створені ілюстративні асоціативні карти є чудовим рішенням для педагогів, які бажають додати унікальності та індивідуальності до занять. Вони можуть гнучко адаптувати матеріали для потреб дітей та освітніх цілей.

Наявність базових навичок роботи у застосунку PowerPoint дозволяє легко створити асоціативну картку на основі алгоритму, поданому нижче.

Створення асоціативної карти у застосунку PowerPoint

Крок 1: Створення нового слайду.

Крок 2: Додавання центрального зображення.

Крок 3: Додавання зображень-асоціацій.

Крок 4: Форматування і оформлення.

Зображення: використовуйте зображення високої якості, щоб карта виглядала професійно.

Розміри: збалансуйте розміри зображень і відстані між ними для ліпшої читабельності.

Кольори: виберіть колірну гаму, яка відповідає тематиці карти і не дратує очі. Бажано, щоб тло було білого або світло-пастельного відтінку.

Крок 5: Структурування інформації.

Групування: Об'єднуйте пов'язані зображення в групи за допомогою інструменту "Групування". Виділіть 1 об'єкт, затисніть клавішу Ctrl, по черзі натискайте на усі малюнки, що потрібно згрупувати, потім натисніть праву клавішу миші і виберіть функцію «Групувати». Тепер ваші зображення перетворюються на єдиний об’єкт.

Крок 6: Збереження і використання.

Збережіть презентацію в зручному форматі. Вкладка «Файл», «зберегти як», напишіть назву та оберіть тип файлу «малюнок у форматі JPEG»

Ілюстративні асоціативні карти, створені в PowerPoint, є ефективним інструментом для навчання дошкільнят у будь-якому форматі. Вони демонструють яскравий та інтерактивний підхід до вивчення нового матеріалу. Проте, для оптимального використання важливо уникати перезавантаження інформації та ураховувати вікові особливості дітей. Використовуйте карту для презентацій, навчання, мозкового штурму та інших цілей.

Кожен варіант створення асоціативні карти має свої переваги (таблиця 1).

Таблиця 1.

Переваги асоціативних карт

Переваги асоціативних карт, створених	
із підручних матеріалів	**у застосунку PowerPoint**
Унікальність Кожна карта є неповторною, адже створена вручну. Це дозволяє врахувати специфічні інтереси та потреби дітей	**Візуальна привабливість** PowerPoint дозволяє додавати яскраві зображення, іконки, анімацію та кольорові схеми, що робить навчання цікавим для дітей
Адаптація до освітніх завдань Карти можна розробити відповідно до конкретної тематики, наприклад, природа, професії, казкові сюжети, що підсилює їх дидактичну цінність	**Інтерактивність** У програмі можна створити анімаційні ефекти (наприклад, появу об'єктів або переходів), що сприяє активному залученню дітей до навчального процесу
Економічність Використання підручних матеріалів, таких як журнали, залишки паперу чи фарби, зменшує кількість паперових відходів	**Дистанційність** Використання в онлайн форматі під час занять з дітьми. Не потрібно сканувати, це вже готовий цифровий продукт
Розвиток творчості педагога Процес створення карти сприяє розвитку креативності й дозволяє педагогу втілювати художні можливості	**Гнучкість у створеному контенті** Є можливість легко змінювати розташування об'єктів, додавати чи видаляти елементи, коригувати кольори та текст
Індивідуальність у роботі з дітьми Урахування рівня розвитку дітей: можна створити простіші або складніші карти для окремих груп чи індивідуального навчання	**Можливість інтеграції мультимедійного контенту** Можна додати аудіо- або відеофайли, які підтримують асоціації (наприклад, звук тварини чи короткі відео)
Можливість залучення дітей до процесу створення Спільна робота над картами мотивує дітей, сприяє розвитку дрібної моторики, уяви, спонукає до співпраці	**Доступність для друку** Карти, створені в PowerPoint, можна зберегти у форматі PDF чи зображення для друку та використання в офлайн-режимах

Асоціативні карти — це сучасний та ефективний інструмент, який гармонійно поєднує інноваційність і доступність у дошкільній освіті. Вони урізноманітнюють освітній процес, допомагають дитині мислити ширше, встановлювати зв’язки між явищами, розвивати мовлення, креативність та здатність до співпраці. Їхнє використання у межах програми «Впевнений старт» забезпечує практичну реалізацію партнерської взаємодії, створює умови для формування в дітей пізнавальної мотивації та стійкого інтересу до навчання. Таким чином, асоціативні карти стають не просто дидактичним матеріалом, а справжнім містком між дитячим сприйняттям світу та усвідомленим пізнанням, сприяють формуванню життєво компетентної, самостійної й готової до школи особистості. Сподіваємося, що наш досвід надихне усіх педагогів на креативність та свободу творчості.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція), затверджений 12 січня 2021 року наказом МОН №33.

2. Освітня система "Впевнений старт" Інформаційний буклет "Впевнений старт: молодший дошкільний вік": UPL: https://anyflip.com/bookcase/pldgy
3. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей середнього дошкільного віку / О.К. Безсонова, Н.В. Гавриш, Т.О. Піроженко, В.В. Рагозіна, О.С. Рогозянський, О.Ю. Хартман; За заг. наук. ред. Т.О. Піроженко. –Київ: Українська академія дитинства, 2019. – 64 с.
4. Впевнений старт: книга вихователя, середній дошкільний вік: методичний посібник. В 3-х частинах. / наук. ред. Т.О. Піроженко; заг.ред. О.Ю. Хартман. – Київ: Українська академія дитинства, 2019. – 128 с.
5. Українське дошкілля. Програма розвитку дитини дошкільного віку (оновлена) (від 03 грудня 2021 року (протокол № 6) (лист ІМЗО від 06. 12. 2021 №22.1/12-Г-751)
6. Кіндрат І.. Посібник для вихователів “Асоціативні карти в освітній роботі”. ВГО «АПДО», 2023
7. Фото і векторні зображення на інтернет ресурсах:
UPL: https://unsplash.com/
UPL: https://www.freepik.com/?log-in=google
8. Сервіси ШІ для генерації зображень:
UPL: https://app.leonardo.ai/
UPL:https://monica.im/

Варецька Олена,
професор кафедри початкової освіти
Комунального закладу «Запорізький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради,
доктор педагогічних наук, професор;
Григоренко Галина,
доцент кафедри дошкільної освіти
Комунального закладу «Запорізький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради,
кандидат педагогічних наук, доцент;
Погрібняк Ніна,
старший викладач кафедри дошкільної освіти
Комунального закладу «Запорізький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради,
магістр з педагогіки вищої школи

ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА ЯК ЗАСІБ ЗБАГАЧЕННЯ ГРИ ДОШКІЛЬНИКІВ

Загальновідомо, що дошкільне дитинство є визначальним етапом розвитку особистості, адже дитина з цікавістю пізнає навколишній світ, засвоює норми поведінки оточуючих, відтворює їх у повсякденні.

Своєю чергою, сучасна концепція дошкільної освіти орієнтує педагогів на розвиток творчого потенціалу особистості, формування багатого внутрішнього світу дитини дошкільного віку. Визначальним у вирішенні цього питання є залучення дошкільників до художньої літератури, яка посідає важливе місце в їхньому житті, є одним із найвпливовіших засобів особистісного розвитку.

Зауважимо, що літературні тексти можуть сприйматися дітьми по-різному: як джерело інформації, забава, інтелектуальне завдання, твір мистецтва, повчальна соціальна ситуація, моральне правило, виконання якого є обов'язковим для всіх, ігровий сюжет, джерело і стимул до творчості [3].

Художня література залучає дитину до достовірних знань, завдяки яким вона усвідомлює явища, які спостерігає в житті. Крім цього вона є одним із засобів збагачення змісту дитячої гри, що підтверджено дослідженнями багатьох науковців (Н. Бойченко, Г. Григоренко, Ю. Косенко, К. Щербакова та інші). Науковці небезпідставно стверджували, що в іграх за мотивами літературних творів формуються бажання бути схожими на її героїв, наслідувати їм.

Наголосимо на тому, що згідно з вимогами Базового компоненту дошкільної освіти (далі по тексту – БКДО) щодо особливостей гри, спеціалісти закладів дошкільної освіти й батьки мають бути обізнаними зі змістом поняття «ігрова компетентність», яка тлумачиться як **здатність дитини до вільної, емоційно насиченої, спонтанної ініціативної гри**, що реалізується через освоєння нових знань та особистісний розвиток, прагнення до участі в житті дорослих та реалізацію інтересів у рольових діях [2, с. 14]. Безперечно, формування цієї компетентності базується на вікових ігрових уміннях, досвіді та мотивах власне дитини, що забезпечує їй можливість самостійно організовувати та реалізовувати ігрову діяльність на високому рівні.

Така компетентність має прояв в сформованих емоційно-ціннісних ставленнях, знаннях та знаннях. Так, в освітньому напрямі «Гра дитини» БКДО зазначено, що дитина «…відповідально ставиться до вибору та виконання ігрової ролі, відтворює свої життєві враження у рольової грі, використовуючи виразні засоби»…, «моделює явища реального життя, розвиває сюжет на основі досвіду та знань, прикладах дорослих, з літературних творів і казок». «Для реалізації ролі широко використовує різні засоби виразності (емоційно-виразні рухи, міміка, пантоміміка, рольове мовлення…» [2, с. 15].

З огляду на це, з метою вивчення уявлень педагогів закладів дошкільної освіти (далі по тексту – ЗДО) щодо використання художньої літератури для збагачення змісту гри дошкільників нами розроблено анкету, яка містила шість питань. В опитувані взяло участь 150 респондентів – вихователів ЗДО Запорізької області.

На перше запитання *«Вкажіть, які саме твори художньої літератури є одним з джерел дитячої гри» (природничі, соціально-побутові чи гумористичні)* більшість респондентів (81%) назвали соціально-побутові, 10 % – природничі, 9% – гумористичні твори, однак пояснень вибору не надали.

Щодо другого запитання *«Чи пов'язуєте Ви читання творів з дитячою самостійною діяльністю?» (так чи ні). Якщо так, то позначте ті методи, які Ви вважаєте найбільш ефективними в збагачені дитячого досвіду під час роботи з твором (Добір запитань до твору; інсценізація творів; вирішення проблемних питань і ситуацій; використання ігор-драматизацій),* то 87 % респондентів висловили позитивну думку, а 13 % – негативну, проте яким чином це відбувається не пояснили.

Третє запитання передбачало *визначенню тих видів ігор, які найбільш повно надають дітям можливість втілювати власні життєві враження (сюжетно-рольові; конструкторсько-будівельні; дидактичні; ігри-драматизації; режисерські; театралізовані).* Вихователі цілком слушно надали перевагу сюжетно-рольовим (близько 93 %) та іграм-драматизаціям (52 %). Найменшу вагу, на думку педагогів, мають дидактичні ігри (3 %). Разом з тим, такі дидактичні ігри, як словесні та ігри з іграшками розширюють можливість для узагальнювання, порівнювання в ігрових ситуаціях власних життєвих вражень дітей.

Зрозуміло, що діти дошкільного віку з огляду на їхній невеликий життєвий досвід не можуть правильно оцінити й усвідомити побачене. Саме тому, джерелами дитячої гри є, насамперед, спостереження за працею і взаємовідносинами дорослих, читання дитячої літератури, перегляд телепередач, ігри з іграшками уможливлюють поглиблення й розширення дитячих уявлень.

На четверте запитання *«Виокремте методи роботи з художнім твором, які Ви вважаєте найбільш ефективними в збагачені дитячого досвіду (добір запитань до твору; інсценування творів; вирішення проблемних питань і ситуацій; використання ігор-драматизацій)»,* вихователі обрали різні методи роботи з художнім твором. Найбільш ефективними щодо збагачення дитячого досвіду виявилися: вирішення проблемних питань і ситуацій (64 %) та інсценування творів (54 %). Разом з тим, тільки 29 % респондентів назвали метод «добір запитань до твору» попри те, що саме відповіді на запитання допоможуть дітям зрозуміти явища, події, оцінювати вчинки та дії літературних героїв, а самі питання виведуть дитину за межі сюжету твору під час вирішення певних життєвих ситуації.

На запитання *«Чи використовуєте Ви твори художньої літератури як засіб збагачення дитячої самостійної гри? Якщо так, то назвіть 2-3 твори художньої літератури, в яких головними героями є дорослі*» позитивних відповідей отримано 81 %, негативних – 19 %. Вихователі називали в основному казки про тварин («Коза-дереза», «Вовк і семеро козенят»), незначна частина вихователів – соціально-побутові, зокрема «Попелюшка» та інші.

Серед творів, у яких головними героями були дорослі, педагоги назвали твори В.Сухомлинського («Добре слово», «Бо я – людина»), Дж. Родарі «Чим пахнуть ремесла» тощо.

Безперечно, гра надає можливість самостійно застосовувати набуті знання, адже під час моделювання певної життєвої ситуації дитина має підпорядкувати власну поведінку вимогам ролі. З іншого боку, читання творів, які містять опис того, яким чином поводяться і дорослі і діти, призводить до бажання наслідувати таку поведінку. Водночас, не всі твори можуть викликати у дітей бажання захоплено грати разом та не всі вчинки героїв творів – дорослих і дітей – бажання бути схожими на них.

У шостому запитанні вихователям запропоновано *на прикладі казкової історії «Як зайці стали продавцями»* [1, с. 48] *розробити та написати орієнтовні запитання, які допоможуть дитині розпочати гру*. Зазначимо, що вихователі дібрали такі запитання: (Чи важлива праця продавця? Який товар ти будеш пропонувати покупцям? тощо). На жаль, зміст таких запитань не завжди вирішував завдання розвитку гри попри те, що під час виконання ролі дорослого дитина відтворює в грі його життя, діяльність та взаємини. У такий спосіб відбувається пізнання навколишнього світу, засвоєння норм поведінки, самостійне застосовування набутих знань, підпорядкування власної поведінку вимогам ролі.

Отже, можна зробити висновок, що вихователі ЗДО недостатньо використовують художню літературу для збагачення змісту гри дошкільників. На жаль, вони майже не використовують художні твори сучасних письменників, що збіднює зміст дитячої гри сучасної дитини.

Щодо подальшої роботи, то актуальним вважаємо подальший розвиток педагогічної майстерності вихователів з питань використання художньої літератури у збагачені змісту дитячої гри.

Список використаних джерел

1. Жадан Р.П., Григоренко Г.І., Варецька О.В. Книга для читання з економіки для учнів 1 класу до курсу за вибором для учнів загальноосвітніх навчальних

закладів: Навчальний посібник. Видання третє, перероблене і доповнене. – Запоріжжя: Просвіта, 2022. 80 с. *Схвалено МОН України для використання в загальноосвітніх навчальних закладах* (Лист ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України від 10.10.2019 № 22.1/12-Г-979).

2. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція Базовий компонент дошкільної освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 №33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

3. Щодо методичних рекомендацій до оновленого Базового компонента дошкільної освіти. Лист Міністерства освіти і науки України від 16.03.2021 № 1/9-148 URL: https://mon.gov.ua/npa/shodo-metodichnih-rekomendacij-do-onovlenogo-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti

Васильчук Тамара
вихователь-методист,
Хмельницького закладу
дошкільної освіти №49 «Дюймовочка»
Хмельницької області

Організаційні аспекти введення англійської мови в практику роботи ЗДО: алгоритм реалізації

Сучасна система дошкільної освіти України зорієнтована на формування в дітей основних компетентностей, серед яких дедалі більшої ваги набуває іншомовна. З огляду на інтеграцію України в світовий освітній і культурний простір, вивчення англійської мови у закладах дошкільної освіти є надзвичайно актуальним. Підтвердженням цього є підписаний Закон України «Про застосування англійської мови в Україні» від 04.06.2024 № 3760-IX (далі — Закон). Його мета — сприяти забезпеченню застосування англійської мови як однієї з мов міжнародного спілкування на всій території України в публічних сферах суспільного життя. Закон передбачає також зміни у сфері освіти, зокрема, й у дошкільній освіті. Отже, ЗДО забезпечуватимуть: застосування англійської мови в освітньому процесі для дітей раннього, молодшого дошкільного та середнього дошкільного віку та обов'язкове вивчення англійської мови дітьми старшого дошкільного віку.

Норма щодо застосування англійської мови в освітньому процесі закладів дошкільної освіти вступає в силу з вересня 2026 року (інформацію подано за даними сайту Міністерства культури та інформаційної політики України) [6]. Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування, насамперед, англійської мови, в державних і комунальних закладах освіти. (Закон України «Про дошкільну освіту» Розділ I ст. 7., п.5) [1]

Дошкільний вік є сенситивним періодом для розвитку мовлення. Раннє вивчення іноземної мови у ЗДО сприяє не лише формуванню комунікативних навичок, а й розширює світогляд, розвиває пам'ять, логічне мислення та креативність. Однак, успішне впровадження англійської мови в освітній процес вимагає чіткого організаційного підходу та поетапного алгоритму дій.

Реалізація програми з вивчення англійської мови в ЗДО — це комплексний процес, який ми умовно поділили на кілька етапів.

1. Підготовчий етап

На цьому етапі відбувається аналіз потреб та ресурсів.

Дослідження попиту: проводиться анкетування серед батьків для визначення їхньої зацікавленості у вивченні англійської мови дітьми в ЗДО.

Оцінка ресурсів: аналізуємо наявність кваліфікованих педагогів, матеріально-технічноу базу (навчальні матеріали, іграшки, аудіо- та відеоапаратура) та приміщення для занять з англійської мови.

Створення робочої групи: формуємо команду з директора, вихователя-методиста, спеціаліста та вихователів для координації процесу.

2. Розробка концепції та плану

На цьому етапі формулюються цілі та завдання програми.

Визначення формату: обрання оптимального формату занять (в нашому ЗДО – це гурткова робота для дітей молодшого і середнього дошкільного віку та окремі уроки – для дітей старшої групи.).

Розробка навчального плану: створення тематичного плану, що відповідає віковим особливостям дошкільнят. План є гнучким і містить елементи гри та творчості.

Підбір методик: вибір ефективних методик, таких як ігрова, комунікативна та використання методу повного фізичного реагування (TPR - Total Physical Response). Для дошкільнят цей метод застосовується у вигляді виконання команд, рухливих ігор, ілюстрації жестами й мімікою певних дій і ситуацій тощо. Такий метод навчання ідеально підходить для дітей, оскільки їм притаманне бажання постійно рухатися, імітувати, фантазувати

3. Забезпечення педагогічними кадрами

Кваліфіковані викладачі— це ключовий фактор успіху. Тому ми обираємо педагога з профільною освітою та відповідними сертифікатами.

Сприяємо професійному розвитку: у проходженні курсів підвищення кваліфікації, семінарів та майстер-класів для вихователів. Заохочуємо до самоосвіти.

4. Створення освітнього середовища

На цьому етапі формується сприятлива атмосфера для навчання.

Оснащення кабінетів: забезпечили окреме приміщення для проведення уроків з англійської мови. Тут є необхідні меблі, іграшки, дидактичні матеріали, наочні посібники (плакати, картки).

Педагог активно використовує ІКТ: застосовує аудіо- та відеоматеріали, спеціалізовані додаткіи для дітей.

В групових кімнатах вихователі облаштовують ігровий простір для ігор, де діти можуть практикувати англійську мову у невимушеній обстановці, починаючи з молодшої групи.

5 Взаємодія з батьками та громадою

Партнерство з батьками є важливим для закріплення результатів.

Інформування: проведення зустрічей для батьків, де вчитель англійської мови ознайомлює з метою, завданнями та особливостями програми.

Взаємодія: відвідування батьками відкритих занять, свят, де можуть спостерігати за діяльністю дітей та вправлятись у виконанні завдань, що сприятиме кращому повторенні матеріалу вдома.

Надання рекомендацій: поради батькам, як підтримувати інтерес дитини до англійської мови вдома (перегляд мультфільмів, прослуховування пісень, спільні ігри).

Зворотний зв'язок: регулярне інформування батьків про прогрес дитини.

Впровадження англійської мови в ЗДО — це інвестиція у майбутнє наших дітей. Чітке дотримання вищезазначеного алгоритму дозволяє створити ефективну та сталу систему, що забезпечить успішну адаптацію дітей до подальшого навчання та допоможе їм стати успішними у сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Закон України "Про дошкільну освіту". (від 01.01.2025).
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти України). (2021р.)
3. Англійська мова в дошкіллі: методичний порадник (01 листопада 2024 року)
4. ЛистМіністерства освіти і науки України «Щодо організації дошкільної освіти дітей у 20252026 навчальному році» № 1/17853-25 від 28.08.2025
5. Англійська мова для дітей дошкільного віку: програма та методичні рекомендації/ А.І.Кулікова, Т.М.Шкваріна; за заг. ред. О.в. Низковської. – 3-тє вид., зі змін. та доповн. – Тернопіль: Мандрівець, 2015 – 48с.
6. Діти вивчатимуть у дитячому садку англійську мову// Вихователь-методист дошкільного закладу - № 8, - 2024
7. Юлія Руднік Магія методу TPR, або Відкриваємо дітям світ англійської мови за допомогою рухів// Вихователь-методист дошкільного закладу - № 3, -2025

Галина Власюк,
вихователь
закладу дошкільної освіти
№7 «Дюймовочка»
Шепетівської міської ради
Хмельницької області

Лабораторія відкриттів: STEM-проєкти для всебічного розвитку дошкільнят спеціальної логопедичної групи

Анотація. *У статті висвітлено використання STEM-підходу як ефективного інструменту всебічного розвитку дошкільнят спеціальної логопедичної групи із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ). Розглянуто особливості дітей із ЗНМ, методи корекції мовлення та роль інтерактивних експериментів із природними матеріалами у формуванні мовленнєвих, когнітивних і соціальних навичок. Представлено досвід організації STEM-лабораторії у закладі освіти з адаптацією завдань для дітей з різними рівнями розвитку мовлення. Висвітлено переваги інтеграції наукових дослідів, сенсорних матеріалів для стимулювання допитливості, креативності та самостійного пізнання світу дошкільниками.*

Ключові слова: *STEM-освіта, дошкільна освіта, загальний недорозвиток мовлення, корекція мовлення, сенсорні матеріали, експериментальні досліди, розвиток когнітивних та соціальних навичок, STEM-лабораторія, музейна педагогіка, педагогічні методики.*

У наш час проблема порушень мовлення у дітей дошкільного віку набуває особливої актуальності. Швидкий темп життя, інформаційні перевантаження, а подекуди й недостатня увага до живого спілкування в родині та закладах освіти призводять до того, що дедалі більше малюків стикаються з різноманітними труднощами: від нечіткої вимови окремих звуків до значно серйозніших системних порушень. Ці мовленнєві вади не є лише тимчасовою примхою чи невеликою перешкодою; вони можуть мати довготривалі негативні наслідки, впливати на

психологічний комфорт дитини, її успішність у школі та формування повноцінної особистості.

Одним із найпоширеніших порушень є загальний недорозвиток мовлення, що охоплює різні рівні мовленнєвої недостатності. Важливість своєчасної діагностики та корекції ЗНМ пояснюється тим, що мовлення відіграє ключову роль у формуванні мислення, соціальної адаптації та подальшого навчання дитини.

ЗНМ характеризується порушенням усіх компонентів мови: фонетики, лексики та граматики. Діти із ЗНМ мають обмежений словниковий запас, труднощі у вимові звуків, а граматична структура мовлення часто недостатньо сформована. Порушення можуть проявлятися по-різному: від повної відсутності мовлення до окремих проблем із звуками чи граматикою.

Особливості дітей із ЗНМ:

- обмежений словниковий запас та труднощі у підборі слів;
- проблеми з формуванням граматично правильного мовлення (відсутність відмінкових закінчень, неправильний порядок слів у реченні);
- порушення звуковимови (пропуски, заміни або спотворення звуків);
- недостатній розвиток зв'язного мовлення (складність у побудові розповіді, опису предметів, переказу почутого);;
- недостатній рівень фонематичного слуху, що ускладнює навчання читанню й письму.

Основні чинники загального недорозвитку мовлення можна поєднати у дві великі групи:

1. ***Біологічні чинники:***

   ураження центральної нервової системи у внутрішньоутробному періоді або при народженні;

   спадковість та генетичні особливості розвитку мовлення;

   перенесені нейроінфекції та черепно-мозкові травми;

   соматичні захворювання, які впливають на загальний розвиток дитини.

2. ***Соціальні чинники:***

недостатнє мовленнєве середовище (малоконтактність батьків із дитиною, відсутність мовленнєвих стимулів);

надмірне використання гаджетів, що знижує активне мовлення;

невідповідний мовленнєвий зразок у сім'ї (нечітке, спотворене мовлення дорослих);

психоемоційні проблеми (стреси, конфлікти, ізоляція).

Саме тому так важливо вчасно розпізнати ці порушення, зрозуміти їхні причини та знайти ефективні шляхи корекції.

Одним із таких шляхів є STEM-освіта (інтеграція науки, технологій, інженерії та математики) як сучасний освітній напрям, який набуває все більшої популярності у світі. Він передбачає інтегроване навчання, за якого діти вчаться застосовувати наукові знання, технології та творчість у реальному житті.

Головна мета STEM-освіти – навчити дітей самостійно шукати, аналізувати та використовувати отриману інформацію. Комплексний підхід, що лежить в основі програм STEM-освіти, зокрема й дошкільної, сприяє ліпшому розвитку особистості та відкриває можливості вибору більш затребуваної професії у майбутньому. Для всебічного розвитку дошкільника важливим є розуміння зв'язку між природою та людиною. Найефективним способом досягнення цього є залучення дітей до дослідницької діяльності. Навіть прості питання, які здаються дорослим очевидними, можуть стати для дитини справжнім відкриттям, поштовхом до цікавого дослідження та розширити знання дітей про навколишній світ, наприклад, «Як з'явилась біла фарба?», «Як сода кульку надуває?», «Де рослині буде ліпше?», «Кольорові вулкани» та багато інших.

Зауважимо, що STEM - не сухі формули й не нудні схеми, це експерименти, відкриття, практичні завдання, які дають дитині можливість мислити нестандартно, шукати рішення, діяти командно. Для дошкільнят STEM-проєкти перетворюються на справжню «лабораторію відкриттів», у якій будь-яке питання можна дослідити, перевірити, спробувати.

Особливо важливо, що STEM чудово сприяє активізації мовлення, а візуальні матеріали допомагають дітям з порушеннями мовлення; інтерактивні симуляції — дітям із когнітивними відхиленнями; командні проєкти — малюкам із труднощами у спілкуванні. Таким чином, кожна дитина отримує шанс не просто брати участь, а відчувати себе успішною й значущою.

Однак ключ до ефективності — педагог. Саме він має володіти сучасними інструментами, вміти адаптувати матеріал, підтримати дитину психологічно, створити атмосферу прийняття та довіри. Підготовка до такої роботи потребує знань, практики і внутрішньої готовності вчитися новому.

Для ефективного впровадження STEM у практику дошкільної освіти педагогу необхідно зважати на комплекс методичних орієнтирів та організаційних заходів. Зокрема, доцільним є:

- регулярно підвищувати кваліфікацію за допомогою курсів, тренінгів вебінарів та ін.;
- використовувати STEM-проєкти для розвитку соціальних навичок у дітей;
- впроваджувати інтерактивні технології та онлайн-платформи, віртуальні лабораторії;
- організовувати STEM-заходи для батьків;
- створювати бібліотеку STEM-матеріалів (відеозаняття, методичні напрацювання, інтерактивні завдання);
- інтегрувати мультисенсорні методи навчання (візуальні, аудіальні, тактильні) для забезпечення доступності матеріалів для всіх здобувачів освіти;
- створювати з іншими педагогами спільні проєкти для обміну досвідом;
- впроваджувати зворотний зв’язок від дітей, батьків та педагогів для поліпшення освітнього процесу.

Аби зробити складні для розуміння процеси доступними й цікавими для дітей, у роботі з вихованцями логопедичної групи застосовую STEM-підхід (Science, Technology, Engineering, Mathematics). Основним майданчиком для такої діяльності стала спеціально організована лабораторія нашого міні-музею **«Корисні копалини Хмельниччини»**. Саме в цій лабораторії діти отримують можливість досліджувати природні матеріали, експериментувати та спостерігати за явищами, що сприяє розвитку пізнавальної активності, формуванню практичних умінь.

Сучасні STEM-методики для навчання дітей покликані:

- розвивати допитливість;
- сприяти поліпшенню пізнавальної активності, розвитку вміння критично мислити та аналізувати;
- допомагати у формуванні креативних навичок;
- навчати вирішувати нестандартні завдання за допомогою тестування та проведення різноманітних дослідів;
- набувати якостей, які необхідні для роботи в команді – будувати діалог з дорослими та друзями;
- підготувати до опанування технологічних інновацій у повсякденному житті, а також дорослого життя, у якому вони можуть зіткнутися з незвичайними, нестандартними проблемами.

Комплексний підхід, який використовую у навчанні, сприяє наліпшому рівню розвитку розумових навичок.

STEM-підхід у поєднанні з музейною педагогікою забезпечує гармонійний розвиток, виховання та навчання дошкільнят з урахуванням їхніх вікових і індивідуальних особливостей. У центрі уваги — формування у дітей інтересу до точних наук, розвиток логічного та критичного мислення, а також виховання культури інженерного мислення.

Завдяки експериментально-дослідницьким завданням діти вчаться ставити запитання, висувати гіпотези, перевіряти їх на практиці та робити власні висновки. Такий підхід допомагає вихованцям усвідомити зв'язок між природними явищами та діяльністю людини, розвиває самостійність у пізнанні світу й навички, необхідні для подальшого навчання.

Заняття-відкриття та заняття-пошук, під час яких застосовую даний підхід із використанням різноманітних дослідів, викликають неабиякий інтерес у дошкільнят, сприяють їх зацікавленості до природничих наук та математики, підтримають бажання пізнавати світ та робити відкриття.

На таких заняттях особлива увага приділяється дослідженню явищ природи, корисних копалин Хмельниччини та країни загалом, формуванню словникового запасу, правильній вимові, мовному диханню.

Наголосимо на **перевагах STEM-підходу для дітей із ЗНМ,** серед яких:

- розвиток мовлення та словникового запасу за допомогою опису дій та спостережень;
- формування логічного та критичного мислення, допитливості та наукової культури;
- розвиток моторики та сенсорних навичок;
- стимуляція соціальної взаємодії та комунікативних навичок.

Орієнтовний перелік дослідів у лабораторії міні-музею **«Корисні копалини Хмельниччини»** з адаптивними завданнями для дітей із затримкою мовного розвитку подано у таблиці 1.

Таблиця 1.

Орієнтовний перелік дослідів, адаптивних завдань й експериментів у лабораторії міні-музею **«Корисні копалини Хмельниччини»** з адаптивними завданнями для дітей із затримкою мовного розвитку та їхні переваги

Досліди, експерименти, адаптивні завдання та переваги	**Корисні копалини**
	Крейда
Досліди: Вивчення властивостей крейди	Розчинення крейди у воді: спостерігаємо, як крейда розчиняється у воді, утворює суспензію. Тертя крейди: досліджуємо, як крейда залишає слід на папері або дошці. Використання крейди для малювання: малювання крейдою на різних поверхнях, вивчення її текстури та властивостей
Експерименти з крейдою	Виготовлення крейдяного розчину: змішуємо крейду з водою та спостерігаємо за утворенням суспензії. Фільтрування крейдяного розчину: використовуємо фільтр, для відокремити крейди від води. Випарювання крейдяного розчину: нагріваємо крейдяний розчин, щоб вода випарувалася, залишаючи крейду
Адаптивні завдання	1. Демонстрація процесу візуально та коментування жестами.

	2. Повторення ключових слів і дій разом із педагогом. 3. Малювання та опис власних експериментів за допомогою простих речень (усне мовлення) або малюнків
Переваги	• розвиток дрібної моторики; • стимуляція мовленнєвої активності; • формування спостережливості; • формування причинно-наслідкових зв'язків
Досліди, експерименти, адаптивні завдання та переваги	**Корисні копалини** **Торф**
Досліди Вивчення властивостей торфу	Колір та запах торфу: досліджуємо колір та запах торфу, визначаємо його походження. Вологоємність торфу: вивчаємо, як торф вбирає вологу
Експерименти з торфом	Вирощування рослин у торфі: садимо рослини в торф та спостерігаємо за їх ростом. Виготовлення торф'яних таблеток: змішуємо торф з водою та формуємо таблетки для вирощування рослин. Використання торфу як фільтру: пропускаємо воду через торф та розглядаємо воду після фільтрації
Адаптивні завдання	1. Опис короткими фразами властивостей торфу разом із педагогом. 2. Тактильне дослідження торфу для розвитку сенсорного досвіду. 3. Повторення назв рослин та дій під час садіння
Переваги	• розвиток мовлення за допомогою опису дій та явищ; • сенсорне стимулювання; • формування поняття про природу
Досліди, експерименти, адаптивні завдання та переваги	**Корисні копалини** **Пісок**
Досліди Вивчення властивостей піску	Розмір та форма піщинок: розглядаємо пісок під лупою, визначаємо розмір та форму піщинок. Сипкість піску: пересипаємо пісок з однієї посудини в іншу, спостерігаємо за його властивостями. Водопроникність піску: пропускаємо воду через пісок, вивчаємо його здатність пропускати воду
Експерименти з піском	Виготовлення пісочних замків: будуємо замки з піску, вивчаємо його властивості. Створення пісочного годинника: виготовляємо простий пісочний годинник, спостерігаємо за плином часу. Фільтрування води піском: пропускаємо воду через пісок, очищуємо її від забруднень
Адаптивні завдання	1. Вербальна підтримка під час пересипання піску (підказки, повторення назв дій);

	2. Використання картинок для позначення послідовності дій; 3. Обговорення результатів за допомогою простих речень або повторюваних слів
Переваги	розвиток • дрібної моторики; • мовленнєвого вираження; • логічного мислення; • послідовності дій
Досліди, експерименти, адаптивні завдання та переваги	**Корисні копалини** **Глина**
Досліди Вивчення властивостей глини	Пластичність глини: розминаємо глину в руках, створюємо різні фігури. Вологоємність глини: вивчаємо, як глина вбирає вологу. Висихання глини: спостерігаємо, як глина твердне під час висихання
Експерименти з глиною	Виготовлення глиняних виробів: ліпимо з глини різні вироби, вивчаємо її властивості. Використання глини для очищення води: пропускаємо воду через глину, очищуємо її від забруднень
Адаптивні завдання	1. Демонстрація дії за допомогою наочних моделей та міміки. 2. Повторення назв матеріалів і дій під час ліплення. 3. Стимуляція творчості та простого опису створених фігур
Переваги	• розвиток моторики; • стимуляція мовлення; • підтримка творчого мислення; • самовираження
Досліди, експерименти, адаптивні завдання та переваги	**Корисні копалини** **Ракушняк**
Досліди Вивчення властивостей ракушняку	Походження ракушняку: розповідаємо дітям про походження ракушняку, його зв’язок з морськими організмами. Твердість ракушняку: досліджуємо твердість ракушняку, його здатність витримувати навантаження. Використання ракушняку в будівництві: розповідаємо про використання ракушняку в будівництві, його переваги та недоліки
Експерименти з ракушняком	Розбивання ракушняку: розбиваємо ракушняк на шматочки, вивчаємо його структуру. Використання ракушняку для декорування: використовуємо ракушняк для створення мозаїки та інших декоративних елементів. Вивчення скам’янілостей у ракушняку: розглядаємо

	ракушняк під лупою,шукаємо скам'янілості морських організмів
Адаптивні завдання	1. Групове сортування за розміром і формою із вербальним супроводом. 2. Використання картинок і схем для пояснення процесу. 3. Повторення ключових слів і назв під час дослідів
Переваги	• розвиток мовлення та словникового запасу; • формування уявлень про природні матеріали, навколишній світ; • стимуляція когнітивних навичок

Окрім дослідницько-пошукової роботи на занятті використовую й інші форми роботи з дітьми під час ранкових зустрічей, на прогулянці, у другій половину дня, зокрема: сенсорні досліди з різноманітними сенсорними матеріалами (кольоровий пісок, блискітки, ароматичні олії); ігри та вправи для розвитку моторики, координації, уваги та пам'яті; заохочую дітей до творчості, пропоную їм створювати аплікації, колажі, малюнки з використанням природних матеріалів під час творчих проектів.

STEM-підхід у роботі з дошкільнятами спеціальної логопедичної групи є потужним інструментом всебічного розвитку дітей із загальним недорозвитком мовлення. Експериментальні досліди з природними матеріалами — крейдою, торфом, піском, глиною та ракушняком — стимулюють мовленнєву активність, сенсорне сприйняття та моторику, що є критично важливим для таких дітей.

Інклюзивний підхід забезпечує доступність кожного завдання: адаптація дослідів передбачає вербальну підтримку, використання наочних схем, покрокових інструкцій, тактильних матеріалів і карток. Це сприяє розвитку словникового запасу, формуванню граматично правильного мовлення, активізує зв'язне мовлення, зміцнює фонематичний слух, і, що важливо, розвиває дрібну моторику рук.

Заняття у STEM-лабораторії сприяють формуванню у дітей допитливості, креативності та впевненості у власних силах. Дослідницька діяльність у поєднанні з сенсорними вправами, інтерактивними цифровими платформами та творчими проєктами дозволяє усвідомлювати причинно-наслідкові зв'язки, розвивати соціальні навички та пізнавати світ завдяки практичному досвіду.

STEM-лабораторія — це більше, ніж методика. Це місце, у якому народжуються відкриття, формується мислення майбутніх поколінь, розкриваються таланти та виховується любов до знань. І саме тут, у маленьких руках і великих серцях, починається справжнє диво освіти.

Підтримуйте дітей у їхніх спробах, надихайте на нові ідеї і вірте, що кожна дитина може стати справжнім дослідником світу.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про дошкільну освіту» від 6 червня 2024 року № 3788-IX
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція https://mon.gov.ua
3. STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт: Альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дошкільників/ авторський колектив; наук. керівник К.Л.Крутій – Запоріжжя:ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2019.-146с.
4. Положенні «Про музей при навчальному закладі, який переходить усферу управління Міністерства освіти і науки України», затвердженим наказомМіністерства світу і науки України 04.09.2006 № 640
5. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українськедошкілля» (2021р.)

6. Стеценко І. Світанки у природі та мистецтві // Дошкільневиховання. — 2015. — № 12. — С. 14–17.
7. Афанасьєва О., Чаюн О. Як працюють «знайки»: дослідналабораторія в дитячому садку // Вихователь-методист закладу освіти.-2019. -№5.
8. КрутійК., І. Грицишина, STREAM-освіта дошкільників // Дошкільне виховання, 2016 №1;
9. Стеценко І. STREAM-освіта: техніка + мистецтво // Дошкільне виховання, 2016 № 12; КрутійК., Едьютейнмент: навчання як розвага // Дошкільне виховання, 2017 № 1;
10. Дмитренко О., Що таке СТЕМ-освіта у навчальному закладі. UPL: https://oplatforma.com.ua/article/1401-shcho-take-stem-osvta-u-navchalnomu-zaklad

Гетнаревич Ольга,
вихователь
ЗДО №9 «Барвінок»
Шепетівської міської ради
Хмельницької області

Інновації в дії: досвід формування математичної компетентності у дітей дошкільного віку за методикою Л.І. Зайцевої

Анотація. *Дана стаття розкриває актуальність впровадження в роботу з дітьми інноваційної освітньої технології «Формування математичної компетентності у дітей дошкільного віку Л.І.Зайцевої». В статті подано систему дидактичних ігор на основі даної технології, які допомагають дошкільнятам п'ятого та шостого року життя раціонально вирішувати практичні ситуації із застосуванням математичних знань.*

Ключові слова: *діяльнісний та компетентнісний підходи, індивідуально-диференційований підхід, освітня інноваційна технологія, узагальнені процесуальні уявлень (УПУ).*

Організація освітньої роботи з формування елементарних математичних уявлень у дошкільнят як активної діяльності потребує принципово нового підходу. Вона має охоплювати всі сторони життєдіяльності дитини. Про важливість математики зазначав математик-педагог О. Маркушевич. Він наголошував на тому, що, хто з дитячих років займається математикою, той розвиває увагу, тренує свій мозок, свою волю, виховує наполегливість і завзятість у досягненні мети.

Зазвичай батьки та педагоги математику тлумачать як науку про числа і дії над ними, тобто зводять її до арифметики. Тому, я нам вважається, це призводить до того, що набуті дітьми знання мало стають у нагоді у повсякденному житті.

Під час вивчення педагогічного досвіду та сучасних наукових досліджень в дошкіллі, мою увагу, як педагога-дошкільника, привернула технологія доктора педагогічних наук, професора кафедри дошкільної освіти Бердянського державного педагогічного університету Лариси Зайцевої «Формування математичної компетентності у дітей дошкільного віку». Її мета – залучити вихованців до діяльності із можливістю виявити самостійність та активність у використанні математичних знань у змінених умовах. Технологія ґрунтується на сучасних наукових підходах: діяльнісному, компетентнісному, індивідуально-диференційованому.

Діяльнісний підхід передбачає засвоєння математичних понять у формі узагальнених процесуальних уявлень (далі по тексту - УПУ). За змістом узагальнене процесуальне уявлення наближається до наукового поняття, а за формою зберігає ще риси образу. Розгортається УПУ за допомогою адекватних предметно-перетворювальних дій спрямованих на пізнання відношень (кількісних, просторових, часових, послідовності, причино-наслідкових тощо).

Компетентнісний підхід допомагає реалізовувати практичні задачі, які вирішуються на основі засвоєних відношень. Саме в практичній діяльності дитина набуває науково-відповідного досвіду в доступній їй сфері життя. Вона може розв'язувати практичні задачі різних типів, пов'язаних з широкою соціальною або побутовою практикою. Компетентність як результат набутого практичного досвіду з'являється тоді, коли дитина-дошкільник використовує наукове знання як узагальнений спосіб дії для розв'язування певного типу задач.

Індивідуально-диференційований підхід забезпечує навчання дітей на різних рівнях складності, які дозволяють побудувати для кожної дитини її особистісну програму математичного розвитку.

Ефективність даної технології досягається за допомогою активних методів: моделювання, постановки проблемних запитань, оволодіння науковими знаннями. Це забезпечує успішне засвоєння математичних понять у школі; розвиток мислення (уміння аналізувати, синтезувати, доводити власну думку) та мовлення (складання невеликих сюжетних описових розповідей, створення ситуації діалогу); формування контрольно-оцінних дій.

У Базовому компоненті дошкільної освіти [1] математична компетентність розглядається як частина інтегрованої сенсорно-пізнавальної, логіко-математичної та дослідницької компетентності. Це означає, що в дошкільному віці формується здатність дитини пізнавати світ, розвивати логічне мислення, вміння порівнювати, класифікувати та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, а також закладається основа для математичного сприйняття.

Своєю чергою, Л. Венгер зазначав, що «Для багатьох математика назавжди залишається таємницею "за сімома" замками. А секрет простий: малюків треба заохочувати до математики у грі». Саме цим він підкреслював особливу роль гри для математичного розвитку.

Як педагог, який працює з дітьми дошкільного віку, знаю, що гра є основним видом дитячої діяльності. Вона створює можливості для пізнання, використання предметів для класифікації, сортування, логічного обдумування та висловлювання власної думки тощо. Тому, розробила систему дидактичних ігор з формування математичної компетентності дітей п'ятого та шостого року життя за інноваційною технологією Л. Зайцевої, що допомагає впровадженню інноваційних освітніх технологій в роботу, допомагає розвивати математичні здібності дітей, адже ефективність навчання математики полягає в тому, що сам процес навчання не має руйнувати їхнє природне життя, оскільки вони вчаться граючи і діючи.

ПРОПОНУЮ

Тематичні блоки до «Системи дидактичних ігор для дітей п'ятого року життя»: https://docs.google.com/document/d/19o7V2MRBmv_C4Xed2by2iuNKnsbzOkKl/edit?usp=sharing&ouid=109302320858395422982&rtpof=true&sd=true

1. «Наш дитячий садочок»
2. «Брати наші менші»
3. «Осінь – красуня до нас завітала»
4. «Ми живемо в Україні»

5. «Щедрі дарунки осені»
6. «Незабаром вже зима»
7. «І дорослі й малюки – полюбляють всі казки
8. «Зимонька – зима до нас прийшла!»
9. «Пізнай себе»
10. «Здоровим будь»
11. «Поважаймо людей праці»
12. «День народження книжки»
13. «Сім'я - це найдорожче для кожної людини»
14. «Одяг»
15. «Весна - красна прийшла!»
16. «Тиждень сміху»
17. «Вивчаємо свою планету»
18. «Країна етикету»

Тематичні блоки до «Системи дидактичних ігор для дітей шрстого року життя»: https://docs.google.com/document/d/1SXPbWhBpVNRf8n5mx_MoLAjI816mcxh8/edit?usp=sharing&ouid=109302320858395422982&rtpof=true&sd=true

1. «Країна де я живу»
2. «Світ тварин»
3. «Осінній калейдоскоп»
4. «Пізнай себе»
5. «Час і Рух»
6. «Казко, казко, я тебе знаю»
7. «Зимонька-зима в гості завітала»
8. «Я хочу знати все!»
9. «Професії»
10. «Моя сім'я»
11. «Крамниця одягу»
12. «Симфонія весни»
13. «Здоров'я – цінний скарб»
14. «Загадковий світ космосу»
15. «В країні Етикету»

ПРОПОНУЮ

Конспект заняття з математики в середній групі «Допоможемо Колобку» (за інноваційною технологією Л. Зайцевої «Формування математичної компетентності дітей 5-го року життя») []

Мета: розвивати логічне мислення, увагу, уміння розмірковувати. Закріпити вміння визначати, в якій групі предметів більше, а в якій менше за допомогою лічби і позначати кількість предметів відповідною цифрою. Вчити ділити предмет на 4 рівні частини використовуючи згинання, порівнювати ціле і частини. Удосконалювати знання про геометричні фігури. Формувати вміння порівнювати зорово предмети за довжиною. Виховувати бажання активно діяти в проблемних ситуаціях.

Матеріал: цифри, ножиці, червоні та зелені кружечки, по одному квадрату з чотирма ягідками; роздатковий матеріал: яблучка, картки із зображенням гусениці.

Хід заняття.

- Діти, з нами хтось намагається зв'язатися по скайпу. Як ви гадаєте, хто це може бути? (правильно – це Бабуся і Дідусь)

Розмова з Бабусею та Дідусем:

Міла: малята, допоможіть знайти Колобка.

- А де ми його маємо шукати? Коли ви бачили його останній раз? З ким він пішов?

Міла: він пішов з Вовком і Ведмедем.

- Діти, з чого ми почнемо пошук? Я вважаю, нам потрібно зв'язатися з Вовком і Ведмедем.

Розмова : ми взяли Колобка в полон і не відпустимо до тих пір, поки ви не виконаєте наші вимоги.

- Говоріть, що ви хочете, щоб ми зробили?
- Ми залишили в групі конверт із завданням. Він знаходиться на третій полиці знизу в іграшках.
- Як ви гадаєте, де нам потрібно шукати?
- Це полички які? (довгі).
- А ці? (короткі).
- Пропоную перевірити полички починаючи з права.

Завдання № 1. Вовк і Ведмідь завжди сперечаються. І цього разу знову не можуть знайти правильне рішення, тому давайте їм допоможемо, щоб вони скоріше відпустили Колобка.

Вовк і Ведмідь знайшли 2 яблука. Якого кольору яблука? Якої форми?

В кожному яблучку є дірочки. Як ви гадаєте, хто міг залишити ці дірочки?

Так це гусінь. Ми маємо дізнатися, в якому яблучку, яка гусінь зробила дірочки.

- З яких геометричних фігур складається тіло гусениці?
- Якого кольору гусінь?
- Гусінь залишила в яблуці стільки дірочок, скільки кілець має її тіло.
- З чого ми розпочнемо роботу?

Діти рахують кільця на тілі гусениці та ставлять відповідну цифру.

- Яка гусінь довша?
- На скільки кілець?
- Де знаходиться тіло гусениці, яка довше?
- Знайдіть яблуко, в якому залишила отвори червона гусінь і позначте його червоним кружечком. Те саме зробіть із зеленим кружечком.

Із завданням ми впоралися, потрібно терміново сповістити Вовка і Ведмедя, щоб вони відпустили Колобка.

Розмова по скайпу.

- Вовк, Ведмідь, ми виконали ваше завдання, тому просимо, відпустіть, будь ласка, Колобка.
- Дякуємо вам, малята, ми вже його відпустили. До побачення.

Звернути увагу, що з'явилась кулька. Звідки вона могла прилетіти?

На ній є повідомлення. Хто його відправив? (бабуся Колобка). У Колобка багато друзів, які дуже зраділи, що він знайшовся, тому вони прийдуть його провідати. Бабуся Колобка спекла пиріг і просить допомогти їй розділити його на 4 рівних частини.

Завдання №2. Звернути увагу на кульку, до якої прив'язано повідомлення.

- Від кого воно? (від бабусі Колобка) : «У Колобка багато друзів, які дуже зраділи, що він знайшовся. Тому сьогодні вони прийдуть його провідати. Я спекла пиріг і прошу допомогти його розділити на 4 рівні частини. На кожній частині має бути ягідка».
- Якої форми пиріг?
- Скільки ягідок на пирогу?
- На скільки частин потрібно поділити пиріг?

- Як розділити предмет на рівні частини?
- Скільки разів ми маємо зігнути аркуш, щоб отримати 2 рівні частині?
- А щоб отримати 4 рівні частини?
- Як потрібно прикладати краї аркуша, щоб частини були однакові? (краї повинні збігатися),
- Зігніть квадрат 1 раз, а потім ще один.
- Розігніть і полічіть кількість частин.
- Чи однакові вони за величиною?
- Як перевірити? (розрізати і накласти одну на другу).
- Покажіть, що більше, частина чи ціле?
- Що менше?
- На яку геометричну фігуру схожі частини?
- Чи є на кожній частині ягідка?
- Як ви гадаєте чи вірно ми поділили?
- Для чого треба вміти ділити ціле на частини?
- Можливо хтось з вас знає, як ще можна поділити ?

Заходить Колобок з пирогом: «То хто скаже для чого потрібно вміти ділити ціле на частини?»

Дякую малята, що допомогли мені повернутися до своїх друзів. Ось у мене пиріг, то допоможіть його розділити на 4 рівні частини.

- Спочатку ділимо на скільки частин? (2)
- А потім кожну частину ще на 2. (Ділять пиріг разом із Колобком)

Підсумок. Роздає яблука і ставить запитання:

- На яку фігуру схожий пиріг?
- Якого кольору були гусениці?
- Яка з них була довша?
- На скільки кілець?
- Покажіть цифри 4, 5.
- На скільки частин ви ділили пиріг?
- На яку фігуру схожі частини?
- Чи вистачить для кожного з вас по частинці пирога?
- Що ми зможемо зробити, щоб вистачило всім?

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти), затверджений наказом Міністерства освіти і науки України №33 від 21.01.2021р.
2. Зайцева Л. І. Формування математичної компетентності дітей 5-го року життя: навчально-методичний посібник / Лариса Іванівна Зайцева. – Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2016. – 168 с.
3. Зайцева Л. І. Формування математичної компетентності дітей 6-го року життя: навчально-методичний посібник. – Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2016. – 196 с.
4. Парціальна програма «Формування математичної компетентності у дітей дошкільного віку» (четвертий, п’ятий, шостий роки життя) Л. Зайцевої https://is.gd/RgcU0S
5. Формування логіко-математичної компетентності дошкільників на основі ідей про вільне виховання М.Монтессорі/ Стрілецька Н. М., Макарова В. А. https://is.gd/etMqeY

Голосієнко Катерина,
вихователь-методист
ЗДО №9 «Барвінок»
Шепетівської міської ради
Хмельницької області

Проєктна діяльність як шлях подолання освітніх втрат у закладі дошкільної освіти

Анотація. *Стаття розкриває актуальність питання формування у дітей дошкільного віку мовленнєвої компетентності у площині оволодіння основами читацької грамотності та подолання освітніх втрат в дошкіллі за допомогою проєктної діяльності.*

Ключові слова: *мовленнєва компетенція, читацька грамотність, проєктна діяльність, Державний стандарт дошкільної освіти, НУШ (нова українська школа), освітні втрати в дошкіллі, гурткова та індивідуальна робота, взаємодія з батьками вихованців тощо.*

Загальновідомо, що вже з молодшого дошкільного віку дітей більше цікавлять гаджети, ніж спілкуванням з однолітками та дорослими, адже наразі і дорослі, і діти приділяють все більше часу соціальним мережам та іншим онлайн ресурсам.

Саме тому, на сучасному етапі розвитку суспільства зростає актуальність проблеми читання та формування читацької грамотності. Увага до читання зумовлена тим, що рівень читацької компетентності та інтерес до читання знизилися. Серед причин - відсутність бажання, мотивації до читання, призупинення освітнього процесу, дистанційна форма навчання тощо.

З огляду на те, що відповідно до вимог Державного стандарту дошкільної освіти читання та письмо належать до базових наскрізних компетентностей дошкільника, звернула увагу на дослідження цього питання, адже ще до початку шкільного навчання в Новій українській школі на етапі дошкільного дитинства мають бути закладені основи грамоти. Саме тому створила **проєкт «Наука про читання для дошкільнят»**, який націлений на мотивацію до оволодіння навичками читання, формування читацької грамотності дітей старшого дошкільного віку та подолання освітніх втрат в умовах раннього відновлення держави.

Проєкт стартував у 2022 році, до якого залучені діти старшого дошкільного віку та їхні родини. Для реалізації проєкту на базі закладу я провела методичні заходи (методична лекція, усний журнал, аукціон ідей, навчально-методичний тренінг), визначила основні ідеї (створила власну абетку, інтерактивні онлайн ігри, віртуальні книги, тренажери для розчитування) та орієнтовні активності (слуховий диктант, сучасні дитячі руханки, художньо-продуктивна діяльність), ознайомилася з сучасними дослідженнями та інноваційними методиками науковців і педагогів з питань формування основ грамоти (інноваційна методика Л. Шелестової «Розвивальне читання», методика навчання М. Монтессорі, методика навчання читання для дошкільнят Г. Домана, методика навчання читання Є. Шулєшка тощо).

Постало питання: Як зробити форми роботи з дітьми дієвими та корисними? Як подолати в них відсутність бажання читати, як мотивувати до цього виду діяльності? Як зменшити освітні втрати та яким чином підготувати їх до навчання в НУШ?

І згодом відповідь знайшлася. Вона втілилася у системі моєї роботи, яка містить цікаву методику формування читацької грамотності дітей старшого дошкільного віку із використанням ґаджетів, інноваційних цифрових ресурсів, які так цікавлять дітей, однак з більшою користю для них в реальному житті.

Так, розроблено:

- систему роботи «Веселі читайлики»;
- мультимедійні презентації;
- інтерактивні онлайн ігри;
- віртуальні книги;
- дидактичний та ігровий матеріал.

Проєкт «Наука про читання для дошкільнят» складається з **двох стратегічних векторів:**

I. Літера, склад, слово: Як навчати дошкільників читання.

II. Батьки – однодумці і партнери.

Головною темою I вектора є формування у дітей шостого року життя навичок читання, який реалізується за допомогою організації гурткової роботи за інтересами дітей та запитами батьків. Гурткова робота здійснюється у формі занять, які проводяться у другу половину дня, 2 рази на тиждень.

Завдання проєкту презентовано на рис. 1.

Рис. 1. Завдання проєкту

Під час навчання дітей читанню дотримуюся **двох напрямів:**

Перший: Вивчення нової букви.

Другий: Читання складів та слів з вивченою буквою.

Кожен з цих напрямів має чіткий алгоритм роботи, з яким більш детально можна ознайомитись в навчально-методичному посібнику «Наука про читання для дошкільнят» за покликанням: https://drive.google.com/file/d/1yoCHnFxzhVkaZI2Quaa5kn0YLFvS1L-M/view?usp=sharing

Отже, пропоную ознайомитися з ідеями, які застосовую в роботі з дітьми під час занять.

Щоб зацікавити дітей, використовую персонаж - Равлика Боба. Саме в цій ситуації знову допомогли інформаційно-цифрові технології, які так цікавлять дітей. Герой створено за допомогою програми штучного інтелекту. Він вітається з дітьми, звертається до них, мотивує до створення власної абетки, яку вони зможуть згодом прочитати самостійно : https://drive.google.com/file/d/1TGGwiWI7SwZIK1fQA1cAN5JhM34maVzQ/view?usp=sharing

Для закріплення вивченого матеріалу використовую: різні види вправ, картки-розчитки, таблиці-розчитки, мультимедійні презентації, відеоролики, інтерактивні онлайн ігри тощо.

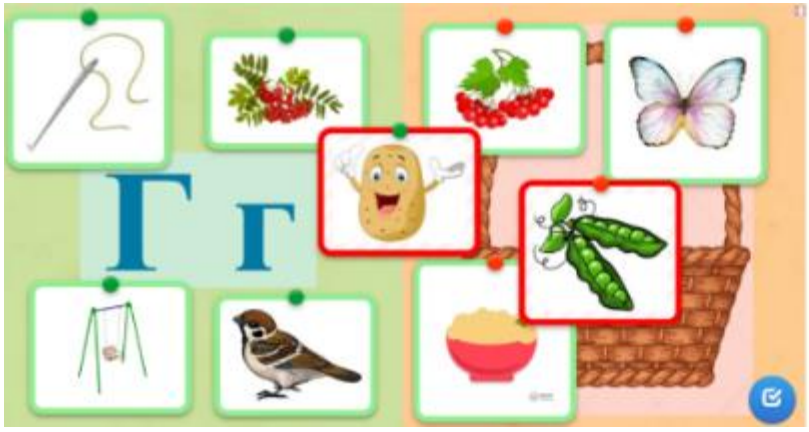

Ігри створюю в сервісі Learning apps. Кожна така гра має активне гіперпосилання або QR-код, які з будь-якого гаджета з легкістю дозволяють зайти потрібне і працювати з дітьми як на занятті, так і під час індивідуальної роботи. Наприклад, відкриваю активне покликання на інтерактивну гру. На екрані з'являється гра, яка має табло, поділене на дві частини. На одній частині зображена буква, до якої потрібно підібрати картинку (зображений предмет на відповідну букву). В іншій частині зображений кошик, в який потрібно умістити картинки зображених предметів, у назві яких немає букви.

Наприкінці гри потрібно натиснути на синє коло. Якщо завдання виконано правильно, картинки помічаються зеленим кольором, а, якщо ні – червоним і тоді, шукаємо і виправляємо помилки.

Якщо дитина не відвідувала заняття, проводжу з нею **індивідуальну роботу.** На цьому етапі використовую онлайн книги, створені в редакторі Book Creator.

Кожна книжна, як й інтерактивна гра, має активне гіперпосилання або QR-код. Відкриваю активне покликання на онлайн книгу: https://read.bookcreator.com/8xQ15Ryc4zRCNKbRcJhFjkLCqKN2/V6wTG3EzQgSH3p1fM33JQQ . На екрані з'являється абетка з назвою, яка відповідає темі заняття. Всі сторінки в книзі гортаються. Послідовність наповнення матеріалу відповідає структурі та освітнім завданням заняття.

На першій сторінці книги зображена буква-герой та її справжній аналог. На другій сторінці розміщено матеріал з відеохостингу YouTube для ознайомлення з буквою. Це:

- ролик з відомим інтернет героєм Балакушею, яка навчає дітей читанню;
- інтерактивна гра для закріплення матеріалу;
- руханка з героєм, ім'я якого розпочинається на букву, яка вивчається;
- завдання, які дитина має виконати самостійно.

Дітям дуже подобаються такі інтерактивні онлайн ігри та онлайн книги, які є своєрідним навігатором для розвитку навичок читання.

Цікавим є здійснення ритуалу «Поява нової букви». Якщо діти помітили у мене коробку круглої форми, то це означає, що сьогодні будемо вивчати нову букву. Вони стають у коло та закривають очі. Я починаю рахувати до трьох і стукаю рукою по коробці. Діти відкривають очі, і перед ними з'являється нова буква. Такий ритуал повторюється на кожному занятті.

З метою мотивації дітей до читацької діяльності пропоную їм створити власну абетку «Моя перша АБЕТКА». https://read.bookcreator.com/8xQ15Ryc4zRCNKbRcJhFjkLCqKN2/491zAhzERMSjfIirI-9H1Q

На кожному гуртковому занятті діти самостійно під моїм керівництвом поетапно наповнюють абетки тим матеріалом, який вивчався на занятті - буквами, складами, завданнями, які мають виконати на закріплення вивченого матеріалу.

Алгоритм навчання читанню складів та слів відрізняється від алгоритму вивчення нової букви. Так, на етапі навчання дітей читанню складів, залучаю їх до роботи з тренажерами «Читаємо з Равликом Бобом» для розчитування складів та коротких слів. Після цього діти працюють у вищеназваній абетці «Моя перша абетка». Це обведення складів з вивченою буквою, розфарбовування малюнків, у назвах яких є вивчена буква, з'єднання букв в склади, розрізання та з'єднання слів у склади. Всі завдання поєднуються з читанням.

Таке нескінчене розмаїття методик, прийомів і ігор допомагають у невимушеній формі сформувати у дітей навички та психологічну готовність до навчання читанню.

Не менш важливий вектор проєкту - **«Батьки – однодумці і партнери»,** темою якого є підтримка батьками процесу розвитку мовленнєвої компетентності дитини в оволодінні основами грамоти.

Реалізовувати даний вектор допомагають сучасні інформаційно-цифрові технології. Так, для систематизації та ознайомлення батьків з роботою, яку проводжу з дітьми з навчання їх читанню, використовую віртуальну дошку PADLET.

На ній я розмістила:

- соціальний ролик та банер про актуальність проблеми;
- назву, мету та завдання проєкту;
- розділи із ознайомлення з новими буквами та читання складів і слів з ними;
- інтерактивні онлайн ігри та віртуальні книги;
- пізнавальні ролики з відеохостингу YouTube.

Усі матеріали мають активні покликання, тому батьки у зручний для них час можуть відкрити дошку та працювати з дитиною самостійно. У такий спосіб забезпечую взаємодію з родинами вихованців.

За роки існування проєкту «Наука про читання для дошкільнят» вдалося збільшити показники рівнів формування у дітей дошкільного віку мовленнєвої компетентності у площині оволодіння основами грамоти, які мають фундаментальне значення для їхнього життя. Зауважу, що старші дошкільнята, з якими проводилися такі заняття стовідсотково знають всі букви, з них - більша половина опанували навички читання.

Звичайно, робота на цьому не закінчується. У перспективі планую продовжувати шукати дієві шляхи для подолання освітніх втрат в дошкіллі, легкого переходу дітей з дошкільної освіти в шкільну; створити атмосферу ще більшої зацікавленості кожного вихованця до занять з навичок читання за допомогою сучасних інформаційно-цифрових технологій та ґаджетів, зокрема онлайн сервісів, програм штучного інтелекту тощо.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція. Наказ МОН України від 12.01.2021 № 33.

Демченко Світлана,
вихователь
ЗДО №9 «Пролісок»
м. Нетішин Хмельницької області

Сучасні підходи до організації ранкових та вечірніх кіл в ЗДО

Анотація. *У статті розкрито сучасні підходи до організації ранкових та вечірніх кіл у ЗДО як важливого елементу щоденної педагогічної взаємодії з дітьми. Акцент зроблено на відповідність оновленим вимогам Базового компонента дошкільної освіти, сприяння емоційно-комунікативному розвитку дошкільників та інтеграцію інноваційних, інтерактивних ігрових методик у практику освітнього процесу.*

Ключові слова: *дошкільна освіта, ЗДО, ранкове коло, вечірнє коло, сучасні підходи, соціально-емоційний розвиток, комунікативні навички, інтерактивні методи, ігрові технології, освітній процес.*

Світ змінюється, і разом із ним трансформується система освіти. Сучасні діти - активні, допитливі, швидко реагують на нову інформацію, зростають у цифровому середовищі та потребують особливого підходу до навчання і виховання. У цьому контексті традиційні методи педагогічної взаємодії вимагають осучаснення, аби відповідати потребам нового покоління дошкільників.

Однією з форм щоденної педагогічної взаємодії, що потребує переосмислення, є ранкові та вечірні кола в закладі дошкільної освіти. В Україні ці зустрічі були актуалізовані в оновленому *Базовому компоненті дошкільної освіти,* оскільки вони сприяють розвитку мовлення, навичок соціальної взаємодії, емоційної стабільності, почуття спільноти, саморегуляції та позитивного ставлення до навчання [1].

Проте, щоб ранкові та вечірні кола відповідали сучасним викликам, важливо оновити їхній зміст і форму. Інтегрування інтерактивних методів, креативних технік і сучасних педагогічних технологій сприяє підвищенню ефективності роботи. Вони сприяють розвитку емоційного інтелекту, поліпшення комунікативних навичок, створити передбачуваний, але цікавий перебіг дня, де зранку дитина налаштовується на активність, а ввечері - на спокій і рефлексію.

Як засвідчують дослідження, впровадження інтерактивних методів та технологій у ранкові та вечірні кола сприяє емоційному благополуччю дітей, їх активному включенню в навчальний процес і формуванню позитивної мотивації до взаємодії [2, с.18; 3, с.49]. Таким чином, оновлений формат кіл стає не лише засобом комунікації, а й потужним педагогічним інструментом гармонійного розвитку дошкільників.

Метою статті є висвітлення сучасних підходів до організації ранкових та вечірніх кіл у ЗДО як ефективного інструмента розвитку особистості дитини, а також узагальнення інноваційних педагогічних практик, що підвищують якість щоденної взаємодії в освітньому процесі.

Ранкове та вечірнє коло – це щоденні групові зустрічі, під час яких діти разом із вихователем у невимушеній атмосфері обговорюють власні почуття, враження, плани або підбивають підсумки дня. Ці форми організації мають важливе педагогічне значення, сприяють формуванню позитивного емоційного клімату, розвитку емоційного інтелекту, зміцненню соціальних зв’язків, активізації мовленнєвої активності та підтримці психологічного комфорту.

У контексті оновлення освітніх підходів ранкові та вечірні кола перетворюються на ефективний інструмент не лише комунікації, а й розвитку. Саме тому сучасна

педагогічна практика передбачає трансформацію цих форм з рутинного ритуалу у живий і розвивальний простір, зорієнтований на особистість дитини [4, с.38].

Тож, ідеєю сучасних підходів в організації ранкових та вечірніх кіл є не тільки інформування чи розважання дітей, а й залучення їх до активної взаємодії, розвиток критичного мислення та креативності.

Організація сучасних ранкових і вечірніх кіл ґрунтується на таких ключових *принципах:*

- *добровільність і емоційний комфорт* - забезпечення щирості у спілкуванні;
- *діалогічність* - розвиток уміння слухати, висловлювати власну думку, взаємодіяти;
- *індивідуальний підхід* - урахування вікових і психологічних особливостей кожної дитини;
- *інтегрованість* - поєднання різних освітніх ліній та видів діяльності;
- *формування ціннісних орієнтирів* - розвиток моральних якостей, навичок співжиття в колективі;
- *рефлексивність* - усвідомлення власного досвіду, емоцій та досягнень;
- *креативність і варіативність форм* - адаптація зустрічей до інтересів дітей, щоденне оновлення змісту.

Під час впровадження сучасних підходів доцільно застосовувати інтерактивні, творчі, ігрові та арт-технології, що відповідають віковим і психологічним особливостям дітей. Такий підхід стимулює активне пізнання, емоційну відкритість і соціальну взаємодію в колективі.

У практиці ефективними виявилися:

- *Інтерактивні кола із фасилітаційними техніками:* «Коло питань», «Мікрофон», «Погляд у майбутнє», які стимулюють мовленнєву активність, уміння слухати одне одного.
- *Емоційне коло* - використання смайлів, «дерево настрою», картки з емоціями.
- *Креативні кола* - використання музики, малювання, руханок, кольорового піску, лялькового театру.
- *Арт-активності*: створення емоційних колажів, символічних образів, «малювання на воді», пісочна анімація, малюнків настрою, які, що сприяють розвитку емоційної сфери, самовираженню.
- *Ігрові методики та рольові ігри,* які розвивають уяву, соціальні навички, здатність до співпраці.
- *Сторітелінг і казкотерапія* – сприяють формуванню етико-моральних уявлень, тренують увагу, пам’ять, мовлення.
- *Елементи медіаграмотності* — перегляд коротких відеофрагментів з подальшим обговоренням для формування критичного мислення.
- *Кола релаксації* - вправи на дихання, йога для дітей, медитації у грі, обійми, слухання музики.
- *Проєктний підхід* - реалізація короткотривалих тематичних мініпроектів у форматі кіл (наприклад, «Тиждень добра», «Кольорові емоції»), які поєднують різні галузі знань. Коли щотижневі або щоденні теми занять переносяться і в ранкові/вечірні кола. Наприклад, під час теми «Осінь» можна організувати ранкове коло зі спостереженням за природою, створенням осінніх композицій, обговоренням змін у довкіллі.

Ці форми не лише сприяють розвитку комунікативних навичок, емоційного інтелекту та творчого потенціалу, але й підвищують інтерес дітей до участі в колективній діяльності. Інтегрування означених сучасних форм роботи в структуру кіл

дозволяє зробити їх змістовними, динамічними та максимально адаптованими до інтересів дітей.

Використання цих форм дозволяє забезпечити не лише інтеграцію освітніх ліній Базового компонента дошкільної освіти, але й розширити горизонти педагогічної взаємодії, наповнити її особистісним змістом.

Також інноваційні підходи вимагають відповідного методичного інструментарію. У практиці роботи з дошкільниками доцільно застосовувати такі методи:

- *Метод ігрової мотивації* - створення ігрових ситуацій, що заохочують дітей до активної участі (привітальні ігри, ігри на настрій, міні-сценки).
- *Метод візуалізації* — використання карток, схем, піктограм, які сприяють кращому засвоєнню інформації та активізації мовлення.
- *Метод рефлексії* - залучення дітей до аналізу власного досвіду, настрою, вчинків, що сприяє формуванню емоційної свідомості.
- *Метод активного слухання та діалогу* - формування культури спілкування, поваги до думки іншого.
- *Метод рухової активності* - включення пальчикових ігор, кінезіологічних вправ, руханок, які допомагають зняти напругу та стимулюють активність.
- *Метод інтеграції* - тематичне об'єднання елементів з різних сфер: художньо-естетичної, мовленнєвої, логіко-математичної, соціальної тощо.

Застосування вищезгаданих методів і форм дозволяє значно розширити функціональне призначення ранкових та вечірніх кіл. Вони стають:

- інструментом формування емоційного інтелекту;
- простором підтримки соціальної згуртованості;
- умовою підвищення мотивації до пізнання;
- ефективним каналом комунікації між педагогом і дітьми.

Такі кола дозволяють інтегрувати освітні лінії відповідно до *Базового компонента дошкільної освіти,* надавати педагогічній взаємодії особистісного та ціннісного змісту.

Висновок. Організація ранкових та вечірніх кіл у ЗДО має значний потенціал для гармонійного розвитку особистості дитини. Осучаснення їх змісту та форм завдяки інтерактивним, креативним методам і технологіям підвищує ефективність освітнього процесу. Впровадження арт-технік, проєктної діяльності, елементів емоційного інтелекту та цифрових технологій сприяє індивідуалізації взаємодії, підвищує мотивацію дошкільнят і формує позитивний емоційний фон.

Сучасні підходи до організації кіл орієнтовані на інтерактивність, гнучкість, емоційну чутливість і потреби дітей. Вони сприяють розвитку емоційного інтелекту, креативності, критичного мислення, мовлення й соціальних навичок.

Таким чином, оновлений формат ранкових і вечірніх кіл є ефективним засобом розвитку емоційної та соціальної компетентності дітей, створення позитивного освітнього середовища й формуванню навичок комунікації.

Головне – зробити кожне таке «коло» живим, змістовним і таким, що відповідає потребам кожної дитини.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (нова редакція). Київ, 2021. 38 с.
2. Ваколя З.М. Інтерактивні методи виховної роботив ЗДО: вплив на розвиток соціальних навичок дітей. Академія Візії Випуск 37, 2024. с.17-24.

3. Козак Людмила. Характеристика сучасних форм організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Інноватика у вихованні. Випуск 12. 2020. 49-57

4. Коваленко О. В., Кудак В. В. Інтерактивні технології як засоби освітнього процесу закладу дошкільної освіти. Молодий вчений. 2023. – №7 (119). с. 37–41. URL:https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5898/5769

5. Ранкові зустрічі з дошкільнятами 5-6 років життя/ упор. І.І.Нікітіна. Х: Вид.група «Основа» , 2021. 160 с.

Демянчук Тетяна,
вихователь ЗДО №7
Нетішинської міської ради
Хмельницької області

Інтегровані заняття з кільцями Луллія: досвід та перспективи

Анотація. *У статті розкрито ефективність використання інноваційної технології – кільця Луллія як однієї з важливих ігрових технологій для розвитку мовлення дітей дошкільного віку.*

Ключові слова. *Інноваційна технологія, кільця Луллія, мовленнєвий розвиток, діти дошкільного віку, інтегровані заняття, заклад дошкільної освіти.*

Кільця Луллія – один із засобів розвитку інтелектуально-творчих здібностей дітей, запропонований авторами ТРВЗ для використання в закладах дошкільної освіти. Ця технологія вносить елемент гри в освітню діяльність, допомагає підтримувати інтерес до досліджуваного матеріалу [1].

Своєчасний і якісний розвиток зв'язного мовлення є важливим для повноцінного мовленнєвого розвитку випускника закладу дошкільної освіти. У цьому зв’язку метою роботи вихователя має бути створення належних умов для повноцінного мовленнєвого розвитку дітей: упровадження інноваційних технологій, включення елементів мовленнєвого спілкування на заняттях із кожного розділу програми, спілкування у повсякденному житті [3].

У працях вітчизняних учених (А. Богуш, М. Вашуленко, Н. Гавриш, О. Кононко, К. Крутій та ін.) наголошується, що мовленнєва компетентність є однією з провідних базових характеристик особистості, що формується на етапі дошкільного дитинства.

Основна ідея роботи з інноваційною технологією «Кільця Луллія» – створення педагогічних умов для освоєння дітьми розумових операцій, перетворення ознак та їх значень під час пізнання навколишнього світу, вирішення проблемних ситуацій.

Метою використання даної технології є розвиток основних компонентів мовленнєвої системи (фонематичного сприйняття та звукового аналізу, граматичного ладу мовлення, словникового запасу та зв'язного мовлення) дітей дошкільного віку.

Використання цієї технології надає можливість педагогу коригувати різні аспекти мовної діяльності, зокрема:

- уточнювати, поповнювати та активізувати словниковий запас;
- удосконалювати структуру слова;
- автоматизувати звуки мовлення;
- закріплювати артикуляційні вправи;
- розвивати фонематичні процеси;
- формувати структуру речень;

- удосконалювати розвиток зв'язного мовлення;
- навчати елементам грамоти;
- розвивати лексико-граматичні категорії.

Роботу з кільцями Луллія можна проводити:

- на індивідуальних та підгрупових заняттях;
- під час інтегрованих занять, занять з розвитку мовлення або ігрової та самостійної діяльності дітей.

Можна виокремити такі етапи участі педагога в іграх з «Кільцями Луллія», а саме вихователь:

- безпосередньо бере участь в грі: пропонує її, розповідає правила, її розвиток, закінчення, розподіляє участь, допомагає оформити її словесно;
- побічно впливає на поведінку і мовлення дітей, бере участь в іграх на другорядних ролях; діти обирають ведучого, встановлюють черговість в ігрових діях, оформляють результат гри в мовленні;
- здійснює загальний контроль на занятті або у вільній ігровій діяльності; діти самостійно планують, розвивають і завершують гру, супроводжують її висловлюваннями і використовують мовні вміння і навички;
- здійснює навчальне керівництво пізнавальними іграми і створює умову для прояву мовної активності дітей, поглиблення і розширення їх ігрових інтересів, засвоєння навичок довільної поведінки і виховання правильного мовлення.

Пропонуємо ознайомитися із фрагментом інтегрованого заняття, який демонструє вищезазначене.

Фрагмент інтегрованого заняття для дітей старшого дошкільного віку «Гарбузове свято»

Мета: розвивати увагу, зорову пам'ять, мислення, зв’язне мовлення, творчі здібності, артистизм, дрібну моторику пальців рук, вміння погоджувати власні дії з діями інших дітей; розвивати координацію рухів, спонукати до активної участі в театралізованій грі.

Виховувати у дітей дружні взаємини, доброзичливість, організованість, старанність, вміння працювати в колективі, бажання допомагати один одному, підтримувати, сприяти створенню у дітей радісного, веселого настрою.

Продовжувати вчити дітей складати описові розповіді з використанням інноваційної технології Кільця Луллія; вчити порівнювати, аналізувати, систематизувати. Закріпити знання дітей про числа та цифри в межах чотирьох; поняття про величину предметів, вправляти у кількісній лічбі; розширювати та поглиблювати знання дітей про овочі; з використанням мнемотехніки розповідати про страви, які можна приготувати з гарбуза; продовжувати вчити наслідувати жести, дії персонажів казки, вимовляти слова відповідно до обраної ролі, отримувати насолоду від заняття.

Матеріал: осінні декорації (дерева, корзина з фруктами, віз з овочами, маски для гри, кульки, 2 корзини, кільце Луллія для опису, д/г «Гарбузові страви» (мнемотехніка), д/г «Порахуй зернята в гарбуза», казковий персонаж – Гарбуз, шнур, аудіо запис..

Хід

1. Ігрова ситуація (господиня зустрічає дітей на своєму подвір’ї)

Господиня: - Добрий день, мої малята,
Любі хлопчики й дівчатка,
Рада вас усіх вітати
Свято веселе разом відсвяткувати!
На моєму славному городі,

Виросло всього доволі,
Є і морква й буряки
Й помідори й огірки
І гарбузи й бараболя
І капуста і квасоля
І зелений кабачок
І зубатий часничок
Але найголовніший з них усіх
Величезний пан Гарбуз,
Довгий та широкий вус,
Прикотився до маляток,
Бо його сьогодні свято!

(вихователь завозить до групи величезного казкового Гарбуза)

Гарбуз: (голос в аудіо записі)

- Щиро друзі вас вітаю,
Я схвильований до краю,
Я чудовий дар осінній,
Люблять всі моє насіння,
Каша з мене теж смачна,
До вподоби всім вона,
Дякую вам малята,
Що завітали до мене сьогодні на свято,
Будемо грати, танцювати,
Гарбузовий рід увесь прославляти!

Господиня:- Ну, що малята, чи готові ви до свята?

Діти:- Так!

Господиня:- Давайте спочатку перевіримо, що ж ви знаєте про гарбуза? А допоможе вам в цьому чарівне кільце Луллія.

2. Дидактична гра «Розкажи про гарбуза»

(опис гарбуза з використанням інноваційної технології «Кільця Луллія»)

Господиня:- Молодці малята! Про гарбуза ви все розказали. А чи знаєте ви, що міститься в середині у гарбуза?

Діти:- Гарбузові зернята.

Господиня:- Так, правильно (показує гарбуз в розрізі). Подивіться скільки багато зерняток в гарбуза. Пропоную вам у цікаву гру погратися та усі гарбузові зернятка порахувати.

3. Дидактична гра «Порахуй зернятка в гарбуза»

- Скільки зображено гарбуз?
- Яка цифра зображена на гарбузові найбільшого розміру?
- Під яким номером гарбуз найменший за розміром?
- Скільки зерняток поміститься у гарбузові з цифрою 3?

Господиня:- Молодці, малята! Усі гарбузові зернята ви порахували. Тепер прийшов час відпочивати та гарбузовий волейбол погратися.

4. Фізкультхвилинка «Гарбузовий волейбол»

(вихователь за допомогою гарбузових смайликів ділить дітей на дві команди, які перекидають через шнур або сітку повітряні кульки жовтого та помаранчевого кольорів,уявляючи, що це гарбузи)

Господиня:- Молодці малята, гарно грали. Обидві команди були вправні та уважні. А зараз я пропоную вам пригадати та усі гарбузові страви які ви знаєте назвати.

5. Дидактична гра «Гарбузові страви»

(інноваційна технологія мнемотехніка з використанням ІКТ технологій)

Господиня:- Ну ось малята і страви ми назвали. Тепер прийшов час і самого пана Гарбуза зі святом вітати та веселу гру розпочати.

-На гарбузове свято зібралася уся його велика родина. Є тут морква й буряки, та зелені огірки, маленька квасоля та кругленька бараболя. Запашна солодка диня, гарбузова господиня, теж завітала на гостини до Гарбузової родини! (вихователь одягає дітям маски героїв казки «Ходить Гарбуз по городу»)

6. Гра-театралізація «Ходить Гарбуз по городу»

Гарбуз: -Дякую, вам малята,
За таке чудове свято!
А тепер нам час прощатись,
В теплий закуток ховатись!

Господиня: -І мені малята вже час поспішати
Усю свою городину
З подвір'я забирати
Та у теплий погріб ховати!

7. Підсумок заняття. Рефлексія

Вихователь: - Сподобалося вам свято?
- Що сподобалося найбільше?
- Яке завдання викликало труднощі?
- Що нового дізналися?

Висновки. Отже, використання інноваційної технології «Кільця Луллія» сприяє створенню зацікавленої, невимушеної атмосфери, знімає психологічне і фізичне напруження, забезпечує сприйняття нового матеріалу, є потужним засобом розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М. Компетентнісний підхід до мовленнєвого розвитку дошкільників. Педагогічна і психологічна науки в Україні. Т. 2 : Дидактика, методика, інформаційні технології. Київ : Педагогічна думка, 2007. С. 155-170.

2. Рогальська І. П. Соціалізація особистості у дошкільному дитинстві : сутність, специфіка, супровід : Монографія. Київ : Міленіум, 2008. 400 с.

3. Литвиненко І. Круги Луллія як інноваційна методика мовленнєвого розвитку дошкільнят. Збірник наукових статей учасників Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції студентів, магістрів та молодих науковців «Сучасне дошкілля: актуальні проблеми, досвід, перспективи розвитку»(23 жовтня 2020 року) / за заг. ред. проф. О. Л. Кононко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. С. 218-222.

4. Крутій К. Сучасне заняття та освітні ситуації. Дошкільне виховання. 2016. №9. С.6-10.

5. Богуш А. Мовленнєва робота з дошкільниками: шляхи оптимізації / А. Богуш, Н. Гавриш // Вихователь-методист дошкільного закладу. – №3, 2013.

6. Крутій К. Л. Розвиваємо у дітей мовлення, інтелект і здібності / К. Л. Крутій. – Запоріжжя, ТОВ «ЛІПС., Лтд».

7. Сидорчук Т. А. Пізнаємо та фантазуємо з кільцями Луллія / Т. А. Сидорчук, Т.А. Лелюх // Практичний посібник для занять з дітьми 3-7 років. – АРКІ, 2016.

Дудка Марина,
вихователь ЗДО №4 «Вогник»
м.Нетішин
Хмельницької області

Використання педагогічних ідей М.Монтессорі у виховання дітей дошкільного віку в умовах сьогодення

Анотація. *Стаття висвітлює питання актуальності використання педагогічного досвіду М. Монтессорі у вихованні дітей дошкільного віку умовах сьогодення. Метою роботи є визначення теоретико-практичнмх аспектів використання педагогічної системи М. Монтессорі у вихованні сучасних дітей дошкільного віку, аналізування можливості інтеграції методики Монтессорі в освітній процес закладів дошкільної освіти. Окреслено ключові принципи системи: розвиток самостійності та ініціативності дитини, індивідуальний підхід, організація підготовленого середовища та вільний вибір діяльності. З'ясовано, що використання елементів методики позитивно впливає на формування пізнавальної активності, відповідальності та соціальних навичок дітей. Практична значущість статті полягає у визначенні важливих теоретико-практичних засад, які обумовлюють її застосування в сучасному процесі виховання дітей дошкільного віку, приведення у відповідність до сучасних освітніх вимог.*

Ключові слова: *Марія Монтессорі, дошкільник, дошкільна освіта, принципи методика Монтессорі, самостійність, індивідуальний підхід,сенсорний розвиток, сучасні умови.*

Сучасна система дошкільної освіти перебуває в постійному розвитку, адже суспільство висуває нові вимоги до формування особистості дитини. Одним із актуальних напрямів удосконалення освітнього процесу є звернення до світового педагогічного досвіду, зокрема до методики Марії Монтессорі, ідеї якої сформовані понад сто років тому, однак не втрачають значущості, оскільки ґрунтуються на повазі до природних можливостей і потреб кожної дитини.

Сьогодні ідеї Марії Монтессорі все активніше використовуються у сфері дошкільної освіти. Їх впровадження у педагогічну діяльність дає змогу оптимізувати освітній процес, створити необхідні умови для всебічного та гармонійного розвитку дітей з раннього віку. Поєднання класичної спадщини видатних педагогів минулого і інноваційних педагогічних досягнень сприяє вирішенню багатьох проблем і потреб освіти сьогодення, зокрема й питання ролі вихователя, його діяльності в сучасному освітньому процесі.

Методика М. Монтессорі орієнтована на розвиток самостійності, ініціативності та внутрішньої мотивації дитини. Особливої уваги надається створенню підготовленого середовища, у якому дитина має змогу обирати вид діяльності відповідно до власних інтересів і темпу розвитку. У сучасних умовах, коли освіта орієнтується на компетентний підхід і виховання вільної, творчої особистості, педагогічні ідеї М. Монтессорі набувають нового значення та потребують адаптації до українського освітнього простору.

Виклад основного матеріалу. Впровадження Монтессорі-педагогіки в Україні розпочато наприкінці 80-х – початку 90-х років ХХ століття з офіційним визнанням того, що тогочасна існуюча система освіти, заснована на авторитаризмі й традиційних методах навчання та виховання, потребувала перебудови. У зв'язку з цим відкривали заклади освіти нового типу, в яких педагоги-новатори використовували досвід відомих вітчизняних і зарубіжних діячів. Це у повній мірі

стосується технології М.Монтессорі, яка з успіхом впроваджується в усіх демократичних країнах світу [1; 2].

Зауважимо, що свого часу М. Монтессорі помітила, що багаторазове повторення сенсорних вправ, спрямованих на розвиток органів чуття у розумово відсталих дітей, сприяє розвитку уміння розрізняти, порівнювати, класифікувати предмети за їхніми властивостями: розміром, формою, кольором, температурою, смаком, звуком та іншими.

Основою концепції сенсорно-моторного розвитку дітей із порушенням інтелектуального розвитку М. Монтессорі, стала розроблена Е. Сегеном перша система виховання розумово відсталих дітей, яка поєднувала медичні та педагогічні засоби впливу на дітей, а також система виховання Ж. Ітара.

З опертям на ці методики, М. Монтессорі розробила дидактичні матеріали та систему вправ – систему гімнастики відчуттів, яка сприяла поступовому розвитку розумових здібностей дітей із порушенням інтелекту. Використання такої технології мало позитивний результат.

Педагогічні ідеї М. Монтессорі згодом були успішно використанні в освітньому процесі дітей без порушень у розвитку, а з часом набули світового визнання й застосовується в ЗДО різних країн світу.

Педагогічну систему М.Монтессорі називала системою саморозвитку дитини в дидактично підготовленому середовищі, а розроблений нею дидактичний матеріал зорієнтовувала на розвиток окремих сфер відчуттів, вироблення уміння слухати тишу і звуки, розрізняти кольори, форму, вагу тощо, зосередження дитячої уваги на певній ізольованій властивості предмета.

Вважаю, що сучасна методика сенсорного виховання дошкільників має бути спрямована, передусім, на формування пізнавальної активності дитини. Для цього вона має містити процедуру обстеження залежно від його мети. Перед конструюванням, наприклад, головну увагу звертають на будову, основні вузли кріплень, розглядають предмет з різних боків для визначення його форми. Перед малюванням увагу дітей зосереджують на контурі предмета. Для цього вихователь пропонує обвести пальцем або долонею його зовнішню частину, рухом руки у повітрі відтворити його форму.

Характер обстеження предметів залежить від продуктивної діяльності дітей. Так, під час організації діяльності дошкільників виокремлюють:

а) сприймання цілісного предмета, створення загального враження про нього;

б) виокремлення основних частин предмета, визначення їх властивостей;

в) визначення просторового розміщення одних частин відносно інших (вище, нижче, ліворуч, праворуч);

г) виокремлення дрібніших частин предмета і з'ясування їх просторового розміщення щодо основних;

ґ) повторне цілісне сприймання предмета, закріплення враження.

У цій послідовності діти обстежують найрізноманітніші предмети, тому таке обстеження називають узагальненим.

Для обстеження під час праці на природі важливо, щоб вихованці вміли відрізнити суху землю від вологої, розпушену від твердої, культурну рослину від дикоростучої. Для цього їм потрібні уявлення про характерні властивості ґрунту (колір, консистенція, вологість) і рослин (ознаки стебел і листків).

Розрізнення звуків мови (звуковий аналіз слова, формування фонематичного слуху) організовують у формі підкресленої, розчленованої вимови. Тобто, способи обстеження, які застосовуються у сенсорному вихованні дошкільників залежать від характерних властивостей предметів (колір, форма, звук, запах тощо) і його мети. Спрямовані вони на організацію пізнавальних дій дитини, формування її розумової активності.

У закладі дошкільної освіти сенсорне виховання має здійснюватися на заняттях і в повсякденному житті, під час різноманітної діяльності дітей. Усі форми сучасного сенсорного виховання спрямовані на створення у дітей багатого чуттєвого досвіду, здатності орієнтуватися в різноманітних властивостях предметів, виховання культури сприймання, уважності, здатності реагувати на безпосередній вплив явищ дійсності.

Сенсорний розвиток дітей забезпечується на кожному із занять. У процесі малювання, ліплення, виготовлення аплікації дітей потрібно вчити різним видам зображення: предметного, сюжетного, декоративному. Заняття предметного змісту частіше за все має проводяться на основі обстеження предметів, їх будови, частин, положення в просторі.

У кожній віковій групі сенсорне виховання дошкільників відбувається по-різному з урахуванням їх вікових особливостей. Наведемо приклад щодо орієнтування в часі у старшій групі. На початку навчального року закріплюють і поглиблюють уявлення про такі поняття як ранок, день, вечір, ніч. Для вправляння дітей у використанні цих термінів доцільно використовувати словесні дидактичні ігри та ігрові вправи, наприклад «Продовжуй». Цю вправу можна проводити у формі гри з м'ячем. Діти стають колом. Вихователь виголошує коротку фразу і кидає м'яч. Той, до кого потрапив м'яч, називає відповідний час. Наприклад: вихователь кидає м'яч і каже: «На пошту ми ходили ...», «.. вчора», – закінчує фразу дитина, що зловила м'яч; «Заняття з математики у нас було ..» «... сьогодні».

У підготовчій до школи групі закріплюють знання про такі періоди часу, як ранок, день, вечір, ніч, тиждень, дають уявлення про місяці, запам'ятовують їх назви.

Водночас особливу увагу потрібно звертати обов’язково на те, що орієнтування в часі має базуватися на міцній чуттєвій основі, тобто переживанні тривалості часу у зв'язку із здійсненням різноманітної діяльності, по-різному емоційно-забарвленої, а також спостереженнями за явищами природи, подіями суспільного життя.

Цей матеріал сприяє розвитку органів чуття дитини, вміння розрізняти, впорядковувати враження, спонукає до розумової дії, забезпечує дитині змогу повторити посильні для її віку дії.

Такі вправи з дидактичним матеріалом також допомагають самовихованню, оскільки передбачають контроль можливих помилок. Вправляючись, дитина швидко починає помічати власні помилки, намагається їх виправити й, відповідно, досягає правильного вирішення поставленого завдання, вчиться надалі уникати неправильних рішень і дій. Під час такої роботи дитина виховує в собі чіткість, акуратність і цілеспрямованість.

Цілком слушно Марія Монтессорі зауважувала : "Чим раніше ми почнемо виховувати в дітях прагнення самим домагатися своїх цілей, тим швидше створимо сильних, а отже, самостійних і вільних людей" [3, с. 115] [3, с. 115].

Важливим в умовах сьогодення є впровадження в освітній процес такої умови, як урахування того, що педагог, що працює за системою М. Монтессорі, завжди визнає за дитиною прагнення до самостійності і ніколи не буде допомагати без прохання і відповідати на питання, яких йому не ставили.

Основною метою виховання, як наголошувала італійський педагог, є виховання вільної, самостійної, відповідальної особистості. За таких умов діти навчаються оцінювати власні можливості, приймати важливі рішення, усвідомлювати відповідальність за них.

М. Монтессорі чітко визначила поняття свободи, її ліміти. Саме тому свобода за Монтессорі – це не хаос, а організована за певними правилами діяльність дитячого колективу [3, с. 115].

За цією методикою не схвалюються методи заохочення і покарання, бо саме ці поняття суперечать духу свободи. Заборонено також порівнювати одну дитину з іншою. Всі діти народжені з різними можливостями, а порівняння виховує тільки заздрість і озлобленість. Натомість, порівняння успіхи дитини вчора і сьогодні. Тому в такій атмосфері діти не бояться робити помилки [4,с.384]

Працюючи в закладі освіти, вихователь виконує такі функції: він має бути помічником, консультантом, старшим другом дитини, а не лідером, який нав'язує власні ідеї, переконання, цінності. Основне завдання допомогти дитині упорядкувати уявлення про оточуючий світ, знайти своє місце в житті.

Педагогіка Монтессорі не сумісна з тоталітарним режимом, тому вихователю слід уникати педагогічного диктату, залишати за дитиною право на рішення, вибір. Педагог не повчає, не оцінює дитину, не порівнює її досягнення з досягненнями інших дітей, не пропонує готових шаблонів відповідей, а запрошує поміркувати, пропонує вирішити завдання чи життєву ситуацію. Дорослий має подавати основне джерело знань про навколишнє середовище таким чином, щоб воно стимулювало процес навчання.

Саме метод спостереження, який супроводжує процес пізнання, є основою педагогіки М.Монтессорі. Саме тому він є основою роботи вихователя, адже дозволяє відслідковувати етапи розвитку дитини, підготувати відповідне середовище, яке дає можливість кожному працювати у своєму, закладеному природою темпі та згідно з сенситивними періодами розвитку; допомагає встановити той близький контакт між педагогом та кожною дитиною, який дає змогу ліпше пізнати та зрозуміти одне одного.

За такого підходу педагоги також використовують багато варіативних вправ, які більш адаптовані до вимог державних програм навчання та виховання в ЗДО та органічно поєднуються з методом Монтессорі . Наведемо приклад, який можна використовувати у роботі із дітьми.

Розвивальна гра «Пересипання крупи з посудини в посудину»

Вік: 5 років.

Обладнання: 3 посудини (невеликі чайники або молочники), обов'язково з носиками; крупа (гречана або рисова, насипати трішки більше половини посудини; невеликі щітка та совок).

Правила гри: дитина пересипає крупу з посудини в посудину, намагаючись її не розсипати. Якщо крупа розсипалася, її збирають за допомогою щітки та совочка.

Вправа-гра допомагає розвивати увагу, зоровий аналізатор, координацію рухів; виховувати наполегливість,організованість, охайність.

Розвивальна гра: «Збери те, що я назву»

Вік: 5–6 років.

Обладнання: дві глибокі одноразові тарілки, одна тарілка порожня, в іншій — дрібні муляжі овочів або фруктів.

Правила гри: дитина пальчиками бере те, що запропонує вихователь, або те, що схоче сама, і кладе в порожню тарілку. Перш, ніж почати гру, слід роздивитися з дитиною ігровий набір, уточнити назви, кольори, форму.

Вправа-гра допомагає розвивати мислення, увагу, мовлення, дрібну моторику рук; закріпити узагальнювальні поняття «овочі», «фрукти», назви овочів та фруктів; виховувати самостійність,цілеспрямованість,організованість.

Практичні рекомендації для вихователів закладів дошкільної освіти:

1. Створити у групі підготовлене середовище з різноманітними зонами (сенсорика, мова, математика, навколишній світ).

2. Забезпечити можливість вільного вибору матеріалів і діяльності.

3. Підтримувати індивідуальний темп розвитку кожної дитини.

4. Роль вихователя визначати як помічника, спостерігача та наставника, а не контролера.

5. Використовувати елементи методики в інтегрованому поєднанні з чинними освітніми програмами.

Висновки: Методика М. Монтессорі залишається актуальною у вихованні дітей дошкільного віку, оскільки сприяє формуванню самостійності, відповідальності та пізнавальної активності. Її принципи гармонійно поєднуються з компетентнісним підходом сучасної освіти. Використання ідей Монтессорі в ЗДО в умовах сьогодення відкриває нові можливості для розвитку особистості дитини та вдосконалення педагогічного процесу.

Подальший розвиток цієї системи в Україні можливий за умови підготовки педагогів і адаптації ідей Монтессорі до національних програм дошкільної освіти.

Узагальнити зміст вище описаних теоретико-практичних аспектів використання педагогічних ідей М. Монтессорі у вихованні сучасного дошкільника можна таким чином: основний принцип нашої роботи — готуємо дитину не до школи, а до життя.

Список використаних джерел

1. Борисова З., Семернікова Р. Спадщину Марії Монтессорі – сучасним дошкільним закладам // Дошкільне виховання. – 1996. – №6. – С. 14–15.

2. Борисова З., Семернікова Р. Спадщину Марії Монтессорі – сучасним дошкільним закладам // Дошкільне виховання. – 1996. – №8. – С. 12–13.

3. Дичківська І. М., Поніманська Т. І. М. Монтессорі: теорія і технологія: навч.-метод. посіб. – Київ: Слово, 2009. – 115 с.

4. Дичківська І. М. Педагогіка М. Монтессорі: виклики сучасності: монографія. – Рівне: Волинські обереги, 2016. – 384 с.

Замойська Ольга,
вихователь Пільномукарівського
ЗДО «Сонечко»
Дунаєвецької міської ради
Хмельницької області

Цікаво граючись, навчаємось та розвиваємось, або сенсорна коробка у роботі з малюками

Діти допитливі, така їхня природа.
Великий і незнайомий світ
кожен день дарує їм зустріч
з чимось новим і чудово цікавим.
Джулія Кемерон

Анотація. *У роботі розкрито питання використання сенсорної коробки у роботі з дошкільниками.*

Ключові слова*: сенсорна коробка, розвиваюча іграшка, сенсорні еталони.*

Маленькі діти надзвичайно допитливі, вони хочуть знати про «все на світі» - досліджувати, шукати, запитувати. Завдяки своїй цікавості вони ознайомлюються із власним тілом, навколишнім середовищем, вчаться розрізняти предмети, спостерігати, розуміти походження звуків, власні відчуття. До всього їм потрібно

доторкнутися, все «помацати» та спробувати. У такий спосіб діти отримують новий досвід і розвиваються. Дуже важливо заохочувати допитливість малечі і всіляко сприяти рухові із пізнання світу. У цьому чудово допомагають сенсорні коробки як універсальні розвиваючі іграшки для дітей. По суті, це просто ємність з якимсь наповнювачем, головне призначення якої — дати можливість дітям торкатися, пересипати, переливати, досліджувати, вивчати те, що знаходиться всередині. Сенсорна коробка розвиває в дітях цікавість, уяву, концентрацію [1].

Ця іграшка народилася у Сполучених Штатах Америки. Її різні аналоги використовували вже давно, а до нас вони прийшли порівняно нещодавно. Відомий у всьому світі педагог і розробник методик раннього розвитку Марія Монтессорі рекомендувала батькам самим виготовляти такі розвивальні іграшки з урахуванням віку, рівню розвитку й інтересів дитини.

Обмежень за віком для гри із сенсорними коробками немає. Малюкові можна давати з ними грати, як тільки він починає самостійно сидіти. Єдина умова - сенсорні коробки для дітей від 6 місяців до 2 років мають містити предмети, що відповідають віку дитини. Весь вміст має бути абсолютно безпечним, щоб вона не змогла випадково проковтнути, вдавитися або розбити предмет. У більш старшому віці можна сміливо додавати дрібні деталі, відтворювати різні поверхні, проводити досліди і конструювати міні-світи з минулого чи майбутнього.

Втім, навчившись сидіти, дитина з цікавістю роздивляється предмети, які її оточують, все тягне до роту, намагається спробувати все на зуб. З цього часу можна давати перші коробки. Особливо важливо приділити увагу змісту, щоб усі предмети були безпечні, вирізнялися за формою, кольором і складом. Перебираючи їх, малюк розвиває тактильні відчуття.

Коли дитина почне повзати, то можна в різних місцях поставити ємності з різними наповнювачами. Коли малюк буде знаходити їх, він буде вивчати вміст, давати мамі час на ведення домашніх справ. Як додаткове завдання мама може попросити дитину розсортувати потім ці предмети по відповідних коробочках. Так дитина привчається знаходити зайве серед іншого, класифікувати, знаходити схожі речі та виокремлювати їх за спільною ознакою.

У рік дитина вже не так активно тягне все до рота, що потрапляє в руки. Зате готова перекладати, переливати, розкидати і пересипати до захвату. У цей період можна додавати в коробки круп'яні або пісочний наповнювачі, «ховати» в них більші предмети, вишукувати ті, які малюк буде масажувати пальчиками й отримувати нові відчуття. Він може навіть потопати ніжками по сипкому наповнювачу, що добре позначиться на його здоров'ї. Такі сенсорні коробки для дітей першого року сприяють розвитку дрібної моторики, координації, відпрацюванню точності кожного руху. Можна закопувати або відкопувати предмети за допомогою лопатки. Якщо наповнювачем є пісок, то можна робити пасочки або просіювати пісок.

Від 2 років (наявні звичка пробувати всі предмети на зуб, дитина грає в рольові ігри) коробку можна наповнити піском і поставити в центр невелику ємність з водою для гри в пляж. Дитина вже готова погратися з кількома персонажами, уявити їх плаваючими в басейні, загоряючими або читаючими в тіні дерев. Після першого ознайомлення з матеріалом, можна пропонувати дитині завдання: пересипати з однієї чашки в іншу, підібрати відповідне знаряддя для вичерпування води з басейну, розподілити сухопутних і водяних персонажів у відповідне середовище тощо. Цікавим наповнювачем для сенсорної коробки є піна для гоління. Вона може грати роль снігу або бути просто піною, яка зовсім інакше, ніж вода або пісок розміщується в совку або чашці. Піну можна підфарбовувати декількома краплями різної фарби або харчового барвника, а потім розгладжувати її лінійкою або пласкою лопаткою, спостерігати райдужні розводи.

Після 4-5 років дитина вже може фантазувати, вона вже багато знає і виявляє інтерес до вивчення планет, динозаврів та інших предметів, а також освоює навички рахунку.

Сенсорні коробки для різних вікових груп здатні стимулювати інтерес дитини до тих чи інших тем. Можна відтворити доісторичний світ, в якому живуть динозаври, спорудити на сипучому наповнювачі древній ландшафт, посадити дерева, прокласти русло річки. Динозаври можуть прогулюватися біля схилу вулкана, який легко змайструвати з підручних засобів. Досить замаскувати під шаром пластиліну або солоного тіста невелику ємність, в неї налити розведений барвник і всипати харчову соду. Перед «виверженням» влити невелику кількість оцту і насолоджуватися процесом.

Отже, сенсорні коробки – це контейнери з високими бортами, наповнені будь-якими тактильними матеріалами, які дитина може досліджувати руками [2]. Сенсорні наповнення допомагає дитині, використовувати дотик, зір, нюх, слух для пізнання навколишнього світу. Ігри з сенсорними коробками мають хороший заспокійливий вплив на дитину. Вони стимулюють пізнавальні процеси, розвивають дрібну моторику і тактильні відчуття. Кольори, запахи, текстури, звуки, коливання, можливість сипати, лити, м’яти, шарудіти надають новий матеріал для інтелектуального розвитку. Для найменших - наповнення сенсорної коробки має містити зручні для утримання в маленькій руці предмети, достатньо великі, щоб малюк не вміщуватися у роті. Ліпше підбирати предмети, які мають різну текстуру, кольори, форми, об’єми, обов’язково брати предмети зі звуком, ті, які шарудять, дзеленчать, вібрують. Наприклад, клубок ниток, великий дзвіночок, кульки, м’ячики, дерев’яні фігурки, баночки з крупним насінням в якості брязкальця, кусочок хутра, щітку, металеву і дерев’яну ложки, крупні намистини, невеликі ємкості. Можна поступово додавати більш дрібні деталі до коробки, однак ліпше, щоб ці дрібні об’єкти були їстівними. Це можуть бути різноманітні крупи, макарони, насіння.

Значення сенсорних коробок в роботі з дітьми дошкільного віку:

 розвивають дрібну моторику, тактильні відчуття, творче і просторове мислення, фантазію, навички сортування та класифікації, посидючість, терпіння, координацію рухів;

 дають можливість розширити словниковий запас і використовувати нові слова (слизький, шорсткий, шкіряний та ін.), адже частина мозку, яка відповідає за мовлення, тісно пов'язана з долонями і пальцями, а це означає, що граючи з крупами і невеликими предметами, малюк не тільки пізнає світ, а й розвиває мову;

 допомагають вивченню математики: лічбу, угруповання, сортування, вимірювання і зважування - це лише деякі з математичних переваг сенсорної коробки;

 вивчають кольори, форми, текстури;

 допомагають дітям управляти емоціями, заспокоюють;

 вчать співпраці і вирішенню конфліктів, якщо з коробкою грає одночасно кілька дітей;

 допомагають поратися з дитячими страхами, наприклад, зі страхом комах дитина може впоратися, граючи пластиковими комахами;

 забезпечують нескінченні можливості для творчої гри;

 розвивають інтерес до науки: можуть бути відмінним засобом стимулювання любові до науки за допомогою експериментування з такими матеріалами, як каміння, пісок, вода тощо.

Для наповнення сенсорної коробки підійдуть різноманітні матеріали, все що знайдете в парку, на вулиці, в лісі, на пляжі. Ідеальним наповнювачем сенсорної коробки є рис простий або пофарбований за допомогою харчових барвників, боби,

червона і зелена сочевиця, піна для гоління, сухе листя, пісок, сіль (дрібна й велика морська), насіння, макарони сухі, дрібні камінчики, мильний розчин, вода, блискітки, нарізаний папір, ватні кульки, серветки, помпони, обрізки тканини, дерев'яна стружка, кольорові скріпки, ґудзики. Тематика сенсорних коробок - для вивчення чи закріплення знань про: геометричні фігури, кольори, пори року; тактильні коробки; сенсорні коробки для масажу рук.

Завдяки «Сенсорним коробкам» охоплюється все: рух, мислення, нові інформації, досвід, комунікація, праця, розвага, послух правилам, вони є середовищем для розвитку дитини. Треба визнати той факт, що гра із «Сенсорними коробками» є не лише своєрідною діяльністю, але й значущим процесом внутрішнього перевтілення. Використання сенсорних коробок дозволяє дітям дошкільного віку активно та «насичено» досліджувати, розвивати, формувати, удосконалювати і закріплювати різні вміння та навички, необхідні в житті. Завдяки тематичним сенсорним коробкам можна обіграти будь-яку тему і досягти бажаної мети.

Список використаних джерел

1. Поради батькам «Як створити сенсорну коробку за тематикою?» https://naurok.com.ua/poradi-batkam-yak-stvoriti-sensornu-korobku-za-tematikoyu-362946.html
2. СЕНСОРНА КОРОБКА ДЛЯ ДІТЕЙ: ЧИМ КОРИСНА ТА ЯК ЗРОБИТИ ЇЇ СВОЇМИ РУКАМИ https://www.4mamas-club.com/porady/sensorna-korobka-dlya-ditej-chim-korisna-ta-yak-zrobiti-%D1%97%D1%97-svo%D1%97mi-rukami/?srsltid=AfmBOor6cILlaKnDJWyTb38RYJr7nH_i3ohNcmWd_LLLL_d-S79N2tc0

Зелінська Світлана
вихователь ЗДО №8,
Нетішинської міської ради
Хмельницької області

Створюємо красу разом з малюком

Анотація. Статтяі висвітлює способи формування художньо-естетичної компетентності дітей дошкільного віку завдяки спільній творчості з дорослими. У матеріалі розглядаються різні форми співтворчості: малювання, аплікація, складання казок, музичні і рухливі ігри, театралізація, прогулянки в природі. Спільна діяльність дорослого і дитини сприяє розвитку уяви, емоційної чутливості, здатності до самовираження та критичного сприйняття краси.

Ключові слова: художньо-естетична компетенція, дошкільний вік, співтворчість, естетика, проєкт.

Краса - невидимий вихователь дитячих сердець. Вона входить у життя малюка з першою казкою, піснею, промінчиком сонця на стіні чи барвистим листочком, який він бере до рук. Саме тому педагоги різних епох бачили у красі могутню силу, що відкриває перед дитиною шлях до духовності та добра.

«Дитина повинна жити в світі краси, гри, казки, музики, малюнка, фантазії, творчості» - писав В.Сухомлинський. Ця думка єднає покоління педагогів і залишається сучасною у будь-який час. Василь Сухомлинський наголошував: дитяча душа формується в тиші полів, у споглядданні барв природи, у простій праці, що дарує відчуття гармонії. Для педагога краса була не лише у картинках чи віршах, а й щоденному житті – у лагідному слові, доброму вчинку.

Марія Монтессорі відкривала красу в упорядкованому середовищі. Кожен предмет, кожен колір мав допомогти дитині відчути внутрішню рівновагу й розкрити сили. Її педагогіка – це мистецтво простоти, де краса народжується з гармонії та чистоти.

Лев Виготський вбачав красу у творчій уяві дитини. Він вчив, що спільна діяльність дорослого й малюка відкриває простір для народження образів, що згодом перетворюються у вірші, малюнки, ігри. Краса для нього – це діалог поколінь.

Шалва Амонашвілі підкреслював, що справжня краса – у взаєминах. У слові сказаному з любов'ю, у спільному творенні казки, де дорослий і дитина стають рівними співтворцями. Його педагогіка – це школа серця, де краса живе у теплі душі.

Софія Русова бачила витоки прекрасного у народному мистецтві: у вишивці, пісні, казці. Вона вчила бачити красу рідної землі, плекати в дитині естетичні почуття за допомогою національної культури.

Дитинство – це особливий період, коли кожна мить наповнена відкриттям, а світ постає у цілісній красі. Малюк сприймає довкілля за допомогою барв, звуків, образів та відчуттів, відкриває для себе гармонію у найдрібніших деталях. У цей час батьки мають унікальну можливість спрямовувати розвиток дитини, бути поруч з нею у процесі пізнання й творення.

Створювати красу разом з малюком – означає ділити з ним радість творчості, спільно малювати, складати казки, вигадувати історії чи відкривати красу природи. У таких моментах дорослі не лише навчають дитину, а й самі вчаться бачити світ її очима – щирими, відкритими, здатними дивуватися простим речам. Цей процес є важливим не тільки для формування художньо-естетичної компетентності дитини, а й для розвитку її емоційності, чуйності й довірливих стосунків з дорослим. Творча співпраця стає мовою любові та взаєпорозумінням, яка допомагає малюкові утвердитися у власній унікальності та впевненості у собі.

Коли ми говоримо про розвиток художньо-естетичної компетентності, ключове значення має спільна творчість дорослого і дитини, адже саме у спільних справах народжується відчуття гармонії і краси: у фарбах, що переплітаються на папері, у звуках, що лунають у мелодії, у словах вигаданої казки, у русі та грі.

Форми співтворчості дорослого і малюка – це різні шляхи, якими дорослий і малюк відкривають світ естетики разом.

Малювання разом. Спільне малювання - це не просто фарби на папарі, а діалог кольорів і сердець. Коли дорослий і дитина беруть в руки пензлі, світ оживає новими барвами. Лінія батька стає стежкою, яку дитина продовжує у казкову дорогу; м'який дотик пензлика малюка перетворюється на сонце чи пташку. Це не просто малюнок – це діалог кольорів, у якому звучить радість довіри й тепла.

Складання казок та історій. У затишному колі вечора народжується казка. Дорослий починає: «Жив-був маленький герой…», а дитина продовжує: «у нього були крила і він умів літати!» Так між поколіннями тягнеться чарівна нитка – уява, і разом вони творять світ, у якому добро завжди перемагає.

Слухання музики. Звуки музики стають відчиненими дверима у світ відчуттів. Коли мама чи тато нахиляється і тихо питає: «Тобі весело чи сумно від цієї мелодії?», дитина починає чути серцем. Вона вчиться знаходити в нотах барви, у ритмі – рух, а в тиші між звуками – місце для власної мрії.

Прогулянка в природі. Природа – наймудріший учитель краси. Дорослий показує малюкові, як танцює листя від вітру, як сонце малює золоті візерунки на воді, як пахне трава після дощу. І тоді дитина відкриває очі і шепоче: «Це красиво!». «Знайди найбільш незвичайний камінчик», «Яке дерево сьогодні виглядає найкрасивіше» - ось маленькі завдання для малюка. У цих прогулянках формується вміння бачити гармонію там, де дорослий звик проходити повз.

Театралізовані ігри. У спільній грі оживають казкові герої; сьогодні дитина – хоробрий лицар, завтра – мудра принцеса. Дорослий підхоплює гру, входить у роль, сміється, дивується, аплодує. І тоді маленька сцена перетворюється на простір свободи й радості, у якому кожен може бути ким завгодно, а світ - завжди добрим і яскравим.

У таких формах співтворчості закладається основа художньо-естетичної компетентності дитини: вона вчиться не лише милуватися красою, а й творити її власними руками і серцем. І головне правило: краса не навязується, а відкривається. Дитина має право бачити прекрасне по-своєму. Завдання дорослого – створити умови й дати ключі до цього відкриття.

«Створюємо красу разом з малюком» - це проєкт-покликання не лише розкрити художні здібності дітей, а й об'єднати сім'ю навколо спільної творчості, навчити знаходити прекрасне у щоденному житті та перетворювати його на цінність. Основними напрямами такої роботи є: інформаційний – консультації, поради, бесіди з батьками прозначення краси у вихованні; практичний – майстер-класи, спільні художні заняття, родинні конкурси та виставки; творчо-дослідницький – обмін сімейним досвідом, презентація оригінальних ідей, створення альбомів робіт; виховний – формування в дітей чуйності, доброзичливості, уміння бачити красу у природі й людських вчинках.

Перспективний план роботи з батьками за проєктом «Створюємо красу разом з малюком»

Вересень

- Батьківські збори-презентація «Краса в житті дитини».
- Анкетування «Які творчі заняття цікаві вашій родині?».
- Родинна майстерня «Осінній листочок – диво природи».

Жовтень

- Консультація для батьків «Естетичне виховання вдома».
- Творча виставка «Осінній вернісаж».
- Сімейна година творчості: «Аплікація з природного матеріалу».
- Родинна розвага: «День гарбуза».

Листопад

- Майстер-клас для батьків «Прості техніки малювання разом з дитиною».
- Виставка малюнків «Моя сім'я -моя краса».
- Вечір спільного читання казка та ілюстрування казки «Фестиваль родинної казки».

Грудень

- Театралізоване свято «Зимова казка».
- Творча робота з батьками «Прикрасимо новорічну ялинку власноруч».
- Консультація «Як підтримати фантазію малюка».
- «Різдвяна родинна світлиця» (колядки, вертеп, обряди).

Січень

- Виставка сімейного фота «Мить краси у моєму житті».
- Творча майстерня «Сніжинка з паперу».
- Вечір спільних ігор «Казкові історії біля вогнища».

Лютий

- Консультація «Краса у добрих вчинках».
- Родинна творча година «Сердечні подарунки для мами і тата».
- Виставка дитячих малюнків «Світ моїх почуттів».

Березень

- Майстер-клас «Весняні квіти з кольорового паперу».
- Виставка робіт «Весна прийшла у наш дім».
- Родинне свято «Мама – найпрекрасніше слово».

Квітень

- Консультація «Як навчити дитину бачити красу в природі».
- Арт-пікнік на природі (малювання на пленері).
- Творча виставка «Моя планета – красива і чиста».

Травень

- Підсумкове свято проєкту «Створимо красу разом».
- Презентація сімейного альбому творчих робіт.
- Анкетування «Що дало нашій родині спільне творіння краси».

Даний перспективний план – це ніби мапа, яка веде дитину і батьків у дивовижний світ краси та творчості. Кожен місяць стає зупинкою на цьому шляху для розквіту нових ідей, народження спільних витворів й теплих спогадів. Завдяки плану робота набуває гармонії й послідовності, а випадкові заходи перетворюються на продуману історію розвитку. Це історія, яку родина і педагог творять разом, крок за кроком відкриваючи дитині красу власної душі.

Створення краси разом з дитиною – це не лише творчий процес, а й важлива педагогічна практика, що формує у малюка художньо-естетичну компетентність. У спільних малюнках, аплікаціях, музичних імпровізаціях, театралізованих іграх та казках, дитина вчиться бачити гармонію у світі, помічати красу у буденному та розуміти власні емоції. Такі спільні дії дорослого і малюка виховують уважність, чутливість, фантазію та здатність до самовираження. Дитина навчається цінувати творчість інших, відкриває для себе різні форми мистецтва, розвиває внутрішній світ і емоційну сферу. Крім того, спільна творчість зміцнює звязок між батьками і дітьми, вихователями і вихованцями, створює атмосферу взаємоповаги, довіри та радості. Вона стає платформою для формування гармонійної особистості, здатної сприймати світ багатобарвним, повним чудес і натхнення. Отже, взаємодія дорослого і дитини у творчості – це шлях не лише до розвитку естетичного смаку, а й до становлення повноцінної, допитливої та чутливої особистості, яка здатна бачити красу у навколишньому світі та творити її власними руками.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція): наказ МОН України від 12.01.2021 №33 – К.: МОН, 2021. - 38 с.
2. Василенко Л.М. Розвиток художньо-естетичної компетентності дошкільників. – Х.: Ранок, 2015. – 184 с.
3. Кузьменко О.М. Формування естетичних здібностей у дітей дошкільного віку. – Львів: Світ, 2017. – 140 с.
4. Кисельова Н.В. Творча діяльність дитини як засіб розвитку особистості. – К.: Педагогічна думка, 2016. – 120 с.

Кальмуцька Олена,
Мазур Тетяна,
вихователі
Суворова Наталія,
музичний керівник
ЗДО № 8 «Калинонька»
Старокостянтинівської територіальної громади
Хмельницької області

Розвиток творчої особистості дітей середнього дошкільного віку: ігрові методики (логоритміка, музикоритміка)

Анотація. *Стаття висвітлює питання розвитку творчих здібностей дошкільників за допомогою ігрових методик (логоритміка, музикоритміка). Особливу увагу приділено психолого-педагогічному обґрунтуванню питання розвитку творчої особистості, інтерактивним методикам стимулювання креативності дошкільників.*

Ключові слова: *інтеграція, інтерактивні методики, огоритміка, музикотерапія, ігрові та музикотерапевтичні методи.*

Вступ. В умовах воєнного стану в Україні питання розвитку творчої особистості дітей дошкільного віку набуває актуальності, адже вони особливо чутливі до змін у середовищі. Дошкільники нерідко стикаються з переживаннями страху, тривоги та нестабільності, що може негативно вплинути на їхній психоемоційний стан, тому вони потребують стабільного, безпечного та сприятливого емоційного простору для гармонійного розвитку.

Використання ігрових методик, таких як логоритміка та музикоритміка, стає дієвим у підтримці емоційної рівноваги, фізичного та творчого розвитку, спрямовано на вирішення корекційних, освітніх та оздоровчих завдань в роботі з дітьми з ООП.

Логоритмічні та музикоритмічні методики дозволяють створити атмосферу гри, радості та захищеності, яка допомагає дітям адаптуватися до складних умов. Завдяки поєднанню музики, руху, слова й ритму вони сприяють гармонізації емоційного стану, розвитку комунікативних навичок і формуванню стійкості до стресу.

Особливу цінність ці методики мають у зміцненні творчого потенціалу дитини. Логоритміка та музикоритміка дають можливість дітям самовиразитися завдяки рухам, звукам чи імпровізації. Це не лише розвиває їхню уяву, а й дозволяє знаходити внутрішні ресурси для подолання труднощів. Творчість стає важливим механізмом психологічної розрядки, допомагає долати наслідки стресових ситуацій.

Ігрові технології також сприяють формуванню соціальних навичок. Спільні ритмічні й музичні ігри заохочують дітей до співпраці, взаємодопомоги та розвитку емпатії. Це особливо важливо в умовах нестачі звичного соціального спілкування або понрушених соціальних зв’язків, спричинених вимушеним переселенням чи іншими обставинами.

Важливим аспектом є також фізичний розвиток, який тісно пов’язаний з емоційним станом дитини. Логоритміка та музикоритміка завдяки активному залученню рухів сприяють розвитку координації, моторики, сили та витривалості, що допомагає дітям підтримувати здоровий спосіб життя навіть за умов обмеженого доступу до відкритих просторів або спортивних заходів.

Таким чином, використання ігрових технологій у роботі з дітьми дошкільного віку в умовах воєнного стану забезпечує збереження їхнього психофізичного здоров’я, допомагає формувати стійку, творчу та емоційно врівноважену особистість.

Ці технології допомагають інтегруванню дітей у безпечний і стабільний простір, який є основою для їхнього гармонійного розвитку навіть у кризових обставинах.

Основна частина. Розвиток творчої особистості найактивніше досягається під час гри, основою якої є індивідуалізація та комунікація як способи розвитку особистості, що передбачає емоційну взаємодію з іншими особистостями; здатність створювати художні образи, засновані на власному пізнанні світу у поєднанні зі спільною діяльністю дорослого й дитини в навколишньому середовищі.

Відповідно до цього в психології виокремлено компоненти творчості дитини: оригінальність рішень задач, гнучкість мислення, вміння знаходити оптимальні способи діяльності, швидкість прояву мовленнєворозумових процесів, успішність виконання діяльності.

Творчість у дошкільників – діяльність, яка пов’язана зі створенням чогось нового, оригінального, унікального. Під час такого процесу велике значення набуває творче мислення, уява, інтуїція, часом неусвідомлені компоненти розумової активності, потреба дітей в самореалізації творчості. Особливу роль відіграють міжособистісні стосунки однолітків, їх взаємодія, за якої дошкільники підтримують один одного, допомагають розкрити творчість кожної особистості, реалізувати здібності, натхнення в діяльності, створювати нові можливості.

У результаті відбувається перебудова індивідуального пізнавального досвіду, що призводить до появи оригінальних творчих продуктів діяльності суб’єкта, взаємодії з довкіллям, гнучкого пристосування до змінних умов існування. Саме тому проблема навчання креативній поведінці, розвитку творчих здібностей є надзвичайно актуальною для сучасної системи дошкільної освіти.

Значною мірою розвитку творчого потенціалу дітей дошкільного віку сприяють інноваційні педагогічні технології, зокрема ігрові. У цьому контексті актуалізується проблема застосування означених технологій на заняттях, що дозволяє створювати стимулювальне творче середовище, ефективно розвивати здібності дітей дошкільного віку на заняттях, де вони можуть вільно виявляти власні ідеї та фантазію.

Діяльність, у якій дитина може максимально реалізувати творчий потенціал є гра. В навчанні, побудованій в ігровій формі, можна не тільки створювати всі необхідні умови для реалізації цього потенціалу, але і безпосередньо розвивати творчі здібності дитини. У самій природі дитячих ігор закладені можливості розвитку гнучкості й оригінальності мислення, здатності конкретизувати і розвивати як власні задуми, так і пропозиції інших дітей.

Гра є природною, бажаною й емоційно зумовленою діяльністю дітей, тому найбільш ефективно творчі здібності дитини розвиваються в процесі музично ігрової активності. У грі дитина переживає повний спектр різноманітних емоцій, активно взаємодіє з педагогом й іншими дітьми; співаючи, граючи на інструментах, рухаючись вільно отримує від цього емоційну насолоду.

Про роль гри у розвитку дитини висловився Василь Верховинець – видатний діяч українського мистецтва, педагог, автор багатьох музикознавчих праць, викладач хорових дисциплін. В актуальній і донині збірці ігор з піснями «Весняночка» він стверджував: «Гра є наймиліша хвилинка, котра потрібна дитині для всебічного виховання її молоденького тіла, розуму та її індивідуальних здібностей».

Гра як потужний засіб гармонійного розвитку особистості перебувала у колі уваги вітчизняних і зарубіжних науковців різних часів. Своєю чергою, М. Барна, Л. Гриза у методичних рекомендаціях, покликаних допомогти майбутнім і чинним педагогам в організації ігрової діяльності, пропонують класифікацію музично-дидактичних ігор, до яких віднесено й творчі ігри.

У дослідженнях В. Роменець висвітлено обґрунтування мистецьких ігор, що інтегрують різні види мистецтва (театральне, музичне, хореографічне, образотворче тощо) та базуються на театралізації літературних або власних творів (віршів, оповідань, казок, легенд). Важливого значення набуває розвиток умінь педагога адаптувати та переробляти сценарій гри, враховувати конкретні умови її реалізації; інтерпретувати творчий задум відповідно до психоемоційного стану дітей; реалізувати демократичний стиль спілкування.

Батьки та вихователі зможуть ліпше розуміти дитину, враховувати її бажання, інтереси та потреби. Такий підхід передбачає визнання дитини унікальною особистістю із власними правами та потребами розвитку, а також відмову від маніпулювання нею у виборі профілю та інтенсивності подальшого навчання, що вимагає від батьків певних знань про закономірності її розвитку.

Для того, щоб принцип взаємодії та співпраці був ефективним, ЗДО має перейти від монологу до діалогу з батьками. Педагогічна допомога має базуватися на ретельному та всебічному вивченні кожної сім'ї і кожної дитини. Це має бути союз, заснований на духовно-моральних і емоційно-інтелектуальних переконаннях.

Отже, розвиток творчих здібностей потребує безперервної освіти, що розпочинається в дошкільному віці та триває впродовж всього життя. У процесі розвитку творчих здібностей дітей вдосконалюються художньо естетичний смак, духовно моральна, інтелектуальна, чуттєво емоційна, сенсорна, моторна сфери, у такий спосіб поглиблюється загальний розвиток особистості.

Отже, залучення дітей до творчості, постійне створення «ситуації успіху», повага до дитини допоможе виховати творчу, працюючу над собою особистість.

Логоритміка є інтегрованою методикою, яка поєднує елементи музики, ритміки, рухової активності та мовленнєвих вправ. Вона спрямована на всебічний розвиток дитини, зокрема її творчих здібностей, емоційної чутливості та комунікативних навичок. У роботі з дітьми дошкільного віку логоритміка відіграє важливу роль, оскільки забезпечують доступність і зацікавленість у процесі навчання.

Основні інтерактивні методи логоритміки:

Рухово-музичні ігри, що поєднують рух із музикою, сприяють розвитку координації, почуття ритму та музичної пам’яті.

Артикуляційно-рухові вправи, спрямовані на розвиток мовленнєвого апарату та координацію рухів.

Ритмічні вправи: використання різних ритмів допомагає розвивати слух, пам’ять і почуття темпу.

Рухливі казки. Використання казкових сюжетів із залученням рухів стимулює уяву та творчість.

Творчі імпровізації. Вільні рухи під музику дозволяють дітям висловлювати емоції та розвивати фантазію.

Спільна творча діяльність. Інтерактивні вправи, що сприяють колективній взаємодії.

Переваги використання логоритміки:

- Формування основ музичної та рухової культури.
- Розвиток мовленнєвих здібностей за допомогою артикуляційних вправ.
- Стимулювання творчого мислення та уяви.
- Зміцнення міжособистісних контактів у спільній діяльності.
- Підтримка емоційного благополуччя дітей.

Логоритміка забезпечує армонійний розвиток особистості дітей 4 років, збагачення емоційного, фізичного й творчого досвіду. Завдяки поєднанню руху,

музики та гри логоритміка стимулює формування інтересу до самовираження, сприяє розвитку комунікаційних навичок і розширює культурний світогляд дитини.

Музикоритміка – це методика, яка поєднує музичні ритми, рухи та гру для розвитку творчих здібностей, емоційної чутливості, музичного слуху та рухової координації дітей. Для дітей середнього дошкільного віку музикоритміка є ефективним засобом формування творчої особистості, оскільки інтерактивні методи навчання роблять цей процес захопливим і доступним.

Основні інтерактивні методи музикоритміки:

Рухово-ритмічні ігри, які сприяють формуванню почуття ритму, координації та творчого самовираження. Наведемо приклади.

«Повторювач ритму» – вихователь виконує ритмічний малюнок (плескання, постукування), який діти мають повторити.

«Танець у колі» – діти рухаються по колу відповідно до музики, змінюючи темп і напрямок залежно від її характеру.

Рухи під музику. Виконання рухів, що відповідають музичному характеру, допомагають розвивати слух, уяву та творчість.

До прикладу:

«Танець дощу» – діти рухаються під музику, імітуючи краплі дощу чи сильний дощовий потік.

«Музичні тваринки» – діти обирають тварину та зображають її рухи під відповідну музику (веселу для зайчика, повільну для черепахи).

Ігри-імпровізації. Їхньою метою є розвиток уяви та вільного самовираження, а саме:

«Музична казка» – вихователь розповідає казкову історію, а діти за допомогою рухів і музичних інструментів створюють її атмосферу.

«Мелодія настрою» – діти самостійно обирають музику та придумують під неї рухи, що відповідають їхньому настрою.

Ритмічні вправи з інструментами. Використання простих музичних інструментів допомагає дітям освоїти ритм і розвивати дрібну моторику. Наприклад:

Гра на маракасах чи барабанах відповідно до заданого ритму.

«Ритмічний оркестр» – кожна дитина отримує інструмент, і разом вони виконують ритмічний супровід пісні чи казки.

Музично-рухові естафети. Ігри, які поєднують музику з фізичною активністю, сприяють розвитку спритності, уваги та почуття командного духу. Наведемо приклади:

«Музична смуга перешкод» — діти виконують рухи (стрибки, присідання) під музику, змінюючи їх залежно від темпу.

«Передай ритм» – діти передають ритм за допомогою плескання у долоні чи постукування у групі.

Танцювально-ігрові вправи. За допомогою танцю діти вчаться виражати емоції та взаємодіяти з іншими. Це, зокрема:

«Танець квітів» – діти зображують, як квіти розкриваються під сонцем і хитаються від вітру.

«Світлофор» – діти танцюють, але зупиняються, коли музика стихає.

Спільні творчі проєкти. Колективні завдання сприяють взаємодії та розвивають уяву. Серед таких:

«Музичний малюнок» – діти створюють малюнок, рухаючись під музику.

«Музичне шоу» – група готує короткий виступ із танцями та грою на інструментах.

Переваги музикоритміки:

Формування музичного слуху та ритмічного відчуття. Розвиток координації рухів і дрібної моторики.

Стимулювання уяви, творчого мислення та емоційної чутливості. Поліпшення комунікативних навичок завдяки інтерактивним іграм.

Створення позитивної емоційної атмосфери, що сприяє гармонійному розвитку дитини.

Інтерактивні методики музикоритміки для дітей середнього дошкільного віку сприяють їхньому гармонійному фізичному, емоційному та творчому розвитку. Завдяки поєднанню музики, руху та гри вони стимулюють інтерес до творчості, сприяють формуванню емоційного інтелекту та відкривають дітям багатий світ музики й самовираження.

Розвиток творчої особистості дошкільників за допомогою ігрових методик, таких як логоритміка і музикоритміка, є важливим складником сучасного освітнього процесу, адже вони допомагають дітям розвивати творчі здібності, уяву, координацію та емоційну чутливість.

Музикоритміка - це методика, яка поєднує музичні заняття з ритмічними рухами. Вона сприяє розвитку музичного слуху, ритмічного відчуття, координації рухів та емоційної виразності, а виконання ритмічних рухів під музику допомагає дітям відчувати ритм, розвивати чутливість до музики та зміцнювати фізичний стан.

Музикоритміка та логоритміка є ефективними методиками розвитку мовлення, моторики, ритму та емоційного стану дітей дошкільного віку. Вихователь може інтегрувати ці методики в повсякденну діяльність, організовувати заняття в ігровій формі.

Основні принципи провадження музикоритміки та логоритміки:

Систематичність – регулярне використання вправ під час занять і рухових активностей.

Комплексність – поєднання рухів, музики, мовлення та гри.

Доступність – вправи мають відповідати віковим і психофізичним можливостям дітей.

Емоційність – створення позитивного настрою завдяки музиці й ритмічній грі.

Індивідуальний підхід – урахування особливостей кожної дитини, особливо з мовленнєвими порушеннями.

Вихователь у ЗДО відіграє важливу роль у розвитку мовлення, моторики та музичного слуху дітей. Логоритміка та музикоритміка є ефективними методиками, які допомагають гармонійно поєднувати рух, музику та мовлення в навчально-ігровій діяльності.

Впровадження логоритміки та музикоритміки у повсякденній роботі:

- Під час ранкової гімнастики – включати ритмічні вправи, ігри з музикою.
- На прогулянці – організовувати рухливі ігри під вірші або пісеньки.
- Під час динамічної паузи між заняттями – використовувати музичні сигнали (наприклад, бубон для зупинки або початку руху).
- У самостійній діяльності дітей – надавати їм музичні інструменти для вільних ритмічних експериментів.

Завдяки використанню логоритміки та музикоритміки вихователь робить навчання веселим, активним та корисним для всебічного розвитку дошкільнят. Інтегрування музикоритміки та логоритміки в освітній процес може суттєво поліпшити якість освіти та розвитку дітей в закладах дошкільної освіти.

Висновки. Таким чином, розвиток творчої особистості дошкільника за допомогою ігрових технологій і методик можливий завдяки створенню розвиваюльного середовища, що сприяє перетворенню спонтанної і безпосередньої

активності дитини на опосередковану культурну поведінку, в творчу діяльність і готовності педагога, що виявляється в забезпеченні умов для розвитку дитячої самостійності, ініціативи, творчості і пошуку нових, творчих рішень.

Музикоритміка на заняттях та у повсякденні з дошкільниками має численні переваги:

Розвиток моторики: заняття з ритмічною музикою сприяють розвитку великої і дрібної моторики. Діти вчаться координувати власні рухи, що важливо для їхнього фізичного розвитку

Покліпшення слуху та пам'яті: музика допомагає розвивати слухову пам'ять, оскільки діти запам'ятовують мелодії та ритми. Це може вплинути на їхнє подальше навчання.

Емоційний розвиток: музика викликає емоції, тому заняття з музичним супроводом можуть допомогти дітям висловлювати власні почуття, розуміти та сприймати емоції інших.

Соціалізація: групові музичні заняття, зазвичай, передбачають співпрацю і взаємодію з однолітками, що допомагає дітям розвивати соціальні навички.

Когнітивний розвиток: ритмічні вправи стимулюють мозкову активність, поліпшують увагу, концентрацію і мислення. Діти вчаться звертати увагу на деталі, що сприяє розвитку розумових навичок.

Уміння слухати: заняття музикою навчають дітей бути уважними слухачами, що важливо не лише для музики, а й для інших предметів у навчальному процесі.

Творчість: музика та ритміка відкривають дітям можливості для самовираження та розвитку творчих здібностей.

Навчання у грі: використання музики робить навчальний процес більш ігровим і веселим, що підвищує мотивацію дітей до навчання.

Загалом, **інтеграція музики** в навчальному процесі допомагає створювати сприятливу атмосферу для всебічного розвитку дітей у дошкільному віці.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти) : нова редакція / наук. кер. Т.О. Піроженко; авт. кол.: О.М. Байєр, О.К. Безсонова, Н.В. Гавриш та ін. Київ, 2021. 37 с. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення 12.09.2024).
2. Барна М.М, Гриза Л.С. Інформаційно-методичні матеріали для організації роботи з батьками: Методичний порадник. Львів: ЛОІППО. 2002. 84 с.
3. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. Київ : Фенікс, 2014. 137 с.
4. Войтко В. Навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами : сучасні підходи: навчально-методичний посібник. Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2016. 84 с.
5. Доманюк О. М. Організаційно-методичні засади співпраці педагогів і батьків у становленні соціального досвіду дошкільників. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: наук. записки РДГУ: зб. наук. праць / за заг. ред. проф. С. С. Пальчевського. Рівне: РДГУ, 2012. Вип. 4 (47). С. 48-52.
6. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
7. Загарницька І. І. Феномен дитинства : філософсько-соціологічний аналіз : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. 320 с.

8. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / за ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. Житомир : Вид-во Рута, 2006. 320 с.

9. Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні : науково-методичний збірник. Київ: ФО-П Придатченко П. М., 2007. 336 с.

Істоміна Л.В. Використання вправ та ігор з логоритміки в структурі логопедичних занять: практичний посібник. Житомир, 2024. 31 с. URL : http://surl.li/pedywg (дата звернення: 10.10.2024 р.).

10. Ковтун О. Єдиний освітній простір для педагогів, батьків та їхніх дітей. *Практика управління дошкільним закладом*. 2014. № 4 С. 7-15.

11.Кравченко А. І. Дослідження зв'язного мовлення в дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 3 (57). С. 78-81.

12. Логопедія : підруч. 2-ге вид., перероб. та доп./ за ред. М. К. Шеремет. Київ : Видавничій дім «Слово», 2010. 672 с.

Кмитюк Олена,
вихователь ЗДО №2 «Казка»,
Нетішинської міської ради
Хмельницької області

Гейміфікація як інноваційна технологія в освітній діяльності дітей дошкільного віку

Анотація. *У статті розглядається гейміфікація як інноваційна технологія в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. Розкрито сутність поняття «гейміфікація» та її вплив на розвиток пізнавальних і соціальних компетентностей дітей дошкільного віку. Особлива увага приділяється практичній реалізації гейміфікації завдяки поєднанню традиційних ігор та інноваційних технологій. Наведено приклади впровадження ігрових механік у повсякденну освітню діяльність та оцінено їхній вплив на розвиток ключових компетентностей.*

Ключові слова: *гейміфікація, ігрові технології, освітній процес, дошкільна освіта, ключові компетентності, інтерактивні методи, мотивація.*

Вступ. Сучасна дошкільна освіта перебуває в постійному пошуку нових, ефективних методів та технологій, які відповідають потребам і особливостям розвитку дитини XXI століття. Зростає потреба у впровадженні інноваційних підходів, що стимулюють пізнавальну активність, розвивають соціально-емоційні компетентності та формують ключові навички для подальшого навчання. Тож, в умовах оновлення змісту освіти, зокрема Базового компонента дошкільної освіти (2021), актуальним є пошук таких інноваційних технологій, що поєднують природну для дітей ігрову діяльність із завданнями освітнього процесу [1].

Однією з таких інноваційних технологій є гейміфікація *(або ігрофікація)* - використання елементів гри у неігровому контексті для формування мотивації, розвитку уваги, мислення, соціальних і комунікативних навичок. Для дітей дошкільного віку, у яких провідною діяльністю є гра, гейміфікація стає природним шляхом пізнання світу та розвитку ключових компетентностей [2, с.84].

Гейміфікація ґрунтується на ідеях Л. Виготського, О. Леонтьєва, Д. Ельконіна, К. Ушинського про провідну роль гри у розвитку дитини. Ігрова діяльність допомагає у пізнанні світу, розвитку комунікативних навичок і саморегуляції [6, с.152-153].

Наукові дослідження доводять, що гейміфікація сприяє зростанню внутрішньої мотивації, підвищує ефективність засвоєння знань, стимулює пізнавальну активність та формує позитивне ставлення до навчання [2; 3; 5].

Тож, актуальність дослідження полягає в тому, що гейміфікація пропонує принципово новий підхід до організації освітнього процесу, який ґрунтується на природній схильності дитини до гри. Це дозволяє перетворити рутинні навчальні завдання на захопливу пригоду, що сприяє і засвоєнню знань, і всебічному розвитку особистості.

Таким чином, гейміфікація чинить позитивний вплив на всі сфери розвитку дошкільника, як-от:

- *когнітивний розвиток* **-** ігрові завдання стимулюють розвиток логічного мислення, пам'яті, уваги та уяви; квести, загадки й головоломки, інтегровані в ігровий сюжет, вимагають від дитини активного пошуку рішень, а не пасивного запам'ятовування;
- *соціально-емоційний розвиток* - командні ігри вчать співпрацювати, допомагати одне одному й вирішувати конфлікти; уміння приймати як перемоги, так і поразки, що є невід'ємним елементом гри, формують стресостійкість і саморегуляцію. Гейміфікація також сприяє розвитку емпатії, адже діти вчаться розуміти почуття й мотиви своїх товаришів по грі;
- *мотиваційна сфера* - *г*ейміфікація сприяє формуванню *внутрішньої мотивації* до навчання, що є набагато ефективнішою за зовнішнє заохочення. Дитина вчиться отримувати задоволення від самого процесу пізнання, а не лише від кінцевого результату.

Мета статті - показати практичні можливості впровадження гейміфікації за допомогою поєднання традиційних ігор та інноваційних технологій у роботу з дітьми дошкільного віку та оцінити її вплив на розвиток їхніх ключових компетентностей.

Основна частина. Як зазначено вище, для дошкільної освіти гейміфікація має особливе значення, адже саме гра є провідною діяльністю дітей цього віку, яка інтегрує ігрові елементи у процес навчання. З огляду не те, що гра є природним способом пізнання світу, гейміфікація для дошкільників робить її надзвичайно ефективною. Це не перетворення всього заняття на гру, а додавання «ігрових механік» для залучення та мотивації. На відміну від звичайної гри, що є самодостатнім процесом, гейміфікація має конкретну освітню мету. Вона перетворює рутинне навчання на захопливий квест, під час якого дитина не лише здобуває знання, а й отримує задоволення від самого процесу. Використання ігрових елементів дозволяє зробити освітній процес природним, цікавим і захопливим.

Серед основних елементів гейміфікації у практиці виокремлюють:

- *систему балів і винагород* – використання «зірочок», «сонечок», «усмішок», «квіточок» (правильна відповідь, виконане завдання, добра поведінка) чи наліпок за активність;
- *нагороди* - це можуть бути дипломи, сертифікати, символічні корони чи медалі;
- *рейтингові таблиці* (лідерборди): відображення прогресу дітей у вигляді рейтингу, що мотивує їх до змагання та досягнення ліпших результатів;
- *квест-ігри* – виконання серії завдань, що ведуть до спільної мети (наприклад, пошук скарбу);
- *рівні та етапи* – поділ завдань за ступенем складності, щоб дитина відчувала прогрес (перехід від «дослідника» до «винахідника» у тематичній грі);
- *сюжетні завдання* - подається у вигляді пригоди або історії (виконати місію «врятувати лісових мешканців» за допомогою математичних чи мовленнєвих вправ);

- *рольові ігри з навчальними завданнями* – діти стають дослідниками, лікарями, винахідниками;
- *персонажі-герої* - у ролі наставників або друзів виступають казкові чи вигадані герої («фея Чарівниця» просить дітей допомогти скласти слова чи вирішити логічну задачу).
- *інтерактивні цифрові інструменти* – використання освітніх платформ, мультимедійних ігор.

Кожен елемент гейміфікації має *подвійну функцію*: він не лише утримує інтерес дитини до навчання, а й цілеспрямовано впливає на формування *пізнавальних* (увага, мислення, логіка, креативність) та *соціальних компетентностей* (співпраця, емпатія, комунікація, емоційний інтелект)**.** Саме поєднання мотиваційного та освітнього аспекту робить гейміфікацію ефективним інструментом розвитку дитини.

На відміну від традиційної гри, гейміфікація інтегрує елементи змагання, рівнів, балів, винагород у різні види діяльності, зберігаючи при цьому навчальну спрямованість. У той же час, на відміну від звичайного навчання, де головним стимулом є зовнішня оцінка або нагорода, гейміфікація орієнтована на формування внутрішньої мотивації. Дитина вчиться не тому, що «треба», а тому, що «цікаво», що пробуджує природну допитливість і створює міцну основу для пізнавального розвитку.

На мою думку, *впровадження ігрових механік у навчальний процес дозволяє*:

- розвивати комунікативні та соціальні навички;
- формувати навички самостійності та відповідальності;
- стимулювати пізнавальну активність і творче мислення;
- створювати позитивний емоційний клімат у групі.

Тому вважаю, що використання гейміфікації сприяє формуванню:

- *ціннісно-смислових орієнтацій* – діти усвідомлюють важливість виконання завдань;
- *когнітивних компетентностей* – засвоюють знання у цікавій ігровій формі;
- *соціально-комунікативних навичок* – навчаються працювати в команді, домовлятися, допомагати одне одному;
- *ініціативності та творчості* – проявляють фантазію, шукають нові способи розв’язання завдань;
- *уміння вчитися впродовж життя* – зростає пізнавальний інтерес, мотивація до діяльності.

Мета моєї педагогічної діяльності: підвищення ефективності освітнього процесу та формування ключових компетентностей дітей дошкільного віку за допомогою використання гейміфікації.

Для реалізації поставленої мети визначено такі завдання:

- створення ігрового середовища, яке стимулює пізнавальну активність;
- розвиток навичок співпраці, комунікації та вирішення проблем;
- формування навичок самоорганізації та відповідальності;
- зміцнення мотивації до навчання та саморозвитку;
- поступовий перехід від зовнішньої мотивації (нагороди, бали) до внутрішньої (інтерес, задоволення від процесу).

Для досягнення мети окреслено принципи гейміфікації:

- *добровільність* участі – гра має викликати інтерес, а не примус; дитина сама обирає участь у грі, що забезпечує щиру зацікавленість;
- *доступність і зрозумілість* правил - завдання відповідають віковим можливостям;
- *поступовість* – ігрові завдання ускладнюються від простих до більш комплексних, стимулюють розвиток дитини;

- *систематичність і послідовність* використання - ігрові прийоми вплітаються у навчальні заняття постійно, а не від випадку до випадку;
- *емоційність та позитивна атмосфера* - кожне завдання супроводжується позитивним переживанням, радістю від участі;
- *колективність* – передбачає командну роботу, вміння домовлятися, розподіляти ролі;
- *інтегрованість* – ігрові прийоми поєднуються з різними видами діяльності дитини.

Основний принцип в роботі з дошкільнятами: постійний зворотний зв'язок з вихованцями для коригування процесу навчання у грі з поетапним зануренням в тему без втрати уваги

Очікувані результати:

- зростання мотивації до навчання;
- активна участь у колективних іграх та завданнях;
- формування соціальних, комунікативних та емоційних компетентностей;
- розвиток логіки, мислення, мовлення, креативності;
- позитивне ставлення до освітнього процесу.

Гейміфікацію реалізую на таких рівнях:

- *окреме заняття* (наприклад, заняття з розвитку мовлення перетворюється на «театральну виставу», де діти оживляють персонажів);
- *повсякденна діяльність (*рутинні завдання, як-от прибирання, перевдягання чи сніданок, можна гейміфікувати у створенні «Календаря добрих справ» з наліпками за допомогу, що сприяє формуванню відповідальності та організованості);
- *проєкти:* (довготривалі проєкти, наприклад «Експедиція до Планети знань», що поєднують різні освітні галузі (математику, мовлення, логіку) у єдиний ігровий сюжет, що робить навчання більш інтегрованим і мотивуючим)

При цьому іихрджу з того, що гейміфікація не є самоціллю, вона є інструментом навчання, адже забезпечує баланс між грою та освітньою діяльністю та допомагає дитині усвідомлювати навчальні цілі.

Гейміфікація в дошкільній освіті активно розвивається та оновлюється завдяки інтеграції сучасних підходів, які поєднують традиційні ігрові практики з сучасними технологіями та інноваційними педагогічними методами [4, с.338].

Тож, застосовуючи гейміфікацію в роботі з дітьми дошкільного віку, намагаюся поєднувати традиційні ігри з інноваційними технологіями, наприклад:

1. Інтерактивні форми роботи

- *Рольові ігри:* діти перетворюються на покупців чи продавців «магазину», що розвиває комунікацію, математичні навички та знання правил етикету.
- *Квести:* пошук «загубленого скарбу» у групі або на майданчику. Діти розв’язують логічні загадки, орієнтуються у просторі, тренують увагу та мислення.
- *Сюжетно-рольові квести:* навчальні завдання організовую у формі пригоди з сюжетною лінією. Наприклад, у проєкті «Рятівники природи» діти виконують місії: рятують «загублених тварин», висаджують «віртуальні дерева», складають пазли-екологічні задачі. Це сприяє розвитку логіки, мислення та екологічної свідомості.
- *Командні змагання та кооперативні завдання: у*часть у спільних іграх допомагає дітям вчитися взаємодіяти, домовлятися й розподіляти ролі. Наприклад, у грі «Місто дружби» групи дітей будують із кубиків спільний проєкт – місто й отримують за кожен правильний крок «цеглинки довіри». Така форма сприяє формуванню соціальних компетентностей.

- *Інтерактивні вправи:* «живий алфавіт», коли діти складають букви власними тілами; «рухливі математичні приклади», у яких правильна відповідь – це певна руханка.

2. Використання технології «Метод проєктів». Поєднання ігрових механік із виконанням міні-проєктів, презентацій та дослідницьких завдань:

- *Міні-проєкти:* створення «Міста професій», у яких діти ознайомлюються з різними професіями, малюють атрибути, готують міні-виступи.
- *Презентації:* спільна виставка «Світ комах» (малюнки, аплікації, макети), яку діти презентують батькам чи іншим групам.
- *Дослідницькі завдання:* «Як проростає насіння?» – діти висівають насіння, зернятка, спостерігають і фіксують зміни у «Щоденнику дослідника».

3. Арт-техніки та творчі ігри

- *Малювання та ліплення:* створення колективної картини *«Моє щасливе літо»* - діти отримують «кольорові жетони» за внесок у спільну картину. *Гра «Чарівна палітра»* - завдання - створити малюнок, за використання певних кольорів чи форм у яких відкривають «рівні креативності», здобувають наліпки чи «кольорові бонуси». *«Подорож у країну фарб»* - сюжетно-рольова гра з інтеграцією арт-терапевтичних технік: діти «проходять рівні» (завдання з кольорами, формами, композиціями), щоб дістатися «скарбниці мистецтва». *«Майстерня добрих справ»* - ліплення чи створення виробів із природних матеріалів супроводжується завданнями-квестами («збудуй будиночок для лісових друзів»), за які діти отримують «зірочки турботи».
- *Музика:* ігри *«Відгадай мелодію»* або створення «Дитячого оркестру» - діти отримують «музичні бали» за правильні відповіді чи злагоджену гру. *«Ритмічний квест*» - пропонується дітям відтворити ритм плескання або рухів. Кожне вдале повторення відкриває новий «рівень гри» або дає «ритмічний жетон». *«Подорож звуками природи»* - діти слухають аудіозаписи (шелест листя, спів пташок, шум дощу) та мають «зібрати колекцію звуків», виконуючи завдання на впізнавання. Кожен правильно відгаданий звук дитина отримує «значок дослідника природи» або відкриває нову «станцію подорожі». *«Співай та заробляй ноти»* - за правильне виконання пісень або вправ діти отримують «музичні ноти», з яких у кінці заняття складається «пісня групи». Завдяки такому підходу музика перестає бути лише окремим видом діяльності й стає частиною ігрового освітнього середовища, мотивує дітей до активної участі, співпраці та самовираження.
- *Театральні постановки*: міні-вистави за казками («*Ріпка», «Колобок»),* у яких діти готують декорації та костюми самостійно, а після виступу отримують «квитки глядачів» або «зірки акторів». *«Театр звуків»* - театралізована гра, у якій діти відтворюють образи персонажів за допомогою рухів, голосу й музичних інструментів. За виконання ролей учасники здобувають «медалі акторської майстерності».

4. Цифрові інструменти

- *Інтерактивні дошки:* гра «Впіймай букву», перетягування об’єктів для сортування або вирішення математичних задач. Розвиває дрібну моторику та логічне мислення.
- *Поєднання офлайн та онлайн-форм:* «Казковий маршрут» – завдання на станціях (пазли, малювання, конструктор), QR-коди відкривають додаткові підказки. Це поєднує традиційні форми роботи з сучасними технологіями.
- *Віртуальні квести:* діти «мандрують» по віртуальній карті, шукають предмети або виконують завдання, наприклад, у віртуальному зоопарку.
- *Мультимедійні програми та освітні додатки:* наприклад, у грі «Віртуальна подорож у країну геометричних фігур» – діти на інтерактивній дошці знаходять правильні фігури та отримують «кристали знань», що мотивує їх до

зосередженої роботи та тренує увагу. Використання мультимедійних програм і додатків дозволяє зробити освітній процес більш наочним та захопливим.

Таким чином, реалізація гейміфікації у поєднанні традиційних ігор та інноваційних технологій дозволяє створювати інтерактивне та мотивувальне середовище для дітей дошкільного віку. Означене сприяє розвитку пізнавальних компетентностей (мислення, логіка, увага, креативність), соціальних навичок (комунікація, співпраця, емпатія), а також формує інтерес до навчальної діяльності та позитивний емоційний клімат у групі.

Отже, використання гейміфікації в роботі з дошкільнятами має безліч позитивних аспектів:

- *підвищення мотивації:* ігрові елементи стимулюють внутрішню мотивацію дитини, оскільки вона прагне не просто виконати завдання, а отримати задоволення від процесу;
- *зростання зацікавленості:* гейміфікація перетворює абстрактні поняття (наприклад, цифри або букви) на конкретні, зрозумілі та інтерактивні елементи;
- *розвиток когнітивних навичок:* завдання, побудовані на принципах гри, допомагають розвивати логічне мислення, пам'ять, увагу та вирішувати проблеми;
- *соціально-емоційний розвиток*: спільні ігри та командні завдання вчать дітей співпраці, допомагають їм поратися з невдачами та радіти успіхам;
- поліпшення запам'ятовування: навчання у грі створює позитивні асоціації, що сприяє довготривалому запам'ятовуванню матеріалу.

Підсумовуючи ефективність гейміфікації у розвитку компетентностей дошкільнят, слід зазначити, що

- *мотивація до навчання* зростає завдяки інтеграції ігрових механік в освітній процес;
- *пізнавальні компетентності* дітей (мислення, логіка, увага, пам’ять) активно формуються під час квестів та дидактичних ігор;
- *соціальні компетентності* (комунікація, співпраця, емпатія) розвиваються завдяки груповим ігровим завданням і системам мотивації, що формують уміння взаємодіяти, співпрацювати, долати труднощі й виявляти лідерські якості;
- *позитивна поведінка* стимулюється колективними досягненнями та нагородами;
- *інтеграція гри та навчання* забезпечує ефективне засвоєння знань і навичок;
- *сприятливий емоційний клімат* у групі підвищує психологічний комфорт та активність дітей;
- *практичний потенціал* гейміфікації є високий, адже вона легко впроваджується у ранкові та вечірні кола, квести, дидактичні ігри та міні-проєкти.

Таким чином, практичний досвід показав, що впровадження гейміфікації сприяє значному зростанню мотивації та зацікавленості дітей. Вони стали більш активними та ініціативними в освітньому процесі. Крім того, спостерігалося поліпшення таких показників:

- *когнітивні навички:* діти краще запам'ятовували матеріал, швидше розв'язували логічні задачі;
- *соціальні навички:* поліпшилася взаємодія між дітьми, вони охочіше працювали в групах;
- *емоційно-вольова сфера:* діти вчилися долати труднощі, сприймати невдачі як частину ігрового процесу, а не як особисте невезіння.

Практичні прийоми впровадження ігрових механік у повсякденну діяльність ЗДО доводять, що гра може стати не лише розвагою, а й *ефективним інструментом формування ключових компетентностей дошкільників*

(пізнавальних та соціальних), формувати мотивацію до навчання, розвивати комунікативні навички та здатність до співпраці. Отже, гейміфікація перетворила навчання на постійну гру, де кожен крок має значення, а досягнення дитини стають видимими та заохочуваними.

Висновки. У результаті проведеної роботи з дітьми дошкільного віку дійшли висновку, що гейміфікація є інноваційною технологією щодо організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. Вона забезпечує високий рівень мотивації дітей, інтегрує навчання із грою, сприяє розвитку ключових компетентностей, визначених Базовим компонентом дошкільної освіти, та формує позитивний емоційний фон взаємодії у групі. Практичний досвід підтверджує, що системне впровадження гейміфікаційних елементів підвищує якість освітнього процесу та створює сприятливу атмосферу.

Таким чином, гейміфікація як інновація відповідає вимогам сучасного освітнього середовища та сприяє формуванню гармонійно розвиненої особистості дитини. Її ефективне застосування вимагає від педагогів творчого підходу, професійних знань і готовності адаптувати ігрові механіки до індивідуальних потреб вихованців.

Отримані результати та практичний досвід роботи з дітьми дозволяють сформулювати конкретні *рекомендації для педагогів* щодо ефективного впровадження гейміфікаційних технологій в освітній процес:

1. *Планувати ігрові завдання з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей.* Педагогам важливо враховувати рівень розвитку, пізнавальні інтереси та емоційні потреби дошкільників. Це дає змогу добирати завдання оптимальної складності, які стимулюють пізнавальну активність, але не перевантажують дітей.
2. *Використовувати різні елементи гейміфікації (жетони, нагороди, сюжетні завдання).* Різноманітність ігрових механік підтримує інтерес і мотивацію, допомагає поступово досягати навчальних цілей. Використання символічних винагород і сюжетів робить освітній процес більш захопливим і значущим для дитини.
3. *Формулювати завдання, які передбачають співпрацю, а не лише індивідуальні досягнення.* Командні ігри, квести чи спільні проєкти сприяють розвитку комунікації, вміння домовлятися, розподіляти ролі та підтримувати одне одного. Це допомагає дітям формувати соціально-емоційні компетентності та відчуття належності до колективу.
4. *Забезпечувати баланс між грою та навчальною діяльністю, щоб ігрові елементи не знижували освітню цінність процесу.* Важливо зважати на те, що гра має бути не самоціллю, а засобом досягнення педагогічних завдань. Тому педагогові слід інтегрувати гейміфікаційні інструменти так, щоб вони підсилювали навчання, а не відволікали від нього.
5. *Використовувати рефлексію після гри.* Після завершення ігрової діяльності варто організувати короткі обговорення з дітьми: що їм найбільше сподобалося, що нового дізналися, яких умінь чи навичок набули. Така практика допомагає дітям усвідомити власні досягнення та формує навички самооцінки й аналізу.

Перспективи досліджень: подальше вивчення інтеграції нових цифрових та інтерактивних механік гейміфікації та їх впливу на розвиток компетентностей дошкільників.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (нова редакція). Київ, 2021. 38 с.

2. Бондаренко Л.В. Гейміфікація в освітньому процесі. *Наука України – погляд молодих вчених крізь призму сучасності:* тези доповідей І Всеукраїнської науково-практичної конференції. Черкаси: ФОП Нечитайло О. Ф., 2017. С. 84-86.
3. Дядікова О. Гра як інструмент: що таке гейміфікація? URL: https://mistosite.org.ua/uk/articles/ hra-iak-instrument-shcho-take-heimifikatsiia
4. Єлдінова С. М. Ігрові технології розвитку соціальних емоцій дітей в закладах дошкільної освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*: зб. наук. праць. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2023. С. 336–339.
5. Гейміфікація як засіб мотивації освітнього процесу (розділ 9). *Діяльнісні засади підготовки майбутніх компетентних фахівців в умовах сучасних викликів*: монографія за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2024. С. 229-237.
6. Сторож В. В. Гейміфікація в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. *Педагогічний альманах. Актуальні проблеми дошкільної освіти*: теорія та практика. Вип. 3. Одеса: Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2023. С. 151-158.

Крищук Людмила,
вихователь-методист
Новоушицького закладу
дошкільної освіти «Дзвіночок»
Новоушицької селищної ради
Хмельницької області

«**Дитинство без кордонів - Dzieciństwo bez granic**».
Досвід реалізації міжнародного культурно-освітнього проєкту

Анотація. *У статті висвітлено досвід реалізації польсько-українського міжнародного культурно-освітнього проєкту «Дитинство без кордонів – Dzieciństwo bez granic», проведення занять та заходів, пов'язаних з вивченням народних традицій, свят, казок, легенд, ігор та забав, вивчення державних символів обох країн, надання підтримки українським дітям-біженцям у Польщі, створення умов для виховання у них почуття приналежності до нашого народу та національної ідентичності. Визначено перспективні напрями польсько-української співпраці на найближчий період.*

Ключові слова: *польсько-українська співпраця, міжнародна комунікація, підтримка українських дітей-біженців.*

З початку повномасштабного вторгнення рф на територію нашої держави Польща однією з перших прийняла декілька мільйонів українських біженців, які шукали прихистку від війни. Разом із дорослими домівки та заклади освіти покинули тисячі дітей, зокрема й дошкільного віку. За кілька років українці інтегрувалися у нове суспільство, занурилися у мовне середовище, облаштували побут та навчилися жити у нових реаліях.

В листопаді 2022 року Новоушицька територіальна громада встановила партнерські стосунки з ґміною Насєльськ республіки Польща. Угода, підписана керівниками двох муніципалітетів: бургомістром м. Насєльськ паном Богданом Рушковським та Новоушицьким селищним головою Анатолієм Олійником, передбачає реалізацію спільних заходів у сфері освіти, культури, туризму, підприємництва тощо. Така співпраця потрібна не лише для розвитку партнерських стосунків, підтримки українських біженців, заохочення до участі у різних заходах, а й

для ознайомлення з культурою і звичаями обох народів, підтримання добросусідських відносин.

Саме тому наш заклад дошкільної освіти відгукнувся на пропозицію керівництва Новоушицької громади взяти участь у реалізації міжнародного культурно-освітнього проєкту, метою якого є ознайомлення дошкільнят з народними традиціями та звичаями, казками, легендами, піснями, державними символами обох країн, а також безпосередня підтримка українських дітей, які навчаються у дошкільному закладі імені Юліана Тувіма міста Насельська Мазовецького воєводства. Дуже важливо залучити їх до спілкування з українськими однолітками, сприяти збереженню національної самоідентичності та відчуття приналежності до нашого народу.

Знайомство з польськими колегами, директоркою Насельського дошкільного закладу пані Кінґою Майхжак та віце-директоркою пані Ольгою Іцкевич, відбулася під час онлайн зустрічі. Директор Наталія Дідченко та я, вихователь-методист, розповіли про роботу дитячих садочків в Україні та Польщі, обговорили деталі впровадження проєкту, визначили форми роботи з дітьми та орієнтовний план заходів, під час яких польські діти вивчатимуть українську культуру, а українські – польську.

Ініціатива у розробленні проєкту належала пані Ользі Іцкевич, а над плануванням заходів, підборі відповідного дидактичного матеріалу, цікавих завдань, зйомці відеофільмів працювали ми вдвох. Спілкування здебільшого відбувалося у формі листування за допомогою електронної пошти (e-mail).

Отже, сам проєкт надзвичайно простий за будовою та розрахований для початку на два роки співпраці. У ньому визначені місце реалізації, дошкільні групи, на базі яких будуть проходити заплановані заходи, загальні та конкретні цілі, а також очікувані результати. Нижче, сам проєкт подано мовою оригіналу та у перекладі.

Projekt polsko-ukraiński
” DZIECIŃSTWO BEZ GRANIC”

Miejsce realizacji: Nasielsk, Samorządowe Przedszkole im. J. Tuwima w Nasielsku – Polska, Nowa Uszyca, Przedszkole «Dzwinoczok» - Ukraina.

Grupa: ”Biedroneczki” (Nasielsk), ”Soneczko”(Nowa Uszyca).

Czas realizacji: 2 lata.

Cele:

Cel ogólny: Rozwijanie kompetencji międzykulturowych poprzez poznanie kultury rówieśników państwa ościennego.

Cele szczegółowe:

Dziecko:

- zna podstawowe wyrażenia w języku ukraińskim/polskim;
- rozpoznaje symbole narodowe własnego kraju oraz kraju partnerskiego;
- poszerza wiadomości o historii, kulturze i tradycjach ukraińskich/polskich;
- tworzy obraz kultury ukraińskiej poprzez baśnie ukraińskie|polskie i kuchnię zaprzyjaźnionego kraju;
- nawiązuje międzynarodowe przyjaźnie;
- otwiera się na odmienne kultury, budując postawę tolerancji.

1. Symbole narodowe:
- flaga, hymn, godło, język;
- moje miasto – krótka prezentacja.
- legenda o powstaniu państwa;
- podstawowe słowa: dzień dobry, jak się masz/macie?, do widzenia; Jak się nazywasz? Nazywam się…
- „Bajka o wojnie” .

2. Dzień w przedszkolu polskim i ukraińskim.

3. Nauka piosenki w obu językach.
4. Nasze ulubione baśnie/legendy.
5. Polskie i ukraińskie tradycje świąteczne.
6. Kartki z pozdrowieniami.
7. Kuchnia polska i ukraińska – gotujemy obiadek.
8. Podsumowanie – wspólne odśpiewanie piosenki po polsku i po ukraińsku lub przesłanie nagrania sobie.

Польсько-український проєкт
«ДИТИНСТВО БЕЗ КОРДОНІВ»

Місце реалізації: м. Насельськ, комунальний дитячий садок ім. Юліана Тувіма в Насельську – Польща, Нова Ушиця, заклад дошкільної освіти «Дзвіночок» - Україна.

Група: «Бедронечки» (Насельськ), група «Сонечко» (Нова Ушиця).

Термін реалізації: 2 роки.

Цілі:

Загальна мета: Розвиток міжкультурних компетенцій шляхом вивчення культури однолітків із сусідньої країни.

Конкретні цілі:

дитина:

- знає основні вирази українською/польською мовою,
- розпізнає національні символи своєї країни та країни-партнера;
- розширює знання про українську історію, культуру та традиції;
- створює образ української/польської культури через народні казки та кухню дружньої країни;
- заводить міжнародних друзів;
- відкривається до різних культур, формуючи толерантне ставлення.

1. Національна символіка:
- прапор, гімн, герб, мова;
- моє місто – коротка презентація.
- легенда про заснування держави;
- опорні слова: доброго ранку, як справи?, до побачення; як тебе звуть? Мене звати…

– «Казка про війну».

2. День у польському та українському садочку.
3. Розучування пісні обома мовами.
4. Наші улюблені казки/легенди.
5. Польські та українські різдвяні традиції.
6. Вітальні листівки.
7. Польська та українська кухня – готуємо вечерю.
8. Підсумок – спільний спів пісні польською та українською мовами або надсилання один одному запису.

План проведення заходів
в рамках реалізації польсько-українського проєкту
«Дитинство без кордонів - Dzieciństwo bez granic»
у Новоушицькому ЗДО «Дзвіночок» на 2023-2025 р.р.

/п	*Тематика заходу*	*Термін проведення*	*Відповідальні*

.	Заняття-подорож “Oto jest Polska”. Легенда про появу держави. Знайомство з державними символами Польщі.	Листопад 2023 р.	Вихователь-методист, вихователь групи «Сонечко»
	Театралізована діяльність. Літературні обробки І.Франка та Ю.Тувіма народної казки «Ріпка».	Грудень 2023 р.	Вихователь-методист, вихователі ЗДО, музкерівник
	Вивчення польських народних ігор.	Грудень 2023 р.	Вихователь-методист, вихователь групи «Сонечко»
	Новорічно-різдвяні вітання. Створення навчального відео «Різдво в Україні», виготовлення вітальних листівок та святкових сувенірів, збір книг з українськими народними казками для українських дітей у ЗДО м.Насєльська.	Грудень 2023 р.	Вихователь-методист, вихователі ЗДО, батьки та вихованці групи «Сонечко»
	Заняття «Здраствуй, весно!» Ознайомлення з польськими традиціями зустрічі весни. Пісня-гра “Kle-kle, boćku”, народна гра “Boćian i żaby”.	Лютий 2024 р.	Вихователь-методист, вихователь групи «Сонечко»
	Читаємо Шевченка польською. Краса української природи у поезії “Płynie woda spod jawora”.	9 березня 2024 р.	Вихователь-методист
	Заняття «Великдень» (“Wielkanoc”). Великодні традиції поляків і українців. Обмін святковими вітаннями, сувенірами та подарунками.	Квітень 2024 р.	Вихователь-методист, вихователь групи «Сонечко»
	Державні свята у Польщі. 2 і 3 травня – День прапора і Конституції. Святкові привітання.	Травень 2024 р.	Вихователь-методист, вихователь групи «Сонечко»
	Польські народні легенди. “Legenda o Smoku Wawelskim”.	Жовтень 2024 р.	Вихователь-методист
0	***День польської культури.*** Святкове вітання до Дня незалежності Польщі. Читання віршів «Хто ти, хлопчику маленький?» та “Katechizm małego polaka”, розучування пісні «Гей, соколи!» українською та польською мовами, виготовлення сувенірів, читання легенди “Jak powstała Warszawa” (“Wars I Sawa”).	11 листопада 2024 р.	Вихователь-методист, вихователі ЗДО, муз. керівник
1	Na Boże Narodzenie składamy życzenia. Гра мелодії колядки «Cicha noc» на діатонічних дзвіночках, виконання уривку колядки “Lulajże, Jezuniu”. Відеопривітання дітей та працівників Насельського дошкільного закладу ім. Юліана Тувіма.	25 грудня 2024 р.	Вихователь-методист, муз. керівник

2	Заняття з художньо-продуктивної діяльності (ліплення) “Tłusty Czwartek dzisiaj mamy”. Гра “Mam dwa pączki”.	26 лютого 2025р.	Вихователь-методист, вихователь групи
3	Śmigus-dyngus. Поливаний понеділок. Народні ігри та забави.	21 квітня 2025 р.	Вихователь-методист, вихователь групи
4	Majówki (майовки). Весняні розваги для дітей.	Травень 2025	Вихователь-методист, муз. керівник

Реалізацію проєкту розпочали із занять по ознайомленню діток із країнами та їх символами. Для цього з пані Ольгою обмінялися навчальними відео, інформаційними та дидактичними матеріалами. Було розроблено і проведено заняття для дітей старшої групи «Сонечко» на тему: “Oto jest Polska” (ознайомлення з соціумом). На занятті діти актуалізували знання державних та народних символів України, здійснили віртуальну подорож до Польщі, ознайомилися із місцем її розташування, столицею та державною символікою, вивчити вітання польською мовою, зацікавилися вивченням традицій і культури сусідньої країни та участю у польсько-українському проекті.

Ознайомлення дітей дошкільного віку із культурою польського народу продовжили за допомогою казки. Для цього обрано таку форму роботи, як театралізована діяльність та літературні обробки народної казки «Ріпка» Юліана Тувіма та Івана Франка. Діти старших груп мандрували обома країнами разом із казкою, а допомогли їм у цьому справжні супергерої – видатні поети України й Польщі Іван Франко та Юліан Тувім. Вихованці переглянули театралізацію української та польської народної казки «Ріпка» (“Rzepka”) у виконанні діток та вихователів, а також дізналися, що казочка мандрувала різними країнами, а в подорожі Польщею у неї з’явилися нові персонажі: Лелека, Ворона, Гуска, Курка.

Паралельно робота над реалізацією проєкту здійснювалася у дошкільному закладі м.Насєльська. Наша польська колега пані Ольга Іцкевич провела для вихованців групи «Бедронечки» цікаве заняття із ознайомлення діток із українською народною казкою «Коза-дереза». Діти з’ясували, що головна героїня від початку і до кінця казки є негативним персонажем, любить ошукувати, привласнювати чуже, не зважає на почуття інших. Малята дійшли висновку, що поведінка кози аж ніяк не є прикладом для наслідування. Казка малятам дуже сподобалася, вони із задоволенням розфарбували зображення антигероїні, щоб ніколи не чинити так, як хитра і підступна Коза-дереза.

Реалізація запланованих у рамках проєкту заходів передбачала не лише проведення окремих занять, а й ознайомлення із польськими народними традиціями, обрядами чи іграми у процесі вивчення українських. Для цього ми активно поєднували вивчення звичаїв і традицій обох народів під час календарно-обрядових і народних свят.

Так, 7 грудня, коли відзначається День української хустки, вихованці групи «Сонечко» відвідали музей ЗДО «Українська світлиця», де ознайомилися із народним одягом наших предків. Дізналися, що жіноча хустка як елемент українського національного одягу була символом жіночності, вірності й кохання, а також оберегом. Педагоги провели для діток майстер-класи із зав’язування цього дивовижно красивого головного убору, а в рамках польсько-українського проекту «Дитинство без кордонів» старші дошкільнята вивчили народну гру «Mam chusteczkę haftowaną» («Маю хусточку вишивану"), яка є надзвичайно популярною у сусідній країні.

Цікавим і пізнавальним для нас став обмін інформацією про новорічно-різдвяні традиції. Так, за сприяння батьків однієї з наших вихованок, відзнято відеофільм «Різдво в Україні», який надіслали для проведення заняття у польському дитсадку). Своєю чергою, педагоги польського дошкільного закладу надіслали цікаві матеріали про святкування Нового року (Сильвестра) та Різдво, а також карнавалу у Польщі.

Для кожної дитини свято, насамперед, асоціюється з подарунками. Педколектив нашого ЗДО разом з батьками вихованців підготували посилку із новорічними сюрпризами не лише для польських діток, а й для українських, які перебувають у сусідній країні. Це і вітальні листівки з побажаннями, вишиті ялинкові прикраси ручної роботи, а також багато книжок з українськими казками, віршами та оповіданнями, яким наші закордонні друзі були надзвичайно раді.

Серед весняних свят, напевно, найзначнішим і улюбленим є Великдень. Оскільки традиції святкування ідентичні у обох країнах, ми вирішили лише обмінятися вітаннями та подарунками. Батьки наших вихованців активно долучилися до справи. В результаті посилка з сувенірами, книжками та смаколиками була відправлена до Польщі.

У відповідь наш ЗДО теж отримав посилку із подарунками, вітаннями та сувенірами, книгами з польськими народними легендами та казками, смачними цукерками у формі галунок й пасхальних зайчиків. Особливо зацікавили діток дингусовки (pol. dyngusówki). Ми розповіли дітям, що це спеціальні іграшки для гри з водою на зразок водних пістолетів. Вони призначені для обливання водою у Поливаний понеділок – це наступний день після Великодня. За давньою слов'янською традицією молодь і діти виходили на вулиці і обливали один одного водою. Зазвичай парубки обливали дівчат, які їм подобалися. Наші предки вважали, що цей обряд очищення водою мав дарувати красу і міцне здоров'я. Оскільки у Польщі цей день має іншу назву Шмігус-Дингус (pol. Śmigus-Dyngus), то посуд, який використовують для обливання, має назву дингусувки.

У 2024 році вихованці Новоушицького дошкільного закладу "Дзвіночок" в рамках польсько-українського культурного проекту "Дитинство без кордонів" під моїм керівництвом та спільно з музичним керівником підготували святкове вітання з прийдешнім Різдвом та вивчили польську колядку "Lulajże, Jezuniu" ("Люлі, Ісусику") для вихованців та працівників дитячого садка імені Юліана Тувіма м.Насельська Варшавського воєводства. Своє вітання вони супроводжували виконанням колядки "Cicha noc" («Тиха ніч») на діатонічних дзвіночках.

Під час ознайомлення дітей із культурою і традиціями обох народів ми, насамперед, спираємося на календарно-обрядові свята, адже народна музична творчість в обрядах є віддзеркаленням життя народу, його душею, фундаментом буття. Завдяки роботі над проєктом ми не лише дітей навчаємо іграм, традиціям, ознайомлюєио із певними жанрами фольклору, а й виховуємо глибокі почуття любові до батьків, свого роду, Батьківщини, пошану до народних звичаїв нашого та сусіднього народу.

На честь весняного пробудження природи слов'яни святкували Масляну або ж Колодій. На відміну від інших календарних свят, Масляна практично не зазнала християнського впливу і залишилася просто веселим народним святом з деякими язичницькими ритуалами, як-от: катання з гірок, спалювання солом'яного опудала, приготування вареників тощо. За матеріалами, надісланими пані Ольгою, ми провели заняття «Здраствуй, весно», на якому діти дізналися про традиції зустрічі весни у Польщі, давній дохристиянський обряд спалення Марени. Цікавим було й те, що початком весни поляки здавна вважали не 1, а 21 березня - день весняного рівнодення. А на гостину до вихованців завітав вісник весни – лелека, бусол (pol.

bocian). Вихованці групи «Сонечко» разом з ним веселилися, танцювали під пісеньку “Kle,kle, boćku”, грали гру “Żaby I bocian” («Жаби і бусол»).

Робота над проєктом – це не завжди проведення тематичних занять, розваг, театралізацій чи обмін подарунками. Це може бути невеличка бесіда або розповідь дітям, виконання завдання у другій половині дня, або просто вітання у соціальних мережах. Саме такий підхід був застосований для підготовки вітання із польськими державними святами: 2 травня – День прапора, 3 травня – День Конституції, 11 листопада – День Незалежності Республіки Польща.

Інколи робота над реалізацією проєкту виходить за межі запланованих заходів, і при нагоді ми охоче ділимося з польськими колегами матеріалами, які мають безпосереднє відношення до нашої національної культури та новітніх традицій. Так, віднедавна у травні ми відзначаємо День вишиванки, адже наш національний одяг – унікальний і неповторний. У листі до пані Ольги я написала, що український народ споконвіку ставився до вишиванки як до святині. Вони передавалися з покоління в покоління, з роду в рід, були реліквіями. Недарма й ми їх називаємо кодом нації. З гордістю одягаємо вишиті сорочки на кожне державне свято. З раннього віку привчаємо дітей до шанування вишиванки як важливої частини культури нашого народу та національної ідентичності. Звичайно, сучасні, вони не зовсім схожі на ті, які носили наші предки ще сто років тому. На жаль, у радянські часи носити їх було заборонено, але зараз ми щасливі, що в часи незалежної України можемо їх вільно одягати. Крім цього, я запропонувала польським колегам та діткам начальні матеріали про український національний одяг.

Про те, як пройшло заняття у групі «Бедронечки», а також «Вів’юречки» («Білочки»), де навчаються дівчатка-переселенки з України, написала пані Ольга:

Udział w projekcie rozbudza ciekawość poznawczą u dzieci na temat świata, zachęca do oglądania map, flag i kształtowania pojęć takich jak kraj, miasto, region. Dzieci kształtują umiejętności społeczne. Dowiadują się, że na świecie istnieje wiele języków oraz że każdy kraj ma swoje własne zwyczaje. Ale przede wszystkim dzieci uczą się szacunku do drugiego człowieka. Jako Słowianie mamy wiele wspólnego, co wspólnie stopniowo odkrywamy, ale również jako narody różnimy się i to czyni nas wyjątkowymi.

17 maja Biedroneczki oraz Wiewióreczki poznały święto ukraińskiej wyszywanki, czyli ludowego haftu zdobiącego stroje ludowe i zarazem galowe w Ukrainie. Dzieci poznały technikę wykonania haftu, dowiedziały się, że każdy region w Ukrainie, podobnie jak w Polsce, ma swój własny wzór wyszywanki. Z zaciekawieniem przedszkolaki obejrzały materiały przysłane przez przyjaciół z Ukrainy. Na koniec dzieci "wyszywały" ukraińskie wzory kredką na ilustracji”.

Діти переглянули відео, з якого дізналися, що оздоблення рушників, хусток, сорочок, та іншого одягу вишитими орнаментами – це дуже давня традиція українців. У кожному регіоні вишиванки відрізняються кольорами, технікою вишивання та символікою. На заняття українські дівчатка принесли власні вишиванки, щоб діти могли їх розглянути. Виконали веселу руханку на мелодію пісні «Вишиванко, моя вишиванко». Під кінець заняття вихованці спробували розмалювати кожен свою вишиванку у формі серця. Цим вони висловили свою приязнь і підтримку нашому народу.

У закладах дошкільної освіти проводити тематичні дні і тижні є звичною практикою. Один із таких вирішено присвятити роботі в рамках проєкту.

11 листопада у Польщі відзначають велике свято - День Незалежності. Саме до цієї дати ми присвятили проведення Дня польської культури у нашому ЗДО, допомагали провести вихователю-методисту Людмилі Крищук, спільно з вихователями та музкерівником. Оскільки вихованці групи «Сонечко» вже стали першокласниками, ми залучили до участі дітей із груп «Білочка», «Чарівники», та «Веселка». Наші вихованці декламували вірші на патріотичну тематику, співали

польською та українською мовою пісню «Гей, соколи». На занятті послухали легенду про рибалку Варса і русалку Саву та дізналися про походження столиці - Варшави. Дошкільнята із великим задоволенням танцювали танок із русалонькою та розфарбовували ілюстрації до легенди.

Розповідали ми й про українських діток, які вимушено покинули Україну та живуть разом із родинами за кордоном, висловлювали щиру віру у перемогу та у те, що незабаром вони зможуть повернутися до рідних домівок.

На згадку про цей день дітки разом із вихователями виготовили символічні брелочки «З Україною в серці» - лялечки із біло-червоних ниток із синьо-жовтими сердечками як символ підтримки наших вимушених переселенців.

У минулому навчальному році для польських діток ми підготували цікаві навчальні матеріали та фільм про різдвяні традиції в Україні, у цьому році – про унікальний щедрий вечір (pol. Wieczór Hojny), обряд водіння Кози, маланкування, які сягають глибокої давнини та мали сакральний зміст для наших предків.

Вихователі дошкільного закладу Насельська так написали про заняття:

“10 stycznia 2025r. omówiliśmy noworoczne tradycje ukraińskie. 31 grudnia Ukraińcy świętują "Szczodrij Wieczir", czyli pożegnanie starego roku. Dawniej Ukraińcy traktowali tę tradycję ze szczególnym szacunkiem, dlatego świąteczne widowiska przypominały cały teatr z rolami i aktorami. Nie tylko dzieci, ale także dorośli śpiewali szczedriwky (szczedrowały), przebierali się stosownie do swoich ról i zabawili gości, życząc gospodarzom pomyślności. Aktorami byli anioł, królowie, pasterze, Kozacy, lekarz, wojownicy i zwykli ludzie. Prowadzenie kozy. Koza od dawna uważana jest za symbol bogactwa i dobrobytu. Szczedrowniki mówią to w swoich życzeniach: „Gdzie koza chodzi, tam żyto rodzi, gdzie koza bywa, tam dobro przybywa...” Ukraiński Wieczór Hojny jest przez współczesnych kojarzony z gwiazdą i przewodnią kozą, którą szczedrowniki prowadzą od domu do domu, śpiewają specjalne kolędy - szczedriwky, życząc gospodarzowi i gościom bogactwa i pokoju.

Як написала мені польська колега пані Ольга Іцкевич, у деяких регіонах Польщі є подібні традиції. Наприклад, у місцевості, яку називають Куявами (Куявсько-Поморське воєводство), святкуються запусти (народні обряди карнавальні), подібні до традицій українського щедрого вечора: “Czas ten nazywany jest "chodzeniem z kozą". Grupa przebranych kolędników chodzi od domu do domu, śpiewając kolędy, a jedna osoba jest przebrana za kozę. Nawet przysłowie brzmi podobnie: Gdzie koza chodzi, tam się żytko rodzi, gdzie jej tropy - powstają kopy, gdzie zwróci rogi – wznoszą się stogi. W całym kraju kolędnicy również niosą kolorową gwiazdę. Świadczy to o tym, że mamy wspólne, słowiańskie korzenie”.

І дійсно, Куявські запусти – це культурний феномен, який говорить про спільне минуле. В останні дні карнавалу – періоду веселощів і розваг на куявських дорогах можна було зустріти колядників, переодягнених у різнобарвні яскраві маски тварин, найважливішою з яких була коза.

На решті території Польщі в цей час вже не колядують. Залишилися лише костюмовані карнавальні святкування, що передують настанню великого посту, - Масниця або так званий жирний четвер (pol. Tłusty Cwartek), про традиції якого наші вихованці дізналися на занятті з художньо-продуктивної діяльності “Tłusty Cwartek dzisiaj mamy” («Сьогодні у нас масний четвер»), під час якого діти ознайомилися із традиціями і звичаями Tłustego Czwartku (Масниці), подорожували до пекарні Кракова, де випікають смачні святкові пончики. Діти навчилися їх виготовляти, грали народні ігри, які у цей день зазвичай грають у Польщі та отримали задоволення від цікавої віртуальної подорожі.

Позаду два роки плідної й цікавої роботи над проєктом «Дитинство без кордонів», попереду ще декілька нереалізованих заходів та маса ідей на майбутнє. Наша співпраця в рамках проекту «Дитинство без кордонів» за цей рік вийшла за

межі офіційного листування та перейшла на новий рівень спільної діяльності, системної співпраці, спільних творчих пошуків й стала взаємною потребою у спілкуванні, обміні досвідом та ознайомленні з новим і цікавим світом народних звичаїв, традицій, обрядів, казок, пісень та народних ігор для педагогів дошкільних закладів обох країн. Цікаві заняття, розваги, віртуальні подорожі до Польщі й України, виявлення спільного й відмінного у відзначенні календарно-обрядових свят, ознайомлення з мовою та фольклором - справа досить цікава, особливо для дітей середнього та старшого дошкільного віку. Вихованці з нетерпінням чекають участі у таких заняттях та заходах, щоб дізнатися щось нового та пізнавального. Сподіваємося, що ми продовжимо тісну співпрацю, адже вона приносить і користь від пізнання нового, й велике задоволення від дружніх стосунків із польськими дітками та колегами, а головне – дає можливість надавати підтримку українським діткам, які вимушено покинули нашу країну через війну. Також віримо, що робота над реалізацією міжнародного польсько-українського проєкту спільно із Насельським дошкільним закладом імені Юліана Тувіма матиме продовження, зокрема і у мирний час.

Перелік використаних джерел:

https://wolnelektury.pl/media/book/txt/tuwim-rzepka.txt
https://www.facebook.com/share/v/19ww38uXM5/
https://www.facebook.com/share/v/18Ngu24jhu/
https://przedszkolenasielsk.szkolnastrona.pl/a,518,miedzynarodowy-polsko-ukrainski-projekt-edukacyjny-dziecinstwo-bez-granic
https://www.facebook.com/share/1FFhz8rdwh/
https://www.facebook.com/100024082902254/videos/pcb.1549401669205915/648770597335973
https://www.facebook.com/share/14vMYPHtQ3/
https://www.facebook.com/share/v/1B2KkDEWU6/
https://www.facebook.com/share/12EvnKv4xtT/
https://www.youtube.com/watch?v=nnjB2Ni9NMw&list=RDnnjB2Ni9NMw&start_radio=1
https://www.youtube.com/watch?v=GBcJcdNqhhw
https://www.youtube.com/watch?v=RI-5purWzLQ
https://www.youtube.com/watch?v=swmQzKz1ItQ
https://www.youtube.com/watch?v=r_Bo6nPyvno
https://www.youtube.com/watch?v=ie4Cz_AM42o
https://www.youtube.com/watch?v=DeskJ9ulWI4

Ковальська Інна,
вихователь-методист,
ХЗДО №20 «Білочка»
Хмельницької міської ради
Хмельницької області

Інноваційні підходи до музейної педагогіки: досвід створення Мобільного міні-музею «Лялька-мотанка в закладі дошкільної освіти» з цифровими елементами

Анотація. *Стаття розкриває досвід впровадження музейної педагогіки в освітній процес закладу дошкільної освіти завдяки створенню мобільного міні-музею "Лялька-мотанка". Особлива увага приділяється формуванню базису*

особистісної культури дитини, її пізнавальної діяльності, а також використанню цифрових елементів для підвищення інтерактивності та залученості дошкільників.

Ключові слова: *музейна педагогіка, пізнавальна діяльність, міні-музей, ЗДО, дошкільна освіта, розвиток дитини, українська культура, лялька-мотанка, цифрові технології.*

Сучасні вимоги до дошкільної освіти, зокрема реалізація Базового компонента дошкільної освіти та впровадження компетентнісного підходу стимулюють пошук нових, ефективних технологій освітньо-розвивальної роботи з дітьми. Однією з таких технологій, що останніми десятиліттями набуває значної популярності, є музейна педагогіка. Вона дає змогу формувати базис особистісної культури дитини, розкриває їй світ у його цілісності та різноманітності.

Міні-музеї в ЗДО – це особливий розвивальний простір, створений з метою долучення дитини до світу мистецтва, розширення її культурного й національного світогляду, формування життєвої компетентності. Музейна педагогіка – це не просто сума складників, а цілком особливе явище, що цілеспрямовано забезпечує процеси виховання та навчання. Реформування дошкільної освіти сьогодні викликає музейну педагогіку до нового життя як важливий чинник пізнавального, естетичного, розумового, креативного розвитку дітей. Основною метою музейної педагогіки є залучення до музеїв підростаючого покоління та творчий розвиток особистості.

Колектив Хмельницького закладу дошкільної освіти №20 «Білочка» вже багато років активно використовує потенціал музейної педагогіки в освітньому процесі. Цьому сприяє не лише високий професіоналізм педагогів, а й ретельно створений освітній простір, що надихає дітей на пізнання та відкриття.

Загальновідомо, що дитина пізнає світ із найближчого оточення. Саме звідси беруть початок витоки патріотизму, трепетне ставлення до рідної землі. Колискові пісні, забавлянки, розповіді батьків та вихователів про красу рідного краю та людей, які його творять, закладають фундамент національної свідомості ще в ранньому віці.

Однією з найбільш ефективних форм ознайомлення дітей дошкільного віку з рідним краєм є організація в закладі освіти міні-музеїв. Звісно, в умовах ЗДО неможливо створити експозиції, що повністю відповідають вимогам музейної справи. Саме тому творча група педагогів нашого закладу розробила унікальний проєкт – **Мобільний міні-музей «Лялька-мотанка в закладі дошкільної освіти» з цифровими елементами.**

Цей мобільний міні-музей – це не просто місце для зберігання експонатів, а справжній живий осередок української культури, у якому діти можуть безпосередньо доторкнутися до історії та традицій народу. Його особливість полягає в тому, що він може бути розміщений у будь-якому куточку ЗДО, а також легко перенесений у групу для проведення тематичного заняття. Це дозволяє інтегрувати музейну експозицію безпосередньо в освітній процес, зробити її доступною та гнучкою.

Мета створення такого міні-музею – ознайомлення дітей з українською народною лялькою-мотанкою, її історією та значенням. Прагнемо сформувати у дітей уявлення про традиції українського народу, його етнографічний світогляд, розвинути інтерес до української культури, сприяти розвитку творчих здібностей та виховати повагу до народних промислів та рукоділля.

Предметом нашого мобільного міні-музею є українська народна лялька-мотанка, а об'єктом – сам мобільний міні-музей з цифровими елементами.

Експозиція музею поєднує:

-Патріотичний осередок, оформлений в українському стилі під солом’яною стріхою.

-Колекцію ляльок-мотанок різних видів (пеленашка, берегиня, лялька-мотанка з круп, лялька-мотанка з трав, десятиручка, нерозлучники, подорожниця, благополучниця, ангел) – наразі 25 експонатів.

-QR-коди, що ведуть до додаткової інформації.

-Фотографії та ілюстрації із зображенням ляльок-мотанок.

-Статті про ляльки-мотанки.

-Відеопокликання.

-Карту України з лялькою-мотанкою з різних регіонів.

-Дидактичні ігри та тематичні заняття, що інтегрують матеріал музею в освітній процес.

Характерною особливістю міні-музею є те, що кожен його експонат доступний дитині. Його можна не тільки розглядати, але й торкатися до нього. Дошкільнику властиво пізнавати світ за допомогою органів чуття. Йому недостатньо лише побачити щось очима, він більше й ліпше запам'ятовує, коли доторкнеться до речі, візьме її в руки, пограє з нею, адже тоді зростає повнота сприйняття, міцність запам'ятовування. Тому, в музеї діти, звичайно, за допомогою вихователя, батьків мають можливість взяти з полиці предмет, розглянути його і навіть пограти.

Використання цифрових елементів є ключовою особливістю нашого мобільного міні-музею. Інтерактивні елементи сприяють ліпшому засвоєнню інформації, роблять музей більш цікавим та захоплювальним для дітей. Padlet-дошка та QR-коди, а також використання сервісу Book Creator забезпечують швидкий та зручний доступ до різноманітної інформації.

На Padlet-дошці **https://padlet.com/innaakovalska/padlet-9xppujnt9bmujc55** розміщено таке:

Візитівку міні-музею.

Інтерактивну книгу «Лялька-мотанка». **Book Creator | Міні-музей "Лялька-мотанка"**

Відео-майстер-класи з виготовлення мотанки.

Інформаційні відео про історію, символіку та значення ляльок-мотанок.

Покликання на додаткові ресурси.

Фотогалерею.

Кожна з 11 мотанок в музеї має свій QR-код. Просканувавши його за допомогою смартфону або планшету, діти та дорослі можуть ознайомитися з історією конкретної ляльки-мотанки, яку начитали педагоги нашого закладу. До міні-музею можуть завітати не лише педагоги з дітьми, а також батьки разом з дитиною і ознайомитися з експонатами міні-музею, прослухати розповідь ляльки-мотанки про себе, що створює унікальну можливість для сімейного дозвілля та навчання.

Особливе місце в експозиції посідає мапа України з ляльками-мотанками в національному одязі певного регіону. До кожного регіону прикріплений макет паперової ляльки-мотанки, який передає особливості вишивки, крою, прикрас, типових для цього краю. В оформленні наочності використані фотографії майстринь та покликання на їхні сторінки в соціальних мережах, що дає змогу відчути зв'язок з сучасними носіями традицій, наприклад, сторінка майстрині https://www.facebook.com/skrp.tanya Мотанка Хочу-Маю.
https://www.facebook.com/groups/hochumayu/

https://www.facebook.com/profile.php?id=100013690752630&locale=uk_UA Бугайчук (Zinaida Buhaichuk) Тетяни Зінаїда.

Головною особливістю нашого мобільного міні-музею є те, що теми експозицій будуть змінюватися, для постійної підтримки інтересу дітей, розширення їхнього кругозору та ознайомлення з різними аспектами української культури. Наприклад, наступна тема буде присвячена декоративним розписам України для ознайомлення дітей з унікальними візерунками та стилями народної творчості різних регіонів.

Систематична робота в міні-музеї пробуджує у дітей творчу активність, вдосконалює образне мислення, зв'язне мовлення. Завдяки організації різних форм роботи з дітьми у міні-музеї, наші вихованці стали більш активними та ініціативними, емоційними та впевненими в собі. У них підвищився інтерес до народних іграшок, оберегів, значно збагатився активний словниковий запас. Вихователі вчать дітей дбайливо ставитися до музейних експонатів, а відтак і до предметного світу в цілому.

Таким чином, Мобільний міні-музей «Лялька-мотанка в закладі дошкільної освіти» стає потужним інструментом для пізнавальної діяльності та розвитку дитини, адже поєднує традиції з інноваціями та відкриває дошкільникам захопливий світ української культури.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти : наказ МОН України від 12.01.2021 р. No33. — URL: https://cutt.ly/JwhSAYxA (дата звернення:29.05.2023).

2. Ковалець М. В., Левченко І. С., Марчук О. О. Міні-музей як засіб формування патріотизму старших дошкільників в ЗДО Збірник наукових праць здобувачів вищої освіти та молодих учених Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука». Вип. 1. Рівне: О. Зень, 2024. 33 с.

3. Кудикіна Н. В., Савченко Я. В. Особливості музейної педагогіки як інноваційної діяльності в закладах дошкільної освіти NO 1(23) (2022): НАУКОВІ ЗАПИСКИ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ. 47 с.

Кушнір Світлана
доцент кафедри теорії, технологій
і методик дошкільної освіти,
ХНПУ імені Г.С. Сковороди,
кандидат педагогічних наук, доцент

Стройові вправи як інструмент підвищення ефективності занять у дошкільній освіті

Анотація. *У статті представлені результати практичних спостережень за організацією занять у закладах дошкільної освіти приватної форми власності; висвітлені аспекти, пов'язані з організацією дітей під час занять, результати анкетування вихователів щодо обізнаності зі способами раціональної організації дітей засобами стройових вправ. Експериментальне впровадження методики навчання стройовим вправам у процес організації освітньої діяльності у ЗДО показало зростання ефективності організаційних моментів під час занять з дітьми, спадання рівня стресу вихователів, зменшення часу на зайві інструкції, підвищення дисциплінованості й саморегуляції у дітей.*

Ключові слова: *стройові вправи, дошкільна освіта, ефективність занять, організація дітей, фізична культура, педагогічний стрес, саморегуляція.*

Сучасні тенденції у сфері дошкільної освіти, тяжіння до закордонних практик з відкиданням вітчизняного досвіду й практичних напрацювань, зниження рівня уважності у дітей дошкільного віку, психологічний стан дітей і педагогів, відсутність повноцінної дошкільної освіти, відкриття приватних закладів дошкільної освіти і розвивальних центрів, педагоги яких не мають відповідної освіти, усе більше поглиблюють кризу в реалізації підходів і практик організації освітнього процесу у ЗДО, які б сприяли ефективності навчання і виховання дітей.

У контексті сучасної дошкільної освіти, де час занять обмежений, а вимоги до різнобічного розвитку дітей постійно зростають, актуальним є пошук методів підвищення ефективності навчального процесу, які б сприяли раціональному використанню часу занять, зниженню рівня стресу вихователів і дітей, зменшенню ступеню дезорганізації дитячого колективу.

Практичні спостереження за способами організації дітей під час занять у приватних закладах освіти Харківської і Черкаської областей (n=85 дітей 3-6 років; n=14 педагогів) показали, що організаційні моменти, такі як шикування, перешикування в коло, перерозподіл дітей у просторі, можуть займати до 15-20% часу заняття. Педагоги під час подібних організаційних моментів перебували в стані знервованості, підвищували голос, що також впливало на психоемоційний стан дітей. Спостерігалося зниження рівня уважності у дошкільників, відсутність бажань продовжувати діяльність й збільшення часу на заспокоєння й повернення до роботи на занятті.

Анкетування педагогів показало, що лише 14% вихователів знали про можливості використання такого засобу фізичного виховання як стройові вправи під час організації дітей на заняттях, 50% вихователів не знали, що таке «стройові

вправи», 36% педагогів зазначили, що стройові вправи «йдуть з радянщини», «лише для армії» тощо і подібні вправи використовувати не бажають.

Безумовно, подібна ситуація говорить про недоліки у підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти з курсу «Теорія і методика фізичного виховання дошкільників», недостатність просвітницької роботи серед педагогів приватного сектору дошкільної освіти; відсутність інтеграції методики фізичного виховання з іншими напрямами освітньої діяльності під час занять у ЗДО .

Між тим, слід зазначити, що саме вчасне оволодіння дітьми дошкільного віку навичками виконання стройових вправ (шикування (в колону по одному, шеренгу, коло), перешикування (в колону по 2,3,4, врозтіч, з одного кола в декілька, з однієї шеренги в 2), змикання, розмикання, повороти), їх поетапне ускладнення з віком, сприяють організованому й швидкому розміщенню дітей в груповій кімнаті, в залі, на майданчику; привчають їх швидко знаходити своє місце, дотримуватися порядку, злагодженості, підвищують позитивний емоційний тонус і дисциплінують дітей. Це дозволяє у відповідності до вікових можливостей дітей перейти від теорії до практики без зайвих затримок, сприяє загальному підвищенню ефективності освітнього процесу [1; 2].

Виходячи з даних, отриманих під час спостережень і анкетування, педагогам двох старших груп (групи Preschool Honey Academy м. Харків) запропоновано ознайомитися з методикою навчання дітей стройовим вправам під час майстер-класу, практикуму й впровадити отримані знання у роботу з дітьми. В першій контрольній групі стройові вправи не використовувалися. Спостереження за реалізацією впровадження стройових вправ у процес організації і проведення різноманітних видів діяльності, зокрема, повсякденних занять упродовж семестру, дозволили констатувати скорочення кількості індивідуальних інструкцій педагогів на 50-70%, часу перешикування з шеренги в коло, шикування в коло, перешикування в колону по 2 тощо на 60%. Діти, які опанували базові команди, самостійно перешиковувалися для групової і парної роботи, що дозволило не лише зекономити корисний час занять, а й знизити стрес: педагоги відзначали спадання нервозності завдяки передбачуваності й контрольованості рутини, а у дітей зменшилася кількість конфліктів і небажаної поведінки.

Наукові джерела підтверджують експериментальні висновки. Згідно з дослідженням McGowan A. et al. (2023), інтеграція структурованих вправ у класичні заняття зменшує проблемну поведінку на 60% та поліпшує увагу, що опосередковано підвищує ефективність занять на 50-60% [3]. Wang X. et al. (2024) підтверджують, що структуровані вправи підвищують моторні навички та саморегуляцію, що опосередковано сприяє ефективності занять [4].

Таким чином, стройові вправи не лише розвивають такі необхідні навички для подальшого шкільного життя, як дисциплінованість та уміння виконувати інструкції, але й перетворюють організаційні моменти на продуктивну частину заняття, підвищуючи коефіцієнт корисної діяльності (ККД), зменшують стрес у педагогів і дітей. Економія часу (5-10 хвилин на занятті) дозволяє спрямувати зусилля на творчі, рухові, сенсорні чи інтелектуальні активності, що підвищує загальну залученість дітей. Стройові вправи також формують навички колективізму, що є важливим елементом подальшої соціалізації дошкільників.

Список використаних джерел

1. Вільчковський Е., Курок О. Теорія і методики фізичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. 3-тє вид. Суми : Університетська книга, 2024. 428 с.

2. Томенко Л. М. Фізкультурна освіта старших дошкільнят : монографія. Київ : Кондор, 2018. 200 с.

3. McGowan, Amanda & Chandler, Madison & Gerde, Hope. (2023). Infusing Physical Activity into Early Childhood Classrooms: Guidance for Best Practices. *Early Childhood Education Journal*. 2023. Vol. 5: 8. P. 2021–2039. URL: https://doi.org/10.1007/s10643-023-01532-5.
4. Wang X., Zhou B. Motor development-focused exercise training enhances gross motor skills more effectively than ordinary physical activity in healthy preschool children: an updated meta-analysis. *Frontiers in Public Health*. 2024. Vol. 12: 1414152. URL: https://doi.org/10.3389/fpubh.2024.1414152

Мангушлу Оксана,
завідувач ЗДО № 29
«Джерельце» відділу освіти
Добропільської міської ради
Донецької області

Інтелектуальні рухливі ігри: інноваційний підхід до розвитку дошкільників

Анотація. *У тезах розглядаються особливості організації та проведення рухливих ігор з інтелектуальним навантаженням в освітньому процесі ЗДО. Визначено їх роль у розвитку всебічно розвиненої особистості дошкільника, поєднанні фізичної активності з інтелектуальною діяльністю та формуванні стійкої мотивації до навчання й здорового способу життя. Зазначено, що рухливі ігри з інтелектуальним навантаженням сприяють не лише фізичному розвитку, а й підвищенню пізнавальної активності, креативності.*

Ключові слова: *рухливі ігри, інтелектуальне навантаження, фізичне виховання, пізнавальна активність, когнітивний розвиток, гармонійний розвиток особистості, ігрові технології.*

Сучасна дошкільна освіта спрямована на всебічний розвиток особистості, яка вміє мислити, діяти і творчо застосовувати власні знання. Ефективним інструментом для цього є поєднання фізичної активності з інтелектуальними завданнями в рухливих іграх. Такий підхід не тільки зміцнює здоров'я, але й стимулює пізнавальну активність, креативність і комунікативні навички. Зазначимо, що такі видатні педагоги, як С.Русова та В.Сухомлинський, наголошували, що радість дитини є потужним стимулом для її гармонійного розвитку. Вони підкреслювали, що фізичне виховання має бути свідомим, а гра забезпечує єдність фізичного та інтелектуального розвитку. Тому ігрові форми у фізичному вихованні дошкільників мають максимально активізувати дитину, підвищувати її зацікавленість і викликати позитивні емоції.

Основою системи фізичного виховання в закладах дошкільної освіти (далі по тексту – ЗДО) є руховий режим. «Рухова компетентність – це здатність дитини до самостійного застосування життєво необхідних рухових умінь та навичок, фізичних якостей, рухового досвіду в різних життєвих ситуаціях. Результатом сформованої компетентності є задоволення природної потреби у руховій активності, що забезпечує оптимальний рівень фізичної працездатності, засвоєння та використання елементарних знань у галузі фізичної культури, сформованість умінь і навичок для вирішення рухових завдань у різних життєвих ситуаціях» [2, с.5].

Використання рухливих ігор як одного з найважливіших елементів рухової компетентності у поєднанні з інтелектуальним навантаженням є універсальним

методом, що поєднує завдання фізичного та розумового розвитку. Такі ігри допомагають закріпити, узагальнити набуті знання, уміння та навички, розвивають комунікабельність, творчу активність, увагу, пам'ять і рухову уяву та сприяють управлянню у спільних діях. Основне завдання дорослих – організувати діяльність таким чином, щоб викликати в дітей інтерес і допитливість, що забезпечить самостійну діяльність та усвідомлене засвоєння практичних навичок.

Для успішної організації таких ігор варто дотримуватись певних принципів:

- ураховувати під час вибору гри вік та можливості, рівень розвитку дітей, їхньої фізичної підготовки та програмні вимоги;
- починати з простих ігор і не акцентувати увагу на переможцях, тобто кожна дитина має відчувати власні маленькі перемоги;
- регулярно змінювати тривалість гри, кількість повторень, розмір ігрового простору або дистанцію, що дозволить уникнути втоми, адже емоційна захопленість грою допомагає майже не відчувати фізичного навантаження;
- ігри мають приносити задоволення та викликати позитивні емоції, а не бути надто обтяжливими.

Дотримання цих принципів дозволяє ефективно використовувати рухливі ігри з інтелектуальним навантаженням для гармонійного та всебічного розвитку дошкільників.

Процеси, що відбуваються в усіх сферах життєдіяльності людини, зумовлюють і зміни в освітньому процесі, зокрема постійний перегляд педагогічних підходів, освітніх технологій та їх модернізацію, використання найбільш ефективних методів і прийомів, що створюють сприятливі умови для фізичного, інтелектуального та психічного розвитку дитини.

«Одним із методів, спрямованих на всебічний розвиток дитини, є рухлива гра з інтелектуальним навантаженням. Гра вже сама по собі є важливою складовою життя дитини: провідним видом її діяльності, яка завжди викликає жвавий інтерес, відгук дитини, спонукає її до активності, забезпечує задоволення природної потреби в русі. У грі діти запам’ятовують і пригадують більше ніж у будь-якій іншій діяльності, вони здатні триваліший час зосереджувати увагу. Рухаючись і граючи, дитина здатна пізнати більше, ніж сидячи на одному місці під час занять» [1,с.5]

Рухливі ігри з інтелектуальним навантаженням – це ефективний інструмент, що допомагає уникнути тривалого перебування дітей у статичній позі під час занять з низькою руховою активністю. Ці ігри не лише урізноманітнюють освітній процес, але й підтримують пізнавальну активність дошкільників без зміни теми заняття. Вони особливо корисні для закріплення вивченого матеріалу, оскільки підтримують зацікавленість дітей навіть під час виконання повторюваних вправ. Такі ігри сприяють розвитку дисципліни та командної роботи, тобто вимагають від дитини взаємодії з однолітками. За допомогою гри діти вчаться відповідати за власні дії. Ігри активізують розумову діяльність значно більше, ніж традиційні методи, наприклад, бесіди чи відгадування загадок.

Оскільки гра є природною потребою дитини, то вони з радістю беруть у ній участь, охоче приймають правила, захоплюються процесом, а також відчувають підтримку однолітків. Це дозволяє їм впливати на хід гри, змінювати її умови. Педагог при цьому заохочує вихованців, відзначає їхні успішні ідеї та ненав'язливо допомагає. Для проведення ігор використовують яскраве та кольорове обладнання. Воно допомагає проводити заняття, спрямовані на розвиток пам'яті, мислення, вивчення та закріплення кольорів, а також на вміння застосовувати набуті знання, із дотриманням певних правил та інструкцій.

Рухливі ігри з інтелектуальним навантаженням використовують, передусім, для того, щоб діти не перебували занадто довго у статичній позі під час занять із низькою руховою активністю.

Такі ігри також допомагають урізноманітнювати змістовну наповнюваність заняття; зберігати зацікавленість дітей у розумовій діяльності навіть тоді, коли йдеться про виконання вправ на повторення чи закріплення вивченого матеріалу. Рухливі ігри з інтелектуальним навантаженням вимагають від дитини дисципліни, готовності взаємодіяти з іншими та працювати в команді. Вони сприяють розвитку відповідальності за власні дії, активізують мислення значно більше, ніж звичні форми роботи і водночас залишаються простішими та цікавішими для дітей.

У практиці нашого закладу дошкільної освіти застосовуються такі ігри:

- ***«Підбери ключик».*** Відкриємо замки нашими ключами: потрібно підбирати ключик уважно і не помилитися (підібрати брелок з кількістю крапок, яка відповідає цифрі на замку);
- ***«Космічний парашут»***. У космосі почався метеоритний дощ та розділив космічні картинки та їхні тіні, необхідно кожній картинці знайти свою тінь (на сектори парашута розкладаються космічні картинки та їх контури, гравцям потрібно знайти їхні тіні та об'єднатися в пари);
- ***«Зоряні кубики».*** Інопланетяни прислали чарівне поле і кубики, які були виготовлені з космічного пилу. Перед дітьми поле з п'яти доріжок і п'ять кубиків. Для цієї гри нам потрібно п'ять пар гравців. Один гравець стає на початок однієї з доріжок, а його помічник бере кубик такого ж кольору до рук. За сигналом ведучого кидають кубик на поле, яка кількість крапок вам випаде, на стільки кроків гравець крокує вперед, чия пара першою досягне фініш та й стає переможцем;
- ***«Космічний туман».*** У кімнату потрапив космічний туман, тому зовсім нічого не видно. Щоб пограти у наступну гру, знадобляться космічні окуляри і дві команди гравців. Коли ви надягнете окуляри, зможете побачити справжнісіньку марсіанську доріжку. По цій доріжці вам треба буде прокотити маленький астероїд, а щоб було зручніше, котити астероїд будете космічної ключкою (за відповідною карткою команди з поролонових модулів будують марсіанську доріжку і прокочують астероїд).

Такі ігри дають змогу поєднати фізичну активність із розумовими завданнями, розвивають у дітей організованість, комунікативні вміння та здатність діяти в команді.

Досвід роботи показує, що рухливі ігри з інтелектуальним навантаженням є ефективним засобом комплексного розвитку дошкільників. Вони забезпечують взаємозв'язок фізичного та розумового виховання, сприяють зміцненню здоров'я, розвитку мислення, мовлення, креативності та формуванню позитивної соціальної поведінки. Використання таких ігор у щоденній практиці ЗДО підвищує зацікавленість дітей у пізнавальній діяльності та робить освітній процес більш різноманітним і привабливим.

Список використаних джерел

1. Весело граємось – у русі навчаємось.Технологія інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільного віку: метод. прак. посіб./ під заг. ред. Сопільник А. А. – Краматорськ: Інформаційно-видавничий відділ, 2021. – 88 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1xvxZBDgUxEdJN1UK4YMEAHysCiSC0SKZ/view
2. Державний стандарт дошкільної освіти: основні положення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://surl.li/hhfghv (дата звернення: 12.09.2025).

Масовець Оксана,
ЗДО №20 «Дзвіночок»
Кам'янець-Подільської міської ради
Хмельницької області

Сучасні інноваційні підходи у закладі дошкільної освіти: від практики до перспективи

Сучасна дошкільна освіта України інтегрує найкращі світові практики демократичного навчання. Це дозволяє «відкрити» внутрішній світ дитячого садка для сімей, створити простір для розвитку здібностей дитини, дати нові можливості педагогам, врахувати запити батьків та громадськості. Усе це стає платформою для розвитку суспільства.

Наша мета як педагогів закладу дошкільної освіти – допомогти кожній дитині розвиватися всебічно, природно, без тиску, крок за кроком, адже, ми не просто вчимо дітей говорити «будь ласка» і «дякую». Ми навчаємо їх розуміти, що вони відчувають і, при цьому, розуміти відчуття інших.

Нестандартне мислення і самостійність

Нестандартне мислення, сьогодні – це не талант, це навичка. Тому, ми створюємо простір, у якому дитина може мріяти, фантазувати, вигадувати без страху, що буде «неправильно». Таким чином, будуємо впевненість не за допомогою оцінки, а завдяки підтримці, визнання, віри, бо саме так зростає сильна особистість!

Самостійність у дошкіллі – це не про «роби все сам». Це про віру в себе, сміливість досліджувати, ставити запитання й не боятися помилок, оскільки справжня самостійність народжується не з примусу, а з підтримки. І роль дорослого – не робити замість дитини, а допомогти їй зробити самій.

У шкільному віці ці навички трансформуються у впевненість у власних рішеннях, ініціативність і здатність брати на себе відповідальність, що є основою лідерства.

Інноваційні практики і програма «Крок за кроком»

Сучасний вихователь стає унікальним фасилітатором розвитку: опановує нові методики, апробує інноваційні практики й технології, експериментує з різними підходами, ділиться досвідом і презентує власні здобутки.

Так, у 2024 році в межах медіапроєкту «Садок на зразок» ЗДО «Дзвіночок» здобув перемогу у номінації «Всебічний розвиток». На базі групи «Гномики» *(вихователі Наталія Калайда, Оксана Масовець)* реалізовано проєкт «Смугасті кавунчики – спокуса для ласунчиків». Під час зйомок діти показали, як за допомогою гри та експерименту можна дослідити навколишній світ: вивчати структуру кавуна під мікроскопом, приготувати з нього смузі і фруктові шпажки, створювати об'ємні малюнки «пухкими фарбами».

Цей проєкт став прикладом того, як дитяча допитливість і свобода дій, помножені на підтримку дорослого, перетворюються на справжнє навчання. Коли дитина не просто слухає – а досліджує, ставить запитання, пробує, помиляється і знову шукає відповідь.

Європейське партнерство

За останні роки у нашому закладі народилося чимало ідей і реалізовано багато проєктів. Та особливим теплом у серці відгукується співпраця з естонським дитячим садком «Malespea», яка відкрила для нас новий простір дружби та обміну досвідом.

Ми з гордістю впровадили міжнародну програму «Я сміливa та корисна людина» («I'm a brave and helpful person»), завдяки якій діти 6–7 років навчилися першим крокам у наданні домедичної допомоги – і водночас відчули, що кожен із них справді здатен робити добрі й важливі справи.

У планах – участь у міжнародному проєкті «Скажи світу “Привіт!”» («Say “Hello” to the World»), щоб діти могли познайомитися з ровесниками з інших країн.

Цифрова грамотність у дошкіллі

Завдяки підтримці ГО «Освіторія», Премії Global Teacher Prize Ukraine та UNICEF, із січня 2025 року випускники групи «Гномики» отримали базові знання з комп’ютерної грамотності: ознайомилися з будовою ноутбука, його функціями й правилами користування; спілкувалися за допомогою месенджерів з дітьми, які тимчасово не відвідували садок; використовували інтерактивні ігри для розвитку та особливо для підтримки дітей з ООП; опановували цифрові інструменти під час роботи у центрах діяльності.

Педагогіка партнерства

Упровадження програми «Крок за кроком» стало дієвим інструментом розвитку педагогічного партнерства. Батьки активно долучаються до освітнього процесу: беруть участь у періоді адаптації дітей, допомагають у центрах діяльності, ініціюють та підтримують неформальні заходи. Такий підхід сприяє не лише інтеграції родини у життя закладу, а й формуванню базових педагогічних та психологічних компетентностей у батьків.

Наше партнерство побудоване на взаємоповазі, довірі та співпраці: між педагогами і дітьми; між закладом і родиною; між дошкіллям та громадою, освітою і державою. У результаті такого співробітництва народжуються сталі рішення, які забезпечують розвиток і мають довготривалий ефект для всіх учасників освітнього процесу.

Партнерська підтримка колег

Партнерство між педагогами – це не просто співпраця для формальностей, це жива взаємодія, заснована на довірі, відкритості та спільному баченні мети. У такому середовищі кожен учасник має можливість зростати, ділитися досвідом і відчувати себе частиною чогось більшого, ніж просто колектив.

Особливо це актуально для початківців у професії. Завдяки менторству молоді педагоги легше адаптуються в закладі освіти, набувають впевненості й швидше стають повноцінними учасниками педагогічного процесу. Передання знань і професійних цінностей від досвідчених наставників допомагає зберегти сталість освіти, водночас відкриває простір для нових ідей.

Зростає популярність нових освітніх платформ, у яких панує горизонтальна модель спілкування. Український формат EdCamp, освітні діалоги і фестивалі, панельні дискусії і воркшопи – це не просто заходи. Це спільноти, у яких педагоги взаємодіють на рівних, де досвід циркулює, живе, розвивається. Педагог, який бере участь у таких ініціативах, виходить за межі стандартного уявлення про професійний розвиток. Він не чекає вказівок, а шукає рішення, не боїться запитувати і готовий ділитися, не конкурує, а співпрацює.

Ефективним є формат освітніх діалогів та панельних дискусій, у яких кожен учасник має голос і право на думку. Саме в такому відкритому обговоренні народжуються рішення, що мають шанс на реальне впровадження, а не залишаються у вигляді протоколів і резолюцій.

Освітнє середовище – це не лише професійні виклики, а й глибокі емоційні переживання. Іноді достатньо лише щирого слова підтримки від колеги, щоб зняти напругу, побороти зневіру чи просто відчути себе на своєму місці. Емоційна підтримка – це невидимий, але потужний ресурс, який здатен зберегти людину в професії. Уміння слухати, ділитися переживаннями і співпереживати – це ті «м’які навички», які маємо розвивати не лише у дітей, а й у собі, адже, командність, людяність, емпатія – основа здорового професійного клімату в закладі освіти.

Виклики і перспективи

Сучасна дошкільна освіта в Україні переживає етап глибоких змін. Упровадження Закону України «Про дошкільну освіту» та очікуване оновлення Державного стандарту дошкільної освіти свідчать про поступовий, але впевнений рух до Освіти Нової України. У цьому контексті ми формуємо нове українське дошкілля – гнучке, безпечне, відкрите до інновацій і повністю орієнтоване на потреби дитини.

Дитячий садок сьогодні – це не просто місце тимчасового перебування. Це має бути простір радості, емоційного комфорту, пізнання й розвитку. Простір, у якому дитина відчуває себе захищеною, почутою та натхненною. У центрі уваги – не програма, а сама дитина: її інтереси, емоції, темп розвитку.

Змінюється і роль педагога. Сучасний вихователь – уже не лише наставник, а фасилітатор: той, хто супроводжує, надихає, допомагає дитині розкривати її потенціал. Це вимагає нових компетентностей, емоційної гнучкості та глибокого розуміння унікальності дошкільного віку.

Ми будуємо дошкільну освіту, в якій дитина – не об’єкт педагогічного впливу, а активний учасник освітнього процесу. І саме від того, як ми наповнимо цей період життя змістом, любов’ю та сенсами, залежить якість подальшої освіти та майбутнє суспільства загалом.

Найголовніше

Дитина завжди залишається особистістю – із власним правом обирати шлях, формувати мрії та відкривати світ у власному темпі, а завдання дошкілля – створити умови, в яких вона почуватиметься захищеною, впевненою та щасливою!

Оксьом Ольга
вихователь-методист Роменського ДНЗ
(ясла-садок) № 1 «Чайка» Роменської
міської ради Сумської області

Організація освітнього процесу в закладі дошкільної освіти: інноваційні технології

Анотація. *У статті здійснено аналіз практичного досвіду запровадження інноваційних технологій в освітній процес закладу дошкільної освіти та схарактеризовано можливості інноваційних технологій у розвитку та навчанні дошкільників.*

Ключові слова: *здоров’язбеежувальні технології, технології сенсорного розвитку, психолого-педагогічне проєктування, дослідницька діяльність, технологія ТРВЗ*.

Проблема ефективної організації освітнього процесу у закладі дошкільної освіти, зокрема в сьогоднішніх кризових умовах, яка наразі передбачає не тільки традиційний формат освітньої взаємодії, але й дистанційний та змішаний, набула значної масштабності. Тому пошуки, насамперед, технологій збереження здоров’я, особистісного розвитку дітей дошкільного віку, їх соціалізації та формування базових компетентностей стало нагальною потребою у практиці сучасного вихователя ЗДО.

Серед багатьох різнопланових інноваційних технологій важливе місце посідають технології з розвитку уваги, пам’яті, логічного, творчого, критичного мислення, мовлення, креативності, дослідницьких умінь та навичок, засвоєння інформації відповідно до пріоритетів, визначених сучасною дошкільною освітою. Проте надважливими в сьогоднішніх кризових умовах є здоров’язбережувальні технології.

Відтак, орієнтуючись на потреби сучасного дошкільника та завдання дошкільної освіти, у Роменському дошкільному навчальному закладі (ясла-садок) № 1 «Чайка» Роменської міської ради Сумської області активно залучаються в освітній процес здоров'ябережувальні технології. Зауважимо, що цей процес здійснюється за програмою розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» [3] у змішаному форматі, що передбачає дистанційний компонент.

У базових освітніх програмах розвитку дітей дошкільного віку, зокрема у програмі розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі», закладено основи фізичної культури дітей, виховання в них потреби у фізичному вдосконаленні, русі; акцентується увага педагогів на створенні комфортних і корисних для повноцінного розвитку умов, необхідності врівноваження буття дитини. Дорослий має забезпечувати оптимальне співвідношення діяльнісного стану дитини з її відпочинком, регламентованим та вільним часом, інтенсивних форм зайнятості – з полегшеними для ефективного фізичного розвитку та зміцнення здоров'я дітей [3].

Серед інноваційних здоров'язбережувальних технологій, які задіяно у ДНЗ, слід виокремити вправи на тренажерах, різні види гімнастики, як-от ритмічну, художню, пальчикову (вправи, ігри, картинки), дихальну (вправи на дихання та ігри із звуконаслідуванням явищ природи, голосів тварин, транспорту тощо) та звукову, а також гімнастику для м'язів очей, психогімнастику (вправи, етюди, пантоміми) та нейровправи. Розуміючи, що здоров'я дитини значною мірою залежить від стану її нервової системи активно запроваджуємо здоров'язбережувальні технології терапевтичного спрямування: арттерапію, піскову терапію, казкотерапію, ігрову терапію, сміхотерапію, музичну терапію, кольоротерапію тощо.

Цікавою і оздоровчою є технологія масажу, яка передбачає застосування масажів стопи ніг та долоней рук, масаж тулоба, а також самомасаж, які діти проводять самі за допомогою різних предметів та пальців рук. Подобаються дітям пляшковий, щіточковий масажі та різноманітні масажні доріжки, які виготовлені з природних матеріалів, як-от пісок, жолуді, каштани, камінці.

Варто зазначити, що дослідження О. Богініч, Н. Левінець [1] свідчать про те, що більшість сучасних дітей відчувають руховий дефіцит, тобто кількість рухів, вироблюваних упродовж дня, нижче за вікову норму. Для вирішення проблеми із збільшення рухової активності дітей дошкільного віку в контексті збереження її здоров'я в освітній процес дошкільників впроваджується система оздоровчих інтегрованих занять тематичного характеру, під час проведення яких використовуються такі методи та прийоми оздоровлення дітей, як: фізкультхвилинки, динамічні вправи, пальчикові ігротренінги, ритмічні танці, рухливі гри тощо. Також застосовуємо такі форми рухової активності, як катання на велосипедах, самокатах, роликах; піші переходи та піші походи до лісу, парку та річки.

Отже, поєднання традиційних і нетрадиційних методик та технологій фізичного розвитку та оздоровлення дітей дошкільного віку орієнтує на позитивний ефект в роботі з виховання свідомого ставлення до власного здоров'я та використання доступних засобів для його зміцнення, прагнення до розширення рухового досвіду.

Важливе місце у розвитку дошкільників посідають технології сенсорного розвитку дітей 3-го року життя, які активно запроваджуються у освітню діяльність дітей раннього дошкільного віку. Серед таких розвивальні, творчі та конструкторські ігри з кольоровими паличками, різнокольоровими стаканчиками й пазлами; розвивальні ігри з різноманітними вкладками, пірамідками різного розміру та величини, дощечкою для утворення геометричних фігур та ліній; створений спільно з батьками бізіборд у формі квадрату, на якому розташовані різноманітними предмети для розвитку моторики рук, відчуття тактильності, сприйняття та розрізнення кольору та форми.

Для реалізації системного і діяльнісного підходів у сенсорному розвитку молодших дошкільнят вважаємо необхідним максимально задіювати освітній простір групи. Наприклад, освітній простір на стіні містить такий ігровий інтерактивний посібник для сенсорного розвитку дітей раннього віку, як набір різнокольорових труб для руху кульок відповідного кольору. Своєю чергою, дидактичний ігровий інтерактивний посібник «Чарівне дерево», розміщений на просторі стіни, активно застосовуємо у проведенні щоденних ігрових занять із сенсорного розвитку молодших дошкільнят, на яких діти вчаться розрізняти та класифікувати за кольором та формою фрукти (яблука), визначати якій пташці належить будиночок відповідно до кольору тощо.

В арсеналі педагогів велика кількість дидактичних карток для сенсорного розвитку. Наприклад, карти для розвитку моторики рук та вміння розрізняти кольори, на яких накреслені різні лінії, якими діти рухають різнокольорові фішки.

Практичний досвід роботи щодо сенсорного розвитку дошкільників дозволяє визначити, що його ефективність залежить від реалізації мультисенсорного підходу в освітньому процесі, який зорієнтований на задіювання усіх каналів сприйняття дитини: зір, слух, дотик, смак та нюх.

Ще одним напрямом роботи з дошкільниками стала предметно-дослідницька діяльність, яка здійснюється з використанням технологій дослідницької діяльності на основі методів дослідження. Основним практичним методом дослідження дошкільників є спостереження в природі за природними явищами (дощ, вітер, хмари, листопад, снігопад тощо), рослинами (дерева, кущі, трави), тваринами (кішка, собака) та птахами (ворона, голуб, горобець, синичка), комахами (мурашки, метелики, комарі, мошка, бджоли, оси, джмелі) та жуками (сонечка, колорадський жук, жук-солдатик).

Неймовірно цікавими та захопливими для дітей є спостереження за різними явищами природи. Упродовж року ми спостерігаємо за рухом Сонця, хмарами, дощем, вітром, листопадом, снігопадом, таненням снігу тощо. Проводимо спостереження за деревами (яблуня, груша, ялинка, каштани, горобина), за комахами та жуками в квітнику й в городі на території закладу.

Важливими методами дослідницької діяльності є порівняння та аналізування змін у природному середовищі, які здійснюємо під час екскурсій до луку та парку, на водойму та на території закладу дошкільної освіти.

Практично-діяльнісним методом дослідження є дослід. В освітній процес дошкільників включаємо досліди доступні для проведення в умовах дошкільного закладу, наприклад, досліди з піском. Пропонуємо дітям взяти до рук жменю піску і спробувати щось зліпити. Чи вийшло? Ні, він не ліпиться. А тепер пропонуємо взяти вологий пісок та спробувати щось зліпити з нього. Чи вийшло? Так, з вологого піску можна ліпити. Спробувати засипати пісок у банку. Чи легко він сиплеться? Так, бо він складається з миленьких пісчинок.

Досліди щодо зміни стану води (вода, лід, сніг) та їх якісних характеристик. Наприклад, занести у групу сніг та лід (бурульку). Роздивитися та тактильно відчути відмінність між снігом та льодом (колір, твердість, вага, температура). Спостерігати за ними. Що розтануло швидше? Чому сніг і бурулька розтанули? Що утворилося після її танення? Підводимо дітей до висновку, що сніг і лід утворюються з води. Подальші дослідження якості льоду, проводимо за такими дослідами: пропонуємо дітям взяти кусочки льоду до рук (Який він на дотик? На що він схожий?); кинути шматок у сніг (Що відбулося? Він занурився у сніг. Чому? Сніг м'який, пухкий, а лід важкий); кинути шматок льоду на асфальт (Що відбулося? Чому він розбився?). Також спостерігаємо за снігом і досліджуємо його якості в різні періоди: Чи такий він білий, як був раніше? Яким став сніг? (Ніздрюватим (із поясненням значення цього слова), твердим, брудним). Пропонуємо зліпити щось із снігу. Чому він не ліпиться?

На що став схожим? Що утворилося? Яка вода - чиста чи брудна? Підводимо дітей до висновку чому не можна брати сніг та лід (бурульку) до рота.

Доступними є і досліди з камінням. Доцільно запропонувати дітям знайти камінці. Які вони? Потримати їх в руках, постукати камінцями один об один та зрозуміти, що вони тверді, холодні. Це об'єкти неживої природи. Бувають різного розміру й кольору. Ними можна грати, з них щось будувати тощо. Зібрати камінці на своєму майданчику. Чим вони небезпечні?

Досліди з природним матеріалом також є доцільними і чудово інтегруються в освітній процес Наприклад, досліди з жолудями та каштанами, у яких порівнюємо їх за кольором, розміром, вагою, на дотик. Досліджуємо, чи потонуть каштани та жолуді у воді? Підводимо дітей до висновку, що каштани та жолуді легше за воду, тому не тонуть, а вспливають.

Надзвичайно цікавими для дітей стали валеологічні спостереження та досліди. Наприклад, розглянути в люстерко очі. З'ясувати де знаходяться очі? Скільки очей у людини? У тварин? Чи у всіх людей очі однакові? Запропонувати заплющити та розплющити очі. Чим захищають очі? Роздивитись повіки. Що є на повіках? Роздивитись очі товариша. Чи схожі вони на ваші? Чим відрізняються?

Дослідницька діяльність передбачена і в процесі реалізації дослідницьких проєктів. Так, наприклад, в кожній групі ЗДО реалізуються проєкти «Огород на підвіконні» та «Наш зимовий квітник». У процесі роботи в проєкті проводимо з дошкільниками досліди з пророщування листочків та насіння рослин.

Варто відмітити, що в освітню діяльність дошкільників закладу активно запроваджується технологія психолого-педагогічного проєктування, яка сприяє стимулюванню інтересу дітей до різних соціально-життєвих проблем. Вирішення цих проблем потребує від певних знань і експериментально-пошукових дій та дає змогу сформувати активно-пізнавальне ставлення до навколишнього світу. Останнє є фундаментом розвитку здатності до дошкільного життя.

Проєкт «Маленький актор у кожній дитині» є прикладом організації освітньої діяльності, в якій діти стали активними учасниками. Під час проєкту реалізовувалася освітня, розвивальна, соціалізуючи та виховна мета. Вони спрямовані не тільки на розширення знань дітей про сучасне театральне мистецтво та закріплення основи норм поведінки в театрі, але й на навчання дітей емоційно та виразно передавати сюжет казки в іграх драматизаціях, формувати емоційно-пізнавальну активність; вчити робити висновки, думати, аналізувати, узагальнювати; розвивати самостійність та ініціативу, творчі здібності, вміння одержувати задоволення від процесу та результатів власної діяльності; розвивати моральні якості, як-от справедливість, чесність, вихованість, співчуття.

Такий проєкт дозволяє

створювати умови для реалізації пізнавальної і соціальної активності дітей; розвивати вміння виявляти ініціативу; виробляти у дітей власний погляд на події; сприяти гармонізації відносин між рослими та однолітками; виховувати позитивні емоції, бажання бути добрим, справедливим, творчім, доброзичливим у ставленні до персонажів художніх творів, потребу їм допомагати; виховувати інтерес до української народної казки, театральної діяльності.

Практичний досвід роботи доводить, що ефективними в активному розвитку дошкільнят стають тематичні одноденні проєкти, які максимально сприяють формуванню базових компетентностей. Так, реалізований в освітньому процесі одноденний проєкт «Гра розвиває, навчає, виховує» допоміг дітям розкрити себе в ігровій діяльності. В роботі над проєктом взяли участь всі дошкільнята закладу. Творчим етапом проєкту була спортивна розвага «В пошуках іграшок».

Вважаємо доцільним для розвитку та навчання дошкільників запровадження в освітній процес і технології ТРВЗ (теорія розв'язання винахідницьких завдань), яка

має на меті відхід від усталених хибних уявлень про творчість, творчий процес та виховання творчої особистості. На це спрямовує педагогів і Базова програма розвитку дітей дошкільного віку «Я у Світі» [3], у якій креативний розвиток дитини заявлено як одну з пріоритетних ліній розвитку, а креативність зазначається як одна з базових якостей особистості, комплекс інтелектуальних та особистісних особливостей, який сприяє становленню та прояву творчості.

Зауважимо, що інструментарій технології ТРВЗ (методи ТРВЗ) підібрано таким чином, щоб сформувати в дитини пошукове мислення, яке дає змогу знизити стереотипність, шаблонність думок, так звану психологічну інерцію. У роботі з дошкільниками застосовуємо такі методи ТРВЗ, як методи:

- спроб і помилок;
- контрольних запитань;
- фокальних об’єктів;
- каталогу;
- синектики;
- гірлянд і асоціацій;
- поверхневого конструювання;
- протиріч;
- системного оператора;
- морфологічного аналізу та біном фантазій [2, с. 15].

Системна робота за технологією ТРВЗ дає можливість застосовувати різні способи використання методів ТРВЗ, інтегруючи їх в освітню діяльність дошкільників. Так, наприклад, метод спроб і помилок застосовуємо у грі "А що, коли б...?", у якій діти висувають найнесподіваніші припущення та ідеї, щоб віднайти компромісний варіант вирішення проблеми; розвивають уяву, кмітливість, пам'ять, мовлення.

Метод контрольних запитань (МКЗ) є удосконаленим варіантом методу «спроб і помилок», а також одним із методів активізації творчого мислення. За допомогою навідних запитань підводимо дітей до виконання поставленого завдання Орієнтовний перелік запитань (спроб) може бути таким:

- «Що можна в даному об'єкті збільшити (по частинах)?»;
- «Що можна зменшити?»;
- «Що можна стиснути? Звузити?»;
- «Що можна зробити навпаки?» тощо.

Відповіді на зазначені запитання діти відшукують у процесі таких ігор, як: «Корисне – шкідливе», «Добре – погано», «Потрібне – заважає», «Вперед – назад» та ін.

Метод каталогу є одним із методів активізації творчої думки, який застосовуємо для зняття психологічної інерції у дітей. Він сприяє віднайденню оригінальних рішень проблемної ситуації за допомоги перенесення характерних ознак одного предмету на інший. Для цього підібрано комплекс дидактичних ігор і вправ: «Опиши предмет», «Знайди предмет з такими ж ознаками», «Я – художник» та інші.

Застосування методу «фантастична аналогія» дозволяє дітям виконувати завдання за допомогою фантастичних засобів, фантастичних персонажів (казкових героїв, чарівників, чарівної палички тощо), наприклад, в іграх «Я – чарівник!», «Хто я сьогодні?» та інших.

Метод поверхневого конструювання сприяє використанню системного підходу для створення нових нереальних казкових ситуацій, а також дає змогу розглянути наслідки виникнення такої ситуації.

Зокрема, метод протиріч, який допомагає формуванню в дітей умінь розв'язувати винахідницькі завдання, пов'язані з уміннями звільнятися від стереотипів мислення, застосовуємо в іграх («Скажи навпаки», «Продовж прислів’я»,

«Добре-погано» тощо) та проблемних дискусіях (наприклад, пошук плюсів та мінусів, коли всі предмети та об’єкти одного кольору: автомобілі, одяг, дерева, олівці…).

Метод «Біном фантазії», який розвиває у дітей творче й несистемне мислення, застосовуємо під час ігрової діяльності та під час дидактичних ігор різного типу. Наприклад, гра «Що вийде?», «Де заховався?», «Придумай назву» та інші.

Метод системного оператора дозволяє сформувати повноцінне системне мислення на підставі уявлень про об'єкт та його історію. Тому дітей необхідно навчати вмінню визначати частини, з яких він складається, зрозуміти його розвиток та робити прогнози. Така дослідницька робота виконується дошкільниками у ігрових вправах «Склади із части ціле», «Знайди ціле», «Якої частини не вистачає?», «Знайди зайве» тощо.

Цікавим для дітей є метод «Морфологічний аналіз», за допомогою якого у процесі аналізу об'єктів, що використовуються, та синтезу нових, знайомих або невідомих раніше, дошкільники розвивають власну фантазію та креативні вміння. У роботі з дошкільниками можна застосувати такі морфологічні методи, як Кола Луллія, морфологічна таблиця, «Салат казок» тощо.

Результативність використання ТРВЗ у набутті дітьми практичних вмінь та навичок виявляти протиріччя та їх вирішувати (наприклад, що роботи коли лялька одна, а погратися хочеться всім?), розумінню й усвідомленню різноманіття ресурсів, які існують всюди, проте їх треба вміти виявити та вчасно використати. Наприклад, перед дітьми поставили проблему: що треба зробити, аби яєчко у казці «Курочка Ряба» не розбилося, за умови, що Мишка все ж-таки «пробіжить і хвостиком махне». Діти запропонували використати готові ресурси, як-от: «підстелити щось м'якеньке», «покласти яєчко у чашечку або тарілочку», а також похідні: «зробити ямку в столі та покласти туди яєчко», «зробити стіл увігнутим» тощо. І звісно вони прагнули ідеального кінцевого результату.

Останньою ланкою загальної системи ТРВЗ є розуміння, що ідеальності як такої не існує, але треба прагнути ідеального кінцевого результату (ІКР). Це сприяє розвиткові думки, стимулює бажання удосконалювати, моделювати об'єкти, явища та ситуації, що постають перед дітьми. Вирішення будь-якої проблеми – це досягнення ідеальності в конкретизованому вигляді.

Як свідчить практика, інструментарій ТРВЗ непогано "працює" як каталізатор думок у дітей на заняттях із математики, розвитку зв'язного мовлення, конструювання, естетичного та екологічного виховання.

За результатами психолого-педагогічного обстеження щодо використання ТРВЗ у освітньому процесі у дітей виявлено сформованими такі вміння, як:

- встановлювати причинно-наслідкові зв’язки, обґрунтовувати та міркувати;
- передбачати наслідки;
- інтегрувати та систематизувати інформацію;
- розв’язувати проблеми, а також

здібності до розвитку уяви, дивергентного мислення, відчуття краси процесу та результату.

Варто зазначити, що реалізація освітнього процесу в ЗДО з використанням дистанційного та змішаного форматів спрямувала діяльність вихователів на активне застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Наразі в освітньому процесі використовуються різноманітні онлайн-ресурси та сервіси (сайт ДНЗ, веб-платформи (Zoom, Google Meet, MEGOGO), канал YouTube, канали з україномовним контентом та телеграм-канали, сервіси LearningApps та Wordwall) та онлайн-інструменти (мультимедійні презентації, онлайн ігри, розвивальні та творчі вправи, інструменти для малювання, аудіо- та відеоказки, відеовірші та відеооповідання, онлайн книги, відеоролики, мультфільми, відеоруханки тощо).

Отже, впровадження інноваційних технологій в освітні процес закладу дошкільної освіти наразі є важливим завданням сучасної дошкільної освітньої системи, бо вони стали потужним інструментом вихователів в організації освітньої діяльності дітей дошкільного віку, який дозволяє зробити освітній процес гнучким та мобільним і, насамперед, доступним. Різноманітність сучасних технологій в освітньому процесі дошкілля сприяє ефективній реалізації завдань дошкільної освіти щодо компетентнісного розвитку дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Богініч О. Л., Левінець Н. В., Петрова Ж. Г. Створення здоров'язберігаючих технологій в дошкільному навчальному закладі. *Сучасні технології в дошкільній освіті України /* Упорядник І. І. Загарницька. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. С. 14-25.

2. Надєїна Г. Сходинками ТРВЗ. *Дитячий садок*. 2005. 37 (325). С. 13-17.

3. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція) / О. Аксьонова, А. Аніщук, Л. Артемова, Н. Гавриш, А. Гончаренко, О. Дронова, О. Кононко, О. Котлярова, Є. Лозинська, В. Луценко, О. Мартиненко, С. Нечай, О. Ниськовська, І. Онищук, З. Плохій, Т. Поніманська, О. Сидельникова, В. Старченко, О. Терещенко, О. Фунтікова, Л. Шелестова, Л. Якименко, О. Яловська. Наук .ред. О. Кононко. Київ, 2024. 414 с.

Остапчук Світлана,
вихователь закладу дошкільної
освіти №4 «Вогник» м.Нетішина
Хмельницької області

Використання методу «storrytelling» в роботі з дітьми дошкільного віку

Анотація. *Стаття розкриває основні поняття методу сторітелінгу, особливості педагогічного сторітелінгу, його функції, структуру, види, а також цілі, яких можна домогтися за використання даної техніки. Особливу увагу приділено можливостям застосування цієї техніки в роботі з дітьми дошкільного віку. Відзначаються організаційні моменти, які необхідно враховувати під час створення історій для дітей, а також переваги використання даної техніки у ЗДО.*

Ключові слова. *Сторітелінг, історія, види сторітелінгу, структура сторітелінгу, конструювання історії, змістовне наповнення історії, алгоритм створення історій.*

Одним із пріоритетних напрямів модернізації сучасної освіти є виховання особистості, яка прагне до максимальної реалізації власних можливостей, відкритої для сприйняття нового досвіду, здатної на усвідомлений та відповідальний вибір у різних життєвих ситуаціях. Українське суспільство вимагає переосмислення стандартів освіти відповідно до вимог європейського рівня. Спираючись на європейські цінності, людина має бути мобільною, конкурентоспроможною, творчою, справедливою та толерантною, а заклади дошкільної освіти - забезпечити інтелектуальний та соціальний розвиток особистості, що є базою для подальшого її навчання в школі. У освітньому процесі педагогам необхідно використовувати ті засоби навчання, які є цікавими для дитини, створювати умови для підвищення пізнавальної активності.

Уміння говорити, формулювати власні думки – необхідні життєві навички для кожної людини. На сьогодні володіння інформацією, її оброблення, вміння чітко передавати почуття, аргументувати власну позицію – головні завдання, які стоять перед освітою.

Сучасний вихователь має стати тим, хто навчить дітей не боятися невідомості, підходити до всього творчо, критично аналізувати інформацію, рефлексувати, спілкуватися, співпрацювати з людьми. Безумовно, кожному педагогу є про що сказати дітям, але й в дітей є чимало цікавого, чим би вони хотіли поділитися з вихователем і дітьми, адже останні мають нехай невеликий, але важливий досвід життя, власне бачення світу й думки щодо тих процесів, які в ньому відбуваються. Як же організувати такий обмін думками між вихователями та дітьми?

Сучасні діти здатні до творчої діяльності та мають власну думку щодо певної проблеми, але чи вміють вони грамотно, чітко та логічно викладати її, вдало використовувати художні засоби, що підсилюють текст? Допоможе в цьому метод сторітелінгу (*англ. Storytelling - мистецтво захопливої розповіді).* Сторітелінг – це калька з англійської, що у перекладі означає «story» – історія, а «telling» – розповідати.

Історія – це головна інформаційна технологія, винайдена людством. *Інформаційна* – тому що історії вимагають великих обсягів інформації, зокрема й глибоке знання людської природи і особливостей її взаємодії з матеріальною та соціальною реальностями. *Технологія* – тому що добре розказана історія вимагає технологічної внутрішньої структури, яка містить сюжет, психологічні поведінкові механізми, цінності, ролі, конфлікти, поворотні моменти, емоційну динаміку і багато іншого (*Роберт Маккі і Том Джерас)*

Сторітелінг - це створення емоційних зв'язків, за допомогою яких можна керувати увагою і почуттями слухача, розставляти потрібні акценти, привертати увагу до важливих речей, для того, щоб історія залишилася в пам'яті на довгий час. Відомо, що все, про що ми говоримо з емоціями, запам’ятовується ліпше, ніж факти (*навіть і незвичайні)* і цифри (*навіть найважливіші),* спонукає до міркування. Метод сторітелінгу сприяє розвитку культури в комунікативній взаємодії дітей, розширює їх інтелектуальні та пізнавальні можливості, не вимагає великих ІТ- витрат. Його можна застосовувати на всіх етапах навчального процесу в дитячому садку.

Мова – це складний психологічний процес, який неможливо оцінювати, розвивати окремо від мислення або сприймання. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні визначає важливим завданням сучасного ЗДО формування мовленнєвої компетентності, орієнтує на активну позицію дитини в процесі опанування мови. Саме у період дошкільного дитинства закладаються основи мовленнєвої компетентності дітей. Мовленнєва діяльність дітей дошкільного віку складається із різних видів говоріння та слухання, під час яких формуються мовленнєві вміння і навички. Готуючи випускника дитячого садка, що вже завтра стане першокласником НУШ, педагоги намагаються якомога ширше розвинути у дітей вміння аналізувати та синтезувати матеріал, а також асоціативне мислення, що сприяє розвитку чіткості, логічності, послідовності мовлення. Таким чином, сторітелінг як вигадка казок, історій добре підходить для формування усного мовлення дітей.

«Сторітелінг – історія про історію»

Жив – був Сторітелінг. Він був невеличкого зросту, тендітної статури, і більш за все любив розповідати історії. Всі історії, які він озвучував, траплялися з ним або його друзями, з предметами, які його оточували, з тваринами і рослинами, які він бачив щодня. Інколи він розповідав історії про те, що прочитав в енциклопедіях чи словниках. А інколи його історії були подібні статтям підручників, але, звичайно, більш захопливими.

Коли Сторітелінг розповідав історію, то виглядав вище, міцніше. Його голос заворожував слухачів, і вони ніколи не йшли, не дослухавши її до кінця. Всі історії були не тільки цікавими, а й повчальними. Але те, що вони чомусь навчають, люди здогадувалися пізніше. Так би і жив Сторітелінг далі тихо й спокійно, але раптом він став відомим. Люди почали переказувати його оповідки, користуватися його прийомами, намагалися вчити закони створення та оповідання історій. Сторітелінгу ставало сумно, бо люди почали називати Історією звичайну неемоційну та безсюжетну Розповідь, дивний Опис чи чітке Визначення; в історію не брали Інтригу й Метафору, історія деколи ставала Маніпуляцією.

І тоді Сторітелінг вирішив написати поради про написання історій, які я вам пропоную прочитати і переглянути, тому що ними зацікавлені і педагоги, і психологи у всьому світі, оскільки пояснення матеріалу у формі розповіді історій розвиває у дітей уяву, логіку та підвищує рівень культурної освіти. Історії дозволяють розповісти про те, як приймають рішення та будують відносини. Завдяки обміну історіями, вибудові емоційних зв'язків діти та вихователі створюють правильні й більш якісні взаємовідносини.

Сутність та особливості використання методу «Сторітелінг» у дошкільній освіті

На даний момент актуальними є прості у використанні, проте ефективні методи розвитку дошкільників, які не потребують тривалої підготовки та мають мінімальні затрати й вимоги до облаштування групових кімнат. Це позитивна тенденція: діти із власним життєвим досвідом, світоглядом, почуттями збираються разом; вони знаходяться в контакті один з одним з метою вирішення спільних завдань. Таким чином «особистість» вноситься в будь-яке спілкування, що дозволяє мотивувати дітей до більш глибокого рівня роботи *(«я роблю це для себе»).*

Аби «нудні» та абстрактні процеси перетворити на захопливу діяльність, педагогам варто використовувати в освітній роботі ефективні технології та методики, однією з яких є метод сторітелінгу.

Чому саме сторітелінг?

Дітям подобається слухати цікаві захопливі історії – і не дивно, адже люди полюбили їх дуже давно – ще тоді, коли мало хто був писемним, не було книг, Інтернету та інших популярних сьогодні джерел інформації. Разом з тим, сучасні діти губляться в потоці інформації, їм буває складно запам'ятати великі обсяги нецікавих фактів, і, як наслідок, втрачається інтерес до навчання. Саме тому в педагогіці набуває популярності метод сторітелінгу, за якого пояснення нової інформації, необхідної для запам'ятовування, відбувається за допомогою захопливих емоційних історій.

В чому сутність сторітелінгу?

Метод сторітелінгу є інноваційним. Він допомагає засвоїти матеріал, поданий у вигляді цікавої захопливої історії, сприяє розвитку особистісних якостей, демонструє унікальність уяви кожної дитини, дозволяє проявити активність та творчість.

Під час слухання історії у дітей активізується права півкуля головного мозку, яка обробляє інформацію, виражену в образах або символах. В результаті підсвідомість дитини отримує досвід, викладений природно і без повчань. За словами актора Майка Тернера, «змінюючи історії, які ми розповідаємо, ми змінюємо наше життя».

Метод сторітелінгу поєднує різні напрями, в ньому щільно переплетені психологія і педагогіка, дидактика та акторська майстерність. Що більший словниковий запас має педагог, то більше впевненості у власних силах; що допитливіший розум, то ліпшими виходять історії.

Сторітелінг – це один із найпростіших і швидких шляхів встановити партнерські відносини між педагогом та дітьми. Розповідь та складання історій допомагає

зацікавити дошкільників і утримати їхню увагу, зняти напруження й створити невимушену атмосферу. Сторітелінг – це інтерактив. Його зміст залежить від певної ситуації, загальної атмосфери, реакції слухачів*(дітей*) тощо.

Види сторітелінгу та особливості

Культурний – розповідає про цінності, моральність та вірування.

Соціальний – розповідь людей один про одного.

Міфи, легенди – вони відображають культуру й нагадують нам, чого в житті слід уникати аби бути щасливим.

Jumpstory – всі полюбляють слухати історії про містичних істот, коли неочікуваний кінець змушує підстрибнути на стільці від страху.

Сімейний - сімейні легенди зберігають історію наших пращурів.

Дружній – ці історії об'єднують друзів.

Особистий – особисті історії розповідають про власний досвід та переживання.

Сторітелінг може бути *пасивним і активним.* У першому випадку за створення історії та її розповідь відповідає педагог, в іншому – йому допомагають вихованці. Вибір варіанту залежить від теми заняття, особистих побажань педагога [6].

Основні функції сторітелінгу у освітньому процесі:

Мотиваційна. Це спосіб переконання дітей, який дає змогу надихнути їх на прояв ініціативи в навчальному процесі.

Утилітарна. У низці випадків це найпростіший спосіб донести до інших зміст завдання або проекту.

Комунікативна. Історії здатні підвищити ефективність спілкування на різних рівнях.

Інструмент впливу. Сторітелінг розширює арсенал засобів мотивації дітей, вихователів, батьків, зміцнює репутацію лідерів.

Пропагандистська. Це інструмент переконання дітей та батьків, що дозволяє надихнути їх на новий складний проєкт, ініціативу тощо.

Об'єднувальна. Історії є інструментом розвитку колективної культури, спільної ідентичності спільноти.

Сучасне підростаюче покоління спілкується, переважно, у віртуальному світі. Тому реальне спілкування стає мистецтвом, якому потрібно навчати знову. Для успішної організації освітнього процесу вихователь має знати і пам'ятати, що кожна дитина по-своєму сприймає матеріал, що творче ставлення до роботи й навчання – запорука ефективного заняття. Необхідно давати дітям можливість максимально виявити ініціативу та творчість. Таким чином, уміле і доцільне застосування методу сторітелінгу робить засвоєння інформації легким, невимушеним, міцним.

Сторітелінг – це цікава, творча та повчальна розповідь. На відміну від фактичної розповіді (*переказу, опису по пам'яті*), яка ґрунтується на роботі сприймання, пам'яті, відтворювальної уяви, в її основі лежить творча уява. Обов'язковими компонентами такої розповіді мають бути самостійно створені дитиною нові образи, ситуації, дії. При цьому діти використовують власний набутий досвід, знання, але по-новому комбінують їх.

Варто зазначити переваги сторітелінгу в роботі з дошкільниками:

- цікавий засіб урізноманітнення заняття або освітньої ситуації, допомагає реалізувати індивідуальний підхід та зацікавлювати дітей, не потребує витрат і може бути використаний у будь-якому місці та в будь-який час;
- розвиває уяву, фантазію та креативність (*як у дітей, так і у вихователів);*
- сприяє налагодженню добрих взаємин між вихованцями та педагогом; під час спілкування, допомоги персонажу відбувається обмін емоціями, формується довіра та емпатія;

- знімає психологічне напруження; під час слухання, обговорення, переказування, створення оповідки діти вчаться усвідомлювати почуття і говорити про них.

Сторітелінг – це розповідання міфів, казок, приказок, билин. Самі розповіді можуть бути як про вигаданих (*книжкових, казкових, мультиплікаційних),* так і про реальних (*дітей групи, самого педагога*) героях. Вони схожі на казки, оскільки мораль в них прихована.

*Сторітелінг дозволяє:*обґрунтувати правила поведінки в певній ситуації, хто і навіщо створив ці правила; систематизувати і донести інформацію; обґрунтувати право кожного бути особливим, несхожим на інших; ефективно мотивувати; викликати прагнення спілкуватись.

Як створити справжню історію для заняття? З чого почати?

Виникне питання, а чому саме історія?

- *Історія доступна:* легше сприймається дітьми (*задіяна не лише раціональна сторона сприйняття інформації, а й образна*), ніж описані визначення, реалізує принцип доступності навчання.
- *Викликає емоції:* впливає на почуття дітей, а це допомагає підвищити рівень концентрації уваги. Тому всі уважно слухають навчальний матеріал, сприймають його, а потім з легкістю можуть відтворити. Правда теж у формі історії. Отже, реалізується *принцип міцності знань та емоційного навчання.*
- *Динамічна*: сучасні діти з «кліповим» мисленням ліпше сприймають динамічну історію, ніж текст іншого типу.
- *Викликає асоціації:* під час розповіді використовуємо презентації, малюнки, реалізується принцип наочності.
- *Мотивує:* в кожній історії є герой, який у боротьбі, праці змінюється і мотивує до цього дітей. Старші дошкільнята вчаться тому, що можна подолати труднощі. А якщо діти ще будуть «включені» в історію… вони навчаться бути наполегливими. Отже, реалізується *принцип активності й самостійності.*

Під час складання історії враховуємо:

- вікові особливості дітей, зокрема й інтелектуальний, емоційний, фізичний і духовний рівень розвитку;
- у кожного персонажа мають бути особливі риси характеру, які будуть відображатися у викладених подіях. Основний персонаж неодмінно викликатиме симпатію;
- історія має пробудити почуття емпатії до персонажу, представляючи себе на його місці. Можна використовувати відкриті питання на адресу дітей, яких залучено до участі у розповіданні історії;
- необхідно додавати емоційний фон до фактів. І не можна випускати з уваги почуття гумору, воно може допомогти вирішити будь-які проблеми.

Як я складаю історії?

Варто розуміти, що далеко не кожна розповідь є історією. Для того, щоб створити історію, яка захоплюватиме дітей, придумую цікавий сюжет, вигадую героя *(їв*), додаю цікаві події, які підведуть до потрібних висновків. В цілому ***алгоритм створення історій для сторітелінгу виглядає таким чином*:**

1**.** Визначаюсь з темою та метою заняття, в залежності від цього думаю, яка історія можлива на ньому (*Не до кожного заняття можна створити таку історію, і багато в чому саме тема впливає на вибір сюжету).*

2. Розробляю детальний сюжет та основні події оповіді. Придумую низку подій, які трапляться *(сюжет*).

3. Обираю головного героя – вибираю ім’я, описую характер, зовнішній вигляд, звички, як він буде діяти в тих обставинах, що ми створили для нього.

4. Вигадую інтриги, пастку (*це ключовий момент в історіях для сторітелінгу*). Чим несподіванішим буде сюжетний поворот, тим ліпше. На цьому етапі разом з дітьми складаємо перший варіант історії.

5. Переглядаю готову історію та додаю метафори (*особливо для опису стану головного героя чи процесу, який описується).*

Розповідь має бути емоційною та динамічною, події - йти одна за одною.

Інколи я вигадую такі історії від початку й до кінця, інколи засновую на реальних подіях, що дуже часто ще більше зацікавлює дітей, адже, випадки з життя завжди викликають більшу цікавість.

Вид історії, що використовую у сторітелінгу, залежить від того, для якої саме групи дітей вона призначена. Так, наприклад, одній групі вихованців більше до вподоби емоційні історії-казки, іншій - детективні, третій - повчальні байки. Проте, в історіях, які ми придумуємо з дітьми, є кілька ***ключових принципів***, які відрізняють її від простого викладу фактів: *наявність персонажу, інтриги, сюжету.*

Персонаж в історії має бути якомога ближчим до дітей, адже, інакше діти не будуть співпереживати йому, не зможуть «приміряти» образ цього персонажа на себе. Таким чином я реалізую одне з основних завдань сторітелінгу - зробити вихованців безпосередніми учасниками історії.

Інтрига в історії дозволяє утримати увагу дітей, вона змушує послухати всю історію, з нетерпінням чекаючи, чим все скінчиться. Втім, інтрига не має бути занадто затягнутою, інакше уваги дітей бракуватиме, щоб дослухати історію до кінця.

Сюжет в історії потрібен обов'язково. Зазвичай, я обираю класичні сюжети, побудовані у вигляді «ланцюжка» із зав'язки, розвитку, кульмінації і розв'язки.

Історія допомагає інформувати, порівняти, візуалізувати, та деталізувати той матеріал, який я хочу подати. Основними складниками успіху сторітелінгу я можу назвати чесність історії, яку розповідаю дітям, її детальність, конкретність. Мої історії - показові і добре запам'ятовуються.

Отже, складники частини моїх історій: герой або герої, сюжет, тема та ідея. *Герої моїх історії* - предмети, люди, вигадані істоти, герої привабливі своєю незвичністю або природа чи символ. *Ідеї* моїх історій - зрозумілі дітям, рішення проблеми має бути застосовано в реальному житті дітей.

Структура історії. *Сюжет,* який створюємо разом з дітьми містить *експозицію, зав'язку, розвиток дій, кульмінацію та розв'язку.*

Вступ (*експозиція)* – основна мета цього етапу – підготувати дітей до самої історії. На цьому етапі створюю контент історії. Вступ має бути коротким, тут діти входять в ситуацію і знайомляться з героєм.

Зав'язка – відбувається знайомство вихованців з головним героєм, вимальовується пригода.

Розвиток дій – герой долає перешкоди, йому допомагають друзі, герой намагається здійснити заплановане. Тут виявляються сюжетні напрями і звичаї персонажів. Ця частина дає можливість вихованцям грунтовніше проникнути в проблему або в конфлікт, про який розповідається у вступі. Герой поринає в ситуацію, яка не вирішена, а ускладнюється.

Кульмінація – найнапруженіший момент історії, коли обставини стають нестерпними, але разом з дітьми знаходимо спосіб вирішення проблеми, найчастіше, не те, на яке очікували вихованці.

Розв'язка – це переломний момент в історії. Наприклад, було погано, ми щось зробили й стало добре чи навпаки, було добре, але ми чогось не врахували, і стало гірше. Намагаємось разом з дітьми вирішити ситуацію позитивно. Історії без розв'язки не цікаві дітям.

Висновки – обов'язково їх озвучую дітям. З однієї історії разом з дітьми робимо кілька висновків, тому намагаюсь спрямувати їхні думки у потрібне русло. І головне на цьому етапі не перейти тонку межу між висновками та повчаннями.

Конструювання історії

Сюжет	**Емоція**	**Зміст**	**Історія**
Експозиція	Простота	З ким і де трапилася історія, хто є її автором	
Зав'язка	Незвичайність	Що надзвичайного і цікавого в цій історії?	
Розвиток події	Підвищення емоційності	Стислий опис подій	
Кульмінація	Пік емоцій	Які емоції викликала історія?	
Розв'язка	Заспокоєння	Чому ця історія навчає?	

Змістовне наповнення історії

Сюжет	**Емоція**	**Зміст**	**Історія**
Експозиція	Простота	З ким і де трапилася історія, хто є її автором	Звичайна дитина
Зав'язка	Незвичайність	Що надзвичайного і цікавого в цій історії?	Розмова з батьками про бажання мати вдома собаку
Розвиток події	Підвищення емоційності	Стислий опис подій	Відмова, альтернатива – робота в притулку для тварин
Кульмінація	Пік емоцій	Які емоції викликала історія?	Переживання за покинутих тварин
Розв'язка	Заспокоєння	Чому ця історія навчає?	Ми відповідаємо за тих, кого приручили

Історії, які придумуємо з дітьми, мають бути змістовними, логічно послідовними, точними, виразними, зрозумілими слухачам, самостійними, невеликими за розмірами.

Шість принципів хороших історій та ідей для історій, які створюємо з дітьми.

***Історія має бути*:**

Простою. Якщо хочемо, щоб наші історії запам'яталися, вони мають бути схожі на казки або притчі. Викидаю з історії все зайве до тих пір, поки не залишиться тільки необхідніше.

Несподіваною. Несподіванка дозволяє привернути увагу дітей, розриває шаблони: «поганий-хороший», «чорне-біле».

Чому, наприклад, не синє і червоне? «Равлик і кит?». Цікавість у дітей народжується в ситуації, коли дитина не знає, але хоче знати. Варто вказати на прогалину у знаннях, а потім задовольнити інтерес, який виник, утримати його. Наприклад, можна викласти історію у вигляді детективного розслідування або загадки.

Конкретною. Конкретність допомагає зберегти інтерес до історії. Вихованцям мають бути знайомі і зрозумілі персонажі історії.

Реалістичною. Найліпша історія нездатна сподобатися і запам'ятатися дітям, якщо в неї не вірять. Використовую два способи достовірності: *зовнішній і внутрішній.*

«Зовнішнє» джерело це думка інших дітей, педагогів, батьків *(бабусь і дідусів),* можливо - енциклопедій, Інтернету та інших джерел інформації.

«Внутрішні» способи - це наповнюваність самої історії додатковими деталями, тобто будь-яку історію педагог має розповідати так, ніби він особисто її пережив, або був учасником подій, знав її персонажів. Потім важливо створити ситуацію, в якій діти могли б самостійно перевірити спосіб рішення, запропонований в історії.

Емоційною. Емоційність діє сильніше доводів розуму. Інтонування, відгук дітей на ту чи іншу подію створює особливу атмосферу оповіді.

Хорошою історією. Історії - найліпший з відомих людству прийомів зробити інформацію такою, що запам'ятовується, оскільки виконують дві важливі функції: симуляції реального досвіду і мотивації.

Критерії вибору «хорошої» історії:

- одну і ту ж історію розповідаю дітям однієї групи кілька разів, кожен раз по-різному її інтерпретую, закінчую і доповнюю новими персонажами;

дитина

-самостійно переказує історію;

- розуміє ситуацію, проблему, яка піднімається в ній;

- ставить питання і хоче обговорити зі мною та іншими дітьми;

- робить певні дії для участі в грі, спектаклі за перебігом самої історії.

Створенню історій сприяють: демонстрація відеоматеріалів з вимкненим звуком, показ слайдів, відбір фрагментів мультфільмів для розповіді на занятті, з продовженням та поясненням дітям.

Висновки. Метод сторітелінгу є одним із інноваційних методів, що допомагає дітям засвоїти матеріал, поданий у вигляді цікавої захопливаї історії, сприяє розвитку їх особистісних якостей, демонструє унікальність уяви кожної дитини, дозволяє проявити активність та творчість. Сторітелінг є відносно новою формою навчання, але швидко стає популярною, однаково подобаючись і педагогам, і вихованцям. Цікаві та правильно побудовані історії – надійний інструмент оптимізації навчання й виховання. Вдале використання сторітелінгу на заняттях забезпечує зацікавленість та мотивацію дітей до її вивчення.

Сторітеллінг дає можливість не тільки накопичувати знання, а й здійснювати безпосередній вплив на емоції та почуття дитини. У цьому і полягає секрет розповідання історій. Справжня життєва історія здатна викликати такий емоційний стан, за якого інформація запам’ятовується автоматично. Зв’язок з емоціями дозволяє запам’ятати ліпше, ніж факти (*навіть якісь незвичайні) і* цифри (*навіть самі значні).*

Найкраще діти розповідають та описують те, що бачать, адже найбільше інформації з навколишнього світу вони отримують саме завдяки зоровому аналізатору. Метод сторітелінгу потрібно заохочувати та поширювати на заняттях з різних розділів програми, тому що він допомагає не тільки запам'ятати матеріал, а й збагатити усне мовлення.

«Сторітеллінг» забезпечує оволодіння навичкою монологічного мовлення, розвиває ораторські здібності. Коли дитина володіє мовою, вона розуміє, що, навіщо і яким чином вона хоче сказати. У такий спосіб вона навчиться аналізувати і структурувати інформацію. Метод сторітелінгу є одним з найцікавіших, найпродуктивніших, а на даний момент ще й найпопулярніших для засвоєння матеріалу дітьми. Сторітелінг має великі практичні переваги: матеріал легко сприймається слухачами, розвиває креативну уяву, долає страх публічного виступу, налагоджує стосунки між дітьми.

Розповідання історій розкріпачує сором'язливих, робить боязких - сміливими, мовчазних - балакучими, підвищує настрій.

Використовуючи технікуметод розповідання історій в роботі з дітьми можна навчитися взаєморозумінню.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: Піроженко Т.О. К.: Видавництво, 2021.
2. Богуш А. М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти / А. М. Богуш. – Х.: Вид-во «Ранок», 2011. – 176 с.
3. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах: [підручник] / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш / за ред. А. М. Богуш. – К.: Вища школа, 2007. – 542 с.
4. Волос Ю. О. Карти Проппа як засіб навчання дітей старшого дошкільного віку творчому розповіданню. URL: http://metodportal.com/node/48161.
5. Гич Г.М. Сторітелінг як інноваційна методика формування мовної компетентності [Текст] / Г. М. Гич // Науковий вісник Миколаївського університету ім. В. О. Сухомлинського. – 2015. – № 4. – С.188-192.
6. Давидова О. І. Освоюємо новий інтерактивний метод роботи з дітьми - сторітеллінг: Довідник старшого вихователя дошкільного закладу. - 2017 - №4 - С.18-24.
7. Драгожилова К. В. Використаня технології «Сторітелінг» на занятті з розвитку мовлення старших дошкільників. Картки Проппа» (http://super.urok-ua.com/vikoristannya-tehnologiyi-storitelling-na-zanyatti-z-rozvitku-movlennya-starshih-doshkilnikiv-kartki-proppa).
8. Карпенко О. С. Інтерактивний метод роботи з дітьми - сторітелінг. Режим доступу: https://vseosvita.ua/library/interaktivnij-metod-roboti-z-ditmi-storiteling-185775.html.
9 Коршенко Н. Запам'ятовуємо сюжет казки-зв'язки за допомогою мнемотаблиць [Текст] / Наталія Коршенко // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2016. - № 4. – С. 39-44.
10. Креативність особистості як фактор інноваційного розвитку суспільства: збірн. наук. праць. Вип. 2 / за ред. доц. В.В. Павленко. – Житомир: ФО-П Левковець Н.М., 2020. – 188 с.
11. Крутій К.,Зданевич Л. Сторітеллінг: мистецтво розповідання, або як зацікавити дітей // Дошкільне виховання. – 2017. – № 7. – С. 2–5.
12. Кувшинова Н. Б. Сторітеллінг - інтерактивний метод роботи з дітьми дошкільного віку. URL: http: //metodika.imcpeterhof.spb.ru /files/konferenciya/2017-11/pedagogi/kuvshinova_STORITELLING.pdf.
13. Кучеренко Ж. Казка як складова освітнього процесу//Вихователь-методист дошкільного закладу №10. – 2010.
14. Кущ Т. В. Майстерня креативності [Текст] / Т. В. Кущ // Науково – методичний журнал «Педагогічна майстерня». – 2016. – №4. – С. 30-37.
15. Райт Ендрю. Сторітеллінг з дітьми. OxfordUniversityPress, 2018. 543 с
16. Сіммонс А. Сторітеллінг. Як використовувати силу історій. - М.: Манн, Іванов і Фербер, 2013. - 272 с.

Прутська Аля,
вихователь ЗДО №4
Нетішинської міської ради
Хмельницької області

Використання авторських казок у роботі з дітьми дошкільного віку

***Анотація**. У статті розглянуто потенціал казки як педагогічного інструмента для формування у дітей дошкільного віку толерантності, емпатії та прийняття різноманітності в контексті інклюзивної освіти. Наголошено на ролі художнього слова та ілюстрацій у створенні безпечного простору для обговорення складних тем. Показано, як через прості історії та візуальні образи діти можуть формувати позитивні соціальні установки, навчатися приймати інакшість та взаємодіяти з людьми, які мають особливі потреби.*

***Ключові слова:** казка, інклюзія, діти, толерантність, емпатія, повага, прийняття, ілюстрації, педагогіка, виховання, розуміння, особливі освітні потреби, розвиток, дитячі запитання.*

Часто ми, дорослі, розмірковуємо: як розповісти дитині про щось важливе? Де знайти потрібні слова, які будуть зрозумілими та доступними для малечі? Існують теми, якими діти самі цікавляться, а є ті, про які ми зобов'язані говорити змалечку, з перших років життя. Інклюзія — одна з таких тем.

У сучасному світі, особливо в умовах війни, ми все частіше зустрічаємо людей з видимими та невидимими особливостями: опіки, шрами, вади слуху та зору, протези та інші різноманітні особливості.

Часом, помічаю розгублену реакцію дітей, побачивших людину на милицях, інвалідному візку, зі шрамами та протезами. Зустрівши таку людину, у дітей виникають «незвичні реакції». Вони можуть вказувати пальцем, сміятися або голосно запитати:

- А чого у нього така рука?
- А чому у неї шрам?

Це не злість, це незнання та нерозуміння.

Іноді навіть дорослі не знають, як у моменті правильно відповісти, щоб не налякати, не нав'язати жалість, а навчити поваги. Кожен хоч раз відчував себе безсилим перед дитячим «чому?». Діти потребують відповіді. Вони повинні знати, що це не дивно, не страшно, це частина реальності. Аби уникнути таких ситуацій, потрібно не сварити, а вчити та пояснювати, формувати правильне ставлення, адже це відбувається через незнання.

Діти не народжуються з упередженнями — вони вчаться у нас, дорослих. Ще змалку діти мають гарну здатність приймати світ таким, яким він є. Ми, дорослі, формуємо правильне ставлення дітей до всього, що нас оточує. Бачу, як легко діти вчаться емпатії. Для мене ця тема є важливою як для людини та педагога, який щодня спостерігає, як формуються дитячі уявлення про світ. Саме важливість цієї теми надихнула мене написати казку, яка допоможе говорити з дітьми про складне простими словами.

Я вважаю, що важливим завданням батьків та педагогів є не тільки відповідати на поставлені запитання, а й відкривати теми, які допомагають у майбутньому. Наше завдання — вчити дітей доброті, співпереживанню, розумінню оточуючих. Важливо наголошувати на тому, що інклюзія — це не про жалість, це про повагу, підтримку та розуміння.

Як же говорити з дітьми на серйозні теми? Говорити простими словами про складні речі. Не все так складно, як здається. Для дітей дошкільного віку найкращим способом донесення важливої інформації є казки, оповідання. Казка — це місточок

між дитячим та дорослим світом. Казка створює безпечний простір для роздумів. У таких розмовах найкраще допомагає казка — вона є прекрасним інструментом для розмов з дітьми.

Казка проста, щира, вона дає можливість пережити досвід іншого через вигадану історію. У такий спосіб діти мають змогу поставити себе на місце героя, відчути його емоції. Після заглиблення в історію починається справжня розмова про важливе. Це може бути першим кроком до прийняття та розуміння, де діти не бояться інакшості.

Особливу роль у сприйнятті казки відіграють ілюстрації. Влучно та гармонійно підібрані малюнки, які чітко передають події, емоції, настрій героїв, допомагають дітям краще зрозуміти зміст історії. Завдяки візуальним образам малеча глибше занурюється у світ казки, вчиться співпереживати персонажам, бачити й приймати різноманітність навколишнього світу. Ілюстрації оживляють розповідь, роблять складні теми ближчими та зрозумілішими для дітей, відкриваючи шлях до глибшого емоційного сприйняття.

Хочеться, щоб кожна дитина почувалася прийнятою. Потрібно, щоб поруч були ті, хто може надати допомогу, щоб замість осуду звучали слова підтримки. Такі прості розмови мають велику силу — діти починають помічати та розуміти важливі речі. Ми не можемо вберегти дітей від усіх складних тем, але ми можемо допомогти дітям навчитися бути добрими та толерантними.

Щоб надати викладеним ідеям практичного втілення, додаю авторську казку «Крила сплетені з любові» з власноруч створеними ілюстраціями за допомогою ШІ та доопрацьованими у графічних редакторах. Дана казочка показує, як через сюжет і візуальні образи можна просто й доступно говорити з дітьми про інклюзію.

Див. Додаток 1

Казка про маленьку сойку створена як інструмент для делікатного ознайомлення дітей із темою протезування. Вона сприяє формуванню у дітей розуміння фізичних змін, важливості емоційної підтримки та цінності прийняття. Текст казки створює умови для відкритого діалогу між дорослими та дітьми щодо складних життєвих обставин, сприяючи розвитку емпатії, толерантності та взаємоповаги.

«КРИЛА, СПЛЕТЕНІ З ЛЮБОВІ»

Автор: АЛЯ ПРУТСЬКА

У густому лісі, де могутні дуби, чарівні берізки, величні сосни. Там, де у повітрі ніжно переплітаються аромати солодких квітів, хвої та медових трав, і тихі лісові стежки вкриті м'яким мохом, високо-високо, на розлогому дубі, яке тяглося до самого неба, у своєму гніздечку жила родина сойок.

Саме тут, на світ з'явилася маленька пташка, на ім'я Соля. Вона була дуже веселою та допитливою дитиною. Найбільше за все пташка обожнювала літати. У неї були дуже гарні крила. Соля любила підніматися високо-високо в небо торкаючись крилами хмар. Батьки завжди піклувалися про свою донечку, навчали її. Родина сойок була дуже щасливою. І хто б міг подумати, що одного дня у їхнє життя прийде лихо?

Був чудовий день. Соля, як завжди, співала, гуляла, літала. І тут вона відчула, що почав здійматися вітер, і вже відчувався аромат дощу. Ледь встигли птахи заховатися у своє гніздечко, як почалася сильна гроза — гуркотіло, блискало. Раптом одна блискавка влучила у дерево яке стояло поруч із тим, де було розташоване гніздечко сойок. Спалахнув вогонь і незабаром, гаряче полум'я охопило гніздечко. Батьки Солі щосили намагалися якнайшвидше врятувати свою доню. Ось нарешті вони разом витягли її з гнізда. Завдяки дощу полум'я згасло, але гніздо на жаль, знищено. Доведеться птахам будувати нове. Але це не найгірше що сталося. Пташечка була дуже крихітною, тому її маленькі крильця дуже швидко обгоріли. Вони втратили свою форму, стали дуже слабкими. Відтепер вона не зможе літати.

Минали дні. Батьки відбудували своє гніздечко. Сойка дуже сумувала, вона майже завжди сиділа у гніздечку. Час від часу пташка розправляла свої крила, дивилася на них, та важко зітхала. Деякі птахи почали насміхатися з маленької сойки.— Що це ти не літаєш? Не вмієш? Дивіться, яка вона незграба! — крикнув один птах.

— Ой, дивіться, яка вона негарна! Такі покручені крила, ще й чорні! — додав інший.Соля мовчала, тремтіла, ховалася глибоко у гніздечко, щоб на неї ніхто не дивився. Батьки бачили, як страждає їхня доня, розуміли, як їй боляче, але не знали, як допомогти. Вони обіймали Солю та говорили:— Ми з тобою, доню. Ми обов’язково щось придумаємо.

Одного дня викликали сойки до себе додому лісового лікаря — дятла на ім'я Іво. Він уважно оглянув пташку та сказав:

— Я не знаю, як вам допомогти, але можу порадити звернутися до Мудрої Сови Леї. Вона живе у сусідньому лісі, в тому що за озером. Можливо, вона вам допоможе. Наступного ранку батьки Солі вирушили у дорогу, перетнули озеро та дісталися темного густого лісу. У старому дуплі, у самому центрі лісу, жила Мудра Сова. Батьки сойки розповіли свою історію — про те, як їм важко, що сумує їхня доня і що вони не можуть допомогти їй. Також сказали про те, як насміхаються з неї її однолітки, як дражнять та вихваляються своїми крилами і тим, що можуть літати. Тітонька Лея уважно послухала пташок, та пояснила, що найголовніше – це підтримка й розуміння. Далі вона промовила: — Не засмучуйтесь. Я знаю, як вам допомогти!

Ось нарешті, пташки вирушили додому, аби допомогти Солі. Разом з ними полетіла й тітонька сова. Наступного ранку Сова Лея зібрала усіх птахів лісу на квітучій галявині. Вона піднялася на старий пеньок і звернулася до птахів:

— Нещодавно, у вашому лісі сталося лихо. Маленька сойка, через пожежу обпалила свої крильця, на жаль, вона втратила можливість літати. А ви, замість того, щоб допомогти їй впоратися з горем та підтримати, почали її ображати. Хіба так можна? Жах!

— Запам’ятайте: якщо хтось потрапив у біду, потрібно допомагати, а не насміхатися. Якщо хтось чимось вирізняється, він усе одно залишається таким самим птахом, як і ви. Ви — усі частина одного лісу. Допомагайте одне одному, даруйте тепло та піклуйтеся. Для того, щоб зрозуміти, як їй боляче, уявіть себе у такій самій ситуації. Як би ви почувалися, якби пережили те саме, що й Соля? Птахам стало дуже соромно за свої вчинки. Опустивши очі, вони по черзі підходили

до Солі та вибачалися. Один птах підійшов до сойки і промовив: — Ми не розуміли як тобі боляче. Пробач нас.

—А чи можемо ми щось зробити для сойки? — запитали птахи.

— Так, звісно! Відповіла тітонька. — Усі разом ми можемо зробити нові крила для нашої пташечки. Для початку зберімо достатню кількість пір'їнок. Але пам'ятайте: для цього потрібне найкраще, найміцніше пір'я — від щирого серця! Кожен птах, який раніше глузував із маленької сойки, віддав свої найгарніші пір’їнки. Коли усе пір’ячко було зібрано, їх потрібно було чимось з’єднати. Дятел Іво приніс міцні травинки. Тепер залишилося лише закріпити усі пір’ячка разом та прикріпити їх до крил Солі. Птахи вирішили, що з цим найкраще впорається птах на ім’я Ткачик. Адже ткачики славляться тим, що їхні хатинки — справжні витвори мистецтва. Вони роблять неймовірно гарні гнізда з лози, листя, пуху, пір’я і травинок. Він із радістю погодився допомогти у такій важливій справі.

Ось нарешті Ткачик майстерно зшив пару крилець для сойки. Які вони чудові, легкі, яскраві! Соля була дуже щаслива, адже у неї з’явилася надія на те, що ці крила допоможуть їй злетіти у небо — до самих хмаринок, так як колись. Пташка ще довго не могла ними керувати. Пташки, які раніше насміхалися з неї, зараз стали найкращими друзями, великою підтримкою. Вони навчили її стрибати з пеньочка, потім із гілочок, які ростуть низенько над травичкою. Вона падала, вставала. І ось, одного дня, їй нарешті вдалося злетіти.

Нехай вона літатиме тепер не дуже високо, не так далеко, як раніше, але її крила запрацювали! Усе — завдяки своїй наполегливості, підтримці рідних та друзів.

З того часу жителі лісу ніколи не сміялися з тих, хто чимось вирізнявся. Вони пам’ятали слова мудрої сови тітоньки Леї:

— Запам’ятайте, друзі, справжня сила полягає у доброті та підтримці. Соля навчила нас, що навіть зранені крила можуть знову підняти в небо, якщо поруч є любов, дружба, підтримка. Кожен у нашому лісі важливий, незалежно від того, які в нього крила.

Свистак Оксана,
старший викладач Хмельницького
обласного інституту післядипломної
педагогічної освіти ім. А. Назаренка,
кандидат педагогічних наук

Дошкільна освіта в Японії: кроки дитини до щасливого життя

***Анотація**. У статті подано огляд освітніх тенденцій дошкільної освіти Японії. Проаналізовано особливості організації освітнього процесу у закладах дошкільної освіти різних типів, визначено пріоритети та напрями навчання та виховання дітей.*

***Ключові слова**: освіта в Японії, дошкільна освіта, здібності, заклад дошкільної освіти.*

Вивчення життя японського суспільства показує відповідальність і здатність японського народу до вирішення проблем та побудови стабільного майбутнього для країни. Основою цього майбутнього є освіта, якій в Японії традиційно надається велике значення. Характерною рисою японського суспільства є висока повага до освіти.

За всіх часів освіті в Японії приділялась почесна роль. У знаннях, мудрості, моральних якостях бачили могутність нації. Система освіти Японії базується на міцному фундаменті національних рис та принципів (шанування старших, вірність обов'язку, прагнення до «бездоганності в навчанні»). З раннього віку японцям прищеплюються навички наполегливої праці та поваги до освіти, яка є вищою життєвою цінністю.

У Японії дошкільна освіта отримує велику увагу з боку уряду. Від 2003 року, після зниження народжуваності, японський уряд дедалі збільшує можливості для підтримки програм зростання населення шляхом покращення якості догляду та дошкільної освіти по всій Японії. Японське суспільство добре усвідомлює, що для наступного покоління молодих людей, суспільство повинно мати сильну систему освіти з раннього віку, яка може розвинути такі риси характеру, як дисциплінованість, відповідальність, вміння співпрацювати та не здаватися. [1]

Організація дошкільної освіти в Японії передбачає декілька шляхів: ясла (保育所), дитсадки(幼稚園) та особливі школи для дітей з інвалідністю (特別支援学校). Ясла приймають немовлят до 6 років, але не надають жодної освітньої підготовки, підпорядковуються Міністерству охорони здоров'я та соціального забезпечення. Дитячі садки перебувають під юрисдикцією Міністерство освіти, культури, спорту, науки і технологій. Вони переважно набирають дітей віком від 3 до 6 років. Цей заклад освіти – важлива установа для здійснення дошкільної освіти дітей. В дитсадках діти перебувають до середини другої половини дня, в яслах — цілий день, залежно від особливостей робочого дня батьків. [2]

Зараз 90% дітей від народження до 5 років відвідують дошкільні заклади різних типів. В дитячому садку діти перебувають декілька годин, упродовж яких з дітьми проводять заняття з малювання, ручної праці, музики. Основними завданнями дошкільного виховання є підготовка дітей до школи. Дітям викладають основи письма, лічби, читання, музичної освіти, прищеплюються навички ручної праці. Але в поняття підготовки до школи японці вкладають психологічну адаптацію дітей до майбутнього шкільного життя, до процесу навчання як форми колективної взаємодії, а тому в роботі з дітьми в дошкільних закладах використовуються ті ж прийоми та форми, що і в школі. Навчальний рік в Японії починається з 1 квітня, групи в дитячих садках називаються класами, діти звертаються до вихователя: «Учитель». В процесі життєдіяльності дітей навчають поведінці, прийомам спілкування, формують у них комунікативні навички. [3]

Ясла приймають дітей віком від одного місяця до п'яти років. Час перебування довший, з 7:30 до 19:00, щоб задовольнити потреби батьків, які працюють. Сюди приймають лише дітей з родин, де обоє батьків працюють. Освіта у японських яслах базується на таких принципах: час виховання дитини – це важливий час для розвитку життєвих сил; повага до прав людини та існування кожної дитини, кожна дитина має право на належний догляд; співпраця з сім'ями та громадами у процесі виховання дітей. [1]

Нові рекомендації Міністерства освіти, культури, спорту, науки і технологій щодо здійснення дошкільної освіти набули чинності 1 квітня 2018 року. Головними напрямами розвитку дітей у закладах дошкільної освіти є: «Здоров'я», що стосується фізичного та психічного здоров'я; «Людські стосунки», що стосується взаємодії з іншими; «Навколишнє середовище», що стосується взаємодії з безпосереднім оточенням; «Мова», що стосується засвоєння мови; та «Вираження», що стосується чутливості та самовираження. [4]

Основні концепції перегляду та вдосконалення стандартів навчальних програм для дитячих садків, початкових шкіл та середніх шкіл мали на меті використати накопичений освітній досвід Японії для подальшого розвитку якостей та здібностей, необхідних дітям, від яких очікується, що вони будуть творчими та побудують стале суспільство, щоб жити самостійно та брати участь у його формуванні в умовах швидкозмінного та непередбачуваного майбутнього. У рекомендаціях Міністерства освіти, культури, спорту, науки і технологій наголошено на «соціально відкритій навчальній програмі», яка передбачає активну співпрацю з родиною та місцевою громадою для формування якостей та здібностей, необхідних для дітей. [4]

Основним принципом освітньої діяльності педагогів, родини та місцевих жителів є забезпечення середовища**, сприятливого для гри** як спонтанної діяльності для дітей молодшого віку, та розвиток якостей і здібностей кожної дитини.

Окреслимо, які якості та здібності дітей потрібно формувати у дитячому садку, за рекомендацією освітніх документів Японії.

1. Здоровий розум і тіло. Протягом життя в дитячому садку діти відчувають самореалізацію, повноцінно використовують свій розум і тіло для того, що вони

хочуть робити, діють передбачливо та створюють здорове та безпечне життя для себе.

2. **Самостійність.** Під час активної взаємодії з навколишнім середовищем, діти насолоджуються різноманітними заняттями, усвідомлюють, що їм потрібно робити, думають та розробляють способи досягнення мети самостійно, а виконуючи завдання самотужки, вони радіють досягненням та діятимуть впевнено.

3. **Співпраця**. У взаємодії з друзями діти вчаться ділитися своїми думками та ідеями, думати, розробляти та співпрацювати для досягнення спільних цілей і досягати їх з почуттям задоволення.

4. **Формування почуття моралі та норм.** Завдяки досвіду взаємодії з друзями діти вчаться розуміти, що правильно, а що неправильно, розмірковувати над власною поведінкою, співпереживати своїм друзям та діяти з точки зору іншої людини. Вони також розуміють необхідність дотримання правил, здатні створювати правила та дотримуватися правил, коригуючи власні почуття та досягаючи компромісів зі своїми друзями.

5. **Участь у житті громади.** Окрім розвитку почуття поваги до родини, через взаємодію з людьми в громаді, діти усвідомлюють різні способи взаємодії з іншими, враховують почуття інших, відчувають радість від корисної діяльності та розвивають почуття близькості до громади. Крім того, завдяки своїй участі в різних середовищах як у дитячому садку, так і поза ним, вони засвоюють інформацію, необхідну для гри та повсякденного життя, приймають рішення на основі цієї інформації.

6. **Розвиток навичок мислення.** Завдяки активній участі у повсякденному житті діти насолоджуються взаємодією з оточенням, наприклад, вивченням властивостей предметів, прогнозуванням та розробкою рішень. Крім того, завдяки знайомству з різноманітними ідеями своїх однолітків, вони розуміють, що існують способи мислення, відмінні від їхніх власних, висловлюють власні судження та переосмислюють їх, відчувають радість від генерування нових ідей.

7. **Стосунки з природою та повага до життя.** Завдяки досвіду взаємодії з природою, діти відчуватимуть зміни в ній, зацікавлюються дослідженням природи в найближчому оточенні, виражають свої почуття словами, тим самим підвищуючи свій інтерес до знайомих явищ та розвиваючи любов і шану до природи. Крім того, зворушені рослинами та тваринами навколо, вони усвідомлюють диво та цінність життя, розмірковують над тим, як до них ставитися, та ставляться до всіх живих істот з турботою та повагою.

8. **Інтерес та чутливість до чисел, форм, знаків, літер.** Завдяки грі та повсякденному життю діти здобувають досвід знайомства з числами, формами, знаками, літерами тощо, усвідомлять роль знаків та літер і використовуватимуть їх відповідно до власних потреб, розвиваючи інтерес, турботу та чутливість.

9. **Спілкування за допомогою словесних виразів** Завдяки щирому спілкуванню з вчителями та друзями, знайомству з книжками з картинками та історіями діти збагачують словниковий запас та удосконалюють навички вираження думок. Вони можуть усно висловлювати свої переживання та думки, уважно слухати, що говорять інші, та насолоджуватися спілкуванням за допомогою слів.

10. **Багата чутливість та самовираження.** Завдяки зворушливим подіям та активізації своєї чутливості діти усвідомлюють характеристики різних матеріалів та способів самовираження. Вони самостійно висловлюють свої почуття та думки, насолоджуються процесом самовираження з друзями. Це дозволяє дітям відчувати радість та мотивує до нових дій. [4]

Діяльність дітей протягом дня у закладі освіти та вдома невід'ємно зв'язана з формуванням самостійності. Японці дуже піклуються про дітей, але не балують їх. Програма дошкільної освіти надає великого значення розвитку самостійності дітей. Приходячи до дитячого садка вранці, діти самостійно несуть свої портфелі та йдуть до своїх класів. Зазвичай вони несуть 2-3 сумки: одну для книг та канцелярського приладдя, а дві інші для одягу та предметів першої необхідності. Батьки не носять сумки для своїх дітей. В очах японських батьків діти є незалежними особистостями, і батьки не втручаються чи не допомагають у тому, що діти можуть досягти самостійно. Японці вважають, що в такій ситуації діти можуть спокійніше стикатися з практичними труднощами та краще справлятися з практичними проблемами, коли виростуть. Щодня діти матимуть більше трьох годин вільного часу, можуть гратися на свій розсуд, а вихователь лише забезпечує їхню безпеку, нехай діти самі вирішують, чи брати участь у грі, та самостійно розробляють ігровий контент. Чи то навчання, чи то колективна діяльність, вчителі не змушуватимуть дітей робити те, що їм не дозволено робити. Вчителі здебільшого заохочують дітей, спрямовують їх до участі в експериментальних та практичних заходах, проводять демонстрації для дітей та підвищують усвідомлення дітей самостійного мислення та дослідницької діяльності. [2]

Питання оцінювання звучить вже на рівні дошкільної освіти. Японським педагогам рекомендують здійснювати оцінювання на основі розуміння розвитку дітей раннього віку:

1. Усвідомлення навчального процесу, розуміння сильних сторін та потенціалу кожної дитини та використання цієї інформації для покращення навчання. В рекомендаціях наголошено, що оцінювання **не повинно базуватися на порівняннях з іншими дітьми або на оцінці досягнення ними певних стандартів.**

2. Впровадження креативних та інноваційних підходів для підвищення достовірності та надійності оцінювання, сприяння систематичним та плановим зусиллям, а також забезпечення належного перенесення змісту на наступний навчальний рік або до початкової школи, куди потім йде дитина.

Дитячі садочки в Японії активно співпрацюють з батьками та місцевою громадою. Для того, щоб дитина почувала себе впевнено не тільки вдома у колі сім'ї, дитячі садки повинні активно використовувати місцеві ресурси, такі як місцева природа, людські ресурси, включаючи людей похилого віку та дітей різного віку, заходи та громадські заклади, щоб забезпечити дітям насичений життєвий досвід. Японським педагогам рекомендують поглиблювати розуміння батьками дошкільної освіти, що реалізується шляхом надання необхідної інформації для вивчення та організації заходів для батьків та дітей.

Дитячі садочки в Японії щороку проводять спортивні заходи, які називаються ундокай. Ундокай – це змагання, в яких беруть участь усі вихованці. Змагання, що проводяться під час свята ундокай, включають змагання зі стрибків на колоді, перегони зі скакалкою, з обручем, ходьбу по мосту, ковзанні по жердині, естафеті, веденні м'яча, та інші. Ундокай зазвичай проводиться у жовтні, щоб відзначити національний день здоров'я та спорту (Тайку но хі) у понеділок другого тижня жовтня. Окрім ундокай, у дитячих садках Японії також проводиться художня вистава під назвою хепіокай. «Щастя» – це мистецька вистава, в якій беруть участь усі вихованці та вчителі. Діти можуть вільно обирати вистави, які вони хочуть грати. Батьки та родини запрошуються на перегляд мистецької вистави. Після вистави батьки, учні та всі вчителі разом прибирають школу, що сприяє формуванню почуття гордості за

дошкільний заклад власної дитини та радість усвідомлення себе частиною громади. [1]

Заклади дошкільної освіти прищеплюють дітям любов до традиційної японської культури через проведення заходів відповідно до календарних свят: Сецубун Мацурі – це фестиваль кидання квасолі у лютому, щоб відігнати злих духів; Хінамацурі – фестиваль дівчаток, або фестиваль ляльок 3 березня; фестиваль хлопчиків Кодомо-но Хі у травні; Танабата, або фестиваль зірок 7 липня та інших.

Дитячі садочки активно співпрацюють не тільки з іншими дошкільними закладами, а також з сертифікованими центрами дошкільної освіти, початковими школами, середніми школами, старшими школами та школами для дітей з особливими потребами. Зокрема, для забезпечення плавного переходу між дошкільною освітою та початковою школою активно створюються можливості для взаємодії між дітьми дошкільної та початкової школи, для взаємодії та спільного навчання з дітьми та учнями з інвалідністю, що формує у дітей взаємоповагу та навички співпраці у повсякденному житті.

Підсумовуючи, можна зазначити, що система дошкільної освіти в Японії спрямована на формування таких необхідних якостей та здібностей як основи знань та навичок, основи мислення, судження та самовираження, ставлення до навчання, людяність, здоровий розум і тіло, самостійність, співпраця, моральність, зв'язок із суспільством, зв'язок з природою та повага до життя, інтерес та чутливість до чисел, форм, знаків, літер, спілкування за допомогою слів, багата чутливість та самовираження. Головний наголос робиться на те, що дитина обов’язково має отримувати радість від всіх видів діяльності, а гра – основа цієї діяльності, як в дитячому садочку, так і вдома у сімейному колі. Попри благоговійне ставлення японців до дітей, розвитку самостійності приділяється багато уваги, тому що це якість, яка дає можливість бути успішним. Оцінювання дітей в закладі освіти не повинно базуватися на порівняннях з іншими дітьми або на оцінці досягнення ними певних стандартів. Активна участь батьків у житті закладів дошкільної освіти, участь у традиційних заходах у кожному дитячому садочку є передумовою усвідомлення дітьми та батьками важливості освіти у житті кожної дитини.

Список використаних джерел:

1. Budi Mulyadi. The Uniqueness of An Early Childhood Education System in Japan – Режим доступу до документу: https://www.academia.edu/50709109/The_Uniqueness_of_The_Early_Childhood_Education_System_in_Japan
2. Ma Fang. Southwest University of Political Science and Law. Chongqing, 401120 - Режим доступу до документу: https://www.researchgate.net/publication/350321254_The_Characteristics_of_Japan's_Preschool_Education_and_Its_Enlightenment_to_China's_Preschool_Education
3. Біла І. Гуманістичні тенденції освіти Японії [текст] // Дошкільне виховання. – 2011. № 6. – С. 11-16.
4. 幼児教育 Режим доступу до документу: https://www.mext.go.jp/component/a_menu/education/micro_detail/__icsFiles/afieldfile/2018/04/24/1384661_3_2.pdf

Сітішка Надія,
вихователь
Голосієнко Катерина,
вихователь-методист,
ЗДО №9 «Барвінок»
Шепетівської міської ради
Хмельницької області

Універсальні будиночки для малят: впровадження в роботу з дітьми раннього віку освітньої технології «Коректурні таблиці»

Анотація. *Стаття розкриває актуальність впровадження в роботу з дітьми раннього віку освітньої технології «Коректурні таблиці». Дана технологія допоможе розвинути у малят базові якості, інтелектуальну та мовленнєву креативності, включатись в різні види діяльності, невимушено та свободно діяти у життєвих ситуаціях.*

Ключові слова: *освітня інноваційна технологія, коректурні таблиці, інтерактивне розвивальне середовище, пізнавальна діяльність, універсальні будиночки тощо.*

Маленькі діти мають величезну жагу пізнання. Вони легко засвоюють величезну кількість інформації, і вона надовго залишається в їх пам'яті. Ранній вік- це підґрунтя загального розвитку дитини період розвитку загальної та дрібної моторики, сенсорики, мовлення. Трирічна дитина - це натхненний дослідник, а дорослий - це той, хто оберігає цього дослідника і дбає про його світ. Пріоритетом розвитку освітнього процесу сьогодні є особистісно - орієнтована спрямованість, цілісний процес взаємодії дорослих і дітей. Тому першочерговим завданням педагога є створення сприятливих умов стимулювання і спрямування розвитку особистості дитини.

Пізнавальна діяльність дитини в інтерактивному розвивальному середовищі має відбуватися в поєднанні різних видів дитячої активності з пріоритетом математичних завдань, пошуково-творчої роботи дітей, їхньої самоосвіти та духовним саморозвитком на засадах загальнолюдських і загальнокультурних цінностей, забезпечувати перетворення сенсорних, логіко-математичних, дослідницьких уявлень та елементарних достовірних знань на стійкі переконання, практичні дії тощо.

У центрі всієї роботи перебуває дитина-дошкільник, як центральний об'єкт впливу багатьох чинників: змістових, педагогічних, дидактичних, технологічних, тощо. Під час організації пізнавальної діяльності доцільним є такий алгоритм: використовуються одночасно всі коди, що несуть сенсорно-пізнавальний, логіко-математичний зміст, елементи дослідницького пошуку, слово, малюнок, фізичний образ, схема, модель, практичні дії, тощо.

I етап - подання вихідного завдання через несподівану ситуацію, розповідь або текстовий формат (впізнавання знайомого у новому матеріалі)

II етап - пред'явлення наочного образу (прогнозування, висування гіпотез про минуле чи майбутнє об'єкта, ситуацію, яку необхідно зрозуміти).

III етап - виконання практичних дій з пізнавальним матеріалом (об'єднання елементів зрозумілого в ціле)

Дошкільне дитинство - період необмежених креативних можливостей. Малюкам подобається ті види діяльності, що дають їм можливість проявляти самостійність, ініціативу, творчість, винахідливість, потребують розумового напруження.

З раннього віку дитина проявляє цікавість до зовнішнього світу. Завдяки цій цікавості вона пізнає світ. Одним із засобів пізнавальної активності дошкільників є коректурні таблиці за авторською технологією доктора педагогічних наук Наталії Василівни Гавриш.

Коректурні таблиці - інформаційно-ігрове поле з різною кількістю клітинок (від 9 до 25; для раннього віку від 4-6-9) заповнених предметними картинками (цифрами і буквами, символами або знаками). Картинки можуть бути тематично дібрані, чи змішані за змістом. Кожна клітинка має у верхньому куті номер, а під зображенням записане слово, що його пояснює. Використання коректурних таблиць допомагають мені зробити роботу з дітьми цікавою і захоплюючою, реалізувати численні пізнавальні, інтелектуальні, мовленнєві завдання; відкривати індивідуальні можливості кожної дитини, розвивати увагу та спостережливість , а головне сприяють прояву самостійності та активності дітей, забезпечує взаємодію дитини з дорослим та однолітками.

Завдання коректурних таблиць - коригувати сприйняття об'єктів дійсності: діти щоразу розглядають ті самі предмети і явища в новому ракурсі, під іншим кутом зору, звертаючи увагу на їхні особливі якості та відмінності. Працюючи з коректурною таблицею, дитина постійно встановлює зв'язки між зображеннями, між нею і однолітками, між нею і дорослим. Коректурна таблиця не обмежує можливість дітей пізнавати. Дітям подобаються не лише елементарні завдання, а й більш складні, що дозволяє бути дитині розумною. Сама таблиця наповнена яскравими картинками спонукає дітей до пізнавальної гри, де дитина одночасно йде в різних напрямках, адже вона і чує, і бачить, і виконує завдання і здійснює комунікацію зі своїми товаришами.

Коректурна таблиця є засобом розвитку творчості також у дорослих: батьків, вихователів і навіть педагогічних колективів, які щоразу можуть знаходити нові педагогічні смисли у її використанні. Встановлювати нові закономірності та зв'язки між елементами таблиці, вигадувати нові завдання. Тож створюється своєрідна інформаційно-інтелектуальна гра -розгорнута в часі і необмежена в плані її просторового використання.

У роботі з дітьми раннього віку використовую коректурні таблиці у різних <u>формах роботи:</u>

- як дидактичну гру в індивідуальній роботі та з групою дітей у спільній партнерській діяльності
- під час спеціально організованої освітньої діяльності
- на початку заняття, як засіб активізації і включення дітей у навчально-пізнавальну діяльність ;
- в основній частині заняття для уточнення знань і розширення інформаційно-пізнавального кола уявлень, встановлення причинно-наслідкових зв'язків між об'єктами та явищами дійсності .
- у підсумку заняття для узагальнення отриманих знань.

Коректурні таблиці створюю за тематичними тижнями. Протягом тижня, напольна коректурна таблиця стоїть у кімнаті, діти вільно протягом дня підходять до неї, самостійно розглядають картинки, граються.

Головне, що забезпечує успіх, використання коректурної таблиці - живий інтерес дітей, допитливість, радість відкриття, задоволення від своєї інтелектуальної спроможності, мовленнєва ініціативність.

Для посилення розвивального ефекту запитання добираю так, щоб спонукати дітей до роздумів, шукати правильну відповідь, перебираючи очима різні варіанти. Робота з коректурною таблицею розширює уявлення дітей про предмети і явища, впливає на емоції, викликає інтерес до розповідання, спонукає говорити навіть мовчазних і сором'язливих дітей, розвиває впевненість у своїх силах, збагачується кругозір дітей, розвивається зв'язне мовлення та образне мислення.

Використання коректурних таблиць допоможуть вихователям зробити роботу з дітьми цікавою і захоплюючою, відкрити індивідуальні можливості кожної дитини, розвивати та формувати пізнавальну активність.

В своїй роботі завжди користуюся правилами добору картинок.

Правилами добору картинок

Користь картинки на думку К. Д. Ушинського в тому, що діти привчаються тісно пов'язувати слово з уявленням про предмет, вчаться логічно і послідовно висловлювати свої думки, тобто картинка одночасно розвиває і розум і мову. Щоб дитина заговорила - кращий засіб показати їй гарну і яскраву картинку. Картинка сприяє розвитку зв'язного мовлення, пізнавальних процесів, підвищенню інтелектуального рівня.

- Картинки підбираю за тематичними циклами: яскраві, реалістичні, однотипні (за принципом виготовлення)для полегшення їх сприйняття дітьми.
- Картинки обов'язково мають бути предметними, щоб забезпечити чіткість слухового та зорового сприйняття.
- Картинки мають бути реалістичними, щоб діти легко впізнали зображене.
- Картинки мають бути однотипними: малюнки, фотографії, картки, ілюстрації, або схематичні зображення. Це полегшить дітям сприйняття.
- Для дітей раннього віку добираю предметні та ситуативні картинки знайомих предметів та явищ.
- Наповненість коректурних таблиць картинками залежить від віку дітей.
- Картинки добираю так, щоб стимулювати розумову діяльність дітей, активізувати увагу, пам'ять, мовлення, сприйняття.
- Добираючи картинку, враховую пору року. Використання карток пов'язаних із сезонами допомагає дітям зрозуміти зміни, які відбуваються в природі.
- Картки добираю за тематичними тижнями.

Для роботи з коректурними таблицями використовую такі типи картинок

- Картки Глена Домана
- Книжки-шнурівки
- Картки з інтернету
- Картки виготовлені своїми руками: кольорові кленові листочки, сніжинки, квіти, геометричні фігури різного кольору і розміру

Для зацікавлення та стимулювання дітей до розумової діяльності створила об’ємні коректурні таблиці у вигляді будиночків.

Таблиці різного типу у формі будиночків:

1. Двостороння напольна коректурна таблиця (загальногруповий, підгруповий, індивідуальний формат роботи з дошкільнятами), яка виготовлена з двох дошок розміром 1 м на 60 см.

Дошки скріпленні між собою завісами та металевою застібкою, закріплені на чотирьох рейках. На дошці розміщені 9 пластикових кишеньок для розміщення картинок. Така таблиця зручна у використанні. Її можна легко переміщувати по кімнаті. Діти протягом дня вільно підходять до неї, розглядають, граються. Я підтримую їх бажання, і при потребі, стаю партнером у грі. Картинки розміщую на таблиці за тематичними тижнями.

2. Рухова рамка на підлозі у формі хатинки, розділена на 6 частин-віконечок. Розмір 1.2м на 1м. (підгруповий, індивідуальний формат роботи з дошкільнятами).

Для організації гри, віконечка заповнюю картинками, кубиками, м'ячиками, геометричними фігурами, тощо. Також діти заповнюють рамку самостійно у партнерській грі з дорослим.

Малюки не тільки викладають картинки, а й домальовують шнурівкою, викладають довгі і короткі доріжки, геометричні фігури-каштанами, горішками, паличками, осінніми листочками по наведеному маркером контуру, або наслідуючи дії дорослого.

Заповнюють рамку кубиками, м'ячиками, листочками, кольоровими паличками, олівцями, порівнюють їх за кількістю(один, багато), величиною(великий, маленький, найбільший, найменший);групують за кольором.

3. Настільна рамка-виготовлена з дсп, або картону (індивідуальний формат) Розмір: довжина-35см. ширина-25см., розділена на 6 частин-віконечок.

Дану таблицю використовую на занятті, протягом дня або як дидактичну гру в індивідуальній роботі. Дитина самостійно, під моїм керівництвом заповнює рамку картинками, картинками-половинками; геометричними фігурами з фетру, кольоровими паличками.

Із великим задоволенням діти виконують завдання на дидактичній рамці з блоками Домана.

Свій досвід я оформила у навчально-методичний посібник «Універсальні будиночки для малят: *(впровадження в роботу з дітьми раннього віку освітньої технології «Коректурні таблиці»)*.

https://drive.google.com/file/d/110HENnB1UrTTAgmyuET5Os7pmqhSngI6/view?usp=sharing

Мета навчально-методичного посібника

- Створення інтерактивного середовища, яке буде засноване на партнерській взаємодії дітей, педагогів, батьків.
- Сприяти встановленню комунікації між дітьми, злагодженості, спільному досяганню цілей.
- Розвиток мовленнєвої активності, підтримувати високий рівень інтелектуально -мовленнєвої діяльності.
- Реалізація пізнавальних, інтелектуальних, розвивальних завдань.
- Забезпечення пізнання дитиною навколишнього світу засобами сенсорної системи (зір, слух , дотик)
- Розвиток мислення, уяви, пам'яті запам'ятовування.
- Забезпечення накопичення дитиною сенсорно-моторного досвіду(кількість, величина, форма, простір)
- Бути організатором дій дітей, надихати їх, підбадьорювати і скеровувати їхні зусилля.
- Створення умов для формування ігрової компетентності дитини: спілкуватися, гратися з дитиною, підтримувати розвиток її здібностей .

У посібнику чітко висвітлюю основні завдання, які реалізую за допомогою коректурних таблиць

- Допомога у пізнанні дитиною навколишнього світу
- Розвиток пізнавальної активності, мовлення, мислення, пам'яті, уваги
- Сприяти взаємодії дитини з довкіллям виявленню емоцій
- Навчати позитивно сприймати довколишні явища, предмети

- Розвивати здатність слухати і розуміти мовлення дорослого, зверненого до всіх дітей
- Збагачувати словник дітей різними частинами мови (іменники, дієслова, прикметники, займенники, числівники, частки, прислівники) та вчити звуконаслідувальних слів
- Вчити вживати узагальнювальні слова: іграшки, одяг, тварини, рослини, посуд, меблі, фігури, квіти, листочки, сніжинки...
- Підтримувати і розвивати діалогічне мовлення дітей
- Формувати вміння самостійно гратися, виконувати дії з предметами
- Формувати доброзичливе, позитивне спілкування з ровесниками під час спільної гри
- Формувати навички співпраці, активізувати бажання дітей до спільної діяльності
- Формувати уявлення про об'єкти і явища природи
- Формувати уявлення про свійських і диких тварин, первинне поняття що все живе добре, гарне, корисне, його потрібно берегти
- Вчити дітей обстежувати предмети на дотик за допомогою зору, слуху, тощо. Впізнавати їх, орієнтуючись на загальновизнані еталони
- Формувати вміння розрізняти предмети та об'єкти за зовнішніми ознаками: формою, кольором, розміром
- Залучати дітей до позначення словом властивостей і якостей предметів
- Формувати вміння узагальнювати, виконувати наочно- практичні завдання
- Сприяти набуттю різноманітних сенсорних вражень
- Виховувати почуття радості й гордості за самостійне досягнення позитивного результату

Під час роботи з коректурними таблицями, перед дошкільнятами ставлю основні завдання

- Назвати потрібне слово, слова
- Знайти правильну відповідь
- Пояснити свої дії
- Висловити власну думку

Мною розроблена чітка система роботи з дітьми раннього віку з використання елементів інноваційної освітньої діяльності «Коректурні таблиці». Вона поділена на тематичні цикли, кожний з них має свій вид коректурних таблиць з якими досить зручно працювати.

https://drive.google.com/file/d/110HENnB1UrTTAgmyuET5Os7pmqhSngI6/view?usp=sharing

Я, як педагог-дошкільник, працюючи з коректурними таблицями, можу зробити висновок: під час виконання цих завдань у дітей формується здатність зосереджуватися на слуховому сприйнятті та розгляданні таблиці, формується концентрація уваги.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція. Наказ МОН України від 12.01.2021 № 33.

2. Косенчук О. Г., Новик І.М., Венгловська О.А., Куземко Л.В. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження . - Харків: Вид-во "Ранок", 2021. - 240с.

3. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку "Українське дошкілля". - Вид.2-ге, зі зм. і доп. - Тернопіль: Мандрівець, 2022. - 216с.
4. Науково-методичний журнал для педагогів і батьків //Дошкільне виховання.-2020.-№ 5.
5. Гавриш Н. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) //Дошкільне виховання.-2020.-№ 5.
6. Половіна О. Інновації в дошкільній освіті: актуальні проблеми та орієнтири. // Дошкільне виховання.-2024.-№ 11.
7. Цифрове видавництво Експертус: вебінар- "Коректурні таблиці у дитячому садку: методичні секрети універсальності"- Н.В.Гавриш.

Стребна Ольга,
завідувач кафедри теорії
й методики дошкільної, початкової
освіти та мовних комунікацій
Херсонської академії неперервної освіти,
кандидат педагогічних наук, доцент
Роздорожня Вікторія,
викладач кафедри теорії
й методики дошкільної, початкової
освіти та мовних комунікацій
Херсонської академії неперервної освіти

Організація дослідницької діяльності дітей дошкільного віку в умовах онлайн-взаємодії

Анотація. *У статті проаналізовано особливості організації дослідницької діяльності дітей дошкільного віку в умовах онлайн-взаємодії, розкрито її потенціал як інструменту формування пізнавальної активності, самостійності та критичного мислення. Розглянуто реалізацію конструктивістського, діяльнісного, ігрового, інтегрованого, компетентнісного та особистісно орієнтованого підходів, наведено приклади практичних рішень і педагогічних прийомів. Окреслено перспективні напрями подальших наукових розвідок у контексті цифровізації дошкільної освіти.*

Ключові слова: *дослідницька діяльність; дитина дошкільного віку; конструктивістський, діяльнісний, ігровий, інтегрований, компетентнісний, особистісно орієнтований підходи, онлайн-взаємодія.*

Сучасна система дошкільної освіти перебуває в постійному пошуку ефективних форм і методів, що б відповідали динамічним суспільним запитам, технологічному прогресу та змінюваним умовам взаємодії з дітьми. В умовах сьогодення, коли війна спричинила порушення звичного освітнього середовища та перехід значної частини освітньої взаємодії в онлайн-формат, виникає потреба в адаптації традиційних підходів до нової реальності. Одним із природних і водночас найефективніших способів пізнання навколишнього світу дітьми дошкільного віку є дослідницька діяльність. Вона сприяє активізації пізнавального інтересу, розвитку уміння ставити запитання, здійснювати спостереження, формулювати гіпотези, аналізувати інформацію, робити узагальнення та висновки. У нових умовах виникає

важливе завдання – зберегти цінність і потенціал дослідницької діяльності, забезпечивши її реалізацію у цифровому форматі.

Організація дослідницької діяльності в умовах онлайн-взаємодії є не лише технічним чи методичним питанням, а справжнім викликом для педагогів. Ідеться про необхідність забезпечення змістовної, живої, емоційно залученої взаємодії з дітьми; створення умов для пізнавальної активності, творчості та безпечного розвитку дитини, навіть у віртуальному середовищі. У цьому контексті дослідження можливостей, механізмів і підходів до реалізації дослідницької діяльності у форматі дистанційної взаємодії набуває особливої актуальності, адже дозволяє не лише підтримати безперервність освіти, а й зберегти для дитини відчуття стабільності, допитливості та віри в силу пізнання.

Серед сучасних українських науковців, які досліджують підходи до організації дослідницької діяльності дітей дошкільного віку, виокремлюються такі провідні фахівці, як Г. Бєлєнька, А. Богуш, Н. Гавриш, К. Крутій, Н. Лисенко, В. Сухар та інші [2; 3; 4; 5; 7; 8].

У науково-педагогічному дискурсі дослідницька діяльність дошкільників розглядається як інтегрований процес пізнання, у якому дитина самостійно, але за підтримки дорослого, здобуває нові знання через практичну дію, постановку проблем, висування гіпотез, їх перевірку та узагальнення [4, с. 7]. Така діяльність відповідає віковим особливостям дітей і забезпечує гармонійний розвиток емоційної, інтелектуальної та соціальної сфер. Н. Лисенко трактує дослідницьку активність як педагогічно організований процес, у якому діти не лише розв’язують пізнавальні завдання, а й формують навички самостійного здобуття знань шляхом відкриттів та експериментів [5, с. 27]. Ю. Стрєлькова підкреслює, що дослідження для дитини є внутрішнім пізнавальним пошуком, який активізує мислення і сприяє творчій обробці інформації. За її спостереженнями, процес здобуття знань у дошкільному віці часто відбувається методом проб і помилок, формуючи активну пізнавальну позицію [7, с. 61]. Г. Бєлєнька виділяє ключові структурні компоненти дослідницької діяльності: усвідомлення мети, наявність гіпотези, спеціально створене предметно-розвивальне середовище [2, с. 33]. А. Богуш і Н. Гавриш наголошують на необхідності інтеграції дослідницького підходу в усі напрями освітньої діяльності. На їхню думку, саме через практичне дослідження та перевірку припущень у дітей розвиваються допитливість, уява, самостійність мислення [3, с. 134]. З позиції В. Сухара, дослідницька діяльність не вимагає складного обладнання: вона реалізується у простих, але значущих діях – спостереженні за природними явищами, вивченні властивостей предметів, експериментуванні з водою, фарбами, повітрям тощо. Такий підхід поєднує радість пізнання з навчальною мотивацією та творчою ініціативою, органічно вбудовуючись у повсякденне життя дитини [8, с. 45].

У цілому, дослідницька діяльність у дошкільному віці виступає не лише як форма пізнавальної активності, а і як ефективний педагогічний інструмент, що реалізує конструктивістський, діяльнісний, ігровий, інтегрований, компетентнісний та особистісно орієнтований підходи та допомагає сформувати компетентності, визначені Базовим компонентом дошкільної освіти [1]. У межах такої моделі педагог виконує роль фасилітатора, а дитина – активного суб’єкта пізнання, здатного до пошуку, осмислення і самостійного відкриття. У сучасних умовах цифровізації освіти виникає потреба в теоретичному й методичному переосмисленні організації дослідницької діяльності, адаптованої до онлайн-взаємодії.

Мета статті – проаналізувати особливості організації дослідницької діяльності дітей дошкільного віку в умовах онлайн-взаємодії та висвітлити можливості реалізації провідних педагогічних підходів у цифровому освітньому середовищі.

Для досягнення цієї мети доцільно звернутися до науково-педагогічних підходів, що окреслюють, яким чином можна підтримати природну допитливість

дитини та забезпечити розвиток її дослідницького потенціалу навіть у віртуальному просторі.

У контексті конструктивістського підходу процес пізнання розглядається як активне конструювання знань дитиною в результаті її взаємодії з навколишнім світом та осмислення особистого досвіду (Ж. Піаже, Л. Виготський). У цифровому освітньому середовищі цей підхід реалізується через створення умов, що стимулюють пізнавальну активність, дозволяють дитині самостійно висувати припущення, шукати відповіді, моделювати ситуації. Одним із ефективних інструментів у цьому контексті виступають технології доповненої реальності, які дають змогу візуалізувати складні об'єкти та явища у доступній для дошкільника формі, забезпечуючи інтерактивність та емоційне залучення навіть у форматі онлайн-взаємодії. Так, під час заняття педагог може запропонувати дітям у віртуальній грі з доповненою реальністю (наприклад, за допомогою додатків типу *Merge Cube*, *AR Animals*) дослідити 3D-моделі тварин, які «оживають» у домашньому просторі дитини. Діти мають змогу спостерігати, як виглядає слон, якими звуками він користується, як рухається пінгвін або скільки лап має восьминіг. Вихователь ставить відкриті запитання, що активізують мислення: «Чому у слона великі вуха?», «Як живуть пінгвіни?», «Яка тварина має такі зуби й навіщо?» тощо. Діти спостерігають за об'єктами, порівнюють, формулюють гіпотези, намагаються встановити причинно-наслідкові зв'язки між ознаками тварин і умовами їх існування. Заключним етапом таких занять може стати творче завдання – створення власної фантастичної істоти або міні-проєкту за результатами дослідження (малюнок, фото, коротка розповідь). Така діяльність забезпечує не лише інтеграцію різних видів активності (мовленнєвої, когнітивної, художньої), а й сприяє формуванню критичного мислення, уяви, здатності до аргументації та рефлексії.

Окрім вивчення тварин, доповнена реальність може бути використана й для дослідження інших складних понять у доступний спосіб: під час вивчення космосу діти «мандрують» між зірками та планетами, дізнаються про їхній розмір, форму, колір та орбіти; під час вивчення теми «Людина» діти можуть у 3D-додатках досліджувати будову тіла, знайомитися з внутрішніми органами, дізнаватися, як працює серце чи дихання; досліджуючи природу**,** дошкільники можуть розглядати змодельовані екосистеми – наприклад, як виглядає ліс узимку чи як росте квітка тощо. Отже, *Merge Cube* та інші AR-додатки можуть стати цінним інструментом реалізації конструктивістського підходу в умовах онлайн-освіти. Вони забезпечують мультисенсорний, захоплюючий і змістовний досвід, що підтримує природну допитливість дошкільників і створює сприятливі умови для самостійного пізнання.

Діяльнісний підхід акцентує на тому, що розвиток дошкільників відбувається через власну активність. В умовах онлайн-взаємодії педагог виступає фасилітатором – супроводжує, надихає, ставить відкриті запитання, пропонує проблемні ситуації, у яких дитина має самостійно шукати рішення. Водночас підтримує емоційний контакт і створює атмосферу доброзичливості та довіри, що є основою для вільного дослідження й творчого самовираження. Ілюстрацією фасилітованої взаємодії може слугувати активність «Чарівна торбинка». Вихователь описує фрукт (наприклад, мандаринку), використовуючи кілька характерних ознак: *«невеликий, круглий, яскраво-помаранчевого кольору, має багато часточок, легко чиститься, росте в теплих країнах на дереві»* – і пропонує дітям висловлювати припущення щодо того, що саме заховано в торбинці. Така форма роботи спонукає дошкільників до постановки уточнювальних запитань, формулювання гіпотез, аргументування власної думки. На наступному етапі діти створюють аналогічні загадки самостійно, що сприяє розвитку ініціативності, логічного мислення та перетворює ігрову ситуацію на повноцінне колективне пізнавальне дослідження. Діяльнісний підхід демонструє гнучку модель педагогічної взаємодії, орієнтовану на суб'єктну позицію дитини,

розвиток її самостійності, критичного мислення, навичок самоорганізації та внутрішньої мотивації до пізнання.

Ігровий підхід залишається провідним засобом організації пізнавальної діяльності в дошкільному віці, оскільки гра є природною формою активності дитини, у якій інтегруються емоційна, когнітивна та соціальна сфери розвитку. Саме в умовах гри дослідження набуває для дитини особистісного змісту, стимулює інтерес до явищ навколишнього світу, спонукає до самостійних пошуків і висновків. Ігрові ситуації можуть містити елементи уявної подорожі, рольової взаємодії, казкового сюжету або змагання, що сприяє засвоєнню змісту дослідження. Змістовною ігровою моделлю організації пізнавального дослідження в онлайн-форматі може бути заняття, присвячене вивченню явища тіні. Педагог пропонує дітям взяти участь у «таємничому розслідуванні»: у кімнаті з'являються загадкові тіні, і потрібно з'ясувати, що саме їх створює. Діти виконують домашнє завдання – експериментують з ліхтариком або настільною лампою, підсвічуючи іграшки, руки чи інші об'єкти та спостерігаючи за зміною форми, розміру і напряму тіні. Отримані результати вони представляють у формі фотозвіту або усної розповіді. Педагог у ролі «дослідника світлотіней» підтримує дитячі гіпотези, ставить відкриті запитання, пропонує цікаві виклики (наприклад: «Як зробити тінь довшою?» або «Чому тінь змінює напрямок?») [6, С. 40-41]. Такий формат гри з дослідженням забезпечує активну взаємодію, розвиває спостережливість, здатність до аналізу, мовленнєву активність і творчу уяву. Крім того, діти засвоюють базові уявлення про фізичні явища, що формує підґрунтя для подальшого пізнання природничих процесів. Ігровий підхід у поєднанні з дослідницькою діяльністю не лише активізує пізнавальний інтерес дошкільників, а й створює умови для інтеграції знань, розвитку емоційного інтелекту, комунікативних умінь та навичок самостійної пізнавальної діяльності в онлайн-взаємодії.

Сучасна дошкільна освіта активніше звертається до *інтегрованого* підходу, який передбачає цілісне сприймання дитиною світу через об'єднання різних освітніх ліній (пізнавальної, мовленнєвої, художньо-естетичної, соціально-моральної тощо) в єдиному освітньому процесі. В умовах онлайн-взаємодії інтегрований підхід набуває додаткової цінності: він сприяє утриманню уваги дошкільників, робить пізнання емоційно насиченим, а освітню взаємодію – змістовною й різноплановою. Поєднання дослідницьких методів з елементами гри, художньої діяльності, музики або казки сприяє активізації різних видів дитячої активності та створює умови для формування компетентностей. Прикладом реалізації інтегрованого підходу в дослідницькій діяльності може бути заняття з теми *«Як народжується хліб».* Воно об'єднує елементи природознавства, сенсорного дослідження, мовленнєвого розвитку, трудового виховання та національного контексту. На першому етапі діти переглядають відеофрагмент про шлях зернини – від посіву до випікання хліба. Далі педагог пропонує провести домашній мінідослід: висіяти зернятко у вологу вату й спостерігати за його проростанням. У процесі діти фіксують зміни у щоденнику спостережень (у формі малюнків або фото), порівнюють результати під час онлайн-зустрічі, висловлюють припущення, що може вплинути на швидкість росту. Завершальним етапом стає творче завдання – намалювати хліб своєї мрії або скласти казку про подорож зернини. Таким чином, дослідницький компонент гармонійно поєднується з мовленнєвим, художнім і пізнавальним розвитком, утворюючи єдиний інтегрований освітній простір. Інтеграція різних видів діяльності дозволяє дітям не лише досліджувати навколишній світ, а й осмислювати взаємозв'язки між явищами, розвивати мовлення, уяву, рефлексивне мислення.

Компетентнісний підхід у дошкільній освіті спрямований на формування у дітей здатності застосовувати знання, уміння, досвід і особистісні якості у реальних або змодельованих життєвих ситуаціях. Реалізація компетентнісного підходу потребує ретельного педагогічного проєктування: завдання повинні бути

змістовними, практико орієнтованими, адаптованими до цифрового формату, і водночас відповідати віковим особливостям дошкільників. Однією з форм втілення компетентнісного підходу в дослідницькій діяльності дошкільників є мінідослідження, побудоване навколо теми *«Що тане швидше?»* [6, с. 25]. Діти разом з педагогом обговорюють властивості льоду, висувають припущення: в якій воді – холодній чи теплій – лід розтане швидше? За попереднім завданням діти проводять дослід удома разом з батьками: ставлять два шматочки льоду у місткості з водою різної температури та фіксують результат (на відео або у формі малюнка). Потім результати обговорюються: діти порівнюють спостереження, формулюють висновки, слухають думки одне одного, роблять припущення щодо інших змінних (сіль, світло, рух води). Компетентнісний підхід дозволяє організовувати пізнавальну діяльність так, щоб дитина не просто отримувала нову інформацію, а вчилася застосовувати її в різних ситуаціях, співвідносити знання з практичним досвідом. У поєднанні з дослідницькими методами він сприяє формуванню у дітей дошкільного віку когнітивної активності, самостійності, здатності до рефлексії та взаємодії, що є важливими складниками готовності до подальшого навчання.

Особистісно орієнтований підхід у дошкільній освіті ґрунтується на визнанні унікальності кожної дитини, її індивідуального досвіду, темпу розвитку, інтересів та потреб. У контексті дослідницької діяльності це означає створення умов, за яких кожен дошкільник відчуває свою значущість, може проявити ініціативу, виявити допитливість, самостійно обирати спосіб дій і засоби пізнання. Реалізація такого підходу передбачає використання відкритих, гнучких завдань, що дозволяють дітям діяти у власному темпі, обирати зручний спосіб фіксації результатів (малюнок, фото, відео, словесна розповідь), долучати сім'ю до дослідження, а також враховують індивідуальні потреби й емоційний стан дитини. Особистісний потенціал дослідницької діяльності розкривається у завданні, що пропонує дошкільникам дослідити *рух повітря* в домашніх умовах [6, с. 35]. Педагог пропонує дітям обрати один із запропонованих експериментів або придумати власний: наприклад, подути на пір'їнку, серветку, мильну бульбашку або запустити паперовий вітряк. Кожна дитина самостійно обирає об'єкт спостереження, умови досліду й спосіб представлення результату. Після дослідження учасники діляться своїми висновками під час онлайн-зустрічі або надсилають матеріали в спільний чат. Вихователь, коментуючи дитячі відкриття, підкреслює унікальність кожного способу пізнання, створює атмосферу прийняття та заохочення. Такий формат сприяє емоційному благополуччю дошкільників, розвитку їхньої впевненості у власних силах, формуванню рефлексивного ставлення до власного досвіду, а також забезпечує глибше засвоєння змісту дослідження через особистісне залучення. У результаті дитина не просто отримує знання, а переживає їх як власне відкриття, що є ключовим чинником стійкої мотивації до пізнання.

Таким чином, у сучасному освітньому просторі дослідницька діяльність дошкільників в умовах онлайн-взаємодії набуває особливої актуальності як засіб активного, змістовного й осмисленого пізнання навколишнього світу. Вона виступає не лише формою пізнавальної активності, а й потужним педагогічним інструментом, що дозволяє реалізувати низку підходів: конструктивістський, діяльнісний, ігровий, інтегрований, компетентнісний та особистісно орієнтований. Кожен із зазначених підходів розкриває різні аспекти організації освітнього процесу, створюючи передумови для розвитку мислення, уяви, допитливості, ініціативності, самостійності та здатності до рефлексії у дітей дошкільного віку. У сукупності вони забезпечують ефективне формування базових компетентностей, визначених Базовим компонентом дошкільної освіти України, та сприяють поступовій підготовці дитини до навчання в школі [1]. Організація дослідницької діяльності в цифровому середовищі потребує методичної гнучкості, педагогічної чутливості та креативного підходу, однак при

дотриманні психолого-педагогічних умов вона відкриває нові можливості для особистісного зростання дитини.

Подальші наукові розвідки мають бути зосереджені на розробленні ефективних моделей супроводу дослідницької діяльності в онлайн-середовищі, удосконаленні цифрових інструментів, адаптованих до вікових особливостей дітей дошкільного віку, а також на вивченні впливу таких форм взаємодії на формування необхідних компетентностей у дітей.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти: затв. наказом МОН України від 12.01.2021 р. №33. URL: https://surl.li/vblysh
2. Бєлєнька Г. В. Дошкільнятам про світ природи: старший дошкільний вік*:* навч.- метод. посіб. 2-ге вид. Київ: Генеза, 2014. 112 с.
3. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі*.* Київ: Видавничий дім «Слово», 2010. 408 с.
4. Крутій К. Л. Природничо-наукова освіта дошкільників: блоково-тематичне планування на засадах інтеграції та методичні поради*.* Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2017. 124 с. URL: https://surl.lu/axjuzq
5. Лисенко Н. В. Практична екологія для дітей*:* навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ: Фірма «Сівер-Сія» ЛТД, 1999. 156 с.
6. Стребна О. В. (укл.) Маленький дослідник*:* метод. посібник. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2025. 84 с.
7. Стрєлкова Ю. О. Порівняльний аналіз дослідницької діяльності та інших за схожістю видів навчальних робіт. Наука-практиці, 2013, № 8 – 9, с. 61 – 63.
8. Сухар В. Л. Конструювання в закладах дошкільної освіти. Старший вік. Київ, 2018. 176 с.

Харченко Алла,
старший викладач кафедри
педагогіки та психології початкової і дошкільної
освіти Хмельницького ОІППО ім. А. Назаренка

Інноваційні виклики в дошкільній освіті у сучасних умовах

Анотація*. У сучасних умовах дошкільна освіта стикається з низкою інноваційних викликів, які вимагають адаптації та впровадження нових підходів. Ці виклики пов'язані з глобалізацією, цифровізацією, інклюзією, а також необхідністю інтеграції нових методик і технологій. Майбутнє освіти безпосередньо пов'язане зі зміною технологій навчання та розвитку. На зміну традиційних форм та методів навчання приходять інтерактивні, проєктні, дослідницькі методи, спрямовані на розвиток самостійних способів пізнання навколишнього світу. З'являються технології доповненої та віртуальної реальності, що впливають на процес пізнання навколишнього світу дітьми дошкільного віку.*

Ключові слова*: модернізація, реформування дошкільної освіти; дитиноцентризм; оновлення програмно-методичного забезпечення; безпека та протидія воєнним викликам; цифровізація, інклюзія; емоційно-психологічна підтримка педагогів.*

Дошкільна освіта переживає значні інноваційні зміни. Однією з ключових тенденцій є інтеграція технологій в освітній процес, включаючи використання

інтерактивних додатків, цифрового контенту та віртуального навчання. Зростає увага до соціально-емоційного навчання (СЕН), спрямованого на розвиток у дітей розуміння та управління емоціями, побудови здорових стосунків та прийняття відповідальних рішень. Набувають популярності програми, що базуються на природі, залучаючи дітей до навчання та дослідження у природному середовищі. Ігрові методи навчання використовуються для підвищення зацікавленості та закріплення навчальних концепцій. STEM/STEAM-освіта, що інтегрує науку, технології, інженерію, мистецтво та математику, стимулює критичне мислення та творчість. Розвивається інклюзивна освіта, спрямована на створення сприятливого середовища для всіх дітей, включаючи дітей з особливими потребами.

В Україні дошкільна освіта також зазнає реформ. З 1 січня 2025 року набув чинності новий Закон України «Про дошкільну освіту», який передбачає ряд важливих змін. Закон регулює питання робочого часу педагогів, визначає нові типи організації освітньої діяльності (очна, мережева, дистанційна), включаючи мобільні, сімейні та мінісадочки. Посилено увагу до якості освітнього процесу та безпеки дітей. Передбачено право батьків формувати індивідуальну освітню траєкторію для дитини та вибирати форму здобуття дошкільної освіти. З 2026 року вводиться обов'язкове викладання англійської мови для дітей. Закон також передбачає створення спеціальних груп для дітей з особливими освітніми потребами та формування команд психолого-педагогічного супроводу.

З 2025/2026 навчального року в Україні дошкільна освіта зазнає значних трансформацій завдяки новим законодавчим ініціативам Міністерства освіти і науки України та прийнятому Закону України «Про дошкільну освіту». Ці зміни покликані зробити освіту більш гнучкою, інклюзивною та безпечною, відповідаючи на виклики сучасного світу.

Дитиноцентризм та індивідуальний підхід

Однією з ключових змін є дитиноцентризм — підхід, що ставить в центр уваги потреби та інтереси кожної дитини. Мета полягає у створенні безпечного, комфортного середовища, яке враховує індивідуальні особливості кожної дитини, надаючи можливості для їх розвитку у відповідності з особистими темпами навчання.

Різноманіття типів дошкільних закладів

Ще одним важливим аспектом реформи є розширення типів дошкільних закладів. Зокрема, окрім традиційних дитсадків, будуть створені ясла, спеціальні садки, міні-садки та мобільні, сімейні заклади. Це сприяє підвищенню доступності дошкільної освіти, особливо в сільських та віддалених регіонах.

Гнучке навчання без навантаження

Скасування граничного навчального навантаження на дітей дає можливість відмовитися від жорстко регламентованих навчальних планів, дозволяючи адаптувати освітній процес до потреб кожної дитини. Такий підхід дозволяє учням і викладачам планувати заняття гнучко та ефективно.

Безпека та протидія воєнним викликам

У контексті війни та кризового стану, безпека є пріоритетною складовою дошкільної освіти. Включено посилену увагу до наявності укриттів, евакуаційних планів та безпекових навчань як для працівників, так і для батьків. Водночас адаптується харчування та створюються умови для психологічної підтримки дітей.

Розвиток інклюзивності

Розвиток інклюзивного середовища передбачає наявність команд психолого-педагогічного супроводу та асистентів для дітей з особливими освітніми потребами. Це спрямовано на забезпечення рівних можливостей для навчання та соціальної адаптації дітей з ООП.

Підвищення статусу працівників освіти

Важливо зазначити, що в реформу включено підвищення статусу працівників дошкільної освіти. Їхній робочий час буде скорочено, а також гарантовано 56 днів оплачуваної відпустки, що сприяє їхній ефективності та мотивації.

Цифровізація та інновації

Новий закон передбачає впровадження цифрових технологій у сфері освіти. Використання EdTech та STEM-технологій, зокрема в приватних ініціативах, допомагає розвивати у дітей критичне мислення, навички програмування та творчість через робототехніку та інші інноваційні підходи.

Співпраця з міжнародними організаціями

Велика роль надана співпраці з міжнародними організаціями, такими як ЮНЕСКО та ЮНІСЕФ, які сприяють адаптації системи освіти до нових викликів. Завдяки цим ініціативам забезпечується підтримка викладачів і створення умов для навчального процесу в умовах війни.

Виклики, пов'язані з технологіями та цифровізацією

- **Цифровізація освітнього процесу**: Впровадження технологій, таких як інтерактивні дошки, освітні додатки та онлайн-платформи, стає невід'ємною частиною навчання. Однак це також створює виклики, зокрема щодо **дотримання балансу** між екранним часом і традиційними методами навчання, що базуються на грі та взаємодії. Надмірне використання гаджетів може негативно впливати на розвиток соціальних навичок, увагу та пізнавальні здібності дитини.
- **Використання штучного інтелекту (ШІ)** може стати потужним інструментом для **персоналізації навчання**, адаптуючи завдання до індивідуальних потреб кожної дитини. ШІ-інструменти можуть допомагати у відстеженні прогресу, автоматизації рутинних адміністративних завдань для вихователів та навіть у створенні індивідуальних навчальних шляхів. Однак це вимагає обережного підходу, аби не замінити живе спілкування та емоційний зв'язок між вихователем і дитиною, який є критично важливим для її розвитку.

Інформаційна безпека: Зростання використання цифрових пристроїв у дошкіллі ставить питання про захист даних та убезпечення дітей від невідповідного контенту.

Виклики в методиках навчання

- **Перехід до STEM-освіти**: Запровадження STEM-підходів (наука, технології, інженерія, математика) з раннього віку є важливим викликом. Цей підхід розвиває у дітей **критичне мислення, логіку** та **навички вирішення проблем** через експерименти та практичні завдання.
- **Інклюзивна освіта**: забезпечення рівних можливостей для дітей з особливими освітніми потребами є одним з найважливіших викликів сучасної дошкільної освіти. Це вимагає від педагогів спеціальних знань, умінь і навичок для створення **адаптованого інклюзивного середовища** та індивідуалізованих програм розвитку.
- **Розвиток критичного мислення та креативності**: Завдання сучасної освіти — не просто передавати знання, а й навчати дітей **аналізувати інформацію**, мислити нешаблонно та знаходити власні рішення. Це потребує використання інноваційних методик, таких як **ігрові технології**, **проєктне навчання та дослідницька діяльність.**

Виклики для педагогів дошкільної освіти.

- **Підвищення кваліфікації**: Педагоги мають постійно вдосконалювати свої навички, щоб бути готовими до роботи з новими технологіями, методиками та інклюзивними підходами. Їм необхідно **вдосконалювати свою цифрову компетентність** та освоювати нові інструменти.

- **Емоційне та професійне вигорання**: Інновації, нові вимоги та постійні зміни можуть створювати додатковий тиск на вихователів, що вимагає впровадження систем підтримки та психологічної допомоги для запобігання професійному вигоранню.

Реформи в Україні також впливають на вимоги до компетентності педагогів. Новий закон створює умови для підвищення компетентності педагогів шляхом збільшення часу на відпочинок та зменшення навантаження, що може сприяти самоосвіті та підвищенню кваліфікації. Унормування використання освітніх програм може сприяти більш системному підходу до освітнього процесу. Педагоги повинні будуть розвивати навички інклюзивної освіти, зокрема вміння працювати з дітьми з особливими потребами. Введення обов'язкового викладання англійської мови для п'ятирічних дітей вимагатиме від педагогів відповідних мовних компетенцій.

Для розвитку комунікативних навичок педагоги можуть використовувати спеціальні вправи, спрямовані на вдосконалення сприйняття, відтворення, взаєморозуміння та емпатії. Емпатія може розвиватися шляхом усвідомлення власних емоцій, моделювання емпатичної поведінки та встановлення зв'язку між почуттями, думками та діями. Стресостійкість можна підвищити за допомогою дихальних практик, фізичної активності, здорового способу життя та соціальної підтримки.

Існують різноманітні підходи до розвитку професійної компетентності педагогів в умовах інновацій. Корпоративне навчання може включати баддінг, шедоуінг, менторство, коучинг та тьюторство. Важливу роль відіграє самоосвіта, яка є основою інноваційної діяльності та потребою в постійному професійному вдосконаленні. Методична робота в закладах дошкільної освіти включає семінари, практикуми, творчі групи та обмін досвідом. Проектна діяльність є ефективним методом розвитку як дітей, так і педагогів, сприяючи формуванню самостійності, креативності та інформаційно-цифрової компетентності. Компетентнісний підхід є ключовим у сучасних підходах до підвищення кваліфікації, оскільки він відповідає соціальним очікуванням та інтересам учасників освітнього процесу.

Самоосвіта є основною формою підвищення педагогічної компетентності, що включає вдосконалення знань та узагальнення педагогічного досвіду шляхом цілеспрямованої самостійної роботи. Метою самоосвітньої діяльності є систематичне підвищення педагогами свого професійного рівня, оволодіння новими формами, методами та прийомами навчання і виховання. Самоосвіта сприяє виникненню та засвоєнню знань, формує потребу до постійного самовдосконалення та розширення кругозору.

Професійний розвиток педагога є безперервним процесом навчання та вдосконалення професійних компетентностей протягом усього періоду його професійної діяльності. Він сприяє активному якісному перетворенню внутрішнього світу педагога, що призводить до творчої реалізації в професії. Професійний розвиток є обов'язковим і має становити не менше 120 академічних годин протягом п'яти років. Міністерством освіти і науки України затверджено типові програми підвищення кваліфікації, спрямовані на надання психологічної підтримки учасникам освітнього процесу та впровадження різних типів організації освітньої діяльності.

Висновок. Підвищення особистісно-професійної компетентності педагога-дошкільника є ключовим фактором забезпечення якісної дошкільної освіти в умовах постійних інноваційних змін. Здатність педагогів адаптуватися до нових технологій, методик та вимог, а також їхнє прагнення до безперервного навчання та самовдосконалення є визначальними для успіху освітнього процесу. Реформи в Україні, спрямовані на підтримку педагогів та впровадження сучасних підходів, створюють сприятливі умови для професійного зростання. Успішні практики розвитку

компетентності часто включають інтеграцію технологій, використання ігрових та дитиноцентричних методів, а також створення можливостей для співпраці та обміну досвідом. Подальші дослідження та впровадження ефективних програм професійного розвитку є необхідними для забезпечення високого рівня компетентності педагогів-дошкільників, що сприятиме гармонійному розвитку кожної дитини та її успішній підготовці до майбутнього.

Список використаних джерел та літератури.

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція).-К. 2021.С.38
2. Закон України «Про дошкільну освіту». 6.07.2024р. https://bit.ly/3RZ79Bm
3. Взаємодія. Міністерство освіти і науки України. URL: https://mon.gov.ua/osvita-2/doshkilna-osvita-2/vzaemodiya
4. Всеукраїнська громадська організація «Асоціація працівників дошкільної освіти». URL: http://surl.li/ufvzk
4. Косенчук О. Дошкільна освіта в Україні: нові реалії та перспективи. Педагогічні науки : наук. журн. 2022. Вип. 79. С. 151–155. URL: http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/.
5. Щодо організації дошкільної освіти дітей у 2025/2026 навчальному році (лист МОН від 28.08.2025 № 1/17853-25)

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ. ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

Бізюк Тетяна,
вихователь ЗДО №8
Нетішинської міської ради
Хмельницької області

Казка як засіб розвитку компетентностей дошкільника: ідеї Шалви Амонашвілі

Казка – це шлях до серця дитини, до її душі.
Вона допомагає вихователю і батькам
відкрити в дитині добро, любов і мрію.
Шалва Амонашвілі

Анотація. *Казка – це не просто оповідь чи розвага, а потужний педагогічний інструмент, який сприяє формуванню моральних цінностей, розвиває уяву, мовлення і емоційну сферу. Особливої сили набувають казки, які створює мама (авторські казки), адже вони враховують індивідуальні особливості дитини, її переживання та потреби.*

Ключові слова: *дошкільна освіта, авторська казка, гуманна педагогіка, компетентності, спільне створення казки.*

У сучасній дошкільній освіті особлива увага приділяється розвитку ключових компетентностей дитини, які є основою для подальшого успішного навчання та соціалізації. Казка – це універсальний педагогічний інструмент, який розвиває ключові компетентності дошкільника, допомагаючи йому підготуватися до шкільного життя не лише інтелектуально, а й емоційно, морально та соціально. Через казкові образи та сюжети дитина навчається мислити, співпереживати, аналізувати вчинки персонажів, знаходити власні рішення життєвих ситуацій. Передусім, казка розвиває мовленнєву компетентність. У процесі слухання й обговорення дитина засвоює нові слова, вчиться висловлювати свою думку, переказувати зміст, ставити і відповідати на запитання. Це формує уміння будувати зв'язне мовлення, що є основою для подальшого навчання у школі. Водночас казка є ефективним засобом формування соціально-моральної компетентності. Завдяки образам добра і зла, дружби і взаємодопомоги, справедливості і чесності дитина усвідомлює базові моральні цінності. Вона вчиться співпереживати героям, робити вибір, розрізняти позитивні й негативні вчинки. Важливим результатом є й розвиток емоційно-ціннісної компетентності. Казка допомагає дитині проживати різні емоції у безпечній формі, називати свої почуття, виражати їх мовою і жестами. Це сприяє формуванню емоційного інтелекту та позитивного ставлення до себе й інших. Крім того, казка стимулює пізнавальну компетентність. Вона знайомить дошкільника з явищами природи, взаєминами між людьми, закономірностями життя. Завдяки образності і метафоричності дитина розвиває уяву, мислення, фантазію, а також інтерес до навколишнього світу. Не менш важливим є вплив казки на розвиток творчої компетентності. Дошкільники можуть вигадувати власні історії, малювати героїв, інсценізувати сюжети. Така діяльність формує креативність, уміння шукати нові

рішення та виявляти індивідуальність. Окремо слід відзначити значення казки у формуванні життєвої компетентності. Вона моделює різні ситуації – допомога другові, подолання труднощів, прояв сміливості чи відповідальності. Це дає можливість дитині навчитися правильних моделей поведінки, які стануть у пригоді у повсякденному житті.

Таким чином, казка є ефективним засобом формування ключових компетентностей дошкільника, забезпечуючи підгрунтя для успішної адаптації до шкільного навчання. Вона розвиває мовленнєві, соціально-моральні, пізнавльні та творчі вміння, які стають базою для подальшого освітнього поступу. В цьому контексті особливої уваги заслуговує педагогічна спадщина Шавли Амонашвілі, зокрема його концепція «Я – казка», яка розкриває потенціал казки не лише як виховного, а як особистісно-розвивального засобу. Шавла Амонашвілі вірив: кожна дитина заслуговує на свою особливу казку, у ній є таємні слова, зрозумілі лише їй, є чарівні герої, схожі на друзів, і є шлях, що веде до світла. Казку не можна писати холодним розумом. ЇЇ треба вимріяти, відчути, зігріти власною душею. Тоді вона стає живою. Вона дихає голосом матері, вона слухає, як сміється чи сумує дитина, і змінює сюжет за її бажанням. Саме завдяки такому підходу казка стає не лише розважальним елементом, а й дієвим інструментом розвитку компетентностей дошкільника.

Для чого Ш.Амонашвілі радив створювати казки:

- Щоб формувати особистість дитини без примусу, через любов.
- Щоб передати духовні і моральні цінності.
- Щоб навчити співпереживати, розрізняти добро і зло.

Шалва Амонашвілі пояснював, що казка потрібна не просто як розвага, а як шлях до серця і душі дитини. Основні причини створення казки:

Освітні:

Розвивати уяву – дитина вчиться фантазувати, мислити образами.

Мовлення та словниковий запас – слухаючи казку, вона запам’ятовує нові слова і вирази.

Усвідомлення себе – коли дитина герой, вона бачить свої риси в казці, що допомагає формувати самооцінку.

Емоційні:

Відчуття значимості – дитина відчуває: «Я особлива, мама (тато) робить історії саме про мене»

Заспокоєння – казка допомагає зняти тривогу, перед сном робить перехід у сон м’яким

Подоланні страхів – через казку можна показати, як герої долає темряву, лікаря, грім тощо.

Виховні:

Приклад поведінки – у казці дитина-герой вчиться дружбі, доброті, сміливості.

Передача цінностей – батьки можуть через сюжет показати, що добре, а що ні.

М’яке навчаня – наприклад, як чистити зуби, як ділитися, як слухати.

Родинні:

Теплий контакт – спільна казка зближує, стає особливою «таємницею» між дитиною і батьками.

Спогад – такі казки можна навіть записувати чи ілюструвати, і вони залишаться пам’яттю на все життя.

Амонашвілі підкреслював, що у процесі казкотворення важлив+

им є діалог. Батьки мають слухати дитину, дозволяти їй пропонувати власний сюжет, змінювати персонажів, додавати нові деталі.

Запропонуйте батькам створити таку казку разом з дитиною.

Ось перші кроки до створення казка. Створіть затишну і комфортну атмосферу. Це може бути вечірня кімната з м'яким світлом нічника, або ж прогулянка під зоряним небом. Головне – щоб поруч були ви і ваша дитина, щоб вона відчувала: її слухають, її фантазія важлива, її голос має силу творити диво.. Дитина завжди прагне бути головним героєм. Даруйте їй таку можливість. Нехай вона стане «Маленька принцеса Оленка» чи «сміливий мандрівник Захарчик». Через такі образи дитина вчиться вірити у власні сили й бачити, що добро завжди перемагає.

Місцем дії можна взяти реальні місця (ЗДО, двір, бабусине подвір'я). Наприклад, «на бабусиному подвір'ї живе чарівний котик, який вміє розмовляти». Використайте чарівні елементи, щось незвичне: чарівна іграшка, добрий дракончик, чарівний ключик, тварина, яка розмовляє….

Обов'язково в казці мають бути маленкі проблеми або пригода.

Головний герой (дитина) стикається з чимось: загубив іграшку, шукає веселку, допомагає другу.

Проблема має бути не страшною, а цікавою.

І саме головне, щоб дитина-герой завдяки своїм якостям (доброта, сміливість, кмітливість) знаходила вихід. Наприклад: «Вона не злякалася, а пригостила дракончика яблуком – і той став її другом». У казці має панувати добра атмосфера – вона має дарувати спокій, тепло й віру в добро. Дитина має відчувати: «Я -особлива, мене люблять, я можу перемогти. Саме це стає тим емоційним ядром, яке наповнює історію силою. Так виходить спільна казка. Заохочення до творчості приносить особливу насолоду. Незабаром, замість прохання: «Розкажи мені казку!», дитина буде говорити: «Давай придумаємо казку».. І ще одна порада: зберігайте створені історії. Записуйте їх в зошит чи сімейний альбом. Через роки ці казки стануть безцінним спогадами, що зігріватимуть і вас, і вашу дитину

Ідеї Шалви Амонашвілі показують, що казка відкриває шлях до серця дитини. Вона вчить добру, розвиває мовлення і мислення, збагачує емоційний досвід, виховує здатність співчувати та творити. Особливо важливо, що створюючи казку разом з дитиною, дорослі допомагають їй відчути себе автором власної історії, а отже – впевненою, творчою та цінною особистістю. Отже, використання казки у вихованні за гуманною педагогікаю Амонашвілі є необхідним інструментом сучасної дошкільної освіти. Це шлях не лише до розвитку компетентностей, а й до виховання духовно багатої, щасливої і люблячої людини.

Список використаних джерел

1. Амонашвілі Ш.О. Я – казка. - Київ: Шкільний світ, 2011. -112 с.
2. Амонащвілі Ш.О. Доброго ранку, діти!. - Київ: Генеза, 2008. - 176 с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) : наказ МОН України від 12.01.2021 №33 – Київ : МОН, 2021. - 38 с.
4. Білоус О. Казка як засіб розвитку творчих здібностей дошкільників // Дошкільна освіта. - 2019. - №4. - с. 15-19.
5. Вознесенська О. Методика розвитку уяви та творчості у дітей дошкільного віку. – Київ: Видавництво «Освіта», 2017. – 140 с.
6. Гончарук Н. Авторська казка як засіб розвитку мовлення дошкільників – Львів: Світ, 2019. – 120 с.
7. Кузьменко Т. Казкотерапія в українському дошкільному навчальному закладі – Київ: Ліра-К, 2018. – 160 с.

Ващук Оксана,
вихователь ЗДО №4
Нетішинської міської ради
Хмельницької області

Виховання основ патріотизму дітей старшого дошкільного віку на засадах історичних традицій

Анотація. *Виховання патріотизму є важливим компонентом формування громадянської свідомості та ідентичності підростаючого покоління. Особливо актуальним це завдання стає на етапі дошкільного дитинства, коли закладаються базові морально-ціннісні орієнтири. У статті розглядається значення патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку на основі історичних традицій як фундаментального елементу національно-культурної освіти. Особливу увагу приділено ролі історичних традицій у формуванні любові до Батьківщини, поваги до її культури, звичаїв і героїчного минулого. Зазначено, що використання національних символів, фольклорних матеріалів, казок, легенд і розповідей про видатних постатей у виховному процесі сприяє створенню позитивного емоційного ставлення до країни, що є основою для розвитку патріотичних почуттів.*

У статті також обґрунтовано необхідність системного підходу до організації взаємодії з дітьми, яка передбачає інтеграцію елементів патріотичного виховання у всі освітні напрями та адаптацію методик до вікових та індивідуальних особливостей дітей. Запропоновано практичні рекомендації щодо використання історичних традицій у патріотичному вихованні старших дошкільників. Вказано, що такі підходи сприяють формуванню у дітей основ громадянської свідомості, почуття єдності з національною спільнотою та готовності зберігати культурну спадщину.

Ключові слова: *патріотичне виховання, дошкільний вік, історичні традиції, національна свідомість, моральні цінності, культурна спадщина, освітній процес, родинне виховання, громадянська ідентичність, формування особистості.*

Постановка проблеми. Сучасне українське суспільство перебуває у складному періоді трансформацій, який супроводжується боротьбою за національну незалежність, утвердженням демократичних цінностей та переосмисленням пріоритетів у вихованні молодого покоління. У цих умовах формування патріотизму як важливого компонента громадянської свідомості набуває особливого значення. Звернення до історичних традицій, культурної спадщини та моральних засад українського народу є фундаментом для виховання справжніх патріотів, здатних усвідомлено любити свою країну, пишатися її минулим і працювати задля її майбутнього.

Патріотизм, як одне з базових почуттів особистості, формується через усвідомлення власної приналежності до народу, історії, культури та національних цінностей. У дошкільному віці цей процес є особливо важливим, оскільки саме в цей період закладається основа світогляду дитини, її морально-ціннісні орієнтири, які залишатимуться з нею протягом усього життя. Науковці визначають дошкільний вік як важливий період формування особистості, коли можна впливати на розвиток емоційної сфери, виховуючи любов до Батьківщини, почуття гордості за свій народ, його досягнення та історію. Проблема патріотичного виховання є не лише науковою, а й практичною, адже її вирішення пов’язане з питанням національної ідентичності,

суспільної згуртованості та перспектив розвитку держави. Українська національна ідея, заснована на історичних традиціях, фольклорі, культурних символах і героїчному минулому, потребує впровадження у виховний процес дошкільних закладів. На цьому етапі важливо розробити ефективні методи, які враховують вікові особливості дітей та спрямовані на формування в них почуття поваги до національної спадщини.

Державний стандарт дошкільної освіти (2021р.) спрямовує на виховання моральних та патріотичних цінностей у дітей. Водночас залишається потреба в оновленні підходів до реалізації цих завдань з урахуванням сучасних викликів і цілей. Виховання основ патріотизму має інтегрувати елементи козацької педагогіки, народної творчості, історичних легенд і звичаїв, оскільки це сприяє формуванню в дітей цілісного уявлення про свою країну, почуття відповідальності за неї та готовності брати участь у її розбудові. Таким чином, розв'язання проблеми виховання патріотизму у дітей старшого дошкільного віку має як наукову, так і практичну цінність.

Мета статті – визначення актуальності досліджуваної проблеми, обгрунтування важливості виховання основ патріотизму дітей старшого дошкільного віку, грунтуючись на ознайомленні з історичними традиціями українського народу, зокрема з козацькою педагогікою.

Виклад основного матеріалу. Проблема патріотизму має свою історію, вивчення якої дозволяє стверджувати, що стереотипи минулого впливають на її вирішення. Перші паростки патріотизму з'явилися ще в первіснообщинному ладі та базувалися на кровних зв'язках роду, спільній мові, дотриманні звичаїв та обрядів, які були основою тодішнього життя людей. Виховання любові до своєї Батьківщини вважалося головним завданням і було освячене багатовіковою традицією як у древніх греків і римлян, так і в інших стародавніх народів, відомих історії.

Підтвердженням цих думок є висловлювання сучасної дослідниці М. Чернявської про те, що патріотизм є суспільною категорією, яка має історично зумовлений характер, елементи якого на примітивному, інтуїтивному рівні були притаманні ще давнім людям. Вони почали відчувати спільність походження та кровні зв'язки з членами свого роду та племені, засвоювали спільну для всього племені мову та освоювали традиції [1]. Давні люди ідентифікували себе з певною територією, де жили та займалися господарством.

Почуття патріотизму – це невід'ємна частина особистості, яка формується поступово, починаючи з раннього дитинства. Дошкільний вік – це особливий період, коли дитина активно пізнає світ і засвоює перші соціальні норми та цінності, коли формується ставлення до навколишнього світу. Виховуючи в цей період любов до сім'ї, закладу дошкільної освіти, до рідних місць, закладається фундамент для розвитку вищих моральних почуттів, серед яких важливе місце займає патріотизм. Саме для дошкільного віку характерне закладення фундаментальних основ культурно-ціннісних орієнтацій та духовно-етичної складової особистості дитини. Також відбувається розвиток емоційно-вольової сфери дошкільнят, їх почуттів, різних типів мислення, закладаються основні механізми соціальної адаптації в соціумі [2].

Національно-патріотичне виховання закріплено як пріоритетний напрям в Державному стандарті дошкільної освіти України, метою якого є забезпечення життєвої компетентності дитини. Ця компетентність включає поняття «бути громадянином своєї країни, патріотом свого народу». Національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку нині розглядається як один з пріоритетних напрямків освітньої діяльності [3].

Основними завданнями педагогів у цій сфері є:

- розвиток уявлення дошкільнят про місце людей в соціумі та важливості дотримання суспільних морально-етичних норм;

- створення ефективних педагогічних умов для формування у дітей позитивного ставлення до поняття Батьківщини та до рідної оселі;
- виховання любові та поваги до представників своєї родини, формування бажання дбати про них;
- формування осмисленого та ціннісного ставлення до культури українського народу, його історії, мови, звичаїв та традицій;
- виховання поваги до себе як представника українського народу;
- навчання дотримання культури поведінки у повсякденному житті;
- виховання поваги до культурної різноманітності та прийняття людей різних національностей, формування толерантності по відношенню до однолітків, батьків, сусідів та інших людей.

За словами О. Кучеренко та В. Базелюк, розвиток патріотичних почуттів тісно пов'язаний з розвитком мотивів поведінки, з появою нових потреб та інтересів у дитини. Протягом дитинства відбувається не тільки глибока перебудова органічних потреб, але й засвоєння матеріальних і духовних цінностей, створених суспільством, які за певних умов стають змістом внутрішніх спонукань дитини [4].

Важливим засобом виховання патріотичних почуттів, на думку Н. Швайгерт та М. Муравської, є усвідомлення дитиною етичних цінностей. Дитина старшого дошкільного вже здатна до елементарного узагальнення особистого досвіду, накопиченого в молодшому віці. Закріплюються уявлення про характер і способи прояву позитивного ставлення до дорослих, дітей, природи. Вихователь ЗДО звертає увагу дітей на способи прояву емоційного стану іншими людьми, вчить «читати» емоції рослин, тварин і спонукає дитину до адекватної реакції (пошкодувати, поспівчувати і допомогти або порадіти за них). Крім практичних ситуацій, які виникають у житті дітей, їх можна навчати вирішенню вербальних логічних задач («Як би ти вчинив, якщо...»). Вербальне вирішення ситуацій дуже корисне в цьому віці: воно дозволяє дитині вирішувати задачу в уявному, «безпечному» варіанті, робити вибір способу поведінки на основі власного життєвого досвіду, а також інших джерел; сприяє розвитку уяви і мислення [12, с. 54].

За словами Р. Остронь, загальноспецифічним засобом виховання патріотизму є діяльність дитини, оскільки діти старшого дошкільного віку найефективніше розвиваються в процесі власної активності. Для дітей старшого дошкільного віку особливо важливою для розвитку якостей особистості і формування емоційно-дієвого ставлення до оточуючих є спільна діяльність з дорослими та однолітками. Внаслідок сумісної роботи формуються основи колективної думки, підвищується вплив групи на емоційний розвиток дитини. Основним, що визначає розвиток дитячих почуттів, є практична, чуттєво-наочна діяльність, яка здійснюється дитиною спільно з іншими людьми в процесі спілкування з ними. Згодом, ґрунтуючись на зовнішній практичній діяльності, відбувається формування афектно-образної уяви як особливої внутрішньої форми діяльності. Такий інший прояв емоцій людини не тільки формується, а й перетворюється, розвивається. На початкових стадіях вікових особливостей розвитку та функціонування афектів виникають post factum, якщо дитина вже зіштовхувалась із афектогенною ситуацією або коли її певні вчинки вже зумовлювали позитивні чи негативні результати, то з часом виникає випереджувальна емоційна регуляторність дій, що базується на емоційному прогнозуванні очікуваних наслідків дій та значення тієї ситуації, яка може виникнути в процесі завершення для дитини та оточуючих [6].

А. Солонська зазначає, що виховання патріотичних почуттів успішно проходить, коли діти залучені до культурної спадщини. Система виховання формується історією народу, його матеріальною та духовною культурою. Протягом століть цінний педагогічний матеріал накопичувався в усній народній творчості, народному прикладному мистецтві, різних ремеслах, фольклорних та класичних

творах, а також у роботах українських майстрів живопису, скульптури та архітектури, які близькі та зрозумілі дітям дошкільного віку. Народна культура та мистецтво створюють найбільш сприятливе середовище для виявлення та розвитку національних особливостей у дітей [7].

Казки за допомогою образного мовлення та персоніфікації навчають моральних вчинків, викривають позитивні та негативні риси героїв, допомагаючи дітям наслідувати прекрасне. Вони не лише щиро співчувають улюбленим персонажам казок, але й довше залишаються під впливом своїх переживань, що пояснює великий виховний вплив художніх образів.

Літературний казковий твір впливає на емоційно-почуттєву сферу – під впливом почуттів, що пробуджуються казковими образами, дитина вчиться мислити словами. Науковці відзначають значення казкової мови, насиченої високим ідейним змістом, що у грайливій та доступній формі навчає дитину жити, «через казкові образи в свідомість дітей входить слово з його найтоншими відтінками; воно стає сферою духовного життя дитини, засобом виховання думок і почуттів – живою реальністю мислення» [7].

Як відзначає Л. Шкребтієнко, віршовані тексти мають великі можливості та виняткове значення у вихованні патріотичних почуттів у дітей, адже вони дозволяють концентруватися на головній ідеї в короткому змісті, відзначаються образністю висловів, поетичною та римованою формою, стислістю і здатністю передавати змістовні думки у доступній формі для дітей. Вірші наповнені силою вербальних символів, вони ємкі, здатні відкрити світ почуттів та емоцій, історичні цінності, народні звичаї та обряди. Це сприяє вихованню патріотичних почуттів на образах рідного села чи міста, рідної природи – всього того, що дитина бачить. Яскраво оспівується рідна мова: «Мово рідна, слово рідне хто вас забуває, той у грудях не серденько, а лиш камінь має...» (С. Воробкевич); краса природи: «Зацвіла в долині червона калина, ніби засміялась дівчина-дитина...», «Тече вода з-під явора яром на долину...» (Т. Шевченко); усвідомлення себе частиною нації «Маленька українка» (О. Пчілка); патріотична спрямованість «Бережімо Україну!», «Український прапор» (Л. Біленька), «Усе моє, що зветься Україна» (Л. Костенко); любов до матері «Мамині руки» (С. Жупанін); повага до минулого «Я Шевченка поважаю» (Р. Завадович). Вірші дозволяють дитині ідентифікувати себе з народом, його життєвими потребами [3, с. 84-85].

Козацька педагогіка є унікальним феноменом української освітньої та виховної культури, яка формувалася протягом століть у середовищі вільного, самоврядного козацького суспільства. Її основа закладена в ідеалах, традиціях та виховних практиках, які сприяли формуванню гармонійної особистості, здатної захищати свою землю, шанувати рідну культуру і зберігати моральні засади. Козацька педагогіка базувалася на принципах колективізму, взаємоповаги, волелюбності та відданості ідеалам свободи. Ідеали та традиції козацької педагогіки відображають прагнення до виховання морально стійкої, відповідальної і духовно розвиненої людини. Одним із ключових аспектів була віра в силу знань і освіти як засобу формування свідомого громадянина. Козацькі школи, створені при братствах і церквах, слугували центрами освіти, де виховували не лише інтелектуально, але й морально. Виховні практики, які застосовувалися у козацькому середовищі, поєднували фізичне загартування з духовним розвитком. Такі елементи, як козацькі ігри, військові тренування, спільні молебні та участь у суспільному житті, сприяли вихованню гармонійної особистості, здатної долати життєві виклики. Цінності козацької доби є основоположними для патріотичного виховання. Волелюбність, яка пронизує всі аспекти козацького світогляду, навчає дітей цінувати свободу як найвищу людську цінність. Честь та відвага були невід'ємними якостями кожного козака, які виховувалися через дотримання етичних норм, готовність захищати слабших і дбати про благо громади.

Любов до рідного краю проявлялася у шанобливому ставленні до природи, традицій, культури та історії.

Українське козацтво як історична спільнота українського народу символізує національний характер, силу й мужність, традиційно відображаючи його спосіб життя, діяльність і поведінку. Воно є символом невмирущості української нації, її демократичного й вільного існування серед європейських держав. Тому козацьке виховання є невід'ємною частиною народної педагогіки, яка в своїй вершинній формі прищеплювала юним українцям синівську вірність рідній землі, Батьківщині та народу. Це виховання розвивало в них незламну силу духу, стійку волю та високі моральні якості козака-лицаря. Основною метою козацької педагогіки є формування козака-лицаря – мужнього громадянина, захисника рідної землі з яскраво вираженою українською національною свідомістю, діяльнісним патріотизмом і високим рівнем духовності.

До основних завдань козацької педагогіки належать:

1. формування в молоді українського національного характеру, розвитку козацьких якостей, патріотизму та гуманізму;
2. підготовка фізично сильних захисників Батьківщини, виховання нетерпимості до зла та готовності служити інтересам українського народу;
3. сприяння розвитку культури і економіки країни з акцентом на важливість виконання громадських обов'язків, національних інтересів.

Таким чином, виховання засобом козацької педагогіки охоплює широкий спектр цілей, спрямованих на всебічний розвиток молодого покоління, підготовку їх до захисту своєї Батьківщини і активної участі у розвитку нації.

Форми і методи патріотичного виховання на засадах історичних традицій спрямовані на формування у дітей глибокого емоційного зв'язку з рідною землею, поваги до її культурної спадщини та гордості за досягнення предків. Використання казок, легенд, народних пісень і переказів є одним із найефективніших засобів у цьому процесі. У них закладені морально-етичні принципи, які передаються через яскраві образи героїв, зрозумілі дітям сюжети та доступну мову. Читання або слухання історій про відвагу, чесність, любов до Батьківщини сприяє формуванню позитивного ставлення до українських традицій і культури, а також розвиває емоційну чутливість дітей. Не менш важливим методом є театралізовані вистави, ігри та розваги з елементами козацької тематики. Участь дітей у таких заходах дає їм змогу глибше зрозуміти традиції, звичаї та побут козацтва. Наприклад, інтерактивні ігри, де вихованці виконують ролі козаків, допомагають дітям засвоїти поняття взаємоповаги, дружби та взаємодопомоги. Театралізовані вистави на основі народних казок чи історичних переказів не лише збагачують уявлення дітей про національну культуру, а й розвивають їхню творчість і комунікативні навички. Організація свят, присвячених козацькій культурі, також є важливим елементом виховної роботи. Наприклад, проведення свята «День козака» дозволяє дітям відчути атмосферу козацької епохи через різноманітні активності. Такі заходи допомагають дітям відчути гордість за свою націю.

Висновки. Виховання основ патріотизму дітей старшого дошкільного віку на засадах історичних традицій є надзвичайно важливим і перспективним напрямом сучасної дошкільної освіти. Використання принципів козацької педагогіки дозволяє поєднувати емоційне, моральне та когнітивне виховання, формуючи у дітей почуття гордості за свій народ, любов до рідного краю та готовність зберігати національну спадщину. Козацька педагогіка, з її ідеалами свободи, честі, відваги та любові до Батьківщини, є унікальним джерелом патріотичних цінностей. Інтеграція її елементів у виховний процес сприяє розвитку у дітей важливих якостей, таких як відповідальність, взаємоповага та колективізм. Шляхом використання казок, легенд, народних пісень, ігор та театралізованих вистав вихованці не лише знайомляться з

історичними традиціями, але й отримують емоційний досвід, який закріплює патріотичні почуття на глибокому рівні. Співпраця між педагогами та батьками є важливим чинником у вихованні патріотизму.

Список використаних джерел

1. Чернявська М. Національно-патріотичне виховання дошкільників: виклики сьогодення. Традиційна культура в умовах глобалізації: виклики війни. Матеріали наук.-практ. конф. з міжнародною участю, Харків, 17–18 червня 2022 р. Харків: Друкарня Мадрид, 2022. С. 231–232. URL: https://dspace.hnpu.edu.ua (дата звернення: 30.11.2024).

2. Гнатенко А., Шаповалова О. Сучасний стан патріотичного виховання у взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї. *Дошкільна і початкова освіта: реалії та перспективи. Зб. наук. статей студентів, магістрантів та молодих науковців, 25 квітня 2023 року.* Суми, 2023. С. 65-69. URL: https://sspu.edu.ua (дата звернення: 30.11.2023).

3. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). *Нова редакція.* Затверджено наказам Міністерства освіти та науки України від 12.01.2021 № 33. 38 с. URL: https://mon.gov.ua (дата звернення: 30.11.2024).

4. Кучеренко О., Базелюк В. Організація національно-патріотичного виховання у закладі дошкільної освіти. *Сучасна студентська наука як основа майбутнього потенціалу української нації. Матер. Всеукраїнської наук.-практ. онлайн конф., 20 травня 2022 р., Київ.* Київ, 2022. С. 63-66. URL: https://nubip.edu.ua (дата звернення: 30.11.2024).

5. Швайгерт Н., Муравська М. Вибрати не можна: як навчити дітей любити Батьківщину. *Вихователь-методист дошкільного закладу.* 2019. № 8. С. 53-58.

6. Острань Р. Р., Музика Г. А. Формування сучасного патріота України засобами національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку. *Класичні та інноваційні підходи у роботі вихователя сучасного закладу дошкільної освіти. Матер. Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Бердянськ, Україна, 21 липня 2020 року).* Бердянськ: Центр прогресивної освіти «Генезум», 2020. Ч. 1. С. 81-85. URL: https://genezum.org (дата звернення: 30.11.2024).

7. Солонська А. А. Основні підходи до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку в батьківсько-вихователькій взаємодії. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка.* 2020. № 1 (24). С. 30-35. URL: http://eprints.mdpu.org.ua (дата звернення: 30.11.2024).

Гуртова Лариса,
консультант КУ «ЦПРПП»
Покровської міської ради
Донецької області

Microsoft Teams – цифровий простір вихователя ЗДО

Анотація. *У тезах висвітлюється досвід упровадження платформи Microsoft Teams як основного інструменту для організації дистанційної освіти в закладах дошкільної освіти Покровської громади в умовах воєнного стану. Детально проаналізовано чотири ключові модулі: «Платформа», «Комунікація», «Зворотний зв'язок» та «Результативність». Розкриті переваги та виклики використання Microsoft Teams, зокрема через показ забезпечення безперервності*

освітнього процесу завдяки платформі, налагодження ефективної партнерської взаємодії з батьками та моніторинг освітніх досягнень дітей. Матеріал підтверджує, що системне використання цифрових інструментів сприяє ефективній реалізації права дитини на дошкільну освіту, попри виклики сьогодення.

Ключові слова: *Microsoft Teams, дистанційна освіта, заклад дошкільної освіти, воєнний стан, цифрові інструменти, комунікація, зворотний зв'язок, освітній процес, педагогічна компетентність.*

Умови воєнного стану кардинально змінили ситуацію функціонування системи дошкільної освіти. Першим суттєвим викликом стала потреба організації освітнього процесу з дотриманням безпекових умов. А другим – пошук форм, засобів, методів забезпечення права кожної дитини на якісну освіту та здійснення освітнього процесу.

Проаналізувавши всі можливості різноманітних програм, відділ освіти Покровської громади зупинився на центрі командної роботи Office 365, зокрема на платформі Microsoft Teams. Завдяки цьому ресурсу був повноцінно розгорнутий освітній процес в дистанційному форматі, оскільки інструментарій Microsoft Teams охоплює всі необхідні елементи для організації освітнього процесу, а саме:

Модуль 1. Платформа.

Модуль 2. Комунікація (педагоги, батьки, діти).

Модуль 3. Зворотній зв’язок.

Модуль 4. Результативність.

Коротко зупинимося на особливостях упровадження цих модулів в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

Модуль 1. Платформа.

Характеристику переваг та викликів платформи TEAMS представлено в таблиці.

Таблиця 1.

Переваги та виклики платформи TEAMS

Характеристика переваг	Характеристика викликів
Можливість проведення онлайн-занять з дітьми, педрад із педагогами, батьківських зборів: заздалегідь запланованих у календарі або організованих за терміновою потребою у реальному часі.	Повідомлення про початок онлайн-заняття приходить на телефон батьків, водночас відсутня можливість знаходитися поряд із дитиною постійно
Відеозапис онлайн-зустрічей зберігається у хмарі, тому дитина, яка не змогла долучитися до заняття, може переглянути її у зручний час	Без додаткових налаштувань відеозапис має обмежені терміни зберігання
Спільне збереження документів у хмарному середовищі з вільним доступом для батьків та педагогічних працівників (вихователі, музичні керівники, учителі-логопеди, інструктори з фізичної культури) дозволяє оптимізувати освітню діяльність та систематизувати навчальні матеріали. Виключаються ризики втрати необхідних матеріалів, а формування архіву зі структурованими теками додає зручності у користуванні хмарним середовищем	Значна кількість онлайн-каналів та матеріалів для батьків ускладнює їх орієнтацію щодо вибору каналу або знаходження потрібного матеріалу
Кожен заклад дошкільної освіти може створювати для роботи команди за різними напрямами (педагогічна рада, атестація, тиждень	Недостатня компетентність адміністраторів закладів призводить до

педагогічної майстерності та інші)	відсутності педагогів у деяких командах закладу
Діалогове спілкування в особистих чатах дає можливість надавати адресні консультації та обмінюватися файлами, вести консультування та переписку з батьками та колегами	Батьки не завжди своєчасно читають та реагують на повідомлення
Завдяки запровадженню спільних норм дистанційної роботи та навчання, працівники та здобувачі освіти знаходяться в середовищі, що захищене. При зміні працівником чи здобувачем освіти закладу освіти – принципи роботи залишаються без змін. Це заощаджує час. Не потрібно вчитися новим функціям для нових платформ, що дає можливість зосередитись на освітньому процесі в повній мірі	Часткове порушення спільних норм дистанційної роботи та навчання
Можливість для керівника та педагога моніторити активність дитини за напрямами протягом місяця за допомогою розділу Insights	Недосконалість роботи застосунку Insights призводить до некоректної звітності
Можливість здійснювати моніторинг знань дітей за допомогою опитування Forms наприкінці кожного тематичного тижня	Недостатня вмотивованість батьків на проходження опитування

Комунікація в дистанційному форматі не властива дітям дошкільного віку за їх фізіологічними особливостями. Тому педагоги намагалися зробити цей процес цікавим та змістовним, наповненим ігровими, практичними активностями, які дитина змогла би виконати вдома сама або за допомогою батьків.

Отже, із загальної кількості в 1765 дітей – освітнім процесом в дистанційному форматі охоплено 934 дитини, що складає 53%. Це свідчить про те, що батьки усвідомлюють важливість дошкільної освіти, а платформа TEAMS у цьому допомагає.

Модуль 2. Комунікація (педагоги, батьки, діти).

Основною передумовою в налагодженні ефективного та дієвого освітнього процесу в дистанційному форматі набула партнерська взаємодія між батьками, дітьми та педагогічним колективом [2].

Усі батьки отримали акаунти та були розподілені в команди за віковими групами. Там вони мали доступ до всіх навчальних матеріалів – тематичних чеклістів та відеозаписів онлайн-занять, які вони могли переглядати і використовувати в зручний час. Вихователі, музичні керівники та корекційні спеціалісти організовували та проводили онлайн-заняття для дітей за розкладом. Завдання батьків створити умови для того, щоб дитина підключилася до заходу. У кожній команді вікової групи створені додаткові канали, а саме «Поради батькам», «Батьківські збори», «Поради практичного психолога», «Наші успіхи» – у них постійно оновлювалися матеріали: консультації, поради за актуальними напрямками від вузьких спеціалістів. TEAMS надсилав повідомлення-нагадування батькам про зміни, які відбувалися в команді. Для батьків дуже зручно, що спілкування з педагогами відбувалося в одному «місці».

Отже, використання TEAMS розширило можливості для комунікації, у якій підвищилася роль та участь батьків, активізувалися методи, які сприяють емоційному комфорту, підтримці всіх учасників освітнього процесу.

Модуль 3. Зворотній зв’язок.

Під час дистанційного формату дуже важливо обмінюватися інформацією щодо особливостей перебігу освітнього процесу та освітніх досягнень дитини [3]. Для цього проводилися ресурсні зустрічі з батьками щоп’ятниці, де обговорювалося: що вдалося дитині, а що ні, у чому дитина потребувала допомоги дорослого (усних

підказок, зразка, використання техніки «рука в руці» тощо), які емоції дитина відчувала під час онлайн-занять. Такий зворотній зв'язок сприяв збереженню психічного здоров'я, успішному розвитку, вихованню та навчанню дошкільників.

Модуль 4. Результативність.

Під час вивчення стану реалізації завдань Базового компонента дошкільної освіти [1], стану організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, отримання оперативної інформації про реальний стан та тенденції змін об'єкта діагностування для корекції педагогічного процесу використання застосунку Microsoft 365 - Forms надало можливість педагогам узагальнити та проаналізувати рівень засвоєння дітьми освітніх тем. За результатами опитувань планувалася подальша освітня робота для розвитку вмінь і навичок дошкільнят.

Виходячи з аналізу результатів роботи за 2022/2023 навчальний рік можна сказати, що із загальної кількості дітей (934 дитини), батьки, яких надали згоду на участь в освітньому процесі в дистанційному форматі, – 52% показали високу активність, 38% – середню, 10% – низьку активність.

Підсумовуючи, можна сказати, що завдяки спільній роботі на платформі Microsoft Teams педагоги, батьки, діти отримали системну підтримку та можливості здійснювати педагогічну діяльність, яка спрямована на щасливе проживання дитиною дошкільного дитинства як передумови її повноцінного розвитку й подальшої самореалізації в житті. Це – важливий крок для закладів дошкільної освіти, щоб не просто зберегти, втримати, а ще мати змогу розвивати дошкільну освіту Покровської громади.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти URL: https://surl.li/hhfghv (дата звернення 04.12.2023.)
2. Дистанційний формат взаємодії суб'єктів освітньої діяльності: методичні рекомендації / за ред. І. В. Удовиченко. Суми : НВВ КЗ СОІППО. 2021. – 199 с.
3. Крутій К. Матеріал підготовлено для круглого столу «Проблеми дистанційної освіти дошкільнят». Дошкільне виховання. 2020. №5 с.2.

Дягель Марина,
вихователь ЗДО 23
Хмиз Галина,
вихователь - методист ЗДО 56
Хмельницької міської ради
Хмельницької області

Екологічне виховання дітей дошкільного віку в ЗДО

Анотація. *У статті розкривається зміст поняття «екологічне виховання». Зазначається мета та завдання екологічного виховання. Наводяться прикади традиційних та нетрадиційних методів та форм роботи з дітьми дошкільного віку, які ми використовуємо у своїй педагогічній діяльності.*

Ключові слова: *екологічне виховання, екологічна культура, мета та завдання екологічного виховання, методи та форми роботи.*

Екологічне виховання дітей є актуальною проблемою сучасності, оскільки саме в дошкільному віці закладаються основи екологічної свідомості і екологічної культури, що впливають на поведінку та діяльність людини у природі. Основи свідомості і

екологічної культури, формування ставлення особистості до світу природи закладаються в дошкільному дитинстві, що підтверджує вагомість використання цього сензитивного періоду для екологічного виховання особистості.

Сьогодні, в умовах війни в Україні, проблема збереження довкілля набуває ще більшої гостроти: воєнні дії завдають значної шкоди природі, руйнують екосистеми, забруднюють ґрунти й воду. У таких умовах особливо важливо формувати у дітей з раннього віку ціннісне ставлення до природи, вчити берегти і відновлювати її, виховувати відповідальність за довкілля. Саме дошкільний вік є тим фундаментом, коли можна закласти основи екологічного мислення, що у майбутньому допоможе дітям стати свідомими громадянами, здатними відбудовувати країну не лише економічно, а й екологічно.

Проблемі екологічного виховання та формування екологічної культури дітей дошкільного віку приділяють значну увагу сучасні українські науковці й педагоги. Так, А. Волкова розглядає екологічне виховання як системний процес, спрямований на формування у дітей ціннісного ставлення до природи та розвиток емоційно-ціннісної сфери особистості [3]. Н. Горопаха підкреслює, що головним змістом екологічної роботи є формування внутрішнього світу дитини, її ціннісних орієнтацій, заснованих на усвідомленні єдності з природою [6].

У працях Н. Лисенко екологічне виховання розглядається у єдності з навчанням: воно інтегрує пізнавальний, емоційний і діяльнісний компоненти, забезпечуючи розвиток цілісної особистості [8]. С. Ніколаєва наголошує, що засвоєння дітьми екологічних знань повинно відбуватися в тісному зв’язку з практичною діяльністю, що дозволяє формувати відповідальну поведінку у природі [9].

З. Плохій доводить, що для становлення екологічних уявлень дітей необхідні систематизовані знання про зв’язки та залежності у природі, а також розуміння впливу діяльності людини на довкілля. Науковиця вважає, що саме дошкільний вік є критичним для формування узагальнених уявлень світоглядного характеру [11]. Г. Пустовіт та Н. Пустовіт визначають екологічне виховання складовою частиною цілісного процесу розвитку особистості, наголошуючи на ролі педагогічних умов у його ефективній реалізації [13].

Сучасні дослідження також висвітлюють нові підходи до екологічної освіти дошкільників. Зокрема, О. Гаврило зазначає важливість готовності вихователів і батьків до реалізації екологічного виховання, адже саме їхня позиція визначає ставлення дітей до природи [4]. І. Паласевич підкреслює роль педагогічних умов, які сприяють розвитку екологічної чутливості: спостереження у природі, ігрова діяльність, позитивний емоційний фон [10]. В. Розгон розглядає інноваційні підходи до екологічної освіти, зокрема використання проєктної діяльності та цифрових технологій [14].

Таким чином, українські науковці наголошують на тому, що дошкільний вік є сензитивним періодом для формування екологічної свідомості та культури, а ефективність цього процесу залежить від комплексного поєднання знань, практичної діяльності й ціннісного ставлення до природи.

Виклад основного матеріалу.

Природа – могутнє джерело пізнання, яке через спілкування розкриває людині свої таємниці й робить її більш чутливою до навколишнього світу. Дошкільний вік – найважливіший етап для формування екологічної свідомості, гуманного ставлення до природи та розвитку емоційно-ціннісної сфери особистості [2].

Дошкільний вік – найважливіший етап у становленні екологічного світогляду людини, передбачає створення передумов гуманної взаємодії з природним довкіллям. Головною умовою реалізації завдань екологічного виховання є створення еколого – розвивального предметного середовища, яке сприяє формуванню в

дошкільнят екологічної вихованості, яка передбачає набуття уявлень про самоцінність та неповторність компонентів природи, прояв гуманних почуттів до живих істот, оволодіння початковими вміннями відчувати красу та милуватися нею, виважено поводитися в довкіллі, знати правила безпечної поведінки в природі [16].

В.О.Сухомлинський завжди підкреслював, що треба навчати дітей розуміти природу, піклуватися за збереження і примноження її багатств. Найважливіші умови виховання бережливого ставлення до природи – це пізнання та вивчення рідного краю, розвиток в дітей позитивних емоційних виявів до навколишніх об'єктів, активна практична діяльність. Пізнання та вивчення природи краю слід починати зі спостережень у природі. Видатний педагог сформував низку порад щодо організації спостережень для підвищення їх ефективності: спостереження мають викликати почуття радості, супроводжуватися короткими, емоційно насиченими розповідями про даний об'єкт, необхідно звернути увагу на красу навколишнього світу, екскурсії в природу позитивно впливають на розвиток екологічного і естетичного мислення вихованців, формування їх світогляду, сприяють набуттю знань, умінь і навичок для практичного вирішення проблеми охорони навколишнього середовища [2].

Основними завданнями екологічного виховання дошкільників ми визначаємо наступні:

- навчити дітей бачити взаємозв'язок між рослинами і тваринами, розуміти, як людина впливає на їхнє життя;
- формувати у дітей вміння бачити красу у всьому живому, незалежно від того, чи то людина, чи рослина, чи тварина. Розуміння істини, що в природі не буває корисних і шкідливих тварин, натомість усі вони пов'язані одне з одним, одне одному потрібні, а отже корисні;
- розвивати у дітей почуття: небайдужості, вміння відчувати себе на місці квітки, рослини тощо;
- навчити любити й охороняти природу не на словах, а допомагаючи квітам, деревам, тваринам, птахам, усьому живому;
- збудити у дітей емоційний відгук на різноманітні явища природи, зародити в них бажання милуватися і насолоджуватися нею і висловлювати свої почуття засобами художнього слова, образотворчого мистецтва [15].

Мета екологічного виховання:

- виховання любові, чуйності, доброзичливого ставлення до об'єктів природи;
- виховання потреби у спілкуванні з природою, уміння спостерігати й відчувати її красу й гармонію;
- розвиток інтересу, прагнення до пізнання природи;
- виховання культури поведінки, відповідальності за свої вчинки у природі;
- формування здатності та вмінь піклуватися про природні об'єкти та своє здоров'я;
- екологічно спрямована діяльність [15].

У Базовому компоненті дошкільної освіти, який є Державним стандартом дошкільної освіти України, розкрито зміст освітньої лінії «Дитина в природному довкіллі». Зміст освітньої лінії «Дитина у природному довкіллі» містить доступні дитині дошкільного віку уявлення про природу планети Земля та Всесвіт, розвиток емоційно-ціннісного та відповідального екологічного ставлення до природного довкілля. Природнича освіченість передбачає наявність уявлень дитини про живі організми і природне середовище, багатоманітність явищ природи, причинно-наслідкові зв'язки у природному довкіллі та взаємозв'язок природних умов, рослинного і тваринного світу, позитивний і негативний вплив людської діяльності на стан природи. Ціннісне ставлення дитини до природи виявляється у її природодоцільній поведінці: виважене ставлення до рослин і тварин;готовність

включатись у практичну діяльність, що пов’язана з природою; дотримування правил природокористування [1].

Реалізуємо ми Базовий компонент через програму ровитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Зміст освітньої лінії «Дитина в припорді» розкривається за кожним віковим періодом: ранній вік, молодший дошкільний вік, середній дошкільний вік та старший дошкільний вік. У кожному віковому періоді зазначаються вікові можливості дитини та світні завдання. Зміст у кожному віковому періоді розкривається за наступними напрямками: природа планети Земля (явища природи, нежива природа, рослини, тварини); життєдіяльність людини у природному довкіллі та Всесвіт. Після розділу зазначаються показники компетентності за освітньою лінією «Дитина у природному довкіллі» [12].

Екологічне виховання дошкільників має за мету не тільки подання відповідних знань, а й спрямованність на усвідомлення екологічної цінності природного середовища у єдності його з людиною. Дошкільникам необхідно надавати знання у доступній для них формі, щоб спонукати подальше пізнання навколишнього, розвивати і виховувати дитину.

Обрані форми і методи роботи з екологічної освіти створюють цілісну систему для забезпечення екологічного виховання дошкільників.

Екологічне виховання в дошкільному навчальному закладі включає такі складові:

1) Створення у дошкільному навчальному закладі умов для екологічного виховання: розвивального середовища, фонду методичних, наочно-ілюстративних матеріалів.

2) Організація «екологічного простору» в приміщенні дитячого садка: групові куточки природи, зимовий сад, акваріум (модель прісноводного водоймища, штучно створена мініекосистема), живий куточок, в якому зберігається екологічний принцип утримання тварин, устаткування їх приміщень під природні умови життя, правильний догляд.

3) Організація та обладнання «екологічних просторів» на ділянці дитячого садка: майданчика природи, мікроферми, «куточка незайманої природи» (лісу, лугу, пустиря), екологічної стежки, «лікарських грядок», городу.

4) Створення умов для праці дітей і дорослих у природній зоні закладу дошкільної освіти [5].

Орієнтуючись на завдання програми для навчально-виховного процесу ми використовуємо класичні і сучасні форми, методи, прийоми роботи.

Розглянемо детальніше методи, форми роботи з екологічного виховання.

Пояснювально-ілюстративний метод – метод, при якому знання передаються через розповіді, пояснення, бесіди з демонстрацією наочності [2].

Наприклад, під час заняття ми розповідаємо про пташок нашого регіону, показуємо їхні фото, макети гнізд, слухаємо спів у аудіозаписі. Діти запам’ятовують, які птахи прилітають навесні і що їм потрібно для життя.

Прогулянки – повсякденна форма роботи, де діти, спостерігаючи, ознайомлюються з тими ознаками об'єктів природи, явищами, які відбуваються на протязі тривалого часу [5].

Спостереження – основний метод ознайомлення дітей з природою. Це активна форма пізнання навколишнього світу, що має на меті накопичення факторів, початкових уявлень про об'єкти і явища природи, внаслідок чого воно може розглядатися як пізнавальна діяльність і як метод навчання [7]. Наприклад, ми ведемо спостереження за ростом насіння квасолі, спостерігаємо за сонцем та хмарами, діти роблять власні замітки у календарі природи.

Під час екскурсії діти ознайомлюються з явищами природи в їх природних взаємозв'язках, з рослинами і тваринами в середовищі їх існування, з руйнівним

впливом людини на природу. Змістом таких екскурсій можуть стати: обстеження близької місцевості для формування уявлень про навколишні природні умови, рельєф місцевості, наявність рослин і тварин. Під час екскурсій діти збирають природний матеріал для колекцій, ігор, занять із флористики, праці, малювання. На екскурсіях дитина збагачує свої екологічні знання, розкриває своє серце красі довкілля, привчається до культури поведінки [2].

Застосовуючи метод проблемних ситуацій, доцільно використовувати такі прийоми, як подача дітям варіативності ознак одних і тих самих об'єктів, явищ; порівняння і зіставляння нових характеристик з відомими, поєднання художнього опису об'єктів та явиш природи, огляду їх реальних рис через безпосереднє сприймання. Проблемні запитання – одна з найпоширеніших і найдоступніших для дітей форм, що спонукає дитину до пізнання. Вони розвивають у дітей продуктивне мислення через розв’язання завдань, поставлених проблем і дають новий пізнавальний результат [2].

Основна форма діяльності дошкільнят - гра, яка є головним способом пізнання зовнішнього світу, основним елементом дитячого розвитку, в тому числі і екологічного виховання. Гра – це творча та емоційна діяльність дітей, сповнена радості, тому введення її в освітній процес сприяє створенню емоційного настрою і мотивації екологічної діяльності [2].

Для вирішення освітніх завдань використовуємо дидактичні ігри екологічного змісту, сюжетно-рольові ігри, ігри з правилами - сюжетно-рухливі, рухливі, настільно-друковані, а також вправи екологічного змісту, які розвивають самостійність дітей, сприяють набуттю знань про навколишню дійсність.

Для закріплення набутих знань, створення зацікавленості до навколишнього середовища, з метою формування природодоцільної поведінки ми використовуємо різноманітні вікторини, конкурси, КВК, які активізують інтерес, увагу дітей, сприяють розвиткові їхніх пізнавальних здібностей, уяви, закріпленню набутих знань та вмінь. Проведення виховних заходів екологічного змісту допомагає розширити естетичне, пізнавальне, оздоровче, практичне значення природи в житті людини.

Художньо-продуктивна діяльність – творчі заняття, які допомагають висловити емоції, відтворити спостережувані явища природи. Приклад: ліпимо з пластиліну комах, малюємо дерева у різні пори року, виготовляємо аплікації із сухого листя [2].

Для формування усвідомленого ставлення до природи за допомогою спостереження має значення діяльність моделювання – ведення календарів природи, відображення в них результатів спостережень. Календар природи допомагає закріпити набуті знання в системі, а саме: формувати у дітей уявлення про закономірності сезонних змін, характерні ознаки кожного місяця, послідовність та причини змін у природі: стан погоди, життя рослин, тварин, трудова діяльність дітей та дорослих; закріпити знання про послідовність днів тижня; розвивати творчу уяву, логіку мислення через уміння узагальнювати, систематизувати, робити висновки та відображати їх у малюнках та графічному зображенні [7].

Ми вчимо дітей самостійно заповнювати сторінки календаря, орієнтуватися в його параметрах, правильно користуватися відповідною символікою. Велике значення має те, що ця спільна діяльність довгостроково протікає в часі, здійснюється періодично-постійно протягом усього навчального року. Ставлення, що виникає у старших дошкільників до спостереження і моделювання його результатів, – це пізнавальне ставлення до природи і інтерес до навчальної діяльності одночасно, а це дуже важливо для особистості дитини напередодні її вступу до школи.

В роботі з ознайомлення дітей з природою, виховання любові до неї, особливе значення має художня література, яка сприяє збагаченню мови, формуванню уміння образно мислити, відтворювати свої враження, розвиває інтерес до природи. Через художню літературу діти вчаться любити природу, бачити в ній прекрасне, глибше і

тонко відчувати її красу. Прослухавши вірш, оповідання, відчувши емоційни відгук, діти починають уважніше придивлятися до рослин, до всього, що живе довкола них.

Особливу увагу приділяємо сучасним інноваційним технологіям.

Проєктна діяльність – це тривала діяльність дітей для вирішення практичних завдань з конкретним результатом. Для прикладу, зазначимо що ми впроваджуємо проєкт «Сортувати сміття – це просто!». Мета проекту: сформувати у дітей знання про різноманітні види діяльності по захисту природи.; викликати бажання та навчити сортувати сміття. Завдання проекту: розширювати знання дітей про взаємозалежність світу природи і діяльності людини, як господарської, так і природоохоронної; формувати уявлення про доцільність вторинного використання побутових і господарських відходів; стимулювати інтерес до дослідницької діяльності, удосконалювати уміння оперувати наявними знаннями, узагальнювати, робити висновки; вчити в коректній формі висловлювати своє ставлення до вчинків дітей і дорослих з позиції загальноприйнятих норм і адекватно сприймати оцінку своєї поведінки; розвивати уяву, вміння реалізовувати свої враження в художньо - творчій діяльності.

Проєкт реалізується через різні форми роботи: спостереження, ігри, творчі заняття, досліди, інтерактивні завдання та участь родини. Діти вчаться розділяти відходи, створюють міні-компост, малюють плакати, проводимо виставки результатів. Це формує практичні навички та відповідальність за довкілля [16].

Використання цифрових технологій – застосування інтерактивних засобів навчання для ознайомлення з природою та екологією. Демонструємо мультимедійні презентації про рідкісні види рослин, дивимось відео про захист водойм та ліси, діти роблять власні фото та відео-репортажі дома із батьками [15].

Інтерактивні екологічні ігри та квести – навчання через виконання завдань та пошук об’єктів у природі або спеціально організованому середовищі. Приклад: квест «Екологічна стежина» – діти шукають знаки «Збережи дерево», «Поспостерігай за комахами» [2].

Спільна діяльність з батьками. Однією із цікавих форм роботи з дітьми і батьками є спільна організація екологічних виставок дитячих малюнків, ілюстрацій, виробів з природного матеріалу, фотовиставок, спільне висадження рослин у садочку. Це сприяє прояву активності, творчості дітей і батьків.

Також у своїй роботі ми використовуємо екологічні казки та пошуково-дослідницьку діяльність. Екологічна казка спрямована на виховання у дітей бережного ставлення до природи. А пошуково-дослідницьку діяльність ми вважаємо одним із найефективніших засобів, який підводить дитину до розв’язання проблеми шляхом проб. Саме під час досліду, дитина виконуючи різні перетворювальні дії, сама знаходить правильні шляхи його розв’язання. Експериментування стимулює пізнавальну активність дитини.

Завдяки цим методам та підходам можна ефективно залучити дітей дошкільного віку до процесу екологічного виховання, розвиваючи у них почуття відповідальності за довкілля та природу.

Висновки.

Екологічне виховання дітей дошкільного віку важливе для формування їхнього екологічного світогляду та поведінки, спрямованої на збереження навколишнього середовища.

Даючи дитині знання про природу, обов’язково слід враховувати принцип доступності і послідовності. Усе в природі взаємопов’язане і має елике значення для існування людини і життя загалом. Під час навчально-виховного процесу доцільно використовуати класичні і нетрадиційні методи, форми, прийоми роботи. Це допоможе дітям з’ясовувати, усвідомлювати причиново-наслідкові зв’язки у природі. Всі засоби навчання і виховання дошкільників у своїй сукупності дають їм можливість

не тільки здобути знання, закласти фундамент духовності, а й зрозуміти перші поняття – «екологічна свідомість», «екологічна культура» - зрозуміти їхню сутність. А формуються ці поняття протягом усього життя.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/doshkilna/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-na-sajt-ostatochnij.pdf
2. Бєлєнька Г.В., Науменко Т.С., Половіна О.А. Дошкільнятам про світ природи : старший дошкільний вік : нав.-метод. посіб..Київ. Генеза, 2013. 112 с.
3. Волкова А. Формування екологічної культури дітей дошкільного віку: методичні рекомендації. – Київ: [видавництво], 2020.
4. Гаврило О. Роль сім'ї та педагогів у формуванні екологічної культури дошкільників. – Чернівці: [видавництво], 2021.
5. Глухова Н. Емоційне спілкування дитини з природою як умова творчого осягнення світу // Дошкільне виховання. 2001. № 10. С. 8 - 9.
6. Горопаха Н. Екологічне виховання у закладах дошкільної освіти. – Харків: [видавництво], 2019.
7. Лисенко Н. Використання спостережень в роботі з екологічного виховання дошкільників // Дитячий садок. 2004. № 25 – 26. С. 10 – 44.
8. Лисенко Н. Екологічна освіта і виховання дітей дошкільного віку: монографія. – Київ: [видавництво], 2021.
9. Ніколаєва С. Екологічна освіта дошкільників: теорія і практика. – Київ: [видавництво], 2018.
10. Паласевич І. Педагогічні умови екологічного виховання дітей дошкільного віку. – Тернопіль: [видавництво], 2020.
11. Плохій З. Становлення екологічних уявлень у дітей дошкільного віку. – Львів: [видавництво], 2017.
12. Програма розвитку дитини Українське дошкілля URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/programy-rozvytku-ditey/Bilan_Programa_Ukrdoshkillja_2017.pdf
13. Пустовіт Г., Пустовіт Н. Екологічна освіта та виховання дітей: навчально-методичний посібник. – Київ: [видавництво], 2022.
14. Розгон В. Інноваційні підходи до екологічної освіти дітей дошкільного віку. – Київ: [видавництво], 2022.
15. Трембак К.С., Шевцова О.А. Екологічне виховання в ДНЗ. Харків. 2016. 223 с.

Задержинська Лариса,
завідувач ЗДО №24
Дудок Олена,
вихователь-методист ЗДО №24
Білозерської міської ради
Донецької області

Формування ключових компетентностей дітей дошкільного віку

Анотація. *У сучасних умовах, зі стрімкою зміною та оновленням законодавчої бази України, освітніх трансформацій у дошкільній ланці освіти постає актуальне питання щодо розвитку особистості дитини дошкільного віку.*

Базовий компонент дошкільної освіти передбачає формування ключових компетентностей у дітей протягом всього дошкільного дитинства. Тому, це стає найголовнішим завданням як для адміністрації, так і для педагогів закладів дошкільної освіти.

Ключові слова: *компетентність, життєві компетентності, знання, навички, емоційно-ціннісне ставлення, партнерська взаємодія з батьками, показники сформованості компетентностей.*

Сучасна дошкільна освіта спрямована на виховання не просто обізнаної, а компетентної особистості, готової до життя в швидкоплинному світі. Саме тому питання формування ключових компетентностей у дітей дошкільного віку набуває особливої актуальності, адже ці вміння допомагають малюкам не лише успішно взаємодіяти з навколишнім світом, а й закладають міцний фундамент для майбутніх звершень.

Компетентність – це обізнаність, уміння, вправність у певному колі питань, тобто обізнаність дитини в усіх сферах життя, ціннісне ставлення дошкільника до себе, людей, довкілля, речей тощо. Показниками життєвої компетентності є, насамперед, активність дитини в ігровій, предметно-практичній діяльності, спілкуванні, сформованість базових якостей особистості [3].

У рекомендаціях щодо організації дошкільної освіти дітей у 2025/2026 навчальному році зазначено, що забезпечення формування ключових компетентностей та досягнення вихованцями результатів навчання, визначених Базовим компонентом дошкільної освіти, досягається шляхом оптимального поєднання зазначених видів діяльності та залученням дітей до характерних видів дитячої діяльності відповідно до їхніх вікових, психологічних та індивідуальних особливостей [2].

Згідно Базового компоненту дошкільної освіти компетентність як результат дошкільної освіти та особистісне надбання відображає систему взаємопов'язаних компонентів фізичного, психічного, соціального, духовного розвитку особистості дитини:

- емоційно-ціннісного ставлення;
- сформованості знань;
- здатності та навичок до активного, творчого впровадження набутого досвіду, тобто до регуляції досягнень, поведінки, діяльності.

У Державному стандарті дошкільної освіти розрізняють компетентності такі, як: рухова та здоров'язбережувальна, особистісна, сенсорно-пізнавальна, логіко-математична, дослідницька, предметно-практична та технологічна, природничо-екологічна з навичками, орієнтованими на сталий розвиток, ігрова, соціально-громадянська, мовленнєва та комунікативна, художньо-мовленнєва та мистецько-творча. У всіх цих напрямах дитина дошкільного віку потребує набуття знань та відповідних навичок, формування емоційно-ціннісного ставлення до себе та навколишнього середовища [1].

Для здійснення цієї мети адміністрація закладу освіти, педагоги та батьки вихованців мають працювати в партнерському тандемі. Важливо пам'ятати, що батьки є учасниками освітнього процесу, тому варто сприяти їхньому активному залученню до освітніх подій у закладі дошкільної освіти (далі – ЗДО). Війна внесла свої корективи в дошкільну освіту, але ми можемо сказати, що батьки вихованців нашого садочку є незмінними помічниками в здобутті дошкільнятами освіти за допомогою дистанційних технологій.

У процесі формування життєвих компетентностей дошкільнят ми створюємо та використовуємо педагогічні чеклісти. ***Чекліст (check-list)*** — це контрольний список дій, який допомагає систематизувати роботу, уникнути помилок і відстежувати

процес. Подібна інструкція заощаджує час, позбавляючи голову зайвого навантаження. Це керівництво, яке допомагає правильно виконувати будь-які завдання або дії з максимальною ефективністю [4].

Чеклісти, розроблені нашими педагогами (https://surl.lu/zaxczt), мають на меті тримати у фокусі уваги знання щодо формування важливих життєвих компететностей дітей дошкільного віку. Вони поділяються на два види:

- check-list, який містить загальні відомості про певну компететність (зміст поняття, освітній напрямок, етапи реалізації та загальні результати сформованості);

- check-list, у якому зазначені показники сформованості окремої компетентності (для дитини – сформованість знань, набуті навички, емоційне ціннісне ставлення; для батьків вихованців – шляхи залучення до освітньої діяльності).

Педагогічні чеклісти ми використовуємо в нашому закладі дошкільної освіти в усіх дошкільних групах, але особливої актуальності цей метод набуває при роботі з дітьми старшого дошкільного віку. Це дає змогу для покращення взаємодії педагогів ЗДО та початкової ланки освіти перед вступом до шкільного навчання. Протягом навчального року, при календарно-перспективному плануванні освітньої взаємодії з вихованцями, педагоги виокремлюють ті компететності (з різних освітніх напрямів), над якими будуть працювати. Це дає змогу кращим чином візуалізувати та тримати у фокусі певні освітні завдання. Ця методика дозволяє побудувати індивідуальну траєкторію розвитку кожної дитини. Також, за їх допомогою, наприкінці навчального року педагоги можуть, спостерігаючи за розвитком дитини, зробити аналіз сформованих у неї компетентностей.

Також під час лекторіїв, батьківських зборів, колективних та індивідуальних консультацій педагоги ознайомлюють із педагогічними челиістами батьків вихованців. Така форма партнерської взаємодії допомагає краще зрозуміти інформацію щодо розвитку особистості дошкільнят та використовувати її під час особистої взаємодії з дітьми.

Прагнемо, щоб наша взаємодія з родинами дітей, як учасниками освітнього процесу, була спрямована на формування високого рівня усвідомленого та відповідального батьківства і на рівні знань та настанов, і на рівні повсякденного спілкування.

Дана інновація має переваги, а саме:

- ***оптимізація освітньої взаємодії***, що надає змогу на всіх етапах не пропустити деталі, нюанси та етапи роботи з вихованцями та їхніми батьками;

- ***відстеження та контроль***. Чекліст допомагає розділити складне завдання на кілька простих етапів, щоб полегшити процес;

- ***можливість оцінити якість роботи.*** Коли чекліст завжди під рукою у педагога, він легко оцінює, наскільки якісно виконується завдання і це допомагає досягати якісних результатів;

- інструмент мотивації для педагогів та батьків вихованців. Такий метод допомагає подолати страх перед труднощами та швидше прийняти виклик – виконати дію та отримати результат.

Отже, педагогічні чеклісти – це готовий план дій для повної концентрації над завданням. Цей інноваційний метод значно покращує побудову освітньої взаємодії як з дошкільнятами, так і з батьками вихованців.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні [Електронний ресурс]. URI: https://surl.li/ghbvji (дата звернення: 12.09.2025).

2. Щодо організації дошкільної освіти дітей у 2025/2026 навчальному році [Електронний ресурс]: Лист МОН № 1/17853-25 від 28.08.2025. URI: https://salo.li/4951FBf (дата звернення: 12.09.2025).
3. Що означає термін «життєва компетентність»? [Електронний ресурс]: Стаття. URI: https://salo.li/52294b6 (дата звернення: 12.09.2025).
4. Що таке чек-лист? Призначення, застосування та 10 правил створення ефективного чек-листа [Електронний ресурс]: Стаття блогерки Олі Сомової. URI: https://surl.li/dlizxf (дата звернення: 12.09.2025).

Зіняк Аліна,
вихователь-методист
Городоцький заклад
дошкільної освіти (ясла-садок)
комбінованого типу «Казка»
Городоцької міської ради
Хмельницької області

Формування ключових компетентностей дітей дошкільного віку як важливої умови їхнього всебічного розвитку

Анотація. *У тезах розглянуто особливості формування ключових компетентностей дітей дошкільного віку як важливої умови їхнього всебічного розвитку та підготовки до навчання у школі. Висвітлено сутність поняття ключових компетентностей та їх характеристику відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти України.*
Ключові слова: *Дошкільна освіта, розвиток дитини, компетентність, дошкільник, дитина, ключові компетентності.*

Сучасна система освіти в Україні перебуває на етапі глибоких змін, що зумовлені переходом до компетентнісного підходу, орієнтованого на формування у здобувачів освіти здатності ефективно діяти у різних життєвих ситуаціях. Особливої уваги набуває питання розвитку ключових компетентностей у дітей дошкільного віку, адже саме цей період є сенситивним для становлення особистості, її соціалізації та засвоєння перших знань і навичок. Відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти України, що визначає вимоги до обов'язкових компетентностей та результатів освіти дитини дошкільного віку, а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті відповідно до міжнародних стандартів якості освіти. Перед закладами дошкільної освіти стоїть завдання забезпечити цілісний розвиток дитини та формувати у неї ключові компетентності, що створюють підґрунтя для подальшого навчання у Новій українській школі. Таким чином, проблема формування ключових компетентностей у дітей дошкільного віку є актуальною та потребує системного підходу.

Ключові компетентності під час здобуття дошкільної освіти формуються за різними освітніми напрямами, спрямованими на розвиток особистості дитини. Це інтегровані характеристики особистості, що поєднують знання, уміння, навички, цінності та ставлення, які забезпечують здатність дитини діяти ефективно у повсякденному житті. Компетентність як результат дошкільної освіти та особистісне надбання відображає систему взаємопов'язаних компонентів фізичного, психічного, соціального, духовного розвитку особистості дитини. Це набута характеристика особистості, що сприяє успішному входженню дитини в життя сучасного суспільства. Компетенція може формуватися, розвиватися, збагачуватися, розширюватися лише

ґрунтуючись на початковому етапі. Дошкільний вік є надзвичайно важливим для закладання основ життєвої компетентності. Саме у цей час формуються перші уявлення про навколишній світ, комунікативні здібності, моральні орієнтири та базові соціальні навички. Від того, наскільки успішно відбувається формування компетентностей у дошкільному закладі, залежить подальша готовність дитини до навчання у школі. Адже *мовленнєва компетентність* передбачає розвиток здатності до усного мовлення, уміння висловлювати думки, ставити запитання, будувати діалог. Вона об'єднує фонетичний, лексичний, граматичний, діалогічний, монологічний складники та засвідчує їх взаємозалежність і взаємозумовленість. Формується через читання художніх творів, обговорення життєвих ситуацій, театралізовані ігри, вправи на розвиток зв'язного мовлення. Наприклад, інсценізація казки дає змогу дитині не лише відтворювати текст, а й навчатися комунікувати, висловлювати емоції та відчуття. *Пізнавальна компетентність* полягає у розвитку інтересу до пізнання світу, формуванні елементарних математичних уявлень, умінні досліджувати та робити прості висновки. Її ефективно формувати через експериментування, дослідницькі завдання, інтегровані заняття. Наприклад, спостереження за ростом рослини у куточку природи допомагає дитині зрозуміти причинно-наслідкові зв'язки, вчить робити узагальнення. *Соціально-громадянська* компетентність охоплює вміння взаємодіяти з ровесниками, дотримуватись правил співжиття, виявляти толерантність, повагу до інших. Вона розвивається через колективні ігри, участь у спільних проєктах, бесіди на моральні теми. *Здоров'язбережувальна* - включає здатність дитини до застосування навичок здоров'язбережуваальної поведінки відповідно до наявної життєвої ситуації, дотримання основ здорового способу життя, збереження та зміцнення здоров'я у повсякденній життєдіяльності. Важливим є ранкова гімнастика, рухливі ігри на свіжому повітрі, валеологічні хвилинки. Бесіди про вітаміни та їх роль у харчуванні сприяє усвідомленню необхідності здорового способу життя. *Ігрова та творча компетентність* є провідною діяльністю дошкільника, саме через гру розвивається уява, фантазія, здатність до художнього та конструктивного самовираження. Театралізовані дійства, малювання, ліплення,музично-ритмічні вправи допомагають дітям відчувати радість від творчості та виявляти власний потенціал. У сучасному суспільстві навіть дошкільник стикається з цифровими технологіями. Не менш важливою є *інформаційно-цифрова компетентність*. У цьому віці важливо сформувати елементарні уявлення про комп'ютер, планшет, мультимедійні засоби та їх безпечне використання. Наприклад, під час перегляду розвивальних мультфільмів

чи інтерактивних презентацій вихователь формує у дітей вміння орієнтуватися в інформаційному середовищі. *Сенсорно-пізнавальна, логіко-математична та дослідницька компетентності* забезпечують розвиток у дітей уміння сприймати й аналізувати навколишній світ, оперувати кількісними та просторовими відношеннями й пізнавати нове шляхом спостережень та експериментів. Враховуючи сучасні вимоги Базового компонента дошкільної освіти, обов'язкові компетентності у дітей дошкільного віку формуються також за підтримки батьків в умовах родинного сімейного виховання. Саме тому просвітницька робота з батьками має бути націлена на їхнє розуміння того, що елементарні знання логіко-математичного характеру містяться в конструкційних іграх, кулінарії, дослідницьких завданнях, інтелектуальних іграх та забезпечують формування логіко-математичної компетентності набагато ефективніше, ніж під час розв'язання арифметичних задач на заняттях. Доречно організовувати життєдіяльність дітей вдома таким чином, щоб дитина мала змогу легко засвоювати поняття математичного змісту під час різних видів діяльності.

Кожна компетентність відіграє свою роль у становленні особистості, забезпечує розвиток пізнавальних інтересів, комунікативних здібностей, моральних цінностей і здорових звичок. Компетентнісний підхід у дошкільній освіті дозволяє

виховувати дитину активною, ініціативною, творчою та готовою до життя у сучасному суспільстві. Отже, завдання педагогів та батьків – створити умови для всебічного розвитку дошкільника, допомогти йому оволодіти необхідними для майбутнього життя компетентностями.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти: наказ МОН України від 12.01.21 р. № 33.
2. https://imso.zippo.net.ua/wp-content/uploads/2024/03/6.-%D0%9A%D1%83%D1%87%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0-79-.pdf

Лещук Наталія
Дягель Марина
вихователі ЗДО №23
Хмельницької міської ради
Хмельницької області

Логіко-математичний розвиток дітей старшого дошкільного віку у повсякденній діяльності

Анотація. *У статті розглянуто особливості формування логіко-математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку у процесі повсякденної діяльності. Показано, що природні умови та звичні ігрові ситуації створюють сприятливе середовище для закріплення елементарних математичних уявлень, розвитку навичок порівняння, класифікації, серіації, орієнтування у просторі та часі. Визначено роль педагогів і батьків у створенні умов для самостійної пізнавальної активності дошкільників. Акцентовано увагу на значенні інтеграції логіко-математичного змісту у щоденні види діяльності дітей як ефективного засобу підготовки до шкільного навчання.*

Ключові слова: *логіко-математичний розвиток; дошкільники; повсякденна діяльність; ігрова діяльність; класифікація; серіація; орієнтування у просторі й часі; підготовка до школи.*

Сучасна дошкільна освіта орієнтується на всебічний розвиток особистості дитини, зокрема на формування в неї елементарних математичних уявлень, що є необхідною передумовою подальшого успішного навчання у школі. Логіко-математичний розвиток у дошкільному віці не зводиться лише до виконання спеціальних завдань чи вправ, а передбачає інтеграцію математичних знань у різні сфери життєдіяльності дитини [1].

Особливу роль у цьому процесі відіграє повсякденна діяльність, що охоплює ігри, прогулянки, трудові доручення, спостереження за природними явищами. Саме у звичних для дітей ситуаціях створюються умови для практичного оволодіння порівнянням, класифікацією, серіацією, орієнтуванням у просторі та часі. Повсякденність, наповнена пізнавальними завданнями, сприяє розвитку мислення, уваги, уяви та мовлення дошкільників.

Важливим чинником є співпраця педагогів і батьків, адже логіко-математичний розвиток найбільш ефективний тоді, коли дитина отримує системну підтримку як у закладі дошкільної освіти, так і вдома. Батьки, залучаючи дітей до елементарних вимірювань, ігор із природними матеріалами, описових розповідей, формують у них навички логічного мислення у природному контексті.

Таким чином, дослідження логіко-математичного розвитку у повсякденній діяльності є актуальним завданням сучасної педагогіки, адже воно дозволяє визначити ефективні засоби формування математичної компетентності дітей дошкільного віку та підготовки їх до навчання у школі.

Виклад основного матеріалу.

Сім'я і заклад дошкільної освіти – два важливі інститути соціалізації дитини. Якщо заклад дошкільної освіти сприяє інтеграції дитини в соціум, то сім'я повинна забезпечити індивідуалізацію розвитку дитини. Провідне місце у формуванні особистості дитини належить сім'ї. Саме в сім'ї дитина отримує первинні навички сприйняття дійсності, привчається усвідомлювати себе повноправним членом суспільства. Цьому сприяє і «нова філософія» роботи з сім'єю: за виховання дітей і їх розвиток несуть відповідальність батьки, а всі інші інститути виховання та освіти, включаючи заклади дошкільної освіти, мають цьому сприяти. З кожним роком виховні функції батьків розширюються, їхній освітній рівень,та педагогічна культура підвищується. Тому, щоб діти постійно розвивалися, зростали не лише справжніми синами і доньками, а й ставали у майбутньому гідними громадянами нашої країни, батьки самі повинні постійно навчатися, розвиватися і як мами і тата, і як особистості.

У Базовому компоненті дошкільної освіти акцент зроблено на логіко - математичний розвиток дошкільнят, тобто йдеться про якісні зміни, які відбуваються з розвитком уміння здійснювати математичні та логічні операції, а саме: класифікацію, вимірювання та обчислення. Оволодіння цими операціями оптимізує загальний розвиток дітей. Виконуючи їх, дошкільнята аналізують, синтезують, порівнюють, узагальнюють, тобто застосовують логічні прийоми, які лежать в основі мислення. Вміння дитини мислити дає їй змогу досліджувати, експериментувати, самостійно виходити з проблемних ситуацій. У БКДО в освітньому напрямі "Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі" зазначається емоційно-ціннісне ставлення, сформованість знань, навички таких компетентностей: предметно-практична, технологічна; сенсорно-пізнавальна, логіко-математична, дослідницька компетентність. Особлива увага приділяється участі батьків. Зазначається, що підтримка батьками процесу формування сенсорно-пізнавального простору, предметно-практичних дій дитини може відбуватися шляхом: [1]

1. Розвитку предметно – практичних та технологічних навичок:

- забезпечення дитини необхідними матеріалами (конструкторами, папером, природним матеріалом, залишковим і допоміжним матеріалами) для самостійної творчої діяльності, настільно-друкованими іграми;
- обговорення з дитиною призначення предметів та їх безпечного застосування;
- розмов та бесід з дитиною про властивості та призначення предметів;
- залучення до виконання доручень вдома (скласти іграшки, полити квіти тощо);
- залучення дитини до рукоділля (handmade) з різними матеріалами з метою удосконалення навколишнього життєвого простору;

2) Розвитку сенсорно - пізнавальних, логіко - математичних та дослідницьких навичок дитини:

- використання у взаємодії з дитиною різноманітних інтелектуальних ігор (лабіринти, конструктори, кубики, мозаїки, ЛЕГО) іграшками, книжками пізнавального змісту (дитячі енциклопедії, художні твори, словники);
- спільне розв'язання вправ, ігор, завдань, запитань математичного змісту під час прогулянок і спостережень у природі, пізнавальних розмов та бесід з дитиною;
- організація та планування часу для спільних сімейних справ, життєдіяльності родини у вихідні/святкові дні;

- проведення спільних ігор і розваг, вікторин логіко-математичного змісту;- проведення елементарних дослідів та експериментів з матеріалами та речовинами із залученням дитини до коментування процесу дослідження та до спільного аналізу його результатів. [1].

Основна мета формування елементарних математичних знань у дітей дошкільного віку полягає в тому, щоб дати їм математичні уявлення і початкові поняття, навчити їх найпростіших способів виконання математичних дій, сформувати відповідні уміння та навички, підготувати до самостійного застосування цих умінь при розв'язанні найрізноманітніших практичних і пізнавальних завдань, сприяти розвитку особистості в цілому та логіко – математичному [6].

У дітей дошкільного віку процес формування початкових математичних знань та умінь здійснюється так, щоб навчання давало не лише безпосередній практичний результат (навички лічби, виконання елементарних математичних операцій), а й широкий розвивальний ефект. Діти дістають елементарні уявлення про множину, число, відношення величин, про найпростіші геометричні фігури, вчаться орієнтуватися у часі і просторі. Вони оволодівають лічбою та вимірюванням лінійних і об'ємних величин за допомогою умовної мірки, встановлюють кількісні відношення між числами, цілим і частиною. Під впливом систематичного навчання математики діти оволодівають спеціальною термінологією: назвами чисел, геометричних фігур (коло, квадрат, трикутник, ромб тощо), елементів фігур (сторона, величина), обчислювальних дій додавання, віднімання,порівняння [4].

Логіко - математичний розвиток – це досить клопітка і тривала справа, яка вимагає цілеспрямованого, поступового, послідовного та безперервного впливу на дитину - дошкільника з боку всіх учасників навчально - виховного процессу [6].

Зважаючи на сучасні тенденції в суспільстві, пов'язані з підвищенням престижу сім'ї та ролі сімейного виховання, яке вирішальним чином впливає на становлення особистості саме в дошкільному віці, головним у змісті роботи з батьками стає активне залучення родин до освітньо-виховного процесу. Адже найбільшого впливу діти зазнають з боку батьків – своїх перших учителів, наставників, прикладів для наслідування. Найважливіші риси особистості закладаються в родині. Тож батьки не повинні виступати лише в ролі експертів чи спостерігачів роботи вихователів. Вони є рівноправними партнерами і союзниками. Ідеї батьків слід цінувати, до їхніх порад – прислухатися; бажано разом із батьками обговорювати й розв'язувати глобальні проблеми та конкретні питання, приймати важливі рішення. Тільки завдяки високій культурі спілкування педагогів і батьків, доброзичливості та неупередженості у розв'язанні різних проблем можна досягти ефективної взаємодії між дошкільним закладом і сім'єю [11].

Восени, спостерігаючи за листопадом можна запропонувати зробити букети з осіннього листя, сортуючи його за кольором, формою та ботанічною належністю. Збираючи гербарій, дошкільники порівнюватимуть листя, класифікуватимуть його за кольором чи формою, виконуватимуть серіацію за величиною чи інтенсивністю кольору, від світлішого до темнішого. Для вправляння у порівнянні множин доречним буде завдання: відібрати дві групи однорідних предметів (шишки, жолуді, каштани) й викласти їх у лінію або розкласти по колу, чергуючи великі, менші та найменші плоди. Розглядаючи дари осені, варто залучати дітей до описових розповідей, використовуючи принагідно математичні терміни, наприклад: яблуко кругле, солодке, гладеньке; огірок зелений, довгий, шорсткий.

Зимові прогулянки містять багато можливостей для навчання орієнтування у просторі. Йдучи протоптаними чи розчищеними від снігу доріжками, можна запитати: «Хто йде попереду? Хто позаду? Що бачите ліворуч, праворуч?» тощо. Звернувши увагу на пташок, варто спитати: «Де сидить синичка? Як вам здається, чи високо

вона знаходиться? На гілочці висить годівничка. Високо вона чи низько?». Тут доцільно обговорити з дітьми таку властивість величини, як відносність [9].

Спільна робота приносить дітям радість і задоволення, а тривалі спостереження за птахами, що прилітатимуть до годівнички, заохочуватимуть до пізнавальної діяльності. Готуючи корм для пташок, можна скористатися умовною міркою. Нехай діти пригадають, які умовні мірки їм відомі. Цікаво буде простежити, на скільки часу вистачить принесеного корму, й поміркувати, на скільки більше корму треба буде принести наступного разу.

У систематичних спостереженнях за птахами можна водночас розв'язувати з дітьми безліч логіко-математичних завдань, наприклад: «Поміркуйте, чому люди вивішують годівнички саме взимку? Якого розміру пташки? Назвіть найменшу і найбільшу пташку, яка прилітає до годівниці. Яке забарвлення їхнього пір'я? Якої форми голівка, дзьобик, тулуб? Яка ознака спільна для всіх птахів? Скільки пташок прилетіло до годівниці, скільки відлетіло? З якого боку на годівниці сидить більше пташок, а з якого менше?». Доцільно запропонувати дітям самостійно скласти задачу на збільшення чи зменшення числа на кілька одиниць або на порівняння чисел за різницею: «На годівниці сиділо 5 синичок і 7 горобців. На скільки більше горобців, ніж синичок, сиділо на годівниці?».

Спускаючись із гірки на санчатах, можна визначати, хто проїхав більшу відстань, а хто меншу; запропонувати поміркувати, від чого залежить швидкість руху та відстань; чому з високої гірки санчата їдуть далеко, а з невисокої — близько.

Під час трудової діяльності, запропонувавши дітям різні за розміром совки та відерця, доречно поставити запитання: «Скільки маленьких і скільки великих совків снігу поміститься у відерці?». Водночас можна закріпити властивості снігу: він ліпиться, розсипається. Коли гратимуть у сніжки, нехай розглянуть їх – якої вони форми, розміру; впорядкують ряд сніжків від найбільшого до найменшого; визначать шляхом елементарних дослідів, який сніг найкраще ліпиться; або пограють у гру «Хто вцілить?» [8].

Одна з найулюбленіших дитячих забав узимку – ліплення сніговиків. Сніговиків варто зліпити кілька: їх можна буде порівнювати між собою, шукати спільне та відмінне. Зацікавить дітей і віршована задача: «Діти грались і зліпили трьох сніговиків. Ніс – морквинка рудобока, очі – з камінців. Ранком сонечко пригріло – двоє з них розтало. Скільки ж сніговиків на ділянці стало?». Нехай діти також поміркують, скільки залишилося морквинок і камінчиків [8].

Навесні малим буде цікаво дослідити довжину струмка. Позначивши камінчиком чи паличкою місце, з якого почнете відлік, можна розпочинати дослідження: довгий чи короткий струмок (довжина вимірюється умовною міркою); чи швидко бігла вода. Йдучи «берегом» струмка, нехай діти рівномірно розмістять уздовж нього заздалегідь підготовлені різнокольорові фішки-прапорці (умовною міркою можуть бути кілька кроків). Ширину струмків вимірюватимуть за допомогою палички. Дошкільники порівнюватимуть довжину та ширину різних струмків. Якщо пустити струмком зроблені в групі паперові човники, можна визначити: повільний, швидкий, найшвидший струмочок. Глибину струмка на різних ділянках виміряє паличка, діти оперуватимуть поняттями: «глибоко», «глибше», «ще глибше», «мілко», «зовсім мілко». Захопливим та пізнавальним буде й спостереження (на відстані) за бурульками: порівняння за окремими математичними параметрами (довга, коротка, найкоротша, груба, тонша, найтонша); кількісна лічба; порядкова лічба (друга бурулька коротша за першу, п'ята довша за четверту). У сонячну днину можна побачити, як тане бурулька: краплини спадатимуть повільно, швидко або зливатимуться в суцільну цівку [5].

Запропоновані напрями організації життєдіяльності старших дошкільників, що сприяють формуванню логіко-математичного розвитку, стосуються переважно

самостійної, ігрової чи побутової діяльності. Оскільки гра є основним видом дитячої діяльності, вона відкриває великі можливості для пізнання, використання предметів для класифікації, сортування, логічного обдумування та висловлювання власної думки. Щодня батьки можуть знайти різні можливості для розвитку в дітей умінь орієнтуватися у часі та просторі. Для цього їм не потрібно багато часу, головне — усвідомлювати значення таких занять, а в цьому їм мають допомогти вихователі. Отже, дитина, яка готується стати школярем, обов'язково повинна володіти елементарними навичками самоорганізації. Ці навички надалі стануть її «помічниками» у навчальній діяльності, ефективному використанні часу, вмінні чергувати працю, навчання, гру й відпочинок. Важливо, щоб батьки спонукали дитину до самостійної розумової діяльності, вчили її логічно мислити. А для цього зовсім не обов'язкові спеціальні вправи — можна використати будь-які спостереження, ігри чи бесіди з дитиною. Ставлячи дитину перед необхідністю самостійно мислити, важливо враховувати її досвід і знання. Отже, взаємодія між педагогічним колективом ЗДО та батьками є справді необхідною для всебічного гармонійного розвитку дитини.

Нами була розроблена система роботи з батьками на різні теми, у процесі якої ми мали змогу спостерігати за діяльністю батьків та дітей, а також відзначати їхні досягнення й успіхи. Розглянемо детальніше.

1. Інформаційно-просвітницькі форми роботи

- Батьківські збори: «Навіщо і як навчити дітей виконувати графічні диктанти?».
- Бесіди з батьками.
- Виготовлення пам'яток, папок-пересувок: «У світі візерунків та фігур», «Графічні диктанти – помічники у підготовці до школи».
- Оформлення стінгазет.
- Ознайомлення батьків із пам'ятками: «Які труднощі виникають у дітей при вивченні часу та як їх подолати», «Як знайомити дітей із годинником, годиною?», «Як знайомити дітей із частинами години?», «Чому у дітей виникають труднощі при знайомстві з часом?»
- Вивішування цікавої інформації у куточку для батьків: «Приказки та прислів'я народу про час», «Як усна народна творчість допомагає в оволодінні знаннями про час?».
- Анкетування батьків: «Як ви знайомили дитину з часом?».

2. Діалогові та дискусійні форми

- Дискусійні зустрічі.
- «Круглий стіл» із батьками на теми: «Цей загадковий час», «Щоб нам усе встигати, навчимося час ми визначати!».
- Вечір запитань та відповідей.

3. Ігрові та розважальні форми

- Розваги: «Загадкові фігури», «Хто швидше й уважніше», «Куди підеш і що знайдеш?».
- Дидактичні ігри: «Допоможи звірятам», «Що змінилося?», «Куди підеш і що знайдеш?», «Стань там, де я скажу», «Секрети», «Знайди іграшку».
- Спільні ігри дітей із батьками на розвиток знань та уявлень про час.
- Проведення кросворду: «Хто молодець?».

4. Навчально-тренінгові форми

- Заняття: «Подорож до країни знань», «Мандрівка незвичним лабіринтом».
- Заняття-тренінг: «Як познайомити дитину з годинником та навчити визначати час за ним».
- Заняття-тренінг: «Як познайомити дітей із календарем та його використанням».

- Показ вихователем дидактичних ігор та вправ («Годинник», «Коли це буває?», «Покажи на годиннику час, який я назву»).
- Індивідуальна робота з дітьми щодо вправляння у виконанні диктантів різних рівнів складності.

5. Діагностичні форми

- Виявлення рівня знань і вмінь дітей в орієнтуванні на аркуші паперу.
- Діагностика виконання графічних диктантів різних рівнів складності.

6. Спільна діяльність батьків і дітей

- Спільне виготовлення посібників (годинників і календарів).
- Оформлення виставки спільних робіт: «Мій день».
- Проведення спільної розваги: «У світі казкового Часу».

7. Виставкова та видавнича діяльність

- Виставка художніх творів про час.
- Оформлення математичного журналу з рубриками:
- «Звідки пішов годинник» (історія виникнення різних видів годинників);
- «Спробуй ребус відгадати» (ребуси про пори року);
- «Підбери кольори та назви до днів тижня».

Докладніше про нашу роботу з батьками відображено в календарних планах, ми щодня спостерігали за дітьми, та давали поради батькам. Крім того, систематичне спілкування з батьками дає змогу вихователю поповнити відомості про дитину, знайти справжні причини певних труднощів, в тому числі й у її математичному розвитку. Найпоширеніша форма індивідуальної роботи з сім'єю бесіди. Їх можна проводити, коли батьки приводять і забирають дітей.

Сучасні дослідження підкреслюють, що саме практична діяльність і включення математичного змісту у природний контекст (ігри, побутові ситуації, спостереження) забезпечують найвищий рівень засвоєння знань [2; 6].

Отже, логіко-математичний розвиток дітей старшого дошкільного віку є невід'ємною складовою їхньої загальної підготовки до шкільного навчання. Його ефективність значною мірою залежить від того, наскільки природно математичний зміст інтегрується у повсякденне життя дитини. Саме щоденні ситуації, знайомі ігри, прогулянки, спостереження за природою чи виконання простих трудових завдань створюють оптимальні умови для оволодіння класифікацією, серіацією, порівнянням, орієнтуванням у просторі й часі.

Співпраця педагогів і батьків сприяє формуванню в дітей навичок самостійної пізнавальної діяльності, розвиває логічне мислення, увагу та здатність робити елементарні узагальнення. Таким чином, інтеграція логіко-математичних завдань у повсякденну діяльність дозволяє забезпечити природний і результативний розвиток математичної компетентності дошкільників.

Перспективним напрямом подальших досліджень є вивчення методичних підходів до організації співпраці педагогічного колективу й батьків, а також розробка практичних рекомендацій щодо збагачення повсякденної діяльності дошкільників логіко-математичним змістом.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.

2. Баглаєва Н. І. Вимірювання – цікаво і корисно // Дошкільне виховання. – 2001. – № 5.

3. Баглаєва Н. І. Обчислювальна діяльність дошкільнят // Палітра педагога. – 2001. – № 3. – С. 4.

4. Баглаєва Н. І. Пізнати світ – цікаво. Класифікація предметів дітьми дошкільного віку // Дитячий садок. – 2000. – № 42. – С. 6.
5. Баглаєва Н. І. Розвиток логічних умінь дитини. Серіація за величиною, масою, об'ємом, розташуванням у просторі // Дошкільне виховання. – 2000. – № 10. – С. 5.
6. Беженова М. Математична абетка. Формування елементарних математичних уявлень. – М.: Ескімо, СКІФ, 2005.
7. Програма розвитку дитини «Українське дошкілля». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/programy-rozvytku-ditey/Bilan_Programa_Ukrdoshkillja_2017.pdf.
8. Старченко В. Шукайте красу в математиці! // Дошкілля. – 2010. – № 4. – С. 7–9.
9. Стрілецька Н. М., Макарова В. А. Формування логіко-математичної компетентності дошкільників на основі ідей про вільне виховання М. Монтессорі. – Чернігів: ФОП Баликіна С. М., 2024. – 99 с.
10. Терещенко І. Цікава математика надворі і вдома. Поради батькам щодо розвитку логіко-математичного мислення дітей // Дошкільне виховання. – 2011.

Лівшун Наталія,
вихователь
ЗДО№9 «Пролісок»
Нетішинської міської ради
Хмельницької області

СуперКубики як універсальний інструмент для розвитку сенсорно-пізнавальної компетентності дітей дошкільного віку

Анотація. *Статтю присвячено ідеї використання інноваційної технології — кубики Нікітіних для розвитку сенсорно-пізнавальноної компетентності дітей дошкільного віку. Подані матеріали та рекомендації про те, як у ненав'язливій формі діти дошкільного віку засвоюють важливі математичні поняття, а також навчаються аналізувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати, набувають навички лічби.*

Ключові слова: *інноваційна технологія, кубики Нікітіних, сенсорно-пізнавальна компетентність, діти дошкільного віку.*

Серед визначених Базовим компонентом дошкільної освіти вимог до обсягу необхідної інформації життєво важливих умінь та навичок, системи ціннісних ставлень до світу та до самого себе, важливе значення надається сенсорно-пізнавальному розвитку, що забезпечує гармонійне поєднання рушійних сил активності дитини, спрямованих на реалізацію особистісних механізмів для досягнення поставленої мети.

Базовий компонент дошкільної освіти спрямовує зусилля батьків та педагогів на розвиток творчого та інтелектуального потенціалу дитини, на своєчасне підтримання досягнень індивідуальної своєрідності неповторного життєвого шляху дитини. Поставлені перед педагогами завдання орієнтують їх на пошуки принципово нових способів підходу до освітнього процесу, до впровадження інноваційних технологій [1].

Однією з таких інноваційних технологій є кубики Нікітіних.

Автори інноваційної технології, Борис Павлович та Олена Олексіївна Нікітіни — класики вітчизняної педагогіки й автори низки розвивальних ігор для дітей. Саме вони на прикладі своєї сім'ї показали, що, ламаючи застарілі стереотипи у вихованні, можна допомогти дитині стати самостійною, гармонійно розвиненою особистістю. Науковці з 60-х років XX століття стали відомими у широких колах педагогів та батьків у нашій країні, а пізніше — у Німеччині, Японії та інших країнах. У період найбільшої популярності (70-ті — 8о-ті роки XX ст.) книжки Нікітіних розходилися мільйонними тиражами, у їхній будинок щорічно приїздило до 1000 гостей, на зустрічі й лекції в різних містах приходили сотні людей. Багато хто вважає, що саме самовіддана праця Нікітіних привернула увагу громадськості до унікальних можливостей раннього розвитку дітей і свого часу заклала основи для того, що тепер називається «свідомим батьківством».

Кубики Нікітіних — це чудовий інструмент для розвитку сенсорно-пізнавальної компетентності дітей дошкільного віку. А ще цей інструмент універсальний, адже він не має вікових обмежень, до того ж в ігри можна грати самостійно, вдвох або всією групою.

Особливості інтелектуальних ігор з кубиками Нікітіних:

1. Вони представлені у вигляді головоломок, кубиків, конструктора, таблиць та задач. Вони не лише зацікавлюють малюків, а й сприяють розвитку логічного та образного мислення.
2. Завдання представлені в декількох форматах: у вигляді моделі, плаского малюнка, малюнка в ізометрії, креслення, письмової чи усної інструкції. Це дозволяє ознайомити дітей з різними способами передачі інформації.
3. Завдання різного рівня складності «від простого до складного» та «самостійно відповідно до здібностей».
4. Більшість інтелектуальних ігор не обмежуються запропонованими завданнями. Вони спонукають дітей та дорослих шукати нові варіанти, вигадувати нові ігри.

Нікітіни об'єднали у своїх творчих розвивальних іграх два ключові принципи навчання:

— від простого до більш складного;

— за принципом самостійності, згідно здібностей.

Таке поєднання дає можливість виділити особливості розвиваючих ігор, пов'язаних із формуванням творчих та особистих здібностей дитини:

1.З раннього дитинства ігри Нікітіних стимулюють творчі здібності дитини.

2.Найбільш вдало дитина розвивається тоді, коли самостійно намагається вирішити більш складні завдання.

3. Завдання-сходинки створюють умови, які випереджають розвиток здібностей малюка.

4. Ігри Нікітіних дуже різноманітні за змістом, а крім того, не терплять примусу і створюють дух волі і радості творчості.

5.Граючи в творчі розвивальні ігри разом з дітьми, батьки набувають непомітно для себе важливих якостей мудрих батьків – уміння стримуватися, надавати малюкові самостійно мислити і приймати рішення, а також не робити за нього те, що він може зробити самостійно.

Отож, ігри Нікітіних – це набори завдань, які дитина намагається вирішити за допомогою кубиків, квадратів, цеглинок конструкторських деталей. Такі ігри можна назвати гімнастикою для розуму, для формування творчих здібностей дитини.

Завдання можуть бути поставлені в різній формі:

— це може бути усно чи письмова інструкція;

— це може бути модель;

— це може бути площинний малюнок ;

— креслення тощо.

У Нікітіних є три види розвиваючих ігор з кубиками:

— склади візерунок;

— кубики для всіх;

— унікуб.

У своїй практиці я використовую розвиваючу гру «Склади візерунок».

Гра рекомендована для дітей від двох до восьми років.

Гра складається з 16 кубиків. Всі шість граней кожного кубика пофарбовані в чотири кольори, це допомагає складати з них 1, 2, 3 і 4 колірні візерунки у великій кількості варіантів. Ці візерунки нагадують контури різних предметів, картин, яким діти люблять давати назви .

Гра розвиває пам'ять, увагу, уяву, творчі, логічні і математичні здібності, дрібну моторику рук, окомір.

Допомагає розвитку довільності — вміння грати за правилами, виконувати інструкції.

Формує сенсорні еталони — колір, форма; сприйняття, комбінаторні здібності.

Види роботи з кубиками

1. Діти вчаться за візерунком на картинці складати такий самий візерунок з кубиків .

2 . За візерунком на кубиках шукають візерунок на схемі або малюють самі

3.Придумують свої візерунки з 9 і 16 кубиків, тобто виконують уже творчу роботу.

Найпростіші візерунки-завдання складаються із чотирьох кубиків. Ускладнення візерунків іде поступово. З метою розвитку уяви дитини можна показати візерунок-завдання, скласти візерунок з кубиків і запропонувати малюкові подумати на що схожа цей візерунок. Діти самостійно придумують «імена» для візерунків.

Кубики, якими я користуюся, виготовлялися власноруч, із старих уживаних кубиків за допомогою самоклеючої кольорової плівки .

Доцільним було почати роботу з дітьми з кубиками у кількості по чотири штуки. Окремо ми виготовили коробочки, куди діти складають кубики. Оскільки робота починається з раннього віку, де основний акцент звертається на сенсорні еталони, дітям достатньо такої кількості. Спочатку діти обстежують і граються кубиками на власний розсуд. Коли йде робота із основними кольорами, починаємо спрямовано виконувати елементарні маніпуляції з кубиками: складаємо кольорові доріжки та баштоки. Непростим для дітей раннього віку є навіть така дія, як вийняти із коробочки кубики, а потім скласти назад.

Спочатку робота з кубиками була окремим пунктом, як розвивальне заняття, а надалі у своїй роботі я побачила, що ці ж кубики дуже підходять для реалізації завдань із освітнього напряму «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі».

Для мене у роботі це стали справді «СуперКубики».

За допомогою таких кубиків діти можуть оволодіти предметно-практичною, технологічною компетентністю, конструктивною діяльністю, сенсорно-пізнавальною, логіко-математичною, дослідницькою компетентностями.

Кубики використовую як демонстраційний матеріал, так і роздатковий .

У практиці над роботою «число та множина» діти можуть на прикладі та за допомогою кубиків розібратися із такими поняттями як «більше-менше», «порівну», «тільки-скільки», «котрий», «який за рахунком», «скільки всього».

Діти вчаться лічити, засвоюють порядкову і кількісну лічбу . Також чудово на прикладі кубиків можна показати склад числа в межах 10.

Діти вчаться з нерівності утворювати рівність, додаванням чи відніманням. Також як роздатковий матеріал при розв'язуванні задач. За допомогою кубиків можна викладати зображення цифри, що є теж суттєвим у закріпленні знань.

У дітей підтримується вміння конструювати та вправно підтримувати і стимулювати самостійний і колективний характер роботи.

Вивчаючи величину предметів, діти за допомогою кубиків наочно можуть бачити поняття «довгий-короткий», складають доріжки різні за довжиною. Також «високий- низький», башточки, таким самим чином.

Формуючи знання про геометричні фігури, діти добре засвоюють форми – квадрат, трикутник, куб.

Орієнтування в просторі також зручно формувати за допомогою чудових кубиків, де формується поняття «праворуч-ліворуч» «посередині», «вперед- назад», «вгору-вниз».

Вивчаючи частини доби, орієнтування в часі, діти добре засвоють поняття «доба». За допомогою суперкубиків ми позначаємо ранок - жовтий колір, день -білий колір, вечір - червоний .Діти наочно можуть розуміти послідовність частин доби.

Діти будь-якого дошкільного віку залюбки люблять працювати із цими кубиками. Найбільш результативніше і творчо проявляють себе діти старшого дошкільного віку, спираючись на багаж знань та умінь за попередні роки.

На тлі сьогодення суперкубики застосовую не тільки на заняттях із логіко-математичного напрямку, але і на заняттях соціуму. Діти старшого віку можуть скласти державну символіку-герб, прапор, літак, «Мрія», а також дрон і серце з любов'ю до України.

Такі ігри та заняття з дошкільниками показали, що у них сформовані такі поняття, як логічні дії, структура та алгоритм виконання дій. Діти вміють думати, стежити за кординацію рухів, виявляють властивості в об'єктах, називають їх, узагальнюють за властивостями, пояснюють схожість та відмінність.

Отже, використання інноваційної технології кубики Нікітіних цілком прийнятне для роботи з дітьми дошкільного віку, оскільки маніпуляції з ними розвивають сенсорно-пізнавальну компетентністьта інтелектуальні здібності.

Список використаних джерел

1.Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (нова редакція). Київ, 2021. 38 с.

2. «Ми, наші діти і онуки» Нікітін Б. П., Нікітіна О. О.1997

3.Програма розвитку дітей дошкільного віку «Українське дошкілля», О.І. Білан. Київ, 2021.

4.Сходинки творчості, або розвиваючі ігри.Б.П.Нікітін.1991-144с.

Листопад Олексій
завідувач кафедри дошкільної педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
доктор педагогічних наук, професор
Листопад Наталя,
викладач Комунального закладу
«Одеський педагогічний фаховий коледж»,
кандидат педагогічних наук, викладач вищої категорії

Інформаційно-комунікаційні технології як ресурс ефективної взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї у формуванні ключових компетентностей дітей

Анотація. *Розглянуто можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій як ресурсу ефективної взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї у процесі формування ключових компетентностей дітей дошкільного віку. Визначено форми й методи застосування інформаційно-комунікаційних технологій (онлайн-платформи, мобільні додатки, електронні портфоліо, інтерактивні ресурси), які сприяють підвищенню ефективності освітнього процесу та забезпечують постійний зворотний зв'язок між учасниками освітнього процесу. Акцентовано на потенціалі використання інформаційно-комунікаційних технологій у розвитку соціальної, комунікативної, інформаційної та когнітивної компетентностей дітей.*

Ключові слова: *інформаційно-комунікаційні технології, заклад дошкільної освіти, сім'я, партнерська взаємодія, діти дошкільного віку, ключові компетентності, освітній процес.*

Вступ. Актуальність дослідження зумовлена інтенсифікацією трансформаційних процесів у сучасній освітній парадигмі, детермінованих викликами інформаційного суспільства, дигіталізацією усіх сфер життєдіяльності та зростанням соціального запиту на якість освіти. Означені глобальні тренди обумовлюють необхідність системної модернізації комунікаційних моделей між усіма суб'єктами освітнього процесу. У контексті дошкільної освіти, яка є фундаментальною ланкою у становленні особистості, пріоритетним завданням виступає консолідація зусиль педагогічного колективу та родин вихованців [2]. Метою такої консолідації є формування цілісного інтегрованого освітнього середовища, спрямованого на розвиток у дитини базових та ключових компетентностей. Означені компетентності, згідно з положеннями Концепції «Нова українська школа» та європейськими освітніми стандартами, виступають детермінантами успішної соціалізації, становлення суб'єктності та подальшої ефективної освітньої траєкторії дитини [1].

Сучасна педагогічна наука ідентифікує якість взаємодії між закладом дошкільної освіти та сім'єю як критично важливий фактор ефективності цілісного освітнього процесу [11]. Однак емпіричні дані свідчать, що існуюча модель партнерства часто характеризується низьким рівнем узгодженості дій, інформаційною асиметрією та домінуванням традиційних, переважно формалізованих форм комунікації (наприклад, батьківські збори, випадкові зустрічі). Означені обмеження суттєво лімітують потенціал справжнього партнерства, перетворюючи його на декларативну, а не дійсну співпрацю [4]. У цих умовах інформаційно-комунікаційні технології виступають не лише інструментом, але й потужним каталізатором формування інноваційної моделі відносин, заснованої на принципах синергійності, відкритості, прозорості та перманентної інтерактивності. Їхнє запровадження трансцендує утилітарну функцію технічного засобу комунікації та

набуває риси стратегічного ресурсу організаційного розвитку закладу дошкільної освіти, що сприяє підвищенню його конкурентоспроможності та відкритості [8].

У цьому аспекті варто взяти до уваги, що інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій у систему відносин «ЗДО – сім'я» є об'єктивним імперативом, зумовленим потребами сучасної освітньої політики та суспільства в цілому. Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій у систему відносин «ЗДО – сім'я» має двоякий вплив: вона радикально модернізує комунікаційний канал, роблячи його оперативним, зручним та доступним; вона сприяє трансформації формальних відносин у справжнє партнерське середовище, яке характеризується спільною відповідальністю, взаємною довірою та цілеспрямованою спільністю дій, орієнтованих на досягнення єдиної мети – максимізацію розвитку особистісного потенціалу дитини та формування її соціально-освітньої компетентності [2]. Однак, незважаючи на очевидну потенційну користь, питання щодо методології, ефективних моделей та педагогічних умов успішної імплементації інформаційно-комунікаційних технологій у партнерську взаємодію закладу дошкільної освіти і сім'ї залишаються недостатньо розробленими як у теоретичному, так і в практичному аспектах, означена наукова та прикладна невизначеність обумовлює актуальність дослідження, спрямованого на комплексне вирішення проблеми ефективної взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї у формуванні ключових компетентностей дітей [4].

Основна частина. У сучасній педагогічній науці проблема партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї набуває особливої актуальності та теоретичної значущості у зв'язку з парадигмальною орієнтацією освіти на результат, який виражається у формуванні системи ключових компетентностей дитини як основи її майбутнього життєвого успіху, означена мета може бути реалізована лише в умовах консолідації зусиль усіх суб'єктів освітнього процесу, що обумовлює необхідність пошуку ефективних моделей співпраці [1]. Аналіз робіт провідних українських учених (А. Богуш, Н. Вахняк, Н. Гавриш, Н. Горбенко, В. Гузь, С. Жейнова, А. Залізняк, О. Лісовець, Н. Лященко, І. Молодушкіна, Л. Поздняк, О. Попович, О. Рудік, Л. Ющик та ін.) дозволяє ідентифікувати низку ключових положень, що становлять теоретичний фундамент дослідження даної проблеми.

По-перше, дослідники єдині в думці, що ефективність процесу партнерської взаємодії детермінується не формальним, а реальним рівнем співпраці між вихователями та батьками, означений рівень визначається такими критеріями: взаємне прийняття цінностей та цілей виховання, що усуває суперечності між сімейним і інституційним вихованням; взаємна довіра, відкритість та діалогічність у комунікації; спільна відповідальність за результати розвитку дитини.

По-друге, у вітчизняній науці наголошується на необхідності трансформації традиційної суб'єкт-об'єктної моделі відносин (де заклад дошкільної освіти виступає як експерт, а сім'я – як пасивний споживач послуг) у справжню партнерську модель. Згідно з науковими розробками, така модель передбачає: активне та осмислене залучення батьків до життя закладу, їх участь у плануванні, реалізації та оцінці освітнього процесу; використання інтерактивних форм спілкування (тренінги, майстер-класи, спільні проєкти, «круглі столи»), що переходять від монологу до діалогу та спільнодіяльності; створення єдиного інтегрованого виховного простору «ЗДО – сім'я», де педагогічні впливи є узгодженими, послідовними та взаємодоповнюючими; чітку орієнтацію на розвиток особистості дитини, зокрема її комунікативної, соціальної, пізнавальної та емоційно-ціннісної компетентностей.

Отже, у вітчизняній науковій літературі було доведено, що ефективна партнерська взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї виступає системоформуючим чинником, що забезпечує: наступність та неперервність освіти, запобігаючи розриву між сімейним і громадським вихованням; компетентнісну

спрямованість дошкільної освіти, оскільки саме в умовах партнерства створюється природне середовище для формування в дитини соціальних навичок та практичних умінь; підвищення якості освітніх послуг шляхом консолідації професійного педагогічного досвіду та унікального сімейного досвіду виховання. Можна констатувати, що українська педагогічна наука має сформовану теоретичну базу щодо важливості та загальних контурів партнерства між закладом дошкільної освіти та сім'єю [4].

Водночас сучасні тенденції розвитку освіти зумовлюють необхідність пошуку нових інструментів та засобів забезпечення ефективної співпраці між закладом дошкільної освіти та сім'єю. Особливе значення у цьому контексті набуває використання інформаційно-комунікаційних технологій, які розширюють можливості комунікації педагогів і батьків, забезпечують оперативність обміну інформацією, інтерактивність взаємодії та індивідуалізацію освітнього впливу [9]. Інформаційно-комунікаційні технології дозволяють створювати єдиний цифровий освітній простір «ЗДО – сім'я», сприяють формуванню цифрової компетентності дорослих і дітей, а також підвищують ефективність формування інших ключових компетентностей у дітей дошкільного віку [2].

Результати дослідження підтверджують справедливість твердження, що інформаційно-комунікаційні технології, зокрема цифрові платформи, стають потужним інструментом для підвищення прозорості освітнього процесу, оперативного обміну інформацією, а також налагодження партнерських взаємин між педагогами та родинами вихованців [10]. Цифрові платформи, серед яких варто виокремити спеціалізовані освітні сайти, тематичні закриті спільноти у соціальних мережах, а також комунікаційні канали в месенджерах, забезпечують багатоканальне, гнучке й документально фіксоване спілкування між педагогами та батьками. Такі форми комунікації значно скорочують інформаційний лаг, сприяючи оперативному обміну повідомленнями та зворотним зв'язком, що, у свою чергу, позитивно впливає на якість освітньої взаємодії. Можливість миттєвої реакції на запити або проблеми, що виникають у процесі виховання та навчання, підвищує ефективність вирішення операційних питань і сприяє формуванню довірливих взаємин між учасниками освітнього процесу [7].

Доведено, що завдяки інформаційно-комунікаційним технологіям батьки отримують постійний доступ до актуальної інформації про освітній процес: електронні щоденники, розклади занять, візуальні матеріали у вигляді фото- та відеозвітів про життя групи дозволяють їм залишатися залученими навіть за умов обмеженого особистого часу, що особливо важливо в умовах сучасного ритму життя, коли безпосередня участь у повсякденних заходах закладу дошкільної освіти не завжди є можливою. Інтерактивні цифрові формати, такі як онлайн-опитування, вебінари, віртуальні консультації, забезпечують можливість двосторонньої комунікації, перетворюючи батьків із пасивних спостерігачів на активних учасників освітнього процесу. Залучення до обговорення освітніх питань, участь у прийнятті рішень щодо освітніх стратегій, обговорення індивідуальних досягнень дитини – усе це сприяє побудові справжнього партнерства між родиною та педагогічним колективом [9].

Окрім того, цифрові інструменти дозволяють педагогам у структурованій, наочній та доступній формі презентувати батькам цілі, завдання та досягнення кожного вихованця. Електронні портфоліо, інфографіки, динамічні звіти про розвиток дитини сприяють формуванню об'єктивного уявлення про результати освітньої діяльності та забезпечують прозорість педагогічної роботи. Такі підходи підвищують рівень довіри батьків до закладу дошкільної освіти й дозволяють своєчасно виявляти й коригувати освітні труднощі. Інтеграція цифрових ресурсів закладу дошкільної освіти та домашнього середовища створює умови для узгодження освітніх впливів.

Педагоги можуть рекомендувати батькам якісні цифрові освітні ресурси, пропонувати онлайнові завдання для спільного виконання, що дає змогу продовжувати та поглиблювати освітній процес поза межами закладу. Такий підхід сприяє формуванню цілісного освітнього простору, у якому дитина отримує послідовну та змістовну підтримку [12].

Проведений теоретичний аналіз дає змогу здійснити систематизацію інформаційно-комунікаційних технологій відповідно до ключових чинників, що сприяють підвищенню ефективності педагогічної взаємодії в умовах сучасного закладу дошкільної освіти. Виділення таких чинників дозволяє визначити напрями оптимального використання цифрових ресурсів у практиці взаємодії між педагогами та батьками:

- сучасні інформаційно-комунікаційні технології забезпечують можливість швидкої, гнучкої та безперервної взаємодії між учасниками освітнього процесу, зокрема, використання онлайн-чатів (наприклад, групи у Viber, Telegram, WhatsApp) дає змогу миттєво обмінюватися інформацією щодо щоденних подій, нагальних потреб дитини чи організаційних питань, відеоконференції (на платформах Zoom, Google Meet тощо) дедалі частіше використовуються для проведення індивідуальних або групових консультацій, обговорення динаміки розвитку дитини, спільного планування освітніх заходів, що дозволяє мінімізувати часові та просторові бар'єри у взаємодії між педагогами й батьками;
- цифрові інструменти створюють умови для реалізації особистісно орієнтованого підходу до виховання і навчання дітей дошкільного віку, електронні портфоліо, зокрема сервіси типу Seesaw або ClassDojo, дають змогу накопичувати матеріали щодо індивідуальних досягнень вихованця, фіксувати його розвиток у різних сферах, інтерактивні освітні платформи (наприклад, LearningApps, World of Preschool) дозволяють підбирати завдання з урахуванням індивідуального рівня розвитку дитини, її інтересів і потреб, цифрові щоденники спостережень, які ведуть педагоги, стають цінним інструментом для моніторингу освітнього прогресу та інформування батьків про досягнення та труднощі;
- однією з ключових функцій інформаційно комунікаційних технологій є забезпечення інтеграції зусиль педагогів і батьків у межах спільного освітнього середовища, що досягається шляхом використання корпоративних освітніх платформ (наприклад, Google Workspace for Education, Microsoft Teams), хмарних сервісів для зберігання та поширення інформації (Google Drive, Dropbox), а також внутрішніх освітніх порталів закладу, такі інструменти дозволяють узгоджувати виховні впливи, сприяти цілісному підходу до реалізації освітньої програми, забезпечити сталий доступ до актуальної інформації, включно з розкладом занять, планами навчання, аналітичними звітами;
- інформаційно-комунікаційні технології значно розширюють можливості для реалізації сімейного виховання, надаючи батькам доступ до освітніх ресурсів і методичних матеріалів, наприклад, відеоуроки на платформах YouTube або інтерактивні заняття на дошкільних освітніх сайтах (таких як «Розвиток дитини») можуть використовуватись для підтримки домашньої підготовки, онлайн-консультації з педагогами або психологами дозволяють батькам отримувати рекомендації щодо освітньої та виховної взаємодії з дітьми, наявність відкритих бібліотек електронних матеріалів, розроблених педагогами (методичні буклети, добірки ігор, вправ, тематичні вікторини), сприяє активній участі батьків у розвитку дитини поза межами дошкільного закладу.

Соціологічне дослідження проводилось серед вихователів закладів дошкільної освіти з метою вивчення використання інформаційно-комунікаційних технологій у взаємодії педагогів з батьками та їхньої ролі у формуванні ключових компетентностей дітей дошкільного віку. Результати анкетування дозволяли оцінити

ефективність застосування інформаційно-комунікаційних технологій у педагогічній практиці та визначити основні тенденції й перешкоди, з якими стикаються вихователі при використанні цифрових інструментів у роботі з дітьми та їхніми родинами. Аналіз анкет показав, що більшість респондентів (45%) мають досвід роботи у закладах дошкільної освіти більше п'яти років, що свідчить про стабільність кадрів у закладах дошкільної освіти та високий рівень професіоналізму педагогів. 25% вихователів мають досвід роботи до 3 років, що може свідчити про більш високий рівень адаптації до нових цифрових технологій. Водночас, 30% респондентів працюють від 3 до 5 років, що також дає можливість працювати із цифровими інструментами, але з певними обмеженнями у досвіді.

Одним з основних напрямів використання інформаційно-комунікаційних технологій є комунікація з батьками. 90% респондентів зазначили, що активно використовують онлайн-чати, такі як Viber, Telegram та WhatsApp, для спілкування з батьками, що свідчить про їхню популярність через зручність, доступність і оперативність у передачі інформації. Платформи для відеоконференцій, як-от Zoom і Google Meet, використовуються 70% вихователів, що дозволяє не лише організовувати консультації, а й проводити обговорення індивідуальних досягнень дітей. Спеціалізовані освітні платформи, такі як ClassDojo та Seesaw, використовуються 50% респондентами, що є ознакою поступового впровадження сучасних освітніх інструментів у педагогічну практику. Натомість лише 10% вихователів використовують веб-сайти закладів для комунікації, що, ймовірно, пояснюється їх меншою зручністю і функціональністю порівняно з мобільними додатками та месенджерами. Частота використання цифрових платформ також варіюється: 40% вихователів користуються цифровими інструментами щодня, а 35% – 1-2 рази на тиждень. Лише 15% використовують платформи 1-2 рази на місяць, і 10% респондентів користуються ними рідше, що свідчить про певні перешкоди у їхньому застосуванні, ймовірно, через технічні проблеми або недостатню потребу в частому використанні.

Згідно з результатами, 80% вихователів використовують цифрові інструменти для індивідуалізації освітнього процесу, що підтверджує ефективність інформаційно-комунікаційних технологій у створенні персоналізованих умов для розвитку дітей. Зокрема, 60% респондентів застосовують електронні портфоліо для фіксації індивідуальних досягнень дітей, 50% – інтерактивні завдання на освітніх платформах, 40% – цифрові щоденники спостережень за розвитком дітей. Онлайн-ігри та вправи використовують 30% педагогів, що свідчить про інтерес до інтерактивних та гейміфікованих методів навчання, хоча їхнє застосування не є настільки поширеним.

Загалом, 90% вихователів вважають, що інформаційно-комунікаційних технологій сприяють розвитку комунікативних навичок у дітей, таких як мовлення, слухання та взаємодія, що підтверджує важливість цифрових інструментів для розвитку мовної компетентності в дітей. Також значну роль інформаційно-комунікаційні технології відіграють у розвитку когнітивних навичок – 70% респондентів вказали, що цифрові ресурси допомагають розвивати критичне мислення та вміння розв'язувати проблеми. 60% педагогів зазначили, що інформаційно-комунікаційні технології сприяють розвитку творчих здібностей дітей, включаючи створення проєктів та візуалізацію ідей. Соціальна взаємодія (50%) і самостійність (40%) також розвиваються завдяки використанню інформаційно-комунікаційних технологій, але в меншій мірі, що може свідчити про необхідність додаткових методичних розробок для підтримки цих компетентностей через цифрові ресурси.

80% вихователів зазначили, що активно підтримують освітні ініціативи сім'ї, надаючи доступ до методичних матеріалів, таких як буклети, рекомендації для

розвитку дітей вдома. 70% педагогів рекомендують домашні завдання для дітей через цифрові канали. Онлайн-консультації для батьків проводять 60% вихователів, що свідчить про прагнення педагогів сприяти більш тісній взаємодії з родинами через інформаційно-комунікаційні технології. Відеоуроки або онлайн-заняття для дітей і батьків пропонуються 50% респондентами, що підкреслює інтерес до інтерактивного навчання вдома.

50% вихователів відзначили, що основною перешкодою є технічні проблеми, зокрема нестабільний інтернет-зв'язок і несправність обладнання. 40% респондентів вказали на низький рівень цифрової грамотності батьків, що ускладнює ефективну комунікацію і взаємодію через інформаційно-комунікаційні технології. 30% вихователів зазначили, що брак часу для підготовки матеріалів також є важливою проблемою. Лише 20% респондентів відзначили нестабільність платформ або програм як проблему, що свідчить про загалом позитивний досвід використання основних освітніх платформ та взаємодії.

Результати соціологічного аналізу переконливо засвідчують, що інформаційно-комунікаційні технології виступають вагомим та ефективним інструментом забезпечення взаємодії між педагогами і батьками у сфері дошкільної освіти, а також сприяють формуванню та розвитку ключових компетентностей дітей. Використання цифрових сервісів відкриває нові можливості для організації освітнього процесу, оптимізує педагогічну комунікацію та створює умови для більш активної участі сім'ї у навчально-виховному процесі.

Зокрема, зростаюча популярність онлайн-чатів і відеоконференцій свідчить про їхню роль як засобів оперативного інформування та зручної двосторонньої комунікації, що сприяє побудові партнерських відносин між педагогами та батьками. Використання електронних портфоліо дозволяє здійснювати систематичний моніторинг індивідуальних досягнень дитини, формувати освітню траєкторію з урахуванням особистісних особливостей та забезпечувати зворотний зв'язок у режимі реального часу. Інтерактивні завдання, що реалізуються за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, розширюють можливості індивідуалізації освітнього процесу, сприяють розвитку пізнавальної ініціативності, креативності та самостійності дітей.

Разом з тим виявлено низку проблемних аспектів, що ускладнюють повноцінне використання інформаційно-комунікаційних технологій у дошкільній освіті. Насамперед йдеться про технічні труднощі, зумовлені недостатнім забезпеченням частини закладів сучасним обладнанням та якісним інтернет-зв'язком, а також про недостатній рівень цифрової компетентності батьків. Означені чинники істотно знижують ефективність упровадження інноваційних технологій та потребують системного вирішення шляхом організації спеціальних тренінгів для батьків, підвищення кваліфікації педагогів, оновлення матеріально-технічної бази закладів дошкільної освіти. Отже, інформаційно-комунікаційні технології у дошкільній освіті мають значний потенціал у розбудові якісної взаємодії «ЗДО – сім'я», проте їх результативність безпосередньо залежить від рівня цифрової грамотності всіх учасників освітнього процесу та створення належних організаційно-педагогічних умов.

Висновки. Результати здійсненого аналізу дозволяють зробити висновок, що використання інформаційно-комунікаційних технологій в закладах дошкільної освіти є важливим фактором, який значно покращує ефективність взаємодії між педагогами та сім'ями, а також сприяє формуванню ключових компетентностей дітей. Дослідження показує, що інформаційно-комунікаційні технології можуть забезпечити постійний зворотний зв'язок між учасниками освітнього процесу, створюючи єдиний інформаційний простір для педагогів і батьків, що, у свою чергу, дає змогу не лише оптимізувати комунікацію, але й індивідуалізувати освітній процес, враховуючи

потреби та особливості кожної дитини. Використання онлайн-платформ, мобільних додатків, електронних портфоліо та інтерактивних ресурсів дозволяє створити різноманітні можливості для розвитку соціальної, комунікативної, інформаційної та когнітивної компетентностей у дітей дошкільного віку. Завдяки таким технологіям, діти отримують не лише доступ до нових форм навчання, а й можливість активно взаємодіяти з батьками в освітньому процесі, що сприяє гармонійному розвитку особистості.

Особливу увагу варто звернути на те, що інформаційно-комунікаційні технології дозволяють вихователям гнучко адаптувати освітній процес, враховуючи індивідуальні потреби кожної дитини, а також підтримувати сталість виховних впливів на всіх етапах її розвитку. Платформи для спільної роботи з батьками, онлайн-консультації та інші форми взаємодії стають незамінними інструментами у підтримці активної участі батьків в освітньому процесі. Незважаючи на переваги використання інформаційно-комунікаційних технологій, існують певні труднощі, зокрема технічні проблеми, низький рівень цифрової грамотності батьків і обмеженість часу у педагогів, які залишаються актуальними для подальшого вдосконалення означеної взаємодії. Тому важливо продовжувати розвивати навички користування цифровими інструментами як серед педагогічних працівників, так і серед батьків, а також вдосконалювати технічну інфраструктуру для забезпечення безперешкодного доступу до навчальних ресурсів. Отже, інформаційно-комунікаційні технології мають значний потенціал для зміцнення взаємодії між закладом дошкільної освіти та сім'єю, а також для ефективного формування ключових компетентностей дітей, що є основою їхнього успішного розвитку в умовах сучасного світу.

Список використаних джерел

1. Богуш А. Методична робота в закладах дошкільної освіти : навч. посіб.. Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2022. 200 с.
2. Вахняк Н. В. Сучасні підходи до формування культури батьківства у взаємодії дошкільного навчального закладу з молодою сім'єю. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2013. Вип. 37. С. 262–265.
3. Взаємодія ДНЗ та сім'ї / уклад.: О. А. Рудік, І. В. Молодушкіна. Харків : Основа, 2013. 222 с.
4. Гузь В., Жейнова С. Організаційно-педагогічні умови ефективної взаємодії дошкільного закладу з сім'єю *Молодь і ринок*. 2018. № 3. С. 27–30.
5. Листопад О. Підготовка майбутніх вихователів до використання інноваційних технологій в закладах дошкільної освіти. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*: зб. наук. пр. / за ред. проф. Тетяни Степанової. № 2 (65), травень 2019. Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2019. С 183−189. DOI: https://doi.org/13.33310/2518-7813-2019-65-2-183-189
6. Листопад О. Творчі завдання як засіб розвитку творчих здібностей старших дошкільників. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2011. Вип. 23. С. 78–81.
7. Листопад О. А., Мардарова І К. Модульний курс «Комп'ютерні технології в роботі з дітьми» : навч. посіб. для студентів зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта». Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2019. 192 с.
8. Листопад О. А., Мардарова І. К., Гуданич Н. М. Інформаційно-комунікаційні технології в дошкільній освіті: навчальний посібник для студентів зі спеціальності А2 Дошкільна освіта (0112 Training for preschool teachers). Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2025. 304 с.
9. Листопад О. А., Мардарова І. К., Листопад Н. Л. Особливості застосування мультимедійних технологій в процесі формування цифрової культури

здобувачів вищої і фахової передвищої освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки.* 2024. Вип. 4 (56). С. 24–33. DOI: https://doi.org/10.31376/2410-0897-2024-3-56-24-33

10. Листопад О., Мардарова І. Цифрова трансформація вищої освіти: теоретичний та практичний аспекти. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету: збірник наукових праць. Педагогічні науки.* Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2024. Вип. 66. С. 143–152. DOI: https://doi.org/10.31909/26168812.2024-(66)-19

11. Попович О. М., Ющик Л. В. Мотиваційна складова підготовки майбутніх вихователів до партнерської взаємодії з батьками дітей раннього віку. *Педагогічна інноватика: сучасність та перспективи.* 2024. № 3. С. 66 – 77. DOI: https://doi.org/10.32782/ped-uzhnu/2024-3-11

12. Raku I. I., Lystopad O. A, Mardarova I. K. The Formation of Future Preschool Teachers' Competence Required for Using Computer Technology. *Наука і освіта : науково-практичний журнал.* 2017. № 5. С. 23–26. DOI: https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-5-5

Лупаренко Світлана,
професор кафедри освітології та
інноваційної педагогіки Харківського
національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди,
доктор педагогічних наук, професор
Молчанова Карина,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти факультету
іноземної філології
Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди

Формування комунікативної компетентності дітей дошкільного віку засобами рольової гри

Анотація*. У статті розкривається значення рольової гри у формуванні комунікативної компетентності дітей дошкільного віку. Уточнено важливі комунікативні вміння (мовленнєві, перцептивні, інтерактивні), розвиток яких має бути започаткований в дошкільному дитинстві. Визначено мотиви і складові рольової гри дітей дошкільного віку.*

Ключові слова*: комунікативна компетентність, комунікативні вміння, рольова гра, мотиви, особистість, дошкільний вік.*

Дошкільний вік є важливим етапом формування та розвитку особистості. У цей період у дитини формується чимало компетентностей, зокрема комунікативна.

Поняття «комунікативна компетентність» вживається для позначення вміння вести конструктивну взаємодію з людьми та завдяки цьому знаходити ефективні шляхи розв'язання питань та проблем різного типу, наприклад: повсякденних, ігрових, пізнавальних та творчих завдань.

Під час взаємодії особистості з суспільством відбувається комплекс паралельних процесів. По-перше, особистість ділиться інформацією про себе з

оточенням. По-друге, вона отримує інформацію про інших представників соціуму та про навколишнє середовище, а потім на основі отриманої інформації організовує свою діяльність. Для того щоб результат комунікації був якомога кращим, необхідно щоб учасники взаємодії якісно ділилися інформацією, чому, у свою чергу, сприяє належний комунікативний досвід. Варто зазначити, що робота з формування цього досвіду має розпочинатися якомога раніше, оскільки завдяки цьому особистість буде володіти ширшим спектром комунікативних навичок, а комунікація буде відбуватися ефективніше [4].

Важливість розвитку комунікативної компетентності дитини в дошкільний період зумовлена тим, що вона стає підґрунтям для формування особистості дитини. Більш того, вона вчить її взаємодіяти не лише з дітьми, а й з дорослими, та через цей взаємозв'язок опановувати культурні норми. Складовою комунікативної компетентності є мовленнєвий розвиток дошкільника, який виконує роль соціального досвіду та розкриває роль дитини в колективі, її місце в родині та позиція оточуючих по відношенню до неї [7]. Дитині дошкільного віку, у якої сформована комунікативна компетентність, притаманні такі риси, як: комунікабельність, доброзичливість, уміння чітко формувати й висловлювати свою думку, ставити запитання та відповідати на них, знаходити компроміс, контролювати свій емоційний стан та стримувати його негативні вияви.

Виокремлюють такі групи комунікативних умінь:

● комунікаційні (мовленнєві) вміння, завдяки яким особистість може формулювати свої думки, висловлювати їх чітко й зрозуміло, аргументувати свою позицію, здійснювати аналіз почутого, формулювати висновки тощо;

● перцептивні вміння, за допомогою яких діти вчиться правильно сприймати та інтерпретувати інформацію (як вербальну, так і невербальну), розуміти прихований зміст поданої інформації, здійснювати самоаналіз, інтерпретувати емоційний стан інших людей та бути емфатичними;

● інтерактивні вміння, які визначають взаємодію особистості з оточенням під час комунікації. До них належать: уміння зацікавити співрозмовника, вести розмови, формулювати питання та вимоги, вести конструктивну бесіду навіть в умовах конфлікту, контролювати власний емоційний стан та дії [1].

У період дошкільного дитинства основною діяльністю дітей є гра. Вона закладає основу для становлення особистості, формує зону, у якій дошкільник розвивається. Ігрова психотерапія полягає в тому, що дитина відіграє певну роль, за допомогою якої вона висловлює власні невдоволення, що допомагає їй звільнитися від них [6].

Рольова гра регулюється певними правилами. Певні моменти, які ми можемо не помічати в щоденному житті, можуть стати правилами в ігровій ситуації. Наприклад, якщо під час гри дитина втілює образ матері, то її поведінка відповідає етичним стандартам матері. Ці правила можуть бути сформовані як на основі спостережень дитини, так і просто з її ініціативи. Гра цього типу надає дитині можливість поводитися відповідно до звичайної ситуації, однак вона ґрунтується не на впливі оточення, а на мотиві та внутрішніх прагненнях, іншими словами – її основою є думка, а не фізичний об'єкт [5].

Головним мотивом гри є бажання дитини бути як дорослі, стати частиною їхнього світу. Рольова гра є прикладом соціальної взаємодії, вона представляє ціль діяльності людини. Ключовим у грі є роль; саме від неї залежать правила та модель поведінки. Гра складається з таких складових:

– роль;
– ігрова діяльність (рольові дії);
– здійснення заміни реальних об'єктів ігровими;
– справжні стосунки між дітьми [5].

Під час здійснення ігрової діяльності дитина вчиться веденню комунікації та налагодженню стосунків з однолітками. Коли дитина починає виконувати певну роль, вона опановує певні правила поведінки, яких треба дотримуватися в її межах. Наприклад, якщо вона грає роль матері, вона має бути лагідною та турботливою, а якщо вона лікар у цій грі, то їй потрібно бути уважною, відповідальною тощо [3].

Рольова гра має позитивний вплив на формування комунікативної компетентності дітей дошкільного віку. Це зумовлено тим, що у дитини підвищується зацікавленість до побудови дружніх стосунків з однолітками в контексті гри; вони вчаться планувати свою діяльність, реалізовувати свої плани, а їхнє мовлення стає активнішим протягом гри, що сприяє його розвитку [2].

Отже, високий рівень розвитку комунікативної компетентності підвищує результативність спілкування особистості в будь-яких життєвих умовах. Потрібно починати формувати ці навички ще в дитинстві, оскільки в разі ігнорування необхідності розвитку комунікативної компетентності у дитини з часом можуть виникнути проблеми з розкриттям і реалізацією особистісного потенціалу. Тож з метою запобігання подібним ситуаціям необхідно почати процес формування комунікативної компетентності якомога раніше, що можна ефективно реалізувати в період дошкільного дитинства за допомогою гри. Рольова гра сприяє когнітивному розвитку дитини, розширенню її соціальний досвіду, формуванню комунікативної компетентності і, загалом, різнобічному розвитку особистості.

Список використаних джерел

1. Абрамович С. Д., Чікарьова М. Ю. Мовленнєва комунікація: підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 472 с.

2. Байєр О. М., Батліна Л. В., Богуш А. М. Світ дитинства : комплексна освітня програма для дошкільних навчальних закладів / за заг. наук. ред. Л. В. Батліної. Тернопіль: Мандрівець, 2015. 200 с. URL: https://f.osvita.city/file/43/7svit-ditinstva-bogush.pdf (дата звернення: 18.09.2025).

3. Бурова А. П. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 296 с.

4. Вашуленко М. С. Компетентнісний підхід до перевірки мовних і мовленнєвих знань школярів. *Особливості розвитку знань школярів в Україні*: зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 2-3 лютого 2009 р.). Київ, 2009. С. 16–17.

5. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 112 с. URL: https://libzv1960.ucoz.com/vidra-vikova_ta_ped-psikh..pdf (дата звернення: 17.09.2025).

6. Заброцький М. М. Вікова психологія : навч. посіб. Київ : МАУП,1998. 92 с. URL: http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/886/3abroc'kij.pdf (дата звернення: 18.09.2025).

7. Піроженко Т.О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільника. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 152 с.

Мардарова Ірина
доцент кафедри дошкільної педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
кандидат педагогічних наук, доцент
Гуданич Наталія,
викладач Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Формування культури здоров'язбереження дітей у розвивальному середовищі закладу дошкільної освіти

Анотація. *Розглядається проблема формування культури здоров'язбереження дітей дошкільного віку в умовах розвивального середовища закладу дошкільної освіти. Проаналізовано сучасні підходи до створення здоров'язбережувального освітнього середовища, зокрема організацію рухової активності, валеологічну просвіту, впровадження здоров'язбережувальних технологій, а також партнерську взаємодію з батьками. Визначено, що ефективне формування культури здоров'язбереження дітей можливе за умови комплексного впливу педагогічних, соціальних та сімейних чинників.*

Ключові слова: *здоров'язбереження, культура здоров'я, діти дошкільного віку, розвивальне освітнє середовище, здоров'язбережувальні технології, валеологічна компетентність, заклад дошкільної освіти.*

Вступ. Сучасні суспільні трансформації, глобалізаційні процеси та зростання темпу життя значною мірою впливають на систему цінностей та спосіб життєдіяльності людини, актуалізуючи проблему збереження й зміцнення здоров'я підростаючого покоління. Питання здоров'язбереження набуває особливої ваги у зв'язку з поширенням гіподинамії, збільшенням психоемоційних навантажень, інтенсифікацією інформаційних потоків, що зумовлюють ризики для гармонійного розвитку дітей. У дошкільному віці закладаються основи фізичного, психічного та соціального розвитку особистості, формуються ціннісні орієнтації й ставлення до здоров'я як провідної життєвої категорії, від якої залежить успішність подальшої соціалізації та життєдіяльності [2]. У цьому контексті особливого значення набуває створення в закладі дошкільної освіти розвивального середовища, яке не лише спрямоване на забезпечення гармонійного розвитку особистості, але й виступає ключовим чинником у формуванні культури здоров'язбереження. Освітнє розвивальне середовище має бути організоване таким чином, щоб забезпечувати інтеграцію різних аспектів виховання – фізичного, інтелектуального, емоційного й соціального, створюючи умови для повноцінного розвитку та самореалізації дитини [3].

Усвідомлення педагогами й батьками важливості раннього засвоєння дітьми норм і практик здоров'язбережувальної поведінки зумовлює необхідність пошуку ефективних шляхів та педагогічних технологій, здатних забезпечити високий рівень фізичного, психоемоційного й соціального благополуччя дітей дошкільного віку [9]. Саме у співпраці сім'ї та закладу дошкільної освіти можливе формування цілісної системи впливів, які закладають фундамент майбутньої культури здорового способу життя [1]. Формування культури здоров'язбереження дітей дошкільного віку розглядається як одне з ключових завдань сучасної педагогіки та дошкільної освіти, що зумовлено тим, що в ранньому дитинстві формуються базові життєві навички, ціннісні орієнтації та моделі поведінки, які визначають подальше ставлення особистості до власного здоров'я [6].

Основна частина. Дошкільний вік є сензитивним періодом для закладення фундаменту фізичного, психічного та соціального благополуччя дитини. Саме в цей час формуються базові поведінкові стратегії, установки та ціннісні орієнтації, які визначатимуть якість життя індивіда в майбутньому. Можна з упевненістю сказати, що формування культури здоров'язбереження виступає не просто як одне з завдань, а як ключовий пріоритет сучасної дошкільної освіти, інтегрований у всі сфери життєдіяльності дитини [3].

Проблематика формування культури здоров'язбереження у дітей дошкільного віку є надзвичайно актуальною в умовах сучасного українського суспільства, що зумовлено загостренням демографічної ситуації, зростанням рівня захворюваності серед дітей, а також необхідністю цілеспрямованого впливу на формування навичок здорового способу життя з раннього віку [12]. Проблематика формування культури здоров'язбереження у дітей дошкільного віку активно розробляється вітчизняними науковцями у галузях педагогіки, психології, медицини та валеології, серед яких можна виокремити дослідників (Т. К. Андрющенко, Н. А. Башавець, Р. В. Бедрань, Н. М. Вінарчук, О. А. Гнізділова, І. І. Демченко, Н. Ф. Денисенко, Г. І. Жара, Н. М. Захаревич, Н. В. Карленко, В. В. Коваленко, Л. В. Лохвицька, О. І. Попова та ін.).

Наукові розвідки з проблематики формування культури здоров'язбереження у дітей дошкільного віку мають міждисциплінарний характер і поєднують глибокі теоретичні засади з обґрунтованими практичними рекомендаціями щодо впровадження ефективних педагогічних технологій, які сприяють формуванню в дітей дошкільного віку позитивної мотивації до збереження власного здоров'я, формуванню здоров'язберігаючої поведінки, розвитку фізичної активності, гігієнічної грамотності та емоційного благополуччя. Дослідники акцентують увагу на важливості створення сприятливого освітнього середовища, яке б сприяло всебічному розвитку особистості дитини, зокрема у сфері збереження і зміцнення здоров'я [4].

Окрему увагу в науковому дискурсі приділено розробці методичних підходів до організації оздоровчої роботи в закладах дошкільної освіти, впровадженню інноваційних програм з валеологічного виховання, а також активній взаємодії педагогів з батьками як необхідній умові забезпечення сталого впливу на формування культури здоров'я в дітей дошкільного віку [9]. Не можна не зважати на те, що формування культури здоров'язбереження розглядається як цілісний процес, що охоплює різні аспекти розвитку дитини – фізичний, емоційний, соціальний та когнітивний і вимагає системного підходу до організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти [8].

У нашому дослідженні культура здоров'язбереження дітей дошкільного віку розглядається як інтегроване особистісне утворення, що формується в процесі взаємодії дитини, сім'ї та закладу дошкільної освіти. Вона охоплює систему знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій і моделей поведінки, спрямованих на збереження, зміцнення та розвиток фізичного, психічного і соціального здоров'я, а також на усвідомлення здоров'я як провідної життєвої цінності.

У сучасній педагогічній науці [1; 2; 4; 5; 8] культура здоров'язбереження дітей дошкільного віку формується внаслідок цілісного педагогічного впливу з урахуванням вікових та психофізіологічних особливостей дитини. Зміст культури здоров'язбереження визначається як система, що включає чотири взаємопов'язані структурні компоненти: когнітивний, емоційно-ціннісний (мотиваційний), діяльнісний (поведінковий), рефлексивний.

Когнітивний компонент – передбачає наявність у дитини науково обґрунтованих, доступних для її вікового розуміння знань про будову та функціонування організму людини, гігієнічні норми, основи раціонального харчування, значення рухової активності, чинники ризику для здоров'я та правила

безпечної поведінки у побуті й соціумі. Когнітивний компонент не зводиться до простої суми фактів, а репрезентує цілісну систему уявлень, що дає змогу дитині усвідомлено формувати власну поведінку відповідно до принципів здорового способу життя. Наприклад, дитина знає, що фрукти та овочі містять вітаміни, необхідні для підтримки імунітету, а надмірне вживання солодких газованих напоїв може мати негативний вплив на стан зубів і шлунка.

Емоційно-ціннісний (мотиваційний) компонент – охоплює усвідомлення дитиною значущості здоров'я як базової життєвої цінності, формування стійкої позитивної установки на дотримання здорового способу життя, а також розвиток внутрішньої мотивації до здоров'язбережувальної поведінки. У цьому контексті важливим є позитивний емоційний досвід, що виникає в процесі рухової активності, догляду за собою, дотримання гігієнічних процедур. Наприклад, дитина відчуває радість від активних ігор на свіжому повітрі, демонструє задоволення від уміння самостійно чистити зуби та усвідомлює, що ці дії є важливими не лише через вимоги дорослих, а насамперед для її власного добробуту.

Діяльнісний (поведінковий) компонент – включає сформовані у дитини навички, уміння та звички, спрямовані на підтримку здоров'я, які реалізуються у повсякденній діяльності. Діяльнісний (поведінковий) компонент практичного втілення отриманих знань і мотиваційних установок у конкретних діях та поведінці. Наприклад, дитина самостійно миє руки перед їжею, бере активну участь у фізкультурних хвилинках, дотримується розпорядку дня, користується індивідуальними засобами гігієни.

Рефлексивний компонент – відображає здатність дитини (на елементарному рівні) усвідомлювати власний фізичний і психоемоційний стан, розпізнавати базові відчуття (втому, голод, біль) та адекватно реагувати на них. Формування рефлексивного компонента є важливим для розвитку навичок самоспостереження, емоційного самоконтролю та своєчасного звернення по допомогу. Наприклад, дитина може повідомити дорослого про втому («Я втомився») і самостійно піти до зони відпочинку або сказати, що відчуває голод.

Інтеграція когнітивного, емоційно-ціннісного (мотиваційного), діяльнісного (поведінкового) та рефлексивного компонентів утворює основу валеологічної компетентності дітей дошкільного віку – здатності дитини свідомо, відповідально й ефективно вирішувати життєві завдання, пов'язані зі збереженням і зміцненням власного здоров'я. Така компетентність виступає одним із ключових показників готовності дитини до подальшого навчання й соціальної адаптації, а також є важливим чинником формування здоров'язбережувальної освітньої культури в цілому.

Формування культури здоров'язбереження дітей дошкільного віку являє собою цілеспрямований, системний та динамічний педагогічний процес, що здійснюється в освітньому просторі «дитина – педагог – сім'я» та спрямований на гармонійний розвиток у дитини системи знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій і моделей поведінки, які забезпечують усвідомлене ставлення до власного здоров'я, а також здатність підтримувати й зміцнювати фізичне, психічне та соціальне благополуччя. Зазначений процес охоплює як пізнавальну, так і практичну сфери діяльності дитини, інтегруючи їх у єдину систему формування основ здорового способу життя.

Є впевненість у тому, що формування культури здоров'язбереження передбачає комплексну взаємодію усіх суб'єктів освітнього процесу, зокрема закладу дошкільної освіти, педагогів та сім'ї, що забезпечує неперервність та послідовність виховних впливів. У його структурі ключове місце посідають: застосування здоров'язбережувальних освітніх технологій, спрямованих на розвиток фізичного, психоемоційного й соціального здоров'я; організація різноманітних форм рухової активності, які сприяють фізичному розвитку та формуванню стійких мотивацій до

збереження здоров’я; валеологічна просвіта, що забезпечує оволодіння дітьми елементарними знаннями про тіло, гігієну, безпеку життєдіяльності та профілактику захворювань; створення сприятливого освітнього й предметно-розвивального середовища, яке формує позитивний досвід і навички здорового способу життя [3].

Результати дослідження підтверджують справедливість ствердження, що формування культури здоров’язбереження дітей дошкільного віку ґрунтується на фундаментальних педагогічних засадах: принципах інтеграції освітніх впливів, вікового та індивідуального підходу, суб’єкт-суб’єктної взаємодії, а також гуманізації педагогічної діяльності. Його реалізація здійснюється через використання комплексу здоров’язбережувальних технологій, моделювання педагогічних ситуацій, організацію інтерактивної діяльності дітей, створення умов для розвитку рефлексивних умінь та залучення батьків до спільної діяльності. У цьому аспекті варто взяти до уваги, що формування культури здоров’язбереження дітей дошкільного віку постає не лише важливим педагогічним завданням, а й стратегічним чинником забезпечення їхнього всебічного розвитку та успішної соціалізації, що закладає підґрунтя для збереження й зміцнення здоров’я упродовж усього життя [1].

Проведений аналіз педагогічних та психологічних досліджень дозволяє стверджувати, що ефективність формування основ культури здоров’язбереження в дитини дошкільного віку знаходиться в прямій кореляційній залежності від якості організації розвивального освітнього середовища у закладі дошкільної освіти. Дане середовище виступає ключовим дидактичним компонентом і має відповідати низці структурованих вимог. Фундаментальною основою є відповідність середовища чинним санітарно-гігієнічним нормам та правилам безпеки, що передбачає: оптимізацію фізичних параметрів: відповідний температурний режим, рівень природного та штучного освітлення, якісний повітрообмін (регулярне провітрювання) для профілактики стомлюваності та підтримання працездатності; створення умов фізичної та психологічної безпеки: усунення факторів травматизму, забезпечення захищеності дитини від емоційного тиску та створення атмосфери довіри, що є базою для її гармонійного розвитку [8].

Середовище закладу дошкільної освіти має бути інформативно насиченим та забезпечувати пізнавальну активність у сфері здорового способу життя. Для цього необхідно: зонування простору з чітким поділом на зони рухливої (активної) та спокійної діяльності, що сприяє регуляції поведінки та запобігає перевтомі, комплектування спеціальних дидактичних матеріалів та атрибутів, спрямованих на усвідомлення норм здоров’язбереження. До таких належать: тематичні ілюстрації, дидактичні ігри («Здорова їжа», «Режим дня», «Огірок чи цукерка?»), лото, що у ігровій формі формують уявлення про правильне харчування, гігієнічні навички, корисні звички та розпорядок дня [8].

Встановлено, що реалізація потреби дитини в русі та практичній діяльності є обов’язковою умовою для зміцнення фізичного здоров’я. Для розвитку рухової активності необхідне обладнання спеціалізованих фізкультурних куточків у групах та на території закладу дошкільної освіти, оснащених спортивним інвентарем (міні-комплекси, м’ячі, обручі, доріжки для профілактики плоскостопості тощо). Організація можливостей для трудової діяльності, зокрема, догляду за рослинами (куточки природи), сприяє не лише розвитку практичних навичок, але й формуванню відповідальності, емоційного сприйняття навколишнього середовища. Якість освітнього середовища безпосередньо впливає на психічний стан дитини. Воно має бути організоване так, щоб: сприяти формуванню стійкого позитивного психоемоційного стану, зниженню рівня тривожності, забезпечувати усвідомлення дитиною власної значимості, компетентності та безпеки через можливість вибору виду діяльності, доступу до матеріалів та отримання підтримки від вихователя [9].

Доведено, що цілісне, науково обґрунтоване та методично організоване розвивальне освітнє середовище виступає інтегративним фактором формування культури здоров'язбереження. Воно синтезує в собі санітарно-гігієнічні, безпекові, дидактичні, рухові та психологічні умови, що в комплексі забезпечують не лише опанування окремими знаннями про здоров'я, але й становлення стійкої мотивації дотримуватися його норм у повсякденному житті [8].

У цьому аспекті варто взяти до уваги, що формування культури здоров'язбереження відбувається через комплексний підхід, що інтегрує різні види діяльності: проведення тематичних бесід, читання художньої літератури (залучення творчої спадщини вітчизняних письменників, зокрема творів Івана Франка («Гриць шкільник», «Мишкина рада»), Лесі Українки («Боятись не треба»), що несуть у собі ідеї гігієни, працьовитого способу життя та перемоги розуму над страхом.), дидактичних ігор («Корисно-шкідливо»), проектну діяльність («Подорож краплини води»); використання сюжетно-рольових ігор («Лікарня», «Кафе здорового харчування»), рухливих ігор, що імітують тварин (для формування правильної постави), ігор-змагань; правильна організація харчування, денного сну, прогулянок, загартовувальних процедур (обтирання рук вологим рушником, ходіння босоніж по массажним килимкам) перетворює їх на звичку; проведення спільних заходів (спортивні свята, майстер-класи з приготування здорової їжі), консультування батьків щодо створення здоров'язберігаючого середовища вдома.

У 2024/2025 навчальному році, лабораторією «Педагогічні основи професійної підготовки вихователів» кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» було проведено соціологічне опитування серед вихователів закладів дошкільної освіти з метою з'ясувати стан, практики та проблеми у формуванні культури здоров'язбереження у дітей в умовах розвивального середовища. Переважну більшість опитаних (понад 70%) склали досвідчені педагоги зі стажем понад 10 років, з яких близько 40% мають першу та вищу кваліфікаційні категорії, що свідчить про те, що відповіді ґрунтуються на значному практичному досвіді.

Матеріально-технічна база отримала найвищі оцінки щодо умов для фізичної активності (середня оцінка 4.2 з 5). Найнижчі оцінки педагоги поставили створенню умов для психоемоційного комфорту (кутки відпочинку) та наявності спеціалізованого дидактичного матеріалу (середня оцінка 3.1-3.4), що вказує на традиційний перекос у бік фізичного розвитку в порівнянні з емоційним інтелектом.

Найпоширенішими елементами здоров'язбережувального середовища, створеними в групах, є: картотеки рухливих ігор та физкультхвилинок (95% респондентів), інформаційні стенди для батьків (85%). схеми-алгоритми гігієнічних процедур (78%). Значно рідше зустрічаються куточки для релаксації та психоемоційного розвантаження (лише 25% педагогів), що підтверджує висновок про недостатню увагу до психологічного благополуччя.

Аналіз показав, що педагоги в основному сконцентровані на формуванні когнітивного (90%) та діяльнісного (поведінкового) (82%) компонентів (знання та навички). Найменше уваги приділяється рефлексивному компоненту (45%) – вмінню дитини розпізнавати та усвідомлювати власний емоційний і фізичний стан. Серед методів роботи беззаперечно домінують традиційні: словесні (бесіди, читання) – 98% та ігрові (95%). При цьому лише 15% педагогів використовують інноваційні методи (проєктну діяльність, квести) систематично. Близько 50% застосовують їх лише епізодично, а третина – не використовують зовсім, що вказує на консерватизм у виборі педагогічних технологій або брак необхідних знань.

Як найефективніші форми взаємодії з батьками педагоги виділили: спільні заходи з дітьми (спортивні свята) – 75%, інформацію на сайті/у чатах (70%), тематичні батьківські збори (65%). Разом з тим, лише 20% респондентів оцінюють

рівень залученості батьків як високий. Близько 65% вважають його середнім, а 15% – низьким, що свідчить про існування значного бар'єру між закладом і сім'єю, де батьки частіше виступають пасивними отримувачами інформації, аніж активними партнерами.

У відкритих питаннях педагоги сформулювали низку проблем, найчастіше згадувались: «Недостатнє матеріально-технічне забезпечення (відсутність сучасного обладнання, окремих приміщень для релаксації)», «Низька мотивація та залученість батьків у освітній процес», «Велика кількість дітей в групах, що ускладнює індивідуальну роботу», «Дефіцит сучасних методичних розробок та практичних посібників з акцентом на психоемоційний розвиток». Також у відкритих питаннях педагоги запропонували шляхи вирішення означених проблем: «Проведення тренінгів та майстер-класів для педагогів з використання інноваційних методик», «Активніше залучення батьків через практичні майстер-класи («Здорова кухня», «Ігри для зняття стресу») та створення спільних проєктів, «Розробка та впровадження в закладах дошкільної освіти програм, спрямованих конкретно на розвиток емоційного інтелекту та рефлексивних навичок у дітей».

Результати дослідження демонструють, що робота з формування культури здоров'язбереження в закладах дошкільної освіти ведеться переважно в традиційному ключі з сильним акцентом на фізичний розвиток та гігієнічні навички. Насущною потребою є переорієнтація на цілісний підхід, що включає рівну увагу до психоемоційного стану дитини, а також активізація використання сучасних педагогічних технологій і партнерської моделі співпраці з сім'єю. Встановлено, що важливою умовою формування культури здоров'язбереження є партнерська взаємодія педагогів і батьків. Ефективність виховного процесу значною мірою залежить від єдності вимог закладу дошкільної освіти та сім'ї. Педагоги виступають ініціаторами впровадження здоров'язбережувальних технологій, організовують інформаційно-просвітницьку роботу з батьками, надають їм рекомендації щодо підтримки здорового способу життя дитини вдома. Сучасний заклад дошкільної освіти має забезпечувати комплекс умов, що сприяють гармонійному розвитку та зміцненню здоров'я дітей: безпечний і комфортний простір для перебування; оптимальний режим дня, що поєднує навчальну, ігрову та оздоровчу діяльність; екологічно безпечне середовище; психологічний клімат, що сприяє позитивним емоційним переживанням. Доведено, що розвивальне освітнє середовище виступає не лише засобом організації навчально-виховного процесу, а й чинником формування цілісної культури здоров'язбереження у дітей дошкільного віку.

Висновки. Проведене дослідження дало можливість сформулювати такі висновки:

1. Культура здоров'язбереження дітей дошкільного віку розглядається як інтегроване особистісне утворення, що формується в процесі взаємодії дитини, сім'ї та закладу дошкільної освіти. Вона охоплює систему знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій і моделей поведінки, спрямованих на збереження, зміцнення та розвиток фізичного, психічного і соціального здоров'я, а також на усвідомлення здоров'я як провідної життєвої цінності.

2. Зміст культури здоров'язбереження визначається як система, що включає чотири взаємопов'язані структурні компоненти: когнітивний, емоційно-ціннісний (мотиваційний), діяльнісний (поведінковий), рефлексивний. Інтеграція когнітивного, емоційно-ціннісного (мотиваційного), діяльнісного (поведінкового) та рефлексивного компонентів утворює основу валеологічної компетентності дітей дошкільного віку – здатності дитини свідомо, відповідально й ефективно вирішувати життєві завдання, пов'язані зі збереженням і зміцненням власного здоров'я. Така компетентність виступає одним із ключових показників готовності дитини до

подальшого навчання й соціальної адаптації, а також є важливим чинником формування здоров'язбережувальної освітньої культури в цілому.

3. Формування культури здоров'язбереження дітей дошкільного віку являє собою цілеспрямований, системний та динамічний педагогічний процес, що здійснюється в освітньому просторі «дитина – педагог – сім'я» та спрямований на гармонійний розвиток у дитини системи знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій і моделей поведінки, які забезпечують усвідомлене ставлення до власного здоров'я, а також здатність підтримувати й зміцнювати фізичне, психічне та соціальне благополуччя. Зазначений процес охоплює як пізнавальну, так і практичну сфери діяльності дитини, інтегруючи їх у єдину систему формування основ здорового способу життя.

4. Результати дослідження демонструють, що робота з формування культури здоров'язбереження в закладах дошкільної освіти ведеться переважно в традиційному ключі з сильним акцентом на фізичний розвиток та гігієнічні навички. Насущною потребою є переорієнтація на цілісний підхід, що включає рівну увагу до психоемоційного стану дитини, а також активізація використання сучасних педагогічних технологій і партнерської моделі співпраці з сім'єю.

5. Ефективність формування культури здоров'язбереження зумовлюється створенням у закладі дошкільної освіти спеціально організованого розвивального середовища, яке забезпечує реалізацію різних напрямів роботи: організацію рухової активності, валеологічну просвіту, впровадження здоров'язбережувальних технологій, розвиток партнерської взаємодії з батьками. Результатом цього процесу є становлення у дітей дошкільного віку стійкої валеологічної компетентності, яка забезпечує їх здатність до усвідомленого ставлення до власного здоров'я та формування готовності підтримувати й зміцнювати його протягом усього життя.

Список використаних джерел

1. Андрющенко Т. К. Формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку: монографія. Умань: Жовтий О. О., 2014. 384 с.
2. Башавець Н. А. Теоретико-методичні засади формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації студентів вищих економічних навчальних закладів: дис. … доктора пед. наук: 13.00.04. Одеса, 2012. 555 с.
3. Бедрань Р. В. Методика виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку в різновікових групах *Наука і освіта*. 2016, №10/CXXXXXI. С. 194-199.
4. Вінарчук Н. М. Підготовка майбутніх вихователів до здоров'язбережувальної діяльності в закладах дошкільної освіти.. дис… на здобуття ступеня доктора філософії: 011«Освіта/Педагогіка». Львів, 2024. 362 с.
5. Гнізділова О. А. Професійна підготовка майбутніх вихователів до формування здоров'язбережувальної компетенції у дітей дошкільного віку. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки*. 2014. Вип. 65. С. 231-237.
6. Денисенко Н. Ф. Формування у молодших дошкільників свідомого ставлення до власного здоров'я : навч.-метод. посіб. Київ: Наш час, Харків: Ранок, 2010. 95 с.
7. Листопад О. А., Мардарова І. К. Формування професійно-педагогічного світогляду майбутніх вихователів. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*, 2022, Вип. 1 (48) С. 46–55. DOI: https://doi.org/10.31376/2410-0897-2022-1-48-46-55
8. Листопад О. А., Мардарова І. К. Здоров'язбереження в освітньому процесі закладу освіти: цифровий та інноваційний вимір. *Перспективи та інновації науки (Серія «Психологія», Серія «Педагогіка», Серія «Медицина»)*. 2025. № 7 (53). С. 586–597. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-7(53)-586-597

9. Листопад О. А., Мардарова І. К., Гуданич Н. М. Підготовка студентів до валеолого-педагогічної діяльності в умовах ЗДО: теоретичний і практичний аспекти. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету: збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2023. Вип. 64. С. 121–133. DOI : https://doi.org/10.31909/26168812.2023-(64)-14

10. Листопад О. А., Мардарова І. К., Гуданич Н. М. Розвиток проєктної культури майбутніх педагогів в освітньому середовищі закладу вищої освіти. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки*, 2023, Вип. 3. С. 485–497. DOI : https://doi.org/10.31494/2412-9208-2023-1-3-485-497

11. Листопад О., Мардарова І. Підготовка майбутніх вихователів до соціалізації дітей дошкільного віку. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету : збірник наукових праць. Серія: Педагогічні науки.* Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2020. Вип. 49. С 63–71. DOI: https://doi.org/10.31909/26168812.2020-(49)-8

12. Лохвицька Л. В. Програма з основ здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку «Про себе треба знати, про себе треба дбати» Тернопіль: Мандрівець, 2014. 120 с.

Мелешко Вікторія,
музичний керівник
Яцишена Оксана,
вихователь
СПДО "Веселка" Малиницького ліцею
Розсошанської сільської ради
Хмельницької області

Патріотичне виховання дітей дошкільного віку засобами українського музичного фольклору

В «Основних орієнтирах виховання дітей дошкільного віку та учнів початкових класів загальноосвітніх навчальних закладів України» наголошується, що мета сучасного освітнього процесу полягає не тільки у сформованості в учнів необхідних компетенцій, наданні їм грунтовних знань із різних предметів, а й у «формуванні громадянина, патріота, інтелектуально і духовно розвиненої, особистості».

Завдання патріотичного виховання дошкільників відображені в Базовому компоненті дошкільної освіти та чинних програмах. Вони реалізуються у різних формах організації дітей: на заняттях, під час проведення свят та розваг відповідної тематики, у бесідах («Про символи України», «Український національний одяг», «Вийся, мій віночок», «Рідна мова наче пісня колискова» тощо). Проблема патріотичного виховання особливо гострою постала у зв'язку з сучасними подіями в Україні у воєнний час. Піднесення та активізація патріотизму в українській державі, окреслює пошук необхідних засобів, які здатні виховувати у дітей почуття національної гідності, та сформувати основу патріотичного виховання нації.

Однією з ознак духовно-розвиненої людини є почуття патріотизму: безкорисливої любові до рідної землі, малої і великої Батьківщини, відданості і служінню інтересам держави, вірності своєму народу, його історичним традиціям, його культурі.

Одне з чільних місць у сучасній педагогічній системі відводиться патріотичному вихованню, яке згідно з положеннями «Національної доктрини розвитку освіти»

«...має здійснюватися на всіх етапах навчання дітей та молоді, забезпечувати всебічний розвиток, гармонійність та цілісність особистості, розвиток її здібностей та обдарувань, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу, його духовності й культури...» [6, с.25].

Дошкільний вік є надзвичайно важливим періодом у становленні особистості. Саме в цей період у дітей закладаються основи свідомості й самосвідомості; розпочинається процес усвідомлення себе як частини великої і давньої нації. Разом з тим у дошкільному віці розвиваються моральні якості до яких і відноситься почуття патріотизму. Психологи та педагоги вважають, що найсприятливіший вік для розвитку патріотичних почуттів дитини дошкільний, коли активізується інтерес особистості до соціального світу, суспільних явищ, близького оточення.

Народнопісенний фольклор унікальна самобутня культура наших предків. Сучасне суспільство усвідомлює її як спадкоємність поколінь, прилучення до національних життєвих витоків. Фольклор має яскраво виражену естетичну спрямованість. Народна музика створювалася не для слухання, вона жила в дії: грі, обрядах, праці. Багато що створювалося спеціально для дітей, і було продиктовано як великою турботою про майбутнє покоління. Залучення дітей до народної культури є засобом формування у них патріотичних почуттів, розвитку духовності.

Фольклор має велике значення для кожного, навіть самої маленької дитини, він надає творчий стимул до її розвитку. Фольклор допомагає розкрити особистість, вияв її потенційних здібностей, ініціативи. Саме музичний фольклор надає дитині перші відомості про оточуючий світ природи та світ речей, передачі суспільних моральних цінностей і культури українського народу. У пісенному фольклорі традиційні не тільки стиль і форма, а й зміст, система образів, сам принцип відображення навколишнього життя.

Фольклор - це творчий організм, система творчого мислення народу, вироблена віковими традиціями. С. Садовенко зазначала, що виховання дитини-патріота потрібно з прищеплення любові до української народної пісні, щирої матусиної колискової, шанобливого ставлення до традицій свого народу, культурної спадщини своєї родини, знання свого родоводу. В усі часи української історії наш народ прагнув свободи, самостійності, незалежності.

Тому вся сила, дух народу, його історія були оспівані в фольклорі. В перекладі з англійської мови фольклор (folk-lore) означає народна мудрість, або усна народна творчість (художня, літературна і музична творча діяльність народу), яка засобами мови зберегла знання про життя і природу, давні культи і вірування, а також відбиток світу думок, уявлень, почуттів і переживань, народно-поетичної фантазії.

На думку педагогів, музичний фольклор - багатий матеріал для ілюстрації початкового навчання, дитячі народні пісні як яскраві перлини обгорнуть перші кроки виховання дітей у дошкільному навчальному закладі викличуть до роботи їх фантазію, утворять національно-естетичну атмосферу, природно прив'язуючий дитину до рідного терену.

С. Садовенко наголошувала на постійному використанні народної пісні, історичних пісень в моральному вихованні дітей дошкільного віку. Дитячий фольклор найцікавіший, найдоступніший, багатофункціональний матеріал для виховання дошкільників, суть якого полягає в наданні дитині перших відомостей про оточуючий світ природи та світ речей, передачі суспільних моральних цінностей і культури українського народу. Використання народних пісень, дитячих народних ігор в процесі музичних занять, самостійної музичної діяльності у дітей вдосконалюються потреби у спілкуванні з батьками, ровесниками, іншими людьми, відбувається процес саморозвитку та виховання, набуття практичного життєвого досвіду особистості [4,с.37]. Виняткову цінність для патріотичного виховання дошкільників становить

музичний фольклор, який увібрав у себе збережені народом національні культурні цінності та є джерелом народної моралі й народної мудрості.

Провідну роль у патріотичному вихованні дітей дошкільного віку виконує народна пісня. Саме народна пісня займає одне з вагомих місць в дитячому репертуарі. Вона вирізняється наспівністю і красою мелодії, значною впливовою силою образної мови, стислістю художньої форми, влучністю й простотою засобів музичного виразу, зручністю для виконання. Народна пісня, що зародилася в далекій давнині, джерело національних художніх традицій, виразник народної самосвідомості. У піснях українського народу відобразилися біль і радощі минулого, мрії про щастя, мирне майбутнє, уявлення про добро та зло, віру в гідність. Тому пісенна народна творчість охоплює усі сфери життя людини. Це пісні: трудові, зимового календаря, веснянки, весільні, купальські, жниварські, родинні, в той же час думи, історичні, козацькі, стрілецькі, чумацькі, жартівливі, сатиричні та багато інших.

В українських народних піснях відображені почуття, переживання, думки людини, пов'язані з її особистим життям, подіями в сім'ї, родинними стосунками [3, с.99]. Народні пісні для дітей морально-етичного змісту здебільшого спрямованні на виховання слухняної, чесної, працьовитої дитини («Не вчися, коте, красти»), яка поважає старших («Летіла зозуля»), дотримується правил гостинності(«Місили коровай, місили»). У дитячому фольклорі найбільш поширений пісенний жанр колискові пісні, це ліричні пісенні твори, які виконуються матір'ю над колискою дитини для того, щоб її приспати. У минулому подібні пісні виконувались не тільки щоб приспати дитину, а, як і замовляння, привернути до неї або відвернути від неї дію певних духовних сил, оберегти від зла, сприяти її здоров'ю і швидкому ростові. Отже, патріотичні почуття у дошкільників виховуються у процесі впровадження малих фольклорних жанрів покладених на музику. Народні ігри, потішки, забавлянки, пісні, таночки, гра на музичних інструментах зачаровує дітей, покращує настрій, активізує їх, що, в свою чергу, сприяє набуттю знань, умінь та навичок, сприяє розвитку мовлення, пам'яті, уваги, мислення тощо.

Слід зазначити, що простота та зрозумілість музичного твору розглядається як відображення його змісту у житті дитини, але зацікавити їх можуть тільки рельєфні, яскраві, близькі й зрозумілі музичні твори. Вони мають бути доступними не лише за змістом, а й за формою, організацією засобів музичної виразності (ритм, темп, динаміка, лад), наявність простої, наспівної мелодії з виразним ритмічним малюнком, із чітко вираженим динамічним розвитком та стрункою побудовою [2,с.260]. Разом з цим особливого значення необхідно надавати виконанню того чи іншого музичного твору, яке повинно бути чистим, бездоганним, художнім і правильно передавати його зміст. Сам педагог має бути гнучким, спостережливим та чуттєвим у підборі музичного репертуару для дітей. Рекомендується не лише слухати народні пісні, а й слухати звучання народних інструментів (сопілки, цимбалів, бандури, трембіти тощо), народну інструментальну музику (троїсті музики). Впроваджувати фольклорний матеріал в роботу з дітьми допомагає Його доступність - діти легко й охоче сприймають на заняттях пісні, забавлянки, народні ігри, хороводи тощо. З першого звука музичний фольклор зачіпає душу дітей дуже глибоко, на рівні підсвідомості, спонукає їх до відкритості, розкутості, взаємодії один з одним.

Під час проведення народних свят та розваг, а саме: календарно- обрядові свята зимового та весняного циклів, родинні свята у дітей збагачуються знання про рідну землю, край в якому вони живуть. Такі заходи сприяють тому, щоб донести до дітей ідею використання національного одягу не тільки як атрибута свята, а й у побуті, повсякденному житті; вивчати старовинні народні обряди. Діти в дошкільному віці залюбки беруть участь у цих святах і обрядах, пізнаючи їх зміст, розвиваючи художні, музичні здібності, навички колективної взаємодії.

Отже, використання музичних практик крізь призму українського фольклору має вагоме значення у формуванні духовної міці, сили, народної єдності, глибинної віри та переконань у дошкільників. У процесі ознайомлення, співу, інсценізації та проживання змісту народних пісень відбувається пробудження генетичної пам'яті дитини та зароджуються патріотичні почуття.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція. Наказ МОН України від 12.01.2021 No33.

2. Ватаманюк Г.П. Музика в країні дошкілля: навч.-метод. посібник. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. 260 с.

3. Ватаманюк Г.П. Український дитячий фольклор як засіб мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку: збірник наукових праць молодих вчених Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2016. Вип. 7. С. 99-100.

4. Садовенко С. Розвиток музичних здібностей засобами українського фольклору: навч.-метод. посіб. Київ: Шкіл. світ, 2008, 128 с.

5. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція. Наказ МОН України від 12.01.2021 No33.

6. Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті. Освіта України. 2001. №1. С.22-25.

Осікова Ольга
вихователь-методист
Роменського ЗДО (ясла-садок) № 3 «Оленка»
Роменської міської ради
Сумської області

Використання онлайн-сервісів та онлайн-інструментів в освітньому процесі закладу дошкільної освіти

Анотація. *У статті окреслено проблеми сьогоднішньої онлайн взаємодії в освітньому процесі закладу дошкільної освіти; здійснено аналіз практичного досвіду використання онлайн платформ та онлайн інструментів у взаємодії з дошкільниками та їх батьками в умовах дистанційного та змішаного форматів.*

Ключові слова: *дошкільна освіта, дистанційна взаємодія, онлайн-сервіси, онлайн-ресурси, онлайн-інструменти.*

Нині ми живемо в умовах воєнного стану, які вимагають від нас швидкої адаптації до нових реалій, зокрема, адаптації дошкільної освіти до дистанційного та змішаного форматів. А відтак, заклади дошкільної освіти стикаються з викликами, що потребують ефективних рішень для забезпечення безперервного навчання та розвитку дітей. Одним із таких рішень є використання онлайн-ресурсів, онлайн-сервісів та онлайн-інструментів, які допомагають організувати освітню взаємодію навіть у складних умовах, надаючи змогу не лише підтримувати освітній процес в належній якості, а й забезпечувати неперервну комунікацію між всіма учасниками – вихователями, дітьми та їхніми батьками.

Існуюча проблема організації освітньої діяльності у ЗДО в умовах сьогодення потребує вивчення та пошуку ефективних онлайн-ресурсів, онлайн-сервісів та онлайн-інструментів. Накопичений досвід здійснення освітньої діяльності в

дистанційному та змішаному форматах навчання наразі дозволяє виділити серед основних напрямів використання онлайн-сервісів та онлайн-інструментів у ЗДО такі:

1. Організація навчального процесу. Онлайн-ресурси, на яких розміщено платформи для відеозв'язку у форматі відеоконференцій - Zoom, Google Meet, Microsoft Teams. Вони дозволяють проводити інтерактивні відеозаняття, відеозустрічі, консультації та батьківські збори у віддаленому режимі. Забезпечують високий рівень інтерактивності та гнучкості у навчанні.

Онлайн-сервіси для створення мультимедійних презентацій (Google Slides, Canva); інтерактивні дошки (Padlet, Miro). Онлайн-сервіси для дистанційної освіти дошкільнят - Kahoot!, LearningApps та Wordwall, Seesaw, Jigsawplanet, які допомагають створювати розвивальні ігри, навчальні завдання та творчі проєкти.

Активно задіювані онлайн-інструменти у освітньому процесі ЗДО (PowerPoint, Swey-презентації, відеоролики, мультфільми, відео- та аудіо казки тощо).

2. Комунікація з батьками. Месенджери для організації спілкування в групах з батьками (Viber, WhatsApp, Telegram) використовуються для оперативного інформування батьків про зміни у навчальному процесі, розклад занять, безпекові рекомендації. Facebook-групи, блоги, сайти ЗДО дозволяють батькам брати активну участь у житті садочка, обговорювати актуальні питання.

3. Методична підтримка педагогів. Платформа Google Workspace надає зручні онлайн-сервіси та онлайн-інструменти (Gmail, Docs, Sheets, Drive, Meet, Calendar, Slides, Forms) [] для спільного редагування документів, планування, підготовки та проведення онлайн-занять, методичних заходів та зборів. Вона також дозволяє зберігати матеріали у хмарному середовищі та надавати до них доступ іншим користувачам. Платформи на кшталт «Prometheus», «EdEra», «Всеосвіта», «На урок» дають змогу підвищувати професійну кваліфікацію, отримувати необхідні знання та інструменти для освітньої діяльності в дистанційному та змішаному форматах, здійснювати взаємодію в сучасних освітніх практиках.

4. Психологічна підтримка дітей. Онлайн-сервіси та онлайн-ресурси (сайти ЗДО, блоги, YouTube, Facebook, україномовні канали для дітей та всієї родини), месенджери - Viber, WhatsApp, Telegram та онлайн-інструменти Google (малюнки Google, Google Slides, Google Maps, PowerPoint, відеоролики, мультфільми, відео- та аудіоказки, відео- та аудіовірші та інше.) дозволяють не лише навчати, а й надавати психологічну підтримку дітям, які переживають стресову ситуацію.

5. Психологічна підтримка батьків. Онлайн-ресурси з платформами для відеозв'язку Zoom, Google Meet, Microsoft Teams, месенджери для організації спілкування в групах з батьками (Viber, WhatsApp, Telegram) Facebook-групи, сайт ЗДО, сьогодні э освітнім інформаційним простором з надання психологічної підтримки батькам, можливостей онлайн спілкування та консультування.

Організація освітнього процесу у Роменському ЗДО (ясла-садок) № 3 «Оленка» Роменської міської ради Сумської області, який здійснюється сьогодні у змішаному форматі, включає в себе навчальний процес, психологічну підтримку дітей і батьків, методичну підтримку педагогів, а також взаємодію та комунікацію з батьками не тільки в традиційний спосіб, але й через онлайн взаємодію, яка відбувається, насамперед, на сайті закладу дошкільної освіти (https://dnz-olenka.klasna.com/) [6], де представлені основні новини освітньої діяльності у закладі, сторінки фахівців, які працюють у закладі: сторінка вихователя-методиста, практичного психолога, інструктора з фізичної культури, музичного керівника, асистента вихователя та вчителя-логопеда. На сайті закладу можна ознайомитися з нормативно-правовим та матеріально-технічним забезпечення освітньої діяльності, з можливостями внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі, а також з практичними порадами медичної сестри, якісним складом педагогічного колективу закладу.

Зазначимо, що з метою психологічної підтримки батьків вихованців та надання їм інформаційного забезпечення, на сайті закладу активно функціонує сторінка «Для Вас, батьки!», яка також передбачає наповнення інформаційними матеріалами психологічної підтримки дітей та батьків, зокрема, в умовах дистанційного навчання під час кризових ситуацій в країні (пандемії, воєнного стану). На сайті також функціонує онлайн простір для неперервної освітньої взаємодії з батьками в форматі «Форум», який дозволяє швидко реагувати за запити батьків та обговорювати їх пропозиції.

Ефективними онайн-ресурсами для роботи вихователів закладу стали платформи для здійснення освітнього процесу – Google Meet та Zoom, які надають безкоштовні онайн-сервіси, за допомогою яких постійно проводимо інтерактивні відеозаняття, консультації та батьківські збори у віддаленому режимі у форматі відеоконференцій та відеозустрічей. Забезпечують високий рівень інтерактивності та гнучкості у навчанні та різних формах освітньої взаємодії.

Практичний досвід роботи дозволяє зазначити, що онайн-сервіс Google Meet, який застосовуємо у змішаному форматі освітньої взаємодії, має зручні і функціональні онлайн-інструменти: загальний чат, функцію демонстрації екрана та можливість запланувати вебконференцію в Google Календарі. Google Meet автоматично демонструє найактивніших учасників і інформаційний контент, який використовується найчастіше, на екрані відеозустрічі. Чат доступний, лише поки відеоконференція триває. Онайн-сервіс Zoom для проведення онлайн-конференцій став особливо популярним під час карантину і надає також широкі можливості: обмін думками, досвідом, інформацією між педагогами – вебінари, семінари, наради тощо; спілкування, майстер-класи, батьківські збори, які для батьків проводять вихователі та вузькі спеціалісти [2].

Онлайн-інструменти для візуалізації програмового матеріалу, створення інтерактивних завдань і вікторин стають дедалі популярнішими серед вихователів нашого закладу. Вони допомагають зробити процес навчання захопливим і ефективним для дошкільників. Так, в роботу з дітьми дошкільного віку активно використовуємо мультимедійні презентації, які наповнюємо доцільним медіатекстом. Підготовлені мультимедійні презентації застосовуємо на різних етапах освітньої діяльності на заняттях, а також у процесі ігрової, проєктної, художньо-творчої, продуктивної діяльності дітей дошкільного віку.

Варто зазначити, що використання комп’ютерних ігор у освітній діяльності є природним для дитини і слугує ефективним засобом підвищення мотивації і забезпечення індивідуалізації навчання та розвитку особистісних здібностей дітей. Однією з найважливіших функцій комп’ютерних ігор є навчальна. Комп’ютерні ігри створені так, що дитина може собі уявити не тільки окреме поняття або конкретну ситуацію, а й одержати узагальнене поняття про всі схожі предмети або ситуації. У такий спосіб у дитини розвиваються такі важливі операції мислення як узагальнення і класифікація.

Доступні для використання дітям дошкільного віку онлайн ігри та вправи, спрямовані на активізацію пізнавальної діяльності дитини, розвиток мислення, креативності тощо, активно створюємо за допомогою онлайн-сервісів LearningApps та Wordwall. Особливостями сервісу LearningApps є широкий вибір завдань [5], які діти виконують із задоволенням. Прикладом таких навчальних завдань є завдання з визначення за картинками продуктів харчування, які є корисними для здоров’я дітей і які не є корисними для них. Завдання на визначення ознак пори року та інше. Онлайн-сервіс Wordwall є навчальним ресурсом, на якому вихователі знаходять запропоновані шаблони інтерактивних вправ, завдання та ігор, а також мають можливість створювати за допомогою онлайн-конструктора власні інтерактивні ігри, вправи і завдання, вікторини. Наприклад, для дошкільників будуть доречними

інтерактивні завдання з математики: «Порахуй предмети», «Скільки?», «Знайди геометричну фігуру» тощо, вправи та ігри на розвиток логічного мислення: «Тіні», «Знайди подібну жабку», «Котики-муркотики» тощо; розвиток просторового мислення: «Пірамідка» тощо; вправи та ігри на розвиток мовлення: «Що сталося з ведмедиком?», «Зіпсований принтер» тощо.

Ефективними для дітей дошкільного віку у засвоєнні необхідної інформації, розвитку критичного мислення, навичок аналізувати побачене, робити висновки та аргументувати свою думку є відеоролики, відеокліпи, мультфільми. Так, наприклад для засвоєння правил та формування навичок з мінної безпеки доцільними будуть такі короткометражні мультфільми: «Небезпечні знахідки» (https://www.youtube.com/watch?v=vVVICc46XCo); «Безпечні канікули» (https://www.youtube.com/watch?v=A4PrtPUf22o); «Лісовий скарб» (https://www.youtube.com/watch?v=V5JZWI8TrEY4) тощо.

Засвоїти дошкільниками правила безпеки при пожежі допоможуть такі мультфільми як: «Небезпечні забави лисенятка Фредді» (https://www.youtube.com/watch?v=k46yxx_-6N4); «Що робити під час пожежі?» (https://www.youtube.com/watch?v=vTSBL_YOcc4) та інші.

На прикладі короткометражного відео «Основні правила поведінки на вулиці» (https://www.youtube.com/watch?v=cibl9U6XO8A) доцільно провести заняття на тему «Ми на вулиці». Також доцільно у процесі соціалізації дітей використати мультфільм «На дитячому майданчику» (https://www.youtube.com/watch?v=EsjVB31UItw).

На прикладі короткометражного відео «Вчимо основні дорожні знаки для дітей» (https://www.youtube.com/watch?v=8Vd0nktTMrc) проводимо заняття з формування навичок безпечної поведінки на вулиці. Вчимо та закріплюємо з дітьми основні дорожні знаки, які допоможуть убезпечитися на вулиці. Доцільним буде перегляд короткометражного відео «Правила дорожнього руху для дітей» (https://www.youtube.com/watch?v=4Xq9BqVyH1w&t=21s).

Заняття з безпеки дітей в природі буде цікавішим і сприятиме кращому запам'ятовуванню важливих правил поведінки в природі, якщо задіємо короткометражне відео «Правила безпеки на воді» (https://www.youtube.com/watch?v=N9OP5wQNDao); «Правила безпечної поведінки влітку для дітей» (https://www.youtube.com/watch?v=kjnq2IWX9Fc) та «Правила поведінки в лісі, на луках для дітей» (https://www.youtube.com/watch?v=p5NPeSsGHns).

Формувати навички здорового способу життя, дотримання особистої гігієни допоможе короткометражне відео «Чистота – запорука здоров'я. 10 правил гігієни» (https://www.youtube.com/watch?v=UFNn3WLk3Ds).

Мультфільм як засіб соціалізації дитини передбачає презентацію певних норм, правил, моральних якостей, які повинна знати особа для того, щоб безболісно адаптуватися до суспільного середовища. Зразками позитивно спрямованих мультфільмів є ті, у яких герой — це втілення доброти і дружби («Сірко»), краси й зачарованості («Їжачок у тумані»), наївності та щирості («Домовичок Кузя»).

Для дітей дошкільного віку виникла можливість проводити віртуальні екскурсії в дитячому садку та у віртуальному освітньому середовищі закладу. Віртуальна екскурсія є програмно-інформаційним продуктом у вигляді відео-, аудіо- і графічних матеріалів, призначеним для інтегрованого представлення інформації. Вона має ряд переваг перед традиційними екскурсіями: епідеміологічна ситуація, погодні умови не заважають здійснити позначений план і провести екскурсію по обраній темі. У віртуальних екскурсій немає меж, що дозволяє відвідати історичні місця рідного краю, рідної країни, не покидаючи будівлі дошкільного закладу; дає можливість неодноразово повторювати матеріал в потрібному темпі; покращує якість освітнього процесу. Вона надає можливості для закріплення матеріалу, що вивчається,

створення умов для комфортного вступу в екскурсійну діяльність, як в якості екскурсанта, так і екскурсовода. Тому цікавим, ефективним і доступним стає процес навчання, набуття практичних навичок і вмінь з використанням онлайн-екскурсій та онлайн-подорожей. Це подорожі містами України, віртуальні екскурсії музеями світу і України, онлайн-подорожі до музеїв декоративно-ужиткового мистецтва та українських автентичних музеїв просто неба, до відомих у світі зоопарків,

Серед активно задіюваного медіаконтенту для дітей дошкільного віку, який сприяє організації освітньої діяльності дітей дошкільного віку в сучасних умовах є відео- та аудіоказки, оповідання та вірші українською.

Чудовим арсеналом для роботи за освітньою програмою є програмові відео- та аудіо- казки, оповідання та вірші українською. Також пропонуємо дітям широкий спектр відео- та аудіо- казок, оповідань та віршів українською для прослуховування та перегляду вдома разом з батьками.

Так, на прикладі віршованої відеопам'ятки «Коли ти вдома» (https://www.youtube.com/watch?v=lQyKFpqV4H8) та відеоказочки «Не залишайте дітей вдома самих» (https://www.youtube.com/watch?v=cE2jvBAQ9EI&t=16s) формуємо навички безпечної поведінки дітей вдома. Вчимо та закріплюємо разом з дітьми правила безпечної поведінки задля безпечного і комфортного життя усієї родини. Долучаємо до такої освітньої взаємодії і батьків наших вихованців. Це підсилює результати оволодіння дітьми необхідних знань, вмінь і навичок.

Сьогоднішня онлайн комунікація з батьками дошкільників нашого закладу організована і на платформі Facebook, де була створена відповідна група «Роменський садочок Оленка», яка стала форумом, у якому члени групи (діти, батьки, вихователі) підтримують контакт і спілкуються на спільні теми. Наша тематична група є загальнодоступною групою, до якої можуть приєднатися всі охочі.

Зазначимо, що у Facebook-групі нашого закладу представлено такий тип медіаконтенту:

- візуальний контент (фотографії, інфографіка та короткі відео);
- дописи – представлення поглядів, ідей та результатів роботи;
- новини – публікація новин та найсвіжішої інформації [4, с. 31].

Враховуючи окреслені Законом України «Про дошкільну освіту» (2024) та Базовим компонентом дошкільної освіти (стандарт дошкільної освіти) (2021) [1] завдання дошкільної освіти, маємо нагальну потребу розширити та урізноманітнити таку форму освітньої взаємодії з батьками, бо сьогодні у батьків збільшені функції в організації освітнього процесу дошкільників, які передбачають, насамперед, організацію освітнього простору дітей дошкільного віку вдома з метою ефективної освітньої діяльності у взаємодії з вихователями закладу освіти в дистанційному компоненті змішаного формату. Зокрема, для безпосереднього проведення освітніх занять та самостійної освітньої діяльності дошкільників за підтримки вихователів й батьків в режимах офлайн та онлайн. Тому ще одним дієвим онайн-сервісом для активної взаємодії з батьками було обрано месенджер Viber. Ця соціальна мережа призначена, насамперед, для обміну фотографіями та відео, що завантажуються з мобільних пристроїв, і для подальшого поширення фото і відео на інших платформах. Користувачі можуть відстежувати людей та організації, а також уподобувати їхні публікації та/або коментувати їх [4, с. 32]. Для якісної організації освітньої взаємодії з батьками дошкільників було створено онлайн групи у Viber для кожної вікової групи дітей, що надає можливість безпосереднього спілкування та консультування батьків в режимі онлайн, яке може бути пролонговано у часі. У Viber-групах закладу щоденно консультуємо батьків дошкільників щодо організації освітнього процесу у закладі дошкільної освіти та вдома, а також надаємо психологічну й методичну підтримку, яка сприятиме вирішенню практичних завдань діяльності батьків у освітньому процесі дітей дошкільного віку.

Важливою та функціональною для організації освітньої взаємодії з дітьми та їх батьками стала платформа YouTube. Це сервіс, що дозволяє завантажувати, поширювати й редагувати власні відео, а також шукати й переглядати відео інших користувачів.

Психологічна підтримка дітей в освітньому процесі нашого закладу передбачає онлайн-зустрічі з психологом, арт-терапевтичні заняття, казкотерапію та музикотерапію через аудіо- та відеоконтент. Надзвичайно ефективними у процесі підтримки позитивного емоційного стану дошкільнят стали відеоруханки, які вдало інтегруються в навчальний процес.

Вважаємо, що інтеграція медіаконтенту, зокрема мультфільмів, відеороликів, відео- та аудіоказок, віршів як засобу впливу на формування світоглядних уявлень дитини, в освітній процес закладу дошкільної освіти є доцільною, але за умови ретельного їх відбору вдумливим педагогом.

Для методичної підтримки педагогів нашого закладу освіти та їх професійної взаємодії активно застосовуються онлайн-інструменти найпопулярнішого сервісу Google [3]:

- Gmail (електронна пошта, яка дозволяє обмінюватись миттєвими повідомленнями, голосовим та відеочатом, має мобільний доступ, а також захист від вірусів та спаму);
- Google Drive (Google Диск) (хмарне середовище, що дозволяє зберігати файли на своєму дисковому просторі та мати доступ до файлів в інтернеті з власного комп'ютера або з мобільного пристрою);
- Google Docs (Google документ) (текстовий документ, який можна використовувати як електронний робочий лист, в який можна вставляти інтерактивні фрагменти, посилання на зовнішні ресурси, публікувати на сайті, блозі або соціальній мережі. Працювати в документах Google можна як індивідуально, так і колективно);
- Google Calendar (Google календар) (сервіс, що дозволяє планувати зустрічі та справи. За необхідності маємо можливість задавати час зустрічі, встановлювати нагадування, а також надсилати запрошення іншим користувачам через електронну пошту);
- Google Translate (Google перекладач) (сервіс, що дозволяє автоматично перекладати слова, фрази, тексти, використовуючи власне програмне забезпечення);
- Google Sheets (Таблиці) – веб-сервіс, що дозволяє створювати, редагувати та експортувати електронні таблиці, а також надавати колективного доступу до роботи з ними.
- Google Slides (Презентації) – веб-сервіс, за допомогою якого користувач може створювати, редагувати, експортувати презентації в режимі онлайн, а також надавати колективного доступу до роботи з ними.
- Google Forms (Google Форми) – інструмент, за допомогою якого легко і швидко плануємо заходи, складаємо опитування та анкети для батьків та колективу вихователів, а також збираємо необхідну інформацію.

Отже, використання онлайн-сервісів у роботі ЗДО під час воєнного стану – це не лише вимушена міра, а й можливість розширення освітніх можливостей для дітей, вихователів та батьків, вдосконалення освітнього процесу. Завдяки сучасним технологіям ми можемо забезпечити безперервність навчального процесу, емоційну підтримку та безпечну комунікацію. Тому важливо розвивати цифрові навички педагогів, залучати нові ресурси та адаптувати освітній процес до сучасних викликів.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (нова редакція) / О.М. Баєр, О.К. Безсонова, О.Г. Брежнєва, Н.В. Гариш, Л.П. Загородня та ін.. Науковий керівник Т.О. Піроженко. Київ, 2021, 37 с. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/doshkilna/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-na-sajt-ostatochnij.pdf (дата звернення: 13.09.2025).
2. Дистанційна освіта для дошкільнят. URL: http://saltruo.edu.kh.ua/doshkiljna_osvita/rekomendacii_pedagogam/distancijna_osvita_dlya_doshkiljnyat/ (дата звернення: 10.09.2025).
3. Лященко К.В. Google-сервіси: можливості та перспективи використання у сучасному освітньому середовищі URL: https://www.psyh.kiev.ua/Лященко_К.В._Googlecервіси:_можливості_та_перспективи_використання_у_сучасному_освітньому_середовищі (дата звернення: 09.09.2025).
4. Марковська Т. В. Стан і перспективи впровадження ІКТ в практику дошкільної освіти *Комп'ютер у школі та сім'ї.* №1. 2012. С. 29-32.
5. Офіційний сайт сервісу LearningApps. URL: http://learningapps.org/ (дата звернення: 08.09.2025).
6. Офіційний сайт сайті Роменського закладу дошкільної освіти (ясла-садок) № 3 «Оленка» Роменської міської ради Сумської області. URL: (https://dnz-olenka.klasna.com/ (дата звернення: 12.09.2025).

Піголь Вікторія,
вихователь ЗДО №7 «Дюймовочка»,
Славутської міської ради
Хмельницької області

Формування сенсорно- пізнавальної компетентності дошкільників за допомогою інтерактивних вправ та ігор

Анотація. *У статті розглядається проблема формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей дошкільного віку за допомогою інтерактивних вправ та ігор. Наголошується на значенні сенсорного розвитку як фундаментальної основи для подальшого когнітивного, емоційного та соціального становлення особистості. Обґрунтовується ефективність використання інтерактивних вправ та ігор як провідного засобу активізації пізнавальної діяльності дошкільників.*

Ключові слова: *сенсорно-пізнавальна компетентність, дошкільний вік, інтерактивні ігри, сенсорний розвиток, дидактичні ігри.*

Формування сенсорно-пізнавальної компетентності є однією з ключових проблем дошкільної освіти. Ця компетентність включає здатність дитини адекватно сприймати, розрізняти, аналізувати та класифікувати властивості предметів навколишнього світу. Вона є фундаментом для розвитку логічного мислення, уяви, пам'яті та мовлення, а також запорукою успішної адаптації дитини до шкільного навчання.

Базовий компонент дошкільної освіти вимагає від педагога вдосконалення практичної діяльності шляхом використання інноваційних технологій в навчанні дітей дошкільного віку. Важливою умовою формування життєвих компетентностей і готовності до навчання в Новій українській школі є інтелектуальний розвиток та реалізація діяльнісного підходу до навчання дітей. Таким чином виникає потреба в

пошуку нових, інтерактивних підходів, які б органічно поєднували навчання і гру. Формування сенсорно-пізнавальної компетентності у дошкільників можна зробити цікавим та ефективним за допомогою інтерактивних вправ та ігор, які роблять процес навчання цікавим і природним для дитини.

Інтерактивні вправи та ігри - це освітні й розвивальні заходи, організовані у формі ігор або активної діяльності, які передбачають безпосередню взаємодію дитини з навчальними матеріалами, однолітками, дорослими чи цифровими технологіями. Такі вправи та ігри є важливим, потужним освітнім інструментом у сенсорно-пізнавальному розвитку дошкільників, оскільки вони поєднують гру, спілкування та навчання. Вони дозволяють малюкам активно взаємодіяти з навколишнім середовищем, досліджувати його, експериментувати та пізнавати нове. Завдяки цьому дитина розвивається фізично, інтелектуально, соціально й емоційно.

Це зміцнює емоційний зв’язок між дорослими й дітьми, створює основу для подальшого ефективного розвитку та пізнання світу. Інтерактивні вправи сприяють розвитку базових пізнавальних функцій:

- уваги та пам’яті: виконуючи завдання, діти вчаться концентруватися, запам’ятовувати інформацію, повторювати дії;

- логіки та мислення: під час вирішення задач (пазли, сортування форм, пошук пари) дитина засвоює причинно-наслідкові зв’язки;

- мови та комунікації: виконання інтерактивних вправ допомагає розширити словниковий запас, покращити артикуляцію та вміння висловлювати думки.

Інтерактивні вправи та ігри допомагають дітям усвідомлено сприймати програмовий матеріал, що сприяє кращому засвоєнню інформації та формуванню позитивного ставлення до подальшого навчання в Новій українській школі.

Дошкільний вік – це важливий етап для розвитку когнітивних здібностей дитини, зокрема логіко-математичного мислення. Саме в цей час формуються фундаментальні математичні поняття, розвиваються навички рахунку, просторової орієнтації та логічного мислення, які є основою для успішного навчання у школі та подальшого життя. Сучасні педагогічні підходи все більше акцентують увагу на використанні інтерактивних вправ як ефективного інструменту для досягнення цих цілей.

Найголовніше при розвитку логіки — є спілкування з дитиною. Чим більше ви розмовляєте зі своєю дитиною, тим скоріше у неї сформується схильність до аналітичного мислення і тим простіше вам буде дізнаватися як ваш малюк пізнає навколишній світ.

Дитині потрібно допомогти розвинути здатності міркувати, логічне мислення, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки і розуміти існуючи взаємозалежності.

Дитину приваблює все яскраве, емоційно забарвлене, тобто те, що можна досліджувати, з чим можна експериментувати, причому її цікавить не лише сам процес, а й результат. Дошкільник намагається робити припущення, узагальнювати, порівнювати, робити висновки. Найефективнішим інструментом для цього є інтерактивні вправи та ігри, оскільки вони роблять процес навчання захопливим і природним для дитини, створюють умови, в яких дитина активно взаємодіє з навколишнім середовищем і замість пасивного спостерігання, дитина стає учасником процесу.

Розвивати логічне мислення краще за все в ігровій формі. Ми не вчимося — ми граємо!

За допомогою гри можна навчити малюка читати, писати, а саме головне – це мислити, спостерігати, доводити, розуміти, творити. Використання інтерактивних ігор та вправ у різних видах діяльності дошкільників веде до прискорення процесу пізнання.

Поняття «інтерактивний» до нас прийшло з англійської мови (interactive: inter - між, поміж; active від act - діяти, дія). Воно означає можливість взаємодіяти, вести бесіду, діалог з ким-небудь. На відміну від активних методів інтерактивні орієнтовані на більш широку взаємодію дошкільнят не тільки з вихователем, але і один з одним і на домінування активності дошкільників у процесі навчання.

Вплив інтерактивних вправ на сенсорно-пізнавальний розвиток дошкільнят є значним і багатогранним. Вони активно стимулюють розвиток різних сенсорних систем та пізнавальних процесів. Ось ключові аспекти цього впливу:

1.Стимуляція сенсорного розвитку: Інтерактивні вправи часто включають візуальні, аудіальні та тактильні елементи. Яскраві кольори, цікаві звуки, текстуровані поверхні та можливості маніпулювання віртуальними об'єктами з різними властивостями стимулюють розвиток зору, слуху, дотику та інших сенсорних систем. Це особливо важливо для дошкільнят, адже сенсорний досвід є основою для пізнання світу.

2. Розвиток просторового мислення: Багато інтерактивних ігор вимагають від дитини орієнтування у просторі, розпізнавання форм, розмірів та взаємного розташування об'єктів. Наприклад, головоломки, конструктори, ігри з віртуальними блоками сприяють розвитку просторової уяви та здатності уявляти предмети у різних положеннях та орієнтаціях.

3. Розвиток уваги та концентрації: Інтерактивні вправи часто вимагають від дитини зосередженості та уваги. Цікавий сюжет, зворотний зв'язок та можливості взаємодії утримують увагу дошкільнят, що сприяє розвитку їхньої концентрації та здатності до тривалої зосередженості на завданні.

4. Розвиток пам'яті: Запам'ятовування послідовностей дій, правил гри, образів та інформації – важлива складова багатьох інтерактивних вправ. Це сприяє розвитку як короткочасної, так і довготривалої пам'яті у дошкільнят.

5. Розвиток логічного мислення: Інтерактивні вправи часто включають елементи логічних завдань, що вимагають від дитини аналізу, порівняння, класифікації та узагальнення. Наприклад, ігри на встановлення відповідностей, сортування об'єктів за певними ознаками, розв'язання простих логічних головоломок розвивають логічні здібності.

6. Розвиток дрібної моторики: Інтерактивні ігри, що включають маніпулювання віртуальними об'єктами, можуть сприяти розвитку дрібної моторики. Це особливо актуально для дошкільнят, оскільки розвиток дрібної моторики тісно пов'язаний з розвитком мови та пізнавальних здібностей.

Інтерактивні вправи та ігри є не просто допоміжним інструментом, а провідним засобом формування сенсорно-пізнавальної компетентності у дошкільників. Їхня ефективність полягає в тому, що вони:

- органічно поєднують навчання і гру;
- активізують усі сенсорні системи дитини;
- стимулюють пізнавальну активність та інтерес;
- сприяють розвитку всіх видів мислення;
- формують навички самостійного пошуку та аналізу інформації.

Роль вихователя в інтерактивній грі практично зводиться до напрямку діяльності дітей на досягнення поставлених цілей і до розробки плану заняття.

Головне в організації інтерактивної гри з дошкільниками - створення умов для здобуття значущого для них досвіду соціальної поведінки. Під інтерактивною грою ми розуміємо не просто взаємодію дошкільників один з одним і педагогом, а спільно організовану пізнавальну діяльність соціальної спрямованості. У такій грі діти не тільки дізнаються нове, але і вчаться розуміти себе та інших, набувають власний досвід.

Інтерактивні вправи — це вид навчальної діяльності, який передбачає активну взаємодію тих, хто навчається, між собою та з педагогом. Інтерактивні вправи спрямовані на розвиток критичного мислення, творчості, комунікативних навичок та вміння працювати в команді.

Ознаки інтерактивних вправ:

- Взаємодія. Інтерактивні вправи передбачають спілкування та співпрацю, обмін думками та ідеями між учасниками.
- Практична спрямованість. Вправи мають практичне значення, вони допомагають дітям чи дорослим застосовувати отримані знання на практиці.
- Інтерес та мотивація. Інтерактивні вправи зазвичай є цікавими та захоплюючими для тих, хто навчається — тож це підвищує мотивацію до навчання.

Існує багато варіантів інтерактивних ігор, але спосіб їх проведення досить універсальний і базується на наступному алгоритмі:

- Підбір педагогом завдань і вправ для групи дітей.
- Дошкільників ознайомлюють з проблемою, яку належить вирішити, з метою, якої треба досягти. Проблема та мета завдання повинні бути чітко і доступно сформульовані вихователем. Дітей інформують про правила гри, дають їм чіткі інструкції.
- У процесі гри діти взаємодіють один з одним для досягнення поставленої мети. Якщо якісь етапи викликають утруднення, педагог коригує дії дошкільнят.
- По закінченні гри аналізуються результати, підводяться підсумки. Аналіз складається з концентрації уваги на емоційному аспекті - на почуттях, які зазнали дошкільнята, і обговорення змістовного аспекту (що сподобалося, що викликало труднощі, як розвивалася ситуація, які дії робили учасники, який результат).
- Важливо, щоб діти отримували задоволення від гри, спробувавши себе в новій ситуації.
- Інтерактивна гра виступає як інструмент, що дозволяє значно урізноманітнити форму пізнання навколишньої дійсності.

Інтерактивні вправи та ігри засновані на принципах:

1. Активного навчання: дитина не просто спостерігає, а активно досліджує, експериментує та будує, отримує власні знання.
2. Ігрової мотивації: захоплююча ігрова форма робить навчання цікавим та стимулює до пізнавальної активності.
3. Зворотного зв'язку: миттєва реакція на дії дитини дозволяє їй зрозуміти свої помилки та скоригувати дії.
4. Індивідуалізації: сучасні інтерактивні платформи та програми часто дозволяють адаптувати рівень складності завдань до індивідуальних можливостей кожної дитини.

Застосування інтерактивних вправ позитивно впливає на розвиток наступних аспектів логіко-математичного мислення дошкільнят:

1. Розуміння чисел та рахунку: ігри з віртуальними об'єктами, сортування та групування предметів, розв'язання простих арифметичних задач у ігровій формі допомагають засвоїти поняття числа, послідовності та операцій додавання та віднімання.
2. Просторова орієнтація: конструктори, головоломки, ігри з геометричними фігурами сприяють розвитку просторового мислення, уяви та здатності орієнтуватися у просторі.
3. Логічне мислення: завдання на класифікацію, порівняння, встановлення відповідностей, розв'язання логічних задач розвивають аналітичні здібності та здатність до логічного мислення.

4. Проблемне навчання: інтерактивні ігри часто пропонують задачі, що вимагають від дитини пошуку рішень та розробки стратегій. Це сприяє розвитку творчого мислення та здатності до вирішення проблем.

До найбільш ефективних інтерактивних вправ та ігор, спрямованих на формування сенсорно-пізнавальної компетентності, належать:

1. Сенсорні коробки та панно. Робота з ними дозволяє розвивати тактильну чутливість, дрібну моторику, а також вміння розрізняти текстури, температуру та вагу.
2. Інтерактивні ігри та вправи на сортування та класифікацію. Розвивають логічне мислення, вміння виділяти спільні та відмінні ознаки у предметів (колір, форма, розмір, матеріал) та об’єднувати їх у групи.
3. Ігри-експерименти. Формують уявлення про властивості фізичних явищ, розвивають допитливість, спонукають до самостійного пошуку відповідей на запитання "чому?" і "як?".
4. Ігри з елементами творчості. Не лише розвивають дрібну моторику та координацію рухів, але й допомагають дитині засвоїти поняття кольору, форми, об’єму, простору.
5. Інтерактивні ігри та вправи на розвиток слухового та зорового сприйняття. Сприяють розвитку уваги, пам’яті та вміння розрізняти предмети за їхніми візуальними та звуковими характеристиками.
6. Рухливі ігри для розвитку логіки та стратегічного мислення. Навчають дітей орієнтуватися в просторі відносно себе, розвивати уважність, логічне мислення
7. Інтерактивні ігри та вправи на знаходження закономірностей. Визначають певні принципи та вміння їх застосовувати у своїй роботі. Розвивають зорово-моторну координацію, увагу, спостережливість, кмітливість.
8. Математичні головоломки. Розвивають логіку та аналітичне мислення, вибудовують послідовність дій, знаходять нестандартні рішення.
9. Інтерактивні ігри та вправи «Все про геометричні фігури». Закладає основи для просторового мислення, логіки, математичних здібностей.
10. Інтерактивні ігри та вправи «Операції з цифрами». Спосіб зрозуміти як предмети та числа взаємодіють у навколишньому світі. Формують важливі когнітивні навички.
11. Інтерактивні ігри та вправи «Арифметичні операції (+, -, <, >, =)». Закладають основу для розуміння математики та формують важливі когнітивні навички.
12. Інтерактивні ігри та вправи «Цікаві задачі». Змушують аналізувати інформацію, шукати зв’язки між предметами, будувати послідовність. Навчають міркувати та вирішувати проблеми, знаходити нові підходи.
13. Розвиваючі завдання на логіку. Закладають основи критичного мислення та вчать аналізувати інформацію.

Також важливо пам’ятати про доцільність та поміркованість використання цифрових технологій, зберігаючи баланс між інтерактивними та традиційними методами навчання.

Отже, інтерактивні ігри та вправи є потужним інструментом для сенсорно-пізнавального розвитку дошкільнят. Вони не лише розважають, але й стимулюють пізнавальну активність, розвивають сенсорну інтеграцію, покращують когнітивні функції та сприяють всебічному розвитку дитини.

Однак, важливо підбирати вправи та ігри відповідно до віку та індивідуальних особливостей дитини, а також забезпечувати оптимальний баланс між ігровою діяльністю та іншими видами занять. Інтерактивні вправи є невід'ємною частиною сучасного підходу до навчання математики в дошкільному віці. Впровадження інтерактивних методів у дошкільну освіту значно підвищує, стимулює ефективність

сенсорно-пізнавального розвитку, формуючи в дітей міцний фундамент для майбутніх успіхів у навчанні та житті.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти) : нова редакція / наук. кер. Т.О. Піроженко; авт. кол.: О.М. Байєр, О.К. Безсонова, Н.В. Гавриш та ін. Київ, 2021. 37 с.
2. Внук О. Д. Сенсорний розвиток дітей раннього віку. Дошкільний навчальний заклад. 2011. № 8. С. 29–32.
3. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.Кащук Н. Сутність сенсорного розвитку сучасної дитини раннього віку. URL: https://ird.npu.edu.ua/files/kachyk_2.pdf
4. Кошель В. М. Сенсорне виховання дітей раннього віку: навч.-метод. посіб. для вихователів дітей дошкільного віку, студентів спеціальності «Дошкільна освіта» та батьків. Чернігів: ФОП Баликіна О. В., 2019. 160 с.
5. Мусевич В. С. Феномени сенсорного розвитку дітей: підручник для студ. вузів. Київ: Видавничий центр «Академія», 2014. 210 с.
6. Програма розвитку дитини дошкільного віку « Українське дошкілля» / О. І. Білан. – Вид. 2-ге, зі зм. І доп. – Тернопіль:Мандрівець, 2022.—216с.
7. Сірик І. Сенсорне виховання дітей у процесі розвитку мовлення. Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти: зб. наук. праць / за заг. ред. Н. А. Басюк. Житомир: вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 292 с. URL: http://eprints.zu.edu.ua/24278/1/7.PDF
8. Тихєєва О. І. Сенсорне виховання як засіб корекції психофізичного розвитку дітей дошкільного віку. Київ: Кам’янець-Подільський багатопрофільний навч.-реабілітац. центр, 2011. 46

Сердюк Ганна,
вихователь ЗДО № 29 «Джерельце»
Добропільської міської ради
Донецької області

Рухова та здоров'язбережувальна компетентність дошкільників в умовах дистанційного навчання

Анотація. *У тезах статті розглядається проблема формування рухової та здоров’язбережувальної компетентностей дітей дошкільного віку в умовах дистанційного навчання. Підкреслюється важливість фізичного розвитку та збереження здоров’я як основи гармонійного виховання особистості. Описано інноваційні підходи та форми організації дистанційної фізкультурно-оздоровчої роботи: онлайн-руханки, фізхвилинки, психогімнастика, використання цифрових ресурсів та авторських розробок педагогів. Наведено досвід участі в освітніх і спортивних проєктах всеукраїнського масштабу, що сприяють мотивації дошкільників до фізичної активності. Доведено, що системна організація дистанційних занять допомагає формуванню у дітей культури здорового способу життя та життєстійкої компетентної особистості.*

Ключові слова: *дошкільна освіта, дистанційне навчання, рухова компетентність, здоров’язбережувальна компетентність, фізична активність, оздоровчі технології.*

Сучасні виклики, пов'язані з війною та безпековою ситуацією в країні, змусили заклади дошкільної освіти перейти на дистанційний формат. Попри це, вимоги Базового компонента дошкільної освіти залишаються незмінними: виховання компетентної, здорової та життєстійкої особистості [2]. Особливо важливим є розвиток рухової та здоров'язбережувальної компетентностей, оскільки сучасні діти часто страждають від так званого «рухового дефіциту». Це негативно впливає на їхній фізичний та психоемоційний стан, спричиняючи перевтому м'язів, порушення постави та затримку розвитку фізичних якостей, таких як сила, швидкість і гнучкість.

Три роки тому (у лютому 2022 року) наше звичне життя зазнало значних змін. Умови воєнного стану та безпекові виклики змусили змінити формат освітнього процесу на дистанційний. Проте норми й положення, які визначають державні вимоги до рівня розвиненості, освіченості та вихованості дитини дошкільного віку, залишаються незмінними. Компетентності дітей дошкільного віку формуються завдяки різним видам діяльності, які організовує педагог. Однією з ключових є рухова та здоров’язбережувальна компетентність. На жаль, сучасні діти дедалі частіше страждають від «рухового дефіциту», оскільки проводять багато часу, сидячи за комп'ютерами, телефонами чи телевізорами. Це призводить до перевтоми м’язів, порушення постави, викривлення хребта та затримки розвитку фізичних якостей – сили, швидкості, гнучкості [1; 3]. Фізичне здоров’я – ключова умова духовного і морального благополуччя дитини. Саме у дошкільному віці закладається фундамент здорового способу життя, формуються життєво необхідні рухові навички й звички. Тому основне завдання педагогів – створити умови, які допоможуть дітям позбутися «рухливого голоду» та отримувати задоволення від фізичної активності.

Перехід на дистанційне навчання не став перешкодою для організації фізкультурно-оздоровчої роботи. Педагоги закладу застосовують креативні підходи, зокрема:

регулярні онлайн-зустрічі з дітьми, що включають руханки, фізхвилинки, дихальні вправи та психогімнастику;

використання відеоматеріалів і танцювальних вправ із тематичних каналів ("З любов’ю до дітей");

створення Padlet-дошки «Від ідеї до втілення», де батьки та діти можуть знайти вправи ранкової гімнастики, рухливі ігри, естафети та комплекси для відновлення дихання.

Авторські розробки вихователів були представлені під час міжрегіонального виставкового марафону «Веселі руханки», а технологічні картки з готовими комплексами вправ для домашніх тренувань – на обласній вебвітрині «Освітній простір ЗДО: дієві практики організації рухової активності» у Донецькому обласному інституті післядипломної педагогічної освіти.

Особливу увагу приділено створенню власних програм і комплексів вправ, серед яких:

- ранкова гімнастика «Патріотична руханка»;
- вечірні заняття «Котик-муркотик»;
- авторська подорож-тренування «До чарівного лісу».

Ці розробки були представлені під час «Літньої школи батьківства» Освітнього хабу «Донеччина», де батьки змогли виконати вправи разом із педагогами та отримати практичні навички для занять удома.

Заклад активно долучається до Всеукраїнського проєкту «Єдина Україна» [4], беручи участь у руханках «Цікава фізкультура» та здобуваючи відзнаки за активність. Приємним досягненням стала перемога у розіграші спортивного інвентарю від Федерації «Спорт заради розвитку» [6]. Також педагоги взяли участь у тренінгах Центру професійного розвитку педагогічних працівників Добропільської міської ради, де здобули знання та практичний досвід щодо розробки дистанційних фізкультурно-

оздоровчих занять. Надихнула й участь у щорічній онлайн-конференції «Інновації тіловиховання 4.0» від Kateryna Biloruska Foundation [5], де обговорювалися тенденції у сфері спорту й освіти. У межах заходу вдалося вибороти спортивний набір із м'ячами, інвентарем для тренувань і активного дозвілля.

Навіть у дистанційному форматі фізкультурно-оздоровча робота є реальною та ефективною. Завдяки злагодженій роботі педагогів та підтримці батьків діти можуть розвивати свої рухові навички, зміцнювати здоров'я та формувати культуру здорового способу життя. Це допомагає виховувати життєстійку, компетентну й здорову особистість, що є головною метою сучасної дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М., Бєлєнька Г. В., Гавриш Н. В., Крутій К. Л., Лисенко Н. В. Дошкільна педагогіка : підручник. Київ : Слово, 2020. 456 с.
2. Державний стандарт дошкільної освіти: основні положення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://surl.li/hhfghv (дата звернення: 12.09.2025).
3. Крутій К. Л. Інноваційні технології в дошкільній освіті : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ЛІПС, 2019. 312 с.
4. Проєкт «Єдина Україна». URL: https://edina-ukraina.org .
5. Kateryna Biloruska Foundation. URL: https://biloruska.foundation .
6. Федерація «Спорт заради розвитку». URL: https://sportfordevelopment.org.ua .

Соловйова Вікторія
музичний керівник
вихователь-методист
ЗДО№7 «Золотий ключик»
Старокостянтинівської міської ради
Хмельницької області

Теоретичні та практичні аспекти розвитку патріотичних почуттів дошкільників засобами музичного мистецтва

Анотація. *У статті розкрито важливість використання музичного мистецтва для формування патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку. Акцентується увага на тому, що український народний фольклор і сучасна українська музична культура є потужними засобами для виховання любові до Батьківщини, рідної мови та національної культури. У матеріалі аналізується різні форми роботи з дітьми на музичних заняттях, у групі, святах, розвагах та ін.*

Ключові слова: *патріотизм, батьківщина, музика, український фольклор, традиції, культура.*

Однією з найважливіших педагогічних задач, визначених Законом України «Про дошкільну освіту», є виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови - виховання патріотизму.

Слово «патріотизм» походить від латинського «patria», що в перекладі означає «батьківщина», «земля предків». Щоб на цій землі сходили міцні, здорові «паростки» майбутніх поколінь, треба постійно дбати про якість «зернин» — знань, що несуть в собі високі моральні цінності. Патріотизм - це природна прихильність і любов до рідної землі, мови, культури і т.д. Так само природньо і ненав'язливо маємо

прищепити вихованцям знання власної історії, культури, звичаїв та традицій свого народу.

Основні завдання національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку:

- створювати уявлення про соціальну взаємодію людей
- виховувати любов до своєї родини, країни, та людства в цілому
- формувати ціннісне ставлення до історії України, її культури, традицій, символів та мови
- виховувати почуття гідності
- навчати правил культури поведінки
- виховувати толерантне ставлення до представників нацменшин
- заохочувати дбати про культуру та екологію України.

Напрями патріотичного виховання:

- Сім'я, родина, родовід та рідний край
- Традиції, звичаї та культурні явища народу
- Історія України, державні символи
- Суспільні явища, довколишній світ

До кожного із зазначеного пункту можна застосувати музичне мистецтво. Хочу нагадати про основні форми та напрями роботи із дошкільниками, які можна використовувати не лише на музичних заняттях, святах та розвагах а й у повсякденному житті групи адже саме педагог, нарівні з батьками, є прикладом для наслідування та поводирем у світ пізнання духовної спадщини свого народу.

Музичні заняття пропонують широкий спектр підходів, що сприяють природному вихованню патріотизму в дошкільнят. Це включає різноманітні форми взаємодії музичного керівника з дітьми. Бесіди з вихованцями про дитинство українських композиторів, розігрування народних обрядів, вивчення пісень із сучасних українських мультфільмів, гра на дитячих народних інструментах розвивають у дітей самосвідомість значно ефективніше, ніж будь-який масштабний святковий захід. Адже справжній патріотизм не завжди мусить бути пафосним і урочистим. Він формується через щоденне, щире і невимушене знайомство з рідною культурою.

Справжня скарбниця, що відображає духовну силу та красу нації – український фольклор. Він є одним з найефективніших інструментів для виховання патріотизму у дітей дошкільного віку. У сучасній музичній педагогіці народне мистецтво вважається фундаментальною основою музичного виховання. Через знайомство з творчістю свого народу діти вчяться краще розуміти культуру інших народів та відчувати загальнолюдські цінності.

З давніх часів свої враження, переживання людина виливала в пісні. У пісні знайшли своє відображення почуття честі, свідомості, людської гідності, пошани до інших людей, оптимізм, мужність.

Особлива роль у вихованні дошкільників відводиться колисковій пісні, адже вона є одним із найдавніших видів народної творчості. Колисанки є першими уроками, що у доступній формі знайомлять дитину з побутовими речами і моральними цінностями, заохочують до працелюбності, порядку, доброти і справедливості. Слухання та виконання дошкільнятами колискових пісень пробуджують у них чисельні емоції, формують патріотичні почуття, уяву, мислення. Колискові пісні постають могутнім засобом пробудження і розвитку національної свідомості, патріотизму [1]

Свята і обряди, пов'язані із Новорічно-Різдвяними обрядами - безцінні надбання предків, що перейшли нам у спадок. Це різноманітні щедрівки, колядки, віншування. Зимові свята супроводжуються водінням кози, ведмедя, рядженням у маски і перевдяганням. Окрему групу складають веснянки, гаївки ("Ой весна, весна

днем красна", "Вербовая дощечка"), русальні пісні. Присвячувалися вони закінченню весни і початку літа. Їх співали під час так званих " зелених свят".

Забавлянки, потішки, лічилки, мирилки - це ті форми народного фольклору, які допомагають дітям взаємодіяти з навколишнім світом, прищеплюють їм почуття прекрасного. Розігруючи ці форми дитячого фольклору, дошкільнята розвивають мовлення, а також пробуджують інтерес і любов до рідної мови та національної культури.

Розвивати рідну мову, з усіма її барвами, дітям допомагають народні ігри. Під час гри вони стикаються з багатою лексикою і поступово засвоюють нові слова, пізнаючи світ навколо себе. До того ж, гру, крім музичних занять, можна добирати відповідно до теми заняття у групі. Наприклад, тему «Праця дорослих» доповнять ігри - пісні: «А ми просо сіяли», «Шевчик», «Соловейку, сватку, сватку»; до теми «Народні обряди та традиції» можна застосувати гру «Подоляночка»,«Горобейко», «Ірву, ірву горішечки» тощо. У народних іграх часто зустрічаються слова синоніми: впала, припала; різноманітні вигуки: гей-гей, дрібу-дрібу, так-так; пестливі суфікси: голуб'ята, травичка, огірочки, морквиця. Ці елементи – живі, здорові, активно збагачують словник дітей, надають мові експресивності, емоційності. До того ж, ігровий фольклор багатий на порівняння (личко немов скляночка), образні вирази (діти-квіти, весна красна) [2] . Герої сучасної маскультури здебільшого налаштовані на знищення, хай навіть і ворогів. На відміну від цього, у традиційних народних іграх панує атмосфера творення, соціалізації, відчуття себе володарем природних сил. Окрім того, у традиційній грі діти мають змогу відтворити родинні та соціальні колізії, збагатити свій життєвий досвід.

Найпоширенішою формою національно-патріотичного виховання у дошкільному закладі є проведення календарних свят в українському стилі, де діти інсценують народні обряди. Така «жива» форма спілкування дітей із прадавніми звичаями має неабияке значення для засвоєння культурних цінностей адже заходи такого змісту містять велику кількість фольклорних форм: народні пісні, ігри, таночки, як-от «Гопак», «Козачок», «Метелиця», обряди («Закосичення», «Посвята в козачата», «Водіння кози» та ін.)

Отже, збереження надбань українського народу, його звичаїв, обрядів, фольклору, зокрема дитячого (колисанок, казок, лічилок) і їх використання в роботі з дітьми привчатиме дітей до української мови, її мелодійності, ритму, співучості і неповторності; знайомить із побутом наших пращурів; виховує любов та повагу до близьких людей, свого оточення та країни загалом. Особливість педагогіки мистецтва в тому, що творчості навчити не можна. Можна лише створити умови для пробудження, активізації в дітей творчих імпульсів для пізнання радості творення. Чим раніше розпочати таку роботу з дітьми, тим більше шансів, що творчі можливості дітей не згаснуть, а розвинуться згодом у всіх сферах діяльності.

Входячи у світ народної інструментальної музики та українських народних інструментів, дитина підсвідомо відчуває в собі «поклик предків». Характерні для української народної культури звуки, тембри, орнаменти, мелодії, форми «пронизують» її наскрізь. Дитина усвідомлює, що вона є невід'ємною частиною свого суспільства, своєї культури.

Діти завжди бажають дізнатися про незвичайний чи невідомий інструмент, випробувати його у грі. Цю цікавість можна зорієнтувати:

- на пізнання національних народних музичних інструментів, як-от бубон, цимбали, трембіта, та ареал їх побутування;
- на опанування гри на дитячих народних музичних інструментах – свищиках, сопілках, цимбалах, тріскачках тощо.

Так, музикуючи на дитячих народних інструментах, діти матимуть змогу знати, який вигляд мають і як називаються ті чи ті народні музичні інструменти, як на них

грають, в яких регіонах України вони побутують. На основі цих знань дошкільнята виховуватимуть у собі інтерес та повагу до національної музичної культури, розвиватимуть власну ерудицію.

Здобувши відповідні вміння та навички, діти зможуть продемонструвати їх на родинних святах, влаштувати справжній концерт. Така мить творчості, вшанування народної традиції музикування стане для дітей по-справжньому незабутньою і назавжди закарбується в їхній пам'яті.

У сучасному світі нас, майже завжди оточує музика. Ми чуємо її із навушників, телефону, із динаміків радіо чи телевізора. Чи може бути корисною для емоційного фону будь яка музика? Навряд. Саме національна музика є зрозумілішою і легшою для сприйняття дітьми, оскільки має власний генотип, розуміння якого, як науково доведено, спадково передається з покоління в покоління. Позаяк національна музична класика, так само як українські народні казки та пісні, здатна закласти в дітей високу духовність, патріотичні цінності. Її потрібно популяризувати і якнайчастіше використовувати не лише на музичних заняттях для слухання, а й на різноманітних святкових заходах та урочистостях у закладі дошкільної освіти, як яскраве й самобутнє музичне оформлення, незалежно від того, приурочені святкові заходи патріотичній тематиці чи ні. Патріотичні нотки можна закласти зокрема , і в бесіди з дітьми про українських композиторів, роблячи особливий акцент на роках дитинства. Дітям доволі цікаво буде ознайомитися із цим періодом життя композитора, оскільки він найближчий для їхнього розуміння. Найліпше такі бесіди оформлювати у невеличкі художні оповідання про композиторів, у яких митці поставатимуть перед дітьми як «живі» особистості, з усіма їхніми вподобаннями, яскравими переживаннями, захопленнями тощо. Їх доцільно супроводжувати переглядом мультимедійних презентацій, фотоматеріалів, які дають змогу дітям ознайомитися з часом в якому жили ті чи інші композитори, їхнім побутом, друзями та родичами, мистецьким оточенням, культурою часу в цілому [3]

Патріотичне виховання базується не лише на минулому. Тут і зараз формуються нові традиції, викристалізовуються нові герої, нові пісні, казки та сценарії. Сучасна українська дитяча музична культура налічує безліч якісних, красивих та оригінальних творів для слухання музики, співу та рухової діяльності, які можна використовувати для ознайомлення та формування знань про сім'ю, родину, національні та державні символи. Такі зразки сучасної музичної культури доречно використовувати під час державних свят («День Незалежності України», «День Єднання», «День захисників та захисниць України» та ін.) заходів приурочених до Дня матері, Дня сім'ї, свята Миколая, Дня Дошкільника та інших заходів, які із явищами суспільного життя своєї країни, виховують любов і турботливе ставлення до своєї родини, свого рідного краю.

Реалії сьогодення диктують нові підходи до патріотичного виховання. Ми живемо у воєнний час і маємо враховувати це — змінювати тематику, зміст і наповнення святкових заходів. Сьогодні з'явилися уже нові герої для наслідування, підняття національного духу та для формування патріотизму в цілому. Отже, нові персонажі – пес Патрон - український пес-сапер та героїчний улюбленець українців, талісман чернігівських піротехніків; кіт Інжир - уявний кіт, який любить книжки і активно реагує на суспільні події та ін.

Наразі дуже популярними та потрібним став такий вид музичної діяльності як – руханки. Вони дають змогу бути «разом» у ритмі, в заданому настрої, виховувати рішучість та патріотичний дух дошкільників. А ще — допомагають: повернути втомленим дошкільникам працездатність і відчуття бадьорості та свіжості; активувати їхню увагу; зняти м'язове й розумове напруження; викликати емоційний відгук. Дітям подобаються руханки в супроводі віршованих текстів, фонової музики

чи ритмічних пісень. Патріотичні руханки можна провести під час музичних занять, прогулянок, а ще — перебування з вихованцями в укритті.

На часі новий музичний репертуар, що вже на слуху в усьому світі. А для нас, маленьких і дорослих українців, він став своєрідною рушійною творчою зброєю «ПРОТИ ВІЙНИ».

Нині ми всі задіяні в боротьбі за збереження своєї незалежності та національної ідентичності. І хочеться нам цього чи ні, наші вихованці змалечку користуються «дорослими» термінами: знають, що таке волонтерство, ППО, розбираються у зброї та навіть володіють інформацією про тонкощі військової справи. Ми, музичні педагоги, не можемо робити вигляд, що нічого не сталося, нічого не змінювати в роботі та виправдовуватися тим, що оберігаємо дитячу психіку. Водночас зараз маємо мудро добирати репертуар, критично аналізувати зміст сучасних творів, які використовуємо під час роботи з дітьми.

Виховати у дітей відчуття глибокого патріотизму — завдання відповідальне й непросте. Педагог сам має подавати дітям належний приклад, проявляючи щиру зацікавленість українською культурою. Це дасть йому змогу дбайливо зростити у своїх вихованцях паростки патріотизму й виховати гідних громадян своєї країни.

Важливо не сформувати в дітей загальний віддалений образ-картинку країни, а допомогти їм накопичити й осмислити знання про конкретні факти історії, традиції, культуру України. Нині важливо допомогти дітям осмислити, що вони, як українці, разом із дорослими захищають не лише свою землю, прекрасну українську природу а і її славну історію, традиції та культуру.

В умовах війни діти дорослішають швидше. І цьому сприяють передусім не знання, а емоційні враження, життєвий досвід, глибокі почуття, що наповнюють їх, незалежно від того, де вони разом з дорослими проживають спільну для всієї України біду: у бомбосховищах, евакуації чи в тилу, допомагаючи батькам у їхній волонтерській діяльності. І от тоді, гасла, героїчна поезія, пісні, казки й легенди перестають бути просто словами. Вони проростають у цілому поколінні ростками патріотизму, надають силу, яка й робить наш народ непереможним.

Список використаних джерел

1. Патріотичне виховання дітей засобами музики https://dnz1.dnz.in.ua/blogs/patriotychne-vykhovannya-ditey-zasobamy-muzyky
2. Виховання дошкільнят в музичному напрямку https://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/14851/
3. Патріотичне виховання на музичних заняттях https://emuzker.expertus.com.ua/10005135

Сулима Інна,
вихователь Воробіївського ЗДО «Берізка»
Дунаєвецької міської ради
Хмельницької області

Маленькі друзі природи: еколого-психологічний тренінг для дошкільників

Анотація. *У роботі розкрито поняття еколого-психологічного тренінгу як ефективної форми екологічної освіти дошкільників*

Ключові слова: *еколого-психологічний тренінг, природничо-екологічна компетентність дошкільників*

Природничо-екологічна компетентність – це здатність дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що грунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знанні її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності [1]. Побудова системи роботи по ознайомленню дошкільників з природою на основі екологічного принципу передбачає комплексну реалізацію всіх завдань екологічного виховання, починаючи з молодшого дошкільного віку. Успіх цієї роботи значною мірою залежить від вдало добраних та ефективно використаних форм та методів роботи з дітьми. Різноманітність форм організації екологічного виховання дошкільників дозволяє вихователю ефективно поєднувати різні методи та прийоми роботи з дітьми. При цьому мають враховуватись вікові можливості дітей, ті навчально-виховні завдання, які повинні бути розв'язані, конкретні умови дошкільного закладу.

У екологічному вихованні дітей неабияку роль відіграють такі основні методи ознайомлення з природою, як спостереження, розповіді та бесіди, праця в природі та дидактичні ігри. Будуючи роботу на основі загальнодидактичних принципів навчання дошкільників, у процесі екологічного виховання педагог використовує традиційні методи у поєднанні із тими новими методами екологічної освіти дітей, які набули поширення в практиці дошкільного виховання. Серед них варто відзначити такі методи, як екологічний тренінг, мовні логічні завдання екологічного змісту, складання екологічних карт, екологічні ігри (моделювання екосистем, ігри-змагання, ігри-подорожі тощо), метод екологічного проєкту.

Однією з форм формування природничо-екологічної компетентності дошкільників є еколого-психологічні тренінги, які займають особливе місце серед методів екологічної освіти дітей [2]. Вони дозволяють розв'язувати у єдності всі важливі завдання, формувати у дітей «екологічне чуття», закладати основи екологічно доцільної поведінки. Особлива роль екологічного тренінгу в прилученні дітей до світу природи, розкритті її єдності, взаємозв'язків та взаємозалежностей, що існують у екологічних системах, формування у дітей почуття відповідальності за кожну живу істоту.

Еколого-психологічний тренінг – це активна форма групової роботи, спрямована на формування екологічної свідомості, культури та відповідального ставлення до довкілля. Його мета – розвиток знань, умінь та навичок учасників у сфері екології, а також їх практичне застосування для охорони природи та формування бережливого ставлення до навколишнього світу.

Ключові аспекти психолого - екологічного тренінгу:

- - Активність учасників: На відміну від традиційного навчання, тренінг акцентує на особистому досвіді та взаємодії учасників, а не лише на передачі інформації від викладача.
- - Практична спрямованість: Головна мета – не лише отримати знання, а й розвинути практичні навички, які можна одразу застосувати в реальному житті.
- - Формування свідомості: Тренінг допомагає учасникам усвідомити важливість дбайливого ставлення до природи та свою роль в її охороні.
- - Розвиток навичок: Учасники вчаться приймати рішення, співпрацювати, розвивають творчу та ділову активність.
- - Створення безпечного середовища: Заняття проходять у форматі, що сприяє безпечній перевірці нових умінь та навичок.
- Мета еколого-психологічних тренінгів:
- формування у дітей екологічних установок
- перероблення прагматичного ставлення до природних об’єктів ,корекція цілей взаємодії дитини з природою
- формування вмінь і навичок взаємодії з природою

- розвиток сприймання дитини під час контакту з природою
- розширення індивідуального екологічного простору

Оволодіння дошкільнятами вміннями виконувати завдання екотренінгу залежить від правильного керівництва з боку дорослого та від доцільно підібраної системи завдань, які, поступово ускладнюючись, вестимуть дитину по шляху дедалі глибшого проникнення у внутрішні зв'язки та закономірності природного світу. Оскільки цей метод має досить складну структуру, його впровадження в процес екологічного виховання дошкільників доцільно розділити на декілька етапів: підготовчий, спілкування з природою, та узагальнюючий[3].

Підготовчий етап екотренінгу полягає у вивченні флори і фауни обраної для занять екосистеми чи певної її ділянки (парк, сквер, ставок чи озеро, розташовані на території дитячого садка куточок лісу чи штучна водойма) Основними прийомами роботи на цьому етапі є розглядання ілюстрацій, атласів, порівняльні спостереження за окремими об'єктами екосистеми. Важливими джерелами природничої інформації виступають також розповіді, пояснення вихователя, художня література.

Другий етап передбачає перехід від раціонального знання до емоційного сприймання живої природи, яке ґрунтується на отриманому попередньо знанні, тому є значно глибшим у порівнянні з перинними спостереженнями. Заняття з групи переносяться в обраний куточок природи. Педагог організовує вправляння дітей у знаходженні в реальному природному середовищі відомих їм об'єктів, порівняння їх між собою. Розпочинається і встановлення взаємозв'язків між елементами екосистеми (наприклад, якщо для екотренінгу обрано екосистему парку чи саду, то діти можуть відшукати відомі їм рослини, визначити, які з них ростуть поряд, а які віддалені; дізнатися, які комахи до них прилітають, тощо). При цьому вихователь допомагає дітям виявити різноманітні зв'язки між об'єктами природи (симбіоз, конкуренція, харчові зв'язки тощо). Такі завдання найдоцільніше давати у ігровій формі: знайти "друзів" і "ворогів" того чи іншого об'єкта, назвати його "сусідів", "помічників" та ін. Важлива умова ефективного навчання дітей на другому етапі роботи за методом екотренінгу - емоційна підготовка дошкільнят до зустрічі з природою, зацікавлення їх процесом спілкування з нею. Її реалізації допомагає використання казки та прийому персоніфікації при ознайомленні як з тваринами та рослинами, так і з неживою природою.

Третій етап екологічного тренінгу повинен узагальнювати уявлення про взаємозв'язки та взаємодію різних об'єктів та явищ у природі. На цьому етапі найефективнішими будуть ігрові вправи чи дидактичні ігри, мета яких - самостійне встановлення екологічних ланцюжків. Найпростішим видом взаємозв'язку в природі, доступним для усвідомлення дошкільниками, є харчові взаємозв'язки. Тому саме встановлення наявних у певній екологічній системі харчових зв'язків та побудова харчових ланцюжків, а пізніше - і харчових пірамід, є тими завданнями, з яких і варто починати проведення тренінгу. Крім харчових ланцюжків у екологічному тренінгу можна використовувати і встановлення інших взаємозв'язків у природі ("Хто де живе?", "Хто кому допомагає рости?" та ін.). Окрему частину змісту екотренінгу складають ігрові завдання, в яких діти вправляються в оцінці екологічного стану певного екологічного комплексу чи середовища існування людини (дидактичні ігри "Яка річка чистіша?", "Країна чистого повітря", ігрові вправи «Що зайве у лісі?», «Дорога до роботи» та ін.). Екотренінг передбачає і закріплення у дітей навичок екологічно вірної поведінки, способів охорони природи (вправи "Оціни вчинок", "Що буде коли ...?" тощо). Вправи екотренінгу використовують як у індивідуальній роботі з дітьми, так і як колективну форму екологічного виховання. Під час колективних занять іноді можна влаштовувати змагання між окремими дітьми чи командами.

Список використаних джерел

1. 1.Базовий компонент дошкільної освіти. Державний стандарт дошкільної освіти.(нова редакція).К., 2021

2. Горопаха Н. М. Виховання екологічної культури дітей. - Рівне, 2001. - С. 34-74.

3. Екологічна освіта та виховання молоді в іграх та тренінгах : методичні рекомендації для вчителів, вихователів, керівників гуртків / Л. Г. Горяна, В. О. Хрутьба, Г. О. Малько та ін. К. : Основа, 2003. 132 с.

Хома Ірина,
вихователь, ЗДО № 54 «Пізнайко»
Хмельницької міської ради
Хмельницької області

Формування природничо-екологічної компетентності дошкільників через дослідницьку діяльність на метеостанції

Анотація. *В статті наголошується на тому факті, що організація роботи метеостанції у закладі дошкільної освіти відкриває широкі можливості для формування у дітей природничої компетентності, розвитку спостережливості та мислення.*

Ключові слова: *екологічна грамотність, метеостанція, пізнавально-дослідницька діяльність, природничо-екологічна компетентність, маленькі синоптики.*

Сучасна дошкільна освіта спрямована на формування у дітей природничо-екологічної компетентності, пізнавального інтересу, екологічної свідомості та практичних умінь. Одним із ефективних засобів у цьому напрямі є створення метеостанції, яка дає змогу організувати дослідницьку діяльність дітей у природному середовищі.

Під час бесід з дітьми своєї групи завжди наголошую, що природа – це наш спільний дім і в ньому має бути місце для кожного: і для пташки в небі, і для звіряток в лісі, і для маленької стеблини, і для людини. Дуже важливо, щоб у цьому домі панували любов, добро та злагода. І якщо ми, дорослі, хочемо бачити світ кращим, маємо навчати цього наших вихованців змалечку.

Дошкільний заклад – це не просто місце, де діти перебувають, поки батьки на роботі. Це маленький світ, у якому дитина відкриває себе, вчиться спілкуватися, пізнавати навколишній простір, формує перші уявлення про природу та своє місце в природному середовищі (оточенні). Саме тому я намагаюся організувати освітній процес так, щоб малеча не лише спостерігала, а й досліджувала, робила власні висновки, відчувала радість відкриттів у ролі маленьких дослідників, була відповідальними охоронцями природного середовища.

Одним із найцікавіших рішень для мене стало створення на майданчику групи дитячої метеостанції. Це невеликий, але змістовний осередок, який перетворив наші заняття та прогулянки на справжні наукові дослідження.

Відповідно до Державного стандарту дошкільної освіти, одним із напрямів освітньої роботи є формування у дітей природничо-екологічної компетентності, яка передбачає:

- Емоційно-ціннісне ставлення до природи, що ґрунтується на знаннях її законів;
- Здатність дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях;
- Розвиток пізнавального інтересу до природи, дослідницької, трудової діяльності;
- Уміння спостерігати та помічати зміни у стані природи та погоди;
- Самостійно чи з незначною допомогою дорослих проводити нескладні досліди з пізнання властивостей природи, оцінювати метеорологічні явища (температура повітря, вітер, опади).

Мій досвід показує, що саме через практичні дії діти швидше засвоюють знання та отримують радість від відкриттів.

Чому саме метеостанція?

Поштовхом стали безліч дитячих запитань: чому пливуть хмари?, чому їде дощ?, звідки дме вітер?, чому мороз такий сильний?. Робота метеостанції дає можливість дітям не тільки почути відповіді дорослого на свої питання, а й побачити та самостійно дослідити явища.

Метеостанція – це спеціально організоване місце, де дошкільники спостерігають за погодними явищами, фіксують їх зміни та роблять елементарні висновки.

Створення метеостанції – це спільний з батьками проєкт. Мені, як вихователю, було важливо, щоб усе обладнання було максимально наочним, зрозумілим для дітей та відповідало вимогам безпеки. Батьки охоче долучилися до облаштування, і це створило атмосферу єдності та відчуття важливої спільної справи.

Як ми облаштовували метеостанцію?

Разом із батьками зробили прості та яскраві прилади, які легко б використовувались дітьми: термометр, флюгер, дощомір, барометр, календар погоди. Розглянемо кожний з них.

Термометр – це прилад для вимірювання температури повітря. В нас він розташований у будиночку, куди не потрапляють прямі сонячні промені та опади для більш точних показань.

Флюгер та анемометр використовується для спостереження за напрямом, силою і швидкістю вітру.

Дощомір. Дощоміром може бути будь-яка прозора ємність, яка закріплюється на опорі (баночка, колба).

Барометр – прилад, який вимірює атмосферний тиск. В нашому варіанті барометром слугують шишки, лусочки яких розкриваються та закриваються відповідно до вологості повітря.

За допомогою снігоміру в зимовий період діти вимірюють висоту сніжного покрову.

Календар погоди зроблений у вигляді квадрата з прикріпленими картинками із позначеннями різних станів погоди: сонячно, похмуро, дощ, сніг, вітряно, веселка, гроза. В календарі погоди діти систематично відображають погодні умови. Робота з календарем унаочнює закономірності явищ погоди.

Крім виготовлених приладів в роботі з дітьми на метеостанції використовуємо і природне оточення - рослини-барометри, які реагують на зміни погоди. Діти можуть спостерігати за ними біля метеомайданчика. Наприклад, кульбаба та мати-й-мачуха перед дощем закриває свої пелюстки, подорожник у вологу погоду підіймає листя догори, калина – під час тривалих дощів її листя виглядає важким і опущеним, конюшина – листочки змикаються і «ніби падають вниз» перед негодою. Такі спостереження допомагають дітям зрозуміти, що природа сама підказує зміни погоди.

Ми зробили просту пам’ятку-плакат «Рослини-барометри», щоб діти самі спостерігали та перевіряли прикмети.

Наша метеостанція допомагає дітям:

- Щодня помічати зміни в природі;
- Вчитися вимірювати температуру, кількість опадів, напрям вітру;
- Встановлювати прості причинно-наслідкові зв’язки: «якщо шишки закрилися – може розпочатися дощ»;
- Вести календар погоди та журнал спостережень;
- Поєднувати навчання з грою та творчістю.

Наявність розвивального простору метеомайданчика дозволяє вихователю застосовувати різні форми організації дітей на прогулянці: від фронтальної роботи (проведення заняття чи міні-заняття) до підгрупової та індивідуальної. Цінним є і те, що самостійна діяльність дітей у спеціально організованому середовищі допомагає закріпити отримані знання при опосередкованій участі вихователя. Метеомайданчик також створює умови для взаємонавчання дітей: спостерігаючи, пояснюючи та демонструючи один одному результати дослідів, вони засвоюють знання природним і цікавим шляхом.

Я переконалася, що саме через активне залучення дітей у процес спостереження вони краще засвоюють нову інформацію та формують позитивне ставлення до природи.

Практичну роботу з дітьми планую за певними напрямами: досліди з водою, повітрям (вітром), ґрунтом, з сонцем.

На прогулянці ми проводимо елементарні спостереження: вимірюємо температуру повітря; спостерігаємо за напрямком і силою вітру; перевіряємо стан неба та фіксуємо опади; разом з дітьми записуємо результати у календар погоди.

Кожне спостереження супроводжується бесідами, тематичними іграми, простими дослідами: «Хмаринка на вікні» - діти спостерігають конденсат на склі; «Подорож крапельки» - демонстрація кругообігу води в природі; «Чому дме вітер?» - діти виготовляють паперові вертушки та спостерігають рух вітру.

Приклади щоденних спостережень та завдань:

1. Вимірювання температури

Діти щодня знімають показники термометра і порівнюють з учорашнім днем. Малюють сонечко, хмаринку або крапельки дощу у календарі погоди.

2. Спостереження за вітром

Використовуємо флюгер і паперові вертушки. Діти малюють стрілочки напряму вітру у календарі.

3. Опади та явища погоди

Фіксуємо дощ, сніг, град або сонячну погоду. Діти створюють піктограми: сині краплі, сніжинки, сонечко.

6. Спільна робота та комунікація

Діти обговорюють результати, складають прогноз на завтра, навчаються працювати в команді.

В роботі з дітьми використовую твори В.Сухомлинського про природу: «Ласкавий Вітер і холодний Вітрюга», «Дід Осінник», «Куди летять ластівки», «Сонячний день узимку», «Дивна бурулька», «Пелюстка і квітка» та інші. Ці оповідання написані простою, образною мовою і розкривають дітям взаємозв’язки в природних явищах, збагачують їх емоційний досвід, навчають дбайливого ставлення до довкілля, виводять моральні уроки, розвивають мислення і уяву, вправляють в соціальних навичках.

Взаємозв’язок роботи з творами В.Сухомлинського з діяльністю дітей на метеостанції:

У творах В.Сухомлинського діти часто стають уважними спостерігачами: вчаться дивитися на хмару, вітер, сонце, температуру не абстрактно, а як на «живих помічників». Це розвиває уважність та інтерес до щоденних спостережень.

Педагог вчив бачити красу навіть у найменшій травинці чи краплинці роси. Спостерігаючи за змінами погоди, діти вчаться відчувати природу: радіти сонячному дню, дивуватися сніжинці. Це додає дослідженням емоцій.

В творах природні явища оживають: сонечко розмовляє, вітер бешкетує, квітка сумує... Діти переносять образи з казок у власні досліди. Наприклад, під час спостереження за вітром згадують, що вітер може бути добрим і злим, а під час роботи з термометром – дізнатися, чи сонечко сьогодні гріє сильно, чи лагідно.

В оповіданнях В.Сухомлинського діти вчаться ставити запитання: чому іде дощ?, чому квітка закрилася?, куди сховалося сонце?. Під час дослідів використовую твори як поштовх до діалогу. Наприклад: «Згадайте, як у В.Сухомлинського квітка закрила пелюстки. А які рослини на нашому майданчику так роблять?».

Твори В.Сухомлинського стають емоційним і моральним підґрунтям, а метеостанція – практичним інструментом пізнання природи.

Метеомайданчик в закладі виконує не лише роль місця для досліджень та спостережень за погодою. Він став багатофункціональним простором для дитячої творчості, гри та спілкування. Діти самі вигадують нові способи його використання, наприклад, облаштовують у будиночку куточок усамітнення, де можна почитати, відпочити чи просто помріяти. Дівчатка і хлопчики охоче спілкуються один з одним або грають з іграшками за огорожею метеостанції, що створює відчуття затишного простору. Малюють крейдою на дошці, тренуючи руку та займаючись навчанням один одного буквам, цифрам та просто малюванню. За час роботи наш майданчик ставав: сценою для інсценівок і театралізованих ігор; простором для читання та спільного перегляду книжок на свіжому повітрі; осередком відпочинку після активних ігор.

Таким чином, метеостанція стає живим середовищем, яке діти наповнюють власними ідеями, перетворюючи його на справжню майстерню дитячих відкриттів.

Робота на метеомайданчику стала невід’ємною складовою прогулянки і дарує дітям радість та задоволення. А метеоприлади, окрім свого безпосереднього призначення, слугують ще й окрасою території садка, пробуджують інтерес до дослідницької діяльності в усіх, хто їх бачить.

Завдяки роботі на метеостанції я бачу, що діти стають:

- Уважнішими та спостережливішими;
- Допитливішими, (ставлять більше питань і роблять висновки);
- Здатними працювати в команді, обговорювати результати і складати власні прогнози;
- Наполегливішими у пошуках відповіді;
- Більш зацікавленими у природі та бережливому ставленні до неї.

Крім того, у дітей збагачується словниковий запас, розвивається логічне мислення та формуються перші наукові навички.

Методичні рекомендації для колег:

- Систематичність: проводити спостереження щодня в один і той самий час;
- Ігрова форма: використовувати казкових персонажів (Сонечко, Хмаринка, Вітер);
- Інтеграція з різними видами діяльності: математика (підрахунок опадів), мовлення, образотворче мистецтво, музика, рухливі ігри.
- Міні-проєкти, створення власних «метео-журналів».

Отже, головною умовою реалізації завдань екологічного виховання є створення розвивального середовища для пізнавальної та дослідницької діяльності

дітей. Метеомайданчик дає можливість втілювати діяльнісний підхід, відійти від стереотипів під час спостережень на прогулянці .

Метеостанція в дитячому садочку стала для мене не просто інструментом вивчення погоди, а справжнім засобом розвитку екологічної компетентності, спостережливості, допитливості та дослідницьких навичок. Це маленький центр науки та творчості, який робить навчання цікавим і практичним, а дітей - уважними та свідомими учасниками природного світу.

Список використаних джерел:

1. Володій О., Поліканова Т. Метеостанція в дитсадку. Дошкільне виховання. 2018. № 4. С.20
2. Гуменюк О. Інтеграція пошуково-дослідницької діяльності в освітній простір закладу дошкільної освіти. Педагогічний вісник Поділля. ХОІППО. 2023. № 5. 78 с.
3. Кляшторна Г. Ловці хмаринок, або метеостанція у закладі дошкільної освіти. Методична скарбничка вихователя. 2022. № 7. С.10.
4. Легновська В. Метеомайданчик в ДНЗ: вивчаємо, спостерігаємо, граємо, досліджуємо : методична розробка. Луцьк: Вежа-Друк, 2022. 77 с.
5. Ситник С. Організація пізнавальної діяльності дошкільників на свіжому повітрі. Метеорологічна станція "Еко-знайка". Педагогічний вісник Поділля. ХОІППО. 2023. № 5. 78 с.
6. Стасюк О., Брозницька Т. Метеостанція - простір досліджень. Дошкільне виховання. 2021. № 6. С.14.

РОБОТА З ДІТЬМИ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ОСОБЛИВОЇ УВАГИ. ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ТА СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ганноченко Юлія,
завідувачка ЗДО №87
Краматорської міської ради
Донецької області

Партнерська взаємодія дошкільного закладу та сім'ї у формуванні компетентностей дітей дошкільного віку

***Анотація**. У представленому матеріалі розглядаються науково-теоретичні та практичні аспекти такої співпраці, включаючи концепцію дистанційного навчання, механізми ефективної взаємодії для гармонійного розвитку дитини, а також сучасні форми роботи онлайн із батьками та дітьми. Надаються рекомендації педагогам щодо покращення партнерських відносин між закладом дошкільної освіти та сім'єю.*

***Ключові слова:** партнерська взаємодія, сім'я, освітній процес, співпраця, педагогічна культура, партнерство, педагогічне спілкування, педагогіка партнерства, дистанційне навчання.*

Партнерська взаємодія між закладами дошкільної освіти (далі – ЗДО) та сім'ями відіграє ключову роль у формуванні компетентностей дітей дошкільного віку. Актуальність теми укорінена в дослідженні проблем взаємодії між педагогами, дітьми та батьками, де науковці зробили значний внесок у розуміння їхньої ролі та взаємодії. Теоретичні основи виховання дитини в сучасній українській сім'ї та проблеми взаємодії педагогів, дітей та батьків завжди були в центрі уваги науковців. Підготовка педагогів до роботи з батьками вивчалася Барановою О., Бугаєць Н., Буздуган О., Довженко Т., Корнієнко С., Матвієнко О.. Науковці зробили значний внесок у розуміння різних аспектів цієї взаємодії. Педагогіка партнерства в освітньому середовищі є об'єктом вивчення сучасних науковців (Барабаш О., Беспарточна О., Бех І., Богуш А., Бугайчук А., Замелюк М., Зязюн І., Левицька В., Хижняк Л., Хомярчук А.та ін.), погляди яких ґрунтуються на необхідності комплексного вирішення проблеми на засадах гуманізму, демократизації та партнерства у взаємодії між дитиною, педагогом та батьками [3].

Принцип педагогіки партнерства є центральним компонентом дошкільної освіти в Україні, зосередженим на активній взаємодії між дітьми, педагогами та батьками для досягнення національних освітніх стандартів [1]. Термін «партнерство» походить від слова «партнер» (з англ. «partner»), що означає співучасник, союзник, компаньйон. У найширшому сенсі, партнерство – це форма співпраці між двома або більше сторонами (особами, організаціями, країнами), які об'єднують свої зусилля, ресурси та знання для досягнення спільних цілей. В освітньому контексті це означає тісне спілкування та узгодженість дій між учасниками процесу, що сприяє створенню сприятливого середовища для гармонійного розвитку дитини. Взаємодія з сім'єю є важливим елементом освітнього процесу, адже вона забезпечує інтеграцію фізичних, розумових, емоційних, соціальних та духовних складових виховання, формуючи основу для подальшого успішного розвитку дітей [1]. Гармонія між родинним і освітнім середовищем сприяє тому, щоб діти легше адаптувалися й розвивалися, забезпечуючи ґрунт для формування життєво важливих компетенцій.

У період воєнного стану в Україні загострилася необхідність трансформації традиційних підходів до партнерської взаємодії. Дистанційна освіта стала одним із основних засобів продовження освітнього процесу за умови територіальної віддаленості дітей від закладів освіти. Ця форма навчання активізує використання інформаційних технологій і впровадження сучасних методик навчання. Особливості дистанційної дошкільної освіти засновані на забезпеченні продуктивної комунікації між усіма учасниками освітнього процесу – вихователями, дітьми й батьками. Дистанційне навчання може реалізовуватися у двох форматах: синхронному (одночасна взаємодія) і асинхронному (спілкування з часовою затримкою). Важливим аспектом є залучення до освітнього процесу всіх членів сім'ї: батьків, родичів і навіть інших сімей, які висловлюють зацікавленість у розвитку своїх дітей [2]. Сучасний дистанційний формат акцентує увагу на налагодженні партнерських відносин між всіма учасниками освітнього процесу, задовольняючи потреби дітей навіть у складних умовах воєнного часу.

Сучасні батьки мають безліч можливостей для того, щоб бути в курсі останніх новинок у світі літератури та періодичних видань. Завдяки інноваційним онлайн-форматам, освітні заклади можуть ефективно інформувати й консультувати родини, роблячи процес знайомства з книгами захопливим та доступним.

Один із таких методів – *тематичний бібліографічний огляд «Бібліомікс»*. Це комплексний інструмент, який об'єднує різноманітні ресурси: від друкованих книг та періодики до відео, фотодокументів, електронних видань та посилань на корисні веб-ресурси. Іншим, більш сфокусованим форматом є *бібліографічний огляд книжкових новинок «Різнокольоровий фреш»*, що дозволяє швидко ознайомитися з найсвіжішими виданнями.

Для зацікавлення батьків та дітей до читання активно використовується *буктрейлер* – короткий відеоролик тривалістю до трьох хвилин. Його мета – яскраво й образно представити книгу, перетворивши її на цікавий сюжетний тизер. Це ефективний спосіб просування та реклами літератури.

Консультування батьків також відбувається за допомогою сучасних підходів. *Інформаційний брифінг* є відмінним інструментом для спілкування, де педагоги відповідають на запитання щодо пошуку інформації. У складніших ситуаціях може застосовуватися *коучинг* – метод, що допомагає батькам знаходити рішення та вирішувати проблеми спільно. У разі потреби обговорити проблемні питання, ефективними стануть дебати, що стимулюють конструктивну дискусію.

Особливе місце в роботі з родинами посідають *«Сімейні клуби»*. Вони будуються на принципах добровільності та особистої зацікавленості. Учасників об'єднує спільна проблема або бажання допомогти дитині, а теми зустрічей формуються на основі запитів батьків. Це створює атмосферу довіри й підтримки, де кожен може знайти оптимальні форми допомоги.

Завдяки цим онлайн-інструментам, ЗДО можуть будувати міцні, партнерські відносини з батьками, допомагаючи їм орієнтуватися у світі сучасної літератури та вирішувати актуальні питання, що стосуються розвитку дитини.

Сьогодні батьки мають безліч можливостей для організації цікавого та корисного дозвілля для своїх дітей за допомогою онлайн-інструментів. Ці форми роботи не лише допомагають розвивати навички, а й роблять навчання захопливим ігровим процесом.

Однією з таких ігор є *геокешинг.* Ця захоплива активність поєднує подорожі, пошук заданих об'єктів та збір інформації про них. Це чудовий спосіб для дітей вивчати нове, розвиваючи при цьому уважність та дослідницькі навички.

Для демонстрації дитячої творчості існують такі формати, як *флешмоби* та спільні *онлайн-галереї*. Завдяки цим платформам діти можуть представляти свої

малюнки, поробки, фото та відео, а батьки — обмінюватися досвідом та ідеями. Це сприяє розвитку творчого потенціалу та формує відчуття спільноти.

Крім того, для закріплення практичних знань і навичок чудово підходять *комп'ютерні тренажери*. Вони допомагають дітям опановувати інформаційні технології в ігровій формі, що робить процес навчання цікавим та ефективним.

Використання цих онлайн-форм дозволяє батькам організувати освітній процес так, щоб дитина була зацікавлена та мотивована до навчання, незалежно від її віку чи захоплень.

Успіх виховання дитини значною мірою залежить від тісної та ефективної співпраці між ЗДО та родиною. Основою цих партнерських стосунків є довіра, відкритість і взаємоповага. Саме довіра дозволяє педагогам і батькам працювати разом, спільно вирішуючи освітні та виховні завдання, а також формувати у батьків позитивне бачення своєї дитини. Для активізації батьків та поглиблення їхніх педагогічних знань використовується кілька ключових підходів:

Диференційований підхід. Вихователі не просто дають абстрактні поради, а допомагають батькам застосовувати педагогічні знання на практиці, зважаючи на індивідуальні особливості та вікові перспективи розвитку саме їхньої дитини.

«Домашні завдання». Батькам пропонуються завдання, які стимулюють їхню спостережливість. Наприклад, вони можуть спостерігати за поведінкою дитини в різних життєвих ситуаціях. Це допомагає їм краще зрозуміти свою дитину та її потреби.

Дієвий зворотний зв'язок. Співпраця з батьками будується на живому діалозі та регулярному обміні інформацією. Педагог з’ясовує, наскільки успішно батьки засвоюють нові знання, і за потреби коригує свої рекомендації.

Взаємодія сім’ї та ЗДО є успішною, коли вихователь та батьки перебувають у постійному контакті. Цей живий діалог є кроком до взаєморозуміння та обміну досвідом. Партнерство між вихователями та батьками створює єдиний виховний простір, що допомагає дитині всебічно розвиватися та досягти необхідного рівня компетентностей, незалежно від умов проживання.

Отже, партнерська взаємодія між закладом дошкільної освіти та родиною є фундаментом для формування всебічно розвиненої особистості, готової до викликів сучасного світу.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт дошкільної освіти: основні положення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://surl.li/hhfghv (дата звернення: 14.09.2025).

2. Положення про дистанційну форму здобуття дошкільної освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 26.06.2025 року № 926 URL : https://ips.ligazakon.net/document/MN030109?an=2 (дата звернення 14.09.2025 р.)

3. Березовська Л. І. Партнерська взаємодія в системі дошкільної освіти: зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. конф. «Педагогіка партнерства в умовах модернізації дошкільної освіти: теорія та практика» Одеса: Візаві, 2021. С. 8 – 13 URL : https://dspace.oano.od.ua/server/api/core/bitstreams/7d6e58ab-8f37-4d9d-aa3b-b7291bcb1b48/content

Громяк Вікторія,
завідувач ЗДО №2 «Росинка»
Покровської міської ради
Донецької області

Інноваційна модель роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в закладі дошкільної освіти

Анотація. *У тезах представлено інноваційну модель роботи з дітьми з особливими освітніми потребами на базі закладу дошкільної освіти «Росинка». Досвід демонструє, як інтеграція універсального дизайну навчання (UDL), STEAM-підходів, EdTech-інструментів, VR-технологій та арт-терапії створює інклюзивне середовище, що сприяє гармонійному розвитку та соціалізації дітей. Особливу увагу приділено практикам психоемоційної підтримки та активному партнерству «заклад-родина-громада». Запропонована модель є масштабованою та може бути використана для формування безбар'єрного освітнього простору в умовах сучасних викликів, зокрема післявоєнного відновлення.*

Ключові слова: *інклюзія, дошкільна освіта, універсальний дизайн навчання, STEAM-підходи, EdTech, VR-технології, арт-терапія, психоемоційна підтримка, особливі освітні потреби, партнерство «заклад-родина-громада», штучний інтелект, гібридні формати, безбар'єрне середовище.*

Сучасний світ вимагає від освіти не лише передавати знання, а й формувати цінності толерантності, емпатії та соціальної відповідальності. Дошкільна освіта є першим кроком дитини у цей світ, і саме тут закладаються основи її подальшого соціального та емоційного розвитку.

Упровадження інклюзивної освіти дітей з особливими освітніми потребами (далі – діти з ООП) раннього та дошкільного віку передбачає створення для них комфортного освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини та забезпечило б належні умови для здобуття освіти відповідно до Базового компонента дошкільної освіти, отримання корекційно-розвиткових послуг, спрямованої на усунення порушень психофізичного розвитку дитини, ранньої соціалізації тощо [2].

Досвід роботи закладу дошкільної освіти переконує: інклюзія – це не додаткова опція, а фундаментальний принцип сучасної педагогіки. Особливої уваги потребують спеціальні групи, де діти з ООП отримують індивідуальний маршрут розвитку та можливість безпечної соціалізації.

Сьогодні система дошкільної освіти України переживає найбільші виклики за роки незалежності. Війна, масова міграція, зростання кількості дітей з психоемоційними травмами та ООП поставили перед педагогами завдання не лише навчати, а й підтримувати, відновлювати, мотивувати.

Інклюзивна дошкільна освіта у 2025 році вже не є просто освітньою стратегією – це соціальний обов'язок та основа відновлення нації. Саме тому прийняття нового Закону України «Про дошкільну освіту» [1] стало важливим етапом реформування галузі, розширивши можливості для створення мобільних інклюзивних груп, сімейних дитсадків та освітніх хабів у громадах.

У таких умовах ключовим завданням стає пошук інноваційних рішень, які поєднують сучасні технології, педагогічні підходи та емоційну чутливість. Особливу роль у цьому процесі відіграє досвід закладів, які стають пілотними майданчиками змін.

Сучасна інклюзія ґрунтується на поєднанні педагогічних, психологічних, медичних та соціальних підходів [1]. Її ключові принципи:

- Універсальний дизайн навчання – створення гнучкого середовища, яке відповідає різним стилям навчання та потребам дітей.
- Індивідуалізація маршрутів розвитку – складання індивідуальної програми розвитку з фокусом на сильні сторони дитини.
- Комплексність підтримки – співпраця педагогів, логопедів, психологів, медиків, соціальних служб та громадських організацій.
- Активне партнерство з родиною – залучення батьків до розробки стратегій навчання та психоемоційної підтримки.

ЗДО №2 «Росинка» став єдиним осередком у місті для впровадження моделі інноваційної інклюзії, яка поєднує традиційні підходи та сучасні технології (*рис.1*).

Модель інноваційної інклюзії ЗДО №2 «Росинка»

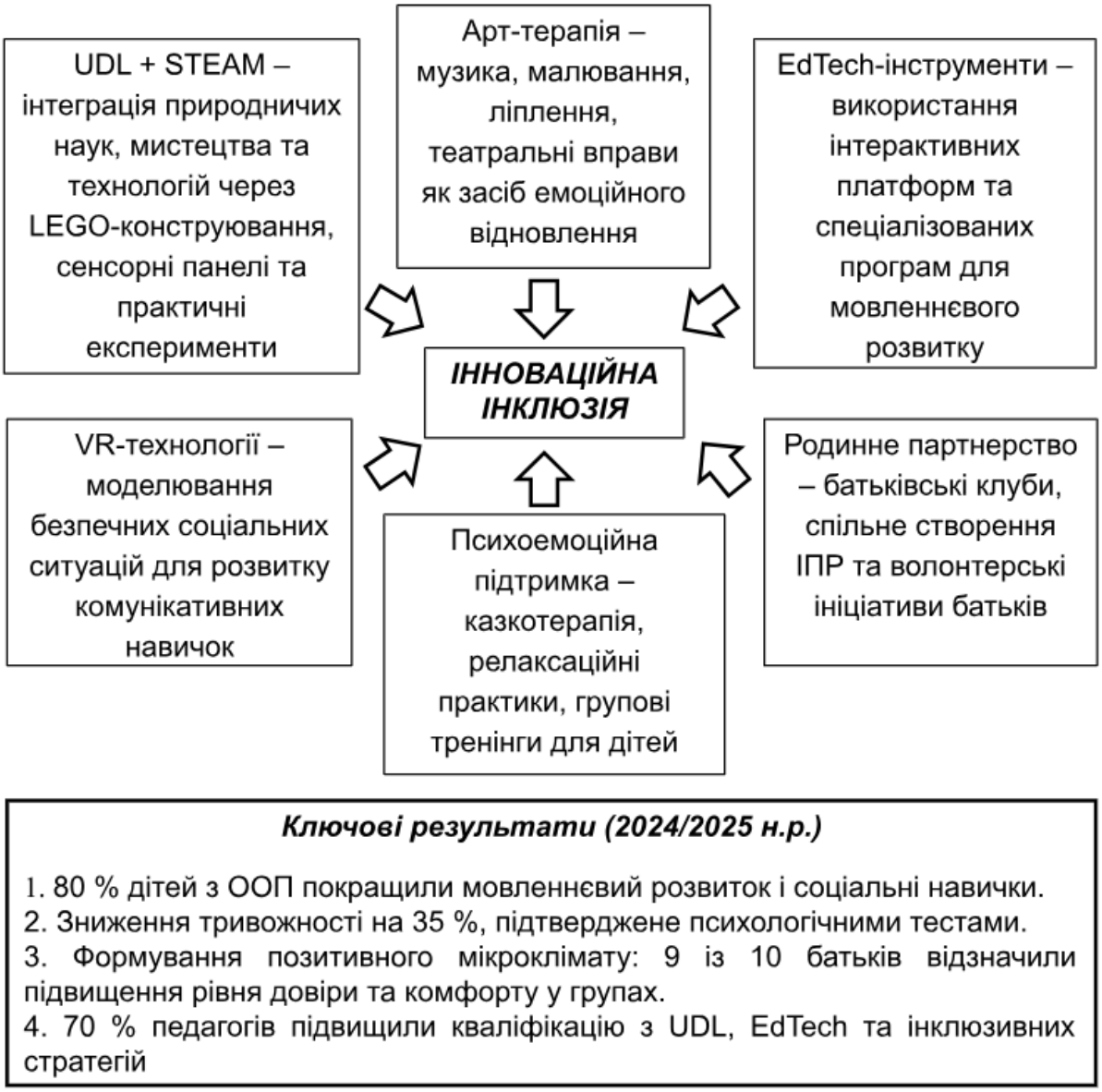

Рис.1 *Модель інноваційної інклюзії ЗДО №2 «Росинка»*

Досвід ЗДО № 2 «Росинка» доводить, що інтеграція UDL, STEAM, EdTech, VR та арт-терапії створює не просто нову модель інклюзії – вона формує середовище,

де кожна дитина відчуває свою цінність, а кожен педагог стає агентом позитивних змін.

Запропонована модель є масштабованою та може бути впроваджена в інших закладах дошкільної освіти. Її практичне значення полягає у формуванні безбар'єрного освітнього простору, що забезпечує рівні можливості для всіх дітей та зміцнює партнерство між родинами, педагогами і громадами.

Інклюзія – це не лише про навчання, це про майбутнє країни. Кожна дитина, яка сьогодні отримує підтримку і віру у власні сили, завтра стає громадянином, здатним творити сильну, демократичну та гуманну Україну.

Список використаних джерел

1. Про дошкільну освіту: Закон України від 19.11.2024 р. № 3788-IX [Чинний від 2025-01-01]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text (дата звернення: 15.09.2025).
2. Щодо створення інклюзивного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти: Лист МОН від 25.06.2020 р. № 1/9 - 348 URL: https://mon.gov.ua/npa/shodo-stvorennya-inklyuzivnogo-osvitnogo-seredovisha-v-zakladah-doshkilnoyi-osviti (дата звернення: 15.09.2025).
3. ЮНІСЕФ підтримує зобов'язання уряду та партнерів інвестувати в догляд, навчання та захист найменших українців: веб-сайт. URL: https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/unicef-welcomes-government-and-partners-commitment-invest-ukraines-youngest

Давидова Марина,
доцент Харківського національного
педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди

Формування компетентностей дошкільнят: ефективна взаємодія між закладом освіти та сім'єю

Анотація. *У статті розглядається значення та механізми партнерської взаємодії між закладами дошкільної освіти та сім'єю як ключової умови для ефективного розвитку дитини. Наголошується, що таке партнерство є комплексною системою, що забезпечує єдність виховних вимог, двосторонній обмін інформацією та створює гармонійний освітній простір. У тексті детально аналізується, як спільні зусилля батьків і педагогів сприяють формуванню ключових компетентностей дошкільників.*

Ключові слова: *партнерство, заклад дошкільної освіти, сім'я, дошкільний вік, компетентності, співпраця, соціалізація, виховний простір, комунікація, особистісний розвиток.*

В основі ефективного розвитку дитини дошкільного віку лежить партнерська взаємодія між закладом дошкільної освіти та сім'єю. Це не просто співпраця, а цілісна система, де обидві сторони об'єднують свої зусилля, знання та ресурси для формування ключових компетентностей дитини.

Партнерство — це спільна відповідальність і взаємна повага. Воно означає, що ЗДО і сім'я мають спільні цілі та працюють як єдина команда, а не як окремі інститути. Такий підхід має кілька ключових переваг. Перш за все це єдність вимог,

тобто коли батьки та педагоги дотримуються одних і тих же правил і підходів, дитина не відчуває розгубленості. По-друге, це двостороння інформованість. Батьки отримують професійні знання про розвиток дитини, а педагоги — унікальні відомості про її індивідуальні особливості, інтереси та поведінку вдома. По-третє, це гармонійний розвиток. Він включає єдиний виховний простір, створений завдяки партнерству, забезпечує безперервність і послідовність освітнього процесу [1, с. 53].

Саме це дозволяє ефективно формувати ключові компетентності у дітей дошкільного віку. Адже компетентність — це не просто знання чи навички, а інтегрована здатність дитини застосовувати їх у реальних життєвих ситуаціях. У дошкільному віці формування компетентностей є ключовим, оскільки вони є фундаментом для подальшого навчання та успішної адаптації у суспільстві [3, с. 84].

До основних компетентностей дошкільника відносяться:

Особистісна компетентність: самооцінка, ініціативність, емоційний інтелект. Вихователі підтримують самостійність, ініціативність та самооцінку дитини. Батьки дають дитині невеликі доручення, заохочують її спроби робити щось самостійно (наприклад, одягатися, прибирати іграшки), тим самим підсилюючи впевненість у собі.

Соціально-громадянська компетентність охоплює здорові стосунки з оточуючими, вміння взаємодіяти з різними людьми, виявляти емпатію та співчуття, а також дотримання правил і норм поведінки. Дотримання правил допомагає дитині усвідомити межі дозволеного і нести відповідальність за свої вчинки. Ця компетентність допомагає дитині стати відповідальним членом суспільства.

Комунікативна компетентність: вміння висловлювати свої думки, слухати інших, вести діалог. Діти вчяться спілкуватися з однолітками та дорослими, дотримуватися правил групи, вирішувати конфлікти. Батьки закріплюють ці навички, навчаючи дитину висловлювати свої думки, слухати інших, ділитися іграшками вдома або на дитячому майданчику.

Навчально-пізнавальна компетентність: допитливість, бажання пізнавати нове, вміння досліджувати. Навчання відбувається в ігровій формі: дослідження природи, експерименти з водою та піском. Батьки продовжують пізнавальну діяльність, разом читаючи книжки, відвідуючи музеї, проводячи час на природі.

Математична та природнича компетентність закладає основи для логічного мислення, розуміння причинно-наслідкових зв’язків та базових наукових понять. Вона розвивається через ігри та дослідження. Математична частина включає: елементарні уявлення про числа, знання форм і розмірів, навички сортування та класифікації. Природна частина включає розвиток допитливості у дітей, елементарні знання про явища природи, проведення простих експериментів.

Отже, заклад дошкільної освіти та сім’я є двома головними інститутами, що впливають на розвиток дитини. Ефективна взаємодія між ними створює єдиний виховний простір, де:

Цілі та методи виховання узгоджені: батьки та педагоги працюють в одному напрямку, що запобігає конфліктам та дезорієнтації дитини.

Обмін інформацією є двостороннім: педагоги отримують цінні відомості про особливості дитини вдома, а батьки – про її поведінку та успіхи в садку.

Підтримка є взаємною: батьки можуть отримати професійні поради, а педагоги – допомогу у проведенні заходів, організації екскурсій тощо.

Тому, для досягнення успішного партнерства необхідно використовувати різноманітні форми роботи.

Для педагогів:

Індивідуальні консультації допомагають обговорити проблеми та успіхи конкретної дитини, індивідуальні особливості розвитку та знаходити спільні шляхи вирішення можливих труднощів.

Батьківські збори та семінари-практикуми проводяться для обміну досвідом, обговорення важливих питань виховання та навчання, забезпечують теоретичні знання та практичні навички.

Проєкти та спільні заходи включають спортивні свята, виставки робіт, спільні екскурсії, театральні вистави, творчі майстерні, концерти, де батьки та діти можуть провести час разом і побачити прогрес один одного. Такі заходи зближують сім'ї та педагогів, перетворюючи їх на єдине співтовариство.

Використання сучасних технологій: спільні чати, електронні щоденники, де можна оперативно обмінюватися інформацією, фотографіями та відео, закриті групи в соціальних мережах**.**

Для батьків:

Участь у житті групи: допомога у проведенні занять, участь у святах, читання книжок дітям.

Постійний зворотний зв'язок: регулярне спілкування з вихователем для обговорення прогресу дитини.

Виконання спільних завдань: домашні проєкти, наприклад, виготовлення годівнички для птахів або сімейного дерева.

Створення батьківських комітетів: активна участь у прийнятті рішень щодо життя дитячого садка.

Розглянемо приклад формування соціально-громадянської компетентності.

У садочку: вихователь проводить заняття на тему «Правила поведінки у громадському транспорті», обговорює з дітьми, як поступитися місцем старшим, не шуміти, дякувати.

У сім'ї: батьки, перебуваючи з дитиною в автобусі, закріплюють ці знання на практиці: звертають увагу на те, як інші пасажири поводяться, пропонують дитині самостійно знайти вільне місце, похваливши її за правильну поведінку.

Без взаємодії між садком та сім'єю, знання, отримані в одному середовищі, можуть не бути застосовані в іншому, що значно знижує ефективність навчання [2, с. 47].

Таким чином, ефективна взаємодія між закладом освіти та сім'єю є не просто бажаною, а критично важливою умовою для повноцінного формування компетентностей дошкільнят. Це партнерство, де кожна сторона доповнює одна одну, створюючи цілісний, гармонійний та ефективний процес виховання, що готує дитину до успішного майбутнього. Лише працюючи як єдина команда, дорослі можуть створити найкращі умови для формування у дитини життєво важливих компетентностей.

Список використаних джерел

1. Зайцева Л.І., Прокопенко Л.Д. Співпраця закладу дошкільної освіти з родиною: теоретико-методичні аспекти: навчальний посібник. Одеса: ОНУ імені І.І. Мечникова. 2023. 140 с.

2. Коваленко О.В. Методика організації взаємодії дошкільного закладу з сім'єю: практикум. Київ: КНПУ імені Михайла Драгоманова. 2024. 112 с.

3. Синиця Н.М. Педагогіка партнерства в дошкільній освіті: навчально-методичний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 2022. 160 с.

Думка Світлана,
вихователь ЗДО № 1
Красилівської міської ради
Хмельницької області

Партнерська взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї у формуванні компетентностей дітей дошкільного віку

Анотація. *Чинником формування різних компетентностей дошкільників — мовленнєвої, соціальної, громадянської, пізнавальної та емоційно-ціннісної. У статті аналізуються теоретичні підходи до партнерства в освітній сфері, визначаються Партнерська взаємодія між закладом дошкільної освіти і сім'єю виступає суттєвим принципи та умови ефективної взаємодії, розглядаються форми та методи співпраці між педагогами та батьками. Також висвітлюється роль такої взаємодії у підвищенні готовності дітей до навчання в школі. На основі літературних джерел здійснено узагальнення позитивного досвіду, а також виокремлені проблеми й шляхи їх подолання.*

Ключові слова: *партнерська взаємодія, заклад дошкільної освіти, сім'я, компетентності дітей дошкільного віку, готовність до навчання, форми співпраці.*

У сучасних умовах освіти дедалі більшу увагу приділяють компетентнісному підходу, що передбачає не лише знання, але й сформованість умінь, соціальних навичок, критичного мислення, самоорганізації, емоційної і соціальної зрілості дитини. Заклад дошкільної освіти та сім'я є двома ключовими середовищами, які, перебуваючи в партнерській взаємодії, можуть найбільш ефективно сприяти розвитку цих компетентностей. Принцип педагогіки партнерства закладає основу для спільної відповідальності, відкритого спілкування, обміну знаннями та досвідом між педагогами і батьками. Але на практиці існують труднощі: недостатня готовність батьків, слабкий рівень комунікації, нестача ресурсів або методичної підтримки для педагогів.

Метою статті є проаналізувати теоретичні засади партнерської взаємодії, окреслити основні форми й методи такої співпраці, а також показати, яким чином вона може сприяти формуванню компетентностей дітей дошкільного віку.

Саме в дошкільному віці закладаються основи ключових компетентностей: уміння спілкуватися, пізнавати, взаємодіяти з довкіллям, дбати про власне здоров'я. Водночас процес формування цих компетентностей є багатогранним і потребує узгоджених дій усіх учасників освітнього процесу.

Важливою умовою ефективності є партнерська взаємодія закладу дошкільної освіти (ЗДО) та сім'ї. Родина виступає першою соціальною інституцією для дитини, тоді як дитячий садок стає простором для розширення її досвіду, соціалізації та підготовки до школи. Від рівня співпраці цих двох середовищ залежить гармонійність розвитку дитини.

У педагогіці партнерство трактується як система взаємин, що ґрунтується на рівноправності, довірі та взаємній відповідальності. Згідно з ідеями С. Русової, батьки і педагоги не повинні змагатися у впливі на дитину, а мають доповнювати один одного, створюючи єдиний виховний простір.

В. Сухомлинський підкреслював, що виховання починається у сім'ї, а педагог лише продовжує і поглиблює ті засади, які заклали батьки. А. Макаренко наголошував на необхідності «єдиної лінії виховання» – коли вимоги родини та закладу освіти не суперечать одна одній.

Сучасні дослідження (О. Кононко, Н. Лисенко) розглядають партнерство як інтеграцію ресурсів сім'ї та освітнього закладу, що дозволяє досягти максимальної ефективності розвитку дитини.

У нормативно-правовій базі України принцип партнерської педагогіки закріплений у Законі «Про освіту» (2017 р.), де зазначається, що основою освітнього процесу є «співпраця, рівність та взаємоповага між усіма учасниками». Базовий компонент дошкільної освіти (2021 р.) акцентує увагу на необхідності формування ключових компетентностей саме у взаємодії з сім'єю.

Форми та методи партнерської взаємодії з батьками

Форми співпраці поділяють на традиційні та інноваційні.

Традиційні форми:

Батьківські збори – колективне обговорення освітніх завдань і проблем виховання.

Індивідуальні консультації – діалог між педагогом і батьками щодо особливостей розвитку дитини.

Відкриті заняття та дні відкритих дверей – демонстрація освітнього процесу, що сприяє прозорості та довірі.

Анкетування й бесіди – виявлення очікувань і потреб сімей.

Інноваційні форми:

Тренінги для батьків (психологічні, педагогічні) з розвитку навичок позитивного спілкування, запобігання конфліктам.

Майстер-класи за участю дітей та дорослих (кулинарні, мистецькі, екологічні).

Сімейні клуби – регулярні зустрічі для обговорення актуальних тем виховання.

Проєктна діяльність (створення фотоальбомів, виставок, театралізованих виступів).

Використання ІКТ – онлайн-консультації, спільні чати, відеоконференції, що особливо актуально в умовах цифровізації.

Поєднання традиційних і сучасних методів дозволяє врахувати різні потреби батьків і створює гнучку систему взаємодії.

Роль сім'ї у формуванні ключових компетентностей дітей дошкільного віку

Формування компетентностей є результатом синергії сімейного та освітнього впливів.

1. Соціально-комунікативна компетентність. Родина є першим середовищем, де дитина навчається спілкуватися, дотримуватися норм поведінки. Завдяки партнерству з педагогами ці навички переходять у ширший соціальний простір.

2. Мовленнєва компетентність. Щоденне спілкування, читання книжок, розповідання казок батьками формує словниковий запас, зв'язне мовлення. У ЗДО це закріплюється через заняття з розвитку мовлення та театралізовану діяльність.

3. Когнітивна компетентність. Родина стимулює пізнавальний інтерес через ігри, спостереження, екскурсії. Педагоги забезпечують системність і наукову спрямованість пізнавальної діяльності.

4. Емоційно-ціннісна компетентність. У теплій сімейній атмосфері дитина вчиться співпереживати, довіряти, виявляти емпатію. Педагоги сприяють розвитку цих якостей у колективі.

5. Фізична та здоров'язбережувальна компетентність. Батьки формують первинні звички здорового способу життя, а заклад освіти доповнює їх організованими заняттями фізкультурою, валеологічними вправами.

Приклади ефективної співпраці ЗДО та батьків

У практиці українських дошкільних закладів успішно застосовуються:

спортивні змагання «Тато, мама і я – спортивна сім'я»;

спільні творчі виставки «Моя родина – моя гордість»;

сімейні читання з обговоренням казок;

благодійні ярмарки та екологічні проєкти.

У багатьох країнах Європи функціонують «батьківські асоціації», які мають право брати участь у плануванні діяльності дитячого садка. У Скандинавії поширені «сімейні дні», коли батьки стають повноправними учасниками освітнього процесу на один день. У США активно використовується концепція «сімейно-шкільних партнерств» Дж. Епстайн, яка передбачає шість напрямів співпраці: комунікація, залучення батьків до навчання вдома, волонтерство, участь у прийнятті рішень, співпраця з громадою.

Попри значні успіхи, партнерська взаємодія стикається з проблемами:

брак часу у батьків через зайнятість;

низький рівень педагогічної культури деяких сімей;

відсутність довіри до освітніх інституцій; формальність участі у заходах.

Різні очікування і розуміння ролей між батьками та педагогами (наприклад, батьки можуть чекати, що все «робитиме» педагог, або навпаки — велику участь, але не мати часу чи навичок).

Вплив соціально-культурних факторів: традиційні погляди на роль сім'ї, рівень освіти батьків, економічні умови, географічні відмінності.

Шляхи подолання:

розвиток «батьківської компетентності» через систематичні просвітницькі заходи;

використання онлайн-платформ для гнучкої комунікації;

індивідуалізація співпраці, врахування інтересів і можливостей кожної родини;

створення ситуації успіху для батьків, де їхня участь цінується й підтримується.

Оцінювати ефективність партнерства: збирати зворотний зв'язок від батьків, аналізувати розвиток компетентностей дітей, спільно коригувати роботу.

Інтегрувати партнерську взаємодію в плани освітнього закладу як постійний компонент (напр., у навчальну програму, внеурочні активності).

Забезпечити професійний розвиток педагогів у сфері партнерства, психології сім'ї, компетентнісного підходу.

Висновки

Партнерська взаємодія між ЗДО та сім'єю є необхідною умовою формування компетентностей дітей дошкільного віку. Вона забезпечує цілісність виховного процесу, сприяє розвитку комунікативних, когнітивних, емоційних і фізичних умінь дітей, підготовці до школи та соціалізації.

Ефективність партнерства залежить від відкритості педагогів, активної позиції батьків, використання різноманітних форм і методів співпраці. Сучасні виклики вимагають поєднання традиційних та інноваційних підходів, що дозволяють будувати гнучку, дружню і результативну взаємодію.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти України. – К., 2021.

2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2020 р.

3. Бех І. Д. Виховання особистості: Сходження до духовності. – К., 2006.

4. Кононко О. Л. Дошкільна освіта: теорія і практика. – К.: Освіта, 2019.

5. Лисенко Н. В. Партнерська взаємодія закладу дошкільної освіти і сім'ї. – Харків, 2020.

6. Макаренко А. С. Лекції про виховання дітей. – К., 1988.

7. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. – К., 1977.

8. Русова С. Ф. Вибрані педагогічні твори. – К., 1996.

9. Epstein J. School, Family, and Community Partnerships. – Boulder, 2018.

10. Sheridan S., Knopf H. Parent Involvement in Early Childhood Education. – New York, 2016.

Єщенко Ганна,
директорка
Долгая Марина,
вихователь-методист
Шорохова Тетяна,
музичний керівник
ЗДО №18 «Росинка»
Бахмутської міської ради
Донецької області

Педагогіка партнерства: лайфхаки взаємодії закладу дошкільної освіти з батьками вихованців

Анотація. *У тезах висвітлюється унікальний досвід закладу дошкільної освіти «Росинка» у патріотичному вихованні дітей та їхніх батьків на засадах козацької педагогіки. З огляду на виклики воєнного часу, детально описано трансформацію роботи в дистанційний формат та активне залучення батьків до співпраці. Наводяться конкретні приклади інноваційних онлайн-проєктів, а також успішні волонтерські ініціативи. Тези демонструють, як партнерство педагогів, батьків та козацтва сприяє формуванню громадянської компетентності учасників освітнього процесу, підтримує психоемоційне благополуччя та утверджує національну ідентичність в умовах сьогодення.*

Ключові слова: *педагогіка партнерства, козацька педагогіка, патріотичне виховання, дистанційна освіта, волонтерство, онлайн-проєкти, громадянська компетентність, взаємодія з батьками, національна ідентичність.*

Громадянська компетентність – це не лише вимога професійного стандарту керівників і педагогів, а й обов'язкова складова освітньої програми для дітей. «Соціально-громадянська компетентність дошкільнят визначена Державним стандартом дошкільної освіти (далі – БКДО) як одна з ключових» [1, с. 1222].Саме тому патріотичне виховання є одним із основних напрямків роботи закладу дошкільної освіти (ясла-садка) №18 «Росинка» управління освіти Бахмутської міської ради (далі – «Росинка»).

Колектив закладу реалізує задачу національно патріотичного виховання на засадах козацької педагогіки, майже 23 роки, у співпраці з Бахмутською козачою Паланкою, формуючи в дітей та їх батьків почуття національної гідності.

В умовах воєнного часу освітній процес закладу переведено в дистанційний формат і ключовим етапом роботи стало активне залучення батьків до спільної діяльності. На сьогодні в «Росинці» здобувають освіту 89 вихованців із них 69 перебувають в Україні, ще 20 – за кордоном.

Ми продовжуємо ефективну співпрацю з Олександром Галушкою, генерал-отаманом козацтва, польовим гетьманом Донбаського прифронтового округу, та Юрієм Мельничуком, генерал-отаманом Українського козацтва, директором Науково-освітнього центру патріотичного виховання молоді Університету «Україна».

Наша спільна робота об'єднала педагогів, батьків, дітей та представників козацтва у своєрідний «педагогічний ланцюжок», що дозволяє впроваджувати інноваційні методи патріотичного виховання. Співпраця з батьками висвітлюється на офіційному сайті закладу дошкільно освіти (далі – ЗДО), Facebook-сторінці та Viber-групах.

Онлайн-простір закладу став платформою для різноманітних заходів, зокрема, інтерактивні консультації, вебвітрини, челенджі та флешмоби, тематичні тижні,

проєктна діяльність, музейна онлайн-педагогіка, волонтерські ініціативи та участь у всеукраїнських і міжнародних конкурсах. Серед найуспішніших прикладів нашої спільної роботи – онлайн-дошка Padlet «Україна – незалежна, єдина і неподільна», онлайн-зошит Book Creator «Козацькому роду нема переводу», мініенциклопедія для дітей і батьків «Український путівник» та онлайн-конкурс сімейних ерудитів «Україна в числах».

Козацька педагогіка – це золотий ключ до духовного світу дитини, і музика є одним із найпотужніших інструментів для його відкриття, саме використання елементів козацької культури у музично-виховній роботі сприяє розвитку моральних цінностей та емоційної стійкості всіх учасників освітнього процесу.

Особливо успішними, найефективнішими формами роботи з батьками є ті, що поєднують розвагу та навчання. Такими стали тематичні розваги та музичні флешкарти, такі як «Козачата ми маленькі – діти України-неньки» та «Рідний край, де живемо, Україною звемо». Яскравим прикладом інноваційного підходу стала інтерактивна форма літературного крос-промоушна під назвою «Родинний код вишиванки». Тематичні свята, театральні вистави, психологічні тренінги та інформаційні сесії сприяють створенню безпечного освітнього простору для дітей.

У складні часи для країни педагоги «Росинки» не залишаються осторонь та активно долучаються до волонтерської діяльності у ХАБах центрів підтримки бахмутян у Києві, Броварах, Черкасах. Поєднання професійної діяльності з волонтерством, стало доказом сили партнерства педагогів, батьків і громади, а козацька педагогіка допомагає підтримувати емоційне й ментальне здоров’я дітей та дорослих.

Важливим досягненням у нашому ЗДО стало видання методичного посібника «Козацька педагогіка в онлайн-просторі дошкілля» (автори: Г. Єщенко, М. Долгая, Т. Шорохова), до якого увійшли сценарії свят, розваг, проєкти та сучасні форми взаємодії з батьками.

Результатом системної роботи з питань національно-патріотичного виховання та козацької педагогіки є значні досягнення наших педагогів, вихованців та їх батьків. Протягом останнього року учасники освітнього процесу ЗДО здобули 13 дипломів за участь у всеукраїнських та міжнародних творчих конкурсах національно-патріотичної спрямованості.

«У воєнні часи важливо не лише долати труднощі, а й утверджувати національну неповторність, духовний зв’язок між поколіннями, моральні цінності, які складають суть українського народу» [2, с. 9]. Спільна робота педагогів і батьків – це не лише професійний обов’язок, а й місія: виховувати майбутнє України, даруючи дітям любов до Батьківщини, віру у власні сили та гордість за свій народ.

Список використаних джерел

1. Єщенкко Г.А. Козацька педагогіка як фактор формування ментального здоров’я в онлайн-просторі дошкілля: зб. тез доп. учасн. XXII Всеукр. наук.-практ. конф. «Молодь: освіта, наука, духовність» Київ: Університет «Україна», 2025. С.1221–1224

2. Єщенкко Г.А. Долгая М.М. Шорохова Т.В. Козацька педагогіка в онлайн-просторі дошкілля: метод. посіб. Київ: Академ-періодика, 2025-112с.

Касіян Лариса,
вихователь ЗДО №3
Кам'янець-Подільської ОТГ
Хмельницької області

Використання нейроігор та вправ в корекційно-розвитковій роботі з дітьми з особливими освітніми потребами дошкільного віку

Анотація. *Сьогодення вимагає постійного розвитку, вдосконалення методів та прийомів, що підвищують ефективність освіти виховання і корекційного впливу на розвиток дітей з особливими освітніми потребами. Нейроігри та вправи мають великий вплив на розвиток дитини, вони спрямовані на збереження здоров'я, корекцію та профілактику відхилень у їхньому розвитку. У статті висвітлено методику проведення нейроігор та вправ, що сприяють розвитку нейромоторних та когнітивних процесів у дошкільників з особливими освітніми потребами.*

Ключові слова: *нейроігри, міжпівкульні зв'язки, діти з особливими освітніми потребами, когнітивні процеси, кінезіологічні вправи, нейрогімнастика, сенсорна інтеграція.*

Актуальність даної теми полягає у важливості дитини з особливими освітніми потребами навчитися встановлювати та поглиблювати соціальну взаємодію з однолітками, педагогами та дорослими. Однією зі складових елементів такої роботи є кінезіологічна корекція та нейрогімнастика. Знаходячись в центрі міжпредметних зв'язків педагогіки, психології та медицини використання кінезіологічних вправ та нейроігор дозволяє фахівцю сформувати «територію контакту» із дитиною з особливими освітніми потребами, лінію доторку, що розвивається через гру, активізує зацікавленість дитини у власних позитивних результатах (виходить – не виходить). Кінезіологічні вправи та нейроігри належать до здоров'язбережувальних технологій. Вправи спрямовані на збереження здоров'я дітей, корекцію та профілактику відхилень у їхньому розвитку.

Саме зараз, аналізуючи тенденції розвитку методик, використання яких прогнозує активізацію роботу мозку через використання кінезіологічних вправ та нейроігор можна з впевненістю говорити про перехід від традиційної пальчикової гімнастики до використання великого комплексу вправ, які дозволяють дитині активно розвивати наявний психічний потенціал.

Основні завдання нейроігор:

- Розвиток міжпівкульних зв'язків;
- Синхронізація роботи обох півкуль головного мозку;
- Координація рухів;
- Моторне планування;
- Покращення розумової діяльності;
- Поліпшення уваги, пам'яті, швидке відтворення інформації;
- Розвиток дрібної та загальної моторики;
- Розвиток мовлення;
- Розвиток здібностей до виконання симетричних та асиметричних рухів;
- Зняття стресу, напруження;
- Попередження порушень, пов'язаних зі сприйняттям простору та часу.

Використання нейроігор та вправ може бути ефективним методом для покращення комунікативних навичок у дітей з особливими освітніми потребами. Ці методи допомагають стимулювати нервову систему, розвивати когнітивні та моторні

процеси, а також покращувати сприйняття та розуміння мовлення. Крім того, нейроігри та вправи можуть бути цікавими та корисними для дітей, що сприяє покращенню мотивації та результативності роботи педагога.

Для поліпшення результативності корекційно-розвиткової роботи потрібно враховувати умови проведення вправ та ігор:

- Вправи можна проводити у будь-який час як динамічні паузи або як частину заняття;
- Тривалість проведення 3-5 хвилин, у цілому це може становити від 25-30 хвилин на день;
- Чітка структура та послідовність дій;
- Візуальні підказки;
- Адаптація під можливості дитини;
- Обов'язкове позитивне підкріплення та створення ситуації успіху;
- Звертати увагу на зусилля дітей з ООП, а не на результати;
- Вправи проводять стоячи або сидячи за столом.

Для ускладнення вправ можна використовувати:

- Прискорення темпу виконання завдань;
- Виконання з заплющеними очима;
- Долучати мовлення до рухів пальців;
- Виконання вправ різними пальчиками.

Переваги використання нейроігор та вправ:

- Ігрова форма навчання;
- Емоційна привабливість;
- Багатофункціональність;
- Формування стійких пізнавальних процесів;
- Формування партнерської взаємодії між дитиною та педагогом.

У закладі дошкільної освіти №3 у спеціальній групі №3 виховуються 12 дітей з особливими освітніми потребами. Педагогами групи були використані та адаптовані для дітей з особливими освітніми потребами такі нейрозавдання:

Завдання 1. Підбери квадратики відповідно кольору та цифри.

Завдання 2. Одночасно правою та лівою рукою покажи два однакових за кольором кола в зазначеній послідовності.

Завдання 3. Покажи кола лівою та правою долоньками відповідного до пальчика кольору одночасно.

Завдання 4. Підбери ялиночки згідно з кольором та цифрою, що зображені на трикутниках.

Завдання 5. Вказівним пальцем правої та лівої долоньки спустися згори вниз по «стежинкам».

Завдання 6. Лівою та правою рукою спускайся вниз по «стежкам».

Завдання 7. Пройди по фігурах вказаними пальчиками лівої та правої долоні.

Завдання 8. Пройди по кружечках лівою рукою показуючи ту кількість пальчиків скільки крапок в колі, а правою, одночасно вказуй на ту ж цифру скільки й крапок. Спускайся згори вниз, потім знизу вгору.

Завдання 9. Правою рукою проходь вказівним пальцем правої руки стежку з колами та одночасно клади ліву долоню на той колір, що відповідає кольору кола. Наприклад: жовте коло - жовта долонька і т. д.

Завдання 10. Закресли кола, як це зазначено на зразку. Спочатку ліву колонку одночасно двома руками. Потім праву, теж одночасно.

Завдання 11. Намалюй стрілочки в тому ж напрямку, що відповідає кольору квадрата, що зображені вище.

Завдання 12. Знайди квітку того ж кольору, що й коло, та одночасно покажи правою та лівою рукою однакові квітки.

Завдання 13. Правою рукою спускайся вниз по «змійці», а лівою одночасно показуй жест відповідно до кольору квадрата.

Завдання 14. «Кулак-долоня-ребро».

Вивчи вірш:

Соловей, соловей
Прилетів до дверей.
Сядь до мене на поріг,
Я спекла тобі пиріг.

Розкажи його вголос, на кожне слово показуючи рух: кулак (кола), ребро (прямокутники) та долоньки.

Також у своїй роботі з дітьми ми використовуємо нейровправи на розвиток сенсорної інтеграції, цей підхід спрямований на розвиток обробки сенсорної інформації дитиною. Завдяки спеціально розробленим матеріалам, які стимулюють різні сенсорні системи (такі як дотик, зір, слух тощо), дитина може краще відчувати та інтегрувати різноманітні сенсорні враження. Для таких вправ ми використовуємо м'ячики, сенсорні мішечки, нейрокубики, нейромолоточки, іграшки-сортери, логічні цифри, лазери на пальчики, нейролавку, конуси з насадками, природні матеріали (пісок, вода, крупи, шишки), нейродоріжки, кольорові браслети, кольорові олівці, різнобарвні помпони для сортування, сенсорні куби.

Застереження:

- Не слід починати роботу зі зниженням порогу судомної готовності, епілептичними нападами та абсансними формами епілепсії. При наявності страхів, психічних розладів;
- Не варто займатися, якщо дитина погано себе почуває, вередує, ухиляється від контакту;
- З великою обережністю нейропсихологічні вправи проводять за наявності у дітей серцевих патологій, бронхіальної астми, дисплазії сполучної тканини.

Коли варто застосовувати нейроігри:

- Різного роду синкінезії (супутні рухи) – дитина малює, пише висовуючи язик, хитаючи ніжками;
- Дитині важко самостійно одягатися, зав'язувати шнурівки;
- Порушена загальна координація і недостатній рівень розвитку дрібної моторики;
- Плутає «право» і «ліво», не може запам'ятати дні тижня, місяці, пори року;
- Не розуміє змісту розповіді, не може переказати текст;
- Важко вивчити вірш напам'ять;
- Має труднощі під час викладання візерунка чи малюнка з кубиків, паличок чи мозаїки;
- Погано малює зі зразка;
- Дуже довго включається в роботу;
- Має труднощі в концентрації уваги;
- Імпульсивність;
- Швидко втомлюється;
- Повільна, має слабку уяву, слухає, але «не чує» інструкцію;
- Не вміє логічно мислити;
- Має слабкий словниковий запас;
- Має слабку слухомовленнєву пам'ять;
- Має слабку зорову пам'ять;
- Відчуває труднощі розуміння сюжетної картинки, серії сюжетних малюнків.

Отже, слід зауважити, що нейроігри в закладах дошкільної освіти є ефективним інструментом для дітей з особливими освітніми потребами, спрямованим на корекцію та розвиток нейропсихологічних функцій, таких як пам'ять, увага, мовлення та координація. Ці заняття допомагають покращити мотивацію дитини, полегшити навчання, а також сприяють кращій соціальній адаптації шляхом стимуляції нервової системи та розвитку когнітивних процесів.

Список використаних джерел і літератури

1. Трикоз С. В. Застосування сенсорних ігор та вправ у навчанні дітей з порушеннями інтелектуального розвитку» // Освіта осіб з особливими потребами:виклики сьогодення: – К.: «Наша друкарня». – 2020. – С. 250-264.
2. Гостьова зустріч: Діти дошкільного віку з ООП та вплив нейроігор на їх розвиток https://www.youtube.com/watch?v=S93W4ET9e3I
3. Використання нейрокорекційних вправ у роботі з дітьми з ООП https://www.youtube.com/watch?v=bKx0U10X38A
4. Нейрокорекційна складова у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами https://www.youtube.com/watch?v=NgW7xEueEV4

Клімкіна Наталія,
старший викладач кафедри психології,
інклюзивної освіти, методик
природничо-математичних дисциплін та
технологій Хмельницького обласного
інституту післядипломної педагогічної
освіти імені Анатолія Назаренка,
кандидат педагогічних наук

Роль батьків та дошкільної установи у формуванні соціальних та здоров'язбережувальних компетенцій дітей у процесі підготовки до літніх розваг (батути)

Анотація. *В статті проаналізована наявна література, яка стосується специфіки перебування дітей на батутах. Запропоновані ті підходи (ІКТ-технології, бесіди, вірші), які можуть використати батьки з метою формування життєвих компетентностей, які вказані в Базовому компоненті дошкільної освіти, а також для формування правильної поведінки дітей в часі дозвілля.*

Ключові слова: *батути, атракціон, ключові компетентності, Базовий компонент дошкільної освіти.*

Коли настає тепла погода, в місті відкриваються для відвідувачів маса різноманітних атракціонів та розваг, куди можна прийти з дітьми та відпочити. Батути – є чудовою розвагою для неповнолітніх. Ціни є доступними. Можна вибрати різний час перебування дітей на майданчику, а тим часом батьки мають можливість перепочити. Сучасні батути м'які та комфортні, великі, захоплюючі, яскраві, цікаві, пересувні та наче підчікують дітей та їх батьків у скверах, парках, на відкритій місцевості, манячи до себе образами казкових персонажів, загадковістю, а батьків-можливістю перепочити на комфортних лавах. Але, чи завжди це вдається батькам, чи завжди діти повертаються з батутів у гарному настрої та з позитивом? Спробуємо в цьому розібратися.

Основна частина

Мета статті:

- допомогти батькам усвідомити свою відповідальність за поведінку та виховання власних дітей під час дозвілля у процесі формування соціальних та здоров'язбережувальних компетенцій;
- зрозуміти ризики, з якими можуть стикнутися діти під час масового відвідування батутів;
- підказати батькам та родичам, які супроводжують дітей у місцях розваг ефективні дії, які не зіпсують настрою та збережуть позитивні емоції;
- сприяти свідомій взаємодії батьків та дошкільної установи в процесі формування ключових життєвих компетентностей дітей;
- переконати батьків в неприпустимості залишення дітей самих для перебування на атракціоні.

Варто зауважити, що для дітей дошкільного віку ключові компетентності визначаються як інтегрований результат розвитку, виховання та навчання, що забезпечує готовність дитини до школи й життя. Звичайно, що у формуванні різноманітних компетентностей бере участь, як дошкільна установа, так і батьки і все здійснюється в інтеграції з грою, спілкуванням, заняттями. Документ, на який орієнтується дошкільна установа є Базовий компонент дошкільної освіти (редакція 2021 року). До основних компетентностей дітей дошкільного віку відносять наступні: вільне володіння рідною мовою, уміння спілкуватися, висловлювати думки та слухати співрозмовника, розвиток зв'язного мовлення. Важливими також є математичні компетентності, до яких відноситься вміння орієнтуватися у просторі, уявлення про форми та величини та інше. Пропедевтичною компетентністю для життя є природнича компетентність, яка включає пізнання довкілля, розуміння природних явищ, причинно-наслідкових зв'язків, бережливого ставлення до природи, що сформується згодом в екологічний світогляд та мислення. Для діяльнісного підходу до життя важливими навичками є технологічна компетентність дошкільників, сутність якої полягає в умінні застосовувати технічні та побутові знання в повсякденному житті. Для співжиття в колективі маємо розвивати в дошкільників разом із батьками соціальну та громадянську компетентність, яка полягатиме в умінні співпрацювати з іншими, дотримуватися правил у колективі, поважати інших, розвивати почуття справедливості та емпатії. Надзвичайно важливою також для збереження життя та здоров'я є здоров'язбережувальна компетентність, яка допомагає дитині зрозуміти власне тіло, правила дотримання гігієни, важливість рухової активності та завдяки їй, формується уявлення про безпечну поведінку, яка допомагає у збереженні здоров'я та життя. Наявність у дітей дошкільного віку культурної компетентності дозволить розуміти традиції та культурні цінності свого народу та інших народів світу.

Діти часто стикаються із заборонами від батьків або обмеженнями стосовно розваг-і мають розуміти, чому, тож у цих питаннях допоможе формування в дітей дошкільного віку підприємливості та фінансової грамотності, які дадуть дошкільнятам бодай елементарні уявлення про гроші та ощадливість, а також сімейний б'юджет. [1]

Вважаємо, що всі ці компетентності допоможуть дітям правильно та безпечно вести себе під час розваг на батутах. Дана тема розглядається в ряді інтернет-джерел. [2] Висвітлюється також питання доцільності використання дітьми дошкільного віку батутів, рекомендації та правила поведінки на них. [10]

За даними Національної електронної системи спостереження за травмами (NEISS), приблизно 300 000 травм, пов'язаних із стрибками на батуті, щорічно трапляються в Сполучених Штатах, причому значна частка стосується дітей. [5] Отже, є такі дослідження але, як бачимо, вони не стосуються нашої країни. Є інтернет-джерела, я в яких прописані правила безпеки при стрибках на батуті. [8]

Рекомендовані чіткі застереження, які стосуються того, коли не можна стрибати на батуті. [7] Переглядаючи ці джерела, не знайшли конкретних прізвищ

науковців, які працюють над цією темою. Тож хотілося б детальніше зупинитися та запропонувати своє бачення.

Спостереження та опитування батьків-відвідувачів батутів міста Хмельницького (центр міста: парк імені Шевченка, парк імені Чекмана, мікрорайон Гречани, спостереження та опитування 2023-25 років, тепла частина року (пізня весна, літо та рання осінь), було опитано за цей час близько 350 батьків та родичів, які супроводжували дітей) свідчать, що часто доводиться покидати місце розваг раніше запланованого часу через непорозуміння, які виникають: конфлікти через те, що часто діти не можуть поділити між собою місце перебування в певній частині батуту (51 % опитаних), булінг старших над молодшими і навпаки (23 % опитаних) і, навіть, негативний фізичний вплив однієї дитини на іншу, при обставинах, що ці діти є представниками з однієї сім'ї (5 % опитаних), панічна боязнь комах, які могли випадково опинитися на місці площадки розваг, навіть якщо вони можуть і не нести ніяких загроз (17 % опитаних), спрага від динамічних ігор та ситуація, коли батьки цього не передбачили (10 % опитаних), дискомфорт, який міг виникнути від занадто тісного та незручного, чи надміру синтетичного одягу, що впливав на рухи дітлахів, інтенсивність потовиділення, естетичність вигляду та самопочуття врешті-решт, особливо під час спеки (4 % опитаних).

Якщо проаналізувати наведені статистичні дані, то припускаємо, що конфлікти через те, що часто діти не можуть поділити між собою місце перебування в певній частині батуту виникають між тими дітьми, які не вміють іти на компроміси, мають проблеми з вихованням та слухняністю, поступливістю, хочуть лідирувати, нетерплячі в черзі до місця, яке їх зацікавило на ігровому полі, здатні виявляти егоїстичні наміри не тільки в лоні сім'ї, а й за її межами.

Булінг старших дітей над молодшими і навпаки може бути зумовлений агресією, яка накопичується в дитячій психіці внаслідок споживання негативного за змістом інтернет-контенту, бажання домінувати та лідирувати, бажання «розвантаження» в такий спосіб особистої психічної напруги, незадоволеності, посттравматичний синдром. Батути відвідують різні категорії дітей, тож це можуть бути особливі діти і агресія з їхнього боку може бути спричинена тим, що решта дітей не знали і тому не врахували особливостей їх розвитку та специфіки поведінки, тож агресія виявляється, як самозахист або спосіб домогтися свого, або реакція на динамічне, занадто шумне та незнайоме середовище. Ще діти можуть вдаватися до булінгу над іншими, вважаючи, що це буде без наказано, з огляду на те, що частина площі знаходиться поза зоною батьківського та дорослого огляду та контролю, а поруч незнайомі діти, які можуть бути іншої статі та фізично слабшими. Така модель поведінки часто може бути проекцією аб'юзивних стосунків у сім'ї. Тож вважаємо за доцільне обладнувати такі розваги камерами відеоспостереження з метою запобігання таким негативним проявам поведінки неповнолітніх та контролю за їх переміщенням, а також з метою використання, як доказової бази, якщо вже конфлікт, чи нанесення дій, травматичного характеру і сталося. Дуже добре, коли в адміністраторів розваг знаходяться аптечки першої медичної допомоги і вони компетентні їх використовувати при потребі.

Негативний фізичний вплив однієї дитини на іншу, навіть якщо це діти з однієї сім'ї, думаємо, що спричинені навичкою такої поведінки вдома і публічне місце не стає перешкодою для агресивних проявів між рідними. Часто батьки, вилучивши дітей з майданчику батутів, або зреагувавши на зауваження адміністратора розваг, намагаються розібратися в причині конфлікту, розтягти дітей, які схопилися одне за одного і завдають фізичного болю, примирити, але це не завжди допомагає. Доводилося спостерігати, як покинувши батут, така сім'я продовжує голосно з'ясовувати стосунки дорогою додому, привертаючи цим увагу перехожих.

Часто відвідувачі розваг змушені швидше запланованого їх покидати і з негативними емоціями через панічну боязнь дітей комах та представників павукоподібних, які могли випадково опинитися на місці площадки розваг, навіть якщо вони не несуть ніяких загроз. Людям властива ентомофобія (від грец. entomon-комаха та photos-страх), зокрема може виявлятися присутність апіфобії-страху бджіл, особливо, коли в дитини, чи дорослого присутня сильна алергічна реакція на укуси цих комах, мірамофобії-страху мурах, арахнофобії-страху павуків. [6]. Оскільки часто батути розташовують у парках та скверах, існує ймовірність падіння з дерев, заповзання та залітання на ігрову територію різноманітних комах, як от твердокрилих жуків, клопів, перетинчастокрилих бджіл, мурах, представників павукоподібних та різноманітної гусені. Звичайно, що це неможливо передбачити та не завжди можливо людині проконтролювати, тож краща ситуація на тих розважальних майданчиках, де систематично представниками адміністрації ведеться огляд території, вологе прибирання та реагування на такі випадки, а не ігнорування можливих ситуацій. Добре, якщо окрім аптечки, присутня ємність, в яку можна помістити «непроханого гостя» і віднести за межі майданчика, пояснивши дітям та їх батькам, що загроза вже минула. Неприпустимо в присутності дітей вбивати бідну тваринку, яка несвідомо потрапила на територію-це може викликати в дитячій душі страх, жаль, відразу, душевний біль-і враження від свята та розваги будуть зіпсовані. Для інтересу, розвитку дітей, зняття страху, можна запропонувати в безпосередньому перебуванні дитини та комахи, визначити останню за допомогою додатку Seek [4, С.30].

10 % опитаних батьків та родичів, які супроводжували дітей до батутів зізнавалися, що не передбачили ситуацію, пов’язану з тим, що дитина, провівши в інтенсивних рухах деякий час, захоче води. Тож в таких випадках доводилося або забирати дитину і йти в пошуках води, або ж, залишивши на деякий час дитину саму, відбігати до найближчої торгівельної точки, щоб воду придбати але спрага могла викликати в дитини неспокій та додаткове роздратування і навіть голосний плач, тому треба, особливо в спекотну пору року, при супроводі дітей мати достатній запас води і зручну індивідуальну тару з якої б дитина могла б напитися і робити це без обмежень.

Ведучи дітей на рухливі розваги, потрібно забезпечити їх комфортним зручним натуральним одягом, який відповідатиме погоді, не сковуватиме їхні інтенсивні рухи, буде потрібного розміру, а не замалим, синтетичним і викликатиме перегрів та фізичний дискомфорт.

Вважаємо, що спільне дозвілля дітей та їх родичів має приносити задоволення, гарні враження та зберігати позитивні спогади, а для цього батьки мають в розмовах готувати дітей до спільного та толерантного перебування на ігровій території з іншими дітьми. Вчити відповідальності за свої дії та бути свідомими. Пояснювати, що таке поступливість, яких правил слід дотримуватися у спільному ігровому просторі. Привчати до інклюзивної культури. Інклюзивна культура охоплює життя суспільства загалом, функціонування окремих його інститутів, а також це поняття можна використовувати і для характеристики особистісних якостей окремої людини. Для інклюзивної культури притаманна цінність кожної особистості, ба більше, вона є основою загальних досягнень. В основі інклюзивної освіти – інклюзивні цінності, які, в свою чергу, стимулюють інклюзивну освіту. До основних принципів інклюзивної культури відносимо: гуманність, взаємодопомогу, доступність, захист, інформування, залучення, приналежність до спільноти, співпраця і партнерство між учасниками освітнього процесу, педагогічний оптимізм тощо. [9].

У підготовці до відвідин батутів батьки можуть використовувати словесний матеріал, як от:

Безпека на майданчику

На майданчику в дворі

Прецікаво дітворі!
Тут веселощі і сміх,
Й цілий міх
Розваг для всіх,
Щоб було безпечно грати,
Добре правила затямте.
Хтось на гойдалці злітає,
Що аж вітер піднімає…
Ви ж від гойдалки подалі
Бігай, чи крути педалі.
Наближатися не варт,
Бо ударить не на жарт.
А як сам злітаєш в небо,
Знай-триматись міцно треба.
Нагойдався вже доволі?
Не застрибуй шпарко долі.
Щоб не впасти
Й не забитись.
Треба спершу зупинитись.
Завжди черга на батут-
Радо всі стрибають тут,
Не гуртом, а по одному-
Щоб не заважать нікому.
А ще сітка має бути,
Щоб не вилетіть з батута.
Якщо ти швидкості фанат
Й велосипед, чи самокат-
Твій вірний друг, не забувай ти
Щоразу захист одягати.
Від травм, синців і навіть переломів
Рятують наколінники й шоломи.
Друзі-меломани, вам
Також я пораду дам:
Усюди, де активний рух,
Навушники виймайте з вух,
Щоб почуть сигнальне гасло
І звільнить дорогу вчасно.
Вище й вище по драбині
Піднімаєшся щоднини.
Станеш вправним
скоро дуже,
Та, тренуючись, мій друже,
Маму попроси, чи тата
За потреби страхувати.
У дворі футбольний матч,
Скаче полем жвавий м’яч,
Як не граєш, стань убік,
Стеж за грою віддалік.
Ненавмисно може просто
М’яч тобі розквасить носа.
Хочеш з гірки з’їхать вниз?
Спершу добре роздивись.

Пам’ятай пересторогу:

Їдь, коли нема нікого.

З’їдеш – зразу відійди, щоб не трапилось біди. [3, С.28-29]

Не припустим є залишення неповнолітньої дитини на батутах самій, відхід батьків, чи родичів від місця перебування дитини на далеку відстань, що не досяжна полю зору дитини. Врешті-решт, це вказано у правилах перебування дитини на батуті, які хочемо нагадати:

Перебувати на атракціоні слід без верхнього одягу, у змінному взутті з м’якою підошвою або без взуття. Щоб запобігти зіткненню, спуск з гірки здійснювати з інтервалом не менше 10 секунд.

Забороняється:

- залишати дітей без нагляду;
- спускатися з гірок вниз головою;
- штовхатися, заважати іншим відвідувачам заходити на атракціон зі сторонніми предметами (іграшки, їжа, напої, тощо);
- відвідування атракціону дітям з порушенням здоров’я, особливо з хворобами серця (якщо є заборона лікарів);
- псувати обладнання атракціону;
- заходити на атракціон без дозволу адміністратора.

Дозволяється:

- відпочивати та розважатися;
- шанобливо ставитися до всіх відвідувачів.

Висновки

Ще у правилах є обов’язкове звернення: «Шановні батьки!!! Ви берете на себе відповідальність за поведінку своїх дітей під час перебування на атракціоні!»

Дуже важливим є те, щоб батьки бачили ці правила, читали їх, дотримувалися. Вважаємо за доцільне вести журнал, в якому батьки мають ставити свої підписи після ознайомлення з подібними правилами та зверненням. Це засвідчуватиме свідоме ставлення до своїх батьківських обов’язків, що стосуються підготовки дітей до такого виду дозвілля, як батути. Дана тема та проблеми, пов’язані з нею будуть ще довго важливими та актуальними, оскільки поки що такий вид розваг є досить актуальним та доступним для дітей та їх батьків, отож, аби отримувати від цього виду дозвілля лише позитивні враження та емоції, варто виконувати зазначені правила та бути свідомими батьківської відповідальності за виховання власних дітей.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (редакція 2021 року) URL: https://mon.gov.ua/staticobjects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf14-18 (дата звернення12.09.2025 року).

2. Батут-завдає шкоди, чи допомагає в лікуванні постави? URL: https://babyfoot.com.ua/blog-uk/batut-zavda-shkodi-chi-dopomaga-v-lkuvann-osanki/ (дата звернення 15.09.25 р.).

3. Безпека на майданчику. *Джміль,* 2018. №9. С.28-29.

4. Дащенко О.А. Використання планшетів в освіті та розвитку учнів з розладами аутистичного спектру (РАС). м. Деражня, 2025. 71 с. С.30.

5. Дослідження безпеки дітей, які користуються батутами URL: https://ua.greattrampoline.com/info/research-on-the-safety-of-children-using-tramp-83788006.html (дата звернення 16.09.25 р.).

6. Ентомофобія-це страх комах або жуків URL: https://pogliad.ua/entomofobiya-cze-strah-komah-abo-zhukiv/ (дата звернення 16.09.25 р.).

7. Коли не можна стрибати на батуті URL: https://dorami.com.ua/ua/kogda-nelzya-prygat-na-batute (дата звернення 16.09.25 р.).
8. Правила безпеки при стрибках на батуті. URL: https://www.kidscamp.rv.ua/?p=276#google_vignette (дата звернення 16.09.25 р.).
9. Рашидова С.С. Інклюзивна культура здобувачів педагогічної освіти як показник їхньої професійної культури. UR:L https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744183/1/%D0%A0%D0%B0%D1%88%D0%B8%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf / (дата звернення 16.09.25 р.).
10. Який вік для ігор на батуті мінімальний? URL: https://dorami.com.ua/ua/vozrast-dlya-igr-na-batute (дата звернення 15.09.25 р.).

Ковалевська Олена,
вихователь-методист
Городоцького закладу
дошкільної освіти (ясла-садок)
комбінованого типу «Казка»
Городоцької міської ради
Хмельницької області

Роль вихователя-методиста у впровадженні інклюзивного навчання в закладі дошкільної освіти

Анотація. *У матеріалі розглянуто організаційні та методичні аспекти впровадження інклюзивного навчання у закладі дошкільної освіти (ЗДО). Окреслено ключову роль вихователя-методиста у створенні ефективної системи підтримки дітей з особливими освітніми потребами, взаємодії з педагогами та батьками. Визначено основні напрями діяльності, які забезпечують формування безпечного та розвивального інклюзивного середовища.*

Ключові слова: *інклюзія, вихователь-методист, дошкільна освіта, особливі освітні потреби, інклюзивне середовище, організація освітнього процесу.*

Сучасна система дошкільної освіти України переживає етап активних змін, спрямованих на реалізацію права кожної дитини на якісну освіту незалежно від її фізичних, інтелектуальних чи емоційних особливостей.

Інклюзивне навчання у ЗДО — це не лише педагогічний процес, а й важлива соціальна місія, що формує у суспільстві культуру толерантності та прийняття.

Ключова роль у цьому процесі належить вихователю-методисту, який виступає координатором усіх організаційних та методичних дій закладу. Саме він забезпечує налагодження командної роботи, сприяє підвищенню кваліфікації педагогів, а також здійснює контроль за якістю освітнього процесу. Від злагоджених дій методиста, вихователів та адміністрації залежить, наскільки ефективно буде реалізовано інклюзивну модель навчання, де кожна дитина почуватиметься комфортно та захищено.

Функції вихователя-методиста у впровадження інклюзивного навчання:

1. Організаційна роль вихователя-методиста у впровадженні інклюзії

• Вихователь-методист розробляє комплексний план впровадження інклюзивного навчання відповідно до законодавчих вимог та освітніх стандартів.

• Організовує роботу педагогічної ради та методичних об’єднань, де обговорюються питання індивідуалізації навчання та корекційної підтримки дітей.

• Забезпечує взаємодію між адміністрацією закладу, вихователями та фахівцями інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ).

2. Методичне забезпечення педагогів

• Вихователь-методист готує та впроваджує методичні рекомендації, адаптовані освітні програми та навчальні матеріали для роботи з дітьми з ООП.

• Організовує навчальні семінари, практикуми, тренінги для вихователів, підвищуючи їхню компетентність у сфері інклюзії.

• Проводить аналіз освітнього процесу, надає зворотний зв'язок та допомагає педагогам удосконалювати підходи до роботи з групами.

3. Створення інклюзивного середовища в закладі

• Забезпечує організацію безпечного, комфортного та розвивального простору для всіх дітей, у тому числі з ООП.

• Працює над оснащенням груп і спеціальних кімнат корекційними матеріалами, сенсорними зонами, обладнанням для фізичної та когнітивної стимуляції.

• Формує середовище, яке сприяє соціалізації, взаємодії та активному включенню дітей у спільну діяльність.

4. Комунікація з батьками та громадою

• Вихователь-методист налагоджує відкритий діалог із батьками, допомагає їм зрозуміти особливості розвитку дитини та важливість співпраці з педагогами.

• Організовує тематичні зустрічі, консультації, інформаційні заходи, що сприяють формуванню позитивного ставлення до інклюзії в суспільстві.

• Взаємодіє з місцевими органами влади, громадськими організаціями та благодійними фондами для залучення додаткових ресурсів.

5. Командна взаємодія та професійний розвиток

• Вихователь-методист виступає координатором командної роботи педагогів, асистентів вихователя, психолога, логопеда та медичного персоналу.

• Забезпечує систематичний моніторинг результатів навчання та розвитку дітей, організовує командні обговорення та планування.

• Сприяє підвищенню кваліфікації вихователів шляхом участі у вебінарах, конференціях, обміні досвідом з іншими закладами.

Виклики у процесі впровадження інклюзії:

• Недостатня кількість кваліфікованих фахівців та ресурсів для повноцінної реалізації інклюзивних програм.

• Стереотипи та упередження щодо дітей з особливими освітніми потребами серед педагогів та батьків.

• Необхідність безперервного навчання педагогів для ефективного використання сучасних методик.

Перспективи розвитку інклюзивної освіти у ЗДО:

• Створення цілісної системи підтримки дітей з ООП на основі міжвідомчої співпраці.

• Активне використання сучасних цифрових технологій для розвитку та навчання дітей.

• Формування культури інклюзії серед педагогів, батьків та вихованців через спільні заходи, освітні проєкти та партнерство з громадою.

Таким чином, роль вихователя-методиста у впровадженні інклюзивного навчання в закладі дошкільної освіти є визначальною. Він не лише здійснює методичний супровід, а й координує роботу всієї інклюзивної команди, сприяє створенню адаптованого середовища та забезпечує партнерство з батьками. Досвід роботи підтверджує, що саме професійна діяльність вихователя-методиста робить інклюзію реальною та результативною, а діти отримують можливість для повноцінного розвитку й успішної соціалізації.

Список використаних джерел

1.Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти), затверджений наказом Міністерства освіти і науки України № 33 від 21.01.2021. №33

2.Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля».

3.Закон України «Про дошкільну освіту» (із змінами, внесеними згідно із Законом №4059 IX від 19.11.2024)

4..Лист МОН України від 08.09.2025 №1/18593-25 «Щодо організації дошкільної освіти дітей з ООП в інклюзивних групах».

5. Постанова Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2019 №530 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2025 №1036) «Організація інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти»

Кожевнікова Ольга,
вчитель-дефектолог ЗДО № 3,
Кам'янець-Подільської міської ради
Хмельницької області

Специфіка професійного вигорання педагогів закладів дошкільної освіти в інклюзивному середовищі з дітьми, що мають розлади аутистичного спектру

Анотація. *Стаття присвячена проблемі специфіки професійного вигорання педагогів ЗДО в інклюзивному середовищі з дітьми, що мають РАС. Визначено головні причини та ознаки професійного вигорання. Запропоновано основні напрямки профілактики та шляхи подолання вигорання.*

Ключові слова: *аутистичний спектр, професійне вигорання, виснаження, профілактика, подолання, самодопомога.*

Визначення терміну «вигорання» належить психологу Герберту Фройденбергеру, який у 1974 році ввів його в лексикон профільних науковців. Він сформолював його як сукупність відчуття емоційного виснаження, втрати мотивації та цинізму. Відома американська психологиня Христина Маслач, яка одна з перших почала досліджувати цю проблему, стверджувала, що емоційне вигорання - це плата за співчуття. Навіть з'явилося таке висловлювання, як втома від співчуття.

Вигорання в МКХ-11 (що вступить в дію в Україні з 1 січня 2027 року) визначене як синдром, що виникає внаслідок хронічного робочого стресу, який не був успішно подоланий; характеризується трьома вимірами[1]:

1. Виснаження енергії/емоцій.
2. Ментальна дистанція, цинізм до роботи.
3. Зниження професійної ефективності[2].

За даними ВООЗ - це явище професійної сфери, а не медичний діагноз як хвороба. Відмінністю від депресії є те, що при вигоранні симптоми чітко прив'язані до професійної сфери, тоді як депресія охоплює всі аспекти життя[3]. Згідно світової статистики, у деяких сферах (медицина, освіта, соціальна робота) до 50-60% фахівців демонструють симптоми вигорання.

Щодо українських даних, дослідження останніх років вказують на різке зростання рівня вигорання серед медичних працівників, військових психологів, волонтерів та педагогів після 2022 року, тобто після повномасштабного вторгнення і у сферах допомогаючих професій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій українських науковців, психологів та педагогів, таких, як Наталія Ярмола, Олена Чоботарьова, Наталія Ничта, Ірина Гладченко, Ольга Форостян, Ганна Соколова та інших, вказує на актуальність проблеми емоційного вигорання фахівців, котрі працюють з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП), зокрема з дітьми з розладом аутистичного спектру (РАС). Розв'язанню даної проблеми і визначенню шляхів вирішення, сучасним підходам і технологіям психолого-педагогічної підтримки, присвячується означена стаття.

Професійне вигорання у педагогів закладів дошкільної освіти (ЗДО), що працюють з дітьми з РАС, має свою специфіку. Особливістю є емоційне та фізичне виснаження, спричинене хронічним стресом і перевантаженням у роботі, а також невдоволеністю через усвідомлення неможливості досягти бажаних результатів. Воно характеризується втратою ентузіазму, мотивації, а також відчуттям безсилля та безнадійності. Чинники зростання ризику: тривале емоційне навантаження, робота в умовах невизначеності, інформаційний тиск, відсутність достатньої психологічної підтримки на рівні організації.

Професія педагога вирізняється низкою специфічних особливостей, головною з яких є безумовне спілкування з дітьми, а також вольовий стимул, який постійно спонукає до практичної педагогічної діяльності.

Освітня діяльність не має фіксованого обсягу і загальноприйнятих критеріїв оцінки результативності, але потребує творчості, активного функціонування свідомості, постійної роботи над собою, удосконалення та поповнення знань, що часто призводить до емоційного перенапруження.

Вихователі, методисти, музичні керівники, вузькі спеціалісти ЗДО (вчителі-дефектологи, вчителі-логопеди, практичні психологи, соціальні педагоги) – це люди, що перебувають поруч не тільки з дітьми з розладом аутистичного спектру, а й із сім'ями цих дітей. Вони можуть бути настільки емоційно залучені в переживання членів сім'ї, що відчуватимуть повну і цілковиту відповідальність за все, що відбувається з дитиною, зокрема свою провину перед батьками дитини за те, що не можуть їм допомогти зробити дитину здоровою.

Проблема посилюється необхідністю відповідати високим професійним та особистісним стандартам, надавати освітні послуги на високому рівні, зберігати власне психологічне здоров'я та протікання діяльності в особливих педагогічних умовах. Усі виділені чинники впливу та відповідності ставлять сучасного спеціального педагога в нові умови, які суттєво ускладнюють його і без того напружену діяльність. Висока стресогенність педагогічної діяльності створює ризики формування емоційного вигорання[7].

Головні причини професійного вигорання педагогів ЗДО в інклюзивному середовищі з дітьми, що мають РАС

- Емоційні та фізичні навантаження: робота з дітьми з розладом аутистичного спектру вимагає значних емоційних та фізичних ресурсів, що може призвести до виснаження; стресу, спричиненого великою кількістю вимог; неувага до свого здоров'я.

- Відсутність підтримки: недостатня командна взаємодія, неспокійна обстановка на роботі, що потребує стійкої концентрації уваги і напруги; не завжди розумна організація праці; брак кваліфікованої підтримки та складні стосунки з батьками, що пред'являють високі вимоги, можуть посилити стрес.

- Невідповідність очікувань: розрив між очікуваннями від професійної діяльності та реальністю може призвести до фрустрації та зниження мотивації.

З огляду на те, що психологічна перевтома призводить до зниження якості освітнього процесу, погіршення психологічного клімату, а отже, і емоційного стану

дітей, дуже важливо завчасно попередити виникнення синдрому емоційного вигорання[4].

Ознаки професійного вигорання:

Емоційні ознаки:

- Хронічне відчуття втоми, яке не минає навіть після відпочинку, брак позитивних емоцій, деяка відчуженість у взаємостосунках з членами родини, колегами;
- Роздратованість або емоційна холодність у спілкуванні, стан тривоги, незадоволення (повертаючись додому, все частіше хочеться сказати: «Дайте мені спокій!»);
- Відчуття безнадії та зниження інтересу до роботи, безпорадність та апатія, яка з часом може перерости в агресію та відчай;
- Відчуття самотності, що виявляється у непорозумінні з дітьми та їхніми батьками, неприхильних відгуках про декого з них у колі колег; у неприязні безпосередньо до дітей – спочатку це неприхована антипатія, а потім і вибух роздратування.

Когнітивні ознаки:

- Труднощі з концентрацією уваги та запам’ятовуванням інформації;
- Домінування негативних автоматичних думок («Я нічого не встигаю», «Мені більше не під силу»);
- Схильність до катастрофізації та песимістичного прогнозування, зниження ціннісного ставлення до життя, байдужість до всього, навіть до свого особистого життя.

Поведінкові ознаки:

- Часті лікарняні;
- Уникання складних завдань чи спілкування з колегами;
- Зниження ініціативності та продуктивності.

Фізичні ознаки:

- Порушення сну (безсоння або надмірна сонливість);
- Підвищена втомлюваність навіть при мінімальному навантаженні;
- Часті соматичні скарги: головний біль, біль у спині, шлунково-кишкові розлади гастрит, мігрень, гіпертензії.

Факторами ризику професійного вигорання вважаються надмірна відповідальність і перфекціонізм, високі вимоги з боку керівництва при низькій підтримці та тривала робота в умовах невизначеності або конфлікту.

А факторами захисту - соціальна підтримка (колеги, сім’я, друзі), навички емоційної регуляції та стрес-менеджменту, чітке розмежування робочого та особистого часу[6].

У структурі емоційного вигорання педагогів, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами, зокрема з РАС, саме резистенція - опірність, стійкість або несприйнятливість до певного зовнішнього впливу, емоційна відстороненість і байдужість, що є одним із компонентів виснаження - виконує провідну роль, дозволяє, не кидаючи професію, здійснювати складну процедуру психолого-педагогічного супроводу особливих дітей. Вважається, що особливу роль у запобіганні емоційного вигорання відіграє вік та педагогічний стаж фахівця[5].

Найбільш високі показники емоційного вигорання мають педагоги зі стажем від 10 до 15 років. Вважається, що це пов'язано із кризою середнього віку. Саме в цьому віці людина вперше озирається назад, замислюється над тим, чого досягла, оцінює свої професійні досягнення. Якщо їй здається, що вона не досягла певних успіхів (велика зарплата, статус, посада), свідомо чи ні, людина починає відчувати емоційний дискомфорт, психічну напругу, незадоволення працею, перевтому.

У педагогів зі стажем до 5 років причиною емоційного вигорання вважають невідповідність очікувань та реальної дійсності.

У педагогів зі стажем роботи понад 20 років вигорання пов'язують з віковими особливостями. Адже саме на цьому віковому етапі перед педагогом постає питання: «А навіщо я працюю?» Якщо він вдало його розв'яже, то у віці 50-55 років переживає нове піднесення творчих сил.

Життєвий досвід, особистісна зрілість та усталеність ціннісної сфери сприяють більшому опору щодо негативних чинників напруженої психоемоційної діяльності педагога, нівелюють прояви багатьох показників емоційного вигорання.

Турбота про емоційне здоров'я – не розкіш, а необхідна умова професійного довголіття та внутрішнього благополуччя. Щоб зберегти баланс і не згоріти на роботі, варто впроваджувати прості, але ефективні практики в повсякденне життя.

Профілактика та шляхи подолання вигорання

Самодопомога:

- Емоційний відпочинок: встановлення межі між роботою та особистим життям, чітке окреслення часових рамок (час виключно на себе або свою родину, час на короткі паузи, дихальні вправи та медитацію тощо).

- Фізична активність: щоб зберегти ясність розуму, силу й стійкість, важливо дбати про тіло. Фізичне самопочуття тісно пов'язане з емоційним станом, і нехтування ним рано чи пізно веде до виснаження. Не нехтувати фізичними вправами, прогулянками на природі, йогою або масажем для зняття нервової напруги.

- Хобі та творчість: зайняття улюбленими справами дають позитивні емоції та допомагають відволіктися від роботи.

- Керування емоціями: при негативних емоціях доречно зробити паузу, порахувати до 10 (вийти з приміщення, зайнятися іншим видом діяльності). Непорозуміння і конфлікти, розчарування не можна контейнерувати, «заховувати в глибину». Інакше з часом вони накопичуються, викликаючи психоемоційне виснаження. Дуже важливо мати безпечні способи емоційного розвантаження (вести щоденник, описувати свої почуття, розмовляти з колегами, які здатні підтримати, малювати або слухати музику тощо).

Підтримка ззовні:

- Командна робота: співпраця з адміністрацією ЗДО, колегами, психологом, логопедом, дефектологом та іншими фахівцями з команди супроводу дитини. Доцільно ділитись власними напрацюваннями - це не тільки допомога іншим, а й спосіб переосмислити свої підходи, почути відгук, отримати нові ідеї.

- Взаємодія з батьками: співпраця з батьками є важливим елементом успішного супроводу дитини з РАС. Вибудовування здорової комунікації, встановлювання меж, вміння вести конструктивний діалог - це означає не уникати розмов, а навпаки - чітко формулювати свої очікування, спокійно аргументувати свої рішення, залишаючись на позиції професіонала. У разі конфлікту - не діяти на емоціях, а знаходити способи вирішення через діалог і спільний пошук рішень. Коли педагог демонструє впевненість і доброзичливість, навіть складні ситуації можна перетворити на можливості для порозуміння.

- Створення позитивного середовища: дбати про психотерапевтичний вплив середовища, яке вас оточує. Позитивне професійне середовище не лише допомагає долати труднощі, а й мотивує до розвитку, зміцнює почуття спільної справи та надає ресурс для внутрішньої стійкості. Доречним є уникання токсичних взаємин.

Дотримання професійних принципів:

- Увага на власне фізичне і психологічне здоров'я: повноцінний відпочинок, налагодження режиму сну, здорове харчування, фізична активність, контроль дихання і постави тощо. Час, витрачений на відновлення - це інвестиція в якість і

продуктивність в робочі часи. За необхідності не нехтувати зверненнями з запитами про допомогу до профільних спеціалістів: психологів, психотерапевтів, психіатрів.

- Сприймання своєї цінності, вміння хвалити себе: позитивне оцінювання свого внеску та досягнень, щоб підтримувати мотивацію. Усвідомлення власного впливу, значення і професійного шляху - потужне джерело мотивації. Не порівнювати себе з іншими. Фокусуватися на власних досягненях: ким ви були рік тому, чому навчилися, як змінили підхід до дітей. Це здоровий орієнтир для зростання - не конкурувати, а розвиватися у своєму темпі, зважаючи на власні цілі.

Отже, розглянувши актуальне питання специфіки професійного вигорання педагогів ЗДО в інклюзивному середовищі з дітьми, що мають РАС і сучасні підходи та шляхи вирішення означеної проблеми, можна зробити висновок про необхідність створення безпечного та здоров'язбережувального освітнього середовища в закладі освіти; організацію професійного співробітництва тощо.

Сутність проблеми зводиться до збереження емоційного балансу педагогів, використання технік самодопомоги, психологічної профілактики емоційного вигорання у дорослих та дітей, підтримка усіх учасників освітнього процесу вкрай актуальні в умовах війни, яка зумовила значні проблеми в усіх сферах нашого життя. Саме педагогам та батькам щонайперше потрібно стабілізувати себе, аби залишатися надійною опорою, повноцінним ресурсом для дітей. Дослідження даного питання буде актуальним завжди, адже тільки відновивши власний ресурс, педагоги зможуть ефективно проваджувати навчальний процес, проводити корекційно-розвиткову роботу, піклуватися про дітей і людей навколо, які цього потребують.

Список використаних джерел

1. Наказ МОЗ України від 23.04.2025 № 703 «Про затвердження Операційного плану переходу України на Міжнародну статистичну класифікацію хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я одинадцятого перегляду на 2025-2026 роки».
2. МКХ-11 https://icd.who.int/
3. 3. ВООЗ https://www.who.int/ukraine/uk/publications
4. Сербова О. В., Лопатіна Г. О., Цибуляк Н. Ю. Емоційне вигорання спеціального педагога. Актуальні питання корекційної освіти. 2017. URL: http://aqce.com.ua/
5. Форостян О. Особливості емоційного вигорання педагогів, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами / Ольга Форостян, Ганна Соколова // Наука і освіта: наук.-практ. журнал. – 2021. – № 2. – С. 53-59. http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/11981
6. Цьомик-Яворська Т., Костюк О. Особливості емоційного вигорання педагогів. Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами. Вінниця. 2020. Випуск 3. С. 201-204.
7. Чеботарьова О. В., Блеч Г. О., Гладченко І. В., Трикоз С. В., Сухіна І. В., Ярмола Н. А.: За наук. ред. О.В. Чеботарьової Психолого-педагогічний супровід навчання дітей з інтелектуальними порушеннями/навчально-методичний посібник. Харків: Ранок, 2020. - 123 с.

Лавренчук Наталія,
вихователь ЗДО «Колосок»
Судилківської сільської ради
Хмельницької області

Партнерська взаємодія дошкільного закладу та сім'ї у формуванні компетентностей дітей дошкільного віку

«Ми маємо справу з найскладнішим, неоціненним, найдорожчим, що є в житті, — з людиною. Від нас, від нашого вміння, майстерності залежить її життя, здоров'я, розум, характер, воля, громадянське й інтелектуальне обличчя, її місце і роль у житті, її щастя» В. О. Сухомлинський

***Анотація**. У статі висвітлено проблему партнерської взаємодії педагогічного колективу та батьків вихованців, розкрито основні форми взаємодії. Висвітлено основні компетентності дітей дошкільного віку, що сприяють підвищенню педагогічної культури батьків і залученню їх до активної участі у житті дошкільного закладу. Доведено, що ефективна партнерська взаємодія допомагає подолати розрив між вихованням у сім'ї та дошкільному закладі, забезпечуючи гармонійний розвиток дитини та її успішну підготовку до навчання в школі.*

***Ключові слова:** розвиток дитини, компетентності, партнерська взаємодія, сім'я, навчання, соціалізація, дошкільний заклад, формування особистості, адаптація, співпраця, єдина команда, емоційний розвиток, щасливе дитинство, взаємоповага, довіра, гармонія.*

У сучасних умовах реформування освіти, коли на перший план виходить особистісно-орієнтований підхід, ключовим завданням дошкільної освіти є формування базових компетентностей дитини як основи її подальшого навчання та соціалізації. Досягнення цієї мети неможливе без тісної взаємодії дошкільного закладу та сім'ї. Саме партнерська співпраця між педагогами та батьками дозволяє забезпечити цілісне, гармонійне, різнобічне формування особистості дитини дошкільного віку. Сучасна система дошкільної освіти розглядає сім'ю як ключового партнера у вихованні та навчанні дитини. Партнерська взаємодія між закладом дошкільної освіти та батьками – це спільна діяльність, спрямована на створення оптимальних умов для розвитку, соціалізації та навчання дитини.

Успішна адаптація, гармонійний розвиток і підготовка до школи можливі лише за умови тісної співпраці педагогів і сім'ї. ЗДО виступає не лише як освітня установа, але й як центр підтримки батьків, де вони можуть отримувати професійні поради, брати участь у навчально-виховному процесі та обмінюватися досвідом.

Актуальність цієї теми зумовлена тим, що сьогоднішній світ вимагає комплексного підходу до виховання дитини, де педагогічний колектив і родина діють як єдина команда. Лише спільними зусиллями можна забезпечити стабільний емоційний, інтелектуальний і соціальний розвиток малюка.

Мета партнерства – створити єдиний освітній простір, де дитина почуватиметься комфортно, розвиватиметься всебічно, а батьки та педагоги будуть єдиними союзниками в її становленні.

Поняття «партнерство» передбачає рівноправні, відкриті стосунки між учасниками освітнього процесу, засновані на довірі, співпраці, взаємній відповідальності за розвиток дитини. Антон Макаренко, відомий педагог, також підкреслював роль сім'ї у виховному процесі. Він розглядав виховання як «єдину,

органічну, неперервну справу», що не може бути розділеною між дошкільним закладом і сімєю.

«Виховання дитини починається з виховання батьків». Ця ідея свідчить про те, що педагоги мають не лише навчати дітей, а й допомагати батькам, надаючи їм необхідні знання та підтримку.

Партнерська взаємодія між дошкільним закладом і сім'єю — це не просто обмін інформацією про дитину, а цілеспрямований процес узгодженого виховного впливу, об'єднання зусиль у створенні сприятливого середовища для формування ключових компетентностей.

Згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти України, основною метою дошкільного виховання є формування життєвої компетентності дитини, тобто здатності застосовувати знання, уміння, навички у реальному житті, проте не слід залишати без уваги інші важливі компетентності дошкільника.

До ключових компетентностей дітей дошкільного віку належать:

1.Безпекове мислення та поведінка.

2.Здоровий спосіб життя.

3.Володіння державною мовою.

4.Володіння рідною мовою.

5.Спілкування іноземними мовами.

6.Математична компетентність.

7.Природознавчі, предметно-практичні та технологічні компетентності.

8.Громадянські та соціальні компетентності.

9.Креативність і мистецько-творчі компетентності.

10.Екологічні компетентності.

Формування цих компетентностей вимагає узгодженості виховних впливів, що й забезпечує партнерство з родиною. Щоб співпраця з родинами була ефективною, вона має бути різноманітною, системною та діалогічною.

Основні форми взаємодії:

-Індивідуальні консультації – обговорення особливостей розвитку конкретної дитини, педагогічні поради;

-Батьківські збори – інформування про програму, цілі, методи роботи з дітьми;

-Спільні свята, розваги, тематичні дні – створення позитивного емоційного клімату;

-Майстер-класи, тренінги, воркшопи – залучення батьків до освітнього процесу;

-Інформаційні стенди, буклети, блоги, соціальні мережі – сучасні інструменти комунікації;

-Анкетування та опитування – зворотний зв'язок, вивчення запитів родин;

-Проєктна діяльність – спільна участь дітей, батьків і вихователів у реалізації освітніх проєктів.

Для успішної співпраці між дошкільним закладом і родиною необхідно створити сприятливі умови:

1.Довіра та взаємна повага між педагогами й батьками;

2.Прозорість та відкритість освітнього процесу;

3.Підвищення педагогічної культури батьків через просвітницьку діяльність;

4.Професійна готовність педагогів до взаємодії з родинами;

5.Гнучкість і адаптивність форм комунікації відповідно до потреб батьків.

Вихователь виступає медіатором між дитиною, родиною та колективом.

Його завдання:

-Будувати індивідуальні взаємини з кожною родиною;

-Бути ініціатором спільних дій, заохочувати батьків до участі;

-Надавати психолого-педагогічну підтримку батькам;

-Демонструвати професіоналізм, відкритість, толерантність.

Правила успішності спілкування з батьками:

-Заохочення батьків до участі в спільній роботі з дитиною і педагогом, колективом ЗДО;

-Доброзичливість, оптимістичність, привітність у стосунках з батьками;

-Щирий інтерес до батьків вихованців, особистий підхід до проблеми сімейного виховання у спілкуванні з ними;

-Залучення батьків до оцінки успіхів дитини, прогнозування перспектив її розвитку;

-Уміння вислуховувати батьків, намагання зрозуміти їхні проблеми, допомогти прийняти обґрунтоване педагогічне рішення.

Компетентності, сформовані в дошкільному віці, є фундаментом для успішного навчання в школі та подальшого життя дитини. Їх повноцінне формування можливе лише за умов єдності впливів сім'ї та дошкільного закладу. Тому партнерська взаємодія між педагогами та батьками має стати системною практикою, що базується на взаєморозумінні, підтримці, спільній меті — всебічному розвитку дитини. Успішне партнерство — це не одноразові заходи, а постійна співпраця, яка надихає, навчає та об'єднує заради найважливішого — щасливого дитинства.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / Науковий керівник А. М. Богуш.

2. Голота Н. В. Організація педагогічного партнерства в ЗДО як умова забезпечення якості освіти. Монографія. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. С.76-923

3. Стасина О. Ознайомлюємося з проєктом нового Держстандарту дошкільної освіти / Вихователь-методист дошкільного закладу. – 20125. – № 08. С. 4-8.

Оліх Ольга,
вихователь закладу дошкільної освіти
Городоцької міської ради
Хмельницької області

Партнерство сім'ї та закладу дошкільної освіти у формуванні ключових компетентностей дитини дошкільного віку

Анотація. *У статті розглянуто значення партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї у формуванні ключових компетентностей дітей дошкільного віку. Визначено теоретичні засади партнерства як рівноправної співпраці, що ґрунтується на довірі, взаємоповазі та відповідальності. Проаналізовано роль сім'ї у розвитку мовленнєвої, соціальної, емоційної та культурної компетентностей. Окреслено основні форми співпраці педагогів та батьків: індивідуальні консультації, спільні проєкти, інтегровані заходи, цифрові канали комунікації. Висвітлено виклики у налагодженні взаємодії та перспективи її удосконалення, зокрема в умовах інклюзивної освіти. Зроблено висновок, що ефективне партнерство є необхідною умовою гармонійного розвитку та соціалізації дитини.*

Ключові слова: *партнерство, взаємодія, дошкільна освіта, сім'я, компетентності, розвиток дитини, соціалізація.*

Розвиток сучасної освіти визначається переходом до компетентнісної парадигми, яка передбачає формування в дитини не лише знань, а й здатності застосовувати їх у повсякденному житті. Дошкільний вік є найбільш сприятливим періодом для становлення ключових компетентностей, адже саме в цей час активно формується мовлення, мислення, емоційно-вольова сфера та базові соціальні навички.

Важливим чинником цього процесу є ефективна взаємодія між закладом дошкільної освіти та сім'єю. Дослідження доводять, що узгодженість виховних впливів у родині та ЗДО підвищує рівень готовності дитини до школи, сприяє розвитку відповідальності, комунікативності та впевненості у власних силах [1; 2].

Сім'я, як перший соціальний інститут, забезпечує базову соціалізацію, формує емоційну стабільність і моральні орієнтири. Заклад дошкільної освіти доповнює цей вплив системним педагогічним супроводом, розвиваючи пізнавальну активність, творчість, комунікаційні та громадянські компетентності. Від того, наскільки узгоджено діятимуть обидві сторони, залежить повнота та якість розвитку особистості дошкільника.

Партнерська взаємодія передбачає створення єдиного освітнього простору, у якому батьки і педагоги є рівноправними учасниками, об'єднаними спільною метою – гармонійним розвитком дитини. Актуальність дослідження зумовлена потребою у виробленні ефективних моделей співпраці сім'ї та ЗДО, які відповідатимуть сучасним освітнім стандартам і суспільним запитам.

У педагогічній науці поняття «партнерство» розглядається як рівноправна співпраця, що ґрунтується на взаємоповазі, довірі, діалозі та спільній відповідальності за результат [3]. У сучасних концепціях розвитку освіти партнерство трактується не лише як співпраця, але й як ціннісна орієнтація, яка передбачає створення атмосфери відкритості та взаємопідтримки між усіма учасниками освітнього процесу. У сфері дошкільної освіти це означає формування єдиного освітнього простору, у якому родина та заклад освіти координують свої дії, спрямовані на гармонійний розвиток дитини.

Важливою складовою партнерської взаємодії є орієнтація на компетентнісний підхід, закладений у Базовому компоненті дошкільної освіти [1]. Компетентність у цьому контексті розглядається як інтегрована якість особистості, що включає знання, уміння, навички, ставлення та досвід. Таким чином, ефективна взаємодія сім'ї та ЗДО має забезпечувати умови для формування в дітей цілісної системи компетентностей, необхідних для життя у сучасному суспільстві.

Формування компетентностей у дітей дошкільного віку відбувається в контексті двох ключових середовищ – сімейного та освітнього. Сім'я забезпечує базову соціалізацію, формує моральні цінності, ставлення до себе та інших, розвиває первинні навички комунікації та емоційного саморегулювання [4]. Саме в родині дитина отримує перший досвід відповідальності, співпраці, самостійності.

Заклад дошкільної освіти, у свою чергу, виконує завдання системного педагогічного впливу: організовує навчально-ігрову діяльність, забезпечує розвиток пізнавальної сфери, удосконалює комунікативні вміння, формує досвід роботи в колективі [2]. Крім того, у ЗДО дитина набуває важливих життєвих компетентностей, пов'язаних із розвитком мовлення, логічного мислення, художньо-естетичного сприйняття, елементарних математичних і природничих уявлень.

Таким чином, ефективне партнерство між закладом дошкільної освіти та сім'єю передбачає не дублювання функцій, а доповнення і взаємопідсилення освітніх впливів, що забезпечує цілісний розвиток дитини. Як підкреслює О. Савченко [5], партнерська модель співпраці створює умови для гармонізації зусиль педагогів і

батьків та сприяє досягненню більш високого рівня сформованості ключових компетентностей.

Сім'я є першим і найважливішим інститутом соціалізації дитини, який формує основу для подальшого освітнього розвитку та входження у суспільство. Саме в родинному колі закладаються перші уявлення про добро і зло, правила співжиття, моделі поведінки у різних ситуаціях. Психологи й педагоги підкреслюють, що емоційний клімат у сім'ї, характер взаємин між батьками і дітьми мають безпосередній вплив на рівень готовності дитини до навчання у закладі дошкільної освіти та школі [4].

Основні напрями впливу сім'ї на розвиток компетентностей дитини:

1. Мовленнєва компетентність. Розвиток мовлення відбувається переважно у сімейному середовищі, де дитина засвоює рідну мову, збагачує словниковий запас, набуває навичок комунікації. Спільне читання художньої літератури, розмови з дитиною, використання народних казок, прислів'їв і пісень сприяють формуванню зв'язного мовлення та розвитку мислення.
2. Соціальна компетентність. Родина є першою моделлю соціуму, у якій дитина вчиться взаємодіяти, співпрацювати, дотримуватися правил. У сім'ї формуються навички ввічливості, відповідальності, толерантності. Дитина спостерігає за прикладом батьків і наслідує їхню поведінку, що стає основою соціально прийнятних норм [2].
3. Емоційна компетентність. Від стилю сімейного виховання залежить здатність дитини розпізнавати власні емоції, регулювати їх та адекватно виражати. Атмосфера любові, підтримки та безпеки сприяє розвитку емоційної стабільності, тоді як авторитарні чи байдужі стосунки можуть викликати замкнутість, агресивність або невпевненість.
4. Культурна та ціннісна компетентність. Родина передає дитині культурні традиції, моральні орієнтири, релігійні та національні цінності. Це формує у дошкільника почуття ідентичності, гордості за свій народ і водночас відкритість до інших культур.
5. Життєва та побутова компетентність**.** У сімейному середовищі діти набувають перших практичних навичок самообслуговування, безпеки життєдіяльності, уміння дотримуватися режиму дня, гігієнічних правил. Цей досвід є необхідною основою для подальшої успішної інтеграції у дитячий колектив [1].

Взаємодія стилю сімейного виховання та розвитку компетентностей

Дослідження доводять, що стиль сімейного виховання значною мірою визначає рівень сформованості ключових компетентностей дитини. Демократичний стиль, який поєднує вимогливість із підтримкою та повагою, сприяє розвитку самостійності, відповідальності та соціальної активності. Натомість авторитарний стиль часто призводить до формування пасивності чи агресивності, тоді як вседозволеність породжує залежність і невміння дотримуватися правил [5].

Сім'я і педагогічна культура батьків

Не менш важливим є рівень педагогічної культури батьків, тобто їхня обізнаність у питаннях розвитку та виховання дітей. Батьки, які усвідомлюють цілі та завдання дошкільної освіти, готові до співпраці з педагогами, створюють у сім'ї умови для розвитку дитини, що відповідають освітнім вимогам. Тому одним із важливих напрямів роботи ЗДО є організація просвітницької діяльності для батьків: консультації, тренінги, інтерактивні зустрічі, рекомендації щодо формування компетентностей у домашніх умовах [3].

Отже, сім'я створює базис для розвитку особистості, формуючи фундамент компетентностей, які згодом удосконалюються та систематизуються в освітньому середовищі дошкільного закладу. Лише в умовах узгодженості вимог і єдності

виховних впливів можна досягти гармонійного розвитку дитини та її готовності до подальшої освіти.

Форми партнерської взаємодії ЗДО та сім'ї

Сучасні підходи до співпраці передбачають відмову від формального характеру «батьківських зборів» і перехід до більш гнучких і демократичних форм комунікації. До найпоширеніших належать:

- індивідуальні консультації (педагог – батьки);
- тренінги та семінари для батьків з актуальних питань розвитку дітей;
- спільні проєкти («Моя сім'я», «Книга добра», «Еко-садочок»);
- свята та інтегровані заходи, що об'єднують дітей, батьків і педагогів;
- цифрова комунікація (групи у Viber, Telegram, онлайн-конференції).

За даними дослідження О. Савченко [5], активне залучення батьків до освітнього процесу підвищує рівень сформованості ключових компетентностей у дітей на 15–20%.

Попри очевидні переваги співпраці, існують і проблеми: недостатня педагогічна культура батьків, обмежений час для взаємодії, іноді – відсутність довіри до педагогів. Подолання цих бар'єрів можливе через:

- підвищення педагогічної культури батьків;
- розширення спектра цифрових інструментів комунікації;
- створення умов для індивідуальної взаємодії;
- підтримку державних програм, що сприяють розвитку партнерства між ЗДО та сім'єю.

Перспективним напрямом є впровадження інклюзивної освіти, де партнерство з родиною стає ключовим чинником успішної адаптації дитини з особливими освітніми потребами [6].

Висновки

Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що партнерська взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї є визначальним чинником у процесі формування ключових компетентностей дітей дошкільного віку. Вона забезпечує єдність виховних впливів, узгодженість вимог і створює умови для гармонійного розвитку особистості.

Сім'я формує фундамент компетентностей – мовленнєвих, соціальних, емоційних і культурних, тоді як ЗДО систематизує й розширює цей досвід, інтегруючи його у навчально-виховний процес. Взаємодія цих двох інститутів сприяє розвитку у дитини здатності до спілкування, творчості, пізнання та саморегуляції, що відповідає завданням сучасної дошкільної освіти [3; 5].

Разом із тим, налагодження партнерства супроводжується певними викликами: нестачею часу у батьків, недостатнім рівнем педагогічної культури, відсутністю довіри до педагогів. Подолання цих проблем можливе через використання інноваційних форм взаємодії, впровадження цифрових інструментів комунікації, організацію просвітницьких заходів для батьків.

Перспективним напрямом є інтеграція принципів партнерства в інклюзивну освіту, де співпраця педагогів і батьків є ключовою умовою успішної адаптації дітей з особливими освітніми потребами.

Отже, ефективна партнерська взаємодія сім'ї та закладу дошкільної освіти не лише сприяє формуванню компетентностей дошкільників, а й створює основу для розвитку компетентної, соціально активної, відкритої до пізнання та співпраці особистості, готової до подальшого навчання та життя у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Затверджено постановою КМУ від 21.03.2021 № 305.

2. Гончаренко, С. (2019). Педагогічні засади формування компетентностей у дітей дошкільного віку. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*, 31, 45–51.
3. Концепція розвитку освіти України на 2020–2025 роки. Київ, 2020.
4. Михайленко, Н. (2018). Сім'я і дитячий садок: партнерство заради майбутнього. *Дошкільна освіта*, 4, 12–16.
5. Савченко, О. (2021). Співпраця батьків і закладу дошкільної освіти як чинник розвитку ключових компетентностей дитини. *Освітологічний дискурс*, 3(34), 58–63.
6. UNICEF (2020). *Learning through play: Strengthening learning through play in early childhood education programmes*. New York: UNICEF.
7. OECD (2017). *Starting Strong V: Transitions from Early Childhood Education and Care to Primary Education*. Paris: OECD Publishing.

Потапчук Тетяна
професор кафедри теорії та методики
дошкільної і спеціальної освіти
Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника,
доктор педагогічних наук, професор
Березовська Людмила
завідувач кафедри теорії та методики дошкільної освіти
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
доктор педагогічних наук, професор

Педагогіка партнерства у закладах дошкільної освіти: сучасна модель організації освітнього процесу

Анотація. *У статті розглядаються теоретичні засади та практичні аспекти педагогіки партнерства в закладах дошкільної освіти. Акцент зроблено на суб'єкт-суб'єктних взаєминах між вихователями, дітьми та їхніми родинами як умова забезпечення високої якості освітнього процесу. Наведено основні принципи організації партнерської взаємодії та роль педагогів у формуванні комфортного та демократичного освітнього середовища.*

Ключові слова: *педагогіка партнерства, дошкільна освіта, суб'єкт-суб'єктні відносини, взаємодія з батьками, розвиток дитини, педагогічна культура.*

Особистісно-орієнтована взаємодія всіх сторін освітнього процесу є ключовим елементом системи сучасної дошкільної освіти. Належний розвиток педагогічного партнерства передбачає повагу між учасниками освітнього процесу, готовність не лише вислухати один одного, а й прислухатися до думки співрозмовника. Важливо, щоб взаємодія будувалася на принципах рівності та спільних інтересів задля забезпечення потреб дитини - особистості, що розвивається і потребує підтримки та уваги.

Сучасна система дошкільної освіти дедалі більше орієнтується на філософію співпраці та партнерства, що охоплює аспекти особистісного спілкування і передбачає конструктивну взаємодію та взаємну підтримку всіх учасників процесу.

Такий підхід сприяє створенню атмосфери порозуміння та співробітництва, необхідної для гармонійного розвитку дітей дошкільного віку.

Організація педагогічного партнерства у закладі дошкільної освіти є визначальним чинником у забезпеченні високої якості освітнього процесу для дітей раннього та дошкільного віку [4; 2]. Партнерські взаємини в освіті варто розглядати як систему співпраці, засновану на чіткому розподілі функцій, взаємному делегуванні відповідальності та дотриманні прав і обов'язків усіх учасників [4]. Найефективнішою формою педагогічної взаємодії є співпраця, побудована на діалозі, який сприяє позитивним змінам особистості та створює умови для гармонійного розвитку дитини [9].

Соціальне поняття «партнерство» має складний, інтерсуб'єктивний характер, що відображає особливий тип соціальної взаємодії, ґрунтується на рівноправності, автономії, взаємному визнанні та відповідальності сторін. У цьому контексті педагогічне партнерство у закладі дошкільної освіти виступає ефективним механізмом комунікації між педагогами, дітьми й батьками. Така співпраця забезпечує не лише якісний рівень освітніх послуг, а й психологічний комфорт усіх учасників, що особливо важливо для дітей, оскільки формує довіру до вихователя, підтримує їхню ініціативність і створює ситуації успіху [9].

Ідеї партнерства мають глибоке історичне коріння у працях видатних педагогів ХХ століття. В. Сухомлинський підкреслював, що виховання та розвиток дитини можливі лише за умов активної співпраці закладу освіти з родиною [8]. Ш. Амонашвілі наголошував на значенні гуманістичного підходу у взаємодії з дітьми [1]. У подальшому ці ідеї набули розвитку у працях українських науковців: С. Максименко досліджував психологічні аспекти модернізації освіти [6], О. Коханова розглядала партнерство як важливий чинник соціалізації [5], а Л. Сущенко та Л. Демінська аналізували педагогічну культуру фахівця як основу ефективної взаємодії [9; 3].

Сучасний вихователь у закладі дошкільної освіти виступає фасилітатором та співтворцем індивідуальної траєкторії розвитку кожної дитини. Він допомагає дитині пізнавати довкілля й формувати власну картину світу, а педагогіка партнерства створює новий рівень взаємовідносин між вихователями, дітьми, батьками та громадою. Дошкільник відзначається відкритістю до пізнання, прагне ділитися емоціями й отримувати відгук на власні дії. У цьому процесі вихователь стає значущою особистістю [1]. Відмінність сучасної дошкільної освіти від авторитарної моделі минулого полягає у відкритості та побудові суб'єкт-суб'єктних відносин [1].

Забезпечення якості дошкільної освіти та комфортного перебування дітей неможливе без партнерської взаємодії педагогів із родинами. Така взаємодія передбачає атмосферу довіри, взаємопідтримки й спільності інтересів, спрямованих на духовний розвиток дітей, їх соціалізацію та захист прав [2]. Партнерство у дошкільній освіті означає конструктивну взаємодію, засновану на рівності прав та обов'язків, узгодженні потреб і координації зусиль усіх учасників [2]. Однак практика свідчить, що не всі педагоги усвідомлюють значущість суб'єкт-суб'єктних стосунків і готові будувати їх з дітьми та батьками [7].

Суб'єкт-суб'єктні стосунки в освітньому процесі не заперечують авторитету вихователя чи його професійного досвіду, а ґрунтуються на взаємній повазі й сприйнятті кожного учасника. Педагогічне партнерство з батьками є ключовим елементом педагогізації дорослих. Вітчизняні та зарубіжні науковці трактують «виховання батьків» як системну роботу педагогів, спрямовану на підвищення компетентності дорослих у виховних питаннях, що дозволяє узгодити виховні впливи сім'ї та закладу освіти [5; 7].

Педагогічна взаємодія з родинами вихованців виступає не лише засобом розвитку особистості дитини, але й джерелом удосконалення педагогічної культури

дорослих. Важливим аспектом партнерства є паритетність у взаєминах, дотримання етичних норм і готовність до колегіального управління освітнім процесом [3; 2].

Педагогічна взаємодія із сім'ями вихованців є ключовою складовою повноцінного розвитку особистості дітей і водночас джерелом збагачення педагогічних знань батьків. Однак практика дошкільної освіти показує, що значна частка батьків не проявляє зацікавленості в побудові партнерських відносин із вихователями своїх дітей. Для багатьох така взаємодія сприймається як втручання у процес виховання дитини в домашніх умовах. Інші батьки, зі свого боку, часто не готові відкрито ділитися своїми проблемами чи труднощами у питаннях виховання з педагогами. Ефективність партнерської взаємодії залежить від наявності довіри, щирого бажання прислухатися до іншої точки зору, готовності її прийняти, а також прагнення до продовження такого співробітництва, яке буде розглядатися як корисне і важливе [2].

Важливим аспектом співпраці між закладом дошкільної освіти та сім'ями вихованців є паритетність у взаємодії [5]. Це означає необхідність узгодження різних точок зору, створення чітких домовленостей щодо правил взаємодії та дотримання етичних норм. Багато педагогів і батьків підтримують ідею колегіального, партисипативного управління таким закладом, де управлінські функції не концентруються в руках однієї особи, як це реалізовано у вальдорфських садках та школах.

У таких випадках керівник відсутній, а відповідальність за організацію освітнього процесу об'єднує педагогічний колектив і представників батьківської громади. Однак слід пам'ятати, що подібний підхід до співпраці потребує організаційної форми, яка забезпечує об'єднання всіх учасників навколо спільних принципів розподілу обов'язків і активної участі в реалізації завдань [4]. Це передбачає уміння узгоджувати позиції, формувати стратегії, висловлювати думки, слухати інших та приймати альтернативні точки зору в інтересах спільного успіху.

Важливо домагатися ефективної взаємодії для розвитку освітнього процесу, підтримуючи зусилля всіх учасників на основі принципів рівноправності та взаємовигоди. Родини вихованців та педагогічний колектив мають розуміти, що партнерство базується на узгодженні та реалізації спільних інтересів, спрямованих на створення комфортних умов для всебічного розвитку дитини. Досягнення консенсусу та компромісів у найважливіших питаннях виховання й становлення особистості є ключовим етапом у цьому процесі. Для цього необхідно створити сприятливе емоційне середовище, яке полегшує спілкування та дає можливість кожному учаснику вільно висловлювати свою думку. Важливо сприймати і педагогів, і батьків як рівноправних суб'єктів освітнього процесу зі своїми власними інтересами, потребами й позицією [9].

Висновки. Педагогіка партнерства у закладах дошкільної освіти є сучасною моделлю організації освітнього процесу, яка базується на діалозі, взаємній відповідальності та визнанні дитини як повноцінного суб'єкта. Вона сприяє розвитку демократичних цінностей, забезпечує комфортне освітнє середовище та єдність виховних впливів сім'ї й закладу освіти. Подальші наукові розвідки у цьому напрямі варто спрямувати на пошук практичних механізмів реалізації суб'єкт-суб'єктних взаємин у дошкільній освіті та підготовку педагогів до ефективного партнерства з усіма учасниками освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Амонашвілі Ш. О. Школа життя / Пер. з рос. Хмельницький: Подільський культурно просвітницький центр ім. М.К. Реріха, 2002. 170 с.

2. Бадіца М., Суятинова К. Сутність та структура партнерських взаємин у дошкільній освіті. Освітологічний дискурс. 2018. Вип. 2. С. 64–70.

3. Демінська Л. Формування педагогічної культури майбутніх вихователів: теорія та практика. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки. 2018. Вип. 66. С. 56–62.
4. Ковшар О. Партнерство у сучасній дошкільній освіті: зміст та особливості реалізації. Педагогічний дискурс. 2020. Вип. 29(1). С. 45–52.
5. Коханова О. Педагогіка партнерства у дошкільній освіті: теоретико-методологічні аспекти. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2015. Вип. 35. С. 120–124.
6. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості. Київ : КММ, 2012. 240 с.
7. Мельничук І. Суб'єкт-суб'єктні відносини у дошкільній педагогіці: теоретичний аспект. Наукові записки ТНПУ імені В. Гнатюка. Серія: Педагогіка. 2019. Вип. 3. С. 87–92.
8. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ : Радянська школа, 1977. 383 с.
9. Сущенко Л. Професійно-педагогічна культура як основа взаємодії педагога з учасниками освітнього процесу. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2018. № 7(81). С. 115–126.

Решетняк Марина,
вихователь-методист ЗДО №7
Мирноградської міської ради
Донецької області

Партнерська взаємодія дошкільного закладу та сім'ї у формуванні компетентностей дітей дошкільного віку: досвід дистанційного навчання

Анотація. *У тезах висвітлюються критично важливі аспекти партнерської взаємодії між закладом дошкільної освіти та родиною, підкреслюючи її фундаментальну роль у формуванні ключових компетентностей дітей дошкільного віку. Представлено чотирирічний досвід роботи закладу в дистанційному форматі, що став потужним каталізатором для розробки та впровадження інноваційних практик співпраці з батьками. Наведені приклади ефективних методів демонструють, як вдалося забезпечити безперервність освітнього процесу, сприяти гармонійному розвитку дітей та їхній комплексній готовності до школи в умовах динамічних змін освітнього середовища.*

Ключові слова: *партнерство, дистанційне навчання, дошкільна освіта, компетентності, сім'я, цифрові технології.*

Сучасна дошкільна освіта орієнтована не лише на засвоєння знань, а й на розвиток ключових компетентностей – уміння адаптуватися до змін, мислити критично, комунікувати та співпрацювати.

Залучення батьків до освітнього процесу закладу дошкільної освіти (далі – ЗДО) утверджує позицію, згідно з якою кожен із батьків дитини є відповідальним за її навчання, виховання і розвиток, а також за збереження її життя, зміцнення здоров'я, формування почуття людської гідності та усвідомленого ставлення дитини до здорового способу життя. [3] Такий підхід закріплений у Законі України «Про дошкільну освіту» [2], Базовому компоненті дошкільної освіти [1], передбачає глибоку взаємоповагу, довіру та спільну відповідальність за результати розвитку дитини.

Партнерська взаємодія з батьками в сучасному ЗДО давно вийшла за межі формальних батьківських зборів чи консультацій. Вона еволюціонувала до моделі рівноправного діалогу та активної синергії, де кожен учасник – батьки, педагоги, дитина – є повноцінним суб'єктом освітнього процесу. Це формування єдиного освітнього простору, де зусилля дорослих не просто доповнюють одне одного, а узгоджуються та взаємопідсилюються, створюючи оптимальні умови для всебічного та гармонійного розвитку особистості дитини.

В умовах дистанційного навчання, партнерство не просто зберегло свою актуальність, а й стало ще більш відчутним та інтенсивним. Батьки вихованців взаємодіють з педагогічними працівниками на принципах педагогіки партнерства, створюють належні та безпечні умови для здобуття їх дитиною дошкільної освіти за дистанційною формою відповідно до рекомендацій, наданих суб'єктом освітньої діяльності. [4] Педагог перетворився на координатора, ментора, натхненника, тоді як сім'я створила безпосередній простір для навчання та розвитку дитини вдома.

Перехід освітнього процесу у дистанційний формат поставив нові виклики, але водночас відкрив можливості для посилення партнерства. Сім'я стала безпосереднім середовищем розвитку дитини, а педагоги – координаторами й наставниками

За чотири роки здійснення освітнього процесу в дистанційному форматі наш заклад апробував низку інноваційних та високоефективних форм партнерської взаємодії:

Синхронні онлайн-заняття у Zoom чи Google Meet – забезпечили живе спілкування дітей з вихователем та однолітками, зберігаючи елементи соціалізації та колективної діяльності.

Асинхронний режим взаємодії дозволив дітям, батькам обмінюватися інформацією та виконувати завдання у зручний для них час. У створених індивідуальних електронних портфоліо кожної дитини, батьки, діти, педагоги зберігають результати творчої, дослідницької та навчальної діяльності.

Залучення всіх членів родини до творчих проєктів: «Сімейний гербарій», «Книга добрих справ», «Віртуальна подорож моїм містом», «Блюда національної кухні», що розвивають креативність, комунікативні та пізнавальні компетентності дітей.

Щоденні челенджі «Як пройшов мій день», фото- та відеозвіти про виконані завдання (https://surl.li/gjfklp), творчі конкурси «Я і МАМА – файна пара» (https://surl.li/qjneen), «Моє рідне місто очима дітей» (https://surl.li/wkgsqa), «Моя родина», «Мій найкращий день», «Спорт, здоров'я та сім'я – головне для малюка» (https://surl.lu/fnbcwe), «Родинний відпочинок», «День сім'ї» (https://surl.lu/mrlhsb) у закритих чатах (Viber), стимулюють активність дітей, батьків та дозволяють отримувати зворотній зв'язок.

Організація онлайн-зустрічей, вебінарів та дискусійних платформ для батьків, створили простір для обміну досвідом, взаємопідтримки, підвищення педагогічної компетентності та зміцнення психологічної стійкості батьків. Ці підходи відповідають практичним рекомендаціям Міністерства і науки України щодо організації дистанційної форми здобуття дошкільної освіти. Взаємодія між педагогічними працівниками та вихованцями (за обов'язкової участі батьків) забезпечується передачею відео-, аудіо-, графічної та текстової інформації в синхронному або асинхронному режимі. [4] Такий комплексний підхід дозволив трансформувати освітній процес в онлайн формат, зробивши батьків не пасивними спостерігачами, а реальними, активними та відповідальними партнерами, чітко продемонструвавши суттєві переваги такої взаємодії:

• Створено єдиний освітній простір, коли дитина не перериває освітній процес навіть у складних умовах, бачить єдність вимог, підходів та цінностей як у закладі, так і вдома.

• Батьки бачать результати взаємодії, відчувають себе важливими та повноцінними учасниками освітнього процесу, їхня залученість до життя закладу зростає, підвищується відповідальність та мотивація.

• Педагоги отримують унікальну можливість глибше зрозуміти індивідуальні особливості, інтереси та потреби кожної дитини через тісну співпрацю з родиною.

• Навіть у складних умовах воєнного стану, безперервність дошкільної освіти не порушується, а освітній процес стає більш гнучким та адаптивним.

• Завдяки єдності впливів та цілеспрямованій співпраці, ефективніше формуються у дітей саморегуляція, ініціативність, комунікативні навички, креативність та готовність до навчання.

Досвід чотирьох років роботи в дистанційному форматі переконливо довів, що партнерська взаємодія ЗДО та сім'ї є не просто бажаною, а життєво необхідною умовою для якісного формування компетентностей дітей дошкільного віку в сучасному світі. Вона забезпечує не лише розвиток особистості та її готовність до нових етапів навчання, а й сприяє вихованню впевненості, самостійності та соціальної адаптації.

Партнерська взаємодія – це шлях до щасливого дитинства, де кожен відчуває себе цінним, потрібним і компетентним.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт дошкільної освіти: основні положення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://surl.li/hhfghv (дата звернення: 12.09.2025).

2. Закон України «Про дошкільну освіту» № 3788-IX від 19.11.2024 р. [Чинний від 2025-01-01]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text (дата звернення: 12.09.2025).

3. Концепція розвитку освіти дітей раннього та дошкільного віку до 2030 року // Міністерство освіти і науки України. – 2020 р. URL: https://share.google/ZLJoBpp2i1rPIhm1r (дата звернення: 12.09.2025).

4. Наказ МОН «Про затвердження Положення про дистанційну форму здобуття дошкільної освіти» № 926 від 26.06.2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0996-25#Text (дата звернення: 12.09.2025).

Сиско Оксана,
вихователь інклюзивної групи
ЦРД «Калинка»
Волочиської міської ради
Хмельницької області

Особливості використання секвенційної моделі взаємодії з дітьми з РАС в освітньому та корекційно-розвивальному процесі ЗДО

***Анотація**. У статті розглядаються особливості використання елементів секвенційної моделі взаємодії з дітьми з розладами аутистичного спектру (РАС) , що ґрунтуються на дослідженнях сенсорної стимуляції, розроблених відомими науковцями Гленом Доманом і Карлосом Делякато. Цей підхід визначає фундаментальну частину стимулюючих освітніх, корекційно-розвивальних практик ,що реалізують комплексний, мультидисциплінарний підхід щодо забезпечення підтримки та розвитку дітей з ООП, особливо дітей з розладами аутистичного спектру. Впровадження елементів секвенційної моделі сприяє*

покращенню соціальної адаптації, зниженню рівня тривожності та розвитку комунікативних навичок у дітей з РАС.

В статті наведено приклади комплексів вправ, які можуть бути включені до секвенційних програм корекційного розвитку дітей з розладами аутистичного спектру. Вправи спрямовані на покращення різних аспектів розвитку - покращення фізичного (великої та дрібної моторики), психомоторного розвитку та функціонального стану дітей; соціальної адаптації, взаєморозуміння в групі; сенсорний та моторний розвиток та соціальну реабілітацію дітей з аутизмом.

Ключові слова: *інклюзивна форма освіти, секвенційний розвиток, розлади аутистичного спектру, адаптація в соціумі, психомоторний розвиток*

Постановка проблеми. Розлад аутистичного спектру (РАС) є серйозним неврологічним порушенням, що впливає на сприйняття світу, комунікацію, соціальну взаємодію, здатність до спілкування та пізнання довкілля, втрату інтересу до реальності у дітей. Сьогодні практично кожен заклад дошкільної освіти приймає дітей з особливими освітніми проблемами, впроваджує інклюзивну форму освіти, спонукаючи педагогів шукати та впроваджувати різноманітні методи для більш ефективної взаємодії з дітьми з РАС.

Однією з ключових проблем, з якими стикаються батьки та педагоги, є недостатність ефективних методів навчання та розвитку для дітей з РАС, зокрема в контексті розвитку послідовності та координації навичок. Діти з РАС часто мають труднощі у розвитку послідовності та організації дій, що може впливати на їхні можливості соціалізації та адаптації в оточуючому світі. Недостатня увага до цього аспекту розвитку може обмежувати їхні потенціальні можливості для адаптації в соціумі.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідження можливостей корекції аутистичних розкладів у дітей представлені роботами таких вчених: Білан В., Бочелюк В., Панов М., Лістау К., Боброва В. І., Туренко Н., Шах М., Черніченко Л.[9]. Соціально-психологічному спрямуванню корекції аутистичних порушень присвячені дослідження К. Островської, В. Нечипоренко [6]; концепцію навчання і виховання дітей з аутизмом розробили В. Тарасун, А. Хворова [8]; феномен аутистичного розвитку дитини вивчала Т. Скрипник [2]; педагогічним основам корекційної роботи при аутизмі присвятили дослідження Л. Рибченко, Г. Хворова, Д. Шульженко, С. Яковлева[10].

Вітчизняні науковці акумулюють світовий досвід вивчення аутизму й докладають зусиль до розробки шляхів допомоги аутичним дітям.

Розлади аутистичного спектру у дітей мають досить широкий спектр різних форм розладів. Враховуючи як загальні, так і індивідуальні особливості аутистичних дітей, важливо звернути увагу на їхні потреби, рівень розвитку та особистісні особливості. Існуючі програми та методики розвитку дітей дошкільного віку з РАС зосереджені на покращенні соціальної комунікації, емоційної регуляції та подоланні поведінкових проблем, хоча і дають позитивні результати, але не завжди належним чином враховують унікальні потреби цієї групи дітей у сфері розвитку різних навичок. Більшість з них надають загальні стратегії, що не завжди ефективні у випадках з вираженими порушеннями в розвитку.

Однією з первинних і найважливіших здатностей, яка дозволяє людям з особливими потребами будувати взаємовідносини з світом і іншими людьми, є сенсорна інтеграція. При розладах сенсорної інтеграції, процес постійного вдосконалення функцій розвитку порушується. Використвння секвенційної моделі взаємодії з дітьми з РАС, як однієї з практик, що використовуються для комплексної корекційної роботи з дітьми. уможливлює поступову появу більш складніших форм поведінки. Науковці Островська К. О., Саламон О. Л., Січкар Л. І., Кондратенко Ю. В.,

Рєзнік Н. В. [7], які підготували навчальний посібник “Секвенційні програми допомоги дітям з аутизмом” досягли значних успіхів у дослідженні даної теми.

Виклад основного матеріалу. Аутизмом (від грецького «autos» – сам) називають стан психіки, що характеризується замкнутим внутрішнім життям і активним відстороненням від зовнішнього світу. Аутизм відносять до всепроникних розладів, що зачіпають усі області психіки: емоційну, інтелектуальну, сенсорну, когнітивну. Діти з розладами аутичного спектру дуже відрізняються між собою здібностями, розумовим розвитком та поведінкою, але деякі риси властиві кожній дитині з РАС:

- мінімум соціальної взаємодії;
- порушення комунікативних навичок;
- поведінкова стереотипність та вузькість особистих інтересів.

В сучасній дошкільній освіті в Україні широко впроваджується інкюзивна освіта. Інклюзивна форма навчання найбільш ефективна, оскільки у неї поступово формується модель здорового повноцінного способу життя.[1] Компетентність вихователів та педагогів є одним із основних чинників успішної роботи . Готовність педагогів до інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами можна розглядати як інтегровану якість особистості, яка включає систему мотивів, станів, знань, умінь і навичок, певного досвіду вихователя, особистих якостей, які забезпечують успішну педагогічну діяльність. Робота з дитиною з РАС вимагає постійного педагогічного пошуку, гнучкості в застосуванні різних методів навчання і виховання. Одним з таких методів є секвенційна модель взаємодії з дітьми з РАС.

Секвенційний розвиток — це процес поступового переходу від простіших форм поведінки чи функцій до складніших, що відбувається в певній послідовності. Секвенційна модель працює з дітьми з аутизмом будь-якого віку, що мають розлади в роботі сенсорних систем та емоційно-вольові порушення..Секвенції використовуються як ключовий елемент при появі симптомів порушень тілесно-когнітивної сфери. Ці симптоми можуть включати в себе відсутність або недостатність зорового контакту, неадекватні реакції на звуки, а також низьку рухову активність, пов'язану з порушенням м'язового тонусу. Центральною метою секвенційної моделі є коригування цих симптомів за допомогою спеціально розроблених послідовностей сенсорної стимуляції.[7]

Комплекси вправ, які входять до секвенційної програми розвитку для дітей з РАС можуть використовуватися спеціалістами та вихователями як в індивідуальній корекційно-розвивальній роботі з дітьми, так і в умовах групи та мікрогрупи.

Комплекс, спрямований на стимуляцію різних ділянок сенсорно-моторної сфери розвитку дитини виконується системно, послідовно ускладнюючись. Важливо дотримуватись певних правил та послідовностей.

- Заняття проводяться в комфортній атмосфері в груповій кімнаті чи спортивному залі. Чудово, якщо в закладі дошкільної освіти є спеціально обладнана сенсорна кімната для корекційних і розвивальних занять.
- Вправи мають відповідати рівню розвитку дітей - вони не мають бути ані доволі легкі, ані надмірно важкі.
- Вправи повинні змінюватись (статична-динамічна).
- Дитина виконує вправи з допомогою дорослого або за наслідуванням, по показу чи за інструкцією та показом.
- Використання ігрових засобів, спеціально розроблених для стимулювання сенсорної інтеграці.
- Якщо існує проблема з виконанням певної вправи чи небажання її виконувати, можна змінити матеріали, які використовують для проведення даного завдання.
- Тісна взаємодія спеціалістів і батьків

Для успішної реалізації завдань корекційного розвитку дітей з розладами аутистичного спектру надзвичайно важлива ефективна співпраця педагогів ЗДО і родин дітей. Співпраця з батьками є ключовим елементом в створенні інклюзивного середовища, у якому діти будуть почувати себе щасливими та захищеними. Спілкуючись із батьками вихователь або педагог, який займається з дитиною,обовязково наголошує на важливості закріплення набутих умінь та навичок у домашніх умовах, пояснює мету та способи виконання завдань.

Наприклад, при проведені **вправи «Вставання»** дитині необхідно показати, як треба присісти або допомогти їй це зробити. Дорослий (вихователь, асистент вихователя, спеціаліст, який проводить заняття або хтось з батьків) знаходиться за спиною дитини, тримає її за руки і допомагає їй присісти. Потрібно присісти та обхопити руками коліна. З такого положення дитині потрібно піднятися у повний зріст і підняти руки вгору(стопи не відриваються від підлоги).

Ця вправа націлена на покращення координації та сили у дітей. Педагог або хтось з батьків активно взаємодіє з дитиною, знаходячись за її спиною, тримаючи руки та допомагаючи їй присісти. Дитина здійснює присідання, обхоплюючи руками коліна, а потім піднімається у повний зріст, руки піднімаються вгору, і при цьому стопи залишаються тісно прикріпленими до підлоги. Вправа повторюється на наступних заняттях(чи вдома) до самостійного виконання її дитиною.

Вправу «Підскакування» слід виконувати босоніж для профілактики плоскоступості і додаткової стимуляції. Вправу починаємо від підстрибування на місці на двох ногах. Спочатку дитині допомагає дорослий, який тримає дитину за руки і підскакує разом з нею в такт. Коли дитина вже підстрибує самостійно, дорослий перестає допомагати. Прагнемо, щоб дитина стрибала самостійно. Під час виконання цієї вправи слідкуємо, щоб дитина тримала спинку рівно. Як ускладнення вправи пропонуємо дитині зіскакування обома ногами на підлогу з предмету. (лава, стільчик; висота 20-30 см.).

Ці вправи сприяють не лише розвитку м'язово-суглобового апарату, але й формують правильну координацію рухів та уявлення про власне тіло в просторі.

Однією із цікавих та ефективних вправ є **«Перекочування».** Ця вправа призначена для використання на твердій поверхні (твердий килимок чи матрац). Вправа включає можливість виконання як самостійно, так і за допомогою дорослого, який може перекладати руки та ноги дитини. Варіантом є також спільне перекочування, де дорослий утримує дитину на собі. Під час виконання вправи можна варіювати напрямки – перекочуватися в одну, а потім в іншу сторону. Цікавим елементом вправи є можливість замотувати дитину в ковдру або тканину, а потім розмотувати її. Важливо зазначити, що усі ці дії повинні відбуватися в ігровій формі, враховуючи індивідуальні особливості та можливості дитини. Необхідно уникати спротиву та уважно стежити, щоб тканина не перекривала обличчя та голову дитини. Бажано, щоб виконання вправи супроводжувалося ритмічними подразниками, які надають додатковий стимул до участі та розвитку координації рухів. Вправа стимулює психомоторний розвиток малюків у приємній та захоплюючій формі, сприяє покращенню фізичного здоров'я дитини.

Кожна вправа, що входить до секвенційної моделі спрямована на формування у дітей з розладом аутичного спектру конкретного навичка.

Так вправа **“Слухання шепотіння",** зорієнтована на позитивне взаємодію з слуховою сферою дитини. Дорослий на вухо дитині (ліве чи праве) шепоче позитивну чи нейтральну інформацію. Це може бути вислів любові, визнання у кращості, або ж просто приємні віршики. Важливість цієї вправи полягає в тому, щоб створити позитивний емоційний фон та підтримку для дитини, а також покращити її слухове сприйняття. Наступним етапом вправи є зміна сили голосу - спочатку голосніше,

потім тихіше до правого вушка.Так само до лівого. Вправу можна виконувати як під час заняття, так і протягом дня, вдома, під час прогулянки.

Вправа **"Водіння очима за предметом або рухливим джерелом світла"**. спрямована на розслаблення, тренування очних м'язів, зміцнення зору та поліпшення кровообігу. Діти сідають обличчям до вихователя, який тримає цікавий предмет або іграшку. Мета вправи полягає в тому, щоб діти слідкували поглядом за рухами предмета, який рухається вниз, вгору, по скошеній лінії, по колу або виконує вісімку. Це допомагає розвивати координацію зорових і моторних функцій, а також збільшує увагу та концентрацію дитини.

Важливим елементом роботи над вправами та іграми секвенційної моделі є :

- послідовність : вправи виконуються крок за кроком, від простого до складного.
- цілеспрямованість : кожна вправа спрямована на формування конкретного навичка.
- повторюваність : повторення дій та словесних інструкцій, що сприяє закріпленню навичок.

Однією з ключових практичних технік, включених до секвенційної моделі взаємодії з дітьми з РАС є масаж, який спрямований на стимуляцію різних частин тіла та активізацію різноманітних сенсорних рецепторів. Масаж - це засіб терморегуляції, тактильний подразник, а також заспокійливий засіб для зняття втоми. У закладах дошкільної освіти доцільно використовувати і вправи з елементами ігрового масажу та самомасажу.[5]

Дотик – ефективний засіб комунікації, що дозволяє пробити бар’єри ізоляції, проте ним потрібно користуватися дуже обережно – ні в якому разі не можна нав’язувати дітям фізичні контакти. Доцільно починати вправи з декількох секунд, вибираючи найприємнішу дитині форму, поступово збільшуючи тривалість

Вправи з елементами масажу сприяють підвищенню та розвитку тактильної чутливості, сприйняттю сенсорних подразників, координації рухів, стимулюють м’язовий тонус та покращують кровообіг.

Варіації вправ розширюють спектр впливу на тіло та враховують особливості дитини з РАС. Вправи “Дощик”,”Човник”, “Кулачки”, “Гусачо”, “Черв'ячок”. “Кішечка” вносять різноманітність у процес масажу, а використання масажних мячиків, кільців су-джок, каштанчиків, шишок, горіхів, тощо робить процес цікавим та захоплюючим.

Враховуючи індивідуальні особливості дитини з РАЦС, такий підхід до масажу може стати ефективним інструментом у комплексній програмі розвитку, сприяючи досягненню оптимальних результатів у покращенні фізичної та сенсорної функціональності.

Масаж притискання стоп. Ця техніка спрямована на стимуляцію чутливості стоп та активізацію нейромоторних рецепторів, сприяючи при цьому покращенню фізичного та сенсорного функціонування. Перша версія вправи включає масаж, який полягає в сильному притисканні стопи долонями. Важливим аспектом є вказівка на конкретні точки, які піддаються притисканню. Дитина отримує відчуття впливу на різні частини стопи, що сприяє активізації м'язово-скелетної системи та підвищенню свідомості про власне тіло. Друга версія вправи включає використання м'ячика "їжачка" для масажу стопи. Застосування м’ячиків із маленькими шипами різної твердості дозволяє варіювати інтенсивність масажу. Починаючи з м'якого м'яча та поступово переходячи до більш твердого, ми забезпечуємо градацію впливу на рецептори. Зі зміною сили та натискання на стопу, ми створюємо оптимальні умови для розвитку координації та покращення сенсорного сприйняття.

Масаж пальчиків еластичним кільцем су-джок

Раз, два, три, чотири, п’ять (розгинати пальці по одному)

Вийшли пальчики гулять
Цей товстенький і великий (надіваємо кільце на великий палець)
А цей пальчик вказівний (на вказівний і на далі по черзі)
Цей високий всередині.
Далі пальчик безіменний.
А мізинчик хоч маленький,
Але дуже проворненький.

Ці, та багато інших вправ входять у секвенційну модель взаємодії з дітьми з РАС, спрямовану на покращення фізичного та психомоторного стану дітей. Завдяки використанню цього методу у комплексній корекційній роботі з дітьми із аутизмом ми відкриваємо перед вихованцями нові можливості для розвитку, соціалізації та активного вивчення світу навколо.

Висновки. Отже, секвенційна модель взаємодії з дітьми з розладами аутичного спектру, є одним з інноваційних методів, що включає в себе комплексні стратегії для стимулювання сенсо-моторної сфери, розвитку соціальної комунікації, емоційної регуляції та усуненні поведінкових проблем у дітей з РАС. Цей підхід передбачає спільну роботу сім'ї та педагогів команди психолого-педагогічного **супроводу дитини з ООП**, які координують свої зусилля для досягнення максимального прогресу дитини, використовуючи конкретні рекомендації та стратегії, які сприяють її соціальній адаптації та розвитку.

Секвенційна модель взаємодії з дітьми з РАС базується на двох основних принципах: послідовному виконанні спеціально розроблених вправ та одночасному забезпеченні дитини з аутизмом збалансованої кількості стимулів у різних сферах, відповідно до потреб їхнього мозку та тіла. Цей підхід дозволяє систематично розвивати навички та реакції, враховуючи специфічні особливості розвитку дитини з аутизмом. Одночасне отримання збалансованої кількості подразників у різних сферах є важливим елементом цієї моделі. Це дозволяє враховувати індивідуальні потреби кожної дитини під час виконання секвенції. Такий підхід сприяє розвитку адаптаційних реакцій у дитини з аутизмом, сприяючи їхньому більш повноцінному інтегруванню в суспільство.

Список використаних джерел

1. Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти / За загальною редакцією Бойчука Ю.Д. – Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2020. – 376 с.
2. Інноваційні технології в корекційній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами : навч.-метод. посібник / за заг. ред. Л. Галенко. Харків : Друкарня Мадрид, 2018. 110 с.
3. Комплексна програма розвитку дітей дошкільного віку з аутизмом «Розквіт» (за заг. ред. Скрипник Т. В.)
4. Корекційно-розвивальні методики для роботи з дітьми з аутизмом: методичні рекомендації / укладачі: Литвяк Д.М., Зленко Л.О. - Чернігів: ЧОІППО ім. К.Д. Ушинського, 2020. - 73 с.
5. Лістау К. Особливості фізичної терапії та безглютенової дієти при роботі з дітьми з розладами аутистичного спектру. *SWorldJournal*. 2023. № 22-02. С. 67–71. https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj22-02-033/3932
6. Островська К. О. Засади комплексної психолого-педагогічної допомоги дітям з аутизмом : моногр. / К. О. Островська. – Львів : Тріада плюс, 2012.– 520 с. https://pedagogy.lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2016/09/Monogra1.pdf
7. Островська К. О., Саламон О. Л., Січкар Л. І., Кондратенко Ю. В., Рєзнік Н. В. Секвенційні програми допомоги дітям з аутизмом. Навчальний посібник, 2017. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана \Франка. 119 с.

8. Тарасун В, Хворова Г. Концепція розвитку, навчання і соціалізації дітей з аутизмом. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів / наук. ред. В.Тарасун. К.: 2004. 103 с.

9. Черніченко Л. Сучасні підходи до формування комунікативних навичок у дітей з розладами аутистичного спектру. *Kelm (Knowledge Education Law Management)*. 2022. № 5. С. 35–39.URL: https://doi.org/10.51647/kelm.2022.5.6

10. Шульженко О.Є. Особливості емоційної сфери дітей із легким ступенем аутизму. Науковий часопис. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. № 28. Сер. 19. С. 356-361.

Сігінішина Ірина,
вихователь ЗДО №55 «Намистинка»,
Хмельницької міської ради
Хмельницької області

Народна іграшка як ресурс формування громадянської та культурної ідентичності дошкільника: досвід партнерства з родинами

Анотація. *У статті розкрито потенціал народної іграшки як засобу формування громадянської та культурної ідентичності дітей дошкільного віку. Обґрунтовано важливість використання традиційної української іграшки у педагогічному процесі з метою збереження національної самобутності. Проаналізовано досвід партнерської взаємодії з родинами вихованців у контексті спільної діяльності, спрямованої на ознайомлення дітей з народними іграшками, символікою та звичаями.*

Ключові слова: *народна іграшка, громадянська ідентичність, культурна ідентичність, дошкільник, партнерство з родинами, національне виховання, етнопедагогіка.*

Формування громадянської та культурної ідентичності в умовах дошкільної освіти є пріоритетним напрямом сучасної освітньої політики України, що особливо актуалізується в умовах зовнішньої агресії, соціальної нестабільності та загрози втрати національної самобутності. Важливість виховання у дітей дошкільного віку почуття належності до української нації, поваги до культурної спадщини, любові до рідної мови, землі, символів і звичаїв відображено у Державному стандарті дошкільної освіти [3], де одним із ключових результатів освітнього процесу зазначено становлення у дитини уявлення про себе як представника українського народу, носія української мови та культури. Також у Державному стандарті дошкільної освіти підкреслено необхідність формування у дітей ціннісного ставлення до Батьківщини, національної символіки, родинних традицій, культури і духовності як підґрунтя громадянської самосвідомості [3].

В умовах сьогодення особливої ваги набуває потреба в інтеграції національного компоненту в усі види дитячої діяльності, зокрема через гру, яка є провідною у дошкільному віці. У цьому контексті народна іграшка виступає не лише предметом естетичного сприймання чи ігрової взаємодії, а й потужним педагогічним ресурсом, що забезпечує цілісне культурне виховання. Вона виконує роль культурного медіатора, передаючи знання про традиції, символи, моральні норми, родові звичаї та обряди через форму, матеріал, колір і функцію [1, 2]. Завдяки своїй образності, простоті та символізму народна іграшка створює умови для глибокого емоційного зв’язку дитини з національними цінностями.

Особливе значення в цьому процесі має педагогічна взаємодія з родинами, яка виступає запорукою цілісності та системності у вихованні національної ідентичності. Згідно з Концепцією розвитку дошкільної освіти в Україні до 2030 року, освітній процес у ЗДО має здійснюватися на засадах партнерства, відкритості та залучення батьків до формування виховного простору, зокрема з урахуванням регіональних, етнокультурних і родинних традицій [4]. Саме така співпраця дозволяє забезпечити безперервність і наступність національного виховання як у закладі, так і в родинному середовищі.

Залучення народної іграшки як ресурсу партнерства між педагогами та родинами відкриває широкі можливості для створення спільного культурного простору, де дитина відчуває себе не лише учасником гри, а й носієм української культури, що формує її громадянську позицію, самосвідомість і почуття відповідальності за майбутнє своєї країни.

Народна іграшка виступає не лише об'єктом для гри, а й глибоким етнокультурним символом, який уособлює національну ідентичність, зберігає у своїх формах і матеріалах уявлення народу про добро і красу, соціальні ролі та загальнолюдські цінності. Це своєрідний код культурної пам'яті, який передається з покоління в покоління через просту дитячу гру. Видатний український педагог В. Сухомлинський наголошував, що саме гра, глибоко вкорінена у національну культуру, є важливим чинником формування внутрішнього світу дитини, сприяє розвитку її серця, чутливості, емпатії, моральних переконань [5]. У цьому контексті народна іграшка набуває значення не лише розважального, а й виховного засобу, що поєднує традиції, духовність і практичний досвід.

Провідні науковці у сфері дошкільної педагогіки, зокрема Л. Артюх, Н. Гавриш, О. Сухомлинська, акцентують увагу на багатогранності функцій народної іграшки, яка має вагомий вплив на моральне, патріотичне та емоційне становлення дитини [1, 2, 6]. У практиці дошкільної освіти народна іграшка допомагає сформувати в дітей уявлення про національне культурне надбання, сприяє усвідомленню себе як частини певної етнокультурної спільноти. Через ознайомлення з традиційною іграшкою виховується любов до рідної мови, пошана до звичаїв, бажання зберігати й примножувати духовні скарби свого народу. Важливою є також можливість зміцнення родинних зв'язків завдяки спільній діяльності дітей і дорослих, що передбачає виготовлення, дослідження чи обговорення народних іграшок у домашньому або освітньому середовищі. Окрім цього, гра з народною іграшкою позитивно впливає на мовленнєвий розвиток дошкільника, розширює його фантазію, стимулює розвиток дрібної моторики, формує навички комунікації, співпереживання, а також сприяє становленню емоційного інтелекту.

Практика сучасної дошкільної освіти переконливо демонструє, що ефективне формування громадянської та культурної ідентичності дітей можливе лише за умови активної участі батьків у педагогічному процесі. Саме родина виступає першоджерелом національного досвіду, традиційної обрядовості, мовної культури, що в сукупності формує базис для розвитку ідентичності дитини як представника певної нації. Результати дослідно-експериментальної роботи, проведеної на базі закладу дошкільної освіти №55 «Намистинка» Хмельницької міської ради, засвідчили високий потенціал партнерства з родинами у цьому контексті. На етапі реалізації програми розвитку громадянської свідомості дошкільників особлива увага приділялася створенню спільного освітньо-виховного простору на основі використання народної іграшки як символу культурної спадкоємності.

Однією з найбільш результативних форм взаємодії стали майстер-класи, орієнтовані на залучення дітей та батьків до спільної творчої діяльності. У межах тематичних тижнів, присвячених українській народній іграшці, зокрема, під загальною назвою «Скарбничка народної іграшки», організовувалися інтерактивні заходи, під

час яких родини разом з дітьми мали змогу виготовляти традиційні українські іграшки з природних і текстильних матеріалів. У процесі спільного виготовлення мотанок, ляльок-зерняток, дерев'яних свищиків, солом'яних тваринок створювались умови для емоційного єднання поколінь, передачі культурних кодів, родинних переказів, що, в свою чергу, поглиблювало розуміння дітьми значення національної спадщини.

Залучення батьків до таких форм діяльності супроводжувалося високим рівнем ініціативності та відкритості до співпраці. Зокрема, участь батьків у старшій віковій групі становила понад 80 %, що свідчить про глибоку зацікавленість родин у збереженні та популяризації українських народних традицій як складника національної ідентичності. Водночас, участь батьків у спільних заходах зміцнювала довіру між родиною та педагогічним колективом, підвищувала виховну компетентність дорослих, формувала у них відповідальне ставлення до реалізації завдань громадянського і культурного виховання у закладі освіти.

Не менш ефективним інструментом формування етнокультурної самосвідомості дошкільників виявилася проєктна діяльність, реалізована у форматі освітнього міні-проєкту «Моя родина і народна іграшка». Цей вид роботи був спрямований на поглиблення зв'язків між поколіннями через дослідження іграшок, характерних для конкретного регіону та інтеграцію родинного досвіду у дошкільну освітню практику. Під час реалізації проєкту діти разом з батьками здійснювали пошукову діяльність, збирали інформацію про традиційні іграшки свого краю, вивчали матеріали про ігри дитинства старших членів родини, оформлювали фотоматеріали, виготовляли міні-альбоми й колажі, а також записували міні-інтерв'ю з бабусями й дідусями про їхні спогади, пов'язані з грою, дитинством, народними звичаями. Завдяки такій формі проєктної взаємодії розвивались не лише пізнавальні й мовленнєві навички дітей, а й їхнє емоційно-ціннісне ставлення до родини, народу, традиційної культури.

Результатом проєктної діяльності стало зібрання унікальних родинних етноколекцій, які пізніше були представлені на груповій виставці «Іграшка з серця України». Виставка перетворилася на справжній культурно-освітній простір, де кожна родина змогла представити свою історію, родові спогади й унікальні іграшкові артефакти, передані з покоління в покоління. Така ініціатива сприяла зростанню авторитету родини в очах дитини, зміцненню міжпоколіннєвих зв'язків, підвищенню педагогічної культури батьків і формуванню колективного досвіду національного виховання в умовах закладу дошкільної освіти.

Узагальнюючи результати, слід зазначити, що включення родин у проєктну діяльність на основі культурної спадщини, зокрема народної іграшки, забезпечує комплексний підхід до формування в дошкільників основ громадянської та культурної ідентичності, сприяє емоційній стабільності, відкритості до сприйняття національних цінностей, а також поглиблює партнерську модель взаємодії між педагогами, родинами та дітьми.

Важливою складовою комплексної системи формування громадянської та культурної ідентичності дошкільників стало проведення фольклорно-етнографічних свят, які в освітній практиці закладу дошкільної освіти №55 «Намистинка» Хмельницької міської ради були органічно вплетені у календарно-тематичне планування виховної роботи. Ці заходи розглядалися не лише як розважальні події, а як інтегративні освітньо-виховні форми, здатні поєднати різні види діяльності дітей (музичну, мовленнєву, ігрову, художньо-продуктивну) на основі етнокультурного контенту та родинного досвіду.

Підготовка до таких свят зазвичай передбачала активне залучення батьків і членів родин до організації сценаріїв, виготовлення декорацій, атрибутів та костюмів, що сприяло поглибленню партнерської взаємодії між закладом освіти й родинним середовищем. На самих заходах діти демонстрували вивчені рухливі й

драматизовані ігри з використанням народних іграшок, виконували українські пісні, заклички, примовки, скоромовки, лічилки, брали участь у невеличких театралізованих дійствах, зміст яких відтворював елементи традиційного побуту, календарної обрядовості, святкової культури українців. Така форма роботи сприяла формуванню у дітей почуття приналежності до спільноти, відчуття гордості за свою культуру, розвиткові мовленнєвої активності, музичного слуху, моторної координації та емоційної виразності.

Особливо цінним виявилося те, що батьки не лише були присутніми на заходах, а й виступали у ролі ведучих, казкарів, народних майстрів, демонструючи дітям власну зацікавленість та емоційну включеність у культурний процес. Таке залучення сприяло неформальному навчанню дітей через приклад дорослих, а також зміцнювало авторитет родини як осередку збереження й трансляції культурної спадщини. Значна частина свят супроводжувалася ярмарками, виставками родинних виробів, показом колекцій народних іграшок, майстер-класами, що забезпечувало міжгенераційну взаємодію та збагачувало культурний досвід дошкільників.

За результатами внутрішнього моніторингу, проведеного серед батьківських громад, було зафіксовано значне підвищення інтересу дітей до фольклору, національних свят і народних традицій. Згідно з анкетуванням, 92% опитаних батьків відзначили зростання зацікавленості дітей у традиційних піснях, іграх, народних іграшках та фольклорних образах після участі у таких заходах. Це свідчить про їхню високу ефективність як інструменту формування етнокультурної компетентності, ціннісних орієнтацій, емоційно-почуттєвої сфери та соціальної активності дитини.

Фольклорно-етнографічні свята в умовах закладу дошкільної освіти виконують не лише культурно-просвітницьку, а й глибоку виховну функцію. Вони інтегрують національні змісти у життєвий досвід дошкільника, формують ціннісне ставлення до української культурної спадщини, активізують сімейне виховання та сприяють побудові ефективної педагогіки партнерства.

Обговорення результатів дослідно-експериментальної роботи засвідчує, що активне залучення батьків до освітньо-виховного процесу створює ефективне виховне середовище, здатне формувати у дошкільників усвідомлене ставлення до національної культури та власної етнокультурної ідентичності. Спільна діяльність педагогів і родин забезпечує комплексний вплив на формування ціннісних орієнтацій дитини, зокрема через безпосереднє ознайомлення з народними традиціями, символікою, ігровими формами та обрядовими практиками. Такий підхід дозволяє закласти основи громадянської позиції на рівні дошкільного віку, оскільки дитина не лише отримує знання про культурну спадщину, а й активно переживає її через власні дії, емоційний досвід і спільну діяльність із близькими людьми.

Важливою складовою цього процесу стало формування довірливих та партнерських стосунків між закладом дошкільної освіти та родинами, що забезпечує стабільність і системність виховного впливу та підвищує якість освітніх послуг. Участь батьків у майстер-класах, проєктній діяльності та фольклорно-етнографічних святах дозволяє не лише розширювати педагогічний простір, а й перетворювати родинний досвід на цінний ресурс розвитку дитини. Спостереження та аналіз опитувань батьків свідчать про високий рівень зацікавленості у збереженні національних традицій і активне включення дорослих у виховний процес, що, у свою чергу, стимулює стійке засвоєння культурних та соціальних цінностей.

Ще однією ефективною формою взаємодії з родинами стала організація спільних тематичних консультацій і освітніх лекцій для батьків, спрямованих на поглиблення знань про народну культуру та методи її інтеграції у повсякденне виховання дитини. Такі консультації включали обговорення питань історії та символіки українських народних іграшок, особливостей регіональних традицій, методики проведення ігрових та творчих занять у домашньому середовищі, а також

способів підтримки розвитку мовлення, дрібної моторики та емоційного інтелекту дошкільників через народознавчі практики.

Під час консультацій батьки мали змогу не лише отримати теоретичні знання, а й обмінятися власним досвідом, поділитися сімейними традиціями, надати зразки народних іграшок чи ігор, що зберігаються у родинних колекціях. Такий формат роботи сприяв активізації батьківської компетентності, формуванню усвідомленого ставлення дорослих до культурного виховання дітей, а також створював платформу для педагогічного супроводу родини у процесі збереження та трансляції національної спадщини.

Результати впровадження цієї форми роботи засвідчили, що спільне обговорення, демонстрація практичних прикладів і отримання педагогічної підтримки стимулюють батьків до регулярного залучення у культурно-освітню діяльність, підвищують рівень їх мотивації до збереження етнокультурних традицій та формують стійку практику домашнього виховання з орієнтацією на національні цінності. Таким чином, організація консультацій і освітніх лекцій для батьків є важливим компонентом партнерської моделі взаємодії закладу дошкільної освіти та родини, що забезпечує системність і ефективність формування громадянської та культурної ідентичності дошкільників.

Аспектом закріплення та продовження цієї діяльності у межах закладу дошкільної освіти може бути створення родинних етнокультурних клубів, які виступають однією з найефективніших форм системного залучення батьків до виховання дошкільників через народну культуру. Клуби створюються як постійно діючі об’єднання родин, зацікавлених у збереженні та популяризації національної спадщини, що дозволяє інтегрувати культурний досвід сім’ї у повсякденне освітнє середовище закладу дошкільної освіти. Основним завданням таких клубів є не лише передача знань про народні традиції та символіку, а й формування у дітей та батьків активної життєвої позиції, здатності цінувати культурні цінності та усвідомлено включатися у культурно-освітню діяльність.

Діяльність клубу передбачає комплекс заходів, зокрема спільне виготовлення народних іграшок, підготовку виставок та міні-перформансів, організацію тематичних зустрічей з етнографами, майстрами декоративно-прикладного мистецтва та носіями локальних традицій. Педагоги закладу розробляють методичні рекомендації для батьків, які включають практичні поради щодо інтеграції народознавчого матеріалу у домашню діяльність, а також способи розвитку мовлення, креативності та дрібної моторики через творчі вправи з іграшками.

Особливу цінність має міжпоколіннєвий аспект клубної роботи, коли діти отримують можливість спілкуватися з бабусями, дідусями та іншими членами родини, слухати їхні спогади про ігри дитинства, відтворювати старовинні ігрові практики та традиції. Такий підхід не лише збагачує етнокультурний досвід дітей, а й сприяє передачі локальної спадщини, формує усвідомлене ставлення до історії, розвитку емпатії та емоційної зрілості дошкільників.

Реалізація програми родинного клубу проаналізованого у досвіді роботи інших закладів дошкільної освіти засвідчила високий рівень залучення батьків, посилення їхнього інтересу до педагогічного процесу та підвищення компетентності у питаннях культурного виховання. Учасники клубу відзначають позитивний вплив спільної діяльності на родинні стосунки, взаєморозуміння та комунікацію між поколіннями. Діти демонструють зростання інтересу до народних ігор, традиційних пісень, образотворчого мистецтва та ремесел, що свідчить про ефективність цієї форми як засобу формування громадянської та культурної ідентичності у дошкільному віці.

Родинні етнокультурні клуби виконують інтегровану функцію, поєднуючи педагогічний, культурний і соціальний вплив, що сприяє формуванню у дітей

усвідомленого етнокультурного світогляду, громадянської позиції та стійкого емоційного зв'язку з родиною і національною спадщиною.

Особливу роль у формуванні громадянської та культурної ідентичності дитини відіграє народна іграшка, яка поєднує пізнавальні та формотворчі функції. Вона слугує інструментом занурення дошкільника в етнокультурний простір, дозволяючи пережити український світогляд через образи, символи, кольори, форми та рухові дії, характерні для національної гри. Завдяки цьому дитина не лише знайомиться з культурною спадщиною, а й емоційно її переживає, що є ключовим фактором становлення її ідентичності. Народна іграшка виступає своєрідним містком між поколіннями, забезпечуючи передачу традицій і цінностей у контексті сучасного освітнього середовища та розвитку інтегрованих компетентностей дошкільників.

Таким чином, результати дослідження підтверджують, що інтеграція родинного досвіду та використання народної іграшки як ресурсу виховного процесу забезпечує цілісний, емоційно насичений і культурно значущий розвиток дитини, формує її громадянську свідомість та стійку етнокультурну ідентичність, а також підвищує ефективність партнерської моделі взаємодії між закладом дошкільної освіти та родинами.

Народна іграшка виступає унікальним педагогічним ресурсом, який забезпечує цілісний розвиток дошкільника через поєднання пізнавальної, емоційної та ціннісно-орієнтаційної складових. Вона дозволяє дитині усвідомлено переживати національні традиції, символи та культурні образи, формує первинні уявлення про моральні цінності, соціальні ролі та духовну спадщину українського народу. Аналіз практичного досвіду закладу дошкільної освіти №55 «Намистинка» засвідчує, що ефективність використання народної іграшки значно зростає за умови тісного партнерства з родинами. Спільна діяльність педагогів і батьків у формі майстер-класів, проєктної роботи та фольклорно-етнографічних свят дозволяє створити багатовимірне виховне середовище, яке одночасно інтегрує культурні, освітні та соціальні ресурси.

Практика демонструє, що залучення батьків до освітнього процесу через народознавчі компоненти сприяє поглибленню знань дітей про традиції, обряди, ігри, пісні та символіку України, а також формує у них стійке ціннісне ставлення до рідної культури та мовної спадщини. Спільна діяльність зміцнює довірливі стосунки між родиною та закладом дошкільної освіти, підвищує рівень педагогічної компетентності батьків і забезпечує наступність та системність виховного впливу.

Отримані результати свідчать, що народна іграшка, як засіб культурного і емоційного занурення, виступає не лише об'єктом пізнання, а й інструментом формування громадянської свідомості та культурної ідентичності. Дошкільник, взаємодіючи з іграшкою в родинно-педагогічному просторі, розвиває здатність усвідомлено ставитися до культурного надбання, шанувати минуле, цінувати культуру свого народу та активно формувати власне майбутнє. Таким чином, використання народної іграшки у партнерстві з родинами створює умови для всебічного, емоційно насиченого та соціально значущого виховання, що відповідає пріоритетам сучасної дошкільної освіти і сприяє формуванню гармонійної, культурно і громадянсько свідомої особистості.

Список використаних джерел

1. Артюх Л. Ф. Українська народна іграшка як чинник національного виховання. Київ: НАН України, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського, 2018. 168 с.

2. Гавриш Н. В. Народна іграшка в соціокультурному просторі дошкілля: монографія. Луганськ: Альма-матер, 2013. 276 с.

3. Державний стандарт дошкільної освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України № 86 від 21.07.2021 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/86-2021-%D0%BF#Text
4. Концепція розвитку дошкільної освіти в Україні до 2030 року. Київ: МОН України, 2021. 28 с.
5. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ: Радянська школа, 1977. 374 с.
6. Сухомлинська О. Дошкільна освіта в сучасному освітньому просторі. Полтава: ПНПУ, 2015. 312 с. URL: https://elcat.pnpu.edu.ua/docs/%D0%94%D0%BE%D1%88%D0%BA.%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0_%204.pdf

Студенець Олена
старший викладач кафедри педагогіки та психології
дошкільної і початкової освіти
Хмельницького ОІППО ім. А. Назаренка,
кандидат педагогічних наук

Збереження життя та здоров'я дитини – пріорітетне завдання дошкільної освіти в умовах сьогодення

Анотація *У статті висвітлено та обгрунтовано значення збереження життя та здоров'я дитини як важливого завдання дошкільної освіти в період військового стану в умовах сьогодення.*

Ключові слова: *особистість, система цінностей, вікові властивості, індивідум. компетентнісний підхід, самореалізація, турботливе ставлення, навантаження, загальний розвиток.*

Прийшла непрохана війна… Вона негативно вплинула на різні аспекти життя суспільства. Кожен із нас по різному реагує на те, що відбувається в країні. Зрозуміло, що війна, це завжди великі виклики, це надзвичайно негативний фактор для багатьох осіб… У життя українських дітей війна, на превеликий жаль, увійшла своїми жахіттям… Але не дивлячись на військовий стан в державі, ми маємо дбати про майбутнє покоління. Першочерговим завданням усіх громад та кожного навчального закладу є забезпечення максимального захисту дітей під час повномасштабного вторгнення на територію нашої держави.

Безперечно, пріорітетним завданням країни є захист та убезпечення дітей, створення сприятливих умов для перебування та навчання в освітньому просторі… Відповідно, надважливе питанням у кожного навчального закладу є збереження життя та здоров'я наших вихованців.

На ряду з розвитком розумових здібностей, турбота про фізичне здоров'я дітей завжди була і лишається пріоритетним завданням педагогічної роботи.

Одним із головних напрямків виховання дошкільнят, як зазначено у Базовому компоненті дошкільної освіти України, є забезпечення повноцінного фізичного розвитку дітей, охорона та зміцнення їхнього здоров'я. А отже, дошкільний заклад і вихователь несуть правову та моральну відповідальність за здоров'я дошкільнят, повинні створювати позитивну ауру, культ здоров'я в дитячому садку та сім'ї. Для вирішення проблеми формування, збереження й зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку на практичному рівні необхідно здійснювати профілактичне медичне обстеження дітей, проводити навчально-виховні заходи щодо формування основ

здорового способу життя, залучати дітей до різних видів фізкультурно-оздоровчої діяльності в освітньому процесі. Здоров'я дитини – перш за все! І це має пам'ятати кожен працівник дошкільного закладу.

Здоров’я дитини – це одна із глобальних проблем, яку намагаються вирішувати не лише лікарі, а й психологи та педагоги. Тому в сучасних умовах надзвичайною потребою стало навчити кожну дитину науки здоров’я, сформувати в неї вміння та навички здорового способу життя. Адже «Здоров’я – неоціненний наш скарб…»

Варто відмітити, що саме у період дошкільного дитинства закладається фундамент здоров’я, формуються життєво-необхідні рухові навички, вміння, розвиваються важливі фізичні якості, що свідчить про необхідність правильного фізичного виховання, яке має сприяти оздоровленню і повноцінному розвитку дитини.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить, що даній темі присвячено чимало уваги як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Так, наслідки військового конфлікту на стан та здоров’я дітей вивчали та описували Г. Вагнер, С.Величанський,, П. Глік, С. Зелінський, Х. Контесс, П. Лайнбарджер, С. Пауелл, А. Сольдо, У. Хаммаш, Р.П. Хоренчик, О. Чабан та інші. Завдання збереження життя і здоров’я здійснюється за рекомендаціями М. Амосова, І. Аршовського, Нікітіних і П. Іванова. Але в кожній із цих методів домінують три активних сфери: повітря, вода, сонце. Наукові дослідження (Г.М.Риженко, В.І.Теленчі, А.М.Нерсесян та ін.) показали, що відповідно і заняття мають суттєвий вплив на функціональний стан дітей.

Усім відомо: здорові діти – багатство й окраса країни! Про їх здоров’я піклуються і батьки, і лікарі, вчителі та вихователі. Бо здоров’я – не лише відсутність хвороби. За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров’я – це стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя. Виростити молоде покоління витривалим – справа великої державної ваги. Безперечно, незрівнянне та найдорожче багатство для кожної людини – це життя і здоров’я. Особливий дарунок, які необхідно не просто надійно берегти, а й повсякчас примножувати. Здоров’я дітей – одне з основних джерел щастя, радості і повноцінного життя батьків, вчителів, суспільства в цілому. Для України головною проблемою, яка пов’язана з майбутнім держави, є збереження життя і зміцнення здоров’я дітей.

Безсумнівно, здоров’я – це дар не тільки для людини, а й для суспільства. Ще древній філософ Сократ говорив: “Здоров’я – не все, але без здоров’я – нічого”. На сучасному етапі людина, її життя і здоров’я визначаються як найвищі людські цінності, бо саме вони є показником цивілізованості суспільства. Всім нам відомо, що дитина народжується з великим адаптаційним потенціалом, але для того, щоб він розвинувся, ми, педагоги, маємо докласти зусиль. Адже, майбутнє нашої країни – у кожній дитині! В наш час особливо зросла увага щодо питання фізичного здоров’я дошкільників. За останні роки спостерігається багато факторів, які впливають на стан здоров’я малюків. Це, насамперед, зростання навчального навантаження. Майже весь свій вільний час діти проводять за комп’ютерними іграми, за переглядом фільмів та ігор на приставках, дисках, телефонах… А саме психологічний стан впливає на фізичне здоров’я.

Реформування системи дошкільної освіти в умовах нової парадигми збереження здоров’я дітей є стратегічною метою державної політики України, що підкріплюється розмаїттям нормативно-правових та методичних документів, де визначені провідні шляхи та завдання щодо здоров’язбереження. Однією з умов міцного фізичного здоров`я дітей дошкільного віку є високий рівень рухової активності[3]. У зв’язку з цим у дошкільних закладах необхідно створити режим високої рухової активності, який передбачає використання комплексу різних засобів фізичного виховання для сучасного дошкільника.

Система дошкільних установ має широкі й різноманітні можливості для забезпечення реалізації завдань фізичного виховання дошкільників:

- зміцнення здоров'я;
- забезпечення гармонійного розвитку організму;
- розвиток рухових умінь, навичок і фізичних якостей;
- загартування організму;
- прищеплення культурно-гігієнічних навичок;
- виховання потреби у заняттях фізичною культурою.

Основна мета роботи з дітьми — створення стійкої позитивної мотивації до збереження та зміцнення власного здоров'я, формування психологічного здоров'я як важливого чинника здоров'я людини в цілому та профілактика захворювань.

Загальновідомо, що в людини немає більшої цінності, ніж здоров'я. З давніх-давен відоме гасло: «Твоє здоров'я — у твоїх руках». Проте для того, щоб навчитися берегти здоров'я, потрібно багато знати про самих себе, про стан свого організму. Слово «здоров'я» супроводжує дитину з часу її народження. Ще навіть не знаючи, що воно означає, трирічний малюк каже: «Я здоровий, якщо не хворію». І почасти це вже є відповіддю. Щоб дитина могла піклуватися про своє здоров'я і здоров'я інших, необхідно виробити в неї свідоме ставлення до життя, усвідомлення пріоритету здоров'я.

Слід зазначити про те, що виховання потреби у здоровому способі життя дитині закладають батьки ще у ранньому віці. Адже фізичне здоров'я є головною умовою духовного і морального здоров'я малят. Від ставлення людини до свого здоров'я багато в чому залежить його збереження і зміцнення. У дошкільному дитинстві закладаються основи здоров'я, виховуються основні риси особистості людини[7]. Дошкільні заклади та сім'я мають створити сприятливі умови для оптимального фізичного розвитку дитини, отримання знань про людський організм, опанування санітарно-гігієнічних навичок.

Одне з головних завдань закладу – така організація освітнього процесу, за якої не лише зберігатиметься високий рівень розумової працездатності дітей, а й зміцнюватиметься їхнє здоров'я. ЗДО відповідно приділяють особливу увагу впровадженню в освітній процес таких технологій, що дають змогу проводити оздоровлення в цікавих різноманітних формах, забезпечують фізичне, соціально-емоційне, духовне, інтелектуальне благополуччя особистості.

Здоровий спосіб життя – це система поведінки дитини, яка включає в себе: раціональне харчування, дотримання режиму дня, фізичну та рухову активність, використання спеціальних методів загартування. Іншими словами,- це людська діяльність переосмислена крізь призму профілактичних засобів… Компоненти здорового способу життя забезпечують дитині міцне здоров'я, гармонійний розвиток[5]. Вміння його вести – ознака високої культури дорослого, досвідченості та відповідальності. Мотивація на здоровий спосіб життя — це система ціннісних орієнтацій, внутрішніх спонук до збереження, відновлення і зміцнення здоров'я. Указане свідчить про доцільність формування таких знань про фізичне здоров'я, духовне, інтелектуальне та соціальне здоров'я.

Аналіз особливостей фізичного і психічного розвитку дитини в період дошкільного віку дозволяє зробити висновок про те, що даний період є сенситивним для формування основ здорового способу життя оскільки:

- спостерігається підвищена рухова активність;
- розвивається інтерес до себе, свого тіла, до нових знань;
- дитина легко підкоряється вимогам, правилам і нормам поведінки;
- у дитини формується підвищена потреба в схваленні вчинків і дій.

Основним завданням має стати виховання здорового способу життя у дітей, потреби бути здоровим, берегти і зміцнювати здоров'я, цінувати щастя здоров'я.

Оздоровлення вихованців не може бути ефективним, якщо воно проводиться тільки силами медичних працівників[2]. Здоровий спосіб життя - це активна діяльність людей, спрямована на збереження і зміцнення здоров'я… Тому робота педагогів сучасного дошкільного навчального закладу і спрямована на збереження і зміцнення здоров'я, зниження захворюваності, на формування у вихованців знань про здоров'я і здоровий спосіб життя, вдосконалення практичних навичок здорового способу життя, аби наш сучасний дошкільник, як особистість, був всебічно щасливим.

Варто зауважити, що для виконання поставлених завдань у дошкільних навчальних закладах мають бути створені відповідні умови для росту і розвитку дошкільнят: розроблені програми, навчально-методичний банк технологій, що стосуються формування здоров'язберігального світогляду дошкільника, фізкультурно-оздоровча база[6]. Зміст роботи має включати всі організаційні форми фізичного виховання, валеологічну освіту, методичну, логопедичну, медичну служби, службу харчування, соціальну службу та активну участь батьків в організації життя дітей.

Дошкільний заклад має великі можливості для зміцнення здоров'я, покращення фізичного розвитку дітей, їхньої рухової активності. Ми маємо дати дітям знання не лише про свій організм, а й про те, як бути здоровими і бадьорими, міцними і витривалими. Тому для цього потрібно впроваджувати різні здоров'язберігаючі технології. Здоров'язбережувальні технології- це технології які створюють безпечні умови для перебування, навчання та виховання дошкільників.

Здоров'язбережувальні технології в ЗДО – це комплекс заходів, спрямованих на збереження, підтримку та збагачення здоров'я дітей, педагогів та батьків, який охоплює медико-профілактичні, фізкультурно-оздоровчі, соціально-психологічні аспекти та валеологічну освіту. Ці технології включають різноманітні види активностей, як-от рухливі ігри, гімнастики (пальчикові, дихальні, для очей), стретчинг, психогімнастику, ігротерапію, а також формування культури здорового способу життя через знання та вміння самостійно дбати про своє здоров'я. Здоров'язберігаючі технології – це не є щось невідоме, таємниче. Це відсутність стресових ситуацій у дітей, повноцінний та раціонально організований руховий робочий день. В умовах закладу вихователі можуть впроваджувати різноманітні оздоровчі та профілактичні технології інноваційного та здоров'язбережувального характеру[1]. Важливо вчасно і влучно протягом дня використати ряд важливих оздоровчих аспектів, включаючи ряд і нетрадиційних методик, які дійсно працюють позитивно:

- елементи художньої гімнастики;
- пальчикова гімнастика;
- дихальна та звукова гімнастики;
- різноманітні вправи, ігри, етюди, пантоміми;
- ігровий стретчінг та фізична підготовка,
- фізіотерапія та аромотерапія,
- загартування та масаж,
- музична терапія та релаксація,
- стретчинг та фітотерапія,
- гімнастика та ритмопластика,
- динамічні паузи та руханки,
- рухливі та спортивні ігри,
- різноманітні асани хатха - йоги.

Уся робота педагогів має бути спрямована на формування здоров'язберігальної компетентності дошкільнят, насамперед створення оптимальних можливостей для реалізації власного потенціалу кожної дитини; забезпечення оздоровчої сутності навчально-виховного процесу; розвиток у дітей

відповідно до віку, фізичних якостей (спритності, сили, витривалості)[4]. Адже усі знаємо, що здорову дитину набагато легше виховувати, вона швидше оволодіває необхідними вміннями, навичками, краще пристосовується до змін навколишніх умов. Тому чільне місце в освітньому процесі займає гуманізація як пріоритетність особистісного, індивідуального розвитку кожної дитини в організації педагогічного процесу в ЗДО. Урахування вікових та індивідуальних особливостей, необхідність використання первинної діагностики здоров'я та валеологічної культури дошкільнят; оцінка її результатів у ході організації здоров'язбережувального освітнього процесу. Дотримання організації педпроцесу інтересів та спрямувань дитини на конкретний вид діяльності, активності, ініціативності та самостійності. Педагогічна підтримка - допомога педагога дитині у якої виникають труднощі, зняття емоціональної напруги та дискомфорту.

Передумовами збереження здоров’я дітей є:

1. Готовність колективу закладу дошкільної освіти працювати в умовах воєнного часу.
2. Поваги до кожної дитини і віри у її досягнення.
3. Позитивно-доброзичливих взаємовідносин.
4. Врахування базових можливостей кожної дитини і результативності її здобутків.
5. Поєднання любові з боку дорослих з об’єктивною вимогливістю.
6. Відчуття власного щастя і надання можливості кожній дитині відчувати себе особливою.
7. Забезпечення оптимальної реалізації особистісного потенціалу, успішності кожної дитини.
8. Застосування особистісно-значущих способів діяльності, завдань різних видів і відповідних рівнів.
9. Позитивна налаштованість працівників закладу освіти і батьків на збереження здоров’я дошкільників.

Дошкільний вік – безцінній етап у розвитку фізичної культури людини. У цей період формуються основи особистості, у тому числі позитивне відношення до спорту. Усім відомо : «У здоровому тілі – здоровий дух». Важливе місце в житті кожної дитини має займати традиційне (нетрадиційне) загартування. Загартування – це розвиток здатності організму адаптуватись до тих умов навколишнього середовища, в якому він перебуває (спеки, холоду, вітру, опадів). Воно є дуже поширеним сучасним оздоровчим заходом, що запобігає застудним захворюванням у дітей. Цілеспрямована робота дошкільного закладу з фізичного виховання, система освітніх, оздоровчих заходів сприяє формуванню культурної компетентності дошкільників, що в кінцевому підсумку забезпечує якісну базову підготовку дітей до школи[8]. Застосування комплексного підходу дає змогу сформувати і розвинути фізичне і духовне здоров’я дитини, активізувати відповідну діяльність у дошкільному закладі і вдома. Впровадження в освітній процес технологій забезпечує позитивний вплив на розвиток мотивації на здоровий спосіб життя, формування знань, умінь, навичок збереження здоров’я та особистого життя. Ця робота може проводитися у формі

- фізкультурних занять (індивідуальних і групових),
- оздоровчо — профілактичної роботи: вітамінотерапія, загартовування (басейн, ходьба босоніж, полоскання горла солоною водою),
- систематичне проведення ранкової гімнастики, занять плаванням, рухливих ігор, физкультхвилинок на заняттях, гімнастики після сну, «Годин здоров’я», логоритмики;

- організація різних заходів за участю батьків (з використанням їхнього професійного досвіду медичного працівника, спортсмена);
- ознайомлення батьків з результатами навчання дітей (відкриті заняття, різні загальні заходи, інформація в куточках для батьків та інше).

Для дітей і батьків бажано організовувати тематичні виставки малюнків по пропаганді здорового способу життя.

Вправи позитивно впливають на роботу всіх внутрішніх органів малят та дають змогу:

- зміцнювати основні групи м'язів;
- формувати правильну поставу та попереджати її порушення;
- розвивати вестибулярний апарат;
- зміцнювати серцево-судинну систему та органи дихання;
- активувати обмін речовин;
- підвищувати імунну систему.

Висновки. Таким чином, дотримуючись єдиних вимог до організації роботи з дітьми та враховуючи всі вище перераховані особливості, ми можемо досягти високого коефіцієнту сформованості у кожної окремої дитини культури здорового способу життя, а, отже, і життєвостійкої та компетентної особистості. Саме зараз , в цей хвилюючий час домінантою в освітньому процесі має бути збереження життя та здоров'я кожної дитини зокрема. Відповідно розроблення здоров'язбережувальних та здоров'яформувальних технологій, які б не тільки сприяли розвитку фізичного тіла дошкільнят, а й розвитку їхньої психіки, формуванню духовності, навичок комунікативності, є особливо актуальним питанням на даний час в період сьогодення… Професіональна співпраця і співтворчість - обов'язкова взаємодія та співробітництво спеціалістів і педагогів в організації здоров'язбережувального процесу та співдружності з батьками.

А це і систематичність, і послідовність в організації здоров'язбережувального процесу. Тому забезпечення комфортності та позитивного самопочуття дитини в процесі спілкування з ровесниками і дорослими, забезпечення благополуччя дошкільника взагальному є мегаактуальними у військовий час. А отже, аби наші українські діти були щасливі та здорові водночас, й росли під мирним небом рідної країни, докладаймо усіх зусиль заради щасливого майбутнього…Хай непохитна сила та міць додасть нам віри у Велику Перемогу! Слава Україні!

Список використаних джерел

1. Андрющенко Т.К. Формування здоров'язбережувальної компетентності як соціально-педагогічна проблема . 2012. С. 123-127.
2. Гаращенко Л.В. Педагогічні умови застосування здоров'язбережувальних методик виховання в дошкільному закладі. 2010. С. 27–34.
3. Денисенко Н.Ф. Формування свідомого ставлення до здоров'я. *Дошкільне виховання.* 2008. № 9. С.68-85.
4. Зубалій М. Структурні компоненти здорового способу життя. *Освіта і управління*. 2005. № 2. С. 153.
5. Іванов О. Школа сприяння здоров`ю . 2010.
6. Капранова Г. Як бути здоровим та успішним. *Здоров`я і фізична культура.* 2009. № 11
7. Обиденна В. Комплексний підхід до оздоровлення. *Дошкільне виховання*. 2010. № 2. С.16.

Фурман Ольга,
вихователь Городоцького закладу дошкільної освіти
(ясла-садок) комбінованого типу «Казка»,
Городоцької міської ради
Хмельницької області

Краще разом. Педагогічна взаємодія з дітьми, зокрема з дітьми з особливими освітніми потребами.

Анотація. *У тезах розглядаються теоретичні та практичні аспекти педагогічної взаємодії вихователя з дітьми раннього віку в умовах інклюзивного освітнього середовища. Особлива увага приділяється роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, ключові принципи побудови ефективної комунікації, створення розвиваючого середовища та застосування індивідуального підходу. У роботі окреслено корекційно-розвивальні методики та прийоми, спрямовані на соціалізацію, розвиток пізнавальних процесів та емоційно-вольової сфери кожної дитини. Матеріали Будуть Корисними для педагогів, студентів педагогічних спеціальностей та батьків.*

Ключові слова. *Педагогічна взаємодія, особливі освітні потреби, інклюзивна освіта, індивідуальний підхід, корекційно-розвивальна робота, розвивальне середовище.*

Ранній вік – цефундаментальний період у житт ідитини, коли закладаються основа її майбутнього розвитку, навчання та соціалізації. Для вихователя групи раннього віку кожна дитина – це унікальний світ зі своїми потребами, можливостями та індивідуальним темпом розвитку. Особливої уваги та професійного підходу вимагають малюнки з особливими освітніми потребами. Саме тому педагогічна взаємодія стає тим ключиком, який відкриває двері до успішної адаптації, гармонійного розвитку та щасливого дитинства кожної дитини [1,с.115].

Ефективна Педагогічна Взаємодія, це не просто набір методів і прийомів, це – мистецтво спілкування та співпраці. Це динамічний процес, спрямований на створення довірливих, безпечних і підтримуючих відносин між дорослим і дитиною. Її основами є:

1. **Безпека та довіра.** Дитина має відчувати себе в безпеці фізично та емоційно. Послідовність, передбачуваність дій дорослого і емоційна доступність формують довіру, без якої неможливе навчання.
2. **Індивідуальний Підхід.** Кожна дитина має свій темперамент, характер, стиль навчання та потреби. Спостереження за дитиною допомагає зрозуміти, що їй цікаво, що засмучує і як вона найкраще сприймає інформацію.Кожна дитина є унікальною, тому важливо враховувати індивідуальні потреби, інтереси та можливості кожного вихованця. Це особливо стосується дітей з особливими освітніми потребами, які можуть вимагати специфічних методів навчання.
3. **Повага до особистості.** Вихователя визнає право дитини на власні почуття, думки та вибір (в межах безпеки). Це формує в дітей почуття власної гідності і самодостатності.
4. **Партнерство та діалог.** Педагог не командує, а співпрацює з дитиною. Він коментує дії, задає питання, активно слухає і реагує на ініціативу малюка.Вихователь повинен створити атмосферу довіри та підтримки, де діти відчувають себе комфортно і можуть вільно висловлювати свої думки і почуття. Це може включати використання позитивних підкріплень та заохочень. Важливо

залучати батьків до процесу виховання і навчання. Співпраця з родинами дозволяє краще зрозуміти потреби дитини і забезпечити єдність підходів у вихованні[7,с.48]..

Особливості Взаємодії з дітьми з особливими освітніми потребами.

Інклюзія в групі раннього віку – це не про те, щоб дитина з особливими освітніми потребами просто знаходиться серед інших дітей. Це про створення умов, за яких вона може активно брати участь у житті групи, розвиватися і реалізовувати свій потенціал. Ось ключові принципи:

1. **Командна робота.** Вихователь не залишається наодинці з труднощами. Робота ведеться в команді з психологом, дефектологом, а, найголовніше, з батьками. Разом виробляється єдиний стратегічний план розвитку дитини.Важливо залучати батьків до процесу виховання і навчання. Співпраця з родинами дозволяє краще зрозуміти потреби дитини і забезпечити єдність підходів у вихованні.
2. **Адаптація середовища та матеріалів.** Простір групи, іграшки та навчальні матеріали мають бути доступними:

- **для дитини з руховими порушеннями:** вільний простір для пересування, іграшки, які легко брати в руку (великі, з зручними ручками);
- **для дитини з порушеннями зору:** яскраві, контрастні, фактурні іграшки, звукові пазли;
- **для дитини з розладами аутистичного спектру:** чіткий розпорядок дня, візуальний розклад (картинки, що показують послідовність заходів), місце для відпочинку та сенсорного розвантаження.

Чіткість і структурованість. Діти з особливими освітніми потребами часто краще сприймають інформацію, коли все передбачувано. Прості і зрозумілі інструкції, послідовність дій, регулярні ритуали (привітання, прощання, прибирання іграшок) допомагають їм орієнтуватися в просторі й часі, зменшують тривогу.

Акцент на сильні сторони та підтримка слабких. Важливо підкріплювати те, що в дитини виходить добре, створюючи ситуацію успіху. Паралельно, через гру та спеціальні вправи, м'яко й послідовно розвиватиме моті сфери, які потребують уваги.

Спрощення та допомога. Завдання слід розбивати на дрібні кроки. Вихователь може використовувати техніку «рука в руці» або показ, щоб допомогти дитині виконати завдання. Допомога Має бути дозованою: тільки там, де це необхідно, щоб дати дитині можливість досягти успіху самостійно[4,с.34].

Практичні прийоми для щоденної роботи

1. **Візуальна підтримка:** картинки, фотографії, піктограми, які допомагають дитині зрозуміти, що буде далі, зробити вибір, запам'ятати послідовність дій.
2. **Сенсорні ігри:** пісок, крупи, вода, тісто, різні тканини – все це розвиває органи чуття, знімає напругу і стимулює пізнавальну активність.
3. **Соціальні історії:** короткі історії з картинками, які допомагають дитині зрозуміти, як поводитися в тій чи іншій соціальній ситуації.
4. **Альтернативна та допоміжна комунікація (АДК):** жести, картинки, спеціальні програми на планшеті для дітей, які мають труднощі з мовленням.
5. **Позитивне підкріплення:** вихваляти не результат, а зусилля. «Я бачу, ти дуже старалась!», «У тебе чудово вийшло з'єднати ці деталі!».

У роботі з дітьми які мають особливі освітні потреби, вихователь має враховувати специфіку їхнього розвитку та створювати умови для інклюзивного навчання[2,с.39].

Основні напрями взаємодії:

- **диференціація завдань** – добір ігор та вправ з урахуванням можливостей дитини, використання додаткових наочних і сенсорних матеріалів;

- **підтримка емоційного стану** – формування позитивного ставлення до колективу та власних досягнень;
- **розвиток комунікації** – застосування альтернативних засобів спілкування (жести, піктограми, музично-рухові ігри), стимулювання мовленнєвої активності;
- **співпраця з фахівцями** – тісна взаємодія вихователя з логопедом, дефектологом, практичним психологом для вироблення спільної стратегії розвитку;
- **толерантність у колективі** – виховання у дітей поваги до відмінностей, формування навичок дружнього ставлення та взаємодопомоги.

Педагогічна взаємодія з дітьми в групі раннього віку є ключовим елементом розвитку дитини. Особливо важливою взаємодія стає у випадку дітей з особливими освітніми потребами, які можуть мати специфічні труднощі в навчанні, спілкуванні або соціалізації. Вихователь відіграє важливу роль у створенні підтримуючого середовища, яке сприяє розвитку кожної дитини, незалежно від її особливостей[6,с.68]..

Основні принципи педагогічної взаємодії.

1. Індивідуальний підхід

Кожна дитина має свої унікальні потреби та можливості. Вихователь повинен:

- **вивчати особливості розвитку кожної дитини**: знати про її сильні та слабкі сторони, інтереси та уподобання;
- **адаптувати навчальні матеріали**: використовувати різні методи та засоби навчання, щоб відповідати індивідуальним потребам дітей.

2. Створення підтримуючого середовища

Важливо, щоб діти відчували себе в безпеці та комфортно у навчальному середовищі. Це можна досягти шляхом:

- **використання позитивного підкріплення**: заохочення дітей за їхні досягнення, навіть найменші, допомагає зміцнити їхню самооцінку;
- **створення атмосфери довіри**: діти повинні відчувати, що можуть вільно висловлювати свої думки та почуття без страху бути засудженими.

3. Співпраця з батьками

Залучення батьків у процесі виховання є важливим аспектом. Вихователь може:

- **проводити регулярні консультації**: обговорювати прогрес дитини, її потреби та можливі шляхи підтримки;
- **організовувати батьківські збори**: дати можливість батькам ділитися досвідом і отримувати нові знання про виховання дітей з особливими освітніми потребами[5,с.87].

Бути вихователем– це велика відповідальність і ще більша нагорода. Це Постійна творчість, пошук, спостереження та вивчення нового. Ефективна педагогічна взаємодія, побудована на любові, повазі, професійних знаннях і співпраці з батьками та фахівцями, перетворює групу на справжню сім'ю. У такій сім'ї кожна дитина, незалежно від її особливостей, відчуває, що вона – цінна, прийнята і здатна досягти успіху на власному шляху.

Список використаних джерел.

1. Андріїшин І. В. Педагогічна взаємодія в умовах інклюзивного навчання: монографія. Львів: Видавництво ЛНУ ім. І. Франка, 2019. – 250 с.
2. Губенко Л. М. Особливості роботи з дітьми з особливими освітніми потребами: навчальний посібник. Київ: Педагогічна думка, 2021. – 180 с.
3. Коваль Т. С. Інклюзивна Освіта: теорія та практика: підручник. Харків: Видавництво ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2020. – 220 с.

4. Луцик О. В. Психологічні аспекти взаємодії вихователя з дітьми раннього віку: монографія. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2018. – 160 с.
5. Маслова Т. А. Методи педагогічної взаємодії з дітьми з особливими потребами: навчальний посібник. Одеса: ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2022. – 200 с.
6. Савченко О. В. Технології інклюзивного навчання в дошкільній освіті: підручник. Київ: Видавництво "Торсінг", 2023. – 190 с.
7. Шевченко Н. М. Виховання дітей з особливими освітніми потребами: сучасні підходи: навчальний посібник. Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницкого, 2020. – 210 с.

Цікра Ірина,
вихователь ЗДО «Казка»
Городоцької міської ради
Хмельницької області

Педагогічна взаємодія з дітьми дошкільного віку, зокрема з дітьми з особливими освітніми потребами

Анотація. *У статті розглядається проблема педагогічної взаємодії з дітьми дошкільного віку, зокрема з дітьми з особливими освітніми потребами. Акцент зроблено на важливості створення інклюзивного освітнього середовища, яке сприяє гармонійному розвитку кожної дитини, незалежно від її індивідуальних можливостей. Розкрито основні принципи та методи ефективної комунікації вихователя з дітьми, наведено приклади практичних прийомів і вправ, які сприяють соціалізації, формуванню пізнавальної активності та розвитку емоційної сфери. Окрему увагу приділено ролі співпраці з батьками та фахівцями для забезпечення комплексного підходу до виховання та навчання дітей з особливими освітніми потребами.*

Ключові слова: *педагогічна взаємодія, дошкільний вік, особливі освітні потреби, інклюзивна освіта, комунікація, соціалізація, співпраця з батьками.*

Дошкільний вік — це критично важливий період у становленні особистості дитини. Саме в цей час формуються основи характеру, способи спілкування, базові емоційні реакції, уявлення про навколишній світ і власне місце в ньому [9]. Від якості педагогічної взаємодії залежить не лише рівень знань, який дитина здобуде, але й її соціальна адаптація, емоційне благополуччя, самооцінка, готовність до майбутнього шкільного життя [2].

Особливо важливою є педагогічна взаємодія з дітьми, які мають особливі освітні потреби (ООП). Така взаємодія має бути чутливою, гнучкою, індивідуалізованою і спрямованою не тільки на навчання, а й на підтримку, розуміння, розвиток позитивного досвіду спілкування та соціальної взаємодії. Педагог має стати для дитини не лише наставником, а й партнером, другом, захисником і мотиватором [8].

У практиці вихователя інклюзивної групи важливо пам’ятати: ефективна педагогічна взаємодія базується на принципах поваги до дитини, прийняття її індивідуальних особливостей, створення умов для розкриття її потенціалу. Це можливо лише тоді, коли педагог є відкритим до співпраці, самокритичним, здатним до постійного професійного розвитку, готовим змінювати методи і підходи в залежності від потреб конкретної дитини [6].

В основі педагогічної взаємодії лежить постійне двостороннє спілкування. Проте у випадку з дітьми з ООП це спілкування часто набуває спеціалізованих форм: невербальна комунікація, використання жестів, карток, піктограм, адаптованих ігор [4]. Наприклад, у роботі з дитиною, яка має порушення слуху, педагог може використовувати зоровий контакт, міміку, а також систему сигналів: піднята рука — «увага», жест у напрямку — «виконати дію», тощо. Якщо дитина має мовленнєві порушення — важливо дати їй більше часу на відповідь, не перебивати, підтримувати навіть найменші спроби говорити [10].

У взаємодії з дитиною з аутизмом особливо важлива структурованість середовища та передбачуваність дій. Наприклад, щоденний розклад занять варто візуалізувати за допомогою карток: «сніданок», «ігри», «малювання», «прогулянка», «обід», «відпочинок». Це знижує тривожність, допомагає дитині краще орієнтуватися у часі та підготуватися до змін активностей [1].

Успішна взаємодія неможлива без належної організації простору. У групі важливо створити кілька зон: зона активної гри, зона відпочинку, творчий куточок, навчальний осередок, сенсорна зона. У зоні відпочинку можуть бути м’які мати, подушки, антистрес-іграшки, книги з товстими сторінками, пледи. У сенсорній зоні — контейнери з крупами, піском, водою, сенсорні мішечки, сортувальні ігри на дотик [7].

Одним з найважливіших аспектів взаємодії є використання гри як провідної діяльності у дошкільному віці. Педагог має організовувати як індивідуальні, так і групові ігри, спрямовані на розвиток мовлення, логіки, моторики, емоційного інтелекту. Наприклад, сюжетно-рольова гра «Поліклініка» вчить дитину спілкуванню, висловленню своїх потреб, ролям у суспільстві. Якщо дитина не може активно брати участь, її роль може бути пасивною (пацієнт, який слухає, а не говорить), але педагог все одно включає її в діалог, звертається на ім’я, коментує дії [7].

Поступове включення дитини з ООП у групові ігри відбувається через підтримку дорослого: педагог знаходиться поруч, коментує дії інших дітей, допомагає вступити в гру, нагадує правила. Наприклад, якщо грають у «Передай м’яч», вихователь може передати м’яч дитині з ООП першим, сказати за неї слово, а потім спонукати її самостійно повторити [6].

Пізнавальні заняття потребують адаптації. Матеріал подається через усі канали сприймання: зоровий (картинки, предмети), слуховий (коментарі, музика), тактильний (можливість доторкнутися, пограти з матеріалами). Наприклад, при вивченні теми «Фрукти» діти не лише розглядають малюнки, а й торкаються справжніх фруктів, нюхають їх, смакують, сортують за кольором або розміром. Це активізує всі види пам’яті, включає емоційне запам’ятовування [4].

Інший ефективний метод — проєктна діяльність. Навіть короткочасні проєкти на 2–3 дні («Мій домашній улюбленець», «Осіннє дерево», «Пори року») дозволяють дитині включитися в групову роботу, відчути власну значущість. Вихователь може індивідуально підібрати завдання: комусь — вирізати листочок, іншому — приклеїти, комусь — назвати колір [6].

Не менш важливим є регулярне використання сенсорних ігор. Наприклад, вправи з водою («ловимо кульки ложкою», «переливаємо водичку»), з піском («знайди фігурку», «сліди в піску»), з крупами («знайди намистинку в гречці») сприяють заспокоєнню, розвитку уваги, координації. Такі ігри особливо корисні для дітей з гіперактивністю, тривожністю або сенсорними порушеннями [9].

Значну роль у педагогічній взаємодії відіграє система заохочення. Крім вербальної похвали, ефективно працює система символічного підкріплення: наприклад, «Дерево успіху», куди діти щодня приклеюють листочок за досягнення, або «Скринька радості», у яку можна покласти предмети, які дитина обрала як нагороду [5].

Особливу увагу потрібно приділяти формуванню у дітей навичок саморегуляції та самостійності. Для цього створюються алгоритми дій у вигляді піктограм: «як вдягатися», «що робити, якщо сумно», «як попросити допомоги». Наприклад, дитина з тривожністю замість слів може показати картку «Мені потрібна перерва», і вихователь це зрозуміє [3].

Ще одним невід'ємним компонентом педагогічної взаємодії є активна і цілеспрямована робота з батьками. Саме батьки є першими партнерами вихователя, і без їхньої участі якісний розвиток дитини з ООП неможливий. Важливо не тільки повідомляти про успіхи чи труднощі, але й разом шукати шляхи підтримки. Педагог може запропонувати вести «комунікаційний щоденник» — щоденні короткі записи про настрій дитини, її активність, досягнення. Це дозволяє батькам краще розуміти стан дитини, а вихователю — адаптувати стратегії [5].

Періодичні консультації, батьківські збори, майстер-класи, запрошення на спільні заняття (наприклад, «Творчий день з мамою» або «Спортивна година з татом») — усе це допомагає налагодити довіру та спільну роботу. Якщо сім'я бачить, що педагог зацікавлений у добробуті дитини, вона активніше залучається до освітнього процесу [5].

Не менш важливою є співпраця з фахівцями — логопедом, психологом, дефектологом, реабілітологом. Вихователь не діє ізольовано, він — частина мультидисциплінарної команди. Регулярні наради, обговорення індивідуальних освітніх траєкторій, спостереження, взаємні консультації — усе це допомагає адаптувати програму до потреб дитини. Наприклад, якщо логопед виявив труднощі з вимовою звуків, вихователь може закріплювати навички у повсякденному мовленні через ігри та вправи [4].

Підсумовуючи, слід зазначити, що педагогічна взаємодія з дітьми дошкільного віку, зокрема з тими, хто має особливі освітні потреби, — це процес високої складності, але й великої значущості. Вона потребує глибоких знань, інтуїції, емпатії, спостережливості, вміння адаптуватися і шукати нові рішення. Це не просто навчання — це творення простору, де кожна дитина має право бути собою, розвиватися у власному темпі, відчувати підтримку й бути частиною колективу.

Список використаних джерел

1. Білоус О. В. Інклюзивна освіта в дошкільних закладах: теорія і практика / О. В. Білоус. — Київ : Освіта, 2023. — 180 с.
2. Виготський Л. С. Психологія розвитку дитини / Л. С. Виготський. — Харків : Фоліо, 2021. — 320 с.
3. Гриценко Н. П. Педагогічна взаємодія в інклюзивному освітньому середовищі / Н. П. Гриценко. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2022. — 150 с.
4. Іванова Т. М. Методи роботи з дітьми з особливими освітніми потребами / Т. М. Іванова. — Житомир : Вид-во ЖДУ, 2024. — 200 с.
5. Коваленко С. О. Співпраця з батьками в дошкільній освіті: практичний посібник / С. О. Коваленко. — Київ : Шкільний світ, 2020. — 96 с.
6. Лозова В. І. Теоретичні основи педагогічної взаємодії: монографія / В. І. Лозова. — Дніпро : ДНУ, 2023. — 245 с.
7. Мельник О. Р. Ігрові методи в дошкільній освіті / О. Р. Мельник. — Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2022. — 112 с.
8. Павлюк І. Ю. Соціалізація дітей з особливими потребами в умовах інклюзії / І. Ю. Павлюк. — Одеса : ОНУ ім. І. Мечникова, 2021. — 160 с.
9. Сидоренко Л. П. Психолого-педагогічна підтримка дітей дошкільного віку / Л. П. Сидоренко. — Київ : Генеза, 2023. — 204 с.
10. Шевчук Г. М. Формування комунікативних навичок у дошкільнят: практичні рекомендації / Г. М. Шевчук. — Хмельницький : ХНУ, 2024. — 88 с.

Чернявська Марія,
доцент кафедри теорії, технологій
і методик дошкільної освіти
Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди,
кандидат педагогічних наук, доцент

Партнерство сім'ї та дошкільного закладу освіти у формуванні компетентностей дошкільника

***Анотація**. Стаття розглядає партнерство сім'ї та дошкільного закладу освіти як ключовий фактор формування компетентностей дошкільника. Досліджено теоретичні основи та практичні аспекти взаємодії, яка ґрунтується на принципах рівності, довіри та спільної відповідальності. Аналізуються як ефективні форми співпраці, так і виклики, що постають перед учасниками освітнього процесу, з метою оптимізації спільної роботи задля цілісного розвитку дитини.*

***Ключові слова:** партнерство сім'я-ЗДО, формування компетентностей, дошкільна освіта, взаємодія батьків і педагогів, компетентнісний підхід, діти дошкільного віку, освітній процес.*

Сучасні трансформаційні процеси, які відбуваються в українському суспільстві, зумовлюють необхідність пошуку нових підходів до організації освітнього процесу на всіх рівнях, зокрема й у дошкільній освіті. Одним із ключових завдань сьогодні є формування у дитини системи ключових компетентностей, які забезпечать їй можливість успішно адаптуватися до життя в суспільстві, реалізувати власний потенціал та підготуватися до подальшого навчання в школі. Водночас, ефективність цього процесу безпосередньо залежить від того, наскільки гармонійно вибудувана взаємодія між сім'єю та закладом дошкільної освіти (ЗДО).

Сім'я виступає першою та найважливішою інституцією соціалізації дитини. Саме в родинному колі дитина отримує первинний досвід спілкування, формує базові цінності, норми поведінки, емоційні та комунікативні навички. У свою чергу, заклад дошкільної освіти покликаний продовжити цей процес, надати йому цілеспрямованого, системного характеру, розширити соціальний досвід дитини, сформувати в неї ключові компетентності у відповідності до вимог сучасності. Таким чином, лише в умовах партнерської взаємодії сім'ї та педагогів можливе повноцінне виховання й розвиток дошкільника.

У науковій літературі наголошується, що партнерство закладу дошкільної освіти та сім'ї – це не лише формальна співпраця, а й процес взаємної підтримки, обміну інформацією, спільного вироблення виховних стратегій та рішень. Такий підхід дозволяє забезпечити єдність педагогічних впливів, створити умови для цілісного розвитку дитини та уникнути протиріч між вимогами закладу й сімейними очікуваннями.

Актуальність дослідження партнерських відносин у сфері дошкільної освіти посилюється також сучасними викликами. Це, зокрема, цифровізація суспільства, зростання інформаційних потоків, необхідність адаптації дітей і батьків до нових освітніх форматів (онлайн-комунікація, електронні платформи тощо), а також соціально-психологічні проблеми, пов'язані з кризовими явищами в суспільстві. В умовах невизначеності та постійних змін саме налагоджена партнерська взаємодія здатна стати ресурсом для забезпечення стабільності, психологічного комфорту та безпеки дитини [4, с 42].

Особливої уваги потребує питання формування компетентностей дошкільників. Сучасні підходи визначають, що дитина має оволодіти не лише базовими знаннями та вміннями, а й ключовими компетентностями — комунікативними, соціальними, математичними, природничими, інформаційними, громадянськими тощо [2]. Реалізація цього завдання вимагає узгодженості дій сім'ї та закладу дошкільної освіти, адже батьки залишаються активними учасниками освітнього процесу, а не лише його спостерігачами.

У цьому контексті важливим завданням педагогів є пошук нових форм і методів партнерської співпраці з батьками, які виходять за межі традиційних батьківських зборів чи індивідуальних консультацій. Це можуть бути інтерактивні заходи, спільні проєкти, участь батьків у плануванні та реалізації освітнього процесу, використання інформаційно-комунікаційних технологій для зворотного зв'язку. Лише системна, послідовна й довірлива взаємодія між родиною та педагогами здатна забезпечити високий рівень сформованості компетентностей у дошкільників.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні та аналізі особливостей партнерської взаємодії сім'ї та закладу дошкільної освіти у процесі формування ключових компетентностей дітей дошкільного віку, а також у висвітленні практичних напрямів реалізації такої співпраці в умовах сучасних освітніх викликів.

Проблема взаємодії сім'ї та закладу дошкільної освіти має глибоке історичне та науково-практичне підґрунтя. Ще класики педагогіки (Я. Коменський, Й. Песталоцці, К. Ушинський) наголошували, що виховання дитини повинно здійснюватися у тісному поєднанні з родинними традиціями, адже саме сім'я закладає основу для формування цінностей та світогляду майбутньої особистості. У працях українських дослідників (А. Богуш, О. Кононко, Н. Гавриш) підкреслюється, що співпраця педагогів і батьків є необхідною умовою для реалізації завдань дошкільної освіти.

У сучасній педагогіці поняття «партнерство» розглядається як рівноправна, суб'єкт-суб'єктна взаємодія між сім'єю та освітнім закладом, що ґрунтується на принципах довіри, взаємоповаги, відповідальності та співучасті. На відміну від традиційного підходу, де вихователь виступав «керівником» процесу виховання, а батьки – «виконавцями» його рекомендацій, партнерська модель передбачає активну участь обох сторін у розробці й реалізації освітніх стратегій [1, с.40].

Закон України «Про освіту» та Закон України «Про дошкільну освіту» визначають батьків рівноправними учасниками освітнього процесу. Це означає, що вони не лише несуть відповідальність за виховання й розвиток дитини, але й мають право впливати на освітні рішення, брати участь у діяльності закладу, висловлювати власну думку щодо змісту та форм освітньої роботи. Таким чином, партнерство виступає нормативно закріпленим принципом функціонування сучасного ЗДО.

Особливого значення набуває концепція, викладена в Базовому компоненті дошкільної освіти України (2021), де зазначено, що освітній процес у ЗДО має здійснюватися у взаємодії з сім'єю, а батьки розглядаються як ключові партнери педагогів у забезпеченні розвитку компетентностей дитини. У документі підкреслюється, що єдність вимог і підходів між сім'єю та закладом є однією з умов формування гармонійної особистості.

Науковці виділяють кілька принципів ефективного партнерства сім'ї та ЗДО: відкритість і прозорість (педагоги мають інформувати батьків про зміст і завдання освітньої роботи, а батьки – ділитися інформацією про особливості розвитку своєї дитини); довіра і взаємоповага (усі учасники освітнього процесу сприймаються як рівноправні партнери); спільна відповідальність (успіхи чи труднощі дитини розглядаються як результат спільних зусиль сім'ї та педагогів); гнучкість і врахування індивідуальних потреб (партнерська взаємодія адаптується до можливостей і стилю життя родини) [4, с.44].

Таким чином, теоретичний аналіз свідчить, що партнерство між сім'єю та закладом дошкільної освіти є не просто бажаним елементом організації освітнього процесу, а необхідною умовою формування компетентної, гармонійної та соціально активної особистості дошкільника.

Формування ключових компетентностей у дітей дошкільного віку є одним із провідних завдань сучасної дошкільної освіти. Відповідно до Базового компонента дошкільної освіти України, компетентність розглядається як інтегрований результат освітнього процесу, що включає знання, уміння, навички, ставлення та досвід застосування у практичних життєвих ситуаціях. Таким чином, компетентнісний підхід передбачає підготовку дитини до активної життєдіяльності, формування у неї здатності адаптуватися до соціальних умов, самостійно приймати рішення та ефективно взаємодіяти з іншими.

У процесі дошкільного навчання й виховання виокремлюють низку ключових компетентностей, серед яких:

- мовленнєва компетентність – здатність дитини ефективно користуватися рідною мовою, висловлювати свої думки, емоції, потреби. Розвиток мовлення починається в сім'ї, де дитина переймає мовні зразки від батьків і найближчого оточення. Заклад дошкільної освіти забезпечує цілеспрямоване збагачення словникового запасу, розвиток граматично правильного мовлення, формування навичок діалогічного й монологічного мовлення. Партнерство полягає у погодженні мовних стратегій: якщо вдома батьки активно спілкуються з дитиною, читають книжки, розвивають мовленнєву культуру, це значно підсилює роботу вихователя;

- соціально-комунікативна компетентність – уміння взаємодіяти з іншими людьми, дотримуватися правил співжиття, співпрацювати у групі. У сім'ї дитина засвоює первинні моделі поведінки, а у дошкільному закладі отримує можливість перевірити їх у колективі однолітків. Ефективність цього процесу залежить від узгодженості вимог: якщо в родині формуються навички взаємоповаги, відповідальності, доброзичливості, вони знаходять відображення й у групі дитсадка;

- математична та логіко-пізнавальна компетентність – здатність застосовувати елементарні математичні уявлення, оперувати числами, порівнювати, узагальнювати. Педагоги організовують дидактичні ігри, вправи, що формують логічне мислення. Батьки можуть підтримувати ці навички вдома, включаючи дитину у побутові ситуації (рахунок предметів, вимірювання, сортування), що робить навчання природним і життєво необхідним;

- природничо-наукова компетентність – розуміння навколишнього світу, формування екологічної свідомості. Вихователь залучає дитину до спостережень, дослідів, знайомить з явищами природи. Сім'я може підтримати цей процес завдяки сімейним прогулянкам, спільному догляду за рослинами, обговоренню природних явищ;

- інформаційно-комунікаційна компетентність – елементарні вміння користуватися цифровими пристроями, розуміти правила безпечного користування інформацією. У сучасних умовах саме батьки мають ключову роль у регулюванні доступу дитини до гаджетів, тоді як педагоги можуть надавати методичні рекомендації та пропонувати навчальні цифрові ресурси;

- громадянська та культурна компетентність – формування патріотичних почуттів, усвідомлення себе частиною суспільства, повага до традицій і культури рідного народу. Родина передає дитині власний досвід національних звичаїв і традицій, а ЗДО створює умови для інтеграції цих цінностей у колективній діяльності (свята, проєкти, театралізовані дійства).

Узгодженість дій сім'ї та дошкільного закладу у процесі формування компетентностей проявляється у кількох аспектах:

- єдність виховних вимог – коли батьки та педагоги дотримуються спільних правил поведінки, що допомагає дитині уникати суперечностей;

- обмін інформацією – педагоги повідомляють батькам про досягнення та труднощі дитини, а батьки надають дані про її індивідуальні особливості;

- спільна діяльність – організація спільних заходів, які дозволяють дитині бачити узгодженість між двома важливими для неї середовищами;

- взаємна підтримка – батьки й вихователі допомагають один одному реалізувати виховні завдання.

Таким чином, формування ключових компетентностей у дошкільників є комплексним завданням, яке неможливо вирішити лише зусиллями закладу освіти або виключно родини. Лише у партнерстві батьків і педагогів створюються умови для гармонійного розвитку дитини, її готовності до подальшого навчання та успішної соціалізації.

Ефективність формування ключових компетентностей дітей дошкільного віку значною мірою залежить від того, наскільки різноманітними й продуманими є форми співпраці між педагогами та батьками. Традиційно така взаємодія обмежувалася проведенням батьківських зборів, індивідуальних консультацій та інформуванням сім'ї про успіхи чи труднощі дитини. Проте сучасні умови вимагають переходу від формального інформування до повноцінного партнерства, що передбачає активну участь батьків у плануванні, організації та реалізації освітнього процесу [3, с.26].

Сучасна практика дошкільної освіти демонструє, що партнерська взаємодія потребує нових, інноваційних підходів. Одним із важливих напрямів стає організація спільних проєктів, де батьки разом із дітьми та вихователями працюють над певною темою чи завданням. Це можуть бути екологічні акції, творчі виставки, театралізовані постановки, благодійні заходи. Подібні проєкти не лише сприяють розвитку компетентностей дітей, а й забезпечують батькам можливість відчути себе рівноправними учасниками освітнього процесу, розкрити власний потенціал та продемонструвати дитині приклад активної життєвої позиції.

Важливе значення має і практика проведення спільних дозвіллєвих заходів. Родинні свята, дні відкритих дверей, спортивні змагання, кулінарні майстер-класи чи виставки дитячих робіт створюють атмосферу довіри та емоційної близькості. У таких формах взаємодії діти бачать єдність вимог і очікувань з боку сім'ї та педагогів, що підвищує їхню мотивацію до активності й саморозвитку. Водночас для батьків це є чудовою нагодою познайомитися ближче з освітнім середовищем закладу, з методами, які використовують вихователі, та перейняти певний педагогічний досвід.

Сучасні технології відкрили нові можливості для співпраці сім'ї та закладу дошкільної освіти. Використання інформаційно-комунікаційних засобів, таких як електронні щоденники, групові чати, онлайн-консультації, вебінари чи віртуальні батьківські збори, стало особливо актуальним в умовах карантинних обмежень і воєнних викликів. Такі форми дозволяють оперативно обмінюватися інформацією, надавати поради, організовувати дистанційну взаємодію. Крім того, цифрові інструменти допомагають залучати до співпраці тих батьків, які через професійні чи особисті обставини не завжди можуть бути присутніми безпосередньо в закладі.

Не менш важливою формою партнерства є індивідуальна робота з батьками. Це можуть бути особисті бесіди, консультації, тренінги або психологічна підтримка, що дає можливість врахувати індивідуальні особливості кожної родини, її стиль виховання та життєві обставини. Такий підхід дозволяє не лише підвищити педагогічну культуру батьків, а й зміцнити довіру між ними та педагогами, що, у свою чергу, позитивно відбивається на розвитку дитини.

Окремо варто відзначити роль методів педагогічної просвіти. Лекції, семінари, дискусії, педагогічні всеобучі сприяють підвищенню обізнаності батьків щодо вікових особливостей розвитку дитини, сучасних підходів до виховання та навчання, методів

підтримки психологічного здоров'я дошкільника. Просвітницька діяльність допомагає сформувати у батьків відповідальне ставлення до власної ролі у вихованні, стимулює їх до активної участі в освітньому процесі.

Отже, форми та методи партнерської взаємодії сім'ї й закладу дошкільної освіти не обмежуються стандартними та традиційними підходами. Вони повинні бути різноманітними, інтерактивними, інноваційними, спрямованими на налагодження довірливих відносин і залучення батьків до всіх аспектів освітньої діяльності. Лише за такої умови можливо досягти справжнього партнерства, яке забезпечить комплексний розвиток дошкільника і формування в нього ключових компетентностей.

Попри зростаюче усвідомлення важливості партнерства між сім'єю та закладом дошкільної освіти, на практиці його реалізація стикається з рядом проблем і викликів. Вони мають різну природу – соціальну, економічну, психологічну та організаційну, - і суттєво впливають на якість взаємодії. Усвідомлення цих труднощів є необхідною передумовою для пошуку ефективних шляхів їх подолання.

Однією з найпоширеніших проблем є обмежена педагогічна компетентність батьків. Багато родин не володіють достатніми знаннями щодо вікових особливостей розвитку дітей, принципів формування ключових компетентностей, сучасних методів виховання. Це призводить до певного розриву між підходами педагогів та сімейними практиками, що інколи створює суперечності й непорозуміння. Вихователі наголошують на необхідності розвитку самостійності дитини, а батьки, з міркувань турботи, часто надмірно опікують її, позбавляючи можливостей для ініціативи й досвіду.

Суттєвим викликом є й соціально-економічні чинники. Сучасні батьки, перебуваючи у вирі професійних і побутових обов'язків, нерідко відчувають нестачу часу для активної співпраці з педагогами. Багато хто обмежується мінімальними контактами з закладом, що ускладнює організацію системної взаємодії. Додатково проблемою стають матеріальні труднощі сімей, які можуть обмежувати участь у певних заходах чи ініціативах, що передбачають фінансові або ресурсні внески.

Певні бар'єри виникають і на психологічному рівні. Деякі батьки мають недовіру до закладу дошкільної освіти, сумніви щодо професіоналізму вихователів або ж страх бути осудженими за власні виховні підходи. Така установка часто перешкоджає відкритій комунікації та гальмує встановлення партнерських відносин. Іноді зустрічається й протилежна ситуація – надмірні очікування батьків, які перекладають на педагогів відповідальність за виховання, недооцінюючи власну роль у формуванні особистості дитини.

Організаційні труднощі теж не можна залишати поза увагою. Заклади дошкільної освіти не завжди мають достатній ресурсний потенціал для впровадження різноманітних форм співпраці: бракує часу у вихователів, методичних матеріалів, сучасних технологій комунікації. Нерідко відсутня і системність у плануванні роботи з батьками, що зводить співпрацю до епізодичних заходів без глибшого стратегічного бачення.

Окремим викликом останніх років стали надзвичайні суспільні обставини – пандемія COVID-19, воєнні дії в Україні, внутрішня міграція населення. Ці чинники значно ускладнили функціонування закладів дошкільної освіти та зменшили можливості для безпосередніх контактів між сім'єю й педагогами. У таких умовах постає необхідність пошуку нових форматів взаємодії, передусім дистанційних, а також підтримки психологічної стійкості як дітей, так і батьків.

Не можна ігнорувати й проблему різнорівневої мотивації. Частина батьків активно долучається до освітнього процесу, проявляючи ініціативність і зацікавленість, тоді як інші залишаються пасивними спостерігачами. Вирівняти ці позиції вкрай складно, адже вони пов'язані не лише з особистісними установками, а й з культурними традиціями, рівнем освіти, соціальним досвідом родини.

Таким чином, партнерство сім'ї та закладу дошкільної освіти стикається з комплексом проблем, які вимагають комплексного підходу. Вирішення цих викликів можливе лише за умови узгоджених зусиль педагогів, сімей, громади та державних інституцій. Своєчасна ідентифікація проблем дозволяє розробляти гнучкі стратегії співпраці, адаптовані до конкретних умов та потреб, що, своєю чергою, є запорукою успішного формування компетентностей дошкільника.

Отже, враховуючи вищезазначене можна стверджувати, що партнерство сім'ї та закладу дошкільної освіти є одним із ключових чинників формування компетентностей сучасного дошкільника. У сучасних умовах, коли освітній процес набуває нових змістових і організаційних характеристик, зростає усвідомлення того, що ні заклад, ні сім'я окремо не можуть забезпечити повноцінний розвиток дитини. Лише у співпраці, заснованій на взаємній повазі, довірі та відповідальності, можливе формування гармонійної, компетентної особистості.

Теоретичний аналіз показав, що поняття «партнерство» в освітньому процесі трактується як рівноправна взаємодія, що передбачає спільне визначення цілей, узгодження методів і засобів виховання, а також розподіл відповідальності між усіма учасниками освітнього процесу. Історичний розвиток української педагогічної думки, а також сучасні нормативно-правові документи – зокрема, Базовий компонент дошкільної освіти, Закон України «Про освіту» та Закон України «Про дошкільну освіту» - підтверджують необхідність системної співпраці сім'ї та закладу дошкільної освіти як обов'язкової умови якісної дошкільної підготовки.

Аналіз компетентнісного підходу показав, що сім'я і педагоги мають спільну місію – формування ключових компетентностей дитини: соціально-комунікативної, громадянської, мовленнєвої, математичної, природничо-наукової, креативної та інших. Причому участь сім'ї є вирішальною, адже саме у родині закладаються основи моральності, цінностей, соціальної поведінки, комунікативної культури. Заклад дошкільної освіти, у свою чергу, забезпечує науково обґрунтовану педагогічну підтримку, створює умови для цілеспрямованого розвитку та соціалізації. Узгодження підходів родини й педагогів дозволяє досягти найбільшого ефекту у вихованні й навчанні дошкільників.

Практичний досвід демонструє широкий спектр форм взаємодії між педагогами та батьками: від традиційних (батьківські збори, консультації, відкриті заняття) до інноваційних (спільні освітні проєкти, тренінги, інтерактивні заходи, використання цифрових комунікаційних платформ). Важливим є також застосування дистанційних технологій, що дає змогу підтримувати контакт навіть у складних суспільних умовах.

Разом із тим дослідження виявило низку проблем і викликів, серед яких – недостатній рівень педагогічної культури батьків, обмеженість їхнього часу, соціально-економічні труднощі, недовіра до закладу дошкільної освіти, а також організаційні бар'єри з боку педагогів. Значний вплив мають і зовнішні чинники: суспільні кризи, воєнні дії, пандемія. Усе це потребує нових підходів до співпраці, орієнтованих на гнучкість, відкритість і пошук альтернативних шляхів взаємодії.

Таким чином, партнерство сім'ї та закладу дошкільної освіти слід розглядати як багатовимірний процес, який вимагає цілеспрямованої організації, постійного вдосконалення та взаємного збагачення. Його ефективність залежить від готовності педагогів до інновацій, від рівня мотивації та педагогічної культури батьків, від підтримки з боку держави й місцевих громад.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі можуть бути пов'язані з пошуком нових форм і методів партнерської взаємодії, адаптованих до сучасних умов; з вивченням впливу цифрових технологій на комунікацію між педагогами та сім'ями; із дослідженням особливостей партнерства у роботі з сім'ями, які виховують дітей з особливими освітніми потребами. Такі дослідження сприятимуть розширенню науково-методичної бази та вдосконаленню практики партнерської співпраці.

У підсумку слід наголосити, успіх формування компетентностей дошкільника залежить від того, наскільки родина й заклад дошкільної освіти здатні діяти разом, об'єднуючи ресурси, досвід і любов до дитини. Саме в такій взаємодії народжується найцінніше – гармонійна, активна й компетентна особистість, готова до подальших етапів навчання та життєвої самореалізації.

Список використаних джерел

1. Залізняк А. Педагогічне партнерство дошкільного закладу з батьками дошкільників: аспекти фізкультурно-оздоровчої роботи. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти*. Серія «Педагогіка. Психологія». 2023. Вип.3. С.38-43.

2. Кучинська Л., Бугера Л. Формування ключових компетентностей у дітей дошкільного віку: дієві практики. *Педагогічна Житомирщина*. 2024. №2(34).

3. Семенова Н., Лаврів Х., Бондарук Д. Взаємодія дошкільного навчального закладу і сім'ї у вихованні особистості дитини дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2017. №2(351). С. 19-29.

4. Суятинова К. Партнерська взаємодія сім'ї та закладу дошкільної освіти у процесі формування цифрової компетентності дошкільників. *Наука і освіта*. 2024. №2. С.41-45.

Шевчук Вікторія
вчитель-логопед, вчитель-дефектолог
дитячого будинку Хмельницької обласної ради
Хмельницької області

Педагогічні умови розвитку когнітивної сфери у дошкільників із ЗПР

***Анотація**. У статті розглянуто ефективні підходи до стимуляції розвитку когнітивної сфери у дошкільників із затримкою психічного розвитку. Подано методичні рекомендації та приклади вправ, спрямованих на активізацію пізнавальних процесів, формування уваги, пам'яті, мислення та мовлення. Особливу увагу приділено індивідуалізації освітнього процесу та створенню сприятливого розвивального середовища.*

***Ключові слова**. когнітивна сфера, дошкільники, затримка психічного розвитку, розвиток мислення, увага, пам'ять, мовлення, корекційно-розвивальна робота.*

Розвиток когнітивної сфери є одним із провідних завдань сучасної дошкільної освіти, адже саме в цей період закладаються основи інтелектуальної, мовленнєвої та емоційно-вольової готовності дитини до подальшого навчання. Особливої уваги потребують діти із затримкою психічного розвитку (ЗПР), для яких характерні повільніший темп засвоєння знань, знижена пізнавальна активність, труднощі у формуванні довільної уваги, пам'яті, логічного мислення та мовлення. Рання діагностика та своєчасна корекційно-розвивальна робота дають можливість значно підвищити ефективність навчання й адаптації таких дітей у соціумі. [1; 2; 3]

Успішне стимулювання когнітивних процесів у дошкільників із ЗПР потребує поєднання педагогічних, психологічних і дефектологічних підходів, спрямованих на всебічну підтримку дитини. Це включає систематичне використання ігрових методів, вправ на розвиток уваги, пам'яті, сприймання, мислення, мовленнєвої та сенсомоторної діяльності, а також створення сприятливого емоційного клімату.

Злагоджена взаємодія фахівців і батьків сприяє формуванню у дітей позитивної мотивації до пізнавальної діяльності, допомагає поступово подолати труднощі та розкрити їхній інтелектуальний потенціал.

Важливо враховувати, що такі діти відрізняються не лише темпом засвоєння знань, а й особливостями емоційно-вольової сфери, що впливає на їхню здатність до зосередження та тривалої розумової діяльності. Тому першочерговим завданням фахівця є створення безпечного, комфортного середовища, у якому дитина готова експериментувати, спілкуватися та пробувати нові види активності.

Не менш важливим є використання різних сенсорних каналів під час організації навчально-розвивальної роботи. Залучення зору, слуху, дотику, рухової активності та емоційної взаємодії допомагає активізувати пізнавальні процеси й зробити їх більш стійкими. У роботі з дітьми із ЗПР особливо цінним є поєднання практичних дій з мовленнєвим супроводом, що сприяє кращому розумінню інструкцій і поступовому розширенню словникового запасу.

Ще однією умовою успішного розвитку є чітка структура занять у поєднанні з елементами свободи вибору. Системність дає змогу дитині почуватися впевнено, а можливість діяти самостійно формує мотивацію до пізнання. Важливо підтримувати баланс між навчальними завданнями й емоційною підтримкою, оскільки саме позитивний досвід взаємодії стає фундаментом для подальшого інтелектуального зростання.

Ефективна стимуляція когнітивної сфери у дошкільників із затримкою психічного розвитку передбачає використання цілеспрямованих методів і прийомів, що враховують індивідуальні можливості та темп розвитку кожної дитини. Завдання педагога або дефектолога полягає не лише у формуванні знань і навичок, а й у створенні умов, за яких дитина охоче включається в пізнавальну діяльність, відчуває підтримку та поступово набуває впевненості у власних силах. Для цього особливо важливо поєднувати корекційно-розвивальні технології з емоційно привабливими формами роботи.

Для ефективної роботи з дітьми з ЗПР я рекомендую організовувати заняття з врахуванням 4 основних обов’язкових елементів (детальніше кожен із цих пунктів ми розглянемо нижче):

- **Використання гри**:

Гра – це природний спосіб для дитини пізнавати світ, вивчати нове, виражати емоції та розвивати словниковий запас.

- **Пропонуйте різноманітні завдання**:

Вправи, які стимулюють пам'ять (наприклад, повторення подій у зворотному порядку), увагу (зосередженість на одному сюжеті) та мислення.

- **Сприяйте розвитку мовлення**:

Звертайте увагу на вміння дитини сприймати, запам'ятовувати та контролювати правильність власного мовлення.

- **Звертайте увагу на процес**:

Заняття мають бути цікавими, надавати дитині відчуття успіху та закінчуватися на позитивній ноті.

Використання гри з урахуванням різноманітних завдань. Гра забезпечує природний перехід від спонтанної активності до керованого навчального процесу. Саме через гру діти відкривають нові способи взаємодії з навколишнім світом, тренують пам’ять, увагу, спостережливість, розширюють словниковий запас і вчаться висловлювати свої думки. Гра є провідною діяльністю дошкільного віку й водночас природним механізмом розвитку пізнавальних здібностей. Для дитини із затримкою психічного розвитку вона виконує не лише розважальну функцію, а й слугує ефективним інструментом формування базових інтелектуальних умінь. У процесі ігрової взаємодії діти вчаться планувати власні дії, дотримуватися правил,

орієнтуватися у просторових і часових відносинах, розширюють словниковий запас та удосконалюють мовленнєве спілкування. [4; 5]

Особливу цінність мають сюжетно-рольові ігри, які стимулюють розвиток уяви, мислення, уваги й пам'яті, а також допомагають засвоювати соціальні ролі та правила поведінки. Такі заняття доцільно організовувати з урахуванням інтересів дитини, використовуючи предмети-замінники, костюми, атрибути, що спонукають до активної участі та емоційного залучення. Паралельно педагог або дефектолог може ненав'язливо вводити нові слова й вирази, пояснювати значення дій та коментувати ситуації, сприяючи формуванню мовленнєвої компетенції.

Не менш важливим є застосування дидактичних та рухливих ігор, які поєднують розвиток когнітивної сфери з удосконаленням сенсомоторних навичок. Завдяки ним діти тренують зорово-рухову координацію, логічне мислення, вчаться порівнювати, групувати предмети за ознаками, розпізнавати форми та кольори. Регулярне включення гри в освітній процес робить навчання для дитини емоційно привабливим і водночас результативним, оскільки пізнання відбувається у доступній та захопливій формі. [6]

Таблиця 1. ***Приклади ігор у розрізі цілей розвитку***

Ціль	Назва гри	Короткий опис	Основні матеріали
Увага	«Що змінилося?»	Дитині показують кілька предметів, потім один із них прибирають або змінюють місце; завдання – помітити зміни.	Набір яскравих іграшок або картинок
	«Світлофор»	Педагог показує картки різних кольорів (червоний – «стоп», зелений – «йди», жовтий – «чекай»); дитина реагує відповідною дією.	Картки трьох кольорів
Пам'ять	«Запам'ятай послідовність»	Викласти перед дитиною ряд предметів, дати час запам'ятати, потім сховати й попросити відтворити порядок.	Від 4 до 6 дрібних предметів
	«Ланцюжок слів»	Гравці по черзі називають слова певної категорії (фрукти, тварини), повторюючи попередні.	Слова або картки з малюнками
Мовлення	«Чарівний мішечок»	Дитина дістає предмет із мішечка, описує його ознаки, використовуючи прикметники та дієслова.	Невеликий мішечок, різні дрібні предмети
	«Казкар»	Дорослий починає коротку історію, дитина продовжує, додаючи власні елементи сюжету.	Картинки-підказки або тематичні ілюстрації
Мислення	«Знайди зайве»	Дитині показують 3–4 картинки, потрібно знайти ту, що не підходить за змістом.	Картки із зображеннями предметів або тварин
	«Склади візерунок»	Дитина повторює зразок із геометричних фігур або мозаїки, тренуючи просторове мислення.	Геометричні фігури, мозаїка або конструктор

Сприяння розвитку мовлення. Формування мовлення у дошкільників із затримкою психічного розвитку є одним із ключових завдань корекційно-розвивальної роботи, адже саме мовленнєва компетенція безпосередньо впливає на розвиток мислення, пам'яті, уяви та комунікативних навичок. Для таких дітей важливо не лише накопичувати словниковий запас, а й навчатися правильно сприймати мовлення інших, усвідомлювати його зміст, запам'ятовувати інформацію та контролювати

власні висловлювання. Створення мовленнєво активного середовища допомагає сформувати у дитини впевненість у своїх здібностях та позитивне ставлення до спілкування. Робота над мовленням має включати систематичні вправи на розвиток фонематичного слуху, збагачення словника, формування граматично правильних конструкцій і розвиток зв'язного мовлення. Наприклад, корисно пропонувати дітям описувати знайомі предмети, складати короткі розповіді за картинками або переказувати прості казки. Для тренування розуміння зверненої мови ефективними є завдання на виконання послідовних інструкцій: «Візьми кубик, постав його на стіл, а потім поклади ляльку поруч». Такі вправи поєднують сприйняття, запам'ятовування та відтворення мовленнєвого матеріалу, активізуючи всі основні когнітивні процеси.

Особливу увагу слід приділяти корекції звуковимови, оскільки правильне артикуляційне оформлення слів сприяє чіткому усвідомленню їх звучання та структури. У цьому допомагають артикуляційна гімнастика, вправи на розвиток дрібної моторики та дихальні тренування. Під час занять важливо постійно підкріплювати успіх дитини схваленням, пропонувати короткі паузи для самоконтролю («Чи правильно я сказав?»), що сприяє формуванню навички перевіряти власне мовлення. [1; 7]

Рисунок 1. ***Етапи формування мовленнєвої компетенції у дітей із ЗПР***

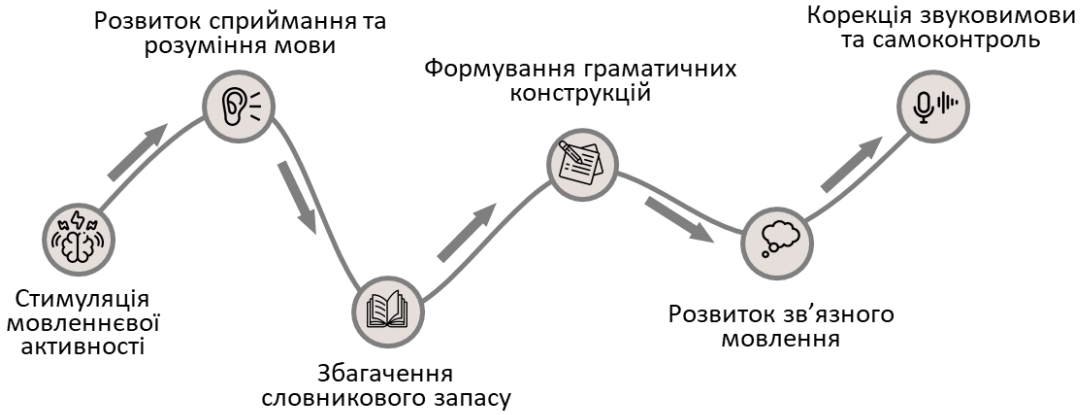

Звертаємо увагу на процес. Важливим аспектом є організація самого процесу навчання: заняття повинні бути динамічними, структурованими, але водночас приємними для дитини, залишати у неї почуття задоволення й успіху. Такий підхід допомагає підтримати інтерес до пізнавальної діяльності, запобігти втомі й сприяє формуванню позитивного досвіду взаємодії з дорослими та однолітками. Важливо, щоб кожне заняття було для дитини не лише джерелом нових знань, а й емоційно приємним досвідом. Атмосфера підтримки, доброзичливості та щирої зацікавленості з боку педагога формує в малюка внутрішню готовність брати участь у пізнавальній діяльності, навіть якщо спершу завдання здаються складними.

Плануючи роботу, доцільно передбачати чергування різних видів активності — від спокійних дидактичних завдань до рухливих ігор та творчих вправ. Це допомагає підтримувати інтерес, запобігає перевтомі та сприяє збереженню уваги. Також важливо адаптувати темп заняття під можливості кожної дитини, дозволяти робити невеликі паузи для відпочинку або повторення матеріалу. Це дає відчуття контролю над ситуацією та підвищує впевненість у власних силах.

Не менш значущим елементом є завершення заняття на позитивній ноті. Навіть невеликі успіхи варто підкріплювати словесною похвалою, символічними нагородами (стікери, смайлики, жетони), коротким обговоренням того, що вдалося зробити найкраще. Це створює в дитини асоціацію між навчанням і приємними

емоціями, мотивує до подальшої діяльності та формує стійке бажання долати труднощі. [2; 8]

Висновки та узагальнення. Підтримка розвитку когнітивної сфери у дошкільників із затримкою психічного розвитку є довготривалим і водночас гнучким процесом, що вимагає уважності до найдрібніших змін у поведінці та досягненнях дитини. Успіх цієї роботи значною мірою залежить від здатності фахівця або батьків бачити за труднощами потенціал, а не обмеження. Важливо сприймати кожен крок уперед як результат не лише навчання, а й спільної віри дорослих у здібності дитини та її здатність до зростання.

Ключовим чинником є інтеграція корекційно-розвивальних заходів у повсякденне життя малюка. Це може проявлятися у спільному приготуванні їжі, читанні казок перед сном, коротких обговореннях того, що сподобалося під час прогулянки, чи у простому заохоченні ставити запитання про навколишній світ. Природне поєднання пізнавальної активності з побутовими ситуаціями допомагає дитині переносити набуті навички у реальний досвід і відчувати себе компетентною у знайомих обставинах.

Важливою також є командна робота всіх учасників освітнього процесу. Логопед, дефектолог, вихователь, психолог і батьки мають діяти узгоджено, створюючи єдине мовленнєве та пізнавальне середовище. Спільне планування й обмін спостереженнями дають можливість своєчасно підбирати індивідуальні прийоми та запобігати перевантаженню дитини.

Під час організації освітньої взаємодії варто пам’ятати, що розвиток когнітивних умінь нерозривно пов’язаний із емоційним благополуччям. Діти із ЗПР особливо чутливі до настрою дорослих, тому позитивна атмосфера, щире заохочення та терпляче ставлення допомагають долати бар’єри й підтримують природну цікавість до навчання.

Таким чином, стимулювання когнітивної сфери у дошкільників із затримкою психічного розвитку потребує цілісного підходу, де поєднуються індивідуалізація, системність та емоційна підтримка. Завдяки зваженому підбору методів і постійній взаємодії з дитиною можна не лише покращити рівень її пізнавальних умінь, а й сформувати віру у власні можливості — основу для подальшого успішного навчання та соціальної адаптації. [3; 5]

Список використаних джерел

1. Богуш А. М. Розвиток мовлення дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / А. М. Богуш. – Київ : Слово, 2017. – 312 с.
2. Бондар В. І. Дидактика спеціальної школи : підручник / В. І. Бондар. – Київ : Либідь, 2018. – 382 с.
3. Колупаєва А. А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання : навч.-метод. посіб. / А. А. Колупаєва. – Київ : Алатон, 2019. – 284 с.
4. Лурія О. Роль гри у когнітивному розвитку дітей із затримкою психічного розвитку // Дефектологія. – 2021. – № 2. – С. 45–52.
5. Овчаренко С. М. Методика розвитку пізнавальної активності дошкільників : навч. посіб. / С. М. Овчаренко. – Харків : Основа, 2020. – 176 с.
6. Печенко Н. Ігрові методи у корекційно-розвивальній роботі з дошкільниками із ЗПР // Логопедія. – 2022. – № 3. – С. 27–34.
7. Савченко О. Я. Розвиток мислення і мовлення у дітей раннього та дошкільного віку : монографія / О. Я. Савченко. – Львів : Світ, 2016. – 208 с.
8. Міністерство освіти і науки України. Інклюзивна освіта: практичний посібник для вчителів [Електронний ресурс]. – Київ, 2022. – Режим доступу: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inkluzyvne-navchannya/posibniki/inklyuziyavnz.pdf

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В КРИЗОВІ ПЕРІОДИ ЖИТТЯ

Гаєвська І.В.
музичний керівник ЗДО №9 «Барвінок»
Шепетівської міської ради
Хмельницької області

Bodi Percussion як засіб психоемоційної підтримки дошкільнят в умовах війни

Анотація. *Стаття розкриває ефективність використання технології Bodi Percussion, як інструменту психологічного розвантаження дошкільників в умовах тривожного освітнього процесу, спричиненого війною; обґрунтовує переваги, можливості та способи інтеграції Bodi Percussion в освітній процес; знайомить з основними техніками Bodi Percussion; містить розроблену систему роботи з дітьми 6-го року життя по впровадженню техніки Bodi Percussion в освітній процес: «Body Percussion: шлях до емоційного благополуччя дошкільників».*

Ключові слова: *техніка Bodi Percussion, тривожний освітній процес, основні техніки музикування, емоційне благополуччя, психологічна підтримка, психологічне розвантаження, переваги..*

Україна переживає складний історичний період свого існування – війну. Період війни – це глибока травма для всього суспільства. Особливо вразливими до цих подій є діти дошкільного віку. Емоційне напруження, звуки сирени, вибухи, панічні атаки, стрес, психологічні розлади, страхи, які переживають діти, вкрай негативно впливають на їхній психоемоційний стан та здатність до навчання. Освітній процес у закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану ставить перед дошкіллям нові виклики, спонукає до перегляду стратегічних питань організації освітнього процесу. Дошкільна освіта є першою ланкою у освітніх сходинках, і має гнучко реагувати на сучасні соціальні запити.

Одним із стратегічних завдань закладів дошкільної освіти сьогодні є надання психологічної підтримки дошкільникам, створення умов для забезпечення емоційної безпеки дітей в умовах воєнного стану. Важливо допомогти вихованцям впоратися з негативними емоціями та стресами, знайти способи адаптації до нових умов існування. Стабілізація психоемоційної сфери дошкільнят буде запорукою їхнього благополуччя зараз та стане фундаментом для здорового розвитку у майбутньому.

З метою подолання освітніх втрат, стає необхідним пошук ефективних методів психологічного та емоційного розвантаження дошкільників. Шукаючи відповідь на питання пошуку методів та способів позитивного впливу на дітей, я звернулася до досвіду відомих сучасних психологів, митців.

Зокрема, дитячий практикуючий психолог, експерт з питань дитячої травмо-терапії та розвитку емоційного інтелекту Світлана Ройз, важливого значення надає створенню для дитини простору безпеки. Простір, який допоможе врегулювати загострений емоційний стан. На її думку, одним із ефективних методів психологічної стабілізації є використання власного тіла, та рухів, залучання дитини до фізичної активності що є потужним інструментом для розвитку когнітивних навичок у дошкільників

Цікавими для мене були думки відомої співачки, мами трьох дітей - Світлани Тарабарової, яка переконана, що сучасні діти переживають унікальний травматичний досвід. Співачка закликає не ігнорувати емоційний стан дітей та надати їм необхідну психологічну підтримку. На її думку, музика, творчість, спільні ігри допомагають

звільнитися від негативу, виразити свої почуття та впоратися з емоціями та напруженням. Саме рухова активність може стати терапією для багатьох українців та допоможе у подолані тривожного стану дітей під час війни.

Знайомство з поглядами відомих людей, власний досвід роботи з дітьми в умовах війни дав поштовх до пошуку та впровадженню ефективних методів психологічного розвантаження дошкільників в умовах тривожного освітнього процесу. Саме це спонукало мене до переосмислення використання музичного мистецтва в освітній діяльності дошкільнят . Переконана, що заняття музикою можуть стати не лише джерелом радості та творчості, а й будуть мати потужній психотерапевтичний вплив.

Сьогодні все більше популярності набуває та заслуговує на увагу музична технологія Body Percussion. Це давня форма музикування, яка існує в культурах багатьох країн світу.

В сучасній практиці технологія Body Percussion переживає певний етап відродження та модернізації, як самостійний вид виконавського мистецтва.

Чому мене зацікавила саме ця техніка музикування? Техніка Body Percussion має низку **переваг**, а саме

- *доступність,* адже тіло – це інструмент, який завжди з нами, який доступний для будь-якого рівня підготовки та віку;
- *Розвиток творчих здібностей* - Body Percussion дає можливість для самовираження та експериментів зі звуками та рухами, дає можливість створювати власні ритмічні композиції та імпровізувати;
- *Сприяння соціалізації* - Body Percussion часто виконується в групі, що сприяє розвитку комунікативних навичок та вміння працювати в гурті. Спільне виконання ритмічних вправ об'єднує дітей та створює позитивну атмосферу;
- *Покращення концентрації уваги* - виконання рухів вимагає координації рухів, та уваги до ритму, налагоджує зв’язок розуму з тілом, покращує когнітивні функції ;
- *Позитивний вплив на психоемоційний стан* - ритмічні рухи та звуки мають заспокійливий ефект, що допомагає знизити рівень стресу та тривоги, допомагають зняти м’язову напругу, відволіктися від негативних думок, покращують настрій та самопочуття. Зниження рівня кортизолу та збільшення вироблення природних "гормонів щастя" . Слід зауважити, що такий метод використовується в психотерапії та реабілітації.

Отже, Body Percussion - це спосіб музикування, який поєднує в собі ритмічні рухи та звуки за допомогою власного тіла. Тобто - це мистецтво створення музики у якій музичним інструментом є тіло. Це захопливий ігровий процес, який має досить широку палітру технік та стилів.

Основні техніки перкусії:

Плескання (Clapping) Плескання - це найпростіша і найпоширеніша техніка. Використовується як основний ритмічний елемент. Допомагає для створення ритмічних пауз та акцентів. Вона передбачає плескання долонями одна об одну, створюючи різноманітні ритми. В процесі музикування можна змінювати силу плескання, щоб отримати різні звукові відтінки, створювати різні ритмічні малюнки від простих до складних

Тупання ногами — це основний та універсальний рух, який можна використовувати для створення різних ритмів та звуків. Під час тупотіння можуть бути задіяні різні частини стопи (п’ятка, носок, вся стопа). Притупи можуть бути подвійними, з чергуванням ніг, з

Клацання – Клацання пальцями є цікавим і дещо незвичайним видом Body Percussion. Воно створює унікальний звуковий елемент до ритмічних композицій,

створюючи чіткий характерний "клацаючий" звук. Цей елемент музикування вимагає певної вправності та координації рухів, розвиває дрібну моторику.

Ляскання є одним з базових і найпоширеніших елементів Body Percussion. Воно полягає у створенні звуку шляхом удару долонями по різних частинах тіла (груди, стегна, коліна, плечі, литки). Може використовуватися для відтворення акцентів Дає можливість збільшити палітру звукових ефектів.

Використовуючи основні техніки, можна їх доповнювати, ускладнювати, варіювати та експериментувати, додавати голос.

Впроваджуючи техніку Body Percussion у власній роботі, я переконалася, що її можна ефективно інтегрувати в різні форми роботи: на музичних заняттях, під час театралізації, під час індивідуальної робити, на святах та розвагах, на ранковій зарядці, флешмобах, під час перебування в укритті.

Ось деякі форми роботи та способи інтеграції які використовую я у своїй роботі:

Музичні заняття

Музичні заняття – це той фундамент, на якому закладаються основи для розвитку ритму, музичного слуху та координації рухів. Елементи Body Percussion можуть бути використані для створення оригінальних танцювальних композицій, веселих та інтерактивних ігор, спортивних вправ, збагачуючи їх ритмічним та звуковим різноманіттям.

Театралізована діяльність

У своїй практиці використовую елементи перкусії під час проведення театралізованих дійств, інтерактивних лялькових вистав. Це можуть бути музичні ігри, створення звукових ефектів, музикування.

Свята та розваги

Власний досвід показує, що використання елементів ***Body Percussion*** стане прикрасою будь якого святкового заходу, розваги. Це чудовий спосіб розвинути у дітей почуття ритму, координацію рухів, артистичні здібності та творчу уяву.

Із захопленням дошкільники супроводжують рухами дитячі пісеньки, вірші, імітують звуки природи, побуту:

- звуки дощу;
- шурхіт листя;
- стукіт крапель по парасольці;
- шум вітру;
- імітація звуків дзвіночків;
- потріскування снігу;
- шум моря;
- спів птахів;
- шелест трави;

Під час проведення свят і розваг я у своїй роботі використовую різнохарактерну музику, яка додає позитивної, невимушеної атмосфери та стимулює до створення різних звуків та ритмів.

Кожне свято - широкий простір для прояву творчості, створення позитивних емоцій. Головне – ну результат, а процес, який дарує захоплення, незабутні враження, емоційну стабільність..

Body Percussion в укритті

Практична діяльність показала, що впровадження техніки Body Percussion в укритті під час повітряної тривоги – чудовий спосіб підтримати емоційний стан дітей, відволікти від тривожності та забезпечити активну діяльність у безпечному просторі.

Я переконалася, що використання різних ритмічних технік Percussion мають заспокійливий ефект, адже стабільний ритм діє на нервову систему побідно до дихальних вправ, «фокусує» думки на рухах та звуках, а не на джерелі стресу.

Виникає «ефект заземлення», повертає дитину до стану «тут і зараз». Ритмічна групова активність створює почуття безпеки і підтримки та довіри.

До вподоби моїм вихованцям вправи :

«Дощик» - діти імітують дощик: спочатку легке постукування пальчиками по колінах, потім долонями по стегнах, далі тупотіння ніжками, і знову затихання.

«Сердечко» Кожна дитина прикладає руку до грудей і легенько простукує ритм серцебиття ("тук-тук").

«Барабан» Діти кладуть долоньки на живіт або коліна й ритмічно, але тихо плескають.

«Передай ритм» Одна дитина або дорослий придумує простий ритм (наприклад, плескання-плескання-стук по коліну) а інші повторюють .

«Ритмічні тваринки» Діти відтворюють ритм, що «належить» тваринці (наприклад: зайчик — легкі плески; слон — тупіт; пташка — клацання пальчиками).

«Пісня з ритмом» Використайте знайому пісеньку (наприклад, «Ой на горі жито») і додайте плескання, тупання на кожен перший або другий такт. Комбінацій може бути дуже багато.

«Ім'я в ритмі» Кожна дитина плескає ритм свого імені: Діти повторюють.

«Оркестр». Група ділиться на інструменти - одні плескають, інші тупочуть, клацають пальчиками.

Арсенал таких ритмічних вправ, ігор може бути дуже різноманітним. Їх можна варіювати та комбінувати за власною фантазією.

З метою комплексного та систематичного впровадження елементів техніки Body Percussion в роботі з дошкільниками, я розробила систему роботи, зокрема для старшої вікової групи - «Body Percussion: шлях до емоційного благополуччя дошкільників»

https://docs.google.com/document/d/1xw_F54-rg4Tp1RiUW6XOjpBCTlnylEP8/edit?usp=drivesdk&ouid=116481977795842989700&rtpof=true&sd=true

Використовуючи техніку Bodi Percussion в своїй роботі з дошкільниками, я переконалася, що це є дійсно ефективним інструментом психологічного розвантаження в освітньому процесі в сучасних умовах війни. Ритм у педагогіці й психології використовується як потужний інструмент стабілізації стану, який створить позитивний емоційний фон і принесе задоволення дітям.

Практика показала, що інтеграція перкусії в різні форми роботи та систематичні заняття з дітьми дають бажані результати. Створення безпечної комфортної атмосфери на занятті позитивно впливають на психоемоційний стан вихованців, відволікають від тривожних думок, сприяють соціальній взаємодії.

Доступність та простота у використанні дає можливість до емоційного вираження, допомагає підвищити рівень самооцінки вихованця, впоратися зі страхами та емоційним напруженням.

На мою думку, практичне впровадження Bodi Percussion буде важливим інструментом, який допоможе дошкільникам впоратися з наслідками війни та повернутися до нормального життя.

Список використаних джерел:

1. Брусиловський Л. С. Музика як фактор соціального розвитку особистості. – К.: Музична Україна, 1990. – 160 с.

2. Вікіпедія, електронна енциклопедія: http://ru.wikipedia.org/wiki/muzikalna_gramota

3. Ж.Далькроз, Ритм: Класика XXI, 2001. С. 248- 259 Електронний ресурс: http://pyatniskayadshi.ru/uploads/zhak_dalkroz_e__ritm.pdf

4. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Освіта, 1998. – 255 с.
5. Красовська О. О. Методичні засади впровадження інноваційних технологій у фаховій підготовці майбутніх учителів початкової школи в галузі мистецької освіти / О. О. Красовська // Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ. - 2013. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppog_2013_1_7
6. Система музично-ритмічного виховання Е.Ж. Далькроза (1965- 1950)
7. Станіславська О. І. Музично-ритмічні рухи в дошкільному закладі: навч.-метод. посіб. – К.: Генеза, 2008. – 176 с.
8. Шаповал О. Упровадження концепції «елементарного музикування» Карла Орфа в систему музичного виховання дошкільників. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2010. №11. с. 66
9. Шевченко М.В Активні технології як ефективний засіб розвитку музично-ритмічних здібностей учнів початкової школи на уроках музичного мистецтва (методичний посібник)
10.«Шульверк» Карла Орфа. Електронна енциклопедія: http://www.orff.com.ua/category/method/schulwerk.

Добровик Алла,
директор Воробіївського ЗДО «Берізка»
Дунаєвецької міської ради
Хмельницької області

Використання казкотерапії в роботі з дошкільниками

***Анотація**. У роботі розкривається питання використання казкотерапії для дошкільників.*

***Ключові слова**: казкотерапія, терапевтичні казки, арт-терапія, психологічна корекція.*

Казкотерапія – це психологічний метод, що використовує казки для корекції особистості, подолання страхів та комплексів, розвитку творчих здібностей та покращення взаємодії зі світом. Це один із видів арт-терапії, який допомагає людині зрозуміти себе, свої емоції та знайти шляхи вирішення життєвих проблем через мову символів, образів та метафор, що містяться в казках. Казкотерапія є універсальною, оскільки казка – це зрозуміла мова, яка може допомогти як дітям, так і дорослим глибше пізнати себе та світ навколо.

Казкотерапія для дошкільнят - сучасний засіб, який широко використовується дитячими психологами та педагогами для вирішення різних завдань. Обігравання ситуацій з улюбленими героями з казок дозволяє досягти унікальних результатів у галузі психології, розвитку та виховання дітей. Казкотерапія для дітей - це спосіб, при якому ви без істерик, лайки та нотацій допоможете своїй дитині позбавитися шкідливих звичок або навпаки прищепити хороші якості. Казка – це саме те спілкування, яке найбільше зрозуміле дитині. Вона не лише виховує, а й покращує стосунки між мамою та малюком, що допомагає уникнути багатьох конфліктних ситуацій у майбутньому. Метою казкотерапії є активізація у дитині творчого, що створює початку, розкриття глибин свого внутрішнього світу, розвиток його самосвідомості [1].

Основний принцип підбору казок – це спрямованість проблемної ситуації, властивій даного віку, моральний урок, який дає казка, доступний осмислення дітям

старшого дошкільного віку. Таким чином, у казці та через сприйняття казкового світу можна створити необхідні умови для розвитку емоційної сфери дошкільника, збагатити образами та уявленнями, що формують уяву.

Заняття з казкотерапії таки допомагають нашим дітям непомітно подолати різні проблеми.

Як працює казкотерапія?[2]

- Психологічна корекція: Казки допомагають розкрити глибинні переживання, працювати з внутрішніми конфліктами та страхами.
- Розвиток творчих здібностей: Через казкові сюжети розвивається уява, фантазія та креативність.
- Інтеграція особистості: Казкова атмосфера створює особливий простір, де людина може проявити приховані риси, мрії та почуття.
- Навчання життєвим моделям: Казки вчать розрізняти добро і зло, допомагають засвоювати необхідні моделі поведінки та правила, передають життєвий досвід.

Форми казкотерапії:

- Читання та обговорення: Прослуховування та аналіз готових казкових творів.
- Створення власних казок: Людина або дитина самостійно вигадує історію, яка стає дзеркалом її переживань.
- Арттерапевтичні техніки: Малювання, ліплення героїв та сцен з казки, інсценування.
- Робота з ляльками: Використання ляльок для прояву та корекції емоцій.

Структура заняття на основі казкотерапії містить обов'язковий ритуал «входу в казку» (настрій), основну частину, де використовуються прийоми роботи з казкою, прийоми та вправи для розвитку вербальної уяви дитини, та ритуал «виходу з казки». Подібна структура заняття створює атмосферу «казкового світу», налаштованість на роботу з метафорою.

Робота з казкою будується на основі читання чи розповіді самої казки; її обговорення; малювання найбільш значущого для дитини уривка; драматизації, тобто. програвання казки у ролях.

Що можуть надати такі казки для дітей? По-перше, дитина розуміє, що дорослих цікавлять її проблеми, що ми – дорослі на її боці. По-друге, він засвоює наступний підхід до життя: "Шукай сили для вирішення конфлікту в собі самому, ти їх обов'язково знайдеш і переможеш труднощі", тобто. ми живемо наше життя так, як ми його собі будуємо. По-третє, історії показують, що вихід із будь-якої ситуації є завжди, треба тільки його пошукати.

Види казок, що застосовуються казкотерапевтами:

1) Медитативні (використовуютьсядля звільнення від психоемоційного напруження). Як правило, у сюжеті медіативних казок відсутні негативні герої та конфлікти.

2) Дидактичні , у формі навчального завдання. Використовуються передачі нових для дітей знань.

3) Художні (Народні). Вони укладено мудрість народу. А простий, доступний сюжет сприяє моральному вихованню.

4) Психотерапевтичні . Характерна риса цих казок – щасливий кінець. Діти малюють до них ілюстрації, ставлять вистави, виготовляють іграшки за образами головних героїв.

5) Психокорекційні . Казки, що розповідаються, м'яко і ненав'язливо впливають на поведінку дошкільника. Мораль казки не обговорюється, даючи дитині можливість подумати віч-на-віч із самим собою.

Казкотерапія для дошкільнят організується з урахуванням таких правил:

дозування інформації. Перше знайомство з новою казкою обмежується простим прочитанням та розглядом ілюстрацій; казка повинна відповідати віку, потребам та можливостям малюка; надалі щоб казка надавала терапевтичний ефект слід проінсценувати, обіграти сюжет, проаналізувати та зробити висновки разом із дитиною; у процесі казкотерапії слід уникати моралі та суворого тону. Передача знань дитині та правил поведінки має відбуватися ненав'язливо, у дружній обстановці; після прочитання та інсценування казки необхідно активізувати дошкільника до аналізу вчинків та взаємовідносин героїв, обговорити його особисте ставлення до казки.

Слово казка викликає в людини найприємніші спогади, пов'язані з дитинством.[3] Читати психотерапевтичні казки можна з того віку, коли дитина починає зацікавлено їх слухати та розуміти події, що у них відбуваються. Це вік 3,5-4 роки, коли у дитини вже добре розвинена активна мова, і вона може будувати діалог із дорослими.

Переваги казкотерапії:

- Доступність і зрозумілість: Казки зрозумілі як дітям, так і дорослим. Вони легко сприймаються та викликають емоційний відгук, що робить цей метод універсальним для різних вікових груп.
- Безпека: Метод дозволяє обговорювати складні питання в непрямій формі, що знижує опір і тривогу у клієнта, роблячи процес терапії більш комфортним.
- Розвиток творчості**:** Казкотерапія сприяє розвитку уяви та творчого мислення, що важливо для особистісного росту та самопізнання.
- Глибоке проникнення в підсвідомість**:** Використання символів та метафор допомагає виявити та опрацювати глибинні психологічні проблеми, які можуть залишатися недоступними для інших методів терапії.
- Універсальність**:** Метод підходить для роботи з різними віковими групами та проблемами, такими як страхи, невпевненість, міжособистісні конфлікти, що робить його універсальним інструментом у психологічній практиці.
- Формування нових моделей поведінки: Казки допомагають клієнту засвоїти нові способи реагування на складні життєві ситуації, що сприяє позитивним змінам у поведінці.

Обмеження казкотерапії:

- Непридатність для складних клінічних випадків**:** Казкотерапія може бути недостатньо ефективною для роботи з серйозними психічними розладами, такими як шизофренія або важка депресія.
- Обмеження у дорослих клієнтів**:** Деякі дорослі можуть вважати казки дитячими і не сприймати метод серйозно, що може знизити ефективність терапії.
- Залежність від інтерпретації**:** Ефективність методу залежить від вміння психолога правильно інтерпретувати казки та адаптувати їх до потреб клієнта, що вимагає високої професійної майстерності.
- Тривалість процесу**:** Казкотерапія часто вимагає більше часу для досягнення результатів, особливо у випадках, коли проблема глибоко вкорінена.
- Обмежена наукова обґрунтованість: Хоча метод має свої переваги, він не завжди підкріплений науковими дослідженнями, що може викликати сумніви щодо його ефективності серед певних фахівців.
- Суб'єктивність: Казки та метафори можуть сприйматися по-різному різними клієнтами, що ускладнює створення універсальних рекомендацій і потребує індивідуального підходу.

Казкотерапія є унікальним і ефективним методом психологічної допомоги, який поєднує доступність і глибину впливу на підсвідомість. Вона пропонує значні можливості для особистісного зростання та розвитку, особливо за умови професійного підходу і відкритості пацієнта до процесу.

Список використаних джерел

1. Консультація для батьків: Казкотерапія як один із видів здоров'язберігаючих технологій Казкотерапія в дитячому садку для батьків https://naurok.com.ua/kazkoterapiya-yak-odin-iz-vidiv-zdorov-yazberigayuchih-tehnologiy-kazkoterapiya-v-dityachomu-sadku-dlya-batkiv-306585.html
2. Що таке казкотерапія і як вона працює? https://www.coaching-academy.online/shho-take-kazkoterapiya-i-yak-vona-pracyuye/
3. Казкотерапія: як казки допомагають дітям https://zhyvikazky.com.ua/publikatsii/kazkoterapiia-kazky-dopomahaiut-ditiam/

Костецька Ольга,
вихователь ЗДО №23
Хмельницької міської ради
Хмельницької області

Фізична та емоційна активність дітей в умовах укриття: форми роботи для збереження психічного здоров'я

Анотація. *У статті висвітлюються підходи до організації діяльності дітей старшого дошкільного віку в умовах укриття. Автор акцентує увагу на поєднанні фізичної та емоційної активності, що сприяє зниженню рівня тривожності та збереженню психічного здоров'я. Окреслюються методичні рекомендації для вихователів та педагогів.*

Ключові слова: *укриття, дошкільники, психічне здоров'я, емоційний стан, рухова активність, ігрова діяльність, безпека.*

Реалії сьогодення суттєво змінюють організацію освітнього процесу в закладах дошкільної освіти, вимагаючи від педагогів гнучкості, творчого підходу та швидкого реагування на нові умови. В умовах воєнного часу діти значну частину свого часу проводять у укриттях, що створює специфічні педагогічні та психологічні виклики. Обмежений простір, довготривале перебування без звичних зовнішніх стимулів та підвищена тривожність можуть негативно впливати на увагу, пам'ять, мотивацію до навчання і загальний емоційний стан дітей.

Головне завдання вихователя в таких умовах полягає не лише у забезпеченні фізичної безпеки, а й у створенні середовища, яке підтримує емоційну стабільність і формує відчуття безпеки. Для цього педагог повинен поєднувати різні види діяльності: рухливі ігри, фізичні вправи, музично-ритмічні заняття, творчі та художні завдання, а також вправи на дихання та релаксацію. Такий комплексний підхід дозволяє дитині не лише зберегти фізичну активність, але й відволіктися від стресових думок, стабілізувати емоційний стан та відчути підтримку дорослого і групи.

Особливо важливо враховувати вікові особливості старшого дошкільного віку (5–6 років), коли провідним видом діяльності є гра, а емоційна сфера формується через соціальну взаємодію та спільні досягнення. У цей період діти здатні до свідомого виконання правил гри, сприйняття умовних знаків та участі у колективній діяльності. Тому організація освітнього процесу в укритті повинна враховувати потребу дітей у фізичній активності, спільній творчості та безпечному вираженні емоцій, що створює основу для їх психічного та соціального розвитку навіть у кризових умовах [1, с.131].

Комплексна організація діяльності, що поєднує рух, гру, творчість та релаксацію, стає ключовим чинником не лише збереження психічного здоров'я, а й формування позитивного ставлення до навчання, розвитку самостійності, емоційної стійкості та впевненості у власних силах.

Активна діяльність, особливо рухова й ігрова, виступає ефективним засобом адаптації дітей до стресових ситуацій. Такі форми активності сприяють не лише фізичному розвитку, але й формуванню соціальних навичок, самоконтролю, здатності до співпраці та взаємодії з однолітками. Крім того, інтеграція ігор, творчих завдань та музично-ритмічних вправ у щоденний розпорядок допомагає дітям висловлювати емоції у безпечний спосіб, знижує рівень страху та напруження і підтримує позитивний настрій навіть у обмеженому просторі укриття. Таким чином, педагогічна діяльність у таких умовах стає комплексним процесом, що поєднує фізичне, емоційне та соціальне благополуччя дитини, забезпечуючи її гармонійний розвиток і здатність ефективно справлятися з кризовими ситуаціями.

У складних умовах перебування дітей у укритті особливо важливо підтримувати їхній психоемоційний стан та знижувати рівень тривожності. Для цього ефективним інструментом стають спеціально організовані ігрові та творчі вправи, які допомагають дітям переключити увагу, відволіктися від стресових переживань і проявити фантазію.

Одним із методів є вправи на асоціативне мислення. Педагог пропонує дитині слово, а вона повинна швидко озвучити, з чим це слово асоціюється, і коротко пояснити свій вибір. Далі дитина передає естафету іншому учаснику, називаючи нове слово. Така вправа стимулює уяву, формує навички швидкого реагування та дозволяє дітям відчути себе активними учасниками групової взаємодії.

Інший вид діяльності спрямований на розвиток нестандартного мислення та креативності. Наприклад, педагог пропонує маленький предмет, як-от м'ячик, уявити чимось іншим — «гарячою картоплею» або «літаючою зіркою» — і моделює ситуацію, як із цим предметом слід поводитися. Діти по черзі виконують завдання, змінюючи умови гри, що підтримує їхню активність і дозволяє відволіктися від негативних емоцій [2, с.12-28].

Вправи на розвиток уваги та акторських здібностей також корисні в умовах обмеженого простору. Наприклад, гра, в якій діти за допомогою пантоміми демонструють певне слово, яке інші мають відгадати, допомагає не лише розвивати увагу і уяву, а й сприяє формуванню навичок невербальної комунікації та соціальної взаємодії.

Крім того, важливими є вправи, які дозволяють дітям висловлювати власні емоції через творчість. Наприклад, завдання «Який я?» передбачає, що дитина асоціює себе з певним об'єктом, явищем або твариною і відображає цю асоціацію малюнком. Це дає педагогові можливість оцінити психоемоційний стан кожної дитини та своєчасно надати підтримку.

Ще однією ефективною практикою є вправи для розвитку фантазії та креативного мислення. Діти отримують завдання намалювати або описати нереалістичну ситуацію, наприклад, як би ведмедик долав марафон або як би равлик пересувався по перешкодах. Такі завдання стимулюють творчість, заохочують до спільної діяльності та знижують рівень стресу.

Таким чином, систематичне використання вправ на асоціації, уяву, творчість і рухливі взаємодії допомагає створити психологічно безпечне середовище, підтримує позитивний емоційний стан дітей і сприяє формуванню відчуття колективної підтримки навіть у складних умовах укриття.

Значну роль у збереженні психоемоційного благополуччя дітей старшого дошкільного віку в умовах укриття відіграють вправи на дихання та релаксацію. Вони є простими у виконанні, не потребують спеціального обладнання та доступні навіть у

невеликому просторі. Подібні практики сприяють зниженню рівня тривожності, нормалізують роботу нервової системи, стабілізують емоційний стан дитини. Важливо, що дошкільники цього віку легко включаються в ігрову форму дихальних вправ, оскільки вона відповідає їхнім психологічним особливостям та природній потребі у фантазуванні.

Так, наприклад, вихователь може запропонувати дітям «задмухати свічечку», проте зробити це так, щоб вогник не згас остаточно, а лише хитнувся. Така вправа навчає дитину контролювати силу видиху й водночас відволікає її від тривожних думок. Інша вправа може полягати у «надуванні кульки», коли діти глибоко вдихають повітря носом, а потім повільно «видихають уявну кульку», спостерігаючи, як вона ніби збільшується. Подібна діяльність викликає позитивні емоції, адже поєднує дихання з уявним образом, що допомагає переключити увагу.

Ефективними є й вправи з елементами руху. Так, «метелик» передбачає легке схрещування рук на грудях і плавні рухи вгору-вниз, що супроводжуються рівним диханням: на вдиху дитина «розправляє крильця», на видиху — «згортає їх». Така вправа знімає напруження в плечовому поясі та водночас має заспокійливий ефект. Корисною може стати й «гра у деревце», коли діти уявляють, що їхні руки — це гілки, які розгойдує вітер. Вдих супроводжується підйомом і розтягуванням усього тіла, а видих — легким нахилом убік. Подібні вправи не лише заспокоюють, а й дозволяють зняти фізичне напруження, що виникає через обмежений простір укриття.

Особливу увагу варто приділити релаксаційним вправам із використанням уявних образів. «Хмаринка» передбачає повільний вдих із наступним плавним видихом, під час якого дитина уявляє, що випускає з себе легку білу хмару. Це створює відчуття легкості та очищення від тривоги. Подібним за впливом є вправа «тиха хвиля», коли вихователь пропонує дітям уявити, що на вдиху хвиля «накочується», а на видиху — повільно «відходить». Виконання вправи сидячи або лежачи допомагає заспокоїти тіло й розслабити м’язи.

Регулярне використання дихальних і релаксаційних вправ у практиці перебування дітей в укриттях забезпечує не лише підтримку емоційної рівноваги, а й формує у старших дошкільників важливі навички саморегуляції. Завдяки систематичним вправам діти вчаться усвідомлювати свій внутрішній стан, контролювати дихання, знижувати напруження та адаптувати поведінку відповідно до ситуації. Це сприяє розвитку здатності до емоційного самоконтролю, зменшує рівень тривожності та підвищує психологічну стійкість навіть у складних умовах.

Крім того, подібні вправи створюють у дітей відчуття безпеки, оскільки вони отримують прості, зрозумілі та доступні інструменти, які дозволяють впливати на власний стан. Постійна практика дихальних і релаксаційних методик формує у дошкільників відчуття контролю над собою та ситуацією, що особливо важливо в умовах обмеженого простору укриття та тривалого перебування поза звичним середовищем.

Релаксаційні вправи також позитивно впливають на фізичний стан дитини, знижують напруження в м’язах, покращують циркуляцію крові та сприяють загальному відновленню енергетичного ресурсу. Водночас психоемоційна підтримка через дихальні практики формує у дітей позитивну мотивацію до навчальної та ігрової діяльності, допомагає підтримувати концентрацію уваги та створює передумови для ефективного засвоєння нових знань навіть у кризовій ситуації.

Таким чином, впровадження дихальних та релаксаційних вправ у щоденну практику перебування дітей у укриттях стає не лише засобом зниження стресу, але й важливим інструментом розвитку емоційної стійкості, самоконтролю та відчуття безпеки, що забезпечує більш сприятливі умови для подальшого освітнього процесу та соціально-психологічної адаптації дошкільників у складних обставинах.

Діти 5–6 років перебувають на етапі, коли мовлення вже активно розвивається, проте контроль за його гучністю ще потребує вправляння. Для цього педагог може застосовувати ігрові методи, що допомагають дитині усвідомити різницю між «голосно» і «тихо» та закріпити навички саморегуляції.

Однією з цікавих вправ є «Пульт керування». На пальцях дитини позначаються «кнопки» різних кольорів, які символізують певний рівень гучності. Натискаючи на «кнопку», педагог пропонує дитині вимовити слово або фразу тихіше чи голосніше. Це дозволяє перетворити тренування в захопливу гру.

У сюжетно-рольових іграх, наприклад, «Шпигуни» або «Мишка і кіт», діти змушені розмовляти тихо, щоб не «видати себе». Такі ігри допомагають поєднати рухову активність із тренуванням мовленнєвого самоконтролю [3, с.9-25].

Ефективною є й гра «Диригент». Вихователь задає дітям силу голосу за допомогою жестів: рух руки вгору означає «голосніше», вниз — «тихіше», а зібраний кулак — «мовчання». Згодом роль диригента можна передавати дітям, що робить гру ще цікавішою.

Корисними для цього віку є і візуальні вправи. Наприклад, педагог показує картки з літерами різного розміру, а діти вимовляють звук чи слово відповідно до розміру літери — від тихого до гучного. Це формує асоціацію між візуальним образом та силою голосу.

Не менш важливими є «паузи тиші». Протягом дня можна кілька разів вводити двохвилинні періоди мовчання, під час яких діти зосереджено слухають навколишні звуки. Черговий має право дати сигнал початку та завершення такої вправи, що розвиває почуття відповідальності.

Особливе місце займають ігри на імітацію. Якщо дорослий починає говорити пошепки, діти автоматично копіюють його манеру. Це можна використати у грі «Шепотунчики», де діти складають казку або історію, промовляючи свої репліки виключно пошепки.

Корисним для старших дошкільників є також «право голосу». Якщо в групі виникає суперечка й діти починають кричати одночасно, кожному можна видати картку чи прапорець. Право говорити має лише той, хто його підняв. Такий прийом дисциплінує й навчає дітей чекати своєї черги.

Через подібні ігри й вправи діти не лише навчаються регулювати силу голосу, але й формують навички самоконтролю, уважності, терпіння та взаємоповаги у спілкуванні.

Не менш важливим є застосування музично-ритмічних вправ і творчих завдань. Спів у колі, легкі рухи під музику чи імпровізоване виконання ритмів допомагають створити атмосферу єдності, зменшують страх і напруження. Творчість у будь-яких її формах — малювання, складання невеликих історій, виготовлення простих виробів з підручних матеріалів — сприяє самовираженню дитини, а отже, виконує психотерапевтичну функцію .

Особливу увагу необхідно звернути на підтримку позитивного емоційного клімату в групі. Дослідження свідчать, що колективна діяльність значно знижує рівень тривожності дітей, сприяє формуванню відчуття безпеки та зміцнює соціальні зв’язки між однолітками. У старшому дошкільному віці діти вже здатні до свідомої взаємодії, розуміння емоцій інших і підтримки партнерів, тому педагог може використовувати це для організації спільних активностей, які одночасно розвивають співпрацю та підтримують позитивний емоційний стан.

Методично доцільно включати такі форми роботи: ігри на взаємодію, де діти повинні виконувати спільне завдання, наприклад, будувати «універсальний міст» із конструктора, складати сюжетну казку по черзі, малювати груповий плакат або брати участь у колективних музично-ритмічних вправах. Такі ситуації допомагають дітям

навчитися слухати один одного, погоджувати дії, ділитися ресурсами та емоціями, формують почуття колективної відповідальності і сприяють розвитку емпатії.

Щоб знизити рівень тривожності та стимулювати позитивну взаємодію між дітьми, педагог може впроваджувати короткі релаксаційні хвилинки, ігри на дихання та рухливі вправи, адаптовані до обмеженого простору укриття. Такі заняття дозволяють дітям переключитися з тривожних думок на діяльність, яка приносить задоволення та відчуття контролю над власним станом. Доцільно чергувати активні та спокійні види діяльності: після короткої, але енергійної рухливої гри, яка сприяє фізичному розвантаженню та розвитку координації, можна проводити 2–3 хвилини тиші або виконувати легкі дихальні вправи.

Чергування активності та спокою не лише заспокоює дітей, але й допомагає їм усвідомлено регулювати власні емоції, навчитися концентрувати увагу та відновлювати внутрішній баланс. Виконання таких вправ у колі однолітків також стимулює соціальну взаємодію, розвиває вміння слухати та підтримувати інших, формуючи атмосферу взаємної підтримки та безпеки. Крім того, систематичне використання коротких релаксаційних хвилинок формує у дітей навички саморегуляції, гнучкості та здатності адаптуватися до змінних умов, що є особливо важливим у кризових ситуаціях та обмеженому просторі укриття.

Таким чином, грамотно організовані паузи на релаксацію та дихальні вправи стають важливим інструментом педагогічного впливу, який допомагає знизити тривожність, підтримати емоційний баланс та створити сприятливі умови для навчання та спільної діяльності навіть у стресових умовах.

Рекомендовано також організовувати «ситуативні емоційні вправи», під час яких дитина може поділитися своїм настроєм або втілити емоції у грі. Наприклад, використання карток із емоціями, ігор на асоціації, міміку та пантоміму дозволяє дітям безпечно виразити почуття та відчути підтримку групи. Педагог у цей час грає роль модератора, демонструє прийнятні способи висловлення емоцій і стимулює взаємну підтримку.

Таким чином, навіть у складних умовах укриття можна організувати навчально-виховний процес так, щоб він відповідав віковим і психологічним потребам дітей старшої дошкільної групи. Головним завданням вихователя є баланс між фізичною активністю, емоційною підтримкою та творчими проявами, що разом утворюють основу для збереження психічного здоров’я дошкільників. Педагогічна діяльність у таких умовах має бути гнучкою, адаптивною та орієнтованою на індивідуальні потреби дітей, що дозволяє забезпечити безпеку, комфорт і емоційний розвиток навіть у кризовій ситуації.

Психолого-педагогічна підтримка дітей старшого дошкільного віку в умовах укриття має особливе значення для збереження психічного здоров’я та емоційного благополуччя. Однією з ефективних форм є терапія обіймами, яка допомагає дітям відчути підтримку та безпеку, знімає тривожність і створює атмосферу довіри. Особливо ефективним є використання групових обіймів, коли діти відчувають себе частиною колективу, що зміцнює почуття єдності та взаємної підтримки.

Не менш важливою є арт-терапія, яка дозволяє дитині виразити емоції через творчість. Наприклад, діти можуть рвати папір з власними малюнками, що символічно допомагає позбутися тривожних образів, а потім створювати колаж із отриманих уривків, що відновлює відчуття контролю та гармонії. Іншою ефективною практикою є техніка «Як ти?», яка передбачає відкриті запитання до дітей про їхні почуття чи стан, що допомагає усвідомлювати власні емоції та відчувати увагу дорослого.

Серед методів групової роботи особливу увагу приділяють «колу безпеки», яке можна створити за допомогою ниток чи стрічок. Це символічний простір, де дитина відчуває захищеність, може висловитися або просто побути разом із групою, що

сприяє формуванню довіри і згуртованості. Гра «покажи емоцію» дає змогу дітям навчитися розпізнавати почуття інших та виражати власні емоції через міміку і жести, що знижує напруження та сприяє розвитку емпатії [4, с.45-65].

Важливим елементом роботи є вправи на розвиток пам'яті, наприклад, ігри на запам'ятовування порядку дітей або предметів, що відволікають дітей від тривожних думок і водночас стимулюють когнітивні процеси. Значну роль відіграє і казкотерапія, коли педагог використовує історії психологічного змісту, такі як «Казка про радість» чи «Промінчик радості». Казки дозволяють дітям проживати складні переживання в символічній формі, формують позитивні моделі поведінки та зміцнюють віру у власні ресурси та безпечний фінал подій.

Зображувальна діяльність у старшій дошкільній групі є ефективним інструментом для зниження рівня тривожності та підтримки психічного здоров'я дітей у умовах укриття. Вона дозволяє дитині надовго відволіктися від стресової ситуації, сприяє концентрації уваги на позитивних образах та формує внутрішнє відчуття безпеки. Особливо важливо надавати можливість дошкільникам займатися улюбленим видом творчості, адже це підтримує мотивацію та створює емоційно комфортне середовище.

До ефективних видів зображувальної діяльності належать різноманітні форми роботи з матеріалами та образами. Це може бути зафарбовування розмальовок, яке дозволяє дитині заспокоїтися та відчути контроль над процесом, або малювання власного уявного безпечного місця, що створює відчуття стабільності. Також корисними є вправи на відображення позитивних очікувань, наприклад, малювання того, що дитина планує робити одразу після закінчення війни, чи відображення власної мрії.

Творчі заняття можуть включати роботу з різними матеріалами, такими як пластилін, кінетичний пісок або папір для орігамі. Шаблонографія та створення ляльок-мотанок з хусточок розвивають дрібну моторику, координацію рухів та просторове мислення, а також дозволяють дітям проявити фантазію та індивідуальність.

Таким чином, зображувальна діяльність у різних формах стає не лише засобом розвитку творчих здібностей, а й ефективним методом психоемоційної підтримки дітей старшого дошкільного віку в умовах укриття, сприяючи стабілізації емоційного стану та створенню сприятливого клімату для навчання та гри [5, с.10-25].

Водночас, під час перебування дітей у укритті необхідно обережно добирати теми для розмов. Не слід зачіпати образ дому, особливо у дітей, які його втратили, а також теми, пов'язані з літаками, які можуть спричинити панічну реакцію. Варто уникати прямого запитування про емоції або обговорення батьків і родичів, особливо якщо дитина зазнала втрат або її рідні перебувають на фронті. Таке обережне підходження дозволяє уникнути додаткового стресу і створює умови для емоційної безпеки, що є критично важливим для старших дошкільників у кризових ситуаціях.

Фізична та емоційна активність дітей старшого дошкільного віку в умовах укриття є важливим чинником збереження їхнього психічного здоров'я. Ефективна організація діяльності передбачає використання адаптованих рухливих ігор, вправ для релаксації, музично-ритмічних завдань і творчих занять. Чергування активних та спокійних форм роботи забезпечує гармонійний розвиток, знижує рівень тривожності та сприяє формуванню відчуття безпеки. Усе це в комплексі допомагає дитині легше переживати кризові ситуації, залишаючись активною, життєрадісною та впевненою.

Крім того, така організація освітнього процесу сприяє формуванню у дітей навичок саморегуляції, розвитку соціальних компетенцій і здатності до співпраці з однолітками. Використання ігрових і творчих методик дає можливість дитині висловлювати емоції, відволікатися від стресових факторів і відчувати підтримку дорослого та групи. Регулярні фізичні та дихальні вправи зміцнюють не лише тіло,

але й психоемоційну стійкість, допомагають адаптуватися до нових обставин і формують уявлення про власні ресурси та можливості.

Таким чином, комплексний підхід до організації діяльності в укритті дозволяє забезпечити безпечне середовище, яке підтримує фізичний, емоційний та соціальний розвиток дитини. Забезпечення балансу між активністю, творчістю та емоційною підтримкою створює умови для збереження психічного здоров'я, розвитку впевненості у власних силах і готовності конструктивно реагувати на стресові ситуації, що особливо важливо в умовах воєнного часу.

Список використаних джерел

1. Браницька Т. Р., Матохнюк Л. О., Шпортун О. М. (упоряд.) Психологічна підтримка та супровід дорослих і дітей у кризових ситуаціях: практикум. — Вінниця: КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти», 2022. — 131 с.

2. Карамушка Л. М. Психічне здоров'я особистості під час війни: методичні рекомендації. — Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2024. — 48 с. С. 12–28 — «Методи збереження психічного здоров'я дітей під час війни».

3. Кісарчук З. Г., Омельченко Я. М., Біла І. М., Лазос Г. П. та ін. Психологічна допомога дітям у кризових ситуаціях: методи і техніки: методичний посібник. — Київ: НАПН України, 2015. — 232 с. С. 9–21 — «Методи психологічної підтримки дітей у кризових ситуаціях».

4. Психологічна допомога дітям у кризових ситуаціях Методичний посібник. — Київ: НАПН України, 2016. — 232 с. С. 45–67 — «Практичні рекомендації для вихователів щодо роботи з дітьми в умовах стресу».

5. Синявська Н. Чим зайняти дітей в укритті в садочку: ігри та вправи. — Рівне: ЗДО №52, 2025. — 36 с. С. 10–25 — «Ігри в укритті для дошкільнят».

Мендрик Ірина,
вихователь ЗДО №46 «Подоляночка»
Хмельницької міської ради
Хмельницької області

Казкотерапія як ефективний метод подолання страхів у дітей дошкільного віку

Анотація. *У статті розкрито значення використання методу казкотерапії в освітньому процесі закладу дошкільної освіти з метою подолання тривожності та страхів у дітей дошкільного віку. Наголошено на ролі казки у становленні особистості дитини, її виховному та розвиваючому потенціалі. Подано алгоритм складання авторської терапевтичної казки для дітей дошкільного віку*

Ключові слова: *освітній процес, страх, тривожність, казка, казкотерапія*

Введення воєнного стану в Україні суттєво вплинуло на всі аспекти суспільного життя, зокрема й на систему дошкільної освіти. Ця галузь, як і інші, опинилася перед численними викликами та труднощами. Сучасні обставини значно змінили організацію освітнього процесу в закладах дошкільної освіти, проте незмінною залишається потреба гарантувати право дітей на якісну освіту.

Дошкільники є однією з найвразливіших категорій у період дії правового режиму воєнного стану – їхній розвиток і навчання під загрозою через тривалий стрес, небезпеку, відсутність стабільних умов для здобуття дошкільної освіти. Постійне відчуття страху, напруженість і невизначеність ускладнюють процес

соціалізації та гармонійного розвитку дітей. Особливо гостро ця проблема постає у дошкільників, переміщених із зон бойових дій, які стикаються з необхідністю адаптації до нових соціальних умов.

Організація освітнього процесу в закладах дошкільної освіти в умовах сьогодення залишається стратегічно важливим завданням для розвитку кожної дитини та побудови майбутнього суспільства. Саме в дошкільному дитинстві закладаються основи фізичного, емоційного та інтелектуального становлення особистості. Від ефективності освітнього процесу залежить здатність дітей до успішного шкільного навчання, соціалізації та готовності до життєвих викликів у майбутньому. У нинішніх складних умовах для системи дошкільної освіти надзвичайно важливим стає питання забезпечення її якісної роботи та сприяння повноцінному розвитку здобувачів освіти.

Одне з ключових завдань сучасної дошкільної освіти – це турбота про психічне здоров'я та емоційне благополуччя дітей, особливо на тлі стресів і переживань воєнного часу. Аналіз досліджень науковців Т. Даценко, Г. Католик дає змогу стверджувати, що зростає кількість дошкільників, які стикаються зі страхами, що можуть стримувати їхню природну допитливість і гальмувати гармонійний розвиток [4].

Дошкільний вік є критично важливим для формування особистості, і страхи можуть не лише впливати на соціалізацію, але й ставати основою для поява невротичних станів. Саме тому профілактика, своєчасне виявлення та корекція дитячих страхів є одним з найактуальніших завдань дошкільної освіти сьогодні. Забезпечення психологічного комфорту дітей стане міцною основою для їхнього гармонійного розвитку у цей непростий час.

Казкотерапія – це метод психологічного розвитку дошкільників, що використовує казки як ефективний інструмент виховання, навчання та корекції. Він сприяє розвитку мовлення, стимулює творчу уяву, формує емоційний інтелект, моральні цінності та навички соціальної взаємодії. У безпечній ігровій формі казкотерапія дозволяє дітям проживати емоції, долати життєві труднощі, розвивати самостійність і впевненість у собі [2].

Значущість казок у роботі з дітьми дошкільного віку відзначали як зарубіжні, так і українські психологи, серед них Е. Фромм, Е. Берн, Е. Гарднер, А. Менегетті, О Запорожець та інші. В українській педагогіці одним з перших використання казкових мотивів у вихованні пропагував В. Сухомлинський, який приділяв особливу увагу інтеграції казок в освітній процес.

Питання корекції дитячих страхів через казкотерапію досліджували О. Деркач, О. Іванівська, С. Савченко, Т. Дуткевич та інші. Популярність даного методу сьогодні стрімко зростає серед психологів, психотерапевтів, педагогів, вихователів і дефектологів [1].

Казка супроводжує людину протягом всього її життя і є невід'ємною складовою культурної спадщини. З покоління в покоління через міфи, легенди, притчі та історії передається накопичена століттями мудрість, що допомагає дітям формувати життєві принципи та моральні цінності. Саме тому казка відіграє важливу роль у становлення особистості людини.

Для дитини дошкільного віку казка – це не просто вигадка чи фантазія, а особливий світ почуттів, який розширює межі звичайного життя. Вона дає змогу у доступній і захопливій формі осмислити складні явища і переживання, такі як життя і смерть, любов і ненависть, гнів і співчуття, зрада і хитрість. Сюжет кожної казки – це низка пригод, незвичайних випробувань та рішень, які переживають її персонажі. Через занурення в цей чарівний світ дитина не лише захоплюється історією, але й отримує можливість заглибитися у власну душу, відкриваючи для себе підсвідомий простір. Повернувшись із казкового світу до реальності, вона відчуває впевненість у

власних силах і ще краще усвідомлює свою здатність долати життєві труднощі. Саме тому метод казкотерапії сьогодні набуває все більшої популярності. Його застосування створює особливу чарівну атмосферу, у якій дитяча мрія стає реальністю, а внутрішні страхи та комплекси поступово долаються через інтерактивне спілкування з казкою [3].

Є кілька напрямів роботи з казкою: читання та обговорення відомих творів, розігрування у ролях, спільне складання власної історії. Активне використання казкотерапії в освітньому процесі сьогодні дає змогу подолати дитячі страхи, зняти тривожність та недовірливість, налагодити комунікацію. У кожній казці для дитини необхідно створювати «зону особистої безпеки», яка допомагатиме подолати певний страх. Дошкільник асоціює реальних та вигаданих персонажів із собою та своїми близькими, оточенням, співвідносить причини і наслідки, розмірковує і врешті обирає варіант розв’язання проблеми, набуває власний досвід морального вибору. Кожній дитині необхідна персоналізована казка, яка враховує індивідуальні особливості її характеру.

Психотерапевтичні казки для дітей дошкільного віку під час умов воєнного стану відіграють важливу роль у допомозі пережити складні життєві обставини. Вони сприяють усвідомленню ситуації, опрацюванню накопичених емоцій та створенню відчуття безпеки через знайомі сюжети, які відображають дитячі переживання. Терапевтичні казки можна складати самостійно, а можна використовувати написані фахівцями. Наприклад, казка «Герої теж вмирають» це зворушлива історія про маленьке мишенятко та його маму, яка допоможе дітям та їх батькам подолати страх та тривогу і адаптуватися на новому місці. Книга Світлани Ройз «Подорож страховиська. Книжка-практикум» допоможе дітям опрацювати тему їхніх страхів, під час уявної мандрівки змінити ставлення до того, що лякає дошкільників, побачити все в новому світлі, менше боятися. Читання історії «Подорож листочка» Наталії Чуб дасть змогу дітям, які не люблять змін і важко адаптуються до нового подолати свої страхи. Терапевтичні казки зі збірки «У саду пана Ружички» Ельжбети Снєжковської-Бєляк дозволять дітям виразити свої почуття та стати частиною сюжету через ототожнення з казковими героями. «Казка про світло» Христини Лукащук допоможе дошкільникам побороти страх та відчуття тривоги під час війни.

Вищезгадані авторські казки слугують своєрідним терапевтичним простором, де діти самостійно й творчо долають страх перед навколишнім світом. Вони запрошують дошкільників поринути у світ мрій, будувати взаєморозуміння і спільно з героями долати труднощі, встановлюючи зв'язок з іншими. Завдяки казковим подіям діти мають можливість осмислювати проблеми через досвід тварин, лицарів, принцес чи інших персонажів. Відчуття подібності до обраного героя допомагає дошкільникам зрозуміти, що вони не самотні. Такий процес сприяє формуванню позитивної самооцінки у дошкільному віці та зміцнює впевненість у собі. Слухаючи казку, дитина підсвідомо шукає способи вирішення складних ситуацій, поступово розвиваючи відчуття незалежності [5].

Матеріали для казкотерапії підбираються відповідно до специфіки запланованої діяльності. У роботі можна використовувати традиційні казки, книги для дітей, аудіокниги, мультиплікаційні стрічки, анімаційні стрічки або навіть ляльки для інтеграції у казкові сценарії. Цей підхід дає змогу створювати адаптивний і розвивальний простір, де казка стає ефективним засобом емоційної та психологічної підтримки дитини дошкільного віку.

Терапевтична казка може бути створена самостійно дорослим, або разом з дітьми. Обираючи варіант створення власної казки, доцільно дотримуватися наступного алгоритму: спершу потрібно познайомити дитину з персонажем та дати його розгорнутий опис. Варто добирати персонажів, схожих на дошкільника, для якого складається казка. На наступному етапі необхідно створити складну для

персонажа ситуацію з такими ж труднощами, які відчуває дитина. Далі варто запропонувати кілька варіантів виходу з ситуації, ретельно розглянувши та проаналізувавши кожен. Важливо постійно змінювати напрямок дій персонажа у терапевтичній казці, щоб дитина мала змогу міркувати та запропонувати певні, досить конкретні виходи з ситуацій, до яких дорослим необхідно дослухатися. Незважаючи на запропоновані варіанти, навіть, якщо вони не найкращі для конкретної ситуації, дорослому необхідно підтримати дитину та ненав'язливо допомогти знайти оптимальний варіант виходу з проблемної ситуації. Ні в якому разі не можна пропонувати власну ідею щодо розв'язання проблеми, слід підвести дитину до вибору та схвалити запропонований нею варіант. Далі необхідно звернути увагу, як персонаж долає труднощі: розмірковує і докладає певних зусиль, навчається чогось, знайомиться з новими друзями, зустрічає помічника, розшукує необхідні предмети, обходить або переступає перешкоди, переконується в безпідставності свого страху тощо. Це є кульмінація, важлива складова терапевтичної казки. На наступному етапі варто описати результати дій персонажа, звернути увагу, що позитивний герой перемагає. Дитина переживатиме в цей момент тріумф та набуватиме впевненості у власному успіху. Наприкінці доцільно сформулювати мораль казки, підвести підсумок. Використання такої структури казки дозволить навчити дошкільника вірити в себе та розширити межі можливого.

Дітям дошкільного віку можна не лише читати народні, авторські казки, а й залучати їх до створення власних. Під час такого виду роботи формуються зв'язки між казковими подіями та поведінкою у реальному житті. Цей процес сприяє активізації внутрішніх ресурсів, особистісного потенціалу, а також покращує гармонію дитини із собою та світом навколо.

У казкотерапії для дошкільників враховуються вікові особливості дітей. Діти до трьох років чудово сприймають образи тварин, тому основними персонажами казок для них часто стають звірі. Хитра лисиця, злий вовк, боягузливий заєць – це персонажі, яким діти раннього та молодшого дошкільного віку легко наслідують, відтворюючи їхні рухи, поведінку чи навіть характер. Дошкільникам віком від трьох до шести років починають подобатися чарівні істоти та герої-люди. У цьому віковому періоді діти вже здатні аналізувати, на кого саме хочуть бути схожими і чому. Дошкільники можуть розповідати, що подобається їм у героях, пробувати наслідувати їхню поведінку чи манери. Тому варто залучати дітей до перегляду казкових вистав, після яких доцільно обговорити сюжет, оцінити негативні аспекти разом із ними та запитати, як би вони діяли на місці персонажів. Також у середньому-старшому дошкільному віці можна пропонувати вже створювати власні казки.

Отже, казка є ефективним інструментом для виховання, доступним кожному педагогу. Використання елементів казкотерапії позитивно впливає на емоційний стан дітей дошкільного віку. Завдяки цілеспрямованому навчанню, застосуванню різних методичних прийомів та роботи з казковим матеріалом, можна делікатно допомогти дітям зрозуміти важливість доброзичливого ставлення до інших, навчити їх аналізувати ситуації, робити моральні висновки та знаходити нестандартні способи розв'язання конфліктів. Розвиваючи емоційну сферу дошкільнят, формуючи вміння передавати почуття, рухи, дії та характерні риси персонажів у процесі створення чи драматизації казок, можна сприяти зниженню рівня тривожності та подоланню страхів у дітей.

Казкотерапія не лише вирізняється своєю привабливістю і користю, але й є універсальним і практичним психокорекційним методом, який може бути застосований педагогами та психологами закладів дошкільної освіти. Казки допомагають дітям розвивати пізнавальні здібності, виховують моральні якості, спрямовують бажання й вчинки у правильне русло. У ролях казкових героїв діти засвоюють позитивні риси характеру. В основі казок лежить все найкраще, що вже є

у кожної дитини. Вони ненав'язливо підтримують дошкільників у складних ситуаціях, сприяють вирішенню конфліктів, дають віру у власні сили та стимулюють подолання страхів.

Список використаних джерел

1. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія: навч. посібн. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
2. Камінська О. В., Громик Н. В. Проблема дитячих страхів у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців // Психологічний журнал. 2018. № 4. С. 86-104.
3. Нестеренко О. С. Казкотерапія у роботі зі страхами дитини дошкільного віку // Студентські наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Соціогуманітарні науки». 2023. Вип. 2 (14). С. 89-95.
4. Прокопченко Д. А. Казкотерапія як засіб корекції дитячих страхів у дошкільнят під час військових дій: кваліфікаційна робота бакалавра спеціальності 053 «Психологія» / наук. керівник І. В. Козич. Запоріжжя: ЗНУ, 2023. 36 с.
5. Чилікіна М. О., Корх В. М. Подолання тривожності та страхів у дітей дошкільного віку засобом казкотерапії // Інновації у сучасній освіті: методологія, технології, дидактичні аспекти: матеріали науково-практичної конференції (15-16 вересня 2023 р.). Одеса: Видавництво «Молодий вчений», 2023. С. 32-38.

Романова Оксана,
завідувач кафедри педагогіки і психології
дошкільної та початкової освіти
Хмельницького ОІППО ім. А. Назаренка,
кандидат психологічних наук

Психопрофілактика негативних емоційних станів сучасних педагогів в умовах воєнного стану

Анотація**. У статті піднімається проблема психопрофілактики різних негативних емоційних станів педагогів в умовах війни. Описано модель стресодолання «BASIC Ph», спрямовану на вміння побачити, розвинути та навчитися ефективно використовувати власні ресурси для **попередження психологічних порушень, збереження психічного здоров'я** та **підвищення стресостійкості.

***Ключові слова:** психопрофілактика, педагоги, війна, ресурси, емоційні стани, модель «BASIC Ph», стрес, психологічне благополуччя.*

Проблема психопрофілактики різних негативних емоційних станів населення є надзвичайно актуальною в період війни. Участь в бойових діях, втрата рідних людей, житла, ракетні і дронові удари, окупація, переміщення в більш безпечні місця, фінансові труднощі, невпевненість в майбутньому, а також тривога за рідних – все це підвищує вразливість наших громадян, сприяє поширенню психічних розладів. Це створює серйозні виклики як для держави, так і для суспільства. Підтримка психічного здоров'я як дорослих, так і дітей стала одним з пріоритетних завдань сьогодення.

Педагоги – це окрема категорія населення, це люди, які є відповідальними не тільки за своє життя, а й за життя, здоров'я і безпеку десятків дітей, з якими працюють. Тому, звичайно, спостерігається високий рівень тривожності, втома та емоційна нестабільність.

Вчені відділу психології праці Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України під час виконання завдань прикладного дослідження «Психологічний супровід професійної діяльності педагогічних працівників в умовах світових змін» (2023-2025 рр.) провели дослідження ознак тривожності, втоми, безсоння, депресії, панічних нападів серед педагогів і психологів закладів загальної середньої освіти [2]. У дослідженні брали участь педагогічні працівники таких закладів освіти: гімназія-інтернат №13 м.Києва; Новомосковський колегіум №11 Дніпропетровської області; Миколаївська спеціалізована школа І-ІІІ ступенів мистецтв та прикладних ремесел «Академія дитячої творчості»; загальноосвітній навчальний заклад І-ІІІ ступенів «Середня загальноосвітня школа № 45» Подільського району м.Києва; спеціалізований навчально-виховний комплекс «Дошкільний навчальний заклад — загальноосвітній навчальний заклад «Лілея» м. Києва; спеціалізована школа І-ІІІ ступенів № 125 з поглибленим вивченням англійської мови м.Києва; спеціалізована школа-дитячий садок «Золотий ключик» м. Києва. Основні результати дослідження показали, що переважна більшість досліджених педагогів виявляють ознаки депресії, тривоги та панічних нападів і потребують підтримки.

Дослідженню психологічного благополуччя педагогів дошкільної і початкової ланок сприяло проведене мною в травні 2024 року емпіричне дослідження із дотриманням етичних норм. Загальна кількість досліджуваних – 184. Це педагоги закладів дошкільної освіти, а також педагоги початкової школи Хмельницької області.

В емпіричному дослідженні було застосовано опитувальник «Шкала психологічного благополуччя» К. Ріфф у в адаптації Т.Д.Шевеленкової і Т.П.Фесенко []. Опитувальник включає в себе 6 шкал: «Позитивні відносини з іншими» (здатність створювати близькі, довірливі відносини з іншими людьми), «Автономія» (здатність до самостійних, незалежних думок і рішень), «Управління середовищем» (вміння ефективно використовувати навколишні умови або створювати такі для задоволення своїх потреб), «Особистісне зростання» (постійний розвиток і реалізація свого потенціалу), «Цілі в житті» (наявність мети і сенсу в житті, її спрямованості), «Самоприйняття» (позитивна оцінка себе, знання своїх сильних і слабких сторін). Досліджуваним пропонувалося пройти опитувальник із 84 запитань. 15,2% опитаних педагогів мають високий рівень психологічного благополуччя, а 73,9% респондентів мають середній рівень. Отже, приблизно 89 % опитаних педагогів дошкільної і початкової ланок мають високий і середній рівні психологічного благополуччя за шкалою К. Ріфф. Лише 10,9% респондентів мають низький рівень психологічного благополуччя [4]. Якщо врахувати, що живемо ми в умовах війни, нестабільності, економічної кризи, то результат просто чудовий для сьогодення. Звичайно, мусимо враховувати те, що інтенсивність ворожих атак дещо нижча на Хмельниччині, порівняно з Дніпропетровською, Миколаївською та Київською областями. Але це не означає, що педагогам не потрібна підтримка.

В складних умовах сьогодення вивченню питань психологічної допомоги та підтримки за різних життєвих ситуацій присвячено ряд наукових розробок. Л.Д. Кизименко, О.В. Сенюра, Н.О. Михайлик досліджували соціально-психологічні аспекти здоров’я особистості при виживанні у кризовому суспільстві. О.Т, Шевченко, О.В. Тімченко, І.І. Приходько вивчали питання екстремальної психології та психології кризових станів людей. Досить актуальними є дослідження проблеми вимушених переселенців, які опинилися в складних життєвих умовах і потребують психологічної корекції свого здоров’я (Б. Прайтлер), а також людей, що неочікувано зазнають життєвих змін (Л.Й. Гуменюк, Л.С. Орищин-Буджиган, М.Шевців) чи розладів психічного здоров’я внаслідок воєнного стану (В.В. Богаченко, М.М. Марков). А.М. Льовочкіною здійснено дослідження щодо психопрофілактики і психокорекції у роботі з людьми з інвалідністю. Питаннями саногенної і превентивної реабілітації, а також

реадапційної роботи при психічних розладах займається В.Л. Підлубний. Разом з тим, все більшої уваги вимагають питання, які стосуються профілактичних заходів щодо людей, які можуть опинитися за різних обставин у неочікуваних особливих умовах.

Психопрофілактика – це галузь психології, у якій здійснюється розробка заходів, спрямованих на збереження і зміцнення нервово-психічного здоров'я людини. Її завданням є надання всебічної спеціалізованої допомоги практично здоровим людям для попередження нервово-психічних і психосоматичних захворювань [3;с.289].

Психопрофілактика поділяється на первинну, вторинну і третинну. Первинна психопрофілактика полягає в організації навчання громадян про причини психічних розладів (відхилень) та адаптації, це виховання у населення психологічної грамотності, що дає можливість організації здорового способу життя і своєчасного звернення до фахівців за консультацією в ситуаціях, які створюють високий ризик захворювань. Вторинна психопрофілактика – це максимально раннє виявлення початкових фаз нервово-психічних захворювань і їх своєчасне активне лікування; це сукупність заходів, спрямованих на попередження несприятливих наслідків вже розвиненого психічного розладу або психосоматичного захворювання. Третинна психопрофілактика – це попередження рецидивів нервово-психічних захворювань і відновлення працездатності людини, яка перенесла захворювання. Основним завданням є не допустити загострення або рецидиву.

У даній статті ми говоримо про первинну психопрофілактику.

Життя людини супроводжується різноманітними психологічними станами. Окрему категорію складають емоційні стани: емоції, настрій, пристрасть, смуток, тривога, натхнення. Вони можуть бути позитивні та негативні. До негативних відносимо стрес, депресію, фрустрацію, сум, тривогу, гнів, страх, апатію, агресію, розгубленість, невпевненість, розчарування. Педагог, який тривалий час переживає негативні емоційні стани, має великий ризик отримати певне нервово-психічне захворювання та не може повноцінно виконувати свої посадові обов'язки. Тому так важливо подбати про психопрофілактику негативних емоційних станів сучасних педагогів в умовах війни.

Пропоную звернути увагу на ресурсоорієнтовану модель стресодолання «BASIC Ph» [1; 5]. Успішність подолання складних життєвих ситуацій безпосередньо залежить від розуміння власних ресурсів, вміння їх виявляти. Побачити, розвинути та навчитися ефективно використовувати власні ресурси нам може допомогти розроблена професором Мулі Лахадом (Mooli Lahad – директор Ізраїльського Центру попередження стресу) та його колегами модель стресодолання «BASIC Ph». З погляду авторів цієї моделі потенціал виходу з кризи є у кожного з нас, для цього вони пропонують відкрити весь спектр особистісних можливостей людини. Модель містить шість основних параметрів, що складають ядро індивідуального стилю поведінки під час перебування у несприятливих обставинах (кожна літера в назві моделі BASIC Ph означає якийсь ресурс).

Belief ― віра, переконання, життєва філософія, цінності.

Affect ― почуття, емоції.

Social ― соціум, приналежність до групи.

Imagination ― уява, творчість, фантазія.

Cognition ― інтелект, логіка.

Physiology ― фізіологія, тіло, соматичні реакції.

1. Belief (віра): філософія життя, вірування та моральні цінності. Людина, у якої переважає канал В, орієнтована на цінності і переконання. Це відчувається в розмові. Цей спосіб подолання кризи базується на вмінні вірити (в Бога, в людей, в

диво чи в самого/саму себе, у свою місію). Це система переконань, цінностей та смислів, потреба в самореалізації та самовираженні. Вірування можуть бути не тільки релігійні, але й політичні тощо. Важливий сам факт наявності віри. Негативними сторонами, які заважають подоланню негативних емоційних станів можуть бути фаталізм, фанатизм, забобони, невміння критично мислити, попадання під маніпулятивний вплив інших людей, песимізм.

2. Affect (впливати): почуття, емоції. Люди з емоційним каналом мають можливість розвантажитись з допомогою вивільнення емоцій. Це можливість позбутися накопичених переживань та напружень, які виникають у результаті стресових ситуацій, через прояви певних емоцій і почуттів. Така людина також схильна до емпатії.

Основні способи емоційної розрядки:

✓ Катарсис — один із найвідоміших механізмів емоційної розрядки, що означає очищення або полегшення через вираження глибоких емоцій. Катарсис може відбуватися через сльози, сміх, крик або інші форми емоційної експресії. Цей процес є важливим для зниження рівня внутрішньої напруги.

✓ Фізична активність — рухова активність також може слугувати способом вивільнення емоцій. Наприклад, фізичні вправи або інтенсивне фізичне навантаження можуть допомогти позбутися емоційної напруги, що була накопичена внаслідок стресових подій.

✓ Вербальна експресія — розмова про свої емоції або переживання з іншими людьми допомагає вивільнити напруженість. Це може бути як відверта розмова з близькими людьми, так і професійна психотерапія, де пацієнт ділиться своїми почуттями у безпечному середовищі.

✓ Творча діяльність — творчі процеси, такі як малювання, написання текстів, музика або танець, можуть слугувати безпечним і ефективним способом емоційної розрядки. Через творчу діяльність людина може символічно виразити та переробити свої емоційні стани.

✓ Медитація та релаксація — техніки розслаблення та медитації допомагають людині усвідомити та відпустити свої негативні емоції. Глибоке дихання, прогресивна м’язова релаксація або усвідомленість допомагають знизити рівень стресу та внутрішньої напруги.

Негативними сторонами, які заважають подоланню негативних емоційних станів можуть бути надчутливість, емоційні спалахи, а також невміння керувати емоціями.

3. Social (соціум): приналежність до певної соціальної групи, родина, друзі, колеги. Орієнтація на соціальну роль та партнерів. Даному способу подолання кризи властиве природне бажання людини взаємодіяти з іншими, обмінюватися думками та почуттями, розвивати стосунки та навчатися від оточуючих. Ці люди звертаються за допомогою до рідних, друзів. Їм важко бути самотніми, постійно потребують спілкування. Для них важлива думка інших людей.

Негативними сторонами, які заважають подоланню негативних емоційних станів можуть бути втрата індивідуальності, залежність від інших людей.

4. Imagination (уява): творчість, креативність, інтуїція.

Даному способу подолання кризи властиво зцілення через творчість і нестандартне мислення. Це багатостороннє креативне мислення, подолання мовних/культурних бар'єрів, гумор, свіжий погляд на ситуацію. Через самовираження людина може контактувати зі своїм «Творчим Я», черпати ресурс із власної дитячої частки, де живе радість, інтерес та задоволення. Творчі процеси дають змогу побачити корінь проблеми або ситуацію в іншому світлі, а також встановлювати зв’язки між, здавалося б, непов’язаними явищами й отримувати нові перспективи.

Негативними сторонами, які заважають подоланню негативних емоційних станів можуть бути втеча від реальності, розчарування в дійсності.

5. Cognition (когніція): знання, логіка, пізнання, мислення, свідомість. Спосіб подолання кризи через здатність розглядати питання з різних точок зору, критично оцінювати інформацію, генерувати нові ідеї, планувати і шукати раціональні шлях вирішення. Негативними сторонами можуть бути інтелектуалізація, надмірний інтерес до фактів, зациклення на одній думці.

6. Physiology (фізіологія): тіло, фізіологічні потреби, діяльність. Спосіб подолання кризи через зосередження на фізичній діяльності тіла. Це можливість відчувати себе завдяки слуху, зору, нюху, дотику, смаку, відчуттю тепла та холоду, болю та задоволення, внутрішньої напруги чи розслаблення. Люди надають перевагу фізичним навантаженням (зарядка чи виконання фізкультурних комплексів, ходьба, прогулянка на природі, походи в гори тощо) та тілесні практики (релаксаційні техніки, дихальні вправи тощо).

Негативними сторонами є виснаження, вигорання, переїдання, зловживання, робота заради роботи.

Отже, маємо розуміти, що живемо в умовах війни, і стресові навантаження – це наша реальність, «норма» повсякденного життя. Більшість педагогів є дуже відповідальними людьми, мають внутрішній локус контролю, постійно працюють над рівнем розвитку емоційного інтелекту. Але крім війни є і інші чинники, які сприяють високому рівню тривожності, переживанням, вигоранню. Це надто завищені вимоги, надмірно інтенсивне спілкування, високий ступінь відповідальності за інших людей, інформаційне перевантаження, робота в режимі жорсткого зовнішнього і внутрішнього контролю, екстремальні ситуації, які потребують негайного реагування, а також одна з найнижчих серед усіх галузей оплата праці. Тому для збереження свого ментального та соматичного здоров'я важливо з'ясувати наявні у собі ресурси, що дозволяють зберігати адаптаційні можливості організму. Пам'ятаймо, що у кожної людини є шість каналів подолання стресу, при цьому, з них домінуючими є лише кілька. З огляду на це, важливо розуміти свої сильні сторони і розвивати слабкі, тим самим посилюючи і збагачуючи свої ресурси. Успішність подолання складних життєвих ситуацій безпосередньо залежить від розуміння власних ресурсів, вміння їх виявляти і правильно використати.

Список використаних джерел

1. Гавриловська К. П. *Модель BASIC Ph у роботі психолога.* Розвиток обдарованої особистості в освітньому просторі: ціннісний вимір: тези доповідей X наук.-практ. семінару., 23 квіт. 2020 р.. pp. 14-15.
2. Ігнатович І.М. Психологічний супровід вчителя в умовах війни. Вісник НАПН України. Київ, 2023. Том 5 №2. С. 1 - 6.
3. Психологічна енциклопедія \ Автор-упорядник Степанов О.М. – Київ. «Академвидав». 2006. – 424 с.
4. Романова О.В. Психологічне благополуччя педагогів дошкільної і початкової ланок в умовах воєнного стану. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції "SOCIETY AND SCIENCE: INTERCONNECTION" 2024. Порту. Португалія. С. 50 - 60.
5. Lahad M., Shacham M., Ayalon O. The "BASIC Ph" model of coping and resiliency: Theory, research and cross-cultural application. London, England: Jessica Kingsley. 2013.

Савчук Катерина,
практичний психолог ЗДО №7
Старокостянтинівської ОТГ
Хмельницької області

Формування психологічної стійкості учасників освітнього процесу як один з аспектів психологічно безпечного освітнього середовища

Анотація .*Аналізуючи освітні виклики сучасного освітнього процесу, постає важливість розкриття теми психологічної безпеки освітнього середовища та формування психологічної безпеки учасників освітнього процесу. В статті розкриваються певні практичні аспекти збереження психічного здоров'я , зокрема висвітлені методи та прийоми з розвитку стресостійкості та застосування методів самодопомоги при стресових ситуаціях. Висвітлено важливість створення та умови формування психологічно безпечного освітнього середовища для учасників освітнього процесу.*

Ключові слова: *психологічна безпека, освітнє сердовище, учасники освітнього процесу, стресостійкість, самодопомога, психічне здоров'я, психологічна стійкість.*

Сьогодні активно впроваджується ідеологія освіти, провідною стратегією якої є орієнтація на розвиток дитини як особистості. Вона може бути реалізована тільки на науково обґрунтованих засадах формування безпечного освітнього середовища. Поняття "психологічна безпека" належить до інтегративних категорій. У системі освіти психологічна безпека забезпечує такий стан середовища, який має референту значимість, сприяє задоволення потреби в особистісному спілкуванні та психологічній захищеності включених у нього субєктів [1]. У психології потреба в безпеці розглядається як першочергова потреба. Людина не може повноцінно здійснювати свою життєдіяльність, розвиватися та бути ментально здоровою особистістю, якщо є чинники які несуть загрозу безпеки для неї та її близьких. Абрагам Маслоу, психолог, розробив концепцію, яка висвітлює важливість наших потреб від базових потреб виживання до реалізації наших найвищих прагнень. На другому рівні в піраміді Маслоу є потреба в безпеці після задоволення наших основних фізичних потреб. Це включає в себе потреби в захищеності від фізичних і психологічних небезпек. До них належать потреби в безпеці, стабільності, порядку, передбачуваності та захисті від болю і страждань. Через воєнні дії, які відбуваються на території нашої держави можна зробити висновок, що більша частина людей застрягає на другій сходинці піраміди Маслоу , що ускладнює рухатись вгору до задоволення вищих потреб. А саме до задоволення соціальних потреб, потреб в повазі, потреб в самоактуалізації. Якщо нижчі потреби не задоволені, то людина не зможе зосередитися і пропрацювати моменти для задоволення вищих потреб. Одним із важливих напрямків безпечного освітнього середовища є створення умов психологічної безпеки учасників освітнього процесу. Під час повітряної тривоги, коли діти знаходяться в закладі освіти педагоги докладають максимум зусиль для забезпечення фізичної безпеки дошкільників здійснюючи евакуацію вихованців в укриття закладу. Відповідно забезпечивши фізичну безпеку настає час подбати про стресостійкість та створення умов для психологічної безпеки малюків. Для того, щоб ефективно допомогти дитині дорослі повинні мати теоретичні знання щодо дій у разі надзвичайних ситуацій в освітньому середовищі, надання першої психологічної допомоги та вміти використовувати на практиці кейс з практичних методів та прийомів як самодопомоги так і надання психологічної допомоги дітям. Відповідно психологічна служба закладу повинна організовувати просвітницьку, профілактичну,

діагностичну та корекційну роботу для забезпечення психологічно безпечного освітнього середовища. Розглянемо один з аспектів психологічної безпеки - психологічна стійкість учасників освітнього процесу, зокрема підтримка психічного здоров'я та профілактики посттравматичних реакцій.

На даний час в роботі практичного психолога зростає кількість запитів пов'язані з тривогою та страхом дорослих за фізичну та психологічну безпеку дітей, а також запити від педагогів та батьків на профілактику та подолання фізичного та емоційного виснаження. Діти відчувають спектр емоцій дорослих " скануючи" наш емоційний стан через міміку, жести, інтонацію, поведінку. Оскільки дорослі які оточують дитину є найголовнішими людьми у формуванні у них почуття безпеки та емоційного інтелекту, першочергова робота практичного психолога закладу полягає у роботі з педагогами та батьками, щоб вони могли навчитися прийомам самодопомоги та зуміли надати дітям психологічну допомогу та сформувати навички стресостійкості.

Важливим напрямком роботи практичного психолога закладу є просвітницька та профілактична робота спрямована на психологічну підтримку, формування навичок самодопомоги та стратегії адаптації, розвитку стресостійкості учасників освітнього процесу. За даними соціологічних досліджень, понад 90% українців мали хоча б один із симптомів тривожного розладу, а 57% перебувають у зоні ризику розвитку ментальних порушень. Здатність до адаптування, функціонування й навіть певного розвитку під час війни, перспективи повоєнного відновлення України значною мірою залежать від рівня емоційної солідарності громадян та культури піклування про ментальне здоров'я [2] . Чимало корисних матеріалів для батьків та педагогів можна використовувати з Всеукраїнської програми ментального здоров'я "Ти як", де розкриваються теми стресу, самодопомоги, розвитку стійкості, фахової підтримки у піклуванні про психічне здоров'я. Для найбільшого охоплення просвітницькою та профілактичною роботою з батьками можна використати батьківські вайбер - групи закладу. Психолог підбирає матеріал, де стисло і про головне можна ознайомити батьків з поняттями ментального здоров'я та сформувати кейс психологічної допомоги при стресових ситуаціях. З педагогами проводяться лекції та семінари з метою підвищення рівня знань педпрацівників щодо збереження ментального здоров'я, регулювання психоемоційного стану та відпрацювання навичок самодопомоги та відновлення власних внутрішніх ресурсів, адже роль педагога у формуванні психологічно безпечного середовища є однією з ключових. Наступним важливим етапом в роботі з педагогами та батьками вихованців є психодіагностична робота. Оскільки при діагностичній роботі, можна отримати більш повну та точну інформацію про особистість, виявити причину проблеми, рівень стресостійкості та схильності до емоційного вигорання. В своїй роботі використовую наступні діагностичні методики для вивчення стресових розладів у дорослих:

- тест "Самооцінка психічних станів" (за Г. Айзенком) тест дає змогу оцінити деякі неадаптивні стани й властивості особистості, зокрема тривожність, фрустрованість, агресивність і регідність;
- тест стресостійкості (за Д. Романовською) тест дає змогу визначити рівень опиратися впливу стресу та стійкості до стресових ситуацій;
- Шкала сприйнятого стресу (PSS- 10) дана шкала допомагає зрозуміти, як різні ситуації вливають на наші почуття і стрес, який ми відчуваємо;
- тест на основі опитувальника Голдберга, допомагає оцінити стан психічного здоров'я, зокрема рівень тривоги та депресії.

Чому ми зупинилися саме на діагностиці стресу? Людина в стані стресу не може фізично та емоційно перебувати в стані психологічної безпеки та комфорту, оскільки стрес викликає паніку, виснаження фізичне, емоційне та когнітивне, а в такому стані педагог не може забезпечити психологічну безпеку дітей. Тому тут

доцільно використати правило “Спочатку одягніть кисневу маску на себе, потім на дитину”.

Коли педагог починає розуміти свій емоційний стан, причини його виникнення та вміє застосувати прийоми самодопомоги при стресових ситуаціях тоді він набуває здатності стабілізувати психологічний стан дітей, розрізняти невербальні сигнали оточуючих, які допоможуть знизити вплив негативних факторів на ментальне здоров’я дошкільників. Зокрема можна використовувати проєкти для допомоги дітям та дорослим в умовах стресу:

- практикум для дітей та підлітків “Твоя сила” дитячої психологині Світлани Ройз, де кожне просте завдання може стати містком до відчуття сили, розуміння своїх емоцій;
- анімаційний проєкт “Стійкість для стійких” - 20 відео з тілесними практиками, які можна дивитися й робити разом з дітьми;
- “Обійманці” - гра практикум близькості (для відновлення контакту, відчуття безпеки, повернення до тілесності;
- “Дихальні картки” - дихальні вправи для дітей для вгамування тривоги;
- “Картки сили” - гра - практикум для дітей;
- практикум - гра “невидимі дари - знаходь свою силу”: тілесні практики й римівки для повернення почуття впевненості;
- практикуми стійкості та відновлення: 64 відео (по 15 хвилин) з простими тілесними вправами для дітей і дорослих;
- методичка “Ментальне здоров’я дітей під час війни” [3]

Слід зазначити, що психологічна безпека це ще ряд педагогічних умов, що сприяють створенню психологічно безпечного освітнього середовища в умовах воєнного стану:

- належна організація освітнього процесу, що передбачає врахування принципів навчання та виховання, цілі, зміст і завдання освіти можуть бути відносно повноцінно реалізовані;
- залучення всіх суб’єктів освітнього процесу до вдосконалення функціонування установи;
- психологічна підготовка (психологічна стійкість) учасників освітнього процесу;
- психологічна безпека, відсутність проявів психологічного насильства, яка забезпечує психічне емоційне здоров’я під час освітнього процесу та гарантує створення сприятливого емоційно - психологічного клімату в освітньому середовищі;
- позитивне ставлення до безпечного освітнього середовища всіх його учасників та задоволеність особливостями цього середовища;
- забезпечення інформаційної безпеки освітнього середовища;
- організація та проведення консультацій, тренінгів, наукових семінарів і конференцій з питань формування та розвитку культури безпеки;
- дотримання правил та норм безпечної поведінки;
- готовність успішно долати труднощі, виклики, проблеми, що виникають у процесі виховання, навчання та спілкування;
- забезпечення психолого - педагогічної, професійної компетентності педагогів, психологів, спеціалістів та інших;
- психолого - педагогічний супровід формування особистості дитини

Аналіз вищезазначених умов дозволяє виокремити серед них ті, що набувають особливого значення в умовах воєнного стану: надання психологічної підтримки учасникам освітнього процесу у стресових ситуаціях, в умовах стресу війни, підвищення їх психологічної стійкості, налагодження ефективної комунікації педагогів з батьками [4].

Чому для створення психологічно безпечного освітнього середовища слід значну увагу приділити формуванню психологічної стійкості особистості?

Психологічна стійкість дозволяє педагогу, дітям та батькам адаптуватися до змін, долати стрес та непередбачуваність, долати труднощі, зберігаючи своє емоційне і психічне здоров'я. Це не означає, що людина не переживає стрес, але вона може успішно справлятися з ним, не дозволяючи йому впливати на її здатність діяти, навчатися та розвиватися. Психологічна стійкість допомагає педагогам ефективно справлятися з професійними стресами, емоційними виснаженням та викликами, що виникають у процесі навчання та виховання дітей. Педагоги часто піддаються ризику емоційного вигорання через надмірний стрес, тривогу та постійну відповідальність за дітей. Психолог може провести психологічні тренінги та заняття для розвитку стійкості. На даних тренінгах педагоги будуть мати змогу навчитися керувати своїми емоціями, розвивати позитивне ставлення до стресових ситуацій і ставати більш адаптованими до змін, а саме навчитися змінювати негативні установки та переконання, замінюючи їх на більш конструктивні, розвивати здатність розпізнавати і управляти своїми емоціями, а також емоціями дітей, здійснювати пошук і зміцнення особистих ресурсів, на яких можна базуватися у важких ситуаціях [5].

В арсеналі роботи практичного психолога є метод спостереження. І спостерігаючи як педагогічні працівники після нічних обстрілів та кількагодинної повітряної тривоги зустрічають дітей з посмішкою, проводять заняття, читають казки та жартують стає близьким для розуміння вислів відомого психіатра та філософа Віктора Франкла «Першими ламались ті, хто вірив, що скоро все закінчиться. Після них – ті, хто не вірив в те, що це колись закінчиться. Вижили ті, хто фокусувався на своїх діях, без очікувань про те, що може чи не може статися» Цей вислів є немов певним дороговказом для кожного з нас, хто живе в час воєнного стану та повинен продовжувати жити та працювати в надскладних стресових умовах сьогодення. Отже, для педагога важливо залишатися в ресурсі, віднаходити дієві способи самодопомоги у стресових ситуаціях та формувати власні прийоми стресостійкості, адже для того щоб комунікувати та ефективно взаємодіяти як з дітьми так і батьками вихованців він повинен володіти високим рівнем емоційної стабільності, стресостійкості та саморегуляції.

Список використаних джерел

1.Шелевер О.В., Фізер В.С. Психологічна безпека освітнього середовища: психолого – педагогічний аспект *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* . 2019. Т.1, № 67. С. 87 – 90. DOI: https://doi.org/10.32840/1992-5786.2019.67-1.18. (дата звернення 12.09.2025).

2.Освітній хаб міста Київ веб – сайт. URL: https://eduhub.in.ua/ (дата звернення 14.09.2025)

3. Психологічна допомога дітям під час війни: добірка практичних інструментів і порад від психологині Світлани Ройз веб – сайт. URL: https://nus.org.ua/ (дата звернення 14.09.2025).

4. Дорожко І, Малихіна О., Туріщева Л. Створення психологічно безпечного середовища закладу дошкільної освіти в умовах сучасних викликів : веб – сайт. URL:https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c8605e87-c940-40dc-a571-a4fad8a8c28d/content (дата звернення 15.09.2025).

5.Психологічна стійкість – шлях до відбудови освіти школи веб - сайт URL: https://naurok. com.ua/ (дата звернення 16.09.2025).

Співаковська Оксана,
Вихователь ЗДО №9 «Барвінок»
Шепетівської міської ради
Хмельницької області

Простір тиші та відновлення: куточок усамітнення для емоційного комфорту для дітей з ООП в інклюзивному просторі ЗДО

Анотація: *У статті представлено значення та роль інклюзивного куточка в дошкільному закладі як важливої складової розвивального середовища, що сприяє всебічному, безпечному та комфортному розвитку дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Розкрито суть індивідуальних потреб дітей з ООП, описано принципи добору дидактичного матеріалу та обладнання, подано приклад власного інтерактивного посібника «Дерево емоцій», а також описано дидактичні ігри та матеріали, що сприяють розвитку пізнавальних, соціальних та комунікативних процесів.*

Ключові слова: *інклюзивне розвивальне середовище, куточок усамітнення, діти з особливими освітніми потребами (ООП).*

Сучасна дошкільна освіта орієнтована на створення рівних умов та можливостей для кожної дитини, незалежно від її індивідуальних особливостей. Важливим елементом інклюзивного освітнього середовища є **куточок усамітнення**. Це спеціально облаштоване місце, де дитина може усамітнитись, відпочити, зняти емоційне напруження та відновити сили. Таким чином, куточок усамітнення має слугувати своєрідним «острівцем стабільності» для дитини в групі.

При облаштуванні такого куточка необхідно враховувати вікові та індивідуальні особливості дитини, забезпечувати доступність дидактичних матеріалів, стимулювати пізнавальну активність, а також підтримувати розвиток комунікативних та соціальних навичок.

В листі МОН від 18.08.2025 №1/17201-25 «Щодо організації дошкільної освіти дітей з особливими освітніми потребами» наголошено про важливість адаптації освітнього середовища до потреб та можливостей дітей з ООП. А, в Базовому компоненті дошкільної освіти чітко зазначено, що від того, в якій атмосфері перебувають діти з ООП, залежить їхній настрій, здоров'я, адаптація. Заклад дошкільної освіти має створити такі умови для дітей з особливими освітніми потребами, які сприятимуть здобуттю освіти відповідно рівня підтримки.

Відомі педагоги, як Марія Монтессорі, Фрідріх Фребель, Костянтин Ушинський та Софія Русова, свого часу підкреслювали, що правильно організоване розвивальне середовище є ключовим чинником формування особистості дитини. Тому, я, як вихователь інклюзивної групи, спираючись на ці принципи та вимоги, поставила собі за мету створити такий простір.

Перед початком навчального року мною в спальній кімнаті був створений куточок усамітнення під назвою **«Парк мрій та розваг»**.

Опис та наповнення куточка «Парк мрій та розваг». Куточок усамітнення візуально нагадує частину парку, де є м'які подушечки, килимки різної текстури, імітація газону та дерев. У центрі на стіні розміщено інтерактивний посібник **«Дерево емоцій»**, який допомагає дитині розпізнавати та називати власні почуття й емоційні стани. У «Парку розваг» дитина може відпочити, зосередитися, побути на самоті та відновити емоційний баланс.

Крім того, куточок наповнений різноманітним ігровим матеріалом, що сприяє розвитку сенсорики, дрібної моторики та тактильних відчуттів. Усі матеріали акуратно

розкладені у скриньки з картками-навігаторами, які допомагають дітям швидко орієнтуватися і знаходити потрібний інвентар.

Кожна скринька має свою назву та призначення:

- **«Дерево емоцій»**: для знайомства з різними видами емоцій (радість, сум, страх, здивування), виховання позитивного ставлення до себе та інших.
- **«Скринька форм і кольорів»**: для розвитку дрібної моторики, розрізнення та називання кольорів і геометричних фігур.
- **«Скринька почуттів»**: для емоційного розвантаження, формування навичок саморегуляції. Містить картки з емоціями, дзеркальця, м'які іграшки-антистреси.
- **«Скринька чарівних завдань»**: для розвитку логічного мислення, уваги та пам'яті. Містить картки із завданнями, головоломки, наліпки.
- **«Скринька чарівних слів»**: для формування навичок культурного мовлення, доброзичливого ставлення. Містить мнемодоріжки та фразові конструктори.
- **«Лічильна скринька»**: для розвитку логічного мислення, дрібної моторики, формування вмінь рахувати та сортувати предмети.
- **«Звукова скринька»**: для розрізнення та відтворення звуків навколишнього середовища й мовлення, збагачення словника. Містить музичні інструменти, шумові коробочки.
- **«Скринька маленьких дослідників»**: для розвитку пізнавальної активності та допитливості. Містить лупу, магніт, природні матеріали, картки із завданнями для дослідів.
- **«Малювальна скринька»**: для розвитку творчих здібностей та уяви, можливості виразити свої почуття через малюнок. Містить мольберт, фарби, олівці, пензлики, папір.

На мою думку, куточок усамітнення в дошкільному закладі є невід'ємною складовою середовища, яке сприяє розвитку пізнавальних, емоційних та творчих здібностей. Його створення допомагає формувати в дітей навички соціальної взаємодії, емпатії, самостійності, толерантності та впевненості у своїх силах. Завдяки продуманому наповненню дидактичним матеріалом діти з ООП активно включаються в ігрову діяльність, що сприяє їхній соціальній адаптації та всебічному формуванню особистості.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція. Наказ МОН України від 12.01.2021 № 33.

2. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку "Українське дошкілля". - Вид.2-ге, зі зм. і доп. - Тернопіль: Мандрівець, 2022. - 216с.
3. Лист МОН від 18.08.2025 №1/17201-25 «Щодо організації дошкільної освіти дітей з особливими освітніми потребами»

Стефанішина Наталя
в.о. директора ЗДО (ясла садок) «Рябінка»
Курахівської міської ради
Донецької області

Психологічна підтримка учасників освітнього процесу в кризові періоди життя

Анотація. *У статті розглянуто питання психологічної підтримки учасників освітнього процесу в закладах дошкільної освіти під час кризових періодів життя. Наголошено, що діти дошкільного віку є особливо вразливою категорією, для якої базовими є почуття безпеки, довіри до світу та формування соціально-емоційної стійкості. Окрему увагу приділено адаптації цих підходів до дистанційного формату навчання, що набуває актуальності в умовах воєнного стану та соціально-економічних викликів. Підкреслено, що психологічна підтримка має бути інтегрованою частиною освітнього процесу, спрямованою на збереження психічного здоров'я дітей, підвищення емоційної стійкості педагогів та зміцнення довіри батьків до закладу дошкільної освіти.*

Ключові слова: *дошкільна освіта, дистанційне навчання, ігрові методи навчання, освітній процес онлайн, цифрові платформи для навчання, адаптація освіти в кризових умовах*

У сучасних умовах воєнного стану, економічних та соціальних викликів питання психологічної підтримки в закладах дошкільної освіти набуває особливої актуальності. Дошкільний вік — це фундаментальний етап розвитку, коли закладається базове відчуття безпеки, довіри до світу та формується соціально-емоційна стійкість дитини. Втрата стабільності, вимушені переїзди, розлука з рідними, відсутність звичного оточення — усе це негативно впливає на психіку малюків.

Особливого значення набуває ситуація, коли заклади дошкільної освіти працюють у дистанційному форматі**.** Онлайн-взаємодія не може повністю замінити живе спілкування, але вона стає простором для підтримки, розвитку й соціалізації дитини. Саме тут важливо поєднати освітню функцію з психологічною: допомогти дитині зберегти відчуття зв'язку з однолітками, вихователями, а також створити умови для емоційного розвантаження.

У дистанційному навчанні педагоги можуть реалізовувати психосоціальну підтримку через:

- **онлайн-ритуали безпеки** (початок зустрічі з коротким привітанням, пісенькою чи грою, яка створює відчуття стабільності);
- **емоційні практики** (малювання настрою, «сонячні промінчики підтримки», прості дихальні вправи в ігровій формі);
- **групові інтерактиви** (короткі Zoom-зустрічі для спілкування дітей між собою: «показую улюблену іграшку», «розповідаю історію», «моє сьогоднішнє відкриття»);

- **залучення батьків** (надання їм простих порад, як підтримати дитину вдома, створивши атмосферу передбачуваності та турботи).

Таким чином, дистанційний формат стає не лише вимушеною формою навчання, а й ресурсним простором**,** де заклади дошкільної освіти виконують надзвичайно важливу місію: допомагають дітям зберігати психологічну рівновагу, формувати відчуття захищеності та довіри навіть у складних умовах сьогодення.

На мою думку, психологічна підтримка в закладах дошкільної освіти під час кризових періодів життя має бути **системною та інтегрованою в освітній процес**, навіть якщо він проходить у дистанційній формі.

Ключові складові:

- **Безпечне середовище онлайн.** Дитина повинна відчувати стабільність і турботу під час занять у Zoom чи Viber-групах. Регулярні зустрічі, сталі ритуали (привітання, «емоційні хвилинки») формують атмосферу довіри.
- **Ігрова та творча діяльність.** У дистанційному форматі важливо використовувати інтерактивні ігри, малювання вдома з демонстрацією в камеру, музичні хвилинки, казкотерапію через онлайн-читання. Це дає дітям можливість проживати емоції у творчій формі.
- **Підтримка педагогів.** Вихователі потребують онлайн-тренінгів, супервізій, спільнот у Viber/Telegram, де можна ділитися досвідом. Лише емоційно стійкий педагог здатен бути опорою для дітей під час дистанційного навчання.
- **Партнерство з родиною.** У дистанційній освіті роль батьків посилюється. Онлайн-консультації, вебінари, електронні пам’ятки допомагають дорослим підтримувати дитину вдома та правильно реагувати на її емоційні стани.
- **Робота психолога.** Психолог може проводити як індивідуальні онлайн-консультації (відеозв’язок), так і групові заняття для дітей. Важливими є також дистанційні профілактичні заходи — наприклад, «тиждень емоцій», де діти разом із батьками виконують прості вправи та діляться результатами в онлайн-групі.

Особливості дистанційного формату для дітей дошкільного віку

Сучасні умови воєнного стану, соціально-економічних викликів та глобальної цифровізації зумовлюють необхідність пошуку нових підходів до організації дошкільної освіти. Одним із таких підходів став дистанційний формат, який раніше майже не застосовувався для роботи з дошкільниками. Проте практика довела: навіть у ранньому віці діти здатні засвоювати знання та підтримувати розвиток у режимі онлайн, якщо освітній процес організований правильно.

1. Психологічні особливості сприйняття

Діти дошкільного віку навчаються через гру, емоційне залучення та безпосередню взаємодію з дорослими. Тому в дистанційному форматі:

- важливо зберігати **емоційний контакт** (привітання, ритуали безпеки, доброзичлива атмосфера);
- необхідно враховувати **короткий проміжок уваги** (заняття тривалістю 10–15 хвилин є оптимальними);
- дорослий (вихователь чи батьки) виступає посередником між дитиною та цифровим середовищем.

2. Організаційні умови

Для ефективного дистанційного навчання потрібні:

- **Стабільний режим дня.** Онлайн-заняття краще проводити у сталий час.
- **Технічне забезпечення.** Використання доступних платформ (Zoom, Viber, Google Meet).
- **Педагогічна підтримка батьків.** Вихователь надає прості інструкції, щоб мама чи тато могли допомогти дитині.

3. Форми роботи з дітьми

Дистанційний формат не копіює звичайні заняття, а передбачає адаптацію:

- **Ігрова діяльність онлайн**: показ іграшок, малювання «в прямому ефірі», спільні руханки.
- **Казкотерапія та читання в Zoom** з використанням картинок і анімацій.
- **Музичні хвилинки** – співи, танці, ритмічні вправи.
- **Міні-групові інтерактиви**: «моє відкриття дня», «показую улюблену іграшку».

4. Партнерство з батьками

У дистанційному навчанні роль батьків суттєво зростає. Саме вони допомагають дитині підключитися до заняття, налаштовують на роботу, створюють вдома атмосферу стабільності й підтримки. Для цього педагогічний колектив має забезпечувати родини:

- пам'ятками та рекомендаціями;
- відеоінструкціями з ігровими вправами;
- регулярними онлайн-консультаціями.

5. Виклики та перспективи

Основними труднощами залишаються:

- перевантаженість батьків;
- недостатня увага дитини під час онлайн-занять;
- технічні проблеми.

Разом із тим дистанційний формат відкриває перспективи:

- індивідуалізація навчання (дитина займається у власному темпі);
- збереження освітнього процесу під час кризових ситуацій;
- розвиток цифрової компетентності педагогів і родин.

Дистанційний формат у дошкільній освіті має свої особливості, пов'язані з віковими та психологічними потребами дітей. Його ефективність залежить від гармонійної взаємодії «педагог – дитина – батьки» та від використання ігрових, творчих, емоційно насичених методів. Це не замінює живого спілкування, але є важливим інструментом підтримки розвитку й безперервності освіти в умовах сучасних викликів.

Отже, у дистанційній освіті психологічна підтримка має бути не окремим елементом, а **невід'ємною частиною стратегії розвитку закладу**. Вона дозволяє зберегти психічне здоров'я дітей, стабілізувати емоційний стан педагогів і зміцнити довіру батьків до освітнього середовища навіть у складних умовах сьогодення.

Психологічна підтримка дітей

1. **Створення безпечного середовища.**

- Використання знайомих ритуалів (привітання, коло дружби, спільні пісеньки).
- Організація «куточків емоцій» чи «тихих зон» для самозаспокоєння.

2. **Ігрова терапія.**

- Сюжетно-рольові ігри для відпрацювання переживань («лікарня», «рятувальники», «сім'я»).
- Використання пісочної, казко- та арттерапії для зняття тривожності.

3. **Емоційна грамотність.**

- Вчити дітей розпізнавати й називати емоції («Я злюсь», «Мені страшно», «Я радію»).
- Розвиток навичок саморегуляції через дихальні вправи, рухливі ігри на розслаблення.

Психологічна підтримка педагогів

1. **Професійне вигорання.**

- Регулярні тренінги з емоційної саморегуляції.
- Супервізії або групи підтримки для вихователів.

2. **Методична допомога.**

- Забезпечення педагогів інструментами роботи з дітьми у кризових ситуаціях (збірники ігор, відео-уроки, поради психолога).
- Використання платформ (наприклад, НУМО, Дія.Освіта) для підвищення кваліфікації.

3. **Розвантаження.**

- Ротація завдань, можливість чергування дистанційної та очної роботи.
- Включення педагогів у творчі проєкти, що підвищують мотивацію.

Психологічна підтримка батьків

1. **Інформування.**

- Проведення онлайн- та офлайн-консультацій щодо дитячих реакцій на стрес.
- Розповсюдження пам'яток і відеоматеріалів: «Як говорити з дитиною про війну», «Що робити, коли дитина плаче».

2. **Співпраця.**

- Включення батьків у спільні проєкти з дітьми (онлайн-свята, сімейні завдання).
- Організація «батьківських груп підтримки».

3. **Практичні навички.**

- Навчання простим методам саморегуляції, які можна використовувати разом із дитиною (дихальні вправи, малювання, релаксаційні ігри).
- Поради щодо формування стабільного сімейного розпорядку, навіть у складних умовах.

Рекомендації для організації системи психологічної підтримки в ЗДО

1. Психологічний супровід як обов'язкова складова освітнього процесу

- Психолог має бути не лише консультантом «на вимогу», а й постійним учасником навчально-виховного процесу.
- Приклад: регулярні онлайн-зустрічі з дітьми («хвилинки емоцій» у Zoom), групові ігрові вправи для розвитку емоційної стійкості, короткі відео з психологічними практиками для батьків.

2. Створення кризової команди

- У дистанційному форматі кризова команда (психолог, вихователь, методист) координує дії в онлайн-групах і чатах.
- Приклад: якщо дитина втрачає інтерес до занять, вихователь інформує команду, психолог проводить онлайн-спостереження чи консультацію з батьками, методист готує індивідуальні рекомендації.

3. Використання цифрових платформ для підтримки сімей

- Онлайн-платформи (Zoom, Google Meet, Viber-групи, Telegram-канали) стають простором не лише для занять, а й для психологічної допомоги.
- Приклад: створення «Віртуального куточка психолога» – чат чи сторінка з вправами, порадами, відео для дітей і батьків; організація онлайн-груп підтримки для батьків, де вони можуть ділитися переживаннями та отримувати поради.

4. Забезпечення наступності

- Психологічна підтримка має враховувати підготовку до школи: розвиток самостійності, навичок спілкування, стресостійкості.
- Приклад: дистанційні заняття «Я готуюсь до школи» (рольові ігри про клас, учителя, нових друзів), вправи на впевненість («Я можу сам!»), онлайн-знайомство з майбутніми першокласниками.

5. Моніторинг емоційного стану дітей, педагогів і батьків

- Систематична діагностика допомагає вчасно виявити ознаки тривожності, вигорання чи стресу.
- Приклад:
- для дітей – онлайн-опитувальники у вигляді картинок («Обери сьогодні свій настрій: сонечко, хмаринка, дощик»);
- для педагогів – короткі Google-анкети щодо рівня стресу чи навантаження;
- для батьків – індивідуальні бесіди у Zoom раз на місяць, де можна обговорити труднощі та отримати підтримку.

Рівні психологічної підтримки в закладі дошкільної освіти у кризові періоди

Рівень	Основні потреби	Форми підтримки	Приклади методів
Дитина	- Відчуття безпеки - Стабільність та турбота - Можливість виражати емоції	- Ігрова та арт-терапія - Створення безпечного середовища - Емоційна грамотність	- «Куточок емоцій» - Дихальні вправи («кулька»,«свічка») - Сюжетно-рольові ігри («лікарня», «рятувальники») - Малювання емоцій
Педагог	- Профілактика професійного вигорання - Підвищення стресостійкості - Методична підтримка	- Тренінги з емоційної саморегуляції - Супервізії / групи підтримки - Доступ до онлайн-ресурсів	- Техніки релаксації (5-4-3-2-1) - Психологічні майстерні - Використання платформи НУМО, Дія.Освіта
Батьки	- Зниження Тривожності - Розуміння дитячих реакцій - Навички підтримки дитини вдома	- Онлайн- та офлайн-консультації - Батьківські групи Підтримки - Інформаційні матеріали	- Пам’ятки «Як говорити з дитиною про війну» - Сімейні ритуали стабільності - Спільні релаксаційні ігри

Онлайн-ритуали безпеки для дошкільників, які допоможуть створити стабільність і відчуття комфорту під час дистанційних занять:

Початок зустрічі

1. **Привітання руками**– усі діти махають у камеру, показують «долоньки дружби». – варіація: «обійми через екран» – діти обіймають себе руками.
2. **Пісенька-привітання**

– коротка весела пісенька («Добрий день усім нам!», «Привіт-привіт, як ти сьогодні?»). – можна співати разом із жестами.

3. **Гра «Як почуваєшся?»** – вихователь пропонує дітям показати емоцію на обличчі (радість, здивування, сонливість). – діти вчаться усвідомлювати й виражати емоції.

Під час заняття

4. **Магічний предмет** – вихователь бере маленьку іграшку/ляльку і «передає» її через екран дітям. – діти по черзі уявляють, що тримають цю іграшку, і говорять одне слово: «Я тут», «Мені весело».

5. **Дихальна хвилинка «Кулька»** – діти уявляють, що надувають кульку (глибокий вдих – щоки надуті, повільний видих – кулька «здувається»).

Завершення зустрічі

6. **Пісенька-прощання**

– коротка римівка або мелодія, яку діти запам'ятовують і повторюють кожного разу.

7. **Обійми для себе** – вихователь каже: «Обійми себе міцно-міцно, бо ти сьогодні чудово впорався!» – це дає відчуття підтримки й завершеності.

Емоційні практики для дошкільників у дистанційному форматі:

Малювання настрою

- Вихователь каже: «Намалюй свій настрій сьогодні. Якщо радісний — це може бути сонечко, якщо сумний — хмаринка, якщо спокійний — квітка».
- Діти малюють 3–5 хвилин і показують малюнок у камеру.
- Питання для обговорення: «Що допомагає зробити твою хмаринку сонечком?»

«Сонячні промінчики підтримки»

- Вихователь малює коло (сонце) на аркуші.
- Діти разом із батьками малюють навколо «промінчики» і пишуть/малюють у них те, що їх підтримує (мама, іграшка, обійми, музика).
- Обмін: кожна дитина показує один промінчик у камеру й розповідає про нього.

Дихальна вправа «Свічка і вітерець»

- Вихователь показує уявну свічку.
- Інструкція: «Уяви, що перед тобою горить свічка. Дмухни так, щоб полум'я хиталося, але не згасло (повільний видих). А тепер зроби сильний подих — і свічка погасла!»
- Діти з задоволенням «грають у вітерець», тренуючи дихання та заспокоюючись.

Групові інтерактиви у Zoom для дошкільників:

«Показую улюблену іграшку»

- Кожна дитина приносить у кадр свою іграшку.
- По черзі показує і коротко розповідає: «Це мій зайчик, він любить зі мною спати».
- Вихователь ставить уточнювальні запитання («А як його звати?»).

«Моя маленька історія»

- Вихователь дає тему: «Що сьогодні мене здивувало?» або «Що зробило мене щасливим?».
- Діти по 1 хвилині діляться історією.
- Наприкінці всі плескають у долоні чи показують «лайк» у камеру.

«Моє відкриття дня»

- Вихователь каже: «Сьогодні ми шукаємо маленькі відкриття!»
- Дитина показує у камеру предмет, який вона сьогодні знайшла/намалювала/зробила.
- Група слухає, ставить 1–2 запитання.

«Хвилинка музики»

- Кожна дитина (або кілька по черзі) показує рух під улюблену пісеньку.
- Інші повторюють цей рух разом.
- Усі відчувають спільність і радість.

«Барви настрою»

- Діти вибирають предмет у кімнаті кольору, який відповідає їхньому настрою.
- Показують його в камеру та кажуть: «Мій настрій — синій, бо я спокійний».

Поради для батьків, які допоможуть підтримати дитину вдома в умовах дистанційного навчання:

Як створити атмосферу передбачуваності та турботи для дитини

1. **Режим дня** – Намагайтеся дотримуватися сталого розпорядку (час підйому, прийомів їжі, занять, відпочинку). – Діти почуваються спокійніше, коли знають, що буде далі.
2. **Місце для навчання** – Організуйте невеликий куточок для онлайн-занять: стіл, стілець, улюблена іграшка поряд. – Це допомагає дитині налаштуватися на «час садочка вдома».
3. **Ритуали стабільності** – Перед заняттям можна виконувати маленький ритуал: привітання пісенькою, обійми чи «п'ять долоньками». – Це створює відчуття безпеки.
4. **Підтримка емоцій** – Запитуйте: «Як ти почуваєшся?», «Що тобі сьогодні допомогло стати веселим?». – Малюйте разом «емоційні картинки» або використовуйте смайлики, щоб дитина вчилася виражати свої почуття.
5. **Теплі слова й турбота** – Щодня говоріть дитині: «Я поруч», «Я тебе люблю», «Ти молодець». – Навіть маленькі прояви уваги роблять дитину впевненішою.
6. **Спільна діяльність** – Виділіть хоча б 15 хвилин на день для спільної гри чи малювання. Це час, коли дитина відчуває, що дорослий повністю належить їй.

Висновки

Психологічна підтримка в кризові періоди життя в закладах дошкільної освіти є невід'ємною умовою якісної дошкільної освіти. Вона спрямована на збереження психічного здоров'я та гармонійний розвиток дітей, забезпечення емоційної стабільності педагогів та партнерської взаємодії з батьками. Робота з дітьми базується на грі, творчості й формуванні емоційної грамотності. Підтримка педагогів передбачає профілактику вигорання та надання методичних ресурсів. Співпраця з батьками спрямована на зниження їхньої тривожності й формування готовності допомагати дитині. Успішність такої підтримки залежить від системності дій та інтеграції інноваційних методів у практику дошкільної освіти.

Таким чином, психологічна підтримка у ЗДО – це комплексна система**,** що допомагає дитині зберегти внутрішню рівновагу, педагогу – залишатися професійно ефективним, а батькам – стати справжніми партнерами у вихованні та розвитку дитини навіть у кризових умовах.

Список використаних джерел

1. Бевз Г. М. *Психологічна підтримка дітей у кризових ситуаціях: методичні рекомендації*. – Київ : ІСПП НАПН України, 2019. – 48 с.
2. UNICEF. *Guidance for Psychosocial Support in Emergency Settings*. – New York : UNICEF, 2017. – 65 p.
3. Міщик Л. І. *Психологічний супровід освітнього процесу в умовах кризи*. – Харків : Основа, 2020. – 112 с.
4. Національна стратегія розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mon.gov.ua

РОЗВИТОК ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА-ДОШКІЛЬНИКА В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН В ОСВІТІ

Лебедик Леся,
професор кафедри психології
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка,
доктор педагогічних наук, професор

Розвиток особистісно-професійної компетентності педагога-дошкільника з профілактики та корекції девіантної поведінки

***Анотація**. У тезах розглянуто проблему формування особистісно-професійної компетентності педагога дошкільної освіти в контексті профілактики та корекції девіантної поведінки дітей. Визначено сутність поняття «особистісно-професійна компетентність педагога-дошкільника», розкрито її основні структурні компоненти (когнітивний, операційно-діяльнісний, мотиваційно-ціннісний, рефлексивний). Акцентовано увагу на профілактичному та корекційному аспектах діяльності вихователя, важливості створення сприятливого середовища та партнерської взаємодії з батьками.*

***Ключові слова:** особистісно-професійна компетентність, педагог дошкільної освіти, девіантна поведінка, профілактика, корекція, педагогічні умови, саморозвиток.*

Актуальність проблеми розвитку особистісно-професійної компетентності педагога-дошкільника з профілактики та корекції девіантної поведінки викликана зростанням проявів девіантної поведінки у дітей дошкільного віку (агресивність, тривожність, імпульсивність, порушення норм спілкування) обумовлює необхідність формування у педагогів закладів дошкільної освіти спеціальних компетентностей. Раннє виявлення та попередження поведінкових відхилень сприяє гармонійному розвитку особистості, соціалізації та зниженню ризику ускладнень у подальшому шкільному житті.

Важливе місце в дослідженні проблеми розвитку особистісно-професійної компетентності педагога-дошкільника з профілактики та корекції девіантної поведінки займають наукові праці В. Демиденка, В. Оржеховської [4] О. Пилипенка [4], Н. Пихтіної [5], Т. Федорченко [6] та ін. Означена проблема вивчалася нами у попередніх дослідженнях [3, с. 294–297] і спільно з О. Блохою [1, с. 132–135] і В. Стрельніковим [2, с. 11–18]. На основі цих досліджень маємо на меті розкрити сутність особистісно-професійної компетентності педагога-дошкільника, структурні компоненти означеної компетентності, профілактичний та корекційний аспекти діяльності педагогів-дошкільників, педагогічні умови розвитку компетентності майбутніх педагогів-дошкільників у закладах вищої освіти та перспективи розвитку особистісно-професійної компетентності педагога-дошкільника з профілактики та корекції девіантної поведінки.

Стосовно сутності особистісно-професійної компетентності педагога-дошкільника, то ця компетентність трактується як інтегральне утворення, що поєднує професійні знання, практичні уміння, педагогічні здібності та ціннісні орієнтації. У контексті профілактики й корекції девіантної поведінки вона передбачає: розуміння психологічних особливостей дітей дошкільного віку; володіння методами педагогічної

діагностики; здатність до партнерської взаємодії з батьками; уміння реалізовувати корекційно-виховні стратегії; розвиток власної емоційної стабільності та емпатії.

Структуру означеної компетентності складають когнітивний, операційно-діяльнісний, мотиваційно-ціннісний і рефлексивний компоненти.

Когнітивний компонент містить систему знань про природу девіацій, їх причини, класифікацію, особливості проявів у дошкільників. Операційно-діяльнісний – володіння практичними прийомами профілактики та корекції (ігрова терапія, арт-терапія, казкотерапія, комунікативні тренінги тощо). Мотиваційно-ціннісний – установку на гуманістичні підходи, орієнтація на дитину як на унікальну особистість. Рефлексивний – здатність до самоаналізу, усвідомлення власних професійних дій, корекція власної поведінки.

Профілактичний аспект діяльності педагога-дошкільника з профілактики та корекції девіантної поведінки складають: 1) організація розвивального середовища, що знижує ризик виникнення девіантних проявів; 2) формування у дітей соціально прийнятних моделей поведінки через гру, художню діяльність, взаємодію з ровесниками; 3) співпраця з батьками щодо вироблення єдиних виховних підходів, що запобігають неконструктивним стилям поведінки.

Корекційний аспект діяльності педагога-дошкільника з профілактики та корекції девіантної поведінки містить: 1) використання індивідуальних та групових занять з розвитку емоційно-вольової сфери дітей; 2) застосування методів ненасильницької комунікації та позитивної дисципліни; 3) залучення мультидисциплінарної команди (психолога, логопеда, соціального педагога) для комплексної підтримки дитини.

До педагогічних умов розвитку особистісно-професійної компетентності педагога-дошкільника з профілактики та корекції девіантної поведінки відносимо: 1) професійну підготовку майбутніх педагогів-дошкільників у закладах вищої освіти з акцентом на психолого-педагогічні дисципліни; 2) постійне підвищення кваліфікації, участь у тренінгах, семінарах, супервізіях; 3) створення в колективі атмосфери співробітництва, взаємодопомоги й підтримки інновацій; 4) використання сучасних технологій (онлайн-ресурсів, інтерактивних методик) для саморозвитку та професійної рефлексії.

Перспективами розвитку особистісно-професійної компетентності педагога-дошкільника з профілактики та корекції девіантної поведінки є: 1) інтеграція превентивних і корекційних програм у систему дошкільної освіти; 2) упровадження міждисциплінарних освітніх курсів, що поєднують психологію, педагогіку, соціологію; 3) активізація науково-дослідної діяльності педагогів-дошкільників із вивчення ефективності профілактичних технологій.

Отже, розвиток особистісно-професійної компетентності педагога-дошкільника у сфері профілактики та корекції девіантної поведінки є стратегічним завданням сучасної освіти. Компетентний педагог здатен не лише попереджати відхилення в поведінці, а й створювати умови для гармонійного розвитку дитини, формування її соціальної зрілості та психологічної стійкості.

Список використаних джерел

1. Лебедик Л. В., Блоха О. М. Використання арт-терапевтичних методів у психокорекційній роботі в умовах воєнного стану. *Психологія і соціальна робота у XXI столітті* : зб. наук. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. форуму (20-22 листоп. 2024 р., м. Полтава). Полтава, 2024. 531 с. С. 132–135.

2. Лебедик Л. В., Стрельніков В. Ю. Психологічні механізми резилієнтності переміщених осіб в умовах воєнного стану. *Постметодика*. 2025. № 1 (144). С. 11–18. URL: https://ed.pano.pl.ua/handle/022518134/2100

3. Лебедик Л. Сучасні стратегії діяльності шкільного психолога щодо формування в учнівської молоді професійних ціннісних орієнтацій. *Сучасні стратегії*

сталого розвитку держави та суспільства: наукові горизонти та перспективи : збірник матеріалів ІІ-ї наук.-практ. конф. за міжнар. участю / за наук. ред. О. В. Чепелюк, В. Д. Філіппової, В. М. Демченка. Хмельницький: ХНТУ, 2025. Т. 2. 728 с. С. 294–297.

4. Оржеховська В. М., Пилипенко О. І. Превентивна педагогіка : навч.-метод. посіб. Черкаси : Вид. Чабаненко Ю. 2006. 282 с.

5. Пихтіна Н. П. Профілактика негативних проявів у поведінці дітей : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2012. 376 с.

6. Федорченко Т. Є. Рання профілактика негативних проявів у поведінці дітей : навч.-метод. посіб. К. : ТОВ «ХІК», 2003. 128 с.

Мисик Олеся,
доцент кафедри дошкільної та
спеціальної освіти,
психології і фахових методик
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії,
кандидат педагогічних наук, доцент

Застосування елементів українських народних традицій у формуванні професійних цінностей майбутнього вихователя

Анотація. *У статті досліджується педагогічний потенціал українських народних традицій у формуванні професійних цінностей майбутніх вихователів за освітнім рівнем фаховий молодший бакалавр. Акцент робиться на практичних аспектах інтеграції народознавчих компонентів в освітній процес для розвитку професійної ідентичності, етичної та культурної чутливості, а також компетентностей для ефективної взаємодії з дітьми та родинами. Представлено приклади інтерактивних методів навчання, які сприяють розвитку творчого мислення, емпатії, комунікативних навичок та усвідомленого ставлення до культурної спадщини.*

Ключові слова: *українські народні традиції, професійні цінності, майбутній вихователь, педагогічна підготовка, етнокультурне виховання, професійна ідентичність, народна іграшка, інтеграція родини*

Формування професійних цінностей у майбутніх вихователів є важливою складовою педагогічної підготовки, що забезпечує розвиток компетентностей, необхідних для роботи в закладі дошкільної освіти. Сучасні підходи до підготовки студентів передбачають використання елементів українських народних традицій як ресурсу для розвитку моральної, естетичної та культурної чутливості. Народні іграшки, обрядові практики, пісні, заклички та ігрові традиції слугують ефективними інструментами формування професійної ідентичності та цінностей, що визначають ставлення вихователя до дітей, родин та суспільства.

У дослідженнях Левінець Н. В. визначено, що впровадження народних традицій у фізичне виховання дітей дошкільного віку сприяє формуванню професійної готовності майбутніх вихователів до застосування цих традицій у педагогічному процесі. Дослідження показало, що успішне формування професійної готовності може бути забезпечене через науково обґрунтований добір змісту навчальної інформації, систематичне впровадження народних традицій в освітній процес та використання комплексу педагогічних умов і методів навчання [3].

Гончаров В. І. у своїй роботі зазначає, що педагогічні теорії українського народу, глибоко розкриті в педагогічній спадщині Г. Сковороди, О. Духновича, К. Ушинського, мають фундаментальне значення для формування професійних цінностей майбутніх вихователів. Ці теорії сприяють розвитку національної свідомості та патріотизму, що є важливими складовими професійної підготовки [1].

У статті Доброскок І. підкреслюється, що професійні цінності є невід'ємною складовою базової компетентності та соціально-професійних компетенцій. У процесі підготовки до професійної діяльності вони є рушійними у педагогічному, методичному, моральному та духовному самовдосконаленні [3].

Матюшко С. М. у своїй роботі зазначає, що формування професійно-ціннісних орієнтацій у майбутніх майстрів виробничого навчання під час педагогічної практики сприяє розвитку їх професійної культури та готовності до професійної діяльності. Це підтверджує важливість практичного застосування народних традицій у педагогічному процесі [4].

Інтеграція елементів українських народних традицій у процес підготовки майбутніх вихователів сприяє формуванню професійних цінностей, розвитку моральної, естетичної та культурної чутливості, що є важливими складовими професійної ідентичності та ставлення вихователя до дітей, родин та суспільства.

Методика проведення занять з народознавства у підготовці майбутніх вихователів передбачає інтеграцію теоретичних знань і практичних умінь в освітньому процесі, що сприяє формуванню професійної компетентності та ціннісних орієнтацій студентів. Заняття організовуються за інтегрованим підходом, який поєднує лекційний матеріал із практичними завданнями, інтерактивними іграми, творчими проєктами та дослідженнями етнокультурних явищ. Студенти знайомляться з технологіями проведення інтерактивних ігор із народними іграшками, опановують методи відтворення обрядових практик, розробляють сценарії занять з використанням пісень, закличок, лічилок та інших традиційних елементів.

Практична складова включає проведення міні-занять у групах, моделювання освітніх ситуацій, організацію фольклорно-етнографічних свят, де студенти відтворюють традиційні ігри та обряди, під час практики долучають батьків і дітей у процес дослідження та творчої взаємодії. Особлива увага приділяється проведенню дослідницьких проєктів, під час яких студенти збирають інформацію про родинні традиції, створюють етноколекції, виготовляють народні іграшки та демонструють результати своєї роботи у формі презентацій або виставок.

Такий комплексний підхід дозволяє не лише закріплювати теоретичні знання, а й формувати практичні навички планування і проведення занять з народознавства, а також розвивати у студентів компетентності, необхідні для роботи з дітьми дошкільного віку. Практична діяльність сприяє розвитку творчого мислення, комунікативних умінь, культурної чутливості та усвідомлення значення народної спадщини у професійній діяльності вихователя.

Одним із ключових інтерактивних методів, застосованих у процесі підготовки майбутніх вихователів, є рольова гра, під час якої студенти моделюють педагогічні ситуації, використовуючи народні іграшки, елементи обрядових практик, традиційні пісні, заклички та лічилки. Ця діяльність дозволяє не лише відпрацьовувати методику проведення занять, а й на практиці опановувати способи організації інтерактивного освітнього процесу, ефективної комунікації з дітьми та адаптації народних традицій до сучасного освітнього середовища.

Учасники рольової гри відтворюють різні освітні ситуації, зокрема проведення фольклорно-етнографічних свят, інтегрованих занять з ігровою та творчою активністю дітей, ігрові вправи на розвиток моторики, мовлення та емоційного інтелекту. Це дає можливість оцінити власну педагогічну діяльність, визначити

ефективні стратегії взаємодії з дітьми та батьками, а також коригувати сценарії занять з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей вихованців.

Крім того, рольова гра сприяє формуванню професійних компетентностей студентів у реальних педагогічних умовах, зокрема плануванню та організації освітнього процесу, використанню інтерактивних методів і технологій, розвитку креативності та естетичної чутливості, а також усвідомленню цінності культурної спадщини для формування особистісних і соціальних компетенцій майбутнього вихователя. Практика показала, що інтеграція народних традицій у рольові педагогічні ігри підвищує мотивацію студентів до навчання, активізує їх творчу діяльність і сприяє формуванню ціннісних орієнтацій у професійній сфері.

Іншою важливою інтерактивною формою навчання стала методика обговорення кейсів, яка передбачає аналіз конкретних педагогічних ситуацій із залученням елементів українських народних традицій. Студенти розглядають реальні або змодельовані випадки організації занять з дошкільниками, зокрема використання народних іграшок, обрядових практик, пісень, закличок і лічилок. В процесі обговорення учасники визначають ефективні методи інтеграції ігрових та етнографічних елементів у роботу з дітьми різних вікових груп, оцінюють педагогічні ризики та переваги, а також шукають шляхи залучення батьків до спільної діяльності.

Особливу увагу приділяємо питанням адаптації традиційних практик до сучасного освітнього середовища, моделюванню сценаріїв занять, які враховують індивідуальні та вікові особливості вихованців, а також розвитку комунікативних навичок педагогів. Такі кейс-дискусії стимулюють розвиток критичного мислення, навичок колективного прийняття рішень, аналітичної оцінки педагогічних ситуацій та усвідомленого вибору методичних стратегій.

Практичний ефект методики проявляється у підвищенні здатності студентів самостійно планувати заняття з народознавства, інтегрувати культурні елементи у повсякденну педагогічну діяльність, а також у формуванні професійної рефлексії щодо ефективності застосування народних традицій у розвитку моральних, естетичних та соціальних компетентностей дітей. Крім того, обговорення кейсів сприяє формуванню у студентів усвідомленого ставлення до культурної спадщини та її ролі у вихованні повноцінної особистості майбутнього вихователя.

Важливою інтерактивною формою у підготовці майбутніх вихователів виступає спільна творчо-дослідницька діяльність із родинами, яка передбачає активну взаємодію студентів, дітей та їхніх батьків під час проходження педагогічної практики в закладах дошкільної освіти. Ця форма роботи включає виготовлення народних іграшок, створення етнографічних колекцій, проведення міні-опитувань та інтерв'ю щодо ігрових і культурних традицій старшого покоління, а також аналіз отриманих даних для розробки навчальних матеріалів. Студенти не лише вивчають техніку створення іграшок, а й досліджують їх культурне та соціальне значення, що дозволяє глибше розуміти етнокультурний контекст виховання.

Важливим елементом підсумку цієї діяльності є презентації студентських проєктів, організація тематичних виставок та інтерактивних заходів, під час яких майбутні вихователі демонструють результати своїх досліджень, знайомлять глядачів із народними іграми, обрядовими практиками та традиційними способами спілкування дітей у минулому. Такий практичний досвід сприяв не лише закріпленню теоретичних знань, а й розвитку емпатії, здатності до педагогічного спостереження, формуванню комунікативних і соціальних компетентностей, а також усвідомленню ролі культурної спадщини у формуванні цінностей і світогляду майбутнього вихователя.

Додатковим ефектом спільної діяльності стає для студентів активна співпраця та залучення батьків до освітнього процесу, що стимулює формування партнерських стосунків між родинами та закладом освіти. Це дозволяє студентам на практиці

відпрацьовувати методики організації інтерактивних заходів, моделювати педагогічні ситуації та інтегрувати етнокультурні елементи у сучасну освітню практику, одночасно підвищуючи власну професійну компетентність та культурну чутливість.

Фольклорно-етнографічні зустрічі з участю майстрів народного мистецтва, досвідчених педагогів та носіїв традицій надають студентам унікальну можливість безпосередньо ознайомитися з автентичними культурними практиками, відтворювати обрядові дії, народні ігри та ритуали. Під час таких заходів майбутні вихователі беруть участь у проведенні майстер-класів, де освоюють техніки виготовлення народних іграшок, декоративно-прикладного мистецтва та художніх виробів із природних матеріалів. Крім того, студенти організовують тематичні виставки, на яких демонструють створені колекції, презентують власні дослідницькі проєкти та наочно відтворюють народні ігрові практики.

Такі зустрічі стимулюють розвиток у студентів естетичного смаку, креативності та художньо-образного мислення, сприяють формуванню культурної чутливості, здатності аналізувати традиційні практики та інтегрувати їх у сучасне освітнє середовище. Крім того, участь у заходах підвищує педагогічну готовність до організації занять із народознавства, розвиток творчого потенціалу дітей та формування у них ціннісного ставлення до національної спадщини. Практика показала, що прямий контакт із носіями традицій дозволяє студентам глибше усвідомити значення культурного контексту у виховній діяльності, сприяє розвитку навичок інтерактивної роботи з дошкільниками та родинами, а також стимулює професійне самовдосконалення.

Проаналізувавши практичний аспект проведеної роботи, можемо засвідчити, що студенти, які беруть активну участь у різноманітних інтерактивних формах навчання, демонструють помітне підвищення усвідомлення цінності українських народних традицій у власній професійній діяльності. Практичне залучення до виготовлення народних іграшок, проведення спільних проєктів із родинами, рольових ігор, обговорення педагогічних кейсів та участь у фольклорно-етнографічних зустрічах дозволяє студентам на власному досвіді відчути значення культурного та етнічного контексту у вихованні дітей.

Виготовлення іграшок дає змогу розвивати дрібну моторику, естетичний смак та творче мислення, а також формує у студентів розуміння символічної та виховної ролі предметів народного мистецтва. Проєктна діяльність із дослідження родинних традицій сприяє розвитку дослідницьких навичок, уміння працювати у команді, планувати та презентувати результати своєї роботи, а також формує здатність інтегрувати набуті знання у сучасний освітній процес. Рольові ігри дозволяють відпрацьовувати методику проведення занять, моделювати комунікацію з дітьми та батьками, адаптувати традиційні практики до різних вікових груп та реальних педагогічних умов. Обговорення кейсів стимулює розвиток критичного мислення, аналітичних навичок і здатності до колективного прийняття рішень, а фольклорно-етнографічні зустрічі з майстрами народного мистецтва дають безпосереднє знайомство з автентичними формами культури та мистецтва, що значно підвищує естетичну чутливість і готовність до застосування культурних елементів у педагогічній практиці.

У результаті комплексного використання інтерактивних методів студенти мають можливість сформувати професійні цінності, що включають повагу до української культури, етичну відповідальність, здатність до творчого та інноваційного використання народних традицій у роботі з дітьми, а також навички ефективної взаємодії з родинами вихованців. Висока мотивація до творчого підходу в педагогічній діяльності та здатність інтегрувати народознавчі елементи у сучасні освітні програми дошкільної освіти свідчать про ефективність реалізованих

інтерактивних методів і їхній значний вплив на формування професійної компетентності майбутніх вихователів.

Застосування інтерактивних форм роботи з українськими народними традиціями у підготовці майбутніх вихователів за освітнім рівнем фаховий молодший бакалавр доводить свою ефективність як засіб формування професійних цінностей, етичної та культурної компетентності. Методика проведення занять із народознавства створює умови для комплексного розвитку професійної ідентичності студентів, забезпечує системне засвоєння знань про народні іграшки, обрядові практики, пісні, заклички та ігрові традиції, закладає основу моральних, естетичних і культурних цінностей. Такий підхід формує у майбутніх вихователів практичні навички інтеграції народних традицій у педагогічну діяльність, а також забезпечує готовність до активної взаємодії з дітьми і їхніми родинами, стимулює розвиток комунікативних, організаційних та дослідницьких компетентностей.

Інтерактивні методи навчання, серед яких рольові ігри, обговорення кейсів, проєктна діяльність, спільна творчо-дослідницька робота з родинами та фольклорно-етнографічні зустрічі з майстрами народного мистецтва, сприяють формуванню у студентів творчого, відповідального та культурно чутливого підходу до професійної діяльності. Вони дозволяють моделювати реальні педагогічні ситуації, оцінювати ефективність інтеграції культурних елементів в освітній процес, розвивати здатність до рефлексії, критичного мислення та колективного прийняття рішень. Практичне застосування цих методів закріплює знання про культурну спадщину, стимулює емпатію та формує у студентів професійну ідентичність, орієнтовану на повагу до традицій, інноваційність у педагогічній практиці та партнерство з родинами вихованців.

Набутий досвід та отримані результати відкривають широкі можливості для подальших наукових досліджень, які можуть бути спрямовані на аналіз впливу інтерактивних методів на формування професійної компетентності майбутніх вихователів у різних освітніх контекстах, оцінку ефективності інтеграції етнокультурних компонентів у навчальні програми та вивчення ролі сім'ї у підтримці та розвитку культурної та моральної компетентності дошкільників. Такий підхід дозволяє продовжити наукову розвідку у напрямі пошуку оптимальних стратегій впровадження народознавчих елементів у сучасну дошкільну освіту та формування у студентів цілісної, культурно чутливої та професійно відповідальної особистості.

Список використаних джерел

1. Гончаров В. І. Національні традиції у формуванні професійних цінностей майбутніх вихователів: монографія / Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. Умань, 2011. 232 с.

2. Доброскок І. Формування професійних цінностей як умова підвищення професійної компетентності студентів вищих навчальних закладів: стаття / Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. Переяслав-Хмельницький, 2008. С. 12-25

3. Левінець Н. В. Формування професійної готовності майбутніх вихователів до здійснення фізичного виховання дошкільників на засадах народних традицій: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2007. 211 с.

4. Матюшко С. М. Формування професійно-ціннісних орієнтацій у майбутніх майстрів виробничого навчання під час педагогічної практики: стаття / Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. Чернівці, 2023. С. 45-67

Сопільник Алла,
методистка відділу менеджменту закладів дошкільної,
загальної середньої та професійної освіти
Донецького обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти

Професійна компетентність керівника (директора) закладу дошкільної освіти: практичні аспекти післядипломної освіти

Анотація. *У тезах висвітлюється ключова роль післядипломної освіти у формуванні та вдосконаленні професійної компетентності керівника(директора) закладу дошкільної освіти в умовах сучасних викликів. Представлено досвід Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти щодо впровадження інноваційних форм навчання, зокрема «Школи керівника ЗДО», діалогової сесії «Керівник (директор) ЗДО» та тематичного івенту «Дошкілля в реаліях сьогодення». Досвід демонструє, як післядипломна освіта стає ефективним інструментом для адаптації керівників до нових умов та забезпечення високої якості дошкільної освіти.*

Ключові слова: *професійна компетентність, післядипломна освіта, керівник/керівниця закладу дошкільної освіти, Професійний стандарт, воєнний стан, школа керівника закладу дошкільної освіти, діалогова сесія, тематичний івент, управлінська діяльність.*

Реформи в дошкільній освіті, виклики сьогодення, змушують керівників закладів дошкільної освіти (далі – ЗДО) постійно вдосконалювати свої професійні якості. Ключовим фактором успіху є вміння керівника ефективно реалізувати свій потенціал. Саме професійна компетентність, імідж та авторитет керівника є основою для забезпечення високої якості освіти. Сучасний керівник – це не просто адміністратор, а лідер, який надихає колектив і мотивує його до розвитку.

Державні вимоги до професійності керівника визначені в ключових документах, що регулюють освітню сферу. Зокрема, Закон України «Про дошкільну освіту» [1] закріплює загальні засади функціонування закладів дошкільної освіти, визначаючи повноваження та відповідальність керівника у сфері управління, організації освітнього процесу та забезпечення його якості. Крім того, детальні вимоги до професійних компетентностей, необхідних для успішної управлінської діяльності, містяться в Професійному стандарті керівника (директора) закладу дошкільної освіти [2]. Цей документ є орієнтиром для професійного розвитку та визначає трудові функції (планування, організація, контроль); знання, уміння та навички (професійні, управлінські, цифрові, комунікативні); особисті якості, які мають бути притаманні сучасному лідеру. Ці два документи утворюють міцну нормативну базу, що не лише встановлює вимоги, а й сприяє підвищенню престижу та авторитету керівника ЗДО.

Постійний розвиток, обмін досвідом та вміння прогнозувати майбутні зміни є ключовими для успішного управління. Саме тому заходи, що створюють платформу для професійного спілкування, стають особливо актуальними. У цьому контексті післядипломна освіта стає ключовим інструментом для підвищення професійної компетентності керівників ЗДО. Однак, її ефективність залежить від практичної спрямованості та можливості застосування набутих знань у реальній роботі.

Повномасштабне вторгнення у лютому 2022 року поставило перед Донецьким обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти надзвичайно складне завдання, потрібно було не просто адаптуватися, а й знайти шляхи для безперервного професійного розвитку педагогів в умовах постійних викликів.

Основним пріоритетом стало забезпечення ефективного функціонування системи професійного зростання, що вимагало від нас швидкого переосмислення форм роботи, що існували, пошуку нових та прийняття практично орієнтованих рішень.

Однією з найбільш успішних відповідей на ці виклики стало створення та запуск «Школи керівника ЗДО» у 2023 році (https://surl.li/iytiet). Ця ініціатива — не просто освітній проєкт, а дієвий інструмент, що надав керівникам ЗДО конкретні, практичні знання та навички. Взаємодію в школі було побудовано на восьми ключових напрямах, кожен з яких спрямований на вирішення конкретних проблем:

1) Організація дистанційної освіти дошкільнят в умовах воєнного стану. Цей напрям став критично важливим. Він охопив нормативно-правові аспекти організації освітнього процесу, а також особливості впровадження ігрових, інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій для дистанційного навчання дітей з особливим освітніми потребами.

2) STEM-освіта для дошкільників: особливості організації освітнього процесу. Напрям удосконалив знання керівників щодо інтегрування науки, технології, інженерії, математики в повсякденну діяльність закладу, розвиваючи критичне мислення дітей. Отримані методичні рекомендації «STEM-простір у ЗДО: від ідеї до втілення» дозволить створювати сучасне освітнє середовище, що відповідає вимогам часу.

3) Атестація педагогічних працівників за оновленим змістом освіти. Керівники ознайомилися з оновленою нормативно-правовою базою, що регулює атестацію, вимогами до професійних компетентностей педагогів. Були розглянуті практичні кейси та надано чіткий алгоритм дій, що робить процес атестації прозорим і об'єктивним.

4) Інноваційні технології в управлінській діяльності керівника ЗДО. Цей напрям охопив використання сучасних онлайн-інструментів, платформ для документообігу та комунікації, що спрощує управління закладом в умовах віддаленої роботи.

5) Комунікативно-мовленнєва компетентність як основа успішної управлінської діяльності. Керівник – це, насамперед, комунікатор. Отже, було приділено увагу й тому, як будувати довіру та взаєморозуміння, що особливо важливо в кризових ситуаціях, коли від слів керівника залежить стабільність роботи колективу та взаємодія з батьками.

6) Психологічні аспекти діяльності керівника закладу освіти в умовах воєнного стану. Цей блок присвячений психологічній підтримці та турботі про себе і колег. Учасники вивчали протоколи надання першої психологічної допомоги, а також методи відновлення психологічного стану дітей за допомогою ігрових технік.

7) Документація керівника ЗДО: розставляємо акценти. У цьому напрямі розглядалася оптимізація роботи з документацією та стратегічне планування. Зокрема, було проаналізовано основні кроки та методи стратегічного аналізу, а також розроблено концепцію розвитку у вигляді проєкту «Мультимедіа в освіті».

8) Цифрова компетентність керівника ЗДО: виклики сьогодення. Сьогодні цифрові навички – це не просто перевага, а необхідність, саме тому керівники мали можливість використовувати цифрові інструменти для організації освітнього процесу, комунікації та управління.

Ці напрями роботи «Школи керівника ЗДО» відображали ключові виклики сьогодення та надали керівникам конкретні інструменти для їх подолання, що є запорукою стабільної роботи в період воєнного стану.

Сучасні виклики вимагають від керівників ЗДО не лише високого професіоналізму, але й готовності до постійних змін. Саме тому в 2024 році було проведено діалогову сесію «Керівник (директор) ЗДО», мета якої – удосконалення управлінських навичок відповідно до Професійного стандарту «Керівник (директор)

ЗДО». Цей захід став майданчиком для активного діалогу, де кожен учасник зміг не лише отримати нові знання, а й поділитися власним досвідом (https://surl.li/nuafgh).

Робота діалогових сесій розпочалася з глибокого аналізу Професійного стандарту «Керівник (директор) ЗДО». Учасники обговорили його сутність, значення та перспективи використання, усвідомивши, що це не просто документ, а дорожня карта для професійного зростання, визначення ключових компетенції та планування індивідуальної траєкторії розвитку.

Особлива увага була приділена темам, що є критично важливими в умовах воєнного часу:

Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу в ЗДО: благополуччя і навчання дітей в умовах надзвичайних ситуацій. Учасники розглянули питання благополуччя та навчання дітей в умовах надзвичайних ситуацій. Були обговорені механізми психологічної підтримки для дітей, педагогів та батьків, що є запорукою стабільного освітнього середовища.

Організація та технології здійснення профілактики та протидії насильству в освітньому середовищі. Були представлені сучасні технології профілактики та протидії насильству в освітньому середовищі, що є обов'язковою умовою для створення безпечного простору в ЗДО.

Формування аґентності в учасників освітнього процесу. Розгляд теми був сфокусований на розвиток в учасників освітнього процесу здатності діяти самостійно, усвідомлено приймати рішення та впливати на власне життя, що є ключовим для формування відповідальної особистості.

Соціальні мережі в діяльності керівника (директора), вихователя-методиста ЗДО. Учасники обговорили, як ефективно використовувати соціальні мережі (Telegram, Viber) не лише для комунікації, а й для організації освітнього процесу, що дозволить оперативно інформувати батьків, проводити онлайн-заходи та формувати позитивний імідж закладу.

Англійська мова в ЗДО: говоримо про майбутнє. Із прийняттям Закону «Про застосування англійської мови в Україні» [3]. та зважаючи на сенситивний період дошкільного віку для опанування мов, інтеграція англійської в освітній процес ЗДО стає не просто бажаною, а обов'язковою та стратегічно важливою. Саме тому були обговорені перспективи вивчення англійської мови з раннього віку як інструмента, що відкриває шлях до майбутніх можливостей.

Змішане навчання – ключ до змін. Учасники дійшли висновку, що змішане навчання, яке поєднує традиційні та дистанційні форми, є ключем до гнучкості та адаптації освітнього процесу в будь-яких умовах.

Діалогова сесія стала важливим кроком на шляху до створення ефективного управлінського середовища в ЗДО, що здатне відповідати на виклики сучасності.

В умовах динамічного реформування та прийняття нового Закону України «Про дошкільну освіту» [1], який набув чинності з 1 січня 2025 року, перед педагогами постає потреба в дієвому партнерстві, якісному модераторстві та ефективному управлінні процесом саморозвитку та наданню дієвого інструментарію для впровадження сучасних інновацій. З метою популяризації інноваційних ідей, практик та освітніх технологій, а також для поширення кращих здобутків педагогів ЗДО, протягом 2025 року проводиться тематичний івент «Дошкілля в реаліях сьогодення» (далі – Івент), у формі майстерок та панельних дискусій (https://surli.cc/woxemv) .

Програма Івенту охопила найактуальніші теми, що відповідають сучасним трендам та викликам, та побудована за блоками.

Перший блок «Штучний інтелект – нові можливості для ЗДО» був присвячений дослідженню потенціалу нейромереж у дошкільній освіті. Учасники мали змогу навчитися генерувати візуальні матеріали, які допомагають створити ілюстрації до занять, зробити їх більш привабливими та зрозумілими для дітей за

допомогою Copilot AI. У подальшій роботі використання інструментів ШІ дозволить швидко знаходити та структурувати інформацію для підготовки до занять і розробляли індивідуальні програми для корекції мовлення, які можна адаптувати до потреб кожної дитини.

Особливе місце в програмі посів *другий блок «Інноваційні трансформації в дошкільній освіті»,* який був організований на базі освітніх ХАБів територіальних громад Донецької області, і пройшов у форматі інтерактивних майстерок:

- «Педагогічний навігатор сучасного ЗДО», де були представлені практичні інструменти для ефективного управління закладом.
- «Формула нескореності: родина + педагог + дитина». Цей напрямок зосередився на створенні міцного трикутника співпраці між усіма учасниками освітнього процесу, що є ключовим для стійкості в умовах війни.
- «Перші кроки до Фінансової Абетки». Учасники розробили ігрові методики для навчання дошкільнят базовим поняттям фінансової грамотності.
- «Апдейт дошкілля: нормативність, безпека, доступність, якість». Майстерка присвячена оновленню підходів відповідно до нового законодавства. Були розглянуті питання забезпечення безпеки, інклюзивності та високої якості освітніх послуг.

Завдяки такому комплексному підходу івент дозволив створити унікальне синергетичне середовище, об'єднати педагогів області в різних регіонах України, сприяти обміну досвідом та ідеями в умовах, коли фізична взаємодія є обмеженою. Майстерки забезпечили доступ до інновацій для всіх, хто прагне розвивати дошкільну освіту, попри виклики сьогодення.

Отже, професійна компетентність керівника ЗДО – це не статична якість, а динамічний процес, що потребує постійного розвитку. А післядипломна освіта, що орієнтована на практичні аспекти та сучасні виклики, є ключовим інструментом для підготовки лідерів, здатних ефективно управляти закладами в умовах змін, забезпечуючи високу якість дошкільної освіти для майбутнього України.

Список використаних джерел

1. Про дошкільну освіту: Закон України від 19.11.2024 р. № 3788-IX [Чинний від 2025-01-01]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text (дата звернення: 14.09.2025).

2. Про затвердження професійного стандарту «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти»: Наказ Міністерства економіки України від 28.09.2021 р. № 620-21. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://surl.li/sddzim (дата звернення: 14.09.2025).

3. Про застосування англійської мови в Україні: Закон України від 04.06.2024 р. № 3760-IX. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3760-20#Text (дата звернення: 14.09.2025).

Шевченко Надія
доцентка кафедри теорії, технологій і
методик дошкільної освіти
Харківського національного
педагогічного університету імені Г.С.Сковороди

Творчий потенціал педагога як умова організації ефективної образотворчої діяльності в закладі дошкільної освіти

Анотація. *У статті розглянуто значення творчого потенціалу педагога-дошкільника як чинника ефективної організації образотворчої діяльності дітей. Підкреслено роль креативності вихователя у створенні сприятливого освітнього середовища та розвитку художньо-естетичних здібностей дошкільників.*

Ключові слова: *творчий потенціал, педагог-дошкільник, професійна компетентність, креативність, образотворча діяльність, дошкільна освіта, художньо-естетичний розвиток, самовираження.*

Система дошкільної освіти в Україні зазнає суттєвих змін, що зумовлені потребами суспільства у формуванні творчої, ініціативної та соціально активної особистості. Важливим завданням сучасного закладу дошкільної освіти є створення умов для гармонійного розвитку дитини, її самовираження та набуття перших досвідів пізнавальної й творчої діяльності. З огляду на це, особлива увага приділяється художньо-естетичному вихованню, де значну роль відіграє образотворча діяльність.

Розвиток дитини у сфері мистецтва сприяє формуванню емоційної чутливості, уяви та креативного мислення. Саме через образотворчу діяльність дошкільник отримує можливість вільно експериментувати з формами, кольорами та матеріалами, що стимулює його індивідуальність. Водночас педагог виступає не лише організатором процесу, а й натхненником, який власним прикладом розкриває цінність творчості. Таким чином, роль вихователя у цьому контексті набуває особливої ваги, адже його творчий потенціал безпосередньо впливає на якість і результативність освітнього процесу.

Особливу увагу слід приділити методам, які педагог застосовує у процесі організації образотворчої діяльності. Використання ігрових форм, проблемних завдань, елементів інтерактивного навчання та індивідуалізованого підходу створює умови для повноцінного розкриття здібностей кожної дитини. У практиці сучасних закладів дошкільної освіти дедалі більше поширюються проєктні технології, що дозволяють дітям відчути себе активними учасниками творчого процесу. Такий підхід не лише розвиває навички співпраці та комунікації, а й формує у вихованців почуття власної значущості. Важливо, щоб педагог у своїй діяльності поєднував традиційні методи з інноваційними, оскільки саме їх інтеграція забезпечує баланс між збереженням культурної спадщини та відкритістю до нових педагогічних ідей.

Результативність цього процесу значною мірою залежить від педагога, його професійної майстерності та здатності до творчості. Саме творчий потенціал вихователя виступає провідною умовою організації ефективної образотворчої діяльності, адже педагог є не лише організатором, а й джерелом натхнення для дитини.

Творчий потенціал розглядається в сучасних українських наукових дослідженнях як інтегрована характеристика особистості, що поєднує інтелектуальні, емоційні, комунікативні та практичні здібності людини до створення нового продукту діяльності [8]. У контексті професійної діяльності педагога-дошкільника це означає здатність до застосування оригінальних методів навчання, гнучкості у виборі

педагогічних технологій, пошуку нестандартних рішень у виховних ситуаціях. За словами О. Пометун, творчий потенціал педагога тісно пов'язаний із його готовністю до інноваційної діяльності та здатністю продукувати педагогічні ідеї, що відповідають сучасним викликам освіти [6]. Н. Гавриш акцентує увагу на важливості розвитку креативності педагога-дошкільника як чинника створення розвивального середовища для дитини, зокрема через інтеграцію ігрових, художніх та дослідницьких методів [2]. Також Т. Поніманська підкреслює, що ефективна реалізація творчого потенціалу можлива лише за умови постійного професійного саморозвитку та рефлексії педагога [7].

У контексті образотворчої діяльності творчий потенціал визначає, наскільки педагог здатний надихнути дітей на художнє самовираження, створити атмосферу свободи та експериментування. Важливо, щоб вихователь не лише демонстрував технічні прийоми, а й формував у дітей бажання пробувати нове, не боятися помилок і відкривати власний стиль. Як зазначає дослідник Пасісніченко А., креативність вихователя стає тією рушійною силою, що забезпечує інтерес дитини до мистецтва, розкриває її індивідуальність та стимулює розвиток уяви. Саме завдяки креативному підходу педагог може перетворити звичайне заняття з малювання чи ліплення на справжній творчий експеримент, у якому дитина не відтворює заданий зразок, а створює власний художній образ. Такий підхід сприяє формуванню у дошкільників гнучкості мислення, здатності до пошуку нових рішень та емоційній відкритості, що є основою їх подальшої навчальної та соціальної активності [10].

Образотворча діяльність у дошкільному віці має не лише естетичну, а й пізнавальну функцію. Через малювання, ліплення чи аплікацію дитина досліджує навколишній світ, виражає свої почуття, формує емоційну чутливість і просторове мислення [1].

Дослідження Завітренко Д. та Снісаренко І. підкреслюють, що саме завдяки різноманітним художнім практикам у дітей відбувається не лише розвиток дрібної моторики, уваги та наполегливості, а й формуються важливі передумови для соціалізації. Образотворча діяльність сприяє розвитку комунікативних навичок, оскільки діти вчаться співпрацювати, обмінюватися ідеями, спільно створювати художній продукт. Крім того, вона має корекційно-виховний потенціал: через малювання, ліплення чи аплікацію дошкільники опановують емоційне самовираження, позбуваються напруження, набувають упевненості у власних силах. Саме тому образотворча діяльність розглядається як один із провідних інструментів виховання та розвитку дитини, а роль вихователя в її організації набуває вирішального значення. Педагог, який вміло використовує художні техніки та враховує індивідуальні особливості дітей, може забезпечити не лише естетичний розвиток, а й позитивний вплив на особистісне становлення дошкільників [4].

Креативний педагог здатний урізноманітнювати заняття нетрадиційними техніками: малювання піском, монотипія, використання природних матеріалів, колаж, змішана техніка. Такі підходи не лише збагачують досвід дитини, а й роблять освітній процес емоційно насиченим.

Важливим аспектом є інтеграція образотворчої діяльності з іншими видами мистецтва – музикою, театралізацією, літературою. Як зазначає Сухомлинський, саме поєднання мистецтв створює умови для гармонійного розвитку дитини та розкриття її індивідуальності [9].

Окрім того, педагог, який усвідомлює власний творчий потенціал, здатний організовувати спільні арт-проєкти, залучати батьків до творчого процесу, використовувати сучасні цифрові інструменти (інтерактивні дошки, онлайн-ресурси). Це сприяє підвищенню мотивації дітей та формуванню сучасного освітнього середовища.

Розвиток творчості вихователя є безперервним процесом. Серед основних шляхів можна виокремити:

- участь у семінарах, тренінгах, майстер-класах;
- обмін досвідом через методичні об'єднання та професійні спільноти;
- самоосвіту, вивчення інноваційних методик;
- використання арт-терапевтичних технологій для власного саморозвитку;
- рефлексію власної діяльності та аналіз педагогічних досягнень.

Як підкреслює В. Моргун, творча особистість — це людина, яка володіє активністю, освоює і цілеспрямовано перетворює природу, суспільство і свою суть, має унікальне динамічне співвідношення просторово-часових орієнтацій, потребово-вольових переживань, форм і рівнів своєї діяльності, яке забезпечує свободу вибору вчинків і відповідальність за їх наслідки [5].

Отже, творчий потенціал педагога-дошкільника виступає ключовою умовою організації ефективної образотворчої діяльності. Саме завдяки креативності вихователя створюється середовище, у якому дитина відчуває свободу самовираження, пізнає нові художні техніки та формує власний естетичний досвід. Важливим аспектом є усвідомлення педагогом значущості власного професійного й творчого розвитку, адже його особистісна відкритість до нового напряму визначає якість організації навчально-виховного процесу.

Актуальні дослідження підтверджують, що розвиток особистості педагога безпосередньо впливає на його здатність стимулювати креативність вихованців. Успішна реалізація образотворчої діяльності можлива лише за умови гармонійного поєднання методичної майстерності, знань та особистісної готовності до творчих експериментів.

Незважаючи на проведене дослідження, проблема розвитку творчого потенціалу педагогів залишається відкритою. Подальші кроки можуть включати пошук інноваційних форм підтримки креативності вихователів – упровадження сучасних програм підвищення кваліфікації, розвиток професійних мереж та інтеграцію цифрових технологій. Це дозволить не лише підвищити якість дошкільної освіти, а й сформувати нове покоління педагогів, здатних надихати дітей до творчості та відкривати їм багатогранний світ мистецтва. Перспективними є також дослідження впливу міждисциплінарного підходу та партнерської взаємодії з батьками на розкриття творчих здібностей дошкільників. У цьому контексті актуальною залишається потреба у комплексних наукових розробках, що поєднують педагогічні, психологічні та технологічні аспекти.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) : затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 21 січня 2021 р. № 33. *Міністерство освіти і науки України.* URL: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-novoyi-redakciyi.
2. Гавриш, Н. В. (2021). Креативність як ключова якість педагога закладу дошкільної освіти. Дошкільне виховання, №7, с. 8–12.
3. Григоренко, В. Л., Давидова, М. О., & Шевченко, Н. О. (2025). Академічна доброчесність як ціннісний орієнтир формування культурної та етичної компетентностей майбутніх вихователів ЗДО. Педагогічна Академія: наукові записки, (20). https://doi.org/10.5281/zenodo.16809818
4. Завітренко Д. Ж., & Снісаренко І. Є. (2022). ОБРАЗОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ КОРЕКЦІЙНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ ДІТЕЙ З ВАДАМИ ІНТЕЛЕКТУ. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, (206), 126-132.

5. Моргун В. Багатовимірна теорія особистості про світогляд людини в контексті інваріанту просторово-часових орієнтацій. Психологія і Особистість. 2015. №2 (8) Ч. 1. С.23–44.
6. Пометун, О. І. (2020). Інноваційна компетентність учителя: сутність, структура, шляхи формування. Педагогіка і психологія, №2, с. 17–25.
7. Поніманська, Т. І. (2018). Самоосвітня діяльність педагога: зміст, умови, форми. Проблеми сучасної педагогічної освіти, Вип. 60, ч. 1, с. 180–185.
8. Савченко, О. Я. (2019). Розвиток творчого потенціалу особистості в контексті сучасної освіти. Київ: Педагогічна думка.
9. Сухомлинський В. Серце віддаю дітям. Уклад. О.Сухомлинська. Харків:Акта, 2018. 540с.
10. PASICHNICHENKO A. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ. Витоки педагогічної майстерності, (28), 141–145. https://doi.org/10.33989/2075-146x.2021.28.250373